BSB Bayerische StaatsBibliothek
MDZ Münchener DigitalisierungsZentrum Digitale Bibliothek

Benkő, József

Transsilvania Sive Magnus Transsilvaniae Principatus Olim Dacia Mediterranea Dictus. Orbi Nondum Satis Cognitus. Nunc Multifariam, At Strictim Illustratus
Bd.: 1,2

Vindobonae 1778

Bamberg, Staatsbibliothek -- Geogr.o.217(2
urn:nbn:de:bvb:12-bsb11450720-4
VD18 90042085

Fa. XVI. 16.

Europa
Siebenbürgen

Geogr.
0. 217/2

TRANSSILVANIA.

SIVE

MAGNVS TRANSSILVANIAE PRINCIPATVS.

OLIM

DACIA MEDITERRANEA

DICTVS.

ORBI NONDVM SATIS COGNITVS.

NVNC MVLTIFARIAM, AT STRICTIM ILLVSTRATVS.

AVCTORE

IOSEPHO BENKÖ

TRANSSILVANO - SICVLO,

PAROCHO KÖZEP - AJTENSI ET NOTARIO VENER. DIOECESEOS ERDÖVIDEKENSIS HELVETICAE CONFESSIONI ADDICTORVM ORDINARIO.

PARS PRIOR SIVE GENERALIS.

TOM. II.

VINDOBONAE,

TYPIS IOSEPHI NOB. DE KVRTZBÖK, CAES. REG. AVLAE ILLYR. TYPOGRAPHI ET BIBLIOPOLAE.

MDCCLXXVIII.

Boëthius de Conſol. Philoſ. Lib. I. Proſ. IV.

Tu (*dicit ad philoſophiam*) hanc ſententiam Platonis ore ſanxiſti: beatas fore Reſpublicas, ſi eas vel ſtudioſi ſapientiæ regerent, vel earum rectores ſtudere ſapientiæ contigiſſet. Tu ejusdem viri ore hanc ſapientibus capeſſendæ Reipublicæ neceſſariam cauſam eſſe monuiſti, ne improbis flagitioſisque civibus urbium relicta gubernacula, peſtem bonis ac perniciem inferrent.

STAATSBIBLIOTHEK BAMBERG

PRAEFATIO

AD

LECTOREM.

Tomum ſecundum Lucubrationum mearum edenti mihi, nulla opus eſſe, præter eam, quam Tomo primo, pro omnibus tamen, præfixi, præfatione, probè quamvis videam: tribus tamen me loquentem verbis, Lectorem Benevolum mente compoſitâ toleraturum, non eſt cur dubitem.

Quincuplicem Transſilvaniæ Adminiſtrationem pertractanti, ſæpè Archivis Civilibus æquè ac Eccleſiaſticis, qualia ſaltem Barbarorum in Transſilvania populationes reliqua fe-

cerunt, opus mihi fuiſſe, ſapiens quisque intelliget: ut adeò multùm ob iis remotus, vel ſi Operis mei Conſpectui, juxta præfationem Tomi primi in lucem dato, minùs ſatisfecerim; ab æquis Lectoribus cenſoriam animadverſionem vix metuendam putem. Quis enim antehac in hæc argumenta vel glaciem fregit? Amicas verò obſervationes eorum, qui rebus patriis ſtudent, ſi quas in hæc mea Scripta haberent, non modò citra indignationem audirem; ſed quo adcuratior ad reliqua pergerem, per Veredarium Coronenſem quàm lubentiſſimè accepturum me promitto. Gratum autem quàm maximè facerent ii, qui Diplomata in ſcriniis ſuis latentia mecum communicare non dubitarent; ea cumprimis, quæ lucem adfunderent rebus Transſilvanicis, ac Illuſtribus Prænobilibusque Familiis: quasdam namque Proſapias, ut Ill. BETHLENIORUM, TELEKIORUM, *cet*, hac vice, ubi de eruditis egimus, cum nexu genealogico commemoravimus; ſed in ſequentibus, Magnificas Gentes, BÁNFFIANAM, GYULAIANAM, HALLERIANAM, KEMÉNYIANAM, VASIANAM, *cet*, imò etiam complures Nobilium ex equeſtri Ordine Stirpes, ad illuſtrandam Gentis noſtræ Hiſtoriam, deſcripturum me fuſiùs, non ampliùs celo.

Eruditos Transſilvaniæ, quorum ſola nomina commemorare conſtitueram, mutatâ ſubitò cogitatione, tumultuario & rudi labore, cum præcipuis ſuis Scriptis recenſui: at hac in parte, vota Eruditorum expleviſſe *Cl.* P.

ALEX.

ALEX. HORÁNYIUM (ut innuimus *pag.* 331,) gaudemus. Reperient interim Lectores, hoc in Opere meo, Eruditos, quorum Nomina Scriptaque incaſſùm apud alios quærent.

Id unum demùm ſignificandum cenſeo: Status Perſonales Præcipuorum in Transſilvania Dicaſteriorum, ſuis quemque videlicet locis, Operi huic meo, dum ad prelum ſcriberem, inſerueram: ſed ex inadvertentia quadam typis illi exſcripti non ſunt; ideoque hiatus quidam ſeu lacunæ hìc ibique adſunt. Sic, e gr. pag. 25. linea 25, pro titulo Excellentiſſimi Domini D. *Gubernii* (tunc) *Præſidis*, jam verò *Gubernatoris Transſilvaniæ*, commonſtrat *notam* 8*vam*, quæ nusquam reperitur. At fuerat ea primùm, eratque ibi titulus: *Excellentiſſimus ac Illuſtriſſimus* D. SAMUEL L. B. à BRUCKENTHAL, *Inſignis Ordinis S. Stephani Regis Apoſt. Commendator, Sacr. Cæſar. & Apoſt. Regiarum Majeſt. Statûs Conſiliarius Actualis Intimus, per Magnum Transſilvaniæ Principatum, Partesque eidem reapplicatas COMMISSARIUS Regius, nec non GUBERNII in eodem M. Principatu Regii PRAESES.* Pariter pag. 456, lin. 29—32: *D. ANTONIUS SZEREDAI de Sz. Háromság, SS Theol. Dr, Protonotarius Apoſtolicus, Capituli Cathedralis Eccleſiæ Albenſis Transſilvaniæ Præpoſitus Major Infulatus, Excellentiſſimi Illuſtriſſ. ac Reverendiſſimi Domini Epiſcopi Transſilvanienſis in Spiritualibus Vicarius,*

rius, *& Causarum Auditor Generalis*, *nec non Inclitæ Tabulæ Regiæ Judiciariæ Prælatus.* Tales aliosque errores, quos irrepsisse contigit, pro non factis & non scriptis reputari peto humillimè. Jam Lector Benevole, vale. *Dabam Közép-Ajtæ.* 1777. 4 *Octobris.*

CONSPECTUS
TOM. II.

III. SEGMENTO.

De Administratione M. Principatûs Transsilvaniæ, quæ est: POLITICA, JUDICIARIA, CAMERALIS, MILITARIS, & ECCLESIASTICA.

Cap. VIII.

I. De *Administratione Politica*, quæ fit:

1. Per Comitia sive Diætas.
2. Cancellariam Regiam Aulicam.
3. Gubernium Regium. Hoc verò habet etiam in & sub se: Cancellariam Provincialem, Commissionem Militarem Mixtam, Commiss. in Contributionalibus, Commiss. Commercialem, Commiss. Sanitatis, & Commissionem Censuræ Librorum.
4. Supremum Commissariatum Provincialem.
5. Per Continuas Tabulas Comitatuum, Districtuum, & Sedium Siculicalium.
6. Per Magistratus Civitatum & Oppidorum.
7. Per Judices & Juratos Pagorum.

Cap. IX.

II. De *Administrastione Judiciaria*, quæ (præter Judicatum Pagensem; Continuas Tabulas Comitatuum, Districtuum, Sediumque Siculicalium; item, præter Magistratus Civitatum & Oppidorum; nec non Gubernium Regium) fit:

1. Per Inclitam Tabulam Regiam Judiciariam.
2. Per Forum Productionale, &
3. Forum Dominale.

Cap. X.

III. De *Administratione Camerali* sive *Thesaurariali*.

Huc pertinent:

1. Regius Thesaurariatus. Huic
2. Subordinata Dicasteria; & quidem

α. *Politico-Cameralia*, videlicet: Salis Perceptoratus, Officia Tricesimalia, Provisoratus in Bonis Fiscalibus, Arendæ Perceptoratus in Comitatibus, & Decimarum Administratio in Fundo Regio.

β. *Montanistico-& Monetario-Cameralia*, ut: Judicium Montanisticum, Officium Monetarium, Officium Montanum Zalathnense & Radnense, Auri Campsoratus, Auri Loturæ Provisoratus, Res Ustoria, Officium Rei Silvestris Regium, Provisoratus Dominiorum Montanorum Zalathna & Vajda-Húnyad.

Cap. XI.

IV. De *Statu Militari*.

Cujus fuit Periodus

1ma, sub antiquis Hungariæ Regibus.

2da,

2da, sub Patriis Provinciæ Principibus.
3tia, sub Aug. Leopoldo M. Imperatore.
4ta, sub Aug. Carolo VI, & Sacratissimis Ejus Hæredibus.

Status Militaris Transsilvanici Corpus geminum est. *Vnum* complectitur

α. Militiam Campestrem, *Alterum*
β. Limitaneam. Et quidem:
a. Militiam Siculicam; in qua sunt:
1. Inclita Prima Legio Siculica Pedestris Ordinis.
2. I. Secunda Legio Sic. Ped. Ord.
b. Militiam Valachicam; in qua censentur:
1. I. Prima Legio Valachica Ped. Ord.
2. I. Secunda Legio Val. Ped. Ord.
c. Incl. Legionem Equestrem Valach-Siculicam.

Administratio Militaris, specialiter in Legionibus peragitur per Legionum ac Centuriarum Officiales; generaliter autem, per

Supremam Cæsareo-Regiam Armorum Præfecturam; Cui, præter Legiones, subsunt:
1. Delegatum Cæsareo Regium Militare Judicium.
2. Commissio C. R. Authorizata in Re Sanitatis.
3. Forum Superrevisorium mixtum.
4. Commissariatus Bellicus.
5. Officium Rei Militaris Architectonicum.
6. Officium Rei Armamentariæ Bellicum.
7. Præsidiorum Civitatumque Commendatura.

Cap. XII.

V. De *Statu Ecclesiastico.*

Huc pertinent:
Res Sacra & Litteraria.

A.) In Re Sacra considerandæ sunt:

I. Qua-

I. Quatuor Receptæ Religiones, puta; Romano-Catholica, Reformata seu Helveticæ Confessionis, Lutherana seu Augustanæ Confessionis, & Vnitaria sive Antitrinitaria.
II. Religiones Toleratæ.

Cap. XIII.

De Religione Romano-Catholica, ejusque

1. Episcopis Albensibus; ac episcopatu quoque Milkoviensi.
2. Capitulo Albensi.
3. Districtibus Archidiaconalibus.
4. Ecclesiis Parochialibus.
5. Ordinibus Religiosis.

Cap. XIV.

De Religione Helveticæ Confessioni addicta, & ejus

1. Ortu, Progressu, ac Confessione.
2. Superintendentibus.
3. Diœcesibus ac earum Senioribus.
4. Verbi Divini Ministris.

Cap. XV.

De Religione Aug. Confessioni addicta, ejusque:

1. Ortu, Progressu & Confessione.
2. Superintendentibus.
3. Capitulis, Decanis & Parochis.

Cap. XVI.

De Religione Vnitaria.
Ejus itaque

1. Ortu, Progressu & Confessione.

2. Su-

2. Superintendentibus.
3. Tractibus & eorum Senioribus.

Cap. XVII.

De Religionibus Toleratis:
1. Graeci Ritûs Orientali.
2. Judaica Judaeorum.

Cap. XVIII.

B.) De Re Litteraria in Transsilvania.

Apud
1. Romano-Catholicos: Claudiopoli, Albae-Carolinae, Areapoli, Csik-Somlyoviae, Mediae, Bistricii, *cet.*
2. Helveticae Confessioni Addictos: Nagy-Enyedini, Claudiopoli, Agropoli *sive* Marus-Vásárhelyini, Areapoli *sive* Udvarhelyini, Saxopoli, *&c.*
3. Lutheranos: Cibinii, Coronae, Schaesburgi, Mediae, Bistricii, *cet.*
4. Vnitarios: Claudiopoli, Tordae, *&c.*
5. Valachos: Balásfalvae, Coronae.

Cap. XIX.

De Typographeis Transsilvanicis.

Cap. XX.

De Eruditis Transsilvaniae, & iis cumprimis, qui editis in lucem Operibus inclaruerunt.

I. Seculo XVI^to:
1. Romano-Catholici.
2. Helveticae Confessioni Addicti.

3. Au-

3. Augustanæ Confessioni Addicti.
4. Vnitarii.

II. Seculo XVIImo:

1. R-Catholici. 2. Helv. Conf. Addicti. 3. Aug. Conf. Addicti. 4. Vnitarii.

III. Seculo XVIIIvo:

1. Romano-Catholici. 2. Helv. Conf. Addicti. 3. Aug. Conf. Addicti. 4. Vnitarii.

Finis Patris Prioris.

SEGMENTUM III.

DE ADMINISTRATIONE M. PRINCIPATVS TRANSSILVANIAE.

§. CLXXXI.

ADMINISTRATIO Magni Principatûs Transſilvaniæ quintuplex eſt: POLITICA, JVDICIARIA, CAMERALIS, MILITARIS, & ECCLESIASTICA; & hi adminiſtrandi modi totidem Status nuncupantur.

CAPVT VIII.

DE ADMINISTRATIONE POLITICA.

§. CLXXXII.

Administratio Politica fit 1. per *Comitia Publica*. 2. per *Cancellariam Regiam Aulicam*. 3. per *Gubernium Regium*. 4. per *Supremum Commissariatum Provincialem*. 5. per *Continuas Tabulas Comitatuum*, *Districtuum*, & *Sedium Siculicalium*. 6. per *Magistratus Civitatum* & *Oppidorum*. 7. per *Judices* & *Juratos Pagorum*.

§. CLXXXIII.

I. COMITIA sive DIAETAE (Hung. *Orszag-Gyülése*, i. e. Regni Conventus) sunt Publici Conventus Vniversorum Statuum et Ordinum, Trium Nationum M. P. Transsilvaniæ, Partiumque Hungariæ eidem Incorporatarum, ad consultandum & deliberandum in majoribus negotiis, Principis Auctoritate, per Regales Literas, convocatorum.

1. Loca celebrandæ Diætæ olim, pro placito Principum & Statuum, fuêre varia, puta: *Alba-Julia*, *Claudiopolis*, *Torda*, *Bistricium*, *Agropolis*, *Schæs-*

Sebæsburgum, *Media*, *Fagarás*, *Sabesus* cet, nostra ætate, in Liberam Regiamque Civitatem Saxonum, *Cibinium*, indici ſolet. Ea Status Transſilvaniæ fuiſſe mente, vt Claudiopoli celebrarentur, innuit *Punctum* I. *Circa politica Reſolutionis* Cæſareo-Regiæ de An. 1742. 20. Jul. (§. 129. *n. b.*) in hæc verba: „ Cur autem pro celebrandis in futurum Diætis, & Gubernio, Tabulaque Noſtra Regia Judiciaria, Claudiopolim reſolvendam Status & Ordines Noſtri petant, rationes & motiva, ſub hac Diæta, uberius examinentur; ac deſuper Vos etiam Status & Ordines Noſtri; ulteriorem informationem, cum opinione Veſtra, Nobis, pro benigna determinatione humillime ſubmittatis." Ratio demiſſi Statuum poſtulati in promtu eſt: Cibinii quippe Magnates Hungarorum juris habent nihil, nihil fundi; paucique prope Civitatem Poſſeſſiones, quæ Naturalia ipſis ſuppeditent; Claudiopolis ex adverſo his eorum commoditatibus adfluit. Quia tamen Cibinium, omnium in Transſilvania Vrbium, hoſtilibus quoque temporibus, publicis Principatûs hujus Archivis, hoſpitium promittit ſecurius, pro Supremis Provinciæ Dicaſteriis aptiſſimum cenſitum eſt.

2. Convocatio ad Diætas fit per Regales Literas ad omnes Principatûs Status expediri ſolitas; quas, nomine Regnantis Principis, excelſum Regium Gubernium propalat. Pœna vocatorum, nec comparentium, 200. Florenos importat, *Compil. P.* 5. *Edict.* 18. Eadem pœna ante diſſolutionem Diætæ digredientes manet. *Ibid.* Conf. *Edict.* 17. & *Part.* 2. *T.* 2. *Art.* 3, 4. Intelligitur ex his,

 quan-

quantum pro Siculis valuerit *Art.* 8. anni 1666. 1. Febr. quo decretum fuerat, *ne Proceres Siculorum, contra antiquam gentis libertatem per Regales ad Comitia invitentur.* Idem An. 1674. 17. Nov. de Oppido Bánfi-Húnyad, Articulo 20mo, ſtatutum fuerat. Sed ex alio reſpectu, conſideratione nempe ſtatûs depauperati.

3. Membra Comitiorum ſunt: 1.) Excelſum Conſilium Regium Guberniale. 2.) Tabula Regia Judiciaria. 3. Supremi Comites Comitatuum, & Supremi Judices Regii Sedium Siculicalium, nec non Officiales Sedium Saxonicarum. 4. Regaliſtæ (h. e. per Regales Litteras vocati) è Statibus Magnatum & Nobilium (è Statu Nobilium An. 1767. Regaliſtæ 30. numerabantur) 5. Deputati ſive Ablegati Comitatuum, Sedium, Liberarum Regiarum Civitatum, Oppidorumque Privilegiatorum.

4. Ipſa celebratio Diætæ fit in duabus Tabulis, in publicæ Principatûs Domûs hypocauſtis. In *Tabula Superiore*, Excelſum Regium Gubernium conſidet. Ad *Inferiorem Tabulam*, cui Præſidens Statuum (tempore Diætarum huc ſe ex Exc. Gubernio conferens) præſidet, Inclita Tabula Regia Judiciaria, Regaliſtæ & Deputati conveniunt. Summus verò Præſes Diætæ (cum Hæreditarius Princeps extra Provinciam reſideat) eſt *Regius Commiſſarius Plenipotentiarius;* qui Seſſionibus quidem Statuum intereſſe non ſolet, ſed exordio Diætæ, in medio eorum comparens, Propoſitiones Regio-Principales Statibus & Ordini-

bus

bus Principatûs ritu exhibet Sollemni; & mox eadem Solemnitate Comitia dimittit.

5. Negotia in Diætis tractari solita sunt potissimùm: 1. Propositiones Principis. 2. Tributi augendi vel minuendi ratio. 3. Legum latio vel inmutatio. 4. Receptio in Indigenas, Personarum benè de Principe & Patria meritarum; cujus modum, Pùnct. 19. Resolutionis An. 1742. *circa Politica*, luculenter declarat. 5. Alia Principatûs negotia publica; qualia in Articulis Diætalibus ubertim exhibentur. 6. Causæ maximi momenti, de quibus Egregius quondàm *Michaël Váró de Bágyon*, in *Idea Actionum Juridicarum*, sic fatur: „ In Curia Inclytorum Statuum & Ordinum, juxta „ Benignissimum, non pridem ex hac terra ad „ Cœlestem Hæreditatem evocati Augustissimi ac „ Gloriosissimi Imperatoris Rescriptum, de An. „ 1737. Clementissimè indultum, nonnisi Casus „ Notorii; nec non Causæ Publicationis Privilegialium, & subsequentium Contradictionum, „ si hæ publicè, seu in Curia Statuum factæ fuerint; Injuriarum ad Diætam proficiscentibus „ aut verò ibi existentibus illatarum; Productio „ Bonorum purè Fiscalium; Metalium reambulationum, si cui per Mandata, & Proto-Notarios, vel Capitulares procedere visum non „ fuerit, Oculatarum revisionum, si nimirum „ materia subversans diversorum Comitatuum, „ Sedium, Civitatum & Oppidorum annexa Territoria involvat, etiamsi litigantes sint privatæ „ personæ, de restitutione in integrum contra „ aliquam Communitatem Magistratualem, vel „ superiorem Jurisdictionis Justiarium motæ, per-

 „ tra-

„ tractentur. " Causarum Diætalium intuitu, An. 1684. 8. Mart. Articulus (numero 10^{mus}) talis conditus erat: *In causis Diætalibus, si Actor tribus terminis Inctum non proclamasset, hic in tertio termino absolvatur; nisi meritalibus rationibus Actor rem suam stabiliverit; quod & de Fisco intellectum esto.*

6. Modus Deliberationis his absolvitur partibus: 1. Vtraque vt coalescat Tabula, mittuntur de Tabula ad Tabulam Ablegati cum significatione sententiæ. 2. Vbi ex parte utriusque Tabulæ coalitum est, denominantur Ablegati, Opinionem Statuum in scriptum redactam, Regio Commissario exhibituri. 3. Vt Acta Diætæ Legis vigorem sortiantur, Adprobatio Principalis Majestatis est absolutè necessaria. 4. Facta ratificatione Principali, Acta Diætæ in Puncta seu Articulos resoluta, typisque excusa, sub Majestatis Cæsareo-Regio-Principalis subscriptione & Sigillo, pro authenticis Legibus habentur. Hujus argumenti est *Punct.* 3. *Circa Politica*, Resolutionis Anni 1742, quod sic legitur: „Articulos Diætales, „ mutua consensione cum Commissario Nostro „ Regio Plenipotentiario habita, concipiendi fa„ cultatem, Statibus & Ordinibus Nostris, ita „ Benignè indulgemus, vt illi Majestati Nostræ, „ ad approbandum & confirmandum submittan„ tur, vim dein & robur sortituri. " Huc planè pertinet etiam *Art.* 9. Anni 1744. in *Dilucidationem Articuli Approb. Const. P.* 3. *Tit.* 12. latus, ex quo hæc transscribimus: „ Quidquid per „ formam Articulorum concluditur nomine Sta„ tuum, antequam à Sua Majestate confirmabi-

tur,

„ tur, eousque nec vim Legis induet, nec ſub „ Sigillis & ſubſcriptionibus diſtribuentur, ſed in „ Archivo ſolummodò & Protocollo manebit „ eventualiter; dum verò poſt Confirmationem „ Principis prelo ſubjecti Articuli ſubſcriptione & „ Sigillo Principis roborati erunt, Depoſitio ad „ ſpecificata loca (*Comitatus nempe*, *Sedes* & *Fiſcum*) juxta ſenſum Articuli obſervanda veniet." Ex Articulis Diætalibus, (qui ad tempora Imperii Auguſtiſſimi quondàm CAROLI VI. Cæſaris, linguâ hungarica (jam latinâ) exarabantur) Codices Legum noſtrarum compilati ſunt. Scilicet, Liber *Approbatarum Conſtitutionum*, ex Articulis poſt Transſilvaniæ abs Hungaria Separationem (§. 102.) usque ad An. 1653. conditis; Codex verò *Compilatarum Conſtitutionum*, ab An. 1653. ad An. 1669. conceptis; adornati, & poſtmodùm usque in hunc diem ab Imperantibus adprobati & confirmati ſunt; paucis Articulorum in iis contentorum Diætaliter inmutatis. Articuli ab An. 1669. emanati, nonnullis *Novellares* fortè audiunt: at *Novellares Articuli* illi propriè ſunt, qui poſt An. 1722. lucem publicam viderunt. Articulis Diætarum, ſæpiùs nos, vt debita rebus fides conciliaretur, in texendo hoc opere, uſos eſſe, ſingulæ fermè paginæ teſtabuntur.

7. Plenis malorum iliade temporibus patriorum Principum, §. 102. *ſeqq.* Status & Ordines hujus Provinciæ cogebantur, qui Inſurrectionum æquè ac Contributionum mutabili nimium methodo adminiſtrari ſolitarum ratione, ſepiùs, bis terque per annum, Diætis vacarent: jam pacata hac ætate, rebusque Provinciæ in juſtum ordinem

compoſitis, rariùs Comitia convocantur. Sed ſatis hucusque in Diætis verſati, ad Excelſam Cancellariam Aulicam nos conferamus.

§. Ante tamen quàm è Comitiis, univerſorum nempe Statuum, & Ordinum Congregatione egrederemur, de Supremis etiam Magni Principatûs Officiis quædam hic commemoranda habemus.

Erant ſcilicet ſub Nationalibus quoque Principibus ſuſtinendo eorum Honori, & Dignitati Aulæ inſervientia eminentioris gradûs Officia, quæ tamen, ubi Regimini alia ſucceſſit facies, vel intercidiſſe, vel prorſus deſiiſſe jam videbantur; at Regnans Auguſtiſſima Princeps MARIA THERESIA ut Nobilitatis Transſilvanicæ in ſubminiſtrandis Bellorum ſubſidiis, quæ pro Regia ſua Dignitate, & Provinciis tuendis invicto animo, & memorabili fortitudine geſſit, teſtatam fidem, zelum, & promptitudinem hac etiam ratione remuneratam redderet, Honores illos in conſtituendis ſeptem Supremis Transſilvaniæ Officiis inſtauravit, immò longè ſplendidiores fecit.

Reſcriptum quo ſummus hic favor per totum Principatum ſolemni promulgatione notus omnibus reddebatur, ſequentis erat tenoris:

MARIA THERESIA, Divina favente Clementia Romanorum Imperatrix, Regina Hungariæ Bohemiæque, Archidux Auſtriæ, Dux Lotharingiæ & Barri, Magna Dux Hetruriæ, Burgundiæ, Styriæ, Carinthiæ & Carnioliæ, Princeps Transſilvaniæ, Comes Flandriæ, Tyrolis, Goritiæ & Siculorum.

Illu-

Illuſtres, Reverende, Spectabiles, Magnifici, Generoſi, Egregii, Prudentes item & Circumſpecti, Fideles noſtri ſincere nobis dilecti! Charum illum, & hæreditarium Principatum noſtrum inde à ſuſcepto ejus Regimine Cordi nobis ſemper fuiſſe, tot in ejus ſalutem, & conſervationem directa ſtudia, ac ſollicitudines noſtræ, & quæ hinc tam in Boni Publici, quam Privatorum rationes jugiter emanârunt, ſolatia teſtantur; non his materni affectus teneritudo vel exhauriri voluit, vel finiri; verùm inter modernas etiam graviſſimi Belli curas, ultrà ſe, & eò ferri ſuſtinuit, ut quo in Magnatum, Equeſtrisque Ordinis non conſervandum modò, ſed amplificandum quoque decus eſſemus animo, palam fieret nova Benignitatis noſtræ declaratione. Hinc reſolvimus Clementiſſimè, vt, quemadmodum in aliis id Regnis, & Ditionibus noſtris honorificè obtineret, in eodem quoque Principatu noſtro nonnulla, & quidem ſeptem Suprema Principatûs Transſilvaniæ Officia nuncupanda erigantur, & introducantur, adeoque Supremus Principatus Aulæ Præfectus; Supremi item Cubiculariorum, Agaſonum, Pincernarum, Dapiferorum, Venatorum & Janitorum Magiſtri conſtituantur. Quo verò Inſtituti hujus & ratio Vobis, & proveniens inde honos magis innoteſcat, declaramus porrò & quidem:

Primo: Supremos hos Principatûs Officiales è diſtinctis Magnatum Familiis nominaturæ ſumus; quum verò Equeſtrem quoque Principatus illius Ordinem in huius ornamenti venire communionem velimus,

Secundò: Ex eodem Equestri Ordine totidem constituemus Vice Officiales hoc titulo condecorandos.

Tertio: Præfati supremi & Vice Officiales Principatus præter casus præstandi homagii nulla obibunt servitia, nisi Nos, aut Successores nostri occasione solemnis alicujus actûs illos in eodem Principatu nostro ad obsequium Personæ Principis ordinare vellemus, aut vellent. Cæterum

Quartò: Nulli Principali Commissario aut Plenipotentiario aliqua præsentare servitia obligabuntur, hoc unico excepto, si talis è Regio Archiducali Domo nostra esset. Demùm

Quintò: Quod ad horum Supremorum & Vice Officialium præcedentiam adtinet: eorumdem intuitu, dum in actuali functione erunt, idem, ac in aliis Ditionibus nostris Germanicis viget, observabitur ordo; extra functionem verò secundùm usum in aliis Ditionibus nostris introductum nullùm alium, quàm, qui alias ipsis competeret, occupabunt locum, inter se tamen utriusque Statûs Officiales prædemonstratum habebunt Ordinem observandum.

Vobis proinde Gubernio nostro Regio Clementer mandamus, vt benignissimam hanc Resolutionem nostram in illo Principatu nostro suô modô publicetis. Quibus in reliquo Gratia nostra Cæsareo Regia, ac Principali benigne propensæ manemus. Datum in Civitate nostra Vienna Austriæ die Decima octava Mensis Junii. Anno Domini Millesimo Septingentesimo Sexagesimo Secundo, Regnorum verò nostrorum Vigesimo Secundo.

§. CLXXXIV.

§. CLXXXIV.

II. Excelſa CANCELLARIA Regia TRANSSILVANICO AVLICA jugiter penes Auguſtam Aulam Cæſareo Regiam Viennæ Auſtriæ reſidet. Ordinarium Præſidem habet Aulæ per Transſilvaniam Cancellarium, & componitur ex Conſiliariis Aulicis, & Referendariis, Secretariis & Regiſtratore, qui ſimul Taxator eſt, Expeditore, Protocolliſta, Concipiſtis, Regiſtrantibus, & Cancelliſtis ſeu Juratis Notariis. Habet etiam Janitorem, qui & etiam Rolliſta eſt, Calefactorem, & Portarium. In Conſilio ejus, omnia Magnum Transſilvaniæ Principatum tangentia negotia publica, & privata tractantur.

1. Cancellariæ Aulicæ (§. 186. n. 1.) reſidentia Viennæ eſt. Domum ejus 82000. Florenis ex Caſſa Provinciali emtam & inſtauratam, ex eademque Caſſa reparandam eſſe, docet *Reſcriptum* An. 1760. 25. *Jul.*

2. Tractat omnia Principatûs negotia non tantum Politica, Juridica, & Religioſa directè, ſed per correſpondentias Militaria etiam, & Cameralia. Mandata Principis quæ ad Transſilvaniam diriguntur, aliasque Reſolutiones expedit & promovet.

vet. Privilegialia quidem & Rescripta cum subscriptione Suæ Majestatis, Cancellarii & Referendarii, Decreta autem Cancellario tantum & Referendario subscribentibus; & hæc verò, & illa munit Sigillo Regio, quod duplex habet, majus & minus, utriusque autem Conservator idem est, qui Archivi, Registrator nempe.

3. Nullam hæc Cancellaria in expediendis publicis negotiis, seu cum Hungaricâ, seu Austriacâ, nexum habet; & à solo Principe dependet. Ita scilicet impetratum est à D. Leopoldo, in *Resolutionibus Alvintzianis*. (§. 124. *n. c.*) Puncto 22do, sic indulgente: „ Existimasset quidem Sacratissima „ Cæsarea Regiaque Majestas, cum Cancellaria „ Aulica Hungarica, Expeditionem Transylvanicam in Aula, avito jure ita potuisse reuniri, „ vt particulare tamen Archivum & Registratura, vt & distincti pro hac Expeditione Referendarii & Secretarii instituerentur: cum tamen Status & hoc deprecati sint, malintque „ separatam prorsùs ab Hungarica Cancellaria Expeditionem institui; ita & in hoc Sacr. Cæs. Regiaque Majestas illis gratificari Clementissimè „ resolvit, à Gubernio Suo Transylvanico postulatura opinionem, ex quot & qualibus personis, cum qua pro singulis Instructione constitui convenientiùs possit.

4. Faciunt ad illustrationem *Cancellariarum*, verba Ill. *Alexii Cserei*, qui *Praxis Procuratoriæ*, Pag. 30. & 31, sic fatur: „ Olim in Transylvania erat „ duplex *Cancellaria*; & etiam nunc est. Vna „ erat propria ipsius Principis, cui præerat *Can-*

„ *cella-*

„ *cellarius*; ubi Donationes, Commissiones, & alia
„ missilia Mandata, sub Sigillo Principis authen-
„ tico Aulico expediri solebant, vocabaturque
„ *Cancellaria Aulica*, & *Major*. Altera erat penes
„ Protonotarios; quorum Cancellistæ, sunt ju-
„ rati Tabulæ Regiæ Judiciariæ Notarii. Hæc
„ communiter vocatur *Protonotarialis* & *Minor*.
„ Vbi omnia Mandata Juridica, Fassiones item
„ quævis, Contradictiones & Retractationes &c.
„ sub Nomine, Sigilloque Principis authentico
„ & judiciali expediebantur, prout etiam nunc
„ expediuntur. Prior, mutato rerum statu, vi-
„ detur non nihil esse minutata, & quasi divisa
„ in *Aulicam* & *Provincialem*. Aulica est Viennæ
„ ad latus Principis; Provincialis est in Provincia,
„ ad latus Regio-Principalis Gubernii: unde etiam
„ Gubernialis nominatur.

5. Postquam ad mandatum Aug. Imp. Leopoldi, pro denominandis Cancellariæ in Aula Sua constituendæ Personis, An. 1693., 20. Maji datum, à Gubernio Regio, pro Vice-Cancellario in Aula residente, *D. Petrus Alvintzi* præsentatus fuisset; at, ob rationem, quòd Supremus in Transsilvania Cancellarius, *D. Nicolaus de Bethlen* ex Helveticæ Confessioni Addictis (quorum è numero etiam *D. Alvintzius* erat) esset, studio paritatis inter Romano-Catholicos & H. C. Addictos in ejusmodi promotionibus observandæ, de idoneo Subjecto R-Catholico mandatum denuò, 15ta Jan. 1694., ad Idem Gubernium Transsilvanicum Cæsar dedisset: tum in publicis Provinciæ Comitiis, ad diem 25. Apr. ejusdem anni Claudiopolim indictis, & usque d. 6tum Apr. celebratis, in V-Cancella-

cellarium electus eſt *Ill. D. Samuel Kálnoki de Kö-rös-patak*, hac conditione, ut in Patria officio & titulo Magiſtri Protonotarii, in Aula verò V-Cancellarii titulo utatur; poſt unius autem anni revolutionem, alter binorum Protonotariorum in Aulicum ejus officium ſuccedat, & ſic porrò; ut tres Protonotarii Transſilvanici, alternis annuis (quæ tamen annua functio, ut moleſta, non viguit) vicibus V-Cancellariatum in Aula gerant. Decretum Comitiorum hanc in rem lingvâ hungaricâ concinnatum iſtud eſt: „ *Külömb-külömb-*
„ *féle ezen* materia *Körül forgott nehézſégek hoſzſzas*
„ *és hathatós* Diſcurſu*sok által* moder*áltatván*,
„ communicatis univerſorum Dnor. SS. & Or-
„ dinum Trium Nationum Regni hujus Trans-
„ ſilvaniæ & Partium Hungariæ eidem annexarum
„ deſuper conſiliis: *Méltoſágos Gubernátor és Fö-Can-*
„ *cellárius Uramék elött külön-külön ſzemély ſzerént* re-
„ præſen*tált* Vox*oknak nagyobb réſze által*, *Körös-pa-*
„ *taki KÁLNOKI SÁMUEL Uram válaſztatott* Vi-
„ ce-Cancellarius*nak*, ily modálitasokkal: Hogy
„ ez *Hazában az Itélö-Meſterségnek Tiſztit 's* Ti-
„ tulus*ſát viselje*, *de az* Cancellariatus*ságnak semmi*
„ *tekinteti és* titulus*sa Ö Kegyelmét ne illeſse*, *'s ne*
„ *is* prætend*álya*, *hanem ott fenn az Felséges Udvar-*
„ *ban míg* fung*ál*, Vice-Cancellarius*i*, Titulus*sal*
„ *éljen*, *az eleibe adandó* Inſtructio *ſzerént*, *egy*
„ *eſztendö forgása alatt*; poſt unius autem anni
„ revolutionem, *az más két Itélö-Mester Atyánk-*
„ *fiai közzül edgyik ki-váltván Ö Kegyelmét*, *az*
„ fung*ályon ott fenn ismét eſztendeig*, *eleiben adan-*
„ *dó* Inſtructio*ja ſzerént*, *és élyen az* Vice-Can-
„ cellarius*i Titulussal is*; *az ki penig ott fenn* fun
„ *gált*, *és eſztendö múlva ki-váltatván haza jö*, *az*

„ *itt*

„ *itt honn ülyön az Itélö-Mester Székiben*, *és az Ité-* „ *lö - Mesterségnek Tisztit* '*s* Titulus*sát tartozó kö-* „ *telessége szerént viselje* ; & sic seriatim *az három* „ *Itélö - Mesterek között forogjon az Bétsi* Vice-Can- „ cellariatus*ságnak Tiszti és Hivatalya*, *elejekben ad-* „ *andó* Instructio*jok szerént* „ Sic, præsentatus & confirmatus est Ill. Sam. Kálnoki. Eousque autem nomine Residentis & Secretarii in Aula fungebatur, *I. D. Andr. Szentkereszti*, qui, post constitutionem Cancellariæ, ex parte Helv. Conf. Addictorum, Referendarius creatus est.

6. En Catalogum Illustrissimorum Cancellariorum Transsilvanico-Aulicorum : 1.) Comes *Samuel Kálnoki* de Köröspatak, antea Trium Sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi ac Orbai, ut & Miklósvár, Supr. Iudex Regius. 2.) Com. *Sigismundus Kornis*, qui postmodùm An. 1713. Gubernator Transsilvaniæ creatus est. 3.) Lib. Baro *Joan. Jos. Bornemisza*; antea Consiliarius Transsilvanicus Intimus, & Sedium Siculicalium Csik, Gyergyó ac Kászon Supr. Judex Regius. 4.) Com, *Ladislaus Giúlasi*, Statûs Actualis Intimus Consiliarius & Cancellarius; antea Sedis Siculicalis Udvarhely Supr. Judex Regius. Factus erat Cancell. 1741., mortuus Viennæ 1754., 26. Sept. 5.) Com. *Gabriel de Bethlen*, Camerarius &c. successit 1755.

§. CLXXXV.

III. EXCELSVM REGIVM Incliti Magni Principatûs Transsilvaniæ GV-

BER-

BERNIVM, ſive *Excelſum Conſilium Regium Guberniale*, Supremum Provinciale Dicaſterium, auſpiciis Magni Leopoldi Imperatoris & Transſilvaniæ Principis An. 1693. inſtitutum, Cibiniique reſidens, ſub Præſide *Tit.* Regio GVBERNATORE, & XII. (ordinarie) *Tit.* GVBERNIALIBVS CONSILIARIIS Actualibus Intimis, Res Politicas, Oeconomicas, & Religioſas, Hæreditarii Principis Nomine, Suprema in toto Principatu auctoritate tractat.

1. *Michaële* Seniore *Apafi* Principatûs clavum tenente, præter Ordinarios Aulæ ejus Conſiliarios, novem è tribus Receptis Nationibus An. 1680. 12. Jan. denominati fuerant, qui turbida ea tempeſtate Principi Conſiliis adeſſent, & inſtar Generalis Diætæ res Patriæ tractarent. *Deputati* Domini (*Deputatus Urak*) nominabantur. An. 1685. 24. Oct. Art. 2. Penes Principem & Conſilium ad Res dirigendas plena denuò auctoritate 40. Proceres delegantur, & ſub Sigillis Nationum aſſecurantur, vt quidquid pro Bono Patriæ concluſerint, aut fecerint, ratum eſto: hæc eorum auctoritas, An. 1686. 12. Apr. Art. 4to iterum confirmatur Anno verò 1690. 15. Apr. Principe Apafio morte maturâ vitam terminante; ſequente tandem, GEORGIVS BÁNFI, Conſenſu D. Leopoldi Imperatoris, in GVBERNATOREM Trans-

Transſilvaniæ electus eſt, 10. Januarii; ſimulque ſtatutum, *vt donec Cæſarea Reſolutio, ſuper confirmatione electorum & præſentatorum Officialium advenerit, interim tres è Conſiliariis ſint continuo ad latus Principis Electi Michaëlis junioris Apafi.* Circa idem tempus, Dicaſterium, novo nomine, erectum eſt, quod *Conſilium Statûs*, nuncupatum legimus. Anno proinde 1691. 1. Aug. conduntur Articuli, ſub titulo: *Nos CONSILIUM STATVS Regni Transſilvaniæ & Partium eidem annexarum;* ac Subſcriptionibus Georgii Bánfi, Præſidentis & duorum Protonotariorum. Non diu hi tituli durarunt; ſed ſublato tam Deputationis, quàm Conſilii Statûs nomine, vocabulo convenientiſſimo, Supremum Provinciæ Dicaſterium, ſub nomine: *Gubernium Regium Tranſylvaniæ*, An. 1693. erectum eſt. Inſtructiones eodem anno, pro Gubernatore Punctis 10. cum adnexâ Juramenti Formula, & pro Conſiliariis Punctis 10. cum inſerta Juris jurandi Formula, Viennæ Auſtriæ, 29. Apr. exaratæ. Hæc fuêre initia Exc. Regii Transſilvanici Gubernii. Paucis elapſis annis, Gubernium inquietabatur, turbis à Franciſco Rákóczi excitatis, (§. 126.) non mediocriter. Gubernium namque, cum Statibus & Ordinibus Trium Transſilvaniæ Nationum, ad Generalem Diætam in diem 15tum Nov. An. 1703. Cibinium convocatis, Principatum Franciſci Rákóczi invalidaverat, (Teſtatur Inſtrumentum, quód poſſidemus) vnde odia & perſecutiones à Rákóczianis in Gubernium fidei ſuæ tenaciſſimum. Cibinii igitur adverſis temporibus Gubernium ſibi hoſpitium invenit. Decedentibus è vita Gubernatore & nonnullis Conſiliariis, ſuppleri, vt conveniebat, per

dierum injuriam, defectus haud potuit: verùm, quoad pacatiora redirent, DEPVTATIO 16. perſonis Procerum conſtans, pro Regimine adflictæ Provinciæ, juſſu Cæſareo denuò inſtituta eſt. Et aliud mox acceſſit malum; Peſte enim Cibinium penetrante, *Proceres Deputati*, in pagum Saxonicum Diſznód, indeque Nagy-Sinkinum, mox Mediam in Civitatem, ſe receperunt. Extincta denique lue, & facta Cæſaream Domum inter & Rákóczianos optata pace (§. 127.) Gubernium Regium à Glorioſiſſimo Imperatore & Principe Carolo VI reſtauratum eſt, nitetque hodiedum ſplendore auctoritatis ſibi tunc attributæ.

2. Sedes Exc. R. Gubernii Albæ-Juliæ primitùs fixa erat, indulgente D. Leopoldo, Puncto 21mo *Reſolutionum Alvintzianarum*, quod hujus eſt tenoris: „ Annuit Clementiſſimè (*Sacratiſſima Majeſtas*) vt „ Gubernium Tranſylvanicum Albæ-Juliæ reſi„ deat, cui majori ejusdem ſecuritati de Præſidio „ militari, quantum opus fuerit, proſpici de„ mandabit." Sed ob procellas Rákóczianas, vt diximus, Cibinium translata tandem fuit, nec ampliùs inde amota. *Confer Punct.* 11. *Reſolut. An.* 1742. *circa Pol.*

3. Gubernium Regium Titulo EXCELSI, ad modum *Conſilii Regii Locumtenentialis* Hungariæ gaudet; antea *Inclytum* vocatum videtur quidem ex *Punct.* 28. *Reſolutionum Anni* 1742. *Circa Politica*, ſic habente: „ Quâ Titulaturâ Gubernium No„ ſtrum Regium, tam in Correſpondentiis Dica„ ſteriorum, quam relationibus majorum Offi„ cialium Provinciæ nuncupandum ſit, inveni-

mus

„ mus eidem Titulum Inclyti convenire, velut „ id etiam in Aulicis Dicaſteriis obſervatur, *cet*: “ fuit tamen, & ante annum eum, *Excelſum* dictum.

4. Auctoritas Excelſi Regii Gubernii per univerſum M. Principatum Transſilvaniæ eſt ſumma, nec ab ullo præterquàm à Principe dependet; Cui (quia remotiùs à Principatu reſidet) negotia Principatûs per ſcripta, per Informationes, & Repræſentationes; Regnans Princeps è converſo per Reſcripta Voluntatem ſuam Gubernio indicat. In activitate Excelſi hujus Dicaſterii poſitum eſt (vt docet Reſcriptum Regium Anni 1760. 25. Julii) Juridica, Religioſa, Publica, Oeconomica, Politica, Exactoralia, Commiſſariatica, Cameralia & reliqua in commodum Altiſſimi Servitii Principalis & Provinciæ, exactiſſimè procurare. Hac tamen activitate Guberniali ex auctoritate inferiorum Dicaſteriorum detrahitur nihil; quin imò ex ea hæc auctoritatem mutuantur ſuam. Excelſum namque Gubernium, Juridica, exceptis cauſis ad recuperationem Bonorum fiſcalium titulo inſcriptionis poſſeſſorum penes *Appr. Conſt. P*, 1. *T.* 8. *Art.* 2. moveri ſolitis, nonnullisque aliis ejusdem cognitioni per expreſſum, reſervatis, non aliter, quàm per viam appellationis è Foris Judiciariis inferioribus promota dijudicat; Politica autem & Oeconomica, Religioſâ, ceteraque, Principis Nomine ſuis competentiis tractanda committit; Tribunalia & officia dirigit, corrigenda in iis corrigit: querelas cujuslibet vel privati & infimæ ſortis benignè audit, medelasque adhibet; Relationes rerum ponderoſiorum Auguſtæ Aulæ ſubmit-

tit; Regnantis denique Principis Decreta & Altissimas Ordinationes Viennâ rescriptas, per *Litteras Guberniales Commissionales* seorsim ad omnium Circulorum Tabulas & præcipuos Magistratus, sub Sigillo Regio perscribit; vicissim ab his Relationes & Informationes recipit. Sciendum verò est, sicut è Foris Judiciariis inferioribus pedaneis ad Inclitam Tabulam Regiam Judiciariam, ita & inde ad Exc. R. Gubernium viam adpellationis patere, nec denique hinc viam appellationis ad Augustam Aulam Cæsareo-Regiam præclusam esse. Sed operæ pretium existimamus, Articulum Diætalem 2^{dum} anni 1757., aut potius 1755.) certa sui parte, huc adduxisse; cujus verba sunt: „ Quemadmodum è Foris Judiciariis inferioribus pedaneis, ita etiam è Tabula Regia „ in Transsilvania Judiciaria, omnes Causæ in „ merito (demtis Criminalibus in facto delicti deprehensis, & quæ Juramento solius Actoris per „ adversam Partem submittuntur) juxta præscriptum Legis, & receptas Patriæ Consvetudines, „ in præsentiam Regii Gubernii, vigore Ordinationis Regiæ, Fori Revisorii, in Forma Apostolorum (*i. e. Libellorum dimissoriorum* sive Litterarum transmissionalium) cum plenitudine „ Actorum transmittantur. E Superioribus verò „ dicti Principatûs Transsilvaniæ Dicasteriis ac „ Tribunalibus Judiciariis, Regio videlicet Gubernio è præsentia Statuum & Ordinum Trium „ Nationum, ac Foro Productionali dictum Regium Gubernium, Tabulam Regiam & Supremos Officiales, ad mentem *Compilat. Constit. Part. 5. Edicti* 27. complectente, in *Realibus*, mobilibus & immobilibus, juxta superius

citati

„ citati Regii Reſcripti (*anni nempe* 1754. 14. „ *Jun.*) tenorem, & Reſolutionis Cæſareo-Regiæ „ de Anno 1693. d. 24. M. Maji Emanatæ Ar- „ ticulum 4. in eodem Reſcripto Regio allega- „ tum, ter mille aureorum in Capitali Summa „ adæquantes vel ſuperantes; ita etiam in *Perſo-* „ *nalibus*, ſignanter: Criminis læſæ Majeſtatis, „ Perduellionis, Proditionis, & Statum ac tran- „ quillitatem publicam reſpicientes Cauſæ, abs- „ que omni difficultate, penes Appellationem, „ pro Altiſſima Suæ Majeſtatis Determinatione ac „ Deciſione, ſubmittantur. Reliquæ verò Cau- „ ſæ, tam reales, quàm perſonales, è præme- „ moratis Superioribus Foris Judiciariis, per viam „ Appellationis non transmittuntur: Recurſus ta- „ tamen ad Thronum Suæ Majeſtatis, non ex „ dictamine Legis, ſed ex benigna Regia annuen- „ tia, omnibus patet, *cet.* Quo autem modo Recurſus ad Auguſtiſſimam Aulam fiat, declaratur *Puncto* 13^{tio} *Circa Politica*, *Reſolutionum anni* 1742., his verbis adornato: „ Privatis privata „ duntaxat ſua procurantibus, ad Aulam Noſtram, „ dum voluerint venire, liberum erit; Commu- „ nitatibus verò per Ordinarios Juratos Agentes „ & Advocatos Sua agendi via aliunde præcluſa „ non fuit, nec in poſterum præcludetur: Sin „ verò Communitates ſuos Deputatos mittere, „ aut in publicis Officiis conſtituti ipſimet venire „ vellent; ad mentem Reſolutionum Cæſareo- „ Regiarum, non niſi petitâ & obtentâ à Nobis „ facultate huc ſe conferre poterunt."

5. *Tit.* Conſiliarii Guberniales, è Tribus hujus Principatûs Nationibus Receptis (§. 143.) Religio-

nique Catholicæ, Helveticæ & Augustanæ addictis deliguntur. Benignissimam, circa hoc, Regnantis Principis Resolutionem, intuitu Inclitæ Nationis Siculicæ, testatur *Punct.* 2. *quoad Siculos*, *Resolutionum* toties dictarum *Anni* 1742. cujus verbalis continentia hæc est: „Siculicæ hujus Na-
„ tionis, ex qua nullus inpræsentiarum esset in
„ Gubernii nostri Consilio, qui in Repartitioni-
„ bus Contributionalis Quanti, aliisque rebus,
„ ejusdem Nationis curam ageret, benignam ha-
„ bebimus rationem, vt ad mentem Diploma-
„ tis, & Resolutionum Cæsareo-Regiarum, Le-
„ gumque Patriarum, tam in Gubernio Nostro
„ Regio, vtpote Supremo Provinciali Dicasterio
„ Personam Nostram ibidem repræsentante,
„ quàm Tabula Nostra Regia Judiciaria, capa-
„ cia & benemerita Subjecta, ex eadem Natio-
„ ne, congruo numero habeantur."

6. Præsidis & Consiliariorum obligationem Gubernialium, præter memoratas superiùs Instructiones Leopoldinas, Rescripta Regia exhibent, itemque Resolutiones. Nostri non est instituti omnia ea referre, en tamen unum eorum alterumque: *Resolutionis Anni* 1742., *Circa Jurisdictionalia*, Punctum 12^{mum}, sic sonat: „Annuimus porrò
„ maternè petito-Vestro, vt vacante Gubernato-
„ ris Regii Officio, aut ipso Gubernatore, per
„ morbum, vel alia ratione impedito, aut ab-
„ sente, Consiliarius Noster Gubernialis, Sessio-
„ ne & voto primus, in Consilio Gubernii No-
„ stri præsideat; qui informationes Nobis sub-
„ mittendas, aliasque Expeditiones Guberniales,
„ cum resolvendo Cancellario Nostro Guberni-

„ li

„ li ſubſcribet." Vi Reſcripti Regii An. 1760. 25. Jul. abſente R. Gubernatore, Epiſcopus, aut Theſaurarius, aut Statuum Præſidens habet Præſidium. Idem Reſcriptum, hæc in rem noſtram confert: „ Quo itaque hoc cum Perſonali, Sum-
„ mum Servitium noſtrum Principatûs illius pu-
„ blicum, & Privatorum negotia, absque inter-
„ ruptione, tanto exactius & celerius promove-
„ antur, decernimus poſitivè, vt cum Operatio-
„ nes Veſtræ nullas admittant ferias, ſublata pe-
„ nitùs Claſſici Gubernii nomenclatione, idem
„ Gubernium in Claſſes diviſum deinceps nulla-
„ tenus operetur, ſed pleno ſemper numero,
„ in loco Veſtræ reſidentiæ perſiſtat. Admitti-
„ mus nihilominus, vt Gubernator uni alterive,
„ ſive præmentium privatorum negotiorum cauſa
„ ſive ad curanda Oeconomica, tempore præ-
„ primis Meſſis & Vindemiarum, ad breve tem-
„ pus abinde exeundi licentiam impertiri poſſit;
„ ea tamen cum cautela & circumſpectione, ne
„ ad tractanda & perficienda negotia occurren-
„ tia, juſto pauciores remanere, & abinde Ser-
„ vitium Noſtrum ac Publicum morari, tanto
„ minus pati, contingat."

7. Gubernatoris & Præſidii Gubernialis Honorem, á prima Excelſi Dicaſterii erectione obtinuerunt: 1.) Illuſtr. Dominus Comes GEORGIVS BÁNFFI *de Loſontz*, An. 1691. 10. Jan. creatus, & An. 1707. 15. Nov. ætatis ſuæ 47., Cibinii ad Cœleſtem hæreditatem evocatus. Numisma Exequiale, memoriam retinens, videatur apud *Köleſerium* in Auraria Romano-Dacica, pag. 149. 2.) Ill. ac Excell. D. Comes SIGISMVNDVS

 KOR-

KORNIS *de Göntz-Ruszka*, An. 1713. denominatus, An. 1731. 15. Dec. Claudiopoli diem obiit Supremum. 3.) Ill. ac Ex. D. C. JOANNES HALLER de Hallerstein, An. 1734. dignitatem Gubernatoris obtinuit, quam A. 1756. 18. Oct. ætatis 64. Cibinii, cum vitâ, posuit. 4.) Ill. ac Exc. D. Comes LADISLAVS KEMÉNY, Lib. Baro de Magyar-Gyerö-Monostor, An. 1758 6. Jul. nominatus, ac A. 1759. 27. Aug. Cibinii, publicis in Comitiis, Sellæ curruli sollemniter impositus est: An. 1762. Officium resignavit, hancque ab AVGVSTISSIMA Resolutionem obtinuit:

„ Spectabilis ac Magnifice Comes
„ Fidelis Nobis sincerè Dilecte!

„ Demissas preces Tuas, quibus propter adversam valetudinem, & debilitatas vires, Te Officio Gubernatoris in Transylvania Regii (cui hactenus è Benignitate Nostra præfuisti) ritè amplius defungi haud posse exposuisti; & hinc qua Servus, diutinis servitiis, affecta valetudine, & ætate fessus, ad quietem mitti humillimè supplicasti, in benignam sumentes considerationem; hanc Officii Tui resignationem à Te ipsomet factam clementer acceptamus, atque vni Fidelium, qui longo à tempore Summi Principis, Patriæ & Privatorum commoda gessit, servitiorum intuitu, ad dies vitæ quatuor millium quotennes Rhenenses Florenos, è Fundo, vnde hactenus Salarium Tuum percepisti, Pensionis nomine Tibi ritè pendendas, Clementer resolvimus, vlteriora quoque Benignitatis Nostræ Cæsareo-Regiæ erga Te Symbola edituræ. Cui in reliquo, Gratia &

„ Cle-

„ Clementia Noſtra Cæſareo - Regia ac Principa-
„ li, jugiter propenſæ manemus. Datum Vien-
„ næ Auſtriæ, 7. Maji 1762.

MARIA THERESIA
m. pr.

Gabriel Comes de Bethlen.
m. pr.

An. 1774. ad finem vergente, in Poſſeſſione *Bükkös*, diem clauſit. Ab An. 1762., ad An. 1771. Exc. R. Gubernii Præſidium tenuerunt *Tit.* Domini Supremi per Inclitum M. Transſilvaniæ Principatum Cæſareo Regiorum Armorum Præfecti, videlicet. 5.) Ill. ac Exc. D. Lib. Baro ADOLPHVS NICOLAVS à BVCCOW §. 205. *n.* 2. 6) Ill. ac Exc. D. Comes ANDREAS ab HADIK §. 205. *n.* 2. 7.) Ill. ac Exc. Dominus S. Rom. Imp. Comes CAROLVS O - DONELL §. 205. *n.* 2. 8.) An. 1771. Auguſtiſſimæ Clementiâ, Exc. ac Ill. D. MARIA JOSEPHVS S. R. I. *Comes* ab AVERSPERG, *Tit. Tit.* Gubernator Regius conſtitutus eſt An. 1774. ad Gubernationem Ducatûs Corniolia evocatus, viam ad Præſidium aperuit. 9.) Excellentiſſimo Domino SAMVELI L. B. *de* BRVCKENTHAL Regio Commiſſario Plenipotentiario *Vid. n.* 8.

§. CLXXXVI.

Habet autem Supremum hoc Provinciæ Dicaſterium, pro tractandis, & curandis expeditionibus ſuis peculiarem

Cancellariam, quæ *Regia Provincialis*, & quod Gubernii esset, etiam *Gubernialis* nuncupatur, moderatur illam secundum Gubernii Præsidem, Cancellarius Regius Provincialis, qui simul Consiliarius Gubernialis est cum Secretariis, Registratoribus, & Expeditore. *Conf.* §. 184. *n.* 4.

1. Tempore instituti Gubernii An. 1693. duos Aug. M. LEOPOLDVS Cancellarios, Supremum vl. & Vice-Cancellarium creaverat; quorum alter Viennæ, in Transsilvania alter resideret; & ille publicas privatasque Statuum Transsilvanicorum causas, statutis diebus, ad Audentiam Cæsareo-Regiam & principalem referret. Sequentibus igitur annis Supremum plerumque Cancellarium in Transsilvania, Vice-Cancellarium Viennæ mansisse publica nos Acta condocent. At pro reservata Sibi Potestate Augusta Aula, eam Cancellariatûs distinctionem sustulit, inque Provinciæ commodum, duas distinctas Cancellarias, Aulicam nempe, & Provincialem clementer ordinavit.

2. Cancellarii, Cancellariæque Reg. Provincialis cognitionem summariam, exhibet nobis *Instructio Cæsareo-Regia*, An. 1742. 19. *Dec.* pro Cancellario Regio exarata, cujus Præambulum sic decurrit: „Quandoquidem Nos ad demissam universorum Fidelium Nostrorum Statuum & Ordinum hæreditarii Nobis Transsilvaniæ Principatûs Instantiam, Officium Cancellarii à pluribus

jam

„ jam annis in illo Principatu vacans, ea lege „ restaurare dignatæ sumus, vt in posterum, is „ non *Supremus*, velut antea, sed *Cancellarius* Noster *Regius Provincialis Transsylvanicus* nominandus sit: hinc nova etiam Instructione, eo quod „ Supremi Cancellarii Instructio, etiam ad Cancellariæ Nostræ Aulicæ Transsylvanicæ activitatem extendebatur, eundem Cancellarium Nostrum Provincialem Transsylvanicum, pro ulteriori sua directione, munire necessarium judicavimus. „ Ipsa Instructio 13. Punctis absolvitur.

3. Inclita Cancellaria R. Provincialis, habet juratos Notarios sive Actuales Cancellistas (vulgò Cancellistæ Guberniales nuncupantur) trium Classium, & quælibet Classis 6. Personas (ordinariè quidem) complectitur. Sunt, præter eos, Jurati Notarii plus minus 30. non Salario quidem, sed censu quartieriali gaudentes. Hæ Cancellistarum Classes, omnes Commissiones aliasque Expeditiones Guberniales, ex concepto stilo, in Domo Cancellariæ publica, describunt. Descripta taliter Mandata, Resolutiones, Commissiones, & Publicationes, à Præside Gubernii Regii, & Secretario expediente subscribuntur, & ad Circulorum Principatûs Tabulas ac Magistratus transmittuntur. Perferuntur verò partim per Postas ordinarias, (qua illis iter est) partim per Cursores Provinciales, quibus Supremus Postarum Provincialium Magister præest. Sunt quoque Advocati ad Exc. Regium Gubernium.

§. CLXXXVII.

§. CLXXXVII.

Et quia inter alia muneris Supremo huic Dicasterio incumbentis objecta habetur etiam Harmonia & Cointelligentiæ Provincialium cum Militaribus fovendæ studium, Cura Contributionis, & rationum super ea exigendarum, necnon promotio Commercii, & conservatio Sanitatis, attentio item in libros, ut non, nisi probi vel imprimantur in Principatu, vel aliunde adlati disseminentur; quodlibet horum per distinctum Personale sub ipsius inspectione & superattendentia pertractatur.

1. Id, quod inter Provinciales, & Militares vincula Harmoniæ & Cointelligentiæ tuetur, *Commissio militaris mixta* appellatur. Præses ejus est unus è Consiliariis Gubernialibus, Statûs Actualis Intimi Consiliarii dignitate condecoratus; adjunctos hic habet unum Consiliarium Gubernialem, unum Generalem, unum Officialem Stabalem, & Commissarium Bellicum quà Assessores, quibus circumstantiis ita poscentibus alter etiam Officialis Stabalis adjungi solet, duos item Actuarios, alterum ex parte Gubernii, alterum ex parte supremæ Armorum Præfecturæ. Commissio hæc in sessionibus suis intra quindenam, vel etiam quavis hebdomada semel, aut pro occurentium rerum exigentia sæpius celebrandis tractat omnia tam limitaneos, quam reliquum Magno Principatui illocatum militem concernentia, qualicunque modò cum re Provinciali

con-

connexa negotia, ſuper relatis, & concluſis Protocolla confici curat, & hæc per Actuarios ſubſcripta de qualibet Seſſione, ex parte quidem Politici per Gubernium Cancellariæ Transſilvanico Aulicæ, ex parte Militaris autem Conſilio Aulæ Bellico ſubmittit.

2. Quod Contributionis curam gerit, *Commiſſio in Contributionalibus* vocatur, ſtudetque ſub Præſidio unius Conſiliarii Gubernialis promotioni *Rei tributariæ*, & *Reviſioni Rationum.* Quorum quidem objectorum omni meliori modò tractandorum cauſâ, ſpeciale Officium ſub nomine *Exactoratus Provincialis* erectum habetur, conſtituuntque illud, Exactor, Vice Exactor, quatuor Reviſores, octo Calculatores, ſeptem Ingroſſiſtæ ſeu Cancelliſtæ cum uno Officii ſervo, & uno Calefactore. Subdividitur in quatuor Reviſoratus, quorum alter per totius anni decurſum unicè Reviſioni Rationum incumbit.

Juvat hic parumper ad prima Exactoratus Provincialis initia regredi. Officium iſtud veluti Servitio Regiò, & Communi Bono valde neceſſarium, erigendum reſolverat Auguſtiſſimus Imperator CAROLVS Sextus, glorioſe autem Regnans Majeſtas paternum perfectura Inſtitutum, ita illud per benignam 4. Auguſti An. 1742. editam Reſolutionem conſtituendum voluit, ut ex uno ſupremo Exactore, tribus Adjunctis, ſeu Exactoratus Officialibus, uno Protocolliſta, tribus Cancelliſtis, & uno Officii ſervo Conſtaret. Fecit initium operationibus ſub Præſidio Viri poſt funera etiam omni laude digniſſimi Michaëlis S. R. J. Comitis Teleki de Szék; duravit in hac forma

ma ad Annum 1763. tunc circumſtantiis rerum ita poſcentibus reductum ejus Perſonale extitit, & alia cenſendarum Rationum media ſubſtituta, donec modernus, de quo paulo ante meminimus, per benignum 6. Decembris Anni 1771. exaratum Reſcriptum Stabilitus Exactoratus fuiſſet.

3. Quod negotia Commercialia tractat, *Commiſſio Commercialis* audit, præſidetque & illi Conſiliarius Gubernialis, & objecta cum Aſſiſtentibus partim è Gubernio, partim è Theſaurariatu deputatis in deliberationem ſumit, ducente calamum uno Actuario, Protocolla autem, & alias expeditiones duobus Cancelliſtis in mundum redigentibus.

4. Perſonale curandæ Sanitati præpoſitum *Commiſſionis Sanitatis* nomen habet, & dirigitur per ipſiusmet Gubernii Præſidem cum interventu Aſſeſſorum è Statu Provinciali, Militari, & Camerali adhibitorum, aſſidente etiam Protomedico, & ea, quæ calamo excipienda ſunt, uno Actuario & aliquot Cancelliſtis Curantibus. Subſunt autem huic Commiſſioni Directores, & Chirurgi Contumaciarum ad *Rubram Turrim*, *Törtsvár*, *Tömös*, *Bodza*, *Ojtoz*, *Gyimes*, *Piritske*, *Radna* & *Volkány* una cum ſervitoribus ad easdem conſtitutis.

5. Quod libris attendit, *Commiſſio Cenſuræ librorum* dicitur, facitque ſua ſub Præſidio Epiſcopi Transſilvanienſis, cui adjuncti ſunt quatuor Conſiliarii Guberniales & nonnulli è ſtatu Eccleſiaſtico.

CLXXXVIII.

§. CLXXXVIII.

IV. SUPREMUS COMMISSARIATUS PROVINCIALIS administrationem Contributionis, dislocationem Militiæ, cæteraque his adnexa negotia curanda habet.

1. Præses ejus, *Supremi Commissarii Provincialis* titulo insignitus, unus ex *Tit.* Consiliariis Gubernialibus esse solet, cujus sub Directione, *Cancellaria Commissarialis*, & *Cassa Regia Provincialis* Cibinii fixæ sunt. Cassæ præsunt Generalis Perceptor cum Contrarotulario, & influunt in illam omnes pecuniæ, quæ per Contribuentes seu nomine quanti Militaris, seu pro Dicasteriorum, aliorumque Officialium, & servitorum Salariis; cæterisque Provinciæ expensis dependitur. Habet autem Cassa hæc unum etiam Scribam; in Cancellaria Personali verò sunt Concipista, & sex in tribus Classibus Cancellistæ. Est præterea unus Officii Assistens, qui Sessionibus sub Præsidio Supremi Commissarii celebrari solitis una cum adjunctis Commissariis dum præsentes Cibinii sunt, & Generali Perceptore interesse solet. Dum hæc scribimus, Supremi Commissarii Provincialis Officio fungitur Excellentissimus, & Illustrissimus Dominus Comes JOANNES NEMES de Hidvégh; Sacratissimæ suæ Majestatis Camerarius & Status actualis Intimus Consiliarius.

2. Vniversa Transsilvania, cum Partibus Hungariæ, intuitu rerum Commissarialium, in quatuor Districtus, *Cibiniensem* nempe, *Coronensem*, *Claudiopoli-*

politanum & *Devensem*, dividitur; quatuor proinde in iisdem sunt *Adjuncti Commissarii Provinciales*, qui suis in Circulis resident quidem, at quoties occasio poscit, Cibinii comparent, & à Supr. Commissario Provinciali dependent. E Cassa Provinciali id, quod Militiæ competit Cassæ Bellicæ transponit, ut docet punctum 5. An. 1759. Quod autem ad exsolvenda Salaria, aliosque fines convertendum est, æque secundùm statum erogationum sibi præfixum, & assignationes Gubernii iis, quibus debetur, exsolvit.

3. Ambitu quatuor Districtuum Commissarialium, Regii Perceptores Comitatuum, Sedium, quarundam Civitatum, & Oppidorum Taxalium, (quæ non ad Comitatum aut Sedem, sed seorsim Contributionem administrare §. 139. *n.* 1. *e.* diximus) 67. numerantur. Sunt enim in Comitatu *Albensi* Regii Perceptores, numero 3, *Kolosensi* 2, *Küküllensi* 2, *Thordensi* 2, *Dobocensi* 2, *Hunyadensi* 3, Comitatu *Szólnok Interiori* 2, *Szólnok Mediocri* 2, *Kraszuensi* 1, *Zarándensi* 1, Districtu *Fagaras* 1, *Kövár* 1; *Sede* Siculicali *Udvarhely* 2, *Három-Szék* 2, *Csík* 2, *Marus* 2, *Aranyas* 1; *Sede* Saxonicali *Cibiniensi* 3, *Coronensi* 3, *Schæsburgensi* 2, *Mediensi* 2, *Rupensi* 2, *Nagy-Sinkensi* 2, *Sabesiensi* 1, *Mercuriensi* 1, *Ujegyháziensi* 1, *Bistritziensi* 2, *Szász-Városiensi* 1. In Civitate *Claudiopolitana* 1, *Maros-Vásárhely* 1. In Oppidis: *Albæ-Carolinæ* 1, *Vizaknæ* 1, *Armenopoli* 1, *Illyefalvæ* 1, *Sepsi-Szent-Györgyini* 1, *Abrud-Bányæ* 1, *Udvarhelyini* 1, *Elisabethapoli* 1, *Hátszeg* 1, *Vajda Húnyad* 1, *Csík-Szeredæ* 1, *Kézdi-Vásárhely* 1, *Bereczk* 1; in Pago *Olá-Falu* 1. Regii

hi

hi Perceptores, collectum Oppidatim & Vicatim per communitatum Judices eorumque Adjunctos, sibique adlatum Tributum, *Generali Perceptori Cassæ Provincialis* administrant; qui itidem è Cassa Provinciali in Cassam Cæsareo-Regioque-Bellicam subministrat; vt docet *Punctum* 5. *Regulamenti Militaris de An.* 1759.

4. Commissariatui Provinciali incumbit, fidelem Quanti Contributionalis administrationem curare, & ad loca, si quæ fortè negligentiùs administrarent, Brachium militare à Commissariatu Bellico indultum, pro exactione expedire. 2. Militiam Campestrem, mutuo cum Bellico Commissariatu consilio, in Stativa dislocare, §. 207. *n.* 1. 3. Intertentionem Militiæ procurare §. *eodem* 4. Computum generalem, cum Statu Militari, instituere §. *eodem.* 5. Sunt & alia his similia, Incliti hujus Commissariatûs Officia.

§. CLXXXIX.

V. Inclitæ TABULÆ CONTINUÆ Comitatuum, Districtuum & Sedium Siculicalium, sunt Collegia omnium seorsim Circulorum, An. 1764. instituta, quæ Præside, Adsessoribus & Subalternis nisa, res Politicas & Oeconomicas secundum institutionem sibi præscriptam, Judicialia vero ad Legum dictamen tractant.

1. Ante A. 1764, varia pro variis temporibus fuit Legum & Jurium, tam in Comitatibus, quàm Sedibus Siculicalibus, administratio. Qualiter se in his Comitatus Hungarorum habuerint, ætate vetustiore, ex Articulis Diætalibus, quæ superant, & Legum Codicibus aliquid lucis adfunditur. A. 1594. 2. Febr. Albæ Juliæ definitum: *Intuitu Minorum Potentiarum, singulis Quindenis, Comites Sedes celebrent, & si causæ appellentur, in Tabulam* Regiam *transmittant.* A. 1623. 14. Maji Albæ Juliæ: *Comites Mense quovis Sedrias celebrent in Comitatibus* A. 1678. 1. Nov. Art. 4: *Sedes Comitatuum in Albensi quater, i. e. per utrumque Processum bis, in reliquis ter, annuatim celebrentur: sic & Fora inter Receptas Religiones Spiritualia.* Articulo 7mo: *Omnes Sedriæ Partiales tollantur, & causæ illic suscitatæ ad Generalem* Sedriam *transferantur; ibi, ubi substiterunt, citra novam Citationem continuandæ.* A. 1680. 18. Maji, Art. 6: *In Comitatibus Sedes Partiales denuò celebrari jubentur, sed ea lege, vt solùm ad Flor. 60. inapellabiliter, ad Fl. 100. appellabiliter; in debitis, pignoribus, rebusque aliis ad hunc valorem reducendis judicare possint. Sedes ante Quindenam publicetur. Septem Assessores, cum Supremis Judicibus Nobilium si conveniant, sufficiat.* A. 1691. 1. Aug. Art. 6: *Sedriæ Partiales, quæ antea suspensæ erant per Articulos, rursùs continuari, & causæ ibi decisæ exequi jubentur.* A. 1696. 19. Oct. Art. 8: *Ad Sedrias quasvis Generales, quas Supremus Officialis indixerit, universi Magnates, Assessores & Nobiles Circuli congregentur: Magnates quidem sub pœna Flor. 12, Assessores Flor. 6, Nobiles Flor. 3, per Supremum Officialem de facto è Bonis eorum exsequenda.* Judica ex his, L. B. quæ Articuli

ticuli, de Sedriis perhibent, vt ſe Judicia olim habuerint. Progreſſu verò temporis, ſub ſacratiſſimis Auſtriacis Principibus, rebus pacatioribus, curſus Juris ſæpe antea Claſſicis impeditus, viam nactus eſt promtiorem, Sedriæque quadruplices in Comitatibus obtinuerunt. *Prima* dicebatur FILIALIS SEDRIA, lingvâ hungaricâ *Iſpány Széki* nuncupata; quam Jus non ſcriptum i. e. conſvetudo, induxit, & inde à Principatûs fundatione adprobavit. Fuit Forum Ignobilium, in quo nempe Inctorum (*in cauſam attractorum*) ſive *Reorum* vices perſonæ Ignobiles ſuſtinuerunt, & omnes malefactores ignobilis conditionis, quos Domini Terreſtres legitimè proſecuti non fuerint (§. 178. *n.* 3.) ad hoc Judicium tracti fuerunt. *Actor* autem Nobilis æquè ac Ignobilis eſſe potuit. Nomenclationem habuit, quod Partialis & Filialis Sedriæ, inſtar Filiarum Inclitæ Generalis Sedriæ habitæ fuerint. *Præſes* hujus Fori fuit Supremus Judex Nobilium; *Judices* Jurati Aſſeſſores Comitatûs cum aliis Nobilibus tum præſentibus, colligente in Judicio eorum vota Jurato Notario. Cauſæ in hoc Foro tractari ſolitæ fuere Criminales æque ac Civiles. Licet enim Jus Patrium facultatem Dominis terreſtribus indulſerit, in acta Perſonarum Ignobilium, non tantum civiliter, ſed etiam pœna ſangvinis, ratione jurisdictionis Dominalis animadvertendi, *Approb. P.* 3. *T.* 47. *Art.* 19. *Compil. P.* 3. *T.* 11. *Art.* 1. Conf. §. 178. *n.* 3. Si tamen Domini terreſtres, præ Magiſtratu Comitatenſi jure prioritatis gaudentes, obligationi ſuæ defuerint; tunc Magiſtratus Comitatenſis, ratione Officii ſui, habuit facultatem, tam contra malefactores à Dominis Terreſtribus legi-

time non profecutos, per Actoratum Vice-Comitis, ad hoc Judicium tractos, tam etiam debitores, ac aliter quoque obligatos Ignobiles, Civiliter juxtâ ac criminaliter in judicio procedendi. Appellatio, five Caufæ provocatio, per Partem fuccumbentem ex hoc Foro ad Sedriam Generalem fieri potuit. *Secunda Sedria* fuit *Particularis* nuncupata, quam ufus vocavit *Partialem*, in qua tam agentes, quam patientes foli Nobiles exftiterunt. Facultas hujus ad illas tantum caufas fuit reftricta, quarum objectum circa fummam centum duntaxat florenorum occupabatur, five ea fumma præcifè in pecunia, five in aliis rebus mobilibus, vel in æftimatione alicujus rei vel actûs tantundem valente conftiterit. Judices, & Judiciorum in hoc Foro Præfides, iidem, qui in Filiali. *Cfr. Alexii Cferei Praxis Procur. p.* 73. Caufantes, ex hac Sedria, Caufas fexaginta florenos excedentes, poterant per viam appellationis, ad Generalem Sedem Judiciariam illius Comitatûs provocare. *Tertia* nominata fuit *Generalis Sedria*, quæ ceterarum Sedriarum Mater velut exftitit, *primò* ratione Præfidis & Judicum: hìc enim utriusque Proceffûs (fi v. l. in duos fuerit divifus ille Comitatus) Supremi- & Vice-Judices Nobilium, vt & Vice-Comites, cum ceteris Affefforibus & Notario, tota denique univerfitate Dominorum Comitum, Baronum & Nobilium Incliti Comitatûs, fub Præfidio Supremi Comitis adeffe debuêre; ita, vt absque Supremo Comite, tanquam totius Univerfitatis capite, & ambobus Judicibus Nobilium, celebrari ordinariè non potuerit. Sed ne quidem Vice-Comitibus, nifi forte Boni publici ratio exigeret, hinc abeffe licuit; fed in Partiali

Sede

Sede ſolùm Supremus Judex Nobilium, cum ſeptem ad minimum ſuiProceſſûs juratis aſſeſſoribus juris dicendi cauſâ præſedit. *Secundò*, ratione Auctoritatis, cum tam ratione Mobilium, quàm Immobilium rerum & Bonorum, ac Jurium poſſeſſionariorum motis in cauſis illimitata & indefinita judicandi facultate gaviſa fuerit, omnesque illos Caſus, quorum Jus Patrium *Approbat. P.* 4. *T.* 1. *Art.* 11. meminit judicio ſuo ſubſtratos tenuerit. *Tertio*, ratione Jùris Gladii, quod Particularis Sedria non, Filialis autem in ſolos Ignobiles ſceleratos habuit: Generalis verò Sedria etiam in Nobilitaris conditionis facinoroſos gladium ſtrinxit; exceptis pœnam Notæ infidelitatis merentibus. *Quartò*, ratione Acquiſitionis Bonorum Immobilium, etiam aviticorum perennali jure abalienatorum, vt & Concambii, quorum intuitu hic agere prætendentibus poteſtas fuit; excepto eo, ſi fortè in aliqua cauſa, Privilegii productio requireretur: talis enim cauſa directe ad Inclitam Tabulam Regiam ſpectabat, *Approb. P.* 4. *T.* 1. *Art.* 12. *Vid. Mich. Váró Idea. Generalis Sedria*, ante erectionem Continuarum Tabularum, ſemel in anno, at tum tribus integris diebus, celebrabatur, ſæpeque Commiſſiones e Collegio Nobilium delegebantur, quæ extra Prætorium publici Conventûs, cauſas quasdam deciderent; ſicque plurium pertractationi rerum conſuleretur. *Sedria Partialis* bis annuatim, ſed ſolo die pro uno termino admiſſo, habita fuit. *Filialis Sedria* ter quolibet anno convocabatur, unoque terminus quilibet die abſolvebatur: at totus dies, horulâ pro prandio excepta, Iudiciis dicabatur. Interim, rebus urgentibus, plures quoque Sedrias fuiſſe celebra-

tas, ſcias velim. Objecta recenſitarum trium Sedriarum, jam ad Tabulas Continuas tranſierunt. Fuit autem & *quarta*, *Marchalis Sedria* (vernaculâ *Girás Szék*) nominata quoties publica Comitatuum neceſſitas, & novorum Officialium electio poſcebat, convocata, & à toto Nobilium Circuli cœtu, ſub Præſidio Supremi Comitis, celebrata: hæc hodieque obtinet, nec ejus objecta in Continuas Tabulas translata ſunt: demtis nonnullis negotiis. *Hæc de Comitatuum Judiciis*. Fuêre inter Siculos quoque *V. Sedriæ*, *Quindenæ* dictæ, ex quibus ad *Generalem Sedriam* Sedis cujuslibet Appellatio fiebat; in *Vice Sedria* enim Vice-Judex Regius, in *Generali* vero Supremus Judex Regius præſidebat; jam Tabulæ Continuæ earum curas peragunt; *Sede Marcali*, more Comitatuum, vim habente. Sunt autem Sedis Marcalis objecta; Deputatos ad Diætam eligere, Inſtructionibusque circa Publica Gravamina & Credentionalibus inſtruere; de Rebus Lege forſan non definitis, vel in arbitrio utentium relictis, ſalutares Conſtitutiones in gremio ſui, & inter ſe, valituras, ſtatuere; ad vacantias item Officiorum aut membrorum Collegii, quà Actualium, qua Supernumerariorum, candidare, & nomina Candidatorum, Excelſo Gubernio Regio ſubmittere; denique, ſi quid Juſſu Sacratiſſ. Principis, vel Gubernii, modo extraordinario tractari ibidem mandaretur, ſuſcipere & exſequi. Et, ſi quæ ſimilia. In antiqua *Lege Conſvetudinaria* Siculorum Puncto 6to *de Jurisdictione Wajvodali*, legimus, hunc morem viguiſſe: *Denique dum quis ad Tabulam* (Regiam) *appellavit, per Nuncium res controverſa delata eſt, & ubi cauſa differretur, ſeries Acto-*

rum

rum à Nuncio relata, *gratis Protocollo inſcribi debuit; ne duplici onere partes graventur.* Hinc factum eſt, vt Puncto 6to Comitiorum Schæsburgenſium, An. 1562. 20. Jun. celebratorum, de *Siculis* concluſum fuerit: *Appellatio*, *vt ante fiebat*, *non ad Sedem Siculorum Nationalem*, (quæ ſcilicet ſupra generales Sedrias jus ſuum exercuit) *ſed immediatè ad Principis præſentiam*; *nec per Nuncios referentes*, *qui rerum ſæpè obliviſcuntur*; *ſed per Literas Transmiſſionales fieri debeat.*

2. Viderunt Status Transſilvaniæ, perſpexit Benignè & Sereniſſimus Transſilvaniæ Princeps D. D. CAROLUS VI. periodicis Sedriis Juſtitiæ adminiſtrationem remorari: differri tamen correctio debuit, & Altiſſimis THERESIANIS auſpiciis reſervari. Et adfulſit dies, quo Clementiſſima Princeps & Domina Noſtra MARIA THERESIA, pro jugi & Materna, quam in hæreditarii charique SIBI Principatûs Transſilvaniæ felicitatem continuò gerit, ſollicitudine, expeditum ac continuum Juris Proceſſum inſtitueret. Clementiſſimo proinde Juſſu Sacratiſſimæ SUÆ Majeſtatis, A. 1762. Excelſum Gubernium Regium COMMISSIONEM in Re Juſtitiaria ordinavit, vt Ea, omnia & ſingula impedimenta, quæ Curſum Juris & Adminiſtrationem Juſtitiæ remorarentur, ſedulò indaget, conſignet, & media correctionis ſuggerat, concinnatumque debitè opus Excelſo Regio Gubernio, pro altiſſima Regio-Principali determinatione repræſentaturo, ſubmittat. PRÆSES Inclitæ ejus Commiſſionis exſtitit Illuſtr. *D. Adamus Comes Nemes* de Hidvég, Tabulæ Regiæ Judiciariæ Præſes. Commembra Commiſſionis ſive

COMMISSARII fuêre: Ill. D. *Samuel L. Baro Szent-Kereſzti* de Zágon, Tabulæ Regiæ Actualis Adſeſſor, & in Commiſſione Ordinatus Protonotarius; *D. Ladislaus Szombatfalvi*, in Commiſſione Ordinatus Protonotarius; *D. Alexius Geréb* de Árapataka, ex parte Comitatuum Commiſſarius; *D. Joan. Simon* de Bibartzfalva, incl. Comitatuum Albenſis & Húnyadenſis Juratus Aſſeſſor, & ex parte Comitatuum Commiſſarius: *D. Andr. Bándi* de Sz. Udvarhely, Tabulæ Regiæ Actualis Aſſeſſor, & à parte Inclitæ Nationis Siculicæ Commiſſarius; *D. Joannes Simėnfalvi*, ex parte Incl. Nat. Sic. Commiſſ; *D. Martinus Cloſius*. Senator Coronenſis, & ex parte Nat. Saxonicæ Commiſſarius; *D. Joan. Zalmen*, Senator Schæsburgenſis & ex p. Nat. Sax. Commiſſ. Simul atque Inclita Commiſſio Cibinii conſedit, *nihil inter Hungaros æquè ac Siculos, adeo Curſus Cauſarum, promotionemque Servitii, quà Regii, quà Publici, impedivisse obſervavit, quam defectum* Judicii *ubique Continui; nimiam Aſſeſſorum ſine delectu frequentiam; magnam Officialium & inter ſe, & à Supremo Officiali, dum quisque domi ſuæ, locis diſſitis, Officio vacat, diſtantiam; inde moras cointelligentiæ; Sedriarum denique inanes, poſt An.* 1678. *ſubdiviſiones, & ex eo natas graduum Appellationis multiplicationes. Eveniſſeque palam, ut nihil in ſervitio accuratum dici, Lites verò nec integrâ Cauſantis ætate terminari queant.* (Verba ſunt incl. Commiſſionis) Quibus perpenſis, de inducendo *Continuo Judicio*, & Statu ejus Perſonali, Incl. Commiſſio, *haud ſecus, quàm Exc. Regium Gubernium, in Reflexionibus ad Projecta Circulorum, altiori Judicio definierat, voto ſuo ſtatuendum cenſuit, ut multiplices Sedes iſtæ Judiciariæ,*

Gene-

Generalis, *Partialis*, *Filialis* & *Vice*-(Sic *Particulares* in Sedibus Siculicis Sedriæ, quod ſub Præſidio Vice Judicis Regii celebratæ ſint, nuncupatæ) inquam, *Vice-Sedria*, *dictæ*, *penitùs tollantur*; *Collegium Officiolatûs ubique Continuum ex* 12. *Aſſeſſoribus Actualibus* (*quo* & *Vice-Officiales*, *Notarii ac Perceptores* Regii *includi debeant*) & 12. *Aſſeſſoribus Supernumerariis*, perſonisque ſubalternis, ſub Præſidio Supremi Officialis *Conſtituatur*. Eadem Commiſſio, alia etiam Forûm Judiciariorum Impedimenta ſapienter inveſtigavit, & Medelas monſtravit, integrumque Opus ſuum, An. 1763. ſubſcriptum ac Sigillis munitum, Excelſo Regio Gubernio, ſub Titulo: „PRÆVIUM OPUS „*Commiſſionis in Re Juſticiaria ordinatæ de tollendis* „*Impedimentis PROCESSUUM JURIS*, *per Circulos Comitatuum*, *Diſtrictuum* & *Siculorum obſervatis*, *Juſſu Excelſi Gubernii Regii concinnatum*, „*Cibinii*, 1763." ſubmiſit. Opus hoc, in Excelſo Regio Gubernio, reviſum, tandemque 12ma Mart. ejusdem anni, ad Auguſtam Aulam miſſum eſt. Auguſtiſſima igitur Princeps eodem 1763. anno, *Inclitas Tabulas Continuas Judiciarias*, de quibus ſermonem ſerimus, erexit; quæ, ſequente anno exorto, muniis ſuis inſtiterunt. Cauſæ, ex eo tempore, in Judiciis Continuis, (Terminis 5. in Incl. Tabula Regia) ſex Terminis inceſſanter tractantur. Terminus *primus* eſt, à Feſto S. Martini Epiſcopi ad Dominicam ultimam Adventûs Domini; 2dus, à Dominica prima Epiphaniarum, ad Dom. Quadrageſimæ; 3tius, à Dom. Invocavit, uſque ad Domin. Judica; 4tus, à Dom. Miſerere, ad Dom. Pentecoſtes; 5tus, à Dom. Trinitatis, ad Feſtum Viſitationis B. M.

Virginis; 6^{tus}, à Festo S. Regis Stephani, ad Fest. S. Michaëlis Archangeli.

3. Tabularum Continuarum, non is exacte, qui Circulorum, est numerus. Comitatus quippe *Albensis*, quia totum, quàm longus est, Principatum dissecat, latiùsque, quàm omnes Sedes Saxonicales protenditur, duos Supremos Comites ab An. 1774., & duas Tabulas, ab ipsa erectione Anni 1764., Superiorem nempe & inferiorem, à situ loci dictas, habet. Sedes connexæ Siculicales, *Sepsi*, *Kézdi* & *Orbai*, vulgò *Háromszék*, i. e. *Tres Sedes* dictæ, in unam coaluerunt Tabulam. Sedes verò *Miklósvár*, tribus prioribus unita; nec non *Filiales* Sedes *Bardotz* & *Gyergyó*, quia silvoso tractu, à Matre sua sejunguntur, peculiares impetrarunt Tabulas. Numerantur igitur Continuæ per M. P. Transsilvaniæ Tabulæ 21, è quibus COMITATUUM sunt: *Albenses* geminæ, *Küküllöensis*, *Thordensis*, *Colosiensis*, *Dobocensis*, *Szólnokensis Interior*, *Szólnokensis Mediocris*, *Húnyadensis*, *Krasznensis*, *Zarándensis*; *DISTRICTUUMQUE Fagaras* & *Kövár*. Vid. §. 145. *SEDIUM SICULICALIUM* sunt: *Udvarhelyensis*, *Bardotzensis*, *Háromszékiensis*, *Miklósváriensis*. *Csikensis*, *Gyergyoensis*, *Marusiensis*, & *Aranyasensis*. §. 148. Prætoria verò in commodioribus Circulorum locis constituta, non tamen ubique fixa, sunt.

4. Quod attinet Statum Personalem Tabularum: *Præsides* earum in *Comitatibus* sunt *Supremi Comites*; duarum Albensium unus erat Præses usque ad An. 1774. quo alter etiam Supr. Comes Principali In-

dultu

dultu creatus eſt. In Sedibus Siculicalibus *Supremi Judices Regii*, ita quidem, ut Præſes Udvarhelyenſis Bardotzenſi quoque, Három-Székenſis Miklosvarienſi, Cſikenſis denique Gyergyoenſi præſit. *Aſſeſſores* tam Actuales, quàm Supernumerarii ubique 12. ordinarie numerantur, præter Miklósvár, Bardotz & Gyergyó Sedes, in quibus 9. ſolùm Actuales, & Supernumerararii pauciores ſunt. Numerus *Actualium*, in Comitatibus, Supremos Judlium, (h. e. *Judices Nobilium*) Regios Perceptores, Vice-Comites, Ordinarios & Vice-Notarios quoque includit. Aſſeſſores *Supernumerarii*, Expeditionibus Inquiſitionum & Citationum; celebrandis Sedriis Dominalibus, (§. 178. *n.* 3.) & ſicubi Judicium Continuum, legali de cauſa, mancitate laboraret, ſupplendo iſti Judicio deſerviant: ad ſupplendas autem mancitates, ſinguli ſeriatim, & non ex Præſidis arbitrio, erga diurnum 50. xferorum, vacari debeant, ne arbitrio ad Judicatum applicatio, vel ei, qui negligitur, præjudicio; vel ſinceræ Juſtitiæ impedimento ſit futura; ſtatutum eſt, juxta opinionem citatæ Commiſſionis. Vice-Officialium Valedictiones & Reſtaurationes, aut ex iisdem, aut novis, biennio exacto (ordinariè) fiunt. Pertinent inſuper ad Tabulas Continuas ſubalterni, quales ſunt: Scribæ Tabulares, Advocati Fiſcales, & Procuratores jurati, Chyrurgi, Janitores; nec non Vice-Judices Nobilium in Comitatibus, Dulones in Sedibus Siculicis. Salaria, ſingula Status Perſonalis Membra, è Caſſa Provinciali accipiunt; quæ in concreto, per Principatum Transſilvaniæ & partes eidem applicatas, ſummam Flor. Rhenenſium, plus minus, 80000, faci-

faciunt. *Conf.* §. 140. *n. b.* Eſt autem ſpeciatim, Salarium Supremi Comitis, Flor. Rhen. 1200. Supremi Judicis Nobilium Fl. Rh. 300. Totidem & Perceptoris Regii; Vice-Comitis 250. Totidem etiam Ordinarii Notarii; Vice-Notarii 200, Adſeſſoris Actualis 200; at in Sedibus Miklósvár, Bardotz & Gyergyó 100. Rhenenſes. *Conf.* §. 57. *n.* 4.

5. Tractat Tabula quælibet Continua, *Politica* æquè ac *Juridica.* In *Politicis* & *Oeconomicis* à Commiſſionibus Gubernialibus §. 185. *n.* 4. dependet, ejusdemque Exc. R. Gubernii Commiſſiones publicandas vicatim publicat, ac executioni mandat; vt ſic, has Tabulas, totidem manus pedesque Gubernii meritò dixeris. Eſt verò Stilus Gubernialis ad Continuas Tabulas, talis aut Similis:
„ Sacratiſſimæ Cæſareo-Regiæ & Apoſtolicæ Ma-
„ jeſtatis, Archi-Ducis Auſtriæ, Magnæ Prin-
„ cipis Transſilvaniæ, & Siculorum Comitis, Do-
„ minæ Dominæ noſtræ Clementiſſimæ Nomine.

„ Illuſtris, Egregii Nobiles, & Agiles, No-
„ bis Obſervande & Benevoli! Salutem & Gra-
„ tiæ Cæſareo-Regiæ Incrementum! *Poſtea de-*
„ *ſcribitur, & clauditur:* " Sic facturis, Alteſa-
„ ta Sua Majeſtas Sacratiſſima, Benignè propen-
„ ſa manet. E Regio Magni Principatûs Trans-
„ ſilvaniæ Gubernio, Cibinii, Die T. Anno T."
Subſcribiturque ipſa Commiſſio à dextra per Præſidem, à ſiniſtra autem per Secretarium Gubernialem expedientem. In *Juridicis* & *Criminalibus*, vt prima Inſtantia, Cauſas, juxta Leges §. 192. *n.* 3. citatas, dijudicat, appellatasque ad Incl. Ta-

bulam Regiam transmittit. Nec in his verò Tabulis, licet Continuis, Causæ omnes, angusto temporis spatio finem & decisionem sortiuntur: processus enim Litium in Transsilvania, prout & Hungaria, ex antiquis Legibus & Consvetudinibus, Asyla & Perfugia (ne scilicet Litigantes, Judicia præcipitationis arguerent) non pauca, & si fas est dicere, justo fortè plura, admisit. En curtum eorum schema: Litis motio incipit ab *Accusatione*, vel per modum *Supplicis Libelli* (in quibus nempe Lex permittit) vel per modum *Juris*. Si per modum *Suppl. Libelli* (vulgò *Instantiæ*) Causa inchoetur, per *Certificationem*, si per modum *Juris*, per *Citationem*, notificari alteri Parti debet. Est verò modus uterque in Jus vocatio, auctoritate & Sigillo Judicis legitimè facta, diciturque conceptu generali, *Evocatio;* at proprie *Evocatio* dicitur, virtute *Litterarum Præceptoriarum* Principis ad Inclitam Tabulam Regiam vocatio. Adveniente præfixo in Citatione Judicii termino, fit *Proclamatio*, & Causæ *Legitimatio* à parte Actoris. Incto *non comparente* prima hac vice, per alium aliquem, sententia adversus eum lata, eodem die, in facie vel extra faciem Sedis, apud Notarium prohiberi potest, penes reddendam non comparitionis rationem. *Comparente* Incto, vel vtitur *Dilationibus* & *Prorogatis*, si hæc, Lege, in ea Causa, admittantur; vel petit *Paria* Literalium Instrumentorum, per Actorem in Judicio productorum, sicque Causam in alium transfert terminum; Postea aut *Exceptionibus* (si habeat) utitur, & excipit, vel contra Forum, vel contra Actoratum, vel contra Processum; aut in merito ad Actionem contra se propositam respondet.

det. Sed reſpondet, vel *Adfirmativè*, dum nempè propoſitæ contra ſe Actionis meritum confitetur, tuncque Actor à Proba liberatur; vel *Qualificativè*, dum Actionem adfirmat, cur tamen id fecerit, rationem adſignat; vel *Negativè*, dum purè negat, & tunc Actori Proba incumbit, ſed & ſæpè Incto, (intellige: *In cauſam attracto*) cum talibus ſe circumſtantiis defendit, quæ probam requirunt. Volentes proinde utræque Partes *Exmiſſionem* obtinent ad comprobandas ſuas Adſertiones, eſt enim *Exmiſſio* juſtum temporis intervallum: quod Litigantes à Sedria, ad proſpiciendum de mediis & inſtrumentis legitimarum probationum, per Literas & humana Teſtimonia, impetrant. Fit itaque *Inquiſitio*, h. e. Faſſionum, medio Perſonarum (Regii dicuntur) fide dignarum à Judice exmiſſarum receptio. Futuro tandem Termino, Faſſiones ex *Relatoriis* legitime confectis prælegguntur, quibus ſæpe accedunt Exceptiones, aut intuitu Inquiſitorum Regiorum, aut Teſtium. Fit poſtea in Foro Judiciario, juxta legalia Documenta, per ſuffragia Judicum, Litis Deciſio, *Deliberatumque* Partibus prælegitur. Hoc porro, excipit *Executio* velut Judicii complementum, dum quæ judicialiter deciſa ſunt, reali quoque executioni mancipantur. At non deſunt Remedia Juris, quibus Executio a parte convicta impediatur. Si enim ob non venientiam ſive non comparitionem Rei, Sententia lata fuerit; eodem, vt dictum eſt, die, *Prohibita* admittitur; ſequentibus vero, imò & Exſecutioni præfixo die, *Inhibitione* (quæ penes Literas Protonotariales fit) utendum erit. Dum autem, præſente Incto, Sententia pronunciata fuerit, tum pars ſententiâ gravata,

vata, (Actor æquè ac Inctus) habet poteſtatem, aut *Appellatione*, aut *Novo Judicio* utendi. Eſt adeoque *Appellatio*, Partis ſententiâ non contentæ, à Judice inferiore, maturioris reviſionis gratia, ad ſuperiorem Judicem, debitâ cum reverentiâ, provocatio. *Novum* autem *Judicium*, eſt Remedium Juris, quo Pars in cauſa ſuccumbens, iterum eam reſuſcitare, ac omnia allegare, excipere, non productas Literas producere, & generaliter omnia, quæ Juris & Juſtitiæ, nec non defenſioni Cauſæ ſuæ proficua eſſe cognoverit, peragere valet, & quidem coram Judice priore, *Decr. Tripart. P. 2. T.* 77. Si ſuccumbat iterum, tanta eſt liberalitas Juris, vt mederi denuò Cauſæ ſuæ poſſit *Novo cum Gratiâ*, h. e. Remedio Juris, quod ſolus Princeps, apud quem plena eſt gratiarum diſpenſandarum poteſtas, Supplicanti medio Cancellariæ elargitur: at hoc medio, non aliter, quam poſt factam executionem cauſa ſuſcitatur. *Decr. Tripart. P. 2. T.* 27. & *Art.* An. 1723. 33. Hæc denique omnia, generalia ſolùm ſunt remedia; quis ſpecialia hic enumeret?

§. CXC.

VI. MAGISTRATUS *Sedium* ac Diſtrictuum *Saxonicalium*, vt & Liberarum Regiarumque *Civitatum*, nec non *Oppidorum*, inſtar Tabularum Continuarum, Politica & Juridica, intra ſuos terminos, curant.

1. Magi-

1. Magiſtratus Circulorum Saxonicalium duplicis ſunt generis: *hi* enim ſimul & Liberarum Regiarumque Civitatum, *illi* Oppidorum itidem Saxonicalium Rebus præſunt. Id namque obſervatu dignum eſt, vt inter Saxones; non quemadmodum apud Hungaros & Siculos Officiales & Adſeſſores paſſim ex Oppidis & pagis colliguntur in unum Collegium Judiciale; ſed in Circulis, ubi L. Regiæque Civitates reperiuntur, earum omnino Magiſtratus toti Sedi & Diſtrictui jura dictant; in ceteris, Oppidorum primariorum Senatus publica negotia peragunt. Sunt igitur Sedes à Civitatibus dependentes quatuor, v. l. *Cibinienſis*, *Schæsburgenſis*, *Medienſis* & *Sabeſienſis*, ſic ab ipſis Civitatibus dictæ; nec non duo Diſtrictus, *Coronenſis* nempe & *Biſtritzenſis*. Sex enim ſunt Lib. Regiæque Civitates Almæ Nationis Saxonicæ. Sedes reliquæ v. l. *Nagy-Sinkenſis*, *Rupenſis*, *Mercurienſis*, *Löſchkirchenſis* & *Szaſzváróſenſis*, cognomina Oppida audiunt. *Conf.* §. 153. Officiales Circulorum ſunt: *Conſules*, *Judices Regii* & *Primarii*, atque *Judices Sedis*: at Circulus quilibet non hos omnes habet, vt *Parte Speciali* docebimus. Sunt præter eos, *Senatores* numero convenienti, quos inter Regii Perceptores & Notarii comparent: hos reliqui Officiolantes ordine excipiunt. Magiſtratus hi omnes, Ordinationes Excelſi Regii Gubernii in Politicis ad modum Tabularum Continuarum §. 192. obſervant & effectui mandant. In Juridicis Statuta ſua (§. 154. *n.* 1.) ſequuntur.

2. Civitates Liberæ Regiæque Comitatuum & Siculorum duæ ſunt, *Claudiopolis* & *Agropolis*: harum

rum verò Magiſtratus, intra ſua ſolum mœnia Jurisdictionem habent. Oppida plura in Transſilvania numerantur, quæ ſuos habent Senatus; nunc tamen ea cumprimis intelligimus, quæ *Taxalia*, §. 139. *e.* dicuntur, propriosque Regios Perceptores habent; ſunt autem talia: *Alba Carolina*, *Kézdi-Váſárhely*, *Vizakna*, *Udvarhely*, *Abrud-Bánya*, *Sepſi-ſzent-György*, *Vajda-Húnyad*, *Illyefalva*, *Beretzk*, *Armenopolis* & *Eliſabethopolis*. Quibus adnumeranda non Taxalia quidem, at Nobilia Oppida: *Thorda*, & *Dés*. *NB*, *Claudiopolis* & *Agropolis* reſpectu Contributionis, ad *Loca Taxalia* referuntur.

§. CXCI.

VII. Pago cuique eſt proprius JUDEX, cui JURATI à Communitate electi adjunguntur: hi negotia minoris momenti tractant, Judiciumque ſuper Cauſis eorum deciſioni ſubſternendis ferunt, collectioni Contributionis inſiſtunt, Gubernialium inſuper Commiſſionum §. 189. *n.* 5. extractum ſenſualem, & mandata quælibet, ab Officialibus Circuli, circulatim emiſſa promulgant & ad effectum deducunt: vt adeo non incongruè totidem manus pedesque Inclitarum Continuarum Tabularum, immò digitos Excelſi Regii Gubernii dixeris.

Judex unus pago ſingulo, ex more, præeſt: at Siculicis in pagis, licet non omnibus, peculiarem Milites, ſuum proprium & Jobbagiones Judicem conſtituunt.

CAPUT IX.

DE ADMINISTRATIONE JUDICIARIA.

§. CXCII.

Juſtitia in Magno hoc Principatu adminiſtratur 1. per primas, 2. per ſecundas Inſtantias.

Prima eſt, ubi moveri primò, & ità demùm, ſi inferiores eſſent, ultra inde promoveri per Appellationem, Cauſæ ſolent. Prima Inſtantia eſt quævis Jurisdictio relate ad illos, quos ſibi immediate ſubjectos habet. Tales ſunt: Continuæ Tabulæ Comitatuum, Diſtrictuum & Sedium Siculicalium. Magiſtratus Civitatum, & Oppidorum. Tabula Regia reſpectu Cauſarum per evocationem ad cognitionem ejus deductarum. Gubernium Regium ratione Cauſarum Judicio ipſius ſpecialiter reſervatarum. Forum Productionale, reſpectu Bonorum & Proventuum purè fiſcalium. Sedes Dominales reſpectu ſubditorum & ſervitorum ignobilium, vel rerum ad Jurisdictionem territorialem pertinentium. Secunda Inſtantia eſt, quodlibet Forum Reviſorium, quò nempe à ſententiis inferio-

feriorum appellari Leges permiserunt. De Continuis Tabulis, Magistratibus, Gubernioque etiam egimus in præcedentibus, superest, ut de Tabula Regia, Foro Productionali, & Sede Dominali hoc loco pauca quædam exponamus.

§. CXCIII.

I. Inclita TABULA REGIA in Magno Transsilvaniæ Principatu JUDICIARIA in Libera Regiaque Civitate *Maros-Vásárhely* ab Anno 1754. considens, est continuum totius Provinciæ Tribunal Judiciale, tractans sola Juridica, Caussas nempe vel penes evocationem, vel in via appellationis ad se devolutas. Sententias, quas in iis fert, solet Nomine, & sub Sigillo Regio expedire.

1. Inter Incl. Tabulam Reg. Judiciariam hodiernam, & antiquam, (quæ *Tabula Principis* dicebatur) tam respectu Celebrationis, quàm Residentiæ multum certè differt. Nunc continuè Tabula Judiciis incumbit; (exceptis Jurisstitiorum temporibus) olim statis solùm terminis ad dirimendas Caussas considebat; diesque celebrationis *Terminorum Octavalium* nomine veniebant. Anno 1570. Dominica 1. post Festum Pentec. in Comitiis Tordensibus statuebatur: *Quotannis duo sint* Termini Octavales; NOBILIUM *ab Octavo Festi B. Georgii; SICULORUM ab Octavo Festi Epiphaniarum;*

niarum; NOBILIUM inſuper *ex Partibus* Hungariæ, *ab Octavo Feſti S. Lucæ inchoëtur: duret uterque per dies* 40, *demtis Dominicis.* An. 1578. 27. Apr. Claudiopoli concluſum: *Comitatenſes & Siculi annuatim duos* Terminos Octavarum, *Nobiles Partium vnicum habeant*, cet. An. 1674. 17. Nov. *Art.* 1: *Terminus pro Comitatibus Regni & Partium* 1. *Februarii; pro Siculis* 1. *Maji, ex eo celebretur, quod tempus in Approbatis ſtatutum, pro Diætis impendi debeat.* Sed præter hos Terminos, tempore quoque Diætarum, horis nonnullis, Curſus Tabulæ Regiæ obſervabatur; de quo *Mich. Váró* in *Idea Actionum Juridicarum* hæc habet: „Illa „ Judicii forma, quam hactenus Inclyta Tabula „ Regia, ſub Generali Diæta, horis nempe po- „ meridianis exercuit: ita, vt publicum præpri- „ mis Suæ Majeſtatis, vt & Principatûs Servi- „ tium Spectantia, ſive illa ſint Juridica, ſive „ verò Politica, ante Meridiem; Judicia verò „ in Tabula Regia ſub Diæta exerceri ſolita, „ poſt prandium pertractentur: & quidem in „ Tabula Diætali antea diſcutiebantur Cauſæ pu- „ blicationum univerſaliter quarumlibet Trans- „ miſſionum ad Tabulam directarum, nec non „ repetitionis & non reſtitutionis Jobbagionum, „ ſervorumque fugitivorum, ac aliorum, in Ar- „ ticulis paſſim denotatorum." Circa hoc igitur, An. 1685. 22. Febr. Art. 14to edictum eſt: *Diæta curſum Tabulæ ne impediat.* Pro diverſa interim ratione temporum, variæ mutationes in Tabulæ celebrationem influebant. Poſtquam verò Auguſtiſſima & Providentiſſima Domina, Princeps Hereditaria noſtra, perſpexiſſet Clementiſſimè, moram & inde damnum Litigantium ex

longo

longo Judicii Tabularis ſilentio conſequi frequentiſſimè, Tabulam Regiam Judiciariam voluit eſſe *Continuam.* Anno igitur 1742., *Reſolutionum, circa Politica*, (§. 129. *n. b.*) *Puncto* 2do, ſic ſtatuit: „ *Continuus* Tabulæ Regiæ *Curſus*, ad mentem Benignæ Reſolutionis Cæſareo-Regiæ aſſumatur, & præfata Diæta (*quæ An.* 1743. „ 21. *Aug. & ſeqq. celebrari debebat*) exſpirante „ inchoetur; Cauſæ proceſſuales tantopere accumulatæ promoveantur, & quamprimùm fieri „ poterit determinentur; ac ſubinde circa curſum „ Judiciorum Tabularium ulteriùs reſolvere di- „ gnabimur." Poſtquam ad continuum curſum Tabula Regia determinata fuit, locum in Libera Regiaque Civitate Saxonicali Medgyes ad An. 1754., quo, adulto Novembri, Benigno Cæſareo-Principali Indultu, reſidentiam ſuam Agropolim tranſtulit, primamque Seſſionem Judiciariam in Domo Prætoriali Inclitæ Sedis Siculicalis Marus celebravit. *NB.* Anno adhuc 1737. fuerat primùm determinatum, Tabulam R. continuam eſſe debere.

2. Cauſæ Incl. Tabulam Regiam concernentes duplicis ſunt generis, *aliæ* enim ſunt in Tabula Regia *inchoandæ*, *aliæ* ad Eam *adpellandæ*. *Inchoantur*, juxta *Approb. Conſt. P.* 4. *T.* 1. *Art.* 11. *Cauſæ quinque Caſuum Actuum Potentiariorum majorum* (Decret. Tripart. P. 2. Tit. 67.) & *minorum, deliberati item homicidii, Dotum, rerum paraphernalium, Quartalitiorum, Tutelarum, Bonorum impignoratitiorum, Vinculorum & Obligaminum, Depoſitorum, Diffamationum, falſorum delatorum, Repetitionis Literarum & Literalium Inſtrumentorum, nec*

non Jobbagionum servorumque fugitivorum, aliorumque in Articulis Regni superinde editis specifice denotatorum; de quibus vid. *Váró Idea Actionum Juridicarum p.* 303-305. In his verò, quoad Processum, arbitrium litigantium liberum est, vtrum in Sedriis Comitatuum, vel verò in Tabula Regia velint eas inchoare, & prosequi. *Appellantur* autem per partem Litigantium succumbentem è Tabulis Continuis Comitatuum, velut primis Instantiis, ad Regiam Tabulam, tamquam secundam Instantiam, Causæ Seculares, valorem (circiter) ducentorum Florenorum æquantes. Olim verò (An. 1584. 20. Sept. Albæ Juliæ) fuerat statutum, vt *vniversæ Causæ ex Comitatibus & Sedibus, vltra valorem trium florenorum, ad Tabulam Regiam transmittantur, exceptis criminalibus.* Et hoc statutum hodieque suffragatur *Siculis*, inter quos, universæ Causæ, in facto Hæreditatum ultra valorem trium florenorum, motæ, servatis appellationibus, in Tabulam Regiam, inde verò, pro evidentiori discussione, etiam in præsentiam Principis transmittendæ dignoscuntur. *Vid. Decr. Trip. P.* 3. *Tit.* 4. E veteri Tabula Regia, Causæ per viam Appellationis provocari ad Principem poterant; vt docet *Articulus* Anno 1558., Domin. Trinitatis, Albæ Juliæ conditus; aut absente Principe, in præsentiam Locumtenentis ejus, teste *Art.* An. 1565. 8. Oct in Kolosmonostor lato: at nunc, quia Excelsum Regium Gubernium Augustissimam Hereditarii Principis Personam repræsentat, ad idem Gubernium Adpellatio fieri consvevit; ex quo rursus, potestatem appellandi ad Thronum Sacratissimæ Cæsareo-Principalis Majestatis, indultam esse, §. 185. *n.* 4. innuimus.

3. Le-

3. Leges, secundùm quas, tam hic, quam in pedaneis Foris, justitia administratur, sunt: 1.) Jus Consvetudinarium, seu *Decretum Tripartitum*, à Stephano Verbötzi, jussu Regio, in Hungaria, concinnatum; quo & Hungaria utitur. 2) *Approbatæ Constitutiones* Vid. §. 183. n. 6. 3.) *Compilatæ Constitutiones*, l. c. 4.) *Articuli Diætales* ibid. 5.) Diplomata Principum Hereditariorum, vt & Resolutiones, Rescripta & Decreta Eorundem. Libri alii Juridici, non per modum Legis, verùm rationis in Foris nostris adhibentur. De Processibus Juridicis, præter Articulos, præsertim *Approb. Const.* Part. 4. Tit. 1. usus vel maximè consulendus est. De Taxa denique Literarum nil attinet dicere.

4. Quod attinet ad Statum Inclitæ Tabulæ Regiæ Personalem; is à prisco multum diversus, longèque præstantior est. Olim, qui Tabulæ seu Sedi Judiciariæ Principis præfuit, *Præsidentis* Titulum gessit, hodie PRÆSES nominatur, estque simul intimus Consiliarius Gubernialis, & quidem, dum hæc scribimus, in Persona Excellentissimi Domini PAULI Comitis de BETHLEN, Sacratissimæ suæ Majestatis Consiliarii Status Intimi, & Magni Principatus Transsilvaniæ Supremi Janitorum Magistri. Ordine illum Assessor è Statu Ecclesiastico (ab An. 1770.) excipit. Sequuntur hunc Protonotarii, & reliqui Assessores. Olim duo fuere PROTONOTARII *Hungaricus* nempe & *Transsilvanicus*, i. e. *hic* à parte Transsilvanorum, *ille* ex parte Comitatuum Hungariæ ad Transsilvaniam adnexorum, testibus Articulis An. 1558, & 1659. hodie tres

numerantur. Aſſeſſores olim indicante *Appr. Conſt. P. IV. T.* 16. *Art.* 1. erant 12. imò ne infra numerum hunc eſſent, lege cautum fuit *Comp. Conſt. P. III. T.* 5. *Art.* 1. totidem & hodie numerantur *Actuales*, Seſſionem utpote, & Votum cum integro Salario habentes. Pars horum dimidia ex Magnatum, dimidia è Nobilium Statu, obſervata inter Comitatenſes & Siculos nationali etiam æqualitate, conſtitui ſolet; & horum & illorum ordinem in aſſidendo definit ſenium adepti officii. Non defuêre olim *Procuratores* ſive Advocati Tabulares, ad Cauſas ſincerè tractandas jurati; ad quos pertinebat *Articulus* Diætalis, An. 1615., 3. Maji, Albæ Juliæ, hoc tenore promulgatus: *Procuratoribus à Cauſis maximis Floreni* 10. *usque totalem deciſionem, à minoribus juxta proportionem ſolvatur in Tabula; at in Sedibus medio ſalario contenti ſint.* Item, An. 1673. 18. Nov. Art. 14to: *Procuratoribus, pro ſervitio procuratorio, nulla Bona perennaliter, ſed in forma pignoris, Seſſio* (Fundus *habitabilis*) *una, ſolùm in Flor.* 40. *inſcribi poſſit, ſub pœna amittendi juris:* noſtra ætas *Advocatos* ut educavit eruditiſſimos & graviſſimos, quorum plures ad Incl. Tabulam Regiam Officio funguntur: ita & ſtipendio, pro ratione Seculi, condigno honorantur.

5. Numeratur porro inter judices hujus Fori Fiſcalis etiam Director, aſſidetque ſecundum Antiquam conſvetudinem ad finem Tabulæ. De eo ſonat Articulus Diætæ An. 1558. ad Feſtum SS. Trinitatis Albam Juliam indictæ: *Vir Jurium peritus, auctoritate gravis, eligatur; qui Judiciis interſit, vo-*

ciſc-

ciferationes cohibeat, *Proventus Tabulæ percipiat*, *Aſſeſſoribus pactum Salarium pendat*, *reliquum ad Cameram adminiſtraturus*: Hoc ratione Proventuum habetur etiam in *Appr. Conſt. P. IV. T.* 16. *Art.* 1. ratione autem cohibendarum vociferationum, ne ulla ſcilicet in facie Judiciorum accideret indignitas, renovabatur etiam ſub Diæta An. 1574. in *Segesvár* celebrata.

6. Inde ab Anno 1748. ex providentia Regnantis Majeſtatis in ſubſidium ocyoris adminiſtrationis juſtitiæ altera quoque cum præattacta Statûs, & Nationum proportione Inclyto huic Tribunali acceſſit Aſſeſſorum duodena, Supernumerarii hi vocantur, & formant duas Claſſes, primam conſtituunt octo, & hi certo etiam Salario proviſi ſunt, ſecundam quatuor; tam hi verò, quam illi conſident pone Præſidem in diſtinctis ſubſelliis, & dum legalem actualium numerum morbo, abſentia, vel alio impedimento deficere contingit. cum voto deciſivo ad ferendum Judicium admittuntur, alias votum conſultativum duntaxat habent.

7. Eſt præterea ad Tabulam Regiam frequentiſſima Nobilis Juventus, qui & ipſi fine hauriendæ Rerum Judicialium notitiæ ad audiendas Conſultationes, & Deliberationes ab antiquo admitti conſveverunt; extra has verò etiam partim ad latus Præſidis, partim apud Protonotarios in Praxi Judiciaria exercentur, vocanturque Tabulæ Regiæ Scribæ, ac Jurati Notarii ideo, quod ſcribenda calamo excipiant, & ad fidelem negotiorum ſibi commiſſorum curam, ſervandumque de iis, quæ Tribunalium ratio propalanda non per-

mittit, silentium juramento obstricti habeantur. Ex his quinque penes Salaria ducendis Protocollis operam impendunt, tres nimirum apud totidem Protonotarios, unus apud Præsidem, unus autem, qui primarius est, ad ipsam Tabulam in mensa tamen separata; & quoniam quilibet Protonotarius distinctam habet Cancellariam, hæc autem Præsidem, Directorem & Notarium, sub quorum nempe vigilantia & manuductione juventus in Officio, & terminis disciplinæ contineatur; solet Præsidio fungi, qui causarum ad Protonotarii sui Referatum pertinentium Protocollum ducit. Solent denique etiam Inquisitiones, Evocationes, Admonitiones, statutiones, litterarum præ manibus alienis indebitè detentarum, prout fugitivorum quoque repetitiones, & aliæ exequutiones Judiciales per præfatos Scribas, seu Cancellistas peragi, ubi hoc fine specialis ipsis per Protonotarios suos data exmissio fuisset.

§. Postquam I. Tab. Regia, Continua facta est, ejus Præsides fuêre: 1.) Baro *Georg. Bálintith* ab A. 1742. 2.) Baro *Wolffgangus Bánffi*, mortuus 1761. 7. Apr. 3.) Comes *Adamus Nemes*, antea Protonotarius, ab An. 1762. ad 1765, 28. Jan. quo de vita migravit. 4.) Qui hodie fungitur, introductus 1765, 28. Sept.

§. CXCIV.

II. Forum Productionale ex præscripto Legis *Comp. Const. Part.* 5. *Edict.* 27. Constituunt Consiliarii Guberniales, Supremi

mi Circulorum Officiales, & Tabula Regia.

Nomen accipit inde, quòd ubi Fiscus Regius ex Articulis Regni, vel Regestro Fiscalitatum Bona, vel Proventus liti substratos in numero purarum Fiscalitatum contineri ostendisset, in causam attractus de titulo possidendi Donationales, siquas haberet producere teneatur, ad disquisitionem an subsistere possint, nec ne; & hoc ideo, quia cautum Legibus Transsilvanicis est, ne ejus modi Bona, & Proventus jure perennali cuiquam conferantur, nisi communi Statuum, & Ordinum Decreto è Regestro, cui olim inscripta fuissent, eximantur.

Tractantur in hoc Foro Causæ summariè, fiuntque appellationes pro ratione meriti directè ad Supremam Principis Revisionem.

§. CXCV.

III. Injecimus in præcedentibus (§. 178. n. 3.) mentionem Fori sive Sedis Dominalis, cujus fundamentum uberius hic exponendum erat.

1. Habent quippe Domini terrestres subditos suos tam civiliter, quam criminaliter, imò juxta *Ap. Const.* P. 3. T. 47. *Art.* 19. alios etiam intra fines ipsorum maleficia patrantes, ubi in loco delicti comprehensi fuissent, judicandi, & puniendi potestatem per leges attributam.

Domi-

2. Dominus terreſtris ubi de juſtitia, contra ſubditum aut ſervitorem ignobilem, injuriam Nobili vel alteri in perſona, aut rebus inferentem adminiſtranda, per læſum, vel ſi is æquè ſubditus aut ſervitor ignobilis eſſet, per Dominum ejus terreſtrem requiritur, hujusmodi requiſitioni locum dare, imò ſi illa cum judiciaria admonitione fiat, Judicium ſub poena Legis *Ap. Conſt. P.* 4. *T.* 1. *Art.* 28. in termino, & loco ad id præfigendis impendere tenetur; actus quo juſtitia hoc modo adminiſtratur, *impenſio Judicii*, via autem, & modus per quem eo devenitur, *Proceſſus impenſarius* vocatur. Solent verò hujusmodi impenſiones fieri Judice Nobilium, vel apud Siculos Vice Judice Regio præſente, adhibitis nonnullis etiam Aſſeſſoribus, vel nobilibus ut jam in citato §. 178. inſinuavi, ubi de appellationibus quoque ex hoc Foro inſtituendis mentionem feci.

3. Huc pertinet etiam de Proceſſu Triduali in *Trip. P.* 3. *T.* 33. fundato aliquid meminiſſe, cujus caſus eſt, dum colonus furtim vel manifeſtè, manu violenta ſilvam cujuspiam Terreſtralis ſuccidit, vel arbores in ea decorticat, & in prohibito hujus modi actu deprehenditur, hinc etiam liberè intercipitur, interceptusque in Curiam Domini terreſtris cujus nempe ſilvam ſuccidebat, vel arbores in ea decorticabat deducitur in vincula conjiciendus, & ex iis ad tertium diem pro recipiendo Judicio certificandus, inque rerum omnium tempore incaptivationis ſecum habitarum amiſſione, ac ſimul pœna homagiali convincendus. Quin ab ejus modi convictione cum ef-

fectu

fectu ſiſtendi exequutionem ad quodcunque Forum appellare poſſit.

CAPUT X.

DE ADMINISTRATIONE CAMERALI.

§. CXCVI.

Ea, quæ in Transſilvania Aerarii, ſeu Fiſci Regii ſunt, adminiſtrantur per peculiare Dicaſterium, quod *Regius Theſaurariatus* audit, habetque pro diverſitate rerum tractandarum diverſa *Subordinata Officia.*

§. CXCVII.

I. Dicaſterium hoc ſubdividitur in *Theſaurariatum* generatim ſic dictum, & *Theſaurariatum in Monetariis*, & *Montaniſticis*, utrique tamen, idem Præſes eſt, qui honorificentiſſimo Nomine *Regius Transſilvaniæ Theſaurarius* vocatur, ſoletque ſimul eſſe ſemper Conſiliarius Gubernii. Officium ejus quo dum hæc ſcribimus fungitur Excellentiſſimus, ac Illuſtriſſimus Dominus NICOLAUS Comes de BETHLEN, Sacratiſſimæ ſuæ Maje-

ſtatis

ſtatis Camerarius, & Status actualis Intimus Conſiliarius, inter Cardinales Magni Principatûs dignitates præcipuum locum obtinet, vi cujus præcedit omnes Conſiliarios Guberniales Seculares. Reſidentia hujus Dicaſterii Cibinii eſt.

1. Primus in Transſilvania poſt terminatam cum morte Michaëlis Apaffi Nationalium Principum Periodum, Regius Theſaurarius cretus fuit Heros celeberrimus Baro *Joannes Haller*, (ſucceſſorem Comitem *Apor* habuit.) An. 1692. quem, ut & Gubernatorem, Cancellarium & Generalem Transſilvaniæ tunc unà conſtitutos, Comes Veterani Commiſſarius Regius Plenipotentiarius, publice in Officium introduxit, præſcriptis certis conditionibus; quæ docent, quatuor tunc primarios Officiales Camerales Theſaurario ſubfuiſſe, duos utpote Salis Fodinarum, & Triceſimarum Inſpectores, totidemque Bonorum Fiſcalium & Decimarum, atque Minerarum Præfectos. An. ſequente 1693. 29. Aprilis Inſtructionem 10. punctis abſolutam Divus Leopoldus M. Theſaurario præſcripſit.

2. Statum Perſonalem hujus Dicaſterii conſtituunt Conſiliarii, Secretarii, & alii, ducendis Protocollis, formandis Conceptibus, regiſtrandis, & conſervandis actis, curandis & perficiendis expeditionibus, cenſendis Rationibus, dirigendis & procurandis Fiſci cauſis, & Adminiſtrandæ Caſſæ adhibiti.

§. CXCVIII.

II. Subordinata Regio Theſaurariatui & in variis per Transſilvaniam locis conſtituta Officia aut ſunt α *Politico-Cameralia*, aut β *Cameratico-Monetaria*, & *Montaniſtica*.

§. CXCIX.

α Politico-Cameralia ſunt: *Salis Perceptoratûs; Officia Triceſimalia; Reviſoratus in Bonis Fiſcalibus; Arendæ Perceptoratus in Comitatibus*; & *Decimarum Adminiſtratio in Fundo Regio*.

1. Salis Perceptoratûs Officium viget ad Fodinam *Thordenſem*, *Koloſenſem*, *Dés-Aknenſem*, *Viz-Aknenſem*, *Parajdenſem*, (quibus adſunt: Salis Perceptores, Contra-Rotularii ſive Contra-Agentes, Ponderum Magiſtri, Curſores & Obequitatores) & *Székenſem*, ubi eſt Salis Oeconomiæ Proviſor. Salis pariter Perceptoratûs Officium exſtat in *Portu Maruſii*, infra *Albam-Carolinam*, ſuntque ibi: Salis Perceptor, Contra-Rotularius, Transportûs Officiales, Ponderum Magiſtri, Requiſitorum Cuſtos, Salis Officii Scriba, Nantarum Magiſtri, Salis Ponderatores, Curſores & Obequitatores, Horreorumque Cuſtodes. Hic Portus, in Articulis Legum, ab adjacente vico Maros-Váradja, *Portus Váradjaienſis*, aliàs verò *Carolinenſis*, nuncupatur, deque hoc An. 1659. 26. Febr. Art. 6., ſtatutum erat, ut quæſtura iſthic

hic Salis ad usque biennium pro Turca convertatur. *Filialia* verò in Portibus *Salis Emporia* ſunt, ad pagum *Miriſzló* ſúpra Enyed, ubi adeſt Salis Officialis & Contralorizans Ponderator, cum Horreorum Cuſtode; & ad pagum *Sólymos* Comitatûs Húnyadenſis, vbi ſunt, Ponderum Magiſter & Adponderans Hajdo. E Fodina *Tordenſi* ad Miriſzlenſem, & cumprimis Carolinenſem Portum celebratiſſimum ſal devehitur §. 28. *n.* 1. ex *Vizaknenſi* ad *Sólymoſenſem.* Continua ferè plauſtrorum vectione ad hos ſal defertur, qua argentum non pauci adquirunt incolarum, regionum præſertim vicinarum. At ubi fortè homines ceſſarent, à Supremis Comitatuum Comitibus juxta pagorum ſeriem incolæ diſponuntur (cogi enim ex præſcripta Legis *Ap. Conſt. P.* 3. *T.* 15. *Art.* 3. non poſſunt,) qui erga ſolutionem ſalem vehant. His de Portibus, A. 1671. 25. Nov. talem (*numero* 30.) latum fuiſſe Articulum legimus: *Proventus Salis Portuum Indigenis locentur, erga Arendam: at Arendator, in contentationem Portæ* Turcicæ, *Flor.* 20000., *in Contributionem Thaler.* 100. *& à ſingulis Navibus Thal.* 1. *præſtet.* Sal Koloſenſis, ad loca circa Chryſios amnes ſita, §. 28. *n.* 4. per Tractum *Kalotaſzeg* dictum *Compil. P.* 3. *T.* 16. *Art.* 1. transportatur, ac Magno-Váradini deponitur: quinquagies mille Centenarii quotannis terreſtri itinere trajiciuntur. Fodina Dés-Aknenſis, per Samoſium, Hungariæ Incolis ſalem ſubminiſtrare valet. Sal Parajdenſis Siculis & quibusdam Saxonibus §. 149. *n.* 4. deſervit.

2. Ratione *Triceſimarum* quatuor in Transſilvania numerantur Diſtrictus I. CORONENSIS, in quo lo-

ca-

ea Tricesimarum sunt: *Corona*, *Törcsvár*, *Tömös*, *Bozza*, *Ojtoz*, *Gymes*, *Gyergyó-Szent-Miklós*. II. DISTRICTUS CLAUDIOPOLITANUS, ad quem pertinent: *Claudiopolis*, *Bánffi-Húnyad*, *Bistricium*, *Armenopolis*, *Dees*, *Magyar-Lapós* (Tricesimator hujus loci habet Filialistas in *Remete* & *Kapnik*) *Tasnád*, *Somlyó* (cum filialibus, *Kémer*, *Lampért* & *Nagy-Falu*) *Zilah*. III. D. SZÁSZVÁROSENSIS, cui se addicunt: *Szászváros*, cum filiali *Déva*, *Dobra*, *Záám*, *Halmágy*, *Topánfalva*, *Zajkán*, *Volkán*, *Hátszeg*. IV. D. CIBINIENSI: *Cibinium*, *Rubra Turris*, *Ebesfalva*. His addatur *Teloniator* ad *Portum Marusii*. Omnibus iis locis unus est Tricesimator, plerisque etiam Contra-Rotularius, vt & Cursor ac Obequitator. Fuerat moris, vetustioribus temporibus, Tricesimas, Decimas, similesque Proventus Camerales, juxta certam taxam, personis privatis, non sine Cassæ Principalis detrimento, annuatim vendere; vnde frequens memoria in Actis priscis Supremorum & Vice-Arendatorum, Arendarumque, i. e. Taxarum. Sed mos postmodùm prohibitus, simul & conclusum, An. 1663. 23. Febr. ne vel particulatim, aliquid horum privatis donare aut vendere liceat. *Articulus* hunc fermè in modum se habet: *Decimæ*, *Arendæ*, *Telonia*, *Tricesimæ & alii Proventus Fiscales*, *omnibus simpliciter adimi debent*, *nisi quibus pro pecunia*, *in excontentationem Portæ*, (§. 103. *n.* 4. *a.*) *inscripta fuissent*. *Dehinc verò Proventus tales*, *nec pro pecunia*, *nedum gratis cuipiam conferantur*; *quin importuni impetratores non solum amissione Collatorum*, *sed insuper altero tanto puniantur*; *& si tanta Bona non habeant*, *captiventur usque ad satisfactionem*. Vid. de Tricesimis *Approb*. *P*. 2. *T*. 12.

3. In Bonis Fiſcalibus, quæ hodie in rationem Aerarii adminiſtrantur, Proviſoratus ſunt: 1. In *Utſa* & *Jáſz*. 2. In *Rohi*, *Domokos*, *Cſitſo-Gyirfalú*, *Cſitſo-Poján*, *Cſitſo-Ujfalú*. 3. In *Ördöngös*, *Füzes*. 4. *In Maros-Váradgya*, *Cſügöd*, *Benedek*, *Magyar-Orbo*, *Kisfalud*, *Magyar-* & *Olá-Boros-Botſárd*, *Sárd*, *Magyar-Igen* & *Tövis*. 5. Adminiſtrator *in Türe* & *Valkó*. His adnumerandus *Zingarorum* Fiſcalium Inſpector. De Dominiis *Zalathna* & Vajda-Hunyad Montanisque, mox dicendi locus erit. Sed miraberis fortè, tam pauca in Magno Transſilvaniæ Principatu eſſe Bona Fiſcalia, quanta retulimus, & mox referemus. Mirari deſines, dum perpendas, Transſilvaniam ſeculis retrò lapſis, Chriſtianorum ac Turcarum Martium campum exſtitiſſe, ideoque Reges ac Principes in eos fuiſſe liberales, qui hoc Chriſtianitatis antemurale, ſangvine defendiſſent: iis amplæ donatæ poſſeſſiones. Nec diffitendum, profuſam nonnullorum Principum liberalitatem Fiſcalitates diminuiſſe. Hinc *Inſtructio Leopoldina* An. 1696. 11. Mart. pro Theſaurario exarata, puncto 9no, taliter fatur: „ Quonian etiam in„ formaremur, Bona Fiſcalia, à Principibus „ Transſilvaniæ, & cumprimis à defuncto Apaf„ fio, immoderatâ quadam largiendi prodigali„ tate, in tantum diſſipata eſſe, vt vix tertia pars „ illarum Poſſeſſionum ampliùs exſtet, quæ olim „ ad Arces Fiſcales ſpectabant *cet*. Sed ipſi quoque Status Patriæ idem perviderunt, ex eoque, An. 1667. 20. Apr. Albæ Juliæ, Articulo Diætali 16to, ſanxerunt: *Univerſæ Donationes Michaëlis Apafi, poſt Cancellariatum Joannis Betlen emanatæ, niſi & Cancellarius vel Secretarius ſubſcripſiſſent*

caſſan-

cassantur: qui tamen citra fraudem, antea illo defectu impetrassent, Nova Donatio in bona forma pro ipsis concedatur; sed in futurum defectu isto laborantes pro invigorosis habeantur: demtis tamen Principum, qui praecesserunt, Donationibus. Conf. §. 123. *n. l.* Sæpè etiam Articulariter, ab Inclitis Statibus determinatum intuemur, vt omnes ii, qui è Bonis Fiscalibus, aut integram possessionem, aut portiones possessionarias impetrassent, jus suum producerent: institutas quoque fuisse Productiones, & illegitimos possessores hæreditate exclusos, iidem Articuli testantur. *Bona* denique Fiscalia aut sunt & fuerunt *purè Fiscalia*, sive *Bona Coronæ*, aut *accessoriè Fiscalia.* Bona *purè Fiscalia*, nec ipsi Principes, de lege, donare cuipiam & à Fisco abalienare potuêre, vtpote, quæ ab initio Regni, Coronæ attributa fuerunt. Hac ex ratione resolutum legimus, An. 1742. *Circa Jurisdictionalia*, puncto 5to: „ Bona Coronæ, sive vt in Trans-
„ silvania usus obtinuit, purè Fiscalia, non vi-
„ dentur ita esse abalienanda, vt eorum reluitio
„ difficilis, aut planè impossibilis reddatur; si
„ quæ autem ex iis alienanda essent, tales pro
„ illorum æstimatione eligentur à Thesaurariatu
„ Nostro Viri, quorum integritate tam Ærarii
„ Nostri, quàm Emptoris securitati consulatur,
cet. Bona verò *accessoriè Fiscalia* benè meritis conferri solebant sæpissimè. Hanc ob rem, Divus quoque Imperator, LEOPOLDUS M. Diplomatis, cuius toties meminimus, An. 1691. 4. Dec. exarati, Puncto 6to, his Clementissimè Voluntatem Cæsareo-Regiam expressit: „ Bonis, ob de-
„ fectum Prolium, aut Notam infidelitatis ad
„ Fiscum Regium devolvendis benè meritos Tran-

 sylva-

„ ſylvanos, Hungaros, nempe, Siculos & Sa-
„ xones Indigenas, non attento Religionis diſcri-
„ mine, propenſi erimus dignari.

4. *Arenda Decimarum* vocatur ſolutio pecuniaria ex earumdem redemptione in rationem ærarii reſultans; ut ut enim juxta *Appr. Conſt. P. 2. T. 10. Art. 5.* Decimæ ad Proventus Fiſcales pertinerent, ex antiquiſſima tamen, & per Leges quoque confirmata, & ſtabilita conſvetudine habent Poſſeſſores, ſeu Domini Terreſtres jus, illas ex parte Colonorum in territoriis ſuis provenientes, erga Arendam jam olim limitatam, pro ſe retinendi. Redemtio hæc, pretio frumentorum, Vini cet integro, exilior eſt, fuitque ab antiquo, docente Articulo Anni 1545. d. 25. Apr. An. 1616., 9. Oct. ſtatutum fuit: *Stet in arbitrio Poſſeſſorum, an Decimas redimere velint; ſi nolint, Princeps colligat.* Notatur ſimul, in Articulis, hoc & antecedentibus quibusdam annis, fuiſſe Arendam relaxatam. An. 1571. 24. Maji in *Articulum* refertur: *Si quis Arendam pro Decimis præſtare nollet, Decimæ aliis elocentur.* Valeant reliqui Articuli Comitiorum, quos cumulare in hoc argumentum pronum eſſet; Diplomatis Leopoldini de An. 1691. Puncto 16to prætermiſſo, quod ſic habet: „ Decimas etiam conſvetâ hactenus inter ipſos Arendâ redimi ſolitas, Dominis Terreſtribus relinquemus; Arendâ tamen Fiſco reſervatâ. „ Perceptores Arendarum novem numerantur, vtpote in Comitatibus: *Albenſi, Küküllö, Koloſenſi, Thordenſi, Dobocenſi, Szólnok Interiori, Szólnok Mediocri, Kraſznenſi, Hunyadenſi.* Loca Siculica non ſunt decumana. Jam de Saxonicis.

5. De-

5. Decimæ in Fundo Regio, h. e. Sedibus & Districtibus Saxonum, per Decimatores Fiscales, qui plures sunt, pro locorum numero, colliguntur; *quartâ* earum parte Parochis Saxonum attributâ. Memorabile super his Decimis est Privilegium An. 1612. 28. Nov. á Gabriele Báthori Principe datum.

§. CC.

β. Directio Thesaurariatûs in Monetariis & Montanisticis, Præsidem ipsum Thesaurarium, pro reliquo autem Personali tres Consiliarios & Cancellariam habet; cui subordinata sunt omnia illa Officia, quæ Rerum Montanarum, & Monetariarum curam habent, qualia sunt: *Judicium Montanisticum*; *Officium Monetarium*; *Officium Montanum Zalathnense*, & *Radnense*; *Auri Campsoratûs*; *Auri loturæ Provisoratus*; *Res Ustoria*; *Officium Silvanum*; *Provisoratus Dominiorum Montanorum Zalathna*, & *Vajda-Hunyad.*

1. *Judicii Montanistici* seu Metallurgici Statum Personalem constituunt: Judex Montanus; Assessores tres è Statu Provinciali, totidem è Statu Montano; Notarius; & Fiscalis Judicii. Sedem habet Zalathnæ. Hoc Judicium, eâ, quam nunc obtinet, formalitate, circa A. 1747. ordinatum est, & pro ejus directione, universâque Re Metallur-

tallurgica, in Diæta An. 1747. ad d. 23. Jan. Cibinium indicta, sunt Articuli 14. conditi, quorum medullam, pro historica, hac in parte, intelligentia, huc transtulisse, operæ precium erit. *Art.* 1. Judicium Metallurgicum, jam ordinatum, in ea sit & conservetur activitate, vt omnibus Metallurgicis, Vrburariisque Auri, Argenti, Æris, Mercurii, Sulphuris *&c.* Fodinas colentibus, pro prima Instantia habeatur, omnesque Lites de Metallurgia & rebus ad illam immediatè pertinentibus, coram hoc Judicio agantur. In Judicio duo Assessores (at An. 1755. 21. Aug. Art. 4to in Comitiis Cibinii celebratis, tertius quoque Assessor, à parte Nationis Saxonicæ, Principali indulgentia adhibitus est) è duabus Nationibus, Legum patriarum periti, cum Salario Rh. Flor. 300. esse debeant; & in alterutrius Vacantia, Regium Gubernium, cum Thesaurario cointelligenter, tria idonea Subjecta denominet; & Thesaurarius medio Directionis in Re Monetaria & Metallurgica ordinati Collegii Aulici, Gubernium verò per Cancellariam Aulicam, nomina Candidatorum, directè ad Sacratissimam Suam Majestatem deferat. Omnes & singuli Metallurgi, seu Directores Fodinarum, qui Fodinas vel erigendo novas, vel veteres collapsas restituendo colere vellent, Literas (vt vocant) Facultatorias ab hoc Judicio expetant; quas sine Taxa dabit. Ideo nec Dominis Terrestribus, in proprio suo Territorio jam apertis vel aperiendis Fodinis suis, Directores Fodinarum suarum alios, quàm qui Facultatoriis provisi fuerint, admittere integrum esto. Anni verò *liberi*, (i. e. quibus decimæ ex mineris & metallis non solvuntur) pro Dominis

Terre-

Terreſtribus, ſi qui Fodinas aperire velint, cumprimis concedentur. A Decimarum præſtatione, Ferrum & hoc Ignobiliora Metalla eximantur. *Art.* 2. Ligna & Trabes, quibus Fodinæ, Stompæ, Molæque opus habent, ſi in terreno Domini, (Fodinas enim in loco quolibet aperire, Lege Patria, fas eſt) vbi Fodina eſt, ſuppetant, is juſto pretio, Urburariis, vt convenitur, præſtabit. Si conveniri nequeat; Delegati è Judicio, adſcitis pari numero Provincialibus Loci Legumque peritis, Differentiam cognoſcent, pretiumque ſtatuent: quod, ſi cui parti diſplicuerit, provocare ad Gubernium Regium, vt præſente Theſaurario, definitio ibidem fiat, integrum habet. Vbi denique Poſſeſſor loci, ſilvis, quæ & Officinæ & ſibi ſufficiant, caruerit; re compertâ, detrimento ſuo, vt præſtet, adigi nequit; ſed Vrburarius de neceſſariis ſibi lignis provideat. *Art.* 3. Metallurgi, aut ad hos pertinentes Laboratores (quibus unam alteramque vaccam, pro ſua domeſtica neceſſitate, licitum ſit ſervare) in pagis, Fodinis vel Stompis, quas colent, proximioribus, teneantur reſidere: vt pecora opportunius paſcere in locis liberis, ſeu communi, vt vocant, calcatura, poſſint. Quorum ſi quis conductitiâ domo utatur, locatori ſolùm domûs, & non Domino Terreſtri, taxam præſtet; niſi ſeparatum focum ſervare velit. (Hæc omnia de convenis Laboratoribus) Si propriam ſibi domum ædificaverit, de una ruſticana Seſſione, vel huic æquiparando ſpatio, pro ædificio imponendo, in recognitionem beneficii paſcuationis & lignationis, duos Florenos annuatim Domino Terreſtri ſolvere tenebitur. Si verò pertinentias (agros

cet) quoque Fundo habitationis adjunctas coluerit, præter Decimas Domino Terreſtri debitas, ſuperaddat alios duos Florenos; talesque Oeconomizantes à pecoribus & ſemente, publicam etiam Contributionem, (alias enim ab oneribus ordinariis & extraordinariis, ab equisque Clitellariis immunes ſunt) ad inſtar reliquorum ejusdem pagi incolarum, ſolvent. Sed numerus horum, proportioni illius pagi, ubi degitur, quantum fieri poteſt, accomodetur, ne Contribuentes ruſtici, ob manifeſtum defectum paſcuorum, pecoribus deſtituantur, *cet.* Domum propria induſtriâ ædificatam, ſi Metallurgus loco migrare velit, licitum ſit, quo poterit pretio, vendere: quam ſi pariter Metallurgus vel Urburarius emerit, eadem taxâ, qua prior tenebat, poſſidere valeat; ſi verò extraneus emerit, is teneatur, ad inſtar reliquorum Inquilinorum, Domino Terreſtri ſervire. *cet.* *Art.* 4. Jobbagiones eodem profugi in tutelam & aſylum recipiendi non ſunt, invitis Dominis Terreſtribus, aut recepti, ſi legaliter repetantur, reddendi. *Art.* 5. Metallurgi contra Subditos quidpiam perpetrantes, Judicio Montaniſtico ad congruam Satisfactionem ſiſtendi; eo Juſtitiæ adminiſtrationem, pro æquitate, negligente, ad Theſaurariatum deferendi. In Caſibus verò Potentiæ, Criminalibus, & Rem montaniſticam non concernentibus, Jurisdictioni Magiſtratûs Provincialis ſuberunt. *Art.* 6. Si quidem Jus Educilli Dominis Terreſtribus competat; teneantur de ſufficienti Liquorum ſpecie providere, vel Educillum Vrburariis in Arendam elocare: quod ipſum & de Jure Macelli intelligendum venit. *Art.* 7. Auri Lotoribus, (Vid. §. 29.

n. 9.

n. 9. §. 57.) cujuscunque conditionis hominibus, in alpibus, fluminibus & rivis, non solùm tridui spatio, (Est respectus ad Legem patriam, Zingaris circumeuntibus §. 167. *n.* 2. moram uno in loco ultra triduum interdicentem) sed quousque illis libuerit, professionem suam exercere, integrum sit; neque per Territoriorum Patronos (quibus tamen graves & damnosi esse non debent) ullatenus impediantur: sed Patentibus à Judicio Montanistico provisi, iisdem Privilegiis & Immunitatibus, uti reliqui Urburarii, gaudeant. Aurum ab his, vt & omnibus aliis, ad Regium Campsionis Officium, erga statutum modo pretium, sub pœna in Legibus declarata, administretur; exceptis iis, qui circa Auri Lotionem specialia Privilegia habent, *cet.* Zingaris, qui ad Auri Loturam exercendam, privilegiatos in Transsilvania Coetus obtinent, eadem, quæ ceteris Auri Lotoribus, competant quidem Privilegia, ne tamen hæc in odium Dominorum terrestrium convertant, in horum territoriis, non diutiorem, quàm Auri Lotura requireret, moram faciant. Secùs ad Judicium Montanisticum deferendi, & ab hoc coercendi sunt. Reliquis autem Zingaris, Coetibus præfatis non insertis, exercitium Auri Loturæ, per absolutum & universum prohibitum sit. *Art.* 8. Jobbagiones & Inquilini reales, (i. e. fundos & beneficia territorialia tenentes) prævia cum Dominis Terrestribus conventione initâ, Matriculæ seu Regestro Vrbario inarticulari poterunt, & unà cum libertinis Vrburariis, ab extraordinariis oneribus habeantur exemti, pro capitali verò Contributione singulum Florenum annuatim præstent, à quo extranei immunes ha-

beantur; (*Art.* 3.) ne per hoc onus extranei, quorum opera res metallurgica in Transſilvania maximè indiget, ab inmigratione deterreantur. *Art.* 9. Si Dominus Terreſtris ipſemet, in ſuo Territorio, Auri Lotionem, Fodinæ cultivationem, exerceri curaret: permiſſum eſto, proportionatam Auri inventi quantitatem in proprium uſum convertere; ita tamen, vt Cæſareo-Regiam Auri Campſionem, de reſervatâ quantitate informet, & Fiſco Regio debitas decimas illius auri pendat; ultra hanc partem, quidquid auri vel argenti, ex fluviis extrahitur, ſive ex Fodinis procreatur, omne illud ex integro ad Auri Campſionem, erga ſtatutum pretium, adminiſtretur, ſub pœna prævaricationis in legibus expreſſa. Id etiam, de Plumbo, Mercurio, *cet*, intelligendum. NB. Vrburæ dicuntur horum decimæ. *Art.* 10. Auri adulteratores denunciati, viâ ſecundùm Decreta Regia præſcriptâ, puniantur: hujusmodi aurum verò adulterinum confiſcetur, ejusque tertialitas denuncianti, in ordinario Campſionis pretio, detur. (*De Auri & Argenti Adulteratoribus Vid. Art.* 5. *An.* 1755.) *Art.* 11. De Auri, Argenti & Mercurii prævaricatorum punitione. *Art.* 12. Idem, de Cuſoribus falſæ Monetæ, quod de adulteratoribus, ſtatuitur; tertialitate denuncianti redditâ. *Art.* 13. Pro avertendis variis inconvenientiis & ſequelis Rei Montaniſticæ maximè damnoſis, ſtatutum eſt, ne Vrburarii vel Laboratores in locis Fodinarum, vel aliis eo pertinentibus, quæ ob continuandum laborem ſuum frequentare debent, item in viis, in quibus Fodinas accedunt, per aliam Jurisdictionem vel quemcunque Magiſtratum, ſine præſci-

tu

tu Judicii Montanistici abducantur, vel arestentur. *Art.* 14. Ex Judicio Montanistico ad Thesaurariatum, non exspectatis Literis Præceptoriis differentiæ transmittendæ; inde etiam pateat recursus ad Sacratissimam Majestatem. In quibus casibus Privilegiorum productio requireretur, illorum ventilatio, non alibi, quàm in Tabula Regia fiat.

2. *Officium Monetarium*, habet Monetæ Magistrum, Contra - Agentem alias Quardanum, Cassæ Monetariæ Perceptorem, Ferri Inciforem, Scholarem, Practicantes Monetarios, Officii Scribam, Cusorum Magistrum, & si qui sunt alii. Domus Monetaria Albæ - Carolinæ fixa, unicaque nunc in Transsilvania est: olim illis in Vrbibus & Oppidis Monetæ sunt cusæ, *cum quibus fortuna stetit.* Quæ ea fuerint, cusi Numi pulcrè docent apud *P. Fridvaldszkium* Miner. *pag.* 112., inque hunc ordinem referunt: *Albam Juliam*, (nunc Alba *Carolina* est) *Cibinium*, *Coronam*, *Arcem Fagaras*, *Claudiopolim.* Mortuo Michaële I. Apafi, operas Monetales cessatas aliquamdiu, innuere videtur Punctum 4^{tum} Resolutionis Leopoldinæ, An. 1693., 28. Apr. Ablegato Cibiniensi *Joanni Czabanio* datæ, quo scriptum est: „Non repu„gnat quidem Sua Majestas cudendæ in Transsil„vania Monetæ justi valoris & ponderis: cum „tamen petitio Privilegii Civitati Cibiniensi lar„giendi, uberiorem requirat informationem; „Sua Majestas penitùs indagabit observantiam „præteritorum temporum, idque desuper sta„tuet, quod Servitio suo, & publicæ Provin„ciæ commodo magis expedire videbitur, *cet.*

Arti-

Articulus Diætalis 27^{mus}, Anni 1674. 17. Nov. notat, *antea facultatem cudendi Monetas, certo tempore, promiscuè indultam fuisse; at ne demùm privatis, præter Thaleros & Ducatos cudere liceat, sub pœna Decretali, i. e. Notæ infidelitatis interdicitur contra Nobiles; contra Rusticos sub pœna mortis.*

3. In Statu Perſonali *Officii Montani Zalathnenſis*, ſunt: Montium Magiſter; ſeptem admodùm Aſſeſſores, quos inter nominantur: Geometra Montanus, Caſſæ Montanæ Perceptor, Contra-Agens & Minerarum Probator; quos excipiunt, Actuarius Officii; Practicantes Montani; ac Curſores & Obequitatores. Supremum hoc Officium Montanum ſubſequuntur: 1.) *Officium Auri Campſoratus Zalathnenſis*, (*n.* 1. *Art.* 7. & 9.) in quo ſunt: Perceptor; Aſſeſſores 2 Zalathnæ, 3 Abrud-Bányæ; Vice Auri Campſores in Topánfalva, Brád & Torotzkó; Curſores & Obequitatores ſeptem. 2) *Auri Loturæ Proviſoratus*, ad quem pertinent: Proviſor, Adjunctus, Curſor & Obequitator; his *Loturæ Curatores* adnumerandi. 3.) *Perſonale Vſtrinæ Regiæ Zalathnenſis*, vbi ſunt: Uſtrinæ Curator; Rei Liquefactoriæ Magiſter; Minerarum Probator; Minerarum Menſurator: Carbonum Ponderator; Mercurii Exuſtorum Magiſter. 4.) *Perſonale Vſtrinæ R. Cſerteſenſis*, cui addicti ſunt: Curator Vſtrinæ; Probator Minerarum; Ponderator Minerarum; Menſurator Carbonum. 5.) *Officium Rei Silveſtris Regium*, in quo cenſentur: Silvarum Magiſter; Silvarum Cſerteſenſium Curator; Silvarum Cuſtodes numero 4. 6.) *Officiales Regio-Fiſcalis Dominii Mont. Zalathnenſis*, ſuntque: Proviſor; Rationiſta; Spani tres, vl. Dominii Inferioris

rioris, Mediocris & Superioris; (ſic enim Dominium Zalathnenſe dividitur) Procurator Dominii; Curſor & Obequitator. 7.) *Fodinarum Regiarum Curatores* Boytzæ & Nagy-Ajæ; Hutmannus Primarius; Hutmannus Verespatakini; Officialis Montanus Körös-Bányæ.

4. *Officium Mont. Radnenſe* abſolvunt: Officii Præfectus; Montium Magiſter; Fodinæ Curator; Montium Scriba & Minerarum Probator; Vſtrinæ Curator; Molarum Contuſoriarum Inſpector; Hutmannus Fodinæ.

5. *Adminiſtrationis Dominii Vajda-Hunyadenſis*, (Ferrariæ celebris §. 54. *n.* 1.) capita & membra ſunt: Adminiſtrator Regius; Præfectus Officinarum Ferri; Duo Subpræfecti; Fiſcalis Dominii; Silvarum Curator; Adjunctus; Supremus Alpium Fiſcalium Gornico, ſive Præfectus Gorniconum; (*Gornicones*, rectiùs *Cornicularii*, ſunt cuſtodes Silvarum) Hutmannus; Chyrurgus. In *Proviſoratu Dominii*: Proviſor; & Rationiſta.

CAPUT XI.
DE STATU MILITARI.

§. CCI.

MILITARIS in Transſilvania STATUS quatuor periodos nactus eſt: *prima* fuit ſub Apoſtolicis Hungariæ Regibus antiquioribus; *ſecunda* ſub Patriis Provinciæ

vinciæ Principibus; *tertia*, Divo Leopoldo Imperatore gubernacula tenente initium ſumſit, brevique deſiit; *quartam* præſens Seculum feliciter ducit.

§. CCII.

I. *Quod ad primam Periodum:* Aevo Apoſtolicorum Regum (vt ne antiquiora nunc tempora recolamus) qui Transſilvaniam, velut provinciam ad Sacram Regni Hungariæ Coronam pertinentem, poſſederunt, (§. XCV. XCVI.) Provinciæ Wajvodæ (§. XCVII. XCIX.) Supremos in Transſilvania Armorum Præfectos egerunt, delectamque ex Nobilium & Ignobilium (§. CLXIX. CLXXV. CLXXVII.) ordine Militiam rexerunt.

Quo ſe Militaris Status modo, à tempore S. Stephani Regis, usque ad acerbiſſimum Ludovici II. interitum (§. 96. *n.* 14.) habuerit in Transſilvania, utpote indivulſiſſimo eatenus Hungariæ membro, ex Articulis Legum Hungariæ in *Corpore Juris Hungarici* contentis, & eorum temporum Hiſtoriis partim, partim ex Rei Militaris ſub patriis Principibus exercitæ conſideratione, colligi probè poteſt. Hìc ergo manum de tabula.

CCIII.

§. CCIII.

II. *Secunda Periodo*, quâ Transſilvani Principes (§. 102. *ſeqq.*) rerum potiebantur; exili numero pacis, tempore verò Belli & Inſurrectionum generalium æque ac particularium, pro ratione earum, prolixo agmine, ex omnibus incolarum Nationibus, Nobiliumque & Ignobilium Statu, Militem Transſilvania ſuppeditavit; quem Principes, velut Summi Belli Duces, per dependentes à ſe & Intimo Conſilio Generales, cum univerſa Re Militari, direxerunt.

1. Milites in Transſilvania, ſub Principibus patriis, pacis tempore, pauci functi ſunt, *Præſidiariorum-que* nomine venerunt: ſuo verò nomine Præſidiarios olim Milites Principes non habebant; ſed tres Receptæ in Transſilvania Nationes, vario modo, eos conſtituebant. Articulis Diætalibus res erit clarior. An. 1548. Dom. I. Trinit. ſtatuebatur: *Quælibet Natio* (Hung. Sicul. & Saxon.) *duo millia hominum pro Præſidio ad omnem occaſionem teneat.* An. 1698. 23. Mart. *Numerus Militum Præſidiariorum, quia juxta Articulum Anni 1555. ter mille eſſe debebant, minuitur, & ad Equites 500. totidemque Pedites reſtringitur.* An. 1606. 17. Maji: *Siculi bis mille Equites, totidem Pedites, Comitatus 500. Equites, totidem Pedites, Principi de more antiquo ſiſtunt; Saxones pro mille peditibus certam ſummam offerunt.* An. 1608. 3. Mart.: *Miles Præſi-*

diarius

diarius, quem Comitatus in Aula Principis jugiter servabant, rursus ad 500. Equites & 500. Pedites restringitur. Haud rarò, pro securitate Patriæ Miles conscriptus; quod sic iterum Articulis docetur; An. 1577. 25. Oct. *Pro publica securitate, contra vicinos hostes irruptionem molientes, sistantur ex parte Comitatuum equites 200., Pedites 100.; per Siculos Equites 300.; per Saxones Pedites 400.: qui congregati, hostes irrupturos tantisper impediant, donec universim, juxta Articulos, insurgatur.* Idem decretum est An. 1590, 1594, 1599.

2. *Insurrectiones* sive Expeditiones Bellicæ, vel fuerunt *Generales*, vel *Particulares*. Tempore *Generalium* vix aliquis bello se subtrahere potuit; Lege enim definitum fuit, An. 1542.. Feria 4ta, post Dominicam Judica: *In Generali Insurrectione, universi Nobiles, Coloni & Saxones, per singula capita insurgant: at pro custodia pagi unus ex decem domi maneat, simul & Mercenarii, Servique conducti Dominorum; sed Scholastici, sub pœna capitis, insurgant omnes. Convocatio fiat, aut per Literas Locumtenentis, aut cruento gladio* (Avitico scilicet more, *Vid. Decret. Tripart. P.* I. *T.* 3.) An. 1554, ante Festum Barnabæ Feria proxima statuitur: *In Generali Insurrectione, Civitatum, inter Saxones, duæ partes, cum machinis & tormentis bellicis, sub Judice Regio insurgant, & tertia domi maneat. Reliqui Saxones per singula capita ad bellum eant, velut Siculi, Nobiles Comitatuum, & ceteri incolæ. At in particulari Expeditione à* 17. *Colonis unus Eques sisti debet.* An. 1558. Festo B. Michaëlis: *Universi Nobiles, Siculi & Saxones, juxta priores Articulos, sese & Jobbagiones suos armis instruant; ita,*

ut

ut dum Princeps mandaverit, per ſingula capita inſurgere poſſint. Approbatarum Conſtitutionum *P* 3. *T.* 19., multa de Expeditionibus bellicis Nobilium Comitatenſium, juxta priores Articulos ſtatuuntur, ſignanter: 1.) Nobilis quisque, & tempore pacis, mandato Principis arma capiat, & ad loca Luſtrationis compareat. 2.) Morbo vel defectu corporis inhabiles, ſic & Servi Nobiles, loco ſui alios ſiſtant: at qui Civitatibus ſunt incorporati, perſonaliter quidem non inſurgant, ſed à Bonis & Jobbagionibus duplum præſtent. 3.) Vbi univerſim non inſurgitur, Nobilis quisque, loco ſui, Equitem unum, à 20. Jobbagionibus Peditem unum, vel à 30. Equitem mittat. 4.) Nobiles unius Fundi Equitem unum præſtent. An. 1671. concluſum: *Ad bella Offenſiva Inſurrectio ne jubeatur, nec Nobiles inſurgant.* Tabulæ Regiæ Aſſeſſores, teſte *Art.* 29. Anni 1634. 12. Maji, & Vice Judices Regii Sedium Siculicalium *Approb. P.* 5. Edict. 58. immunes Expeditionum fuêre: Tabulæ tamen Aſſeſſores, dum Princeps iis interfuit, eum ſequi debuêre.

3. In *Particularibus Expeditionibus*, ad quas, juxta ac *Generales*, paratus tempore quolibet eſſe Miles Transſilvanus debuit, varii ſervati ſunt modi. Nobiles æque ac Ignobiles caſtra, dum oportuit, ſecuti: Nobiles quidem ſæpe in perſona militarunt; Subditos alias certo numero expediverunt, ſæpe ſcilicet decimum quemque, ſæpe ſedecimum *cet*, armis & veſtitu militari inſtructum. Extractu Articulorum huc facientium, per diverſa tempora, doceamus; Anno 1545. decretum fuit: *Quilibet Nobilis, à decem Colonis* (Jobbagionibus) *in*

Insurrectione Gentium, uno Equite armis bene instructo paratus sit. Si ipse in alterius servitio fuerit, loco sui Equitem alium det; at penes istum apparatum, & communitas seu Plebs, uti jubebitur, in ea parte Regni, more bellico insurgat. Ne autem Colonis per vecturas vi boves eripiantur, 20. Coloni unum currum Victualem habeant. An. 1558. Festo SS. Trinitatis, Albæ Juliæ: *Dum personaliter Princeps militare intendit, Barones & Magnates, cum Exercitibus, vexillis & gentibus suis, Nobiles verò Hungari & Transsilvani viritim & cum sedecima parte Colonorum, Nobilium unius Sessionis media pars, sub amissione capitis & omnium Bonorum insurgant, & eo, quo necessitas publica postulaverit, proficiscantur.* Idem ferè An. 1568. statutum. An. 1565. Festo S. Vincentii, Claudiopoli, Norma Expeditionum Bellicarum definitur sequentibus: 1.) *Necessitate exposcente, quilibet Nobilium, pro more solito, cum decima sexta Colonorum parte, benè instructus compareat.* 2.) *Plebs promiscua capitatim parata sit; à decem Portis unus Sclopetarius, alter hastâ, octo lanceis instructi, qui unum habeant currum, in eoque securim, terebrum, ligonem* cet. 3.) *Unius Sessionis Nobiles, integrum aratrum habentes, equo benè instructi, dimidii verò aratri Pedites & sclopeto globulisque ac pulvere parati compareant.* 4.) *Servi Stipendiarios pro se sistant.* 5.) *Siculi & Saxones, non minùs in bellicis expeditionibus, quàm Contributione, æqualia cum Nobilibus* (i. e. Comitatensibus) *Onera sustineant.* An. 1566. Domin. Reminisc. Tordæ: *Quorumlibet Nobilium filii, cum decima sexta Colonorum parte, in bello compareant: Servi Regis, aut Dominorum, Stipendiarios loco sui sistant: alioquin Vice-Comites Bona illorum occupent. Unius Sessionis Nobiles quini unum*

equum,

equum, hastâ, loricâ, clypeoque instructum praestabunt. Primores Siculorum capitatim insurgent; sic & Primipili viritim in Udvarhely comparituri. Qui inter Siculos praestare Tributum consueverunt, Stipendia pro Militibus persolvent. Civitatenses & Oppidani, 1000. *Darabontones è medio sui delectos, belligerandi peritos sistant; duo millia verò Darabontonum aere parato redimant. Nemo ex his oneribus se subtrahat, sub poena Notae infidelitatis.* An. 1573. 24. Jun. *Ad insurgendum, Nobilis quisque, juxta Articulos, sub Joanne II. conditos, cum* 16ta *Jobbagionum parte, personaliter in loco, ubi Literis Princeps jusserit, praesto sit.* An. 1598. 6. Jan. *Quisque, cum Equitibus & Peditibus, à* 20ma *Hominum parte paratus sit; Victualia, dum insurgitur, pro se & suis, ipsemet paret & deportet.* An. 1599. 21. Mart. *Nobilibus vicesimam Hominum partem* (quae parato, vt notatur, stipendio quotannis interteneri debebat) *sistendi necessitas ea lege remittitur, vt dum res exigat, medio vel integro Jobbagionum numero viritim insurgatur.* An. 1614. 23. Febr. *In Insurrectionibus Magnates, signanter Domini Castrorum* (Kö-Váras Urak) *cum vexillis & bono Stipendiariorum numero, sic & alii Proceres ac Capitanei, quisque pro sua facultate, proprios secum Stipendiarios sistant. A Portis singulis singuli Pedites praestentur; quos non plebs contribuens praestet, sed solvet solùm Mense quovis portatim Flor.* 3, *quo Princeps jusserit, vt aere isto Miles conducatur. Hajdones cum Nobilibus personaliter insurgant, & à Vice-Comitibus dependeant.* An. 1616. 9. Nov. *Duae Portae unicum Peditem instructum praestent.* An. 1620. 5. Apr.: Notatur, tunc Nobiles à duabus Portis, Peditem unum, cum stipendio bimestri sistere debuisse; Equitem à sex Portis, simili stipendio,

Interim ſtatuitur, ne in poſterum ad danda Peditibus ſtipendia, cogi Nobiles Comitatuum poſſint. Siculi, quia Expeditio eſſet particularis, ſolùm 600. Equites offerunt. Saxones, more ſuo non defuturos, promittunt. An. 1654. 18. Jan. Art. 4.: *In Comitatibus, ubi Pagus eſt Nobilis, & Judicatum Nobiles ſupportant; temporibus Inſurrectionum, ne Communitatem Viris penitus deſtitutum iri contingat, Judex pagenſis domi maneat.* An. 1611. Apr. *Viduæ Nobilium à 4. Portis unum Equitem præſtent.*

4. Tres in Transſilvania Nationes Receptæ, non æquale ſemper Militiæ onus tulerunt, §. 150. *n.* 8. Vide de Siculis. De *Saxonibus* Art. A. 1575. ſic habet: *Saxones, quia nec Equitem, nec Peditem, à 16. Hominibus dare ſolent: continuos ſemper mille Pedites ſelectim conſervent, Officialibus proviſos.* Scilicet, Saxones inter annos 1558. & 1575. Militem Continuum non habebant, at ab hoc, usque ad An. 1601. loco Stipendiariorum mille ſemper Pedites paratos tenebant; tum in 2000. numerus augebatur; dein ſummâ certâ, quæ Stipendia 2000. Peditum annua conſtitueret, neceſſitatem ſiſtendi Militis Stipendiarii redimebant. *Appr. P.* 3. *T.* 19. *Art.* 14. ſtatuitur, vt Comes Nationis & alii Judices Regii, cum duobus quisque Civibus, & Peditatu, quem Natio ſiſtere ſolet, in Expeditionibus, ad latus Principis perſonaliter compareant; & licet ceteros Princeps, veniâ datâ dimittat, duo tamen præcipui, qui Sax. Nationem repræſentent, præſto ſint: at Peditatus eorum, quo numero ſit, & qualiter præſtari debeat, non definitur. Parochi quoque Saxonum, quia propter amplos Decimales, quos tum habebant, reditus, inſtar

Nobi-

Nobilium Possessionatorum censeri consveverant, tunc solùm, dum & nobiles ii, post An. 1658., contribuebant: at in Expeditionibus Bellicis, ad deportanda Instrumenta bellica, juxta Art. An. 1558. & Privilegium anni 1612. 29. Nov. [quorum vigore, Princeps Gabr. Bátori Decimas Parochis Saxonicis antea ademtas, sic restituit, vt hi bombardas & impedimenta bellica, more antiquo deportent] equos & currus propriis impensis suppeditabant. Quam dein obligationem, juxt *Approb. P.* 3. *T.* 19. *Art.* 18. §phum ultimum, certâ taxâ, quæ quanta fuerit nuspiam signatur, redimebant.

5. Quia hac Militum rustico vacantium labori collectione non bellè bellis consultum perspiciebatur: talis An. 1623. 14. Maji, Articulus (numero 2.) emanavit: *Statuitur, quod si quidem Pedites à duabus Portis dari soliti, hactenus militiæ ignari, parumque habiles fuerint: in posterum à duabus Portis, quisque unicum Jobbagionem, ab opere rustico immunem, armis instructum habeat; quibus Comites, Locumtenentes ordinent, iique angariatim Armilustria & Exercitia publica instituant*, cet. Sæpe hanc ob rem, ære Principes Militem conscribebant, qui continuo Marti famularetur.

6. Stipendia & Vestes Militum, partim per ipsosmet procurabantur, partim à regnicolis suppeditabantur. Nobiles æque ac ignobiles tempore Insurrectionum militiæ addicti propriis ordinariè Stipendiis militabant. Stipendiarii verò, hoc est, quos Nationes constituebant, item & conductitii, ex publica Contributione alebantur. Disertius ex

Articulis patebit. An. 1555. 23. Dec. Art. conditur: *Ad solutionem Militum stipendiariorum, Nobiles è quavis Natione, per Jobbagiones suos, portatim Den. 99. pendant.* An. 1575.: *Ad Expeditiones bellicas Nobilis quisque in persona Eques sit; à 16ta Hominum parte, unum Equitem & unum Peditem, vestitu ac armis instructum in promptu asservent. Dum in servitio militari fuerint, stipendia mensis unius ipsemet, reliquum Princeps præstet. Statuti Tirones, pacis tempore ad Dominos redeant; at sub Decurionibus, Vexiliferis & Centurionibus bis annuatim, coram Supremo Comite lustrentur. Qui statuere neglexerit, Lustratione prima, Flor. 10. secunda Flor. 24. mulctetur, tertia Bona, pro quibus statuere debebat, occupentur.* An. 1594. 12. Maji, statuitur, Militi Præsidiario, per Menses, hunc in modum solvendum: *Generali Flor. 300. Vexilifero Fl. 5. Tympanistæ 4. Capitaneo Pediti 8. Decurioni 4. Tympanistæ Pediti 4. Vexilifero 4. Gregario 3. Portio equilis pariter sit Flor. 3. Miles spontaneus conducatur; servi conducti & Jobbagiones tributarii recipi non debent.* In summa: Constat, ab An. 1575. ad An. 1595. Comitatenses, pro quovis Stipendiario, unius Mensis stipendium solvisse. Ab An. 1595. ad An. 1599. trium Mensium pensio Stipendiariis à Nobilitate medio Jobbagionum præstita est. Tandem ab An. 1611. ad 1620. alio se modo Stipendiarii habuere. An. 1611. 10. Dec. præter Contributionem ordinariam Stipendia duorum mensium, i. e. portatim Flor. 6. promissa. Annis quoque sequentibus simili ferme methodo. Postea stipendia per singulos Menses Militibus è publico soluta. Hinc An. 1671. 25. Nov. Art. 53. *Principe ad inter-*

tentio-

tentionem militis, quem augere debuit, ſtipendia repartiri petente; impoſitio propter ſtatum plebis attenuatum deprecatur: ſed proventus Triceſimæ ad Rubram Turrim, qui antea indultu Provincialium, per Cibinienſes percipiebatur, eo convertebatur. An. 1680. 12. Dec. Art. 3. è publica Contributione, ad intertentionem Militis 12000. Flor. deputantur.

7. De pœna eorum, qui vel Militem Stipendiarium ſiſtere neglexiſſent, vel ſtationem deſeruiſſent, præter ea, quæ in ſuperioribus retulimus, hæc in Articulis habentur præcipua: An. 1598. 30. Oct. *In Inſurrectione abſentibus, niſi ſe rationabiliter excuſare valuerint, Bona adimantur; ſtetque in Principis arbitrio, an reddere illis, vel donare aliis voluerit.* An. 1634. 12. Maji, Art. 29.: *Dum perſonaliter inſurgitur, qui pro ſua facultate, decenter inſtructus comparere neglexerit, aut comparens absque venia receſſerit, vel vitandæ ſolùm militiæ gratia, ante Inſurrectionem ſervitio ſe addixerit, amiſſione omnium Bonorum mobilium & immobilium puniatur.* Idem An. 1640. 24. Apr. Art. 9. confirmatur. Illud etiam intelligendum de generalibus Armiluſtriis, *Approb. P.* 3. *T.* 19. *Art.* 3. An. 1648. 16. Mart. Art. 13.: *Siculi inſurgere negligentes, pœnâ mortis puniantur; at Bona ne amittant: pro capitis tamen redemtione (ſi ita Princeps pœnam mitiget) fratribus aut vicinis impignorare poſſint.* Vid. Approb. l. c. An. 1661. 23. Apr. Art. 3. *Pedites Siculi ex Sede Aranyas, qui è Statione juxta Székelyhid domum refugerant, ad arbitrium Principis puniantur: ſed Status intercedunt, ne viritim ſinguli, verum aliqui, pro exemplo, plectantur.*

8. An. 1576. Dominica Judica, statutum est: *Actus Potentiæ sub Insurrectionibus patrati, inter Milites, in castris dijudicentur; juxta tamen ritus diversarum Nationum: at in Causis Jobbagionum Domini Terrestres, vt adsistere possint, præmoneantur.*

9. *Generalis* Militiæ Transsilvanicæ unus aliquando, plures aliàs fuerunt. Nobilium Ignobiliumque Insurgentium agmen, *Militiæ Campestris* nomine veniebat, quibus *Generalis Campestris* (Hungaricè *Mezei Hadak Generalissa*) præfuit. Miles conductitius Principis, *Aulicæ Militiæ* nomen gerebat, ejusque Generalis *Aulicæ Militiæ G.* (Hung. *Udvari Hadak Generalissa*) adpellabatur. Nationi item Siculicæ proprius sæpiùs *Generalis* adfuit. At non infrequenter unus erat *Generalis Regni* (vt vocabatur) cui in Lustrationibus annuis, Expeditionibusque bellicis Transsilvanus Miles, omnis parebat.

§. CCIV.

III. *Tertia Periodo*, quæ sub Gloriosissimo Rom. Imperatore LEOPOLDO M. viguit, duplex in Transsilvania Militia, *Germanica* nempe sub Germano, & *Transsilvanica* sub Transsilvano *Generali*, exstitit: sed exorto, auctore *Francisco Rákótzi*, (§. CXXVI. *n. a.* §. CXXVII. *n.*) calamitoso populari bello, turbatisque rebus, ab Altefato Imperatore, omnis fermè Militia Transsilvanica defecit, Rákoczioque adhæsit; quæ proinde, sedato

to bello, in Conventione Szathmárensi, (§. CXXVII. *n. c.*) exauctorata & ad colendum agrum remissa est.

1. Conventum inter Cæsarem & Transsilvanos erat, An. 1687., de Protectione Austriaca, §. 123. *n. k.* Milesque Germanus in Transsilvaniam introductus: Militia tamen Transsilvanica, sub distincta mansit directione, & à proprio suo Generali, qui tum Illustriss. Heros D. Sacri R. I. *Comes* MICHAEL TELEKI *de Szék* erat, dependit. Nec post mortem Principis Michaëlis I. Apafi, Benignissimus Imperator, eundem statum Militarem inmutari sivit; sed, vt docet §phus 7mus *Diplomatis Leopoldini de A.* 1691. 4. *Dec.* Transsilvano Militem Transsilvanum Generali regendum dedit, eique (qui tunc GREGORIUS BETHLEN, Magnas primi subsellii erat) An. 1693. 29. Apr. hanc, cum Formula Juramenti, præscripsit Instructionem: „ 1.) Nostræ Transsilvaniæ Militiæ Generalis, ante omnia, conservationem & emolumenta Patriæ observet; in omnibus, quæ ad hæc spectabunt, negotiis, ea exsequatur, quæ Gubernator noster Regius, cum Intimo Consilio, eidem, Nomine Nostro, præceperint, vel in subitaneis & moram non ferentibus motibus, provisoriè illi faciendum decreverint. 2.) Vt cum nostro Generali, Germanicam Militiam Commendante, sinceram habeat colatque correspondentiam, juxta Diplomatis Articulum 17mum, Mandata & Dispositiones Militares, quæ sibi vel ab Aula, vel à Gubernatore Nostro, & Consilio Intimo

F 5 Trans-

„ Transſilvanico obventura ſunt, cum eodem
„ Noſtræ Germanicæ Militiæ Commendante con-
„ ferat, modumque exequendorum cum prædi-
„ ctis conſultet & definiat; ſi quæ immediatè ab
„ Aula Noſtra Cæſarea, ad eum directa in caſu
„ neceſſitatis pervenirent, Gubernatori Noſtro,
„ & Conſilio Intimo inſinuabit, communicabit-
„ que cum Noſtræ Militiæ Germanicæ Commen-
„ dante, & inſimul executionem eorundem con-
„ ſutabunt & perficient. 3.) Vt inſurrectiones,
„ ſeu Particulares, ſeu Vniverſales, noſtro Regio
„ juſſu, vel ex præcepto Noſtri Regii Guberna-
„ toris & Intimi Conſilii faciendas, cum præſci-
„ tu dicti noſtri Regii Gubernatoris & Conſilii
„ Intimi, nec non Noſtri Generalis Militiam No-
„ ſtram Germanicam Commendantis, ita inſti-
„ tuat, vt earum occaſione nullos, Patria ipſa,
„ vel ſinguli, Statuum & Incolarum, ſentiant
„ commiſſos exceſſus vel abuſus. Quare nec ipſe
„ hujus Inſurrectionis occaſione aliquem quæſtum
„ exercebit, vel ab aliis exerceri permittet. Quar-
„ tirii rationibus & Stationibus Militaribus nul-
„ lum prægravabit, ſed æqualitatem in iis ſerva-
„ bit - - - - - 4.) Extra Militaris Inſurrectio-
„ nis tempora, ſeu in pace, ſeu in bello, Mili-
„ tiâ ſuæ fidei creditâ ad nullos utetur exceſſus,
„ neque aliis quocunque ſub prætextu prædictam
„ Militiam privatis uſibus, & maximè contra
„ juſtitiæ adminiſtrationem, vel executionem,
„ quocunque loco vel tempore concedet. Hæc
„ ſunt, quæ pro tempore, & negotiorum cau-
„ ſa, & conſtitutione moderna, præſenti Inſtru-
„ ctione comprehendenda & demandanda duxi-
„ mus, nobis per expreſſum Clementiſſimè re-

„ ſer-

„ ſervantes, Inſtructionem eandem hanc noſtram „ augendi, minuendi, aut mutandi facultatem, „ vt ſervitium noſtrum, rerum circumſtantiæ, „ & Reipublicæ Transſilvaniæ ratio, tranquillitas „ & commoda exigere videbuntur, *cet.*

2. An. 1711. 29. Apr. initâ pace, omnis Miles Transſilvanus dimiſſus eſt, armorumque, reſpectu hoſtilitatis, depoſitio juſſa. De quo Inſtrumentum Conventionis & Gratiæ Amneſtialis, §pho 2do, ſic habet: „ Depoſitio etiam armorum, non „ eo ſenſu intelligi debet, quaſi non liceat alicui „ Arma geſtare; verùm omnem hoſtilitatem ceſ„ ſare debere. Licebit igitur Magnatibus & No„ bilibus, eorumque ſervis, juxta antiquum re„ ceptumque morem Nobilitatis, in ſuis prærro„ gativis, cum geſtatione armorum (nullo ta„ men modo ad offendendum parato) liberè uti „ ac incedere. Si porro aliquis, non obſtante „ hac Amneſtiali Gratiâ, publicæ ſeu privatæ, „ Regiæ vel Legalis etiam vindictæ, ſucceſſu tem„ poris, deſumendæ timorem obtenderet, Re„ giæ Benignitati & Fidei publicæ, non levis per „ hoc injuria inferretur, Cujus paterna charitas „ & juſtitia, abolito integrè omni anteriori rea„ tu, hanc ampliùs reſumendam non patitur. „ Militibus demùm inferioris ordinis eandem Am„ neſtialem Gratiam ſimiliter benignè elargimur, „ neque ulli eorum vis inferetur, ut ſervitia Cæ„ ſareo-Regia Militaria, ſepoſitis jam ad quietem „ eorum armis ac animis, accipere cogatur. So„ lùm ut præſtito fidelitatis juramento, ad ſuas „ ædes diſcedant, ibique Oeconomiam colant, „ & quiete ſeſe contineant. Militibus verò ex-

terarum

„ terarum Nationum, vtpote Germanis, Gallis,
„ Svecis, Italis, aliisque, liber conceditur passus,
„ ad suos redeundi, exceptis illis, qui ex Regi-
„ minibus Cæsareo-Regiis profugissent; quibus
„ tamen pœna, quam propter desertionem Re-
„ giminum meruissent, remittitur; cæteroquin
„ tales ad suas Legiones redire vel restitui debent.„
Sic adeoque finis Transsilvanæ Militiæ factus erat: sed non militandi obligatio in perpetuum remissa.

§. CCV.

IV. *Periodus* Rei in Transsilvania Militaris *quarta*, cum felici regimine Immortalis Gloriæ Imperatoris ac Principis, CAROLI VI^ti^, initium cepit; quam nunc Virtutum Paternarum, tanto Cæsare dignarum, Sacratissimi Hæredes, AVGVSTA & AVGVSTVS, ad summum hujus Christianitatis Antemuralis tutamen & tranquillitatem providentissimè dirigunt, Militeque Germano æque ac Hungarico firmant.

1. Augusta & Sacratissima Princeps D. D. MARIA THERESIA, exordio statim felicissimi SVI Regiminis, quales de Militia in Transsilvania stativa habente ediderit Ordinationes, testantur Puncta 6. 7. 8. 9. 10. 11. Resolutionum Anni 1742. (§. 129. *n. b.*) Anno postea 1747. 28. Oct. *Regulamentum Militare* novum exhibuit clementer, quo Miles Suæ Majestatis, quartiria aut transen-

nas

nas in Principatu habens, tractari debeat. Nihil verò clarius, hodiernum in Transsilvania Statum Militarem nobis manifestat, quàm *Regulamentum Militare*, in rationem Militiæ in Transsilvania stativa habentis, An. 1759. 1. Nov. Cæsareis auspiciis emanatum. Inde, cui volupe est, cognoscenda hauriat.

2. Sub *tertia* & *quarta*, quarum meminimus, Militari Periodo, Supremi per Transsilvaniam Armorum Præfecti, nisi alicujus obliti fuerimus, hi functi fuêre: I. CAROLVS, Dux Lotharingiæ, §. 123. *n. k.* Post quem 2. Comes ANTONIVS KARAFA, Generalis Cæsareanus, in Transsilvaniam venit, firmiusque, quàm antea, Militiam Cæsaream stabilivit. 3. SIGEBERTVS HEISLER, An. 1690. Militem in Transsilvania Cæsareum direxit. §. 123. *n. b.* 4. LVDOVICVS MARCHIO BADENSIS, capto Heislero, rem bellicam tractavit. Eo Viennam petente, 5. Comes FRIDERICVS VETERANI, Armorum per Transsilvaniam Præfecturam adeptus, sapienter eam gessit, donec An. 1695. M. Sept. ad Lúgos in Hungaria, inito cum Turcis conflictu, vitam & gloriam, quam bellica virtute, adeptus erat maximam, posuit, gratam verò sui in Transsilvania memoriam reliquit. 6. JOANNES LVDOVICVS RABVTIN, *Comes à Bussi*, Sacratissimæ Majestatis Camerarius, Generalis Equitatûs, & unius Desultoriorum Regiminis Colonellus, initio præsentis Seculi. 7. Comes d' ERBEVILLE, An. 1705. Generalis, sub procellis Ràkoczianis, militarem, quam potuit rem in Transsilvania egit. 8. JACOBVS Marchio CVSA-

CVSANI Cæſareæ Regiæ Majeſtatis Camerarius, Generalis Equitatûs unius Legionis Cataphractorum Colonellus, & ſimul Partium quoque Regni Hungariæ Cis-Tibiſcanarum Generalis Commendans An. 1708. 9. GEORG. FRIDER. Dominus de KRICHPAVMB, L. B. in Kirchberg, An. 1710. Vitâ functus. 10. STEPHANVS à STEINVILLE, Rei Metallurgicæ amantiſſimus & peritiſſimus, Diſciplinæ militaris cuſtos vigilantiſſimus, An. 1720. M. Sept. è vitâ migravit. 11. DAMIANVS HVGO S. R. I. COMES DE VIRMOND, A. 1721. 24. Jun. accepit, ac 1722., morte urgente, Armorum directionem aliis reliquit. 12. LOTHARIVS JOSEPHVS S. R. I. COMES à KÖNIGSEG, An. 1722. 28. Sept. creatus, ad An. 1726. poſt Viennam arceſſitus, Legatus in Hiſpaniam mittitur. 13. JOANNES CAROLVS L. B. de TIGE, An. 1726. Officio ornatus, Septembri ejusdem anni, in Oppido Fel-Vintz, Supremum obiit diem. 14. FRANCISCVS PAVL. S. R. I. COMES à VALLIS, An. 1729. 4. Mart. ſucceſſit A. 1737. 28. Sep. ad plures abiit. 15. GEORGIVS CHRISTIANVS S. R. J. PRINCEPS à LOBKOVITZ, An. 1737. 28. Oct. Armorum Præfectus denominatur. 16. THEOBALDVS S. R. I. C. à CZERNIN A. 1743. Subſtitutus Arm. Præfectus. 17. Comes JOSEPHVS à PLATZ interimalis An. 1746. creatus. 18. S. R. I. Comes OTTO FERDINANDVS de TRAVN & *Abensberg*, An. 1747. M. Nov. ordinatus, 18. Febr. 1748., vitam cum morte permutavit Cibinii. 19. MAXIMILIANVS ULYSSES S. R. I. COMES BRAVN de *Montani & Camus*, An. 1749.

Armis

Armis præficitur. 20. Comes à BERNES denominatus, priùs quam Provinciam ingressus fuisset, è vivis, ereptus 1751. 21. Ejus loco Comes VENÇESLAVS à WALLIS An. 1752. Constituitur. 22. ADOLPHVS NICOLAVS L. B. de BVCCOV, An. 1712. 7. Jan. natus, S. C. R. Majestatis Generalis Equitatûs, & Tribunus unius Cataphractorum Legionis, An. 1761. munere mactatus, An. 1764. 18. Maji mortuus. 23. Excellentissimus D. Comes ANDREAS ab HADIK, nunquam moriturum in Transsilvania Nomen, An. 1764. 5. Aug. Armis Transsilvanicis præfectus, ad An. 1768. sapientissimè administravit. 24. Exc. S. R. I. Comes CAROLVS O-DONELL, An. 1768. 27. Mart. clavum Præfecturæ Armorum capessivit, feliciterque usque An. 1771. tenuit. 25. Excellentissimus Dominus L. B. FRANCISCVS PREISS *Tit. Tit.* Supremus per Magnum Transsilvaniæ Principatum Armorum Præfectus, &c. &c.

§. CCVI.

Incliti Statûs Militaris Transsilvanici Corpus geminum nunc est: unum *Militiam Campestrem*, *Limitaneam* alterum complectitur.

§. CCVII.

α. Inclita MILITIA CAMPESTRIS (Hung. *Quártélyos Katonaság*) partim in Præsidiis & Civitatibus, partim in Oppidis

pidis & Pagis Comitatuum, Sedium Saxonicarum & nonnullarum Siculicarum hoſpitatur, ſtipendioque Cæſareo alitur.

1. Quem ad modum Militia Stationaria ſeu Campeſtris in Transſilvania ſe habeat, locupletiſſimè docetur in citato Anni 1759. *Regulamento Militari*, ex quo ſummatim, hiſtorica pro cognitione, quædam huc transtuliſſe, indignum haud erit. Ejus Præfatione declaratur, quomodo Sacratiſſima Princeps D. D. MARIA THERESIA, pro Maternæ Suæ ſollicitudinis ſtudiis, certas præſtationes gratuitas, ultra ordinarium Militare Quantum, ſub gratuitorum, ſeu carnis cruciferorum, Salgami, graminis, vecturarum item & angarialium præſtationum, *cet*, ex quacunque tandem ratione hactenus datarum titulis, huic Principatui, & incorporatis Partibus incumbentes, anno verò 1759. à Statibus & Ordinibus Trium Transſilvaniæ Nationum, in Rh. Flor. 160000. annuatim pendendis, unanimi conſenſu redemtas Clementiſſimè acceptaſſet, ratamque habuiſſet. Ita quidem, vt redemtio illa, non ſolùm de quatuor Equeſtribus, & duabus Pedeſtribus Legionibus, cum unâ Phalange (*Battaillon*) Principatui ordinariè illocari ſolitis, verùm de illis etiam Copiis, quæ forſan ſupra Quantum hoc illocari contingeret, intelligatur; neque in poſterum, quocunque demùm ſub prætextu, titulo prædictarum præſtationum gratis quid, ſive prælibatæ ſex Legiones & Phalanx in Caſarmis, Civitatibus, Præſidiis, vel alibi locorum illocatæ ſive contractæ, in Principatu exiſtant, ſive demùm ad Stationes contu-

contumaciales, confinia, Tyronum conſcriptiones, equorum transportum, vel quacunque ex ratione commendati ſint, nullo habito diſcrimine, vel minimum prætendere poſſint. *Puncta Regulamenti XII. ſunt. Punct. I. De Dislocatione Militiæ*, ſtatuitur, vt temporibus pacis, Dislocatio Militiæ, per Belli & Provinciales Commiſſarios pro ratione quotannis evenire ſolitarum Provinciæ circumſtantiarum, habita proportionis æquitate, concertanter projectanda, taliterque per commiſſarium Bellicum, Generali Armorum Præfecturæ, per Provincialem verò, Gubernio Regio, pro determinatione inter ambo, & adprobatione, ſubmittenda erit. Facta tali dislocatione, nulli Officiali licitum ampliùs erit, Stationem aſſignatam, abſque Gubernii Regii, Supremæ Armorum Præfecturæ, & Superioris ibidem Commiſſariatûs Bellici & Provincialis præſcitu variare, vel alio transferre. Hoc denique Puncto exhibetur *Schema*, juxta quod Officialibus Quartiria præſtanda erunt; & declaratur, Sacratiſſimam Majeſtatem, Curias Nobilitares, & Domos Parochiales, Teloniales, Scholas, Molendina, nec non Allodia, Braxatoria, Diverſoria & Educilla, in genere omnia loca privilegiata, ab omni Hoſpitiorum onere immunia & libera velle. *Puncto IIdo*, *de Salgamo* vulgò *Service*) exponitur, quod ſublatis per redemtionem Præſtationibus gratuitis, præter ligna ad Domos annonarias, pro menſura duntaxat neceſſitatis, in coctionem panis præſtari ſolita, tanquam titulos Redemtionis non ingreſſa, primæ Planæ, vt dicitur, Officialibus, gratis ubique hoſpitia competent: contra autem, Subalterni Officiales, incipiendo

à Vigiliarum Magiſtro incluſivè, usque ad Equitem vel Peditem Gregarium, ſive ſint, ſive non, uxorati, communem cum Hoſpite tecti, foci, luminis & ſalis uſum habebunt; quibus Hoſpites, pro competenti lecto, unam culcitram ſtramine repletam, unum pulvinar, duo linteamina, unam Lodicem in hyeme, in æſtate verò dimidium lectum, culcitram v. l. pulvinar & unum linteamen, cum tegumento æſtivali præſtare, culcitram ſecundo quolibet menſe ſtramine noviter replere, lecti munditiei & lotionis (non item Colipendiorum & induſiorum ac his ſimilium) vaſorum item culinarium curam habere tenebuntur. Pro quibus dietim, ab uno capite, in defalcationem Quanti (Contributionis) Militaris, unus crucifer acceptabitur. Officiales, Candelas uſitato forenſi pretio ement, lignaque focalia erga paratam ſolutionem habebunt. *Vid.* §. *66. n.* 1. *Punct. III. De Intertentione Militiæ.* Quia AVGVSTISSIMA, Maternam eo impendit curam, quo Principatus in ferendo Contributionis eidem obvenientis onere, poſſibilia quæque ſublevamina capere poſſit: iis locis, ubi nullæ domus annonariæ ſeu Magazina exſtant, adminiſtratio panis à plebe facta in Contributionem acceptatur. De Macello proviſio habenda. Portiones equiles adminiſtrandæ. Omnia verò non ſine pretio. *Punct. IV. de Computibus Inſtituendis.* Si quidem Militia, & alii Aſſignatarii, ſuper omnibus, quæ ipſis in Naturalibus æquè ac parato ære aſſignantur & ſubminiſtrantur, ſemper particulares Quietantias exhibere obſtricti ſunt: hinc bonus ordo requirit, vt ſingulæ Legiones, vt & alii Aſſignatarii, cum Comitatibus, Sedibus, Civitatibus *cet*

omni

omni bimeſtri, debito ordine Computum ineant, quo Quietantiæ particulares, aliâ univerſali per Legiones extradanda commutari poſſint. Hanc porro univerſalem, per ſuos Perceptores, Communitates, erga contra-quietantiam Commiſſariatûs Provincialis, eidem Commiſſariatui, in ſortem Quanti Contributionalis, inferent. Fit in Computibus exceſſuum quoque ratio; & qualescunque præſtationes extraordinariæ, in Marſchibus patrati exceſſus, ſuperfluæ præjuncturæ, interdictæ diſcretiones, pluresque hujus generis exactiones, refunduntur. *Punct. V. de Incaſſatione Pecuniarum Contributionalium ad Caſſam Bellicam inferendarum.* Modus Incaſſationis deſcribitur, notaturque ſimul, (quod & vſu venit) vt in caſu, quo in remotioribus à Caſſa Militari locis excubaret Miles, ex mutua inter duos Commiſſariatus cointelligentia, pecuniaria quoque competentia Militis, ad Caſſam Circuli aſſignari poſſit, occaſione generalis Computûs in ſortem Quanti Militaris acceptanda. Statuitur verò & benigniſſimè decernitur, vt quo Plebi Tributariæ, menſibus æſtivalibus procuratione ruralis ſuæ Oeconomiæ deſudanti, allevatio quæpiam procurari quiret; neve exactionibus & executionibus, occaſio, pro adquirendis vivendi mediis abriperetur; ideo Quantum Militare 719033. Rh. Flor. 25. xr, incluſâ Salgamalium reluitionis ſummâ 160000. Rh. Fl. adeoque in ſumma, in annuis Rh. Fl. 879033. & 25. xr. conſiſtens, (*quod pars eſt ſummæ §. 139. ſignatæ*) idque præferenter ante Provinciales neceſſitates, deducendum, neque ad reſtantias antiquas aſſignandum, in quatuor æquales partiatur, & exinde pro hyeme 3. quartalitates, una demum

STAATSBIBLIOTHEK BAMBERG

mùm quartalitas in 219758. Rh. Flor. & $21\frac{1}{2}$ xf. pro æſtate diſponantur. Si nonnulli, in præſtando obtingente cunctarentur eſſentque moroſi; executione Militari deſumendum erit. Ubi tamen Pedites reperiuntur, equites ne adhibeantur. *Punct. VI. de eo, quod in Marſchu & Tranſenna Militiæ obſervandum eſt. P. VII. de Etappis. P. VIII. de Vecturis & Præjuncturis.* Cum Transſilvaniæ Principatus, militarem quoque vecturam, in ſtipulata 160000. Rh. Flor. ſumma (exceptis Rei tormentariæ vecturis, nec non currulibus & manualibus operis ad Domos annonarias requiſitis) redemerit: ideo, pro ſingulo quatuor equis aut bobus juncto curru, ad unam ordinariam ſtationem, ab uno motu ſive itinere, (*Marche*) quam Militia pedes aut eques perficiendam habebit, 48. xf. ſolvantur. Ne verò præſumat quispiam aut vecturales currus ultra menſuram onerare, aut præjuncturas adeò exceſſivè impellere, vt pecora in via ſuccumbant, & per hoc peſſum eant, ſub pœna refuſionis damni, pro æquo & juſto æſtimandi. *P. IX. De gratuitis Laboribus. Vid. §. 152. n. 2. P. X. de Reſtrictione & Punitione Exceſſuum.* Conſiſtunt Exceſſus, *primò* in ſuperflua deſumtione in quartiriis vel in itinere. 2do, in injuriis verbalibus & realibus, aliisque delictis. *P. XI. De Venatione, Piſcatione, & Aucupio.* Gregariis, Decurionibus & Sub-Officialibus, venationes, aucupia & piſcationes, nullo modo; aliis autem Officialibus univerſis, recreationis duntaxat cauſa, permiſſa ſunto. Tempus tamen fœtificationis ferarum obſervandum; & quidem cervorum maſculorum, à 15ta Sept. usque ad Vigiliam Pentecoſtes, Vaccarum, à Feſto SS. trium Regum us-

que

que ad Feſt. S. Bartholomæi; Aprorum porrò Silveſtrium, à Feſto Purif. B. M. Virg. usque ad Feſtum S. Galli; Damarum denique femellarum, à 1. Mart. usque finem Maji; quibus temporibus præmiſſarum ferarum venatio, in permiſſis quoque campis & dumetis, vetita erit. *P. XII. De Munduris & aliis Militaribus apparatibus.* Hæc carptim ex Regulamento. Et viden', quàm his pulcrè Res Militiæ campeſtris Transſilvanæ illuſtrantur. Id tamen notes, velim, ſex nunc Legiones Pedeſtres, demta una Phalange, & tres Equeſtres, in Transſilvania ſtativa habere.

§. CCVIII.

β. MILITIA LIMITANEA, ex *Siculica* & *Valachica* Natione, at diſtinctis Legionibus & Centuriis, Decreto SACRATISSIMÆ PRINCIPALIS AVLÆ, circa An. 1764. erecta eſt.

§. CCIX.

a. NATIO SICVLICA, quæ ab omni retrò ævo Militiæ addicta, tam ſub Wajvodis, quàm principibus patriis, præcipuam à bellica virtute merita eſt laudem, & variis Privilegiis ideò a reliquis Transſilvaniæ Nationibus diſtincta exſtitit: ad Militarem denuò Statum, quo poſt An. 1711. aberat An. 1764. Decreto Cæſareo-Regioque Principali, ex-

 ceptis

ceptis Sedibus Siculicis *Udvarhely*, *Márus* & *Aranyas*, revocata eſt.

1. An. 1711. Militem Transſilvanum, Rákóczio adhærentem, adeoque & Siculum, exauctoratum, ac ad colendas terras dimiſſum fuiſſe, ſuperius (§. 204. *n.* 2.) memoravimus, ſimulque monuimus, militandi obligationem ſalvam manſiſſe: AVGVSTÆ proinde placuit, peculiarem Militiam Nationalem Limitaneam, Pedeſtrem & Equeſtrem, eo fine erigere, vt illa, tam ad propriam ipſorum, Patriæque utilitatem, quàm etiam pro ratione occaſionum, ad conſervationem internæ quietis, totiusque Imperii defenſionem converti poſſit. Dum itaque (*verba ſunt propria Sacratiſſimæ Majeſtatis*) in duplici hoc Clementiſſimè SIBI præfixo ſcopo, oculos SVOS, præ aliis in *Nationem Siculorum* (vt qui ſuarum etiam Conſtitutionum virtute jam olim & à primordio nati Milites; laudesque illorum, fortitudine priſcis temporibus partæ, quàm optimè notæ ſunt) conjeciſſet; è Liberis Siculis Sedium *Gyergyó*, *Csik Superioris* & *Inferioris*, *Káſzon*, *Kézdi*, *Orbai*, *Sepſi*, *Miklósvár* & *Bardotz*, duas Legiones Pedites, ſingulas è tribus Cohortibus (*Bataillions*) ſeu 12. Centuriis, & Legionem unam Equitum ex 8. Turmis erexit, iisque benè expertos Supremos & Inferiores Officiales præpoſuit. An. 1762. primùm arma Cæſarea Siculis fuerant diſtributa, & Officiales præpoſiti: at illi, quia longa annorum ſerie, priſco Statui Militari deſveverant; eo ſuis ſe libertatibus ac privilegiis excidere putantes, eadem arma, ſibi præpoſitis Officialibus, ſubmiſſè tamen & ſine omni rebellionis ſpecie, retribuerunt,

runt, paucissimis in Militari conditione permanentibus. Dum hæc ita evenissent, per Patentes, Sacratissimo Nomine Augustiss. Principis, An. 1763. 8. Novembr. editas, publicatum est, tantum abesse, vt Sua Majestas detrimentum laudatæ Gentis Siculicæ intendisset, vt ejusdem potiùs Privilegia, Libertates & Emolumenta, in memoratis Patentibus expressa manutenere Clementissimè voluerit, pristinoque honore militari ampliùs ornare. Delegatis igitur Illustribus Commissariis, qui Militiam denuò erigerent Siculicam; venerunt ii, & inchoando in Sedibus Gyergyó ac Csik, per reliquas Sedes, superiùs recensitas, opus Erectionis, initio Anni 1764. totum absolverunt; ex eoque tempore, non viget modo, sed in dies, Res Militaris, incrementa capit majora, imò ipsa quoque Cæsareâ laude aucta. An. 1764. 24. Mart. Regulamentum Militare, pro Siculo-Limitaneo Milite, Articulis 70., emanavit: ex hoc, militaris Siculorum Status, optimè omnium disci potest.

2. „ Summa universorum Limetaneorum Militum „ Siculorum obligatio, in eo præcipuè consistit, „ ut tam belli, quàm pacis tempore, præsidia Li„ mitum, excubias Stationum (*Postirung*) & Se„ mitarum, vt & conservationem securitatis Di„ tionis, una cum necessaria ad hoc persecutione „ latronum, impeditione dolosæ inductionis pro„ hibitarum mercium & annonæ, aliarumque, cu„ juscunque illæ nominis fuerint, prævaricationum, „ transgressorum porro linearum limitanearum „ (contumaciarum, *Valachiam & Moldaviam dis„ jungentium*) pro modo emanandorum à suis

„ principalibus mandatorum curent; in genere
„ autem, ea omnia ſervitia ſine exceptione præ-
„ ſtent, quæ illis à Suprema Armorum Præfe-
„ ctura, & per conſequens, ab ipſorum primi
„ ordinis (*Staab*) & Superioribus Officialibus fue-
„ rint injuncta. *Regulam. Art.* 1.

3. Natio Siculica prioribus temporibus, §. 150. *n.* 8. Militare intra Patriam ſervitium propriis ſuis ſumptibus facere tenebatur: nunc è ſpeciali AVGVSTÆ DOMVS AVSTRIACÆ Gratia, pacis quoque tempore Militibus Siculis, intra vel extra Sedem, in Limitibus, Clauſtris (Paſſibus) Semitis, & penes domos limitaneas (Contumatz. *Vid.* §. 20. *n.* 2.) lineasque (Cordon.) cuſtodias & excubias agentibus, & æque intra vel extra limites Principatûs, in reali functione militari conſtitutis, à die veri ingreſſûs in ſervitium, ad diem exitûs ex ejusmodi ſervitio, ſingulo Pediti in diem 4. Cruciferi, & ſingulo ex Equitibus 8. cruciferi traduntur: ſed è ſtipendiis his cuſtodes Vexillorum, Legionum, Carcerum & aliorum hujusmodi, velut Legionibus privatim ſervientes, excipiuntur. Ex eo ſtipendio panem ſuum, & Eques pro equo pabulum, ipſemet Miles procuret. *Art.* 2.

4. Siculi Liberi, antiquioribus temporibus, arma, & quæ alia bellum requirit, ipſimet ſibi è propriis tenebantur procurare: jam Clementer Majeſtas Imperatoria decrevit, ſicut in erectione Militiæ data ſunt, ita dehinc quoque, quoties in ſummo ſervitio Cæſareo, citra culpam Militis deſtruentur, arma ignifera, & quæ lateri accingun-

tur

tur (ſine tamen apparatu dehinc coriario) ipſis dari. *Art.* 4.

5. Militi Siculo, pacis tempore, tributi, in illum, pro facultatibus & Bonis, cadentis, tertia pars; Contributio autem de capite aliàs pendenda integra, remittitur: tempore verò belli, quælibet uno in fundo manens Familia, quodſi unus aut plures illorum, militare ſervitium in exercitu obeant, ſub tempore militaris hujus eorum ſervitii, ab ordinario tributo, prorſus redditur immunis. *Art.* 7. Viduæ item, quarum mariti in ſervitio Regio forſan occubuerint, Juribus maritorum ſuorum fruentur.

6. De Siculis, An. 1608. 27. Sept. decretum erat, *vt, damno publico, aliis ſe ad Jobbagionatum obligantes, per eorum Generalem inveſtigentur, a Dominis reoccupentur, ſtatui priſtino reſtituantur; & ſi id denuo attentarent, capite plectantur:* nec hodie cuipiam, vt vel ſe ad ſubdititium ſtatum conferat, vel agros divendat, facultas ullo modo conceditur; niſi miles militi, at non jure perpetuo, vendiderit; idque ſumma in neceſſitate.

7. Siculi olim ſua è Gente Officiales ordinariè habuêre: id fieri in prima Militiæ Siculicæ reſuſcitatione poterat minimè, cum modernum militandi uſum non haberent. Supremi igitur Officiales, variis è Gentibus, maximam partem peregrinis, creabantur; Subalterni verò plerique ex Siculorum numero deligebantur. At eſt Clementiſſima Principis intentio, vt ephebi Siculi Linguâ Germanicâ & Rei Militaris peritiâ imbuantur, ſuæque fortunæ felicioris fabri evadant. Et

certè conſpicimus, per eosdem gradus, ad Suprema Dignitatis militaris faſtigia, quosdam jam Siculos, Nobilium ex Ordine, perveniſſe; & è Statu Primipilorum (§. 150. *n.* 7. NB. Hæc jam diſtinctio inter Siculos ſilveſcere cœpit, vt videre eſt §. 213. *n.* 3) ex Subalternis, nonnullos exceſſiſſe.

8. Sedium Siculicalium *Udvarhely*, *Marus* & *Aranyas*, incolæ, hac Militiæ erectione, ad Militarem ſtatum revocati non ſunt, ideoque ſtatum, quem ante erectionem Militiæ limitaneæ cum reliquis ad eam adſumtis Tribulibus communem habebant, adhuc retinent. Sic verò de iis, Præfatio Regulamenti Militaris Siculici ſonat: „ Quemadmodùm autem, ad erectionem hanc non omnibus „ omnium Sedium Liberis Siculis opus eſt; ita „ determinamus interim ad hoc liberos Siculos „ Limitibus proximarum Sedium Tsik, Háromſzék & Bardotz; cum expreſſa nihilominùs „ Reſervatione, tres quoque reliquas Sedes Siculicas, Udvarhely, Marus & Aranyas, quando„ cunque pro ea ratione, quam Summum no„ ſtrum ſervitium & ſecuritas Principatûs, alia„ rumque Ditionum noſtrarum expoſcet, ad con„ forme Legibus complementum obligationis ea„ rundem pariter evocandi. „

§. CCX.

Duæ Legiones Pedeſtres, & *duæ Cohortes Equeſtres*, e Siculis erectæ ſunt: *illarum* utraque tres Cohortes ſeu duodecim

cim Centurias complectitur; *has*, quatuor Turmæ extra Siculorum Sedes positæ ad integram Legionem explent.

§. CCXI.

1. *Prima Legio Pedestris Ordinis Siculica*, ex 12. Centuriis sive Compagniis constans, Siculos Liberos, Sedium *Gyergyó*, *Superioris* & *Inferioris Csik*, atque *Kászon* complectitur, ac in *Csik Szereda* Commendantem, Colonellum habet.

1. Ordine quidem Politico, Sedes *Sepsi*, *Kézdi* & *Orbai*, uno nomine *Háromszék*, i. e. Tres Sedes, dictæ, Sedem *Csik* cum Filialibus *Gyergyó* & Kászon præcedunt: at Ordine Militari, propter positum loci, *Csik* pro prima Legione constituta est.

Loca autem Centuriarum prima hujus Legionis procedenti versus septemtrionem hoc ordine occurrunt:

a. Centuria seu Compagnia *Kászonensis* totam Sedem Kászon complectitur, adeoque habet Pagos *Fel-Tiz*, *Ujfalú*, *Jakabfalva*, *Al-Tiz*, *Impersalva*. Tam in hac verò, quam sequentibus Centuriis, Pagus, qui primo loco ponitur, Capitanei & Centuriæ Commendantis, Pagus secundus Locumtenentis Primario, tertius Secundario Hospitium est; denominabimus porrò Centurias quæ sequuntur â Pagis seu Hospitiis Capitaneorum.

b. Cen-

b. Centuria *Kozmásienſis* habet Pagos *Kozmás*, *Tusnád*, *Szent-Simon*, *Lázárfalva*, *Verebes*.

c. Centuria *Szent-Imrenſis*: *Szent-Imre*, *Cſekefalva*, *Cſatoſzeg*, *Szent-Király*.

d. Centuria *Szent-Györgyenſis*: *Szent-György*, *Meneſág*, *Bánkfalva*, *Ujfálu*, *Szent-Márton*.

e. Centuria (Colonelli) *Taploczenſis*: *Taplocza*, *Somlyo*, *Szent-Lélek*, *Szereda* Oppidum, *Sögöt*, *Cſomortány*, *Mindſzent*.

f. Centuria *Szent-Mihályenſis*: *Szent-Mihály*, *Szent-Miklos*, *Delne*, *Pálfalva*, *Szépviz*, *Vatſártzi*, *Görötsfalva*, *Borſova*.

g. Centuria *Rákoſenſis*: *Rákos*, (alterius Supremi Vigiliarum Præfecti Hoſpitium,) *Madaras*, *Amadéfalva*, *Dánfalva*, *Cſitſo*.

h. Centuria *Szent-Tamáſenſis*: *Szent-Tamás*, *Szent-Domokos*, *Jenöfalva*, *Karczfalva*. Sequentes quatuor Centuriæ ſunt in Sede Gyergyó, videlicet:

i. Centuria *Tekeröpatakenſis*: *Tekeröpatak* (Vice-Colonellus quoque Qartirium hic habet,) *Szent-Miklos*, Opp. Locumtenentium Hoſpitium.

k. Centuria *Ujfalvenſis*: *Ujfalú*, *Killyénfalva*, *Szárhegy*.

l. Centuria *Alfaluenſis*: *Alfalú*, *Cſomafalva*.

m. Centuria *Ditroenſis*: *Ditro*, *Remete*.

§. CCXII.

2. *Secunda Legio Pedeſtris* Siculorum, Sedium *Sepſi*, *Kézdi* & *Orbai*, nec non *Miklósvár*, & Filialis *Bardotz* incolas in Centurias colligit. Suique Moderatorem & Colonel-

lonellum in *Kézdi Vásárhely* (quod Oppidum integram absolvit Centuriam, Colonello propriam; nec Milites Equestres admittit) hospitium habentem veneratur.

Centuriæ hujus Legionis Sequentibus Pagis (quorum primo loco positi Capitaneis, secundo Primariis, tertio secundariis Locumtenentibus Hospitia præbent) constant.

a. Centuria *Kézdi-Vásárhelyensis*: constat ex solo Oppido *Kézdi-Vásárhely*, ubi & Quartiria Officialium Centuriæ habentur.

b. Centuria *Barátosensis*: *Barátos*, *Kovászna*, *Páké*, *Körös*.

c. Centuria *Polyánensis*: *Polyán*, *Bélafalva*, *Esztelnek*, *Szent-Lélek*, *Kurtapatak*, *Almás*, *Csomortány*.

d. Centuria *Illyefalvensis*: *Illyefalva* Opp. *Arkos*, *Sepsi-Szent-Király*, *Kökös*, *Al-Doboly*, *Szemeria*, *Sepsi-Szent-György* Opp.

e. Centuria *Bereczkensis*: *Bereczk* Opp. *Osdola*, *Lembény*, *Martonos*, *Nagy-Nyujtod*, *Kis-Nyujtod*, *Sárfalva*, *Szász-falú*, *Orosz-falú*.

f. Centuria *Nagy-Borosnyoensis*: *Nagy-Borosnyo*, *Bikfalva*, *Egerpatak*, *Lisznyo*, *Szatsva*, *Magyaros*, *Bita*, *Czofalva*, *Kis-Borosnyo*, *Fel-Doboly*, *Zágon*, *Papoltz*.

g. Centuria *Al-Torjensis*: *Al-Torja*, *Felsö-Csernáton*, *Ikafalva*, *Also-Csernáton*, *Albis*, *Mátisfalva*.

h. Centuria *Zabolensis*: *Zabola*, *Létzfalva*, *Gelentze*, *Márkosfalva*, *Martonfalva*, *Telek*, *Tamásfalva*, *Páva*, *Haraly*, *Szent-Katolna*, *Imetsfalva*, *Petöfalva*, *Szörtse*, *Hatojka*, *Hilib*.

i. Cen-

i. Centuria *Dálnokensis: Dálnok*, *Bodok*, *Uzon*, *Maksa*, *Eresztevény*, *Bessenyö*, *Réty*, *Laborfalva* cum *Sepsi-Szent-Iván*, *Komolló*, *Szotyor*, *Killyén*, *Angyalos*, *Fotos*, *Mártonos*, *Gidofalva*, *Etfalva*, *Bodok*, *Oltszem*, *Málnás*.

k. Centuria *Bölönensis*: *Bölön*, *Közép-Ajta*, *Köröspatak*, *Miklosvára*, *Nagy-Ajta*, *Kálnok*, *Zalán*, *Zoltán*.

l. Centuria *Barótensis*; *Barot*, *Száraz-Ajta*, *Köpecz*, *Bodos*, *Sepsi-Baczon*, *Bibarczfalva*, *Olosztelek*.

m. Centuria *Telegdi Baczonensis* in Sede Bardocz: *Telegdi-Baczon*, *Füle*, *Vargyas*, *Száldobos*, *Bardocz*, *Magyar-Hermány*, *Kis-Baczon*.

§. CCXIII.

Legio Equestris Siculica una est, nec ea tota ex Siculis, sed etiam Hungaris quibusdam & Valachis constat: suum tamen Commendantem & Colonellum, in Oppido *Szent-György* Sedis Siculicalis *Sepsi* habet.

1. An. 1764. quo Militem Siculo-Limitaneum conscriptum docuimus, *Legio Siculica Equestris* ex octo solùm Turmis erecta erat; ex totidem Turmis paulò antea & *Legio Valachica Equestris*, alias *Dimacharum* dicta: sed An. 1772. Legio Dimacharum reducta est ad quatuor Turmas; quæ Legioni Siculicæ Equestri superadditæ, eam 12. Turmis constantem reddidêre. Turmæ in Sedibus Siculicis Equestres octo numerantur, quarum Commendantes & Capitanei his in Locis resident:

1. *Gyergyó*

1. *Gyergyó-Szent-Miklos*, Oppido Sedis Gyergyó. 2. *Dánfalva* & 3. *Szent-Mihály* Sedis Csík; 4. *Szent-Lélek*, 5. *Létzfalva*, & 6. *Alsó Csernáton*, Sedis Kézdi; 7. *Gidófalva*, Sedis Sepsi. 8. *Nagy-Ajta* Sedis Miklósvár. 9. *Dessán* Districtûs Fagaras. 10. *Dobra* Comitatûs Húnyadensis. 11. *Tövis* Comitatûs Albensis, & 12. *Egerbegy* Comitatûs Tordensis. Supra hæc: *Sepsi-Szent-György* est Statio Colonelli; *Bágyon*, pagus amplus Sedis Aranyas, habitaculum Supremi Vigiliarum Præfecti. Sic longé latèque hæc Legio per Transsilvaniam excurrit.

2. Ad Militem Equestrem pertinet, *Articulus* VItus, Regulamenti Militaris Siculici, quo definitur, vt si coram hostibus, aut persequendis latronibus & prævaricatoribus, ictu lethali Equi, alias idonei perierint, aut secus in Servitio Regio inutiles facti fuerint, citra culpam Militis; pacis tempore 25. Rh. Flor. tempore verò belli in natura ex impensis Ærarii nostri compensabitur. Et *Art.* XIImus, quo edicitur: „Equi Limitaneorum Equitum inter facultates - - - non computabuntur; „ verùm illi à Tributo exemti prorsùs habebun- „ tur.

3. Quod ad Equites Siculos speciatim: Olim inter Siculos Primipili Originarii, quorum v. l. Avi & Atavi, tempore etiam Matthiæ Regis in illo erant Ordine, in Ordine solùm Equitatûs Militabant, teste Articulo An. 1559. 12. Jun.: at plures postea eorum ad Pedites relatos fuisse, §. 150. *n.* 7. b. retulimus. Nec in erectione Militiæ Siculicæ, *Primipili* omnes in Ordinem Equestrium, *Pixidarii*

contrà

contrà in ſtatum Pedeſtrium referri potuerunt: ſed habitâ facultatum ratione ad utrumque diſtributi. Certum quidem eſt, Siculos libertatem nactos fuiſſe in prima eadem erectione, num Pedites aut Equites eſſe mallent. Jam Pyrgopolinices aliquis ſurgat, qui Statum Perſonalem Ordinum Militarium manifeſtet.

§. CCXIV.

b. EX NATIONE VALACHICA (§. CLVII.) *duæ Pedeſtres Legiones Limitaneæ* An. 1761. adſumtæ ſunt. 1.) *Prima Legio Pedeſtris Ordinis Valachica*, in *Diſtrictu Coronenſi* incipit, ac per *Diſtrictum Fagaras*, *Sedem Cibinienſem*, *Sedem Száſzváróſenſem* progrediendo, in *Comitatu Hunyad deſinit*.

1. Pars Gentis Valachicæ potior Nobilibus Transſilvanis ſubdita eſt, §. 156. *n.* 1. ſunt tamen eorum haud pauci Liberæ quoque conditionis, §. 178. *n.* 2. horum è numero Milites Valachi, maximam partem, creati.

2. *Legio prima Valachica*, Loca ad meridionalem Transſilvaniæ partem poſita occupat, (quemadmodùm Legio Secunda Valachica ad extremum fermè Provinciæ ſeptemtrionem; Siculicæ verò Legiones ad orientem ſituantur: ſicque cuſtodiendis limitibus adplicantur) & 12. ſuas Centurias, pro ſitu locorum, hac ſerie habet: 1. PRIMÆ CENTURIÆ pagi, in *Diſtrictu Coronenſi*, ſunt:

Szún-

Szúnyogſzeg & Tohán. 2. CENTURIÆ pagi, in *Diſtrictu Fagaras*: Marſina, Sebes, Kapotſel, Illyén, Ruſſor, Huréz, Szetſor, Szeveſtrény, Jaas, Nagy-Berivoj, Kis-Berivoj. 3. CENTURIÆ, in *Diſtrictu Fagaras*: Dragus, Leſſa, Poſorita, Ludiſor, Netot, Bráſa, Deſſán, Vajda-Rétſe, Telegdi-Rétſe. 4. CENTURIA, *Diſtrictus Fagaras* pagos complectitur ſequentes: Felſö-Árpás, Alſó-Árpás, Felſö-Utſa, Alſó-Utſa, Felſö-Viſzt, Alſó-Viſzt, Beſſenbach, Voila, Dridif, Nagy-Vajdafalva, Kis-Vajdafalva, Lutza. 5. CENTURIA, in *Diſtr. Fagaras*, habet: Ohába, Sinka, Vaád, Butſum, Herſény. 6. CENTURIA, in eodem *Diſtrictu*: Rákovitza, Szkóré, Felſö-Porumbák, Alſó-Porumbák. 7. CENTURIA, conſtat pagis *Sedis Cibinienſis*: Orláth Brád & Veſtény. 8. CENTURIA, ſolo pago Sina *Sedis Cibinienſis* abſolvitur 9. CENTURIA, habet ex *Sede Száſz-Város*, pagum Kutſir ſive Kudſér, ex *Comitatu Hunyád*; Haró & Bátſi. 10. CENTURIÆ, in *Comitatu Hunyad*, Valle *Hátſzeg*, ſunt: Hátſzeg *Oppidum*, Totesd, Untſukfalva, Alſó-Farkadin, Zajkány, Klopotiva, Kernyesd, Felſö-Szilvás, Alſo-Szilvás, Száláspataka. 11. CENTURIAM conſtituunt, pagi itidem Comitatûs Hunyad, Vallisque aut Diſtrictûs *Hátſzeg*: Bár, Livadia, Galatz, Bajesd, Fejérviz, Baresd, Korojesd; Macſesd, Szatſal. 12. CENTURIA, *Hunyadenſis* pariter *Comitatûs* pagos complectitur; qui ſunt: Rákosd, Magyarosd, Hosdát, Al-Peſtes, Kereſztény-Almás, Kereſztur, Kis-Bartſa, Kerſetz, Vetzel, Mihajesd, Kaun, Száraz-Almás, Kozia, Bretelin. His veró in pagis, quos recenſuimus, plerisque, præter Mili-

tes Limitaneos, manent etiam Provincialiſtæ numeroſi. Officialium denique, his locis, habitacula ſunt, modo ſequenti; *Colonelli & Legionis Commendantis*, in Orláth. *Vice-Colonelli* in Oppido Hátſzeg. *Supremorum Vigiliarum Præfectorum* (Major) in Orláth & Vajda-Rétſe. *Capitaneorum*, in Szúnyogſzeg, Maidſina, Dragus, Alſó-Viſzt, Ohába, Rákovitza, Orláth, Kudſſér, Hátſzeg, Bajesd, Rákosd. *Primariorum Locumtenentium*: (Ober-Lieutenant) Tohán, Kapotſel, Vajda-Rétſe, Felſö-Utſa, Butſum, Felſö-Porumbach, Veſtény, Sina, Brad, Felſö-Szilvás, Livadia, Ál-Peſtes. *Secundariorum Locumtenentium*: Szúnyogſzeg, Ilyén, Leſſa, Voila, Sinka, Szkóré, Orláth, Sina, Kudſér, Szálláspataka, Baresd, Kerſetz. Hanc verò Centuriarum & Habitaculorum ſeriem, Illuſtr. Supremi Vigiliarum Præfecti, D. HORATII de COCONARI, gratiis debeo: Hunc non *Barót* (pagus celebris Sedis Siculicalis Miklosvár) modó, ubi hoſpitio uſus, & Capitanei aliquot annis functus erat munere, ſed & vicinia latè omnis laudibus celebrat; ac Miles de prudenti diſciplina militari, Provinciales de eximia generoſitate, commendant.

§. CCXV.

2. *Secunda Legio Pedeſtris Ordinis Valachica*, ex Diſtrictu *Biſtricenſi*, & nonnullis Comitatuum *Torda*, *Kolos* ac *Doboka* pagis, Centuriatim Milites colligit, & à Tribuno in *Naſzód* habitaculum obtinente dirigitur.

1. Pleri-

1. Plerique hujus Legionis pagi in ambitu Diſtrictûs Biſtricenſis conſederunt: nihilotamen minus territorium, quo ejusdem Diſtrictûs pagi comprehenduntur, *Diſtrictus Radnenſis*, de Montano (§. 200. *n.* 4.) ſimulque Militari Vico *Radna*, nominatur.

2. Centuriæ ſecundæ Legionis ſequentibus pagis abſolvuntur: 1. CENTURIA, Telts, Bikis, Gauren, Romuluj; *Telts* hoſpitium Capitanei. 2. CENTURIA comprehendit pagos: Füldre (in quo Vice-Colonellus & Capitaneus reſident), Illova mika. 3. CENTURIA habet vicos: Rebriſora ſive Kis Rebra, in quo Supremorum Vigiliarum Præfectorum alter & Capitaneus quartirium habent, & Varoire, Neposque; Nepos pagus novus eſt, utpote cum erectione Militiæ natus. 4. CENTURIA, accepit pagos Comitatûs *Kolos*: Monor, (hoſpitium ſupr. Vigil. Præf.) Gledén; & Comitatûs *Tordenſis*: Marcus-Monosfalva & Marus-Oroſzfalu. 5. Ad quintam CENTURIAM pertinent: Szálva (habit. Capitanei) Runk, Hordó. 6. CENTURIAM perficit: Szent-György. 7. CENTURIÆ adnumerantur: Radna (habit. Capit.) Illova mare, Magura. 8. CENTURIAM adſtruunt: Zagra, (habit. Capit) Pojen, Szupplei. 9. Ad nonam CENT. referuntur: Makkód & Mititye; Makkód quidem Capitanei reſidentia. 10. Centuria habet pagos: Major, Leeſs, & Szent-Jóſef: Capitaneus in *Major* hoſpitatur. 11. CENTURIA conſtat vicis Naſzód, Nagy-Rebra (Valachis *Rebra mare*) Parva ſive Lunka cum erectione Militiæ poſitus pagus. 12. Vltimam CENTURIAM definiunt:

Olá-Budak & Rágla, Comitatûs *Dobocensis*; Nagy-Falu, & Szent-Iván Distr. *Radnensis*; nec non Kis-Sajó, Comit. *Kolosensis*; ex his Olá-Budak hospitium Capitaneo præbet.

3. Recensitarum 5. Legionum Milites, sunt in Transsilvania patrii Pedestres & Equestres: cave tamen putes, non præter hos alios militiæ nomen dare dedisseque. In Tironum namque Conscriptionibus, multi sæpe in Statum Militarem jurant. At juxta regulam; quæ in *Articulo Diætali* V^to^, anni 1751. sic promulgata erat: „ Si quidem porrò
„ aliunde prohibitum sit, vt quispiam coactè ad
„ suscipiendam Militiam adigatur; item vt Pa-
„ tresfamilias, eorumque unici filii, per quod
„ domus paterna vacua maneret, & ex fundò
„ etiam Contributionis decederet; servi præterea
„ & opifices Dominorum domestici, ex eorum
„ subditis constantes, aut qui victu & amictu Do-
„ minorum suorum fruuntur; rationibus porrò
„ obnoxii, antequam eas deposuerint & expe-
„ dierint, nec non criminalium delictorum rei,
„ in Militiam admittantur; tanto minus Conscri-
„ ptoribus Tyronum carceres sive Magistratuales
„ sive Dominales invadere, inde captos extrahe-
„ re, & Militiæ asserere, licitum est. In his
„ proinde casibus, illi, ad quos res, sive ex Offi-
„ cio, sive prætenso jure pertinuerit, Officialem,
„ vel Militem Conscriptioni præpositum infor-
„ mabunt; non secuto vero effectu, querelas
„ suas, pro consequenda restitutione, & satis-
„ factione, ad instantiam eorum, & si opus fue-
„ rit, ad Supremum hocce in Principatu Armo-
„ rum Præfectum, vel ejus vices gerentem de-

„ ferent

„ ferent; & etiam ad Principem recurſum ſu-
„ mere poterunt.

§. CCXVI.

In ſeriem Statûs Militaris Transſilvanici, meritò veniunt, Nobiles Transſilvani, in numerum Nobilis Turmæ Prætorianæ Hungaricæ, quam A. 1760. Sacratiſſ. Apoſtolica Majeſtas erexit, adſcripti.

Scilicet, An. 1760. Auguſtiſſima, Prætorianam Nobilium Hungariæ Turmam erigere Clementer dignata eſt, quæ Auguſtæ Imperatoriæ Aulæ Cuſtodiam Viennæ tueretur. Diplomaque 14. Capitibus abſolutum, eidem Turmæ, centum & viginti Perſonis, præter eos, qui ad primam Militum ſeriem referuntur, conſtanti, An. 1760. 11. Sept. Benigniſſimè edidit. Interim SVA MAJESTAS Sacratiſſima Transſilvanorum quoque, tantum abeſt ut fuerit oblita, vt potius, pro Materna Teneritudine, his Clementiſſimis meminerit: „ Chare Comes
„ Pálffi! Eximia ſunt, quæ chara Tranſylva-
„ nia ab Exordio Regiminis Noſtri, præſtitit
„ Fidei Fidelitatisque obſequia. Quorum in-
„ tuitu, Regium, quod Turmæ Hungaricæ
„ elargita ſum, Diploma, & Privilegia, in
„ eo contenta, in Fideles quoque meos Tran-
„ ſylvanos in hanc Turmam adlectos, & in
„ futurum adlegendos, cum pleno jure exten-
„ di, & hanc Benignam Reſolutionem, cum
„ præattacto Diplomate conſervari volo. Vien-

„ næ, Die 27. Sept. 1760. MARIA THE-„ RESIA. m. p. „ Eadem planè die, hanc Reſolutionem Clementiſſimam, SVA Majeſtas, formalibus ad Transſilvanos transmittere dedignata non eſt. Hoc tempore, 20. plùs minùs Nobiles, juvenili ætate virentes, è Transſilvanico Magnatum & Nobilium Ordine, in memorata Inclita Turma numerantur.

§. CCXVII.

ADMINISTRATIO MILITARIS per *Supremam* in Magno Transſilvaniæ Principatu, Partibusque Reapplicatis *Cæſareo-Regiam Armorum Præfecturam* ſive *Generalatum*, ab Excelſo Conſilio Bellico dependentem, peragitur.

In hoc Supremo Transſilvaniæ Militari Dicaſterio, *Tit.* ARMORVM PRÆFECTVM ſequuntur, ADJVTANTII & BRIGADERII, atque CANCELLARIA Cæſareo-Regia BELLICA, in qua ſunt: *Cancellariæ Director*, *Concipiſtæ*, *Cancelliſtæ*, *Interpres Græcus*, & *Lingvæ Orientalis*.

§. CCXVIII.

Inclito Statui Militari, poſt Supremam Armorum Præfecturam, adnumerantur: *Delegatum Cæſareo-Regium Militare Judicium*; *Forum Superreviſorium Mixtum*; *Commiſſariatus Bellicus*; *Officium Rei Militaris Archite-*

chite-

chitectonicum, Officium Rei Armamentariæ Bellicum; & Præsidiorum Civitatumque Commendatura.

1. Incliti JVDICII DELEGATI MILITARIS Præses est Supremus Armorum Præfectus, Cui tam ex parte Militari, quàm Juris-Consultorum Consiliarii, & quidam Subalterni adsunt.

2. *Fori Superrevisorii Mixti* Præses est *Tit.* Supremus Armorum Præfectus, (Commendans Generalis) Adsessores verò ex parte Militari æquè ac Provinciali consident. In *Commissariatu Bellico* sunt: Commissarius Bellicus Superior, cum Commissariis Districtuum Bellicis. *Conf.* §. 188. *n.* 4. & §. 207. *n.* 1. Referuntur autem ad Commissariatum Bellicum, *Cassa Cæsareo-Regia Bellica*, & *Officium C. R. Annonarium*, quo pertinent: Rei Annonnariæ Commissarius, & Annonæ Officiales, Cibiniensis, Coronensis, Claudiopolitanus, Marus-Vásárhelyensis, Carolinensis.

3. Præsidiorum Civitatumque Commendantes sunt: Cibiniensis, Coronensis, Claudiopolitanus, Marus-Vásárhelyensis, Carolo-Albensis, Fagarasensis, Devensis, Bistritzensis, Rubræ Turris, Szamosujváriensis, & Csik-Szeredensis, qui simul Commendans est Primæ Legionis Siculicæ Pedestris, §. 211.

4. *Postæ Præfectoratus Officium*, quamvis ab Excelso Regio Gubernio jam dependeat: injuriam tamen haud fecerimus, dum hic ejus meminimus. Quemadmodum Officium Postale ante An. 1691. se in Transsilvania habuerit, §. 152. *n.* 2. innuimus,

Cæſareamque Intentionem commemoravimus. Nec eandem Intentionem Divus Imperator LEOPOLDVS M. depoſuit, ſed puncto quoque 14to Reſolutionum Alvintzianarum (§. 124. *n. c.*) An. 1693. hæc expreſſit: „Poſtarum in Transſilva- „nia ritè ac providè adminiſtrandarum curam, „jam ante Cameræ Suæ commiſit Sacratiſſima „Cæſarea Regiaque Majeſtas, illamque de ob- „ſervandis iis, quæ ad hunc finem pertinent, „gravaminumque occaſione ſubmovendâ ſerio „monebit, & mandabit inſuper Gubernio, vt „loca, per quæ dictæ Poſtæ diſponendæ ſint, „proximè proponat, & in reliquo ſecuritati Po- „ſtarum ſtudeat.„ Rectus tamen Poſtarum Ordo ab An. 1722. in Transſiivania obtinet. Loca, per quæ Poſtæ diſcurrunt, quatuor Viis abſolvuntur. *Prima* via eſt à Corona Cibinium usque, ſuntque Stationes Poſtarum: *Corona*, ultrà quam Poſta Cæſarea in Orientem non excurrit, *Vledény*, *Sárkány*, *Szombatfalva*, *Pórumbák*, *Mág*, *Cibinium*, vbi Poſtarum Cæſarearum in Transſilvania Præfectus reſidet, *Mercurium*, *Sabeſus*. Hic in duas Vias ſeries Poſtarum dividitur, quarum una *Dobram* verſùs, altera verſus *Zilah* in Hungariam exit. *Secunda* itaque via eſt, à *Sabeſo* ad Dobram, his ſtationibus: *Sabeſus*, *Sibot* & *Szászváros*, *Déva*, *Dobra*. Via tertia à *Sabeſo* verſùs Claudiopolim, usque Kémer, hoc ordine: *Sabeſus*, *Carolina*, *Enyed*, *Fel-Vintz*, *Torda*, *Claudiopolis*, *Kóród*, *Berend*, *'Sombor*, *Egregy*, *Bréd*, *Zilah*, *Somlyó*, *Kémer*. Via hæc initio præſentis Seculi, ex Cibinio, Balásfalvam ac Pánád, indeque Nagy-Lak & Kotſárd verſùs, ad Tordam expediebatur. *Via quarta* particularis eſt, quæ

quæ ex *Claudiopoli*, *Agropolim* (Marus-Váſárhely) tendit.

CAPUT XII.
DE STATV ECCLESIASTICO.

§. CCXIX.

Ad STATVM ECCLESIASTICVM, Res *Sacra* & *Literaria* Magni Principatûs Transſilvaniæ refertur: quarum *hæc* Literarum Studia, *illa* Religionum exercitia explicat.

PARTICVLA PRIOR.
DE RE SACRA IN TRANSSILVANIA.

§. CCXX.

Res Sacra M. P. Transſilvaniæ, quatuor RECEPTAS, & TOLERATAS nonnullas RELIGIONES complectitur. Mox de *his*, nunc de *illis*.

§. CCXXI.

A. Quatuor *Religiones Receptæ* ſunt: 1. *Romano Catholica*. 2. *Helveticæ Confeſſio-*

ni addicta, vulgò Reformata. 3. *Evangelica* ſive Lutherana, & 4. *Unitaria* ſive Antitrinitaria, vt in Codice Legum appellatur.

1. A tempore Sancti Stephani, primi Hungarorum Regis, quo Hungari ac Transſilvani Chriſtianis Sacris initiati fuerunt, una in Transſilvania Religio, eaque Romano-Catholica, inter Hungaros, Siculos & Saxones, obtinuit, usque ad A. 1521. quo Doctrina Lutherana (de qua, vtpote toti Orbi Erudito notiſſima, nil attinet dicere) in Transſilvaniam penetravit, per Libellos Lutheri, à Mercatoribus Cibinienſibus adlatos; & poſt per *Ambroſium Sileſitam* ac *Joannem Surdaſtrum*, haud modico talium Librorum numero inſtructos. (Sileſiâ oriundi erant.) Erat tum Nationis Saxonicæ Comes ac Regius Judex Cibinienſis *Marcus Penflinger*, & Paſtor Primarius *Matthias Colomannus*; *ille* acceptis Lutheri Libellis, iis aſſentiebatur, & prædictos Plebanos multo favore proſequebatur; *hic* conatibus ejus reſiſtebat quidem, ſed repentinâ morte abreptus, Lutheri Doctrinæ progreſſum fecit. Mortuo, *Matthias Ramaſchi* ſucceſſit, qui à prædeceſſoris conatibus (quamvis non deſint, qui *Colomannum* quoque in Lutheri ſententiam tranſiiſſe adſerant) diſcedens, Lutherum palàm ſequebatur. Magiſtratus quoque, tradendæ Lutheri doctrinæ poteſtatem fecit. Interea Romano-Catholici, de exorta hæreſi, apud Hung. Regem, quo tum Transſilvania pertinebat, ardentiſſimè conquerebantur, & Ludovicum II. A. 1523. exorabant, *vt Lutheranos & eorum fautores,*

ac factioni ipsorum adhaerentes, velut haereticos, hostesque Sacratissimae Virginis Mariae, poenâ capitis, & ablatione omnium Bonorum suorum, Majestas Regia, veluti Catholicus Princeps, punire dignetur. Rex Ludovicus igitur, datis A. 1523., Sabbatho proximo ante Dominicam *Cantate*, Budâ, Literis, firmiter mandavit, *Libellos Lutheri, tamquam excommunicatos, vicatim & per singulas domos requiri, inventosque publicè comburi, & deinde publicari, ne quis ejusmodi dogmata, assertiones & libellos eosdem vendere, emere, legere aut tractare praesumat, sub poena confiscationis omnium bonorum* &c. Quod hìc Cibiniensibus demandatur, in publicis deinde Regni Comitiis facta definitione cavetur, An. 1524. in hanc sententiam: Lutherani omnes è Regno extirpentur, „& ubicunque reperti fuerint, non „ solùm per Ecclesiasticas, verùm etiam per Se„ culares personas liberè capiantur & comburan„ tur. *Art. IV.* Certum verò, pro exsequendo negotio Cibiniensibus mandato, Commissarium, cum plenaria potestate, Archi-Episcopus Strigoniensis expediebat. Non contradictum Regio Edicto, sed potestate Commissario facta, haud pauci Lutheri Libelli conquisiti, & in foro Cibiniensi combusti fuêre. Sed frustra omnia, nam paulo post, An. 1525., in eadem Urbe aedibus *Joannis Csukás*, Schola Literaria aperta est, ubi etiam *Georgius Monachus*, Lutheri doctrinâ imbutus latebat. Tentabat ex communicatione ad obsequium Cibinienses reducere *Petrus Thonheuser*, Decanus Capituli, Archiepiscopique Vicarius & *Horrei majoris* Pastor: at ideo in maximum vitae discrimen venerat, vixque precibus se liberare poterat. Et quamvis omnia rumore, timoreque

belli

belli (jam enim Turcæ inde ab expugnato Belgrado, latè per utramque Valachiam ſeſe diffuderant) plena eſſent, Ludovicus Rex tamen, vt ex Literis ad *Ladislaum Szálkánum*, à Cibinienſi Canonicorum Collegio, & Thonhauſero datis intellexit, in ædibus Joannis Cſukás Viri Ordinis
„ Senatorii apertum eſſe ludum literarium, can-
„ tari linguâ vernaculâ Symbolum Nicænum,
„ adeoque Miſſam fieri Germanicam: in iisdem
„ ædibus degere Georgium quendam Monachum
„ ab Ambroſio Sileſita Concionatore quondam
„ Cibinienſi ex Saxonia miſſum, qui in vicis fi-
„ nitimis ab obedientia, præceptisque Eccleſiæ
„ populum avocet, dictitetque Evangelium an-
„ nis plùs quadringentis fuiſſe abſconditum: Ci-
„ binienſem item Urbem ingredi plures dogmata
„ Lutheri profitentes: rurſùs Monachum alium
„ apud Eccleſiam D. Eliſabethæ eſſe, Joannem
„ Surdaſtrum, qui Sermonibus ſuis Ordinem Ec-
„ cleſiaſticum inſectatur: nullas denique decimas
„ Parochis dari, à Marco Penfflingero Judice Re-
„ gio Templum quoddam violari, à Quæſtore
„ Regio, cæterisque rem familiarem Clericorum
„ diripi: tributa imponi, minis ac probris omnes
„ vexari; vt, inquam, hæc aliaque intellexit;
„ Saxonum Judici Regio, cum pœnâ privationis
„ Magiſtratûs, demandavit, Literis Budæ datis,
„ pridie Feſti B. Mariæ Magd. vt ejusmodi ho-
„ mines comprehendat, ac quemque, pro gra-
„ vitate culpæ, caſtiget. „ *Ita R. P. Andr. Illia Soc. Jeſu, in Ortu & Progreſſu Variarum in Dacia Gentium ac Religionum.* Sed & Ludovici II. Regis inmaturo ad Mohatſum interitu, Lutheri dogmata maximum ſumſêre incrementum. Nullo

lo itaque modo à propoſito deterriti Cibinienſes, imò duorum, Joannis nempe & Ferdinandi, Regum contentione, §. 96. *n.* 15. in ſuum uſi commodum, An. 1529. 18. Febr. *Magiſtratu Civili ac Centum Viris Lutheri dogmate infectis*, *Collegium Canonicorum*, *Sacerdotes*, *Deoque ſacratos Viros & mulieres omnes*, intra octiduum, Vrbe excedere juſſerunt. *Fruſtra* Joannes quoque *Statilius*, Epiſcopus Transſilvanienſis Cibinienſes à Luthero avellere conatus eſt. Coronenſes quoque exemplum Cibinienſium ſecuti, „Catholicos Sacerdotes in „ exilium ablegarunt, Ordinis Seraphici Sodales, „ qui Divina ad SS. Petri & Pauli Apoſt. pro„ curabant, in Cſikienſem Provinciolam abire, „ Prædicatores Templum ac Cœnobium, cum „ Septem Pagis, deſerere coëgerunt. Crevit in „ dies malum, *Joannis Honteri* operâ, qui poſtea„ quam cum ſcientiis variis, tum Lutheri doctri„ nâ pleniſſimus Baſiliâ Coronam, unde ortum „ duxerat, rediit, vt opera ſua Geographica, „ libelloſque doctrinam Lutheri continentes, pro„ cuderet, Typographiam erexit. *Ita P. Illia l. c.* Redierat ſcilicet, An. 1533. circa Feſtum D. Margarethæ *Joannes Honterus* Baſileâ, ductis ſecum typis Typographiſque. Protinùs igitur Lutheri Opuſcula & mox Auguſtanam Confeſſionem prælo ſubjecit, ac primùm Coronæ, poſtea toti Diſtrictui Barcenſi Lutheri dogmata inſtillavit. Socii ibidem Honteri fuêre *Matthias Calvinus*, (Glatzius aliis) *Valentinus Wagner* Coronenſis, Linguæ Græcæ peritiſſimus, (qui pro Græcis Coronæ degentibus, Catecheſin rudimenta novelli cultûs Dei complexam, Græco ſermone vúlgavit; Novumque Teſtamentum Græcum, cum Verſio-

ne

ne Erasmi, & ſuis notis, edidit; mortuusque eſt An. 1557.) & *Joan. Fuchſius*, Civitatis Coronenſis eo tempore Dictator: qui *Barciam totam in Lutheri caſtra trahebant.* Mortuo *Joanne I.* Hung. Rege, §. 96. *n.* 15. *c.* Iſabellâque in Transſilvaniam translatâ, illa, conſilio Martinuſii §. 96. *n.* 15. *c.* ſtatim atque Albæ Juliæ ſedem fixit, Comitia Generalia An. 1543. Claudiopolim indixit, & „ Lutheranum dogma profitentes ad Con„ ventum evocavit, interque reliquos, Hònte„ rum, cum nonnullis è Senatu Coronenſi; quo, „ cum exiſtimaret Honterus, maximum ſe diſcri„ men aditurum (exemplo doctus æditui Váradi„ enſis, in quem Martinuſius graviter animad„ verterat) „ Matthiam Calvinum ſibi ſuffecit; qui cum *Jeremiâ Jackelio* Paſtore Coronenſi, *Nicolao Stephani* Paſtore Roſnenſi, & *Valentino Heltvimanno*, nec non Judice Coronenſi *Fuchſio* & duobus Senatoribus, Claudiopoli comparuit. Sed firmiter in Lutheri doctrina permanentes, ſalvi Coronam remiſſi ſunt; & „ nihil penè in eo Con„ ventu pro Religione ſancitum eſt: quantum „ enim *Martinuſius* Lutheri aſſeclis adverſabatur, „ tantum illis *Petroviſius* (§. 96. *n.* 15. *c.*) pa„ trocinabatur. *P. Illia ibid.* His actis, aliæ quoque Saxonum (non longo poſt & Hungarorum) Eccleſiæ, ad Lutheri caſtra tranſierunt. Et quidem, *Schæsburgi* An. 1544. Lucas Crocæus; *Kyſdini* Ægydius; *Muſchnæ* Vincentius; *Birthalbini* Franc. Salicæus; *Mediæ* Bartholomæus Altenbergius; *Biſtricii* Albertus Ceſarius, & Matthæus *Teutſcherus Heidendorffii* Adamus Pomarius; *Lechnicii* Chriſtianus quidam, *Sabeſi* Jacobus Mellenbrigerus; *Reichvinii* Glatzius, aliique alibi, Luthera-

theranam fundarunt Religionem, ita, vt ad An. 1545. huic universa Natio Saxonica subscripserit, dictoque anno, in Synodo Mediæ celebrata, *Confessionem Augustanam*, pro norma professionis fidei delegerit. An. 1552. conscripta Synodo Cibinii, electoque per Ministros Ecclesiarum, *Paulo Wiener* Labacense, Pastore Ecclesiæ Cibiniensis in Superintendentem, Ordinationis munus ei demandatum, sicque Ordinatio Ministrorum Lutheranorum in Transsilvania inchoata est. *Hic est ortus Relig. Lutheranæ.*

2. Qua ratione Religio *Helveticæ Confessioni addicta* sive (vt Articuli Legum patriarum nominant) *Reformata*, initium & incrementum ceperit, Historici varii, otium nobis hac in parte fecerunt. Ad ea nos, quæ Transsilvaniam spectant, gradum faciamus. Dum isthic primitùs, à Romanâ recedebatur Ecclesia, Lutheri dogma usque ad A. 1550., apud omnes in pretio erat, Saxones scil. æquè ac Hungaros; *Lutheranique* omnes nuncupabantur. Anno verò 1557. *Martinus Kálmáu-Csehi*, alias *Claudus* dictus, (minùs recte quibusdam *Kálmánchæus*) Legum Doctor, Pastor Ecclesiæ Debreczinensis, juxta *Zvinglii*, *Calvini* & *Bullingeri* doctrinam Ecclesias componere incipit. Quo offensi Saxones Transsilvani, Synodum eodem anno Claudiopolim, contra *Calmancsehium*, *Ludovicum Szegedi*, *Laurent. Perek* & *Valentinum Crispum* (Fodor) Pastorem Ecclesiæ Tordensis, ac reliquos ejusdem sententiæ Viros, tunc per contemtum *Sacramentarios* vocatos, indicunt; ad quam præcipui Pastores Ecclesiarum totius Transsilvaniæ, disputandi gratia, 13. Jun. conveniunt: at effici-

efficiunt nihil. Cum exitu ejusdem anni Miniſtri Eccleſiæ Claudiopolitanæ, *Stancari* Itali, de Mediatore Sententiam impiam, qua Jeſum ſecundùm Humanam ſolùm Naturam Mediatorem adſerebat, rejiciunt, & indignabundum dimittunt; nec unquam ejus opiniones à Calvinianis receptæ fuerunt. An. 1558. 1. Maji, Synodus Paſtorum Hungaricæ Nationis in Oppido Torda celebratur, vbi non modo contra *Franc. Stancarum*, ſed etiam eos, qui cum *Kálmántſehio* negabant veram realem præſentiam Corporis & Sangvinis Chriſti in Cœna, agitur: maxima namque Hungarorum pars, cum *Franciſco Davidis* Luthero adhuc adhærebat. An. 1560. integratur Colloquium inter Paſtores Eccleſiarum Saxonicarum, *Franciſcumque Davidis* (qui An. 1556. Superintendens Eccleſiarum Hungaricarum Lutheranarum erat, ſed à *Petro Melio* (perperam quibusdam *Melith* audit) Paſtore Debrecenſi, pluribus in Transſilvania Synodis præſente, majoremque Hungarorum & Siculorum partem Calvini dogmate imbuente, doctus, Calvinum ab An 1548. ſequebatur) & *Caſparum Heltum* ſeu *Heltai*, in Congregatione Medienſi, d. 10. Jan. ac poſt longam & verbalem diſceptationem, cum utrique hi in ſententia *Kálmántſehii* de Cœna Domini perſeverarent, communi conſenſu à Saxonibus excluduntur, abjectaque charitate priore, quàm mutuò colebant, non pro Fratribus, ampliùs agnoſcuntur. „ A. 1561.
„ 6. Febr. in Urbe Medienſi, juſſu Joannis II.
„ Principis, Diſputatio denuò de Cœna Domini
„ inter *Franciſcum Davidis* & Calvini ſententiam
„ amplectentes, ac Eccleſiarum Saxonicarum Mi-
„ niſtros inſtituta eſt. Illic per aliquot dies utrinque

„ que res magnâ contentione, multisque ſcriptis
„ fuit agitata. *Franciſcus* aliique Calviniani, à
„ Calvini ſententia non recedebant; Corpus ni-
„ mirum & ſangvinem ſpiritualiter, non corpo-
„ raliter, nec ore ſed corde, ſeu fide ſumi. Sa-
„ xones Lutheri ſententiam probarunt. Acta hu-
„ jus Diſputationis & ambarum partium Scripta,
„ ex Principis Decreto, præcipuarum Germaniæ
„ Academiarum Judiciis & Cenſuræ ſubjiciuntur.
„ Saxones ſuos Legatos expediunt ad Saxoniæ,
„ Miſniæ, ac vicinas Academias, & ſuffragia
„ pro ſententia ſua ab ejusdem Doctrinæ veteri-
„ bus Magiſtris facile obtinent. Duravit hoc diſ-
„ ſidium aliquot annis, ſtudiis hominum huc &
„ illuc inclinantibus. *Miſcellanea Tigurina P.* 11.
p. 147. Hæc, de qua agimus, Synodus, celebrata fuit ex Decreto Comitiorum Generalium An. 1560. Feſto B. Martini *Claudiopoli* habitorum, vbi in hac comparituri decernebantur, è Nobilibus: *Franciſcus Mikola*, *Ladislaus Metskei* Protonotarius, *Mich. Gyeröſi*, *Mich. Kornis*, *Emericus Lázár*, *Valent. Kálnaki.* Saxones etiam è gremio ſui certas perſonas eligendas habebant. Diſſidio ulteriori obviam ituri Transſilvaniæ Ordines, An. 1563. Comitia Tordam indixere ad d. 28. Maji, vbi Decretum An. 1557. 1. Jun. Tordæ itidem conditum, repetitur & firmatur, vt quisque eam, quam mavult, Religionem amplectatur, ſine coactione; & in alendis Fidei ſuæ Concionatoribus & uſu Sacramentorum quisque liber ſit, ac neutra partium cum altera injuriâ aut vi decertare ſibi præſumat. Nec his tamen ſedatis contentionibus, An. 1564. *Feſto B. Agnetis*, Articulo Comitiorum, Synodus in Oppido Enyed habenda

 decer-

decernitur. Ad imminentem eandem Synodum, *Joannes II.* Rex, *Georgium Blandratam* Medicinæ Doctorem misit, cum Literis, Dominica Quasimodogeniti Albæ Juliæ datis, quibus Synodo significat, se dictum *Blandratam* cum pleno mandato & & authoritate sua delegasse, vtpote Virum gravem, eruditum, & in S. Literis non mediocriter versatum, qui colloquiis intersit, & dissenssiones, ac rixas compescere studeat; statuitque magis è re futurum, si scripto utraque pars suam assertionem proponat, *cet.* simulque Synodum commonefacit super electione Superintendentis ex utraque Natione, Hungarica scilicet & Saxonica. Celebrata ipsa Synodus Enyedini est, ubi dum conveniri in unam sententiam minimè potuisset, *Dionysius Alesius*, in Superintendentem Hungarorum ac Siculorum, Calvini placitis maximam partem adhærentium denominatus est; Saxonibus verò Lutheranis, *Matthias Hebler*, quem adhuc An. 1557. elegerant, secundus Superintendens mansit. Ex hoc proinde tempore Lutherani & Calviniani (h. e. Helveticæ Confessioni addicti) realiliter distincti sunt. *Hæc de Ortu Religionis in Transsilvania Helveticæ.*

3. De *Vnitariis*, qui Theologis *Sociniani* audiunt: Vnitariæ hujus in Transsilvania Religionis, primus propagator exstitit *Georg. Blandrata*, Italus Pedemontanus, Med. Dr., qui Papiæ ob novas in Religione hypotheses persecutus, Genevam se recepit, Coetuique Protestantium addixit; mox verò, ubi Socinianam de Christo Deo proponeret sententiam, nec satis tutum illic se putaret, An. 1558., in Poloniam secessit, unde A. 1563. in

in Transſilvaniam venit, munere Archiatri in Aula Principis functurus. Sed nec eo tempore, quo Transſilvaniam ſalutavit, nec An. 1564., quo Enyedinum fuiſſe miſſum memoravimus, cuiquam adhuc ejus de Jeſu Chriſto & SS. Trinitate Opiniones innotuerant; verùm mox ex variis variorum, puta, Calvini, Simleri, Bezæ *cet.* ſcriptis, Poloni, Hungari & Transſilvani de iis admonebantur. Interea *Franciſcus Davidis*, qui à Lutheranis ad Calvinianos, vt dictum eſt, tranſierat, cum Blandrata familiariter converſatus, facunditate illius, qua multùm pollebat, perſvaſus, relictis Calvini dogmatibus, Socinianis ſe partibus addixit. Erat tunc Principi à Sacris Concionibus *Dionyſius Aleſius* (§. 233. *n.* 1.) Lutheri primùm, poſtea Calvini Doctrinam, cum ipſomet Principe *Joanne II.* ſecutus: quàm primum verò *Davidis*, hypotheſes *Blandratæ*, fuiſſet amplexus; idem Blandrata, gratiâ, qua apud Principem plurimùm valebat, perfecit, vt remoto *Aleſio*, Davidis in ſucceſſorem deligeretur: quo obtento, Socini opiniones, non Principi ſolùm, ſed & reliquis Aulicis inſtillabant. Primùm itaque, An. 1566. Religionis Vnitariæ dogmata publicari in Transſilvania cœperunt; primusque omnium fuit *Petrus Károlyi*, Lector Scholæ Claudiopolitanæ, qui *Franciſcum Davidis* de nova adcuſabat Religione: proinde An. 1566. 15. Mart. Synodus in Oppido Torda congregabatur, in qua Fratres SS. TRINITATEM profitentes, Symbolum quoddam conſcripſerunt; *Georgius* autem *Blandrata*, propoſitiones ſuas per Theſes & Antitheſes vulgavit. Acta Synodi traduntur in *Hiſt. Eccl. Ref. in Hung. & Transſilvania p.* 147-158. Anno eodem Synodus denuò Marus-Váſárhe-

ſárhelyinum, ad d. 19. Maji, indicta eſt, ubi Confeſſionem rursùs Miniſtri Eccleſiarum Hungaricarum, de SS. TRINITATE, ſimulque Propoſitiones per Theſes & Antitheſes promulgarunt. *Vid. l. c. p.* 159. 170. In Hungaria pariter Generales cogebantur Synodi, puta: *Debrecinum* An. 1567. M. Febr. ubi *Petrus Melius*, Helveticam Confeſſionem, anno ſuperiori Tiguri editam Fratribus Miniſtris porrigebat, cui ibidem ſubſcriptum eſt; *Szikſzoviam* An. 1568. M. Jan; *Caſſoviam*, eodem anno, 27. Jan. ubi Lucæ Agrienſis, Antitrinitarii, Propoſitiones XXVII. examinatæ ac damnatæ fuêre; à Fratribus verò Helveticæ Confeſſionis brevis ibidem Confeſſio condita. *Lucas* autem *Agrienſis*, auctoritate Illuſtris *Lazari Svendi* Supremi Generalis Exercituum Sacræ Cæſareæ Majeſtatis, cujus juſſu Synodus erat convocata, Caſſoviæ in Carcerem projectus, ac ultra quinquennium detentus fuit, *Vid. l. c. p.* 171. 223. Sed revertamur in Transſilvaniam, ubi imperaverat quidem Princeps Synodum Albam-Juliam, in qua de nova Religionis cauſa & certamine cognoſceretur: aſt *Blandrata* in id interea incumbebat, vt tempus protraheret, cumque Franciſco Davidis, voce & libellis editis animos hominum ſibi conciliarent. Nec ſpes eos fefellit; nam, vt habent; *Haner, in Hiſt. Eccl. Tranſ. p.* 281. *& Mart. Schmeizel Diſſert. Epiſt. p.* 56. horrendas & abominabiles quasdam Imagines libro adjecerant, cui titulus: *De falſa & vera unius Dei cognitione, Albæ Juliæ* 1567; in quo doctrinam de Trinitate, non alienam à fabulis Poëtarum, qui Cerberum tricipitem fingebant, prædicabant, ſicque mentes hominum ad ſe flectebant.

bant. Synodus hoc modo in An. 1568. protracta est; quo ALBAM JULIAM convocata, publica ibi disputatio instituebatur, in causa SS. & semper Benedicendæ TRINITATIS, in præsentia Principis, Aulæque Procerum, inter Socinianos ex una, & Calvinianos ac Lutheranos ex altera parte. Disputatores, ex parte *Socinianorum* erant: *Franciscus Davidis*, ad latus dextrum habens *Georgium Blandrata*; *Paulus Julanus*, Rector Scholæ Albensis; *Stephanus Basilii*, Pastor Hungarorum Claudiopolitanorum; & *Demetrius Húnyadi.* Ex parte TRINITATEM adorantium, agmen ducebat *Petr. Melius*, Pastor Ecclesiæ Debrecinæ, Ecclesiarum Helv. Conf. ultra & cis Tibiscum Superintendens, quem sequebantur: *Georgius Czeglédi*, Pastor Váradensis; *Andr. Sándor* Pastor Dévensis, *Paulus Túri*, P. Biharensis; *Laur. Klein*, P. Bistricensis, & *Petrus Károlyi*, Rector Scholæ Váradensis. Postquam consessum esset, collati sunt utrinque à Principe Arbitri. Ex parte Trinitatem profitentium: *Matthias Hebler*, *Sebastianus Károlyi*, *Casparus Heltai* & *Nicolaus Szigeti.* (Insulanus) Ex parte Antitrinitariorum: *Ludovicus Szegedi*, *Stephanus Csázmai*, *Nicol. Starius* & *Paul. Kárádi.* Disputatio, albæ Juliæ, in palatio majori, per decem dies habita est. *Vid. Georg. Haner Hist. Eccl. p.* 285. & *Miscell. Tigur. P. II. p.* 156. „Disputationem cum fervore orsi, sine „ omni, qui in Ecclesiam Christi redundaret, „ fructu clauserunt. „ Severo interim utrisque „ edicto & sub pœna capitis mandatum est, vt ab aculeatis scriptis utrinque sibi caverent, nec quisquam deinceps novi alicujus dogmatis auctor haberetur: hoc tamen edicto, compositi morta-

lium animi haud fuerunt. Anno itaque 1569. ad d. 10. Oct. Synodus VÁRADINVM Hungariæ (ad Transſilvaniam tum pertinebat) indicta eſt, & per ſex dies, nullo pacis incremento, continuata. *Vid. Hiſt. Eccl. Hung. & Transſ. Lampe p. 224-268.* Poſt hæc, non Princeps modò & Aulici, ſed & Civitas Claudiopolitana *Blandratam* & *Davidem* ſequebantur, in partes eorum adducti per *Joannem Sommerum*, Pirnâ-Miſnicum, Confeſſionis illorum ſocium, Scholæque Claudiopolitanæ Rectorem, ad quod munus à Blandrata & Davide evocatus erat, homo loquax & antea Lutheranus, tanto quidem ſucceſſu, vt An. 1570. tota ferè Vrbs, ad Caſtra Antitrinitariorum tranſiiſſe conſpecta fuerit. Hanc ob rem, Saxonicæ Civitates Liberæ, Claudiopolim averſabantur, & à ſeptem Civitatum (§. 5. n. 3.) numero, ſurrogato *Száſz-Városino*, excludebant. Plurimis pariter Hungaricæ in Transſilvania & Siculicæ Eccleſiæ, Principis ad exemplum compoſitis; & veſtigia Claudiopolitanorum prementibus, fiebat, vt principatum hæc in Transſilvania Religio teneret, ac teſte *Iſtvanfio* Lib. 24. Magiſtratus atque Præfecturæ Antitrinitariis à Principe conferrentur. *Davidis* interea, ex infirma Principis valetudine, §. 105. n. 1. adverſam Religionis ſuæ fortunam metuens; à Principe impetravit, vt cauſa Antitrinitariorum in Comitiis *Marus-Váſárhelyini* habendis proponeretur: ibi itaque poſt graviſſimas de Religionis negotio conſultationes, non id modo, vt Antitrinitarii Claudiopolitana in Vrbe degere ſecurè poſſent, ſed id quoque obtinuit, vt ad modum *trium*, *Catholicæ* ſcil. *Helveticæ* & *Auguſtanæ*, Religionum, Lege publica in Trans-

ſilvania

ſilvania ſtabiliretur, & tamquam *quarta*, prioribus uniretur. Unde videtur nonnullis, ab hac Unione, Unitaria vocari Religio; At vera huius nomenclationis origo eſt, quod DEVM ipſi nec in Trinitate unum, nec in Unitate trinum, ſed unum ſimpliciter excluſa Perſonarum ratione profiteantur, ſitque Religio in Transſilvania unica, quæ de Sanctiſſima Trinitate, non quod aliæ, ſed diverſum planè credat. Addit G. *Haner*, p. 289.: „ Finitis ſic feliciter Comitiis, Proceres ad „ ſua revertebantur; poſt quorum diſceſſum, „ cum ad arcem Gergeniam (*Görgény*) animi re„ laxandi gratia, à Franciſco Davidis comitatus „ Princeps iret, - - - d. 2. Mart. A. 1571. ex„ ſpirabat, eo plane tempore, quo Davidis cum „ Blandrata aliisque - - - aureum ſeculum ſibi „ promittebant. - - - erepto verò è vivis Prin„ cipe, omnia inverſo ordine fiebant. Succede„ debat quippe Joanni Sigismundo - - - Stepha„ nus Báthori „ cujus, vt habet *Schmeizel* p. 59., prima, poſt ejectum ex Transſilvania æmulum *Békéſium*, cura erat, negotium Religionis turbatum reſtituere. Hoc reſpectu Antitrinitarios ex Aula ſecedere jubebat.

§. CCXXII.

Dictæ quatuor Religiones, *Receptæ* dicuntur; quòd Lege Patriæ, variisque Principum Statutionibus & diplomatibus, admiſſæ & firmatæ; æqualique exercitii jure ſtabilitæ fuiſſent.

1. Religio ROMANO-CATHOLICA, quia à tempore S. Stephani in possessione erat, nova Confirmatione non egebat. Reliquæ tres Religiones, specialia Receptionis Privilegia non habent quidem: Legibus tamen pragmaticis, adeoque fundamentalibus, in Comitiis, & præcipuè in electionibus Principum sæpiùs sancitum est, quo reliquæ etiam tres Religiones liberè exerceri queant. SPECIATIM, de LUTHERANORUM Religionis libertate cautum est, An. 1557. 1. Jun. quo declaratur Articulariter, quod *Ecclesias quoque Hungaricas in Religione cum Saxonibus idem* (Lutheri dogma) *sentientes*, *Regina* (Isabella) *sub patrocinium recipit*, *& Ministris illarum justos proventus integrè reddi & administrari mandaturam se promittit*. Item An. A. 1559. 10. Jul. Albæ Juliæ. *Vid. Schmeizel p.* 48 - 50. HELVETICÆ CONFESSIONI ADDICTORVM Religioni quidem An. 1558. contraitum est, & in Conventu Tordensi, Dominicâ *Judica* sic decretum: *Vti antea, nunc quoque liberam concedit Rex facultatem, Religionem, seu Lutheranam, seu Romano-Catholicam, sine tamen rixis, profitendi; Sacramentariorum* (sic vocabantur Calviniani §. 221. *n.* 2.) *verò sectam arcet, & tollendam, juxta tenorem Chirographi Melanchtonis* (Vid. §. 221. n. 2. post verba: *Saxones suos Legatos expediunt, cet.*) *proximè adducti censet.* Sed An. 1564 eadem quoque recepta & stabilita est. VNITARIORVM, recepta est An. 1571. in Comitiis Marusvásárhelyini habitis; certis tamen Articulis Vnitarii tum adscripti, vt v l. in Vrbe Claudiopoli solùm degere possint. Item An. 1576. 28. Jan. vbi, Vnitarii vocantur, in Articulo Legum, *Dávid Ferentz Vállásán valók*

(i. e.

(i. e. in Religione Franc. Davidis exsistentes) *& facultantur, ut Franciscum Davidis pro Superintendente habere, & illo decedente alios liberè eligere, cum plenâ authoritate possint. Qui tamen Superintendentes nihil innovent.*

2\. GENERATIM, sollemne Principibus fuit, ut ipso Inaugurationis die, in 4. Receptarum Religionum Conservationem jurent, ipsosmetque Patriae Incolas in earundem promotionem juramenti Sacramento obstringant. *Vid. Approb. Const. P. I. Tit. I. Art. IX. Compil. Const. P. II. Tit. I.* & *Novellus Articulus VI. A.* 1744. An. 1618. 4. Oct.: *Universi innovatores, praeter* 4. *Receptas Religiones; & signanter Judaismus* (Vid. §. 253.) *sub poena Notae Infidelitatis interdicuntur.* An. 1671. 25. Nov. Art. 6.: *Nemo in posterum extra quatuor Receptas Religiones existens nobilitetur, nisi quis Regnotenùs fuerit commendatus, cet.* Libertas exercitii salva his Religionibus mansit, tempore etiam, quo Transsilvania Divi Imperatoris Leopoldi Imperio se subjecit. Ut patet ex Instrumento Protectionis Austriacae, An. 1686. 28. Jun. *Puncto 6to & 11mo. Cfr.* §. 123. *n. k.* Item, Ex Tractatu Ducis Lotharingiae, An. 1687. 27. Oct. *Cap.* 2. *Art.* 3. Ex Sacro DIPLOMATE LEOPOLDINO, §pho 1mo: & P. 2. §pho 2do. An. 1691. 4. Dec. emanato. In quibus, Libertas Religionum receptarum, juxta Leges earum approbatas, conceditur; cultus & Religionum exercitium, secundum consvetudinem & morem usitatum, liberè permittitur; Ministri, Templa, Scholae, Ecclesiae, Parochiae stabiliuntur; & de pacifica Bonorum & Proventuum usurpatione as-

ſecurantur. Et vt reliquas Reſolutiones Transactionesque taceamus, An. 1711. 26. Maji in Conventione Szathmárina (§. 127. *n. c.*) Art. 3. hæc ſtatuuntur: „ In Religionis negotio, Rece-
„ ptas Regni Conſtitutiones manutenebimus, nec
„ non exercitium ejusdem ſecundum easdem Le-
„ ges & Conſtitutiones, & Articulos Regni, tam
„ in Hungaria, quàm in Transſilvania, cum Be-
„ neficiis eorſum de jure ſpectantibus, clemen-
„ ter concedimus, nemini præcluſâ viâ apud Nos,
„ & Regiam Majeſtatem, vel coram Diæta, ra-
„ tione Gravaminum ſeſe inſinuandi. Articulis
„ quoque VIto & VIImo, Anni 1744., *juxta ſenſum Diplomatum & ſubſecutarum Reſolutionum Cæſareo-Regiarum, Leges & Articuli, in quantum Securitatem, Jura ac Privilegia, Sacra ac Civilia, trium etiam aliarum à Catholica diverſarum Religionum Receptarum continent, ſalva ſemper manenda ſtatuuntur.* Inter ipſas quoque Religiones Receptas Tractatus nonnunquam celebrati fuêre, vt An. 1702., ac aliàs.

CAPUT XIII.
DE RELIGIONE ROMANO-CATHOLICA.

§. CCXXIII.

I. RELIGIO ROMANO-CATHOLICA, inter Transſilvaniæ Hungaros, Siculos & paucos Saxones propagata, ejusdem ac in Hungaria, & Originis, & juris, & libertatis eſt.

Chri-

Christianam Religionem Pater Divi Regis Stephani *Geyza* in Hungariam admisit, Scythicorumque rituum ac morum aliquam induxit mutationem. At Religio Christiana, virtute S. Stephani, primi Hungarorum Regis, inter Hungaros æquè ac Transsilvanos perfectiùs fundata fuit (*Vid.* §. 96. *n.* 2. §. 136. *n.* 1.) & providentiâ subsequentium Regum conservata. Transsilvania, ubi An. 1003. Episcopatum Albensem fundaverat, An. 1010., in universum ad Christum conversa perhibetur. *Vid. Fasching. Nov. Dac. Part. II. pag.* 105. Non immerito adeoque Sanctus Rex, tam pro se, quàm Legitimis Successoribus suis, Regibus vl. Hungariæ, Sacro & Angelico Hungarico Regio Diademate redimitis, nomen APOSTOLI, & REGIS APOSTOLICI adeptus est: quem quidem Gloriosissimum ac Sacratissimum Titulum, Sanct. P. M. CLEMENS XIII. pro Augustissima Domina, Regina Apostolica, D. D. MARIA THERESIA, & Successoribus Apostolicis, Bullâ A. 1758. edita, & recenter confirmavit.

§. CCXXIV.

Ecclesiæ Catholicæ regendæ & administrandæ inservit VENERABILIS CLERVS, ad quem 1. *Episcopus.* 2. *Capitulum.* 3. *Archidiaconi.* 4. *Parochi* seu Plebani, cum *Capellanis.* 5. *Ordines Religiosi*, pertinent.

1. EPIS-

§. CCXXV.

a. EPISCOPUS ROMANO-CATHOLICVS in Transſilvania unus eſt, ALBENSIS; qui præter Munus Epiſcopale, Sacratiſſimarum, Cæſarearum & Apoſtolico-Regiarum Majeſtatum, Statûs & Excelſi Regii in Magno Transſilvaniæ Principatu Gubernii Conſiliarii, utrobique Actualis Intimi Dignitatem hoc Seculo gerit.

1. Transſilvaniam duos antiquitùs Epiſcopos habuiſſe, opinio eſt communior, *Albenſem* nempe & *Milkovienſem*, quorum ille Archi-Epiſcopum *Coloeenſem*, hic *Strigonienſem* agnoverit Metropolitanum. *Albenſem* ſive (vt ex jure vocatur) TRANSSILVANIENSEM An. 1003. S. Stephanus, vt diximus, fundavit. Alter MILKOVIENSIS, vetus erat Epiſcopatus, longè ante tempora S. Stephani Regis exſtans, vt nonnulli tradunt Scriptores; ex quorum ſententia, „ defloruerat *Mil-* „ *kovienſis* ante Albenſem, ſed iterum reſtauratus „ fuit per Belam Tertium Regem Hungariæ, „ Seculo 12mo, florente jam *Albenſi* Epiſcopatu. „ Nam Archi-Epiſcopus *Strigonienſis* Sacra apud „ Saxones Tranſilvanos, per annos quàm mul- „ tos, per Antiſtitem *Milkovienſem* curabat. - - - „ Vbinam vero in Transſilvania *Milkovienſis* Sedes „ Epiſcopalis ſita fuerit, è memoria hominum „ excidit, nec Scriptores rerum facile meminerunt. „ *Sic in Geſtis S. Nicetæ Veteris Daciæ Epiſco-*

Episcopi & Apostoli, *Claudiopoli edit.* *P. Timon* verò adſerit Epiſcopatum *Milkovienſem* in Moldavia exſtitiſſe, dum *Epiſt.* *IIda*, *Additamenti ad Imagines Antiquæ & Novæ Hungariæ ſcribit*: „Si autem quis „ neget hoc Sacerdotium fuiſſe in Moldavia, de- „ monſtret, ubinam gentium fuerit? In Molda- „ via eſt Oppidulum *Milco*, & *rivus* dividens eam „ à Valachia.„ De rivo autem, *Cap. XV. Imag.* „ *N. Hung.* habet: „Vtramque Valachiam ſub „ Alpibus diſcriminat rivus *Milco;* in cujus late- „ ribus geminum jacet Foxinum, alterum Mol- „ davicum, alterum Tranſalpinum.„

In collimitio igitur utriusque Valachiæ, Tranſalpinæ nempe & Moldaviæ, ſtetiſſe Sedem Epiſcopi Milkovienſis, nihil ambigimus. Quando verò & per quos, ea fuerit everſa, à Scriptoribus, quorum lucubrationes adhuc lucem viderunt, diſcere nequimus. Ex monumentis proinde, in Scriniis ſecretioribus latentibus, ſumma rei petenda. Nos in hoc argumentum abſtruſiſſimum, inſtrumenta, multis curis obtinuimus, paucis lecta eaque *Parti II.*, ubi de Epiſcopatu Albenſi ſermo erit, inſerenda. Hic loci ſufficiat unum adduxiſſe *Breve Apoſtolicum*, quod ad verbum (in apographo) eſt.

Dilectis Filiis, Cibinienſis, Braſſovienſis, de Kyzd & Kozd, Diœceſeos Milkovienſis, Decanis & Capitulis, Plebanis, Clero & Populo ejusdem Diœceſeos, ac Vaſallis Subditisque Eccleſiæ Milkovienſis.

„ Leo Papa X. Dilecti Filii, Salutem & Apo- „ ſtolicam Benedictionem! Dudum, felicis recor- „ dationis Julius Papa II., Prædeceſſor noſter,

atten-

„ attendens, quòd Ecclesia Milkoviensis & illius
„ Civitas, ab infidelibus & Schismaticis atque
„ Christi Nominis inimicis, per 70. annos &
„ ultra occupata, & illius fructus, reditus & pro-
„ ventus tenues & exiles, ac in Diœcesi Milko-
„ viensi, Cibiniensis & Brassoviensis Ecclesiarum
„ Decanatus, & nonnullæ Parochiales ac aliæ Ec-
„ clesiæ Christi fidem colentes & observantes exi-
„ sterent, & à tempore occupationis hujusmodi,
„ dictarum Cibiniensis & Brassoviensis Ecclesia-
„ rum Decani, qui pro tempore fuerant, dile-
„ ctum filium nostrum Thomam tti Sanct. Mar-
„ tini in Montibus Presbyterum Cardinalem, qui
„ & Ecclesiæ Strigoniensi ex concessione ac di-
„ spensatione Apostolica præesse dignoscitur, &
„ pro tempore existentem Archi-Episcopum Stri-
„ goniensem, sub cujus cura & gubernatione
„ fuerant & existebant, in Superiorem recogno-
„ vissent & recognoscerent, ac cupiens Milkov.
„ & Strigon. utilitati, & animarum Christi Fide-
„ lium Cibiniensis & Brassoviensis ac Parochia-
„ lium Ecclesiarum hujusmodi saluti consulere,
„ Ecclesiam ipsam Milkoviensem tunc certo mo-
„ do vacantem, eidem Ecclesiæ Strigoniensi, do-
„ nec Ecclesia Milkoviensis & illius Civitas hujus-
„ modi, ab eisdem infidelibus & schismaticis re-
„ cuperata, ac in pristinum, & eum statum, in
„ quo ante occupationem hujusmodi existebant,
„ reverterentur, de Fratrum suorum, de quo-
„ rum numero tunc eramus, consilio, authori-
„ tate Apostolicâ univit, annexuit & incorpora-
„ vit, prout in Literis ipsius Prædecessoris, de-
„ super confectis, (quarum tenores, ac si de
„ verbo ad verbum insererentur præsentibus, ha-
„ bere

„ bere volumus pro expressis) plenius contine-
„ tur. Nos igitur, eundem Thomam Cardina-
„ lem, suis exigentibus meritis, Paternâ bene-
„ volentiâ prosequentes, ac cupientes, ut Eccle-
„ sia ipsa Milkoviensis, & aliæ Ecclesiæ prædi-
„ ctæ, sub Ejus regimine felicia in Spiritualibus
„ & temporalibus suscipiant incrementa, Discre-
„ tioni Vestræ per præsentes mandamus, quate-
„ nus Vos Decani & Capitula, Eidem Thomæ
„ Cardinali, tanquam Patri ac Pastori animarum
„ Vestrarum, humiliter intendentes & exhiben-
„ tes Sibi obedientiam & reverentiam, debitas
„ & devotas; & vos Clerus, eum benignè reci-
„ pientes, & honorificè pertractantes, ejus Sa-
„ lubria monita & mandata suscipiatis, humili-
„ ter & efficaciter adimplere curetis. Vos verò
„ Popule, tanquam Patrem & Pastorem anima-
„ rum vestrarum, devotè suscipientes, & debi-
„ tâ honorificentiâ prosequentes, Ejus monitis
„ & mandatis salubribus humiliter intendatis, ita
„ quòd ipse Thomas Cardinalis in vobis devotio-
„ nis filios, & vos in eo per consequens Patrem
„ benevolum, invenisse gaudeatis; nec non vos
„ Vasalli & subditi, cum debito honore prose-
„ quentes, Sibi fidelitatem solitam, ac consveta
„ servitia, & jura Sibi à vobis debita, integrè
„ exhibere & solvere cum effectu curetis, alio-
„ quin sententiam sive pœnam, quam dictus Tho-
„ mas Cardinalis rite tulerit sive statuerit in re-
„ belles, ratam habebimus, & faciemus, aucto-
„ re Domino, usque ad satisfactionem condi-
„ gnam inviolabiliter observari. Datum Romæ,
„ apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, Die

„ 2da

„ 2da Sept. 1513., Pontificatûs noſtri Anno
„ primo.

„ Petrus Bembus Cardinalis.

Gaudete, Lectores Eruditi, tam ſingulare monimentum ab oblivione liberatum, quo lux non parva Epiſcopatui Milkovienſi, hactenus vix non ignoto, adfunditur! Vaſtatio & occupatio Milkoviæ, quæ juxta Litteras Summi Eccleſiæ Romanæ Patris, incidit in annum 1441. circiter, facta erat procul dubio per Turcas Tatarosque, juſſu Amuratis. Hic enim, (teſte *Bonfinio Decad.* 3. *Lib.* 5.) tot clades à Joanne Corvino illatas, & illud maximè, quòd Moldaviæ & Transalpinæ Principes á ſua fide & fœdere abſtraxiſſet, diutius tolerare nequiens, expeditionem maximam, in Valachos, & Tranſilvaniam, Corvini provinciam parat, & Scacho Abedini (Sciabadinus vulgò audiebat) Baſſæ mandat, ut prius Tranſalpinam adoriatur, & quacunque poteſt ſævitiâ Valachum, qui à ſocietate ſua defecerat, ulciſcatur; easdemque a Moldavo perfidiæ pœnas exigat; deinde in Transſilvanos effuſis viribus irruat, & clades à Corvino acceptas cumulatiſſimè vindicet. Turcæ igitur, duce Abedine, in Tranſalpinam Valachiam; quæ proprius occurrebat, 1441. caſtra moventes, geminis exercitibus longè lateque per cuncta excurſant, armis & incendiis pagos & caſtella vaſtant, res ac pecora rapiunt, & homines quoscunque offendunt, nulla in ſexum ætatemque commiſeratione habita, trucidant. Poſtmodùm, ubi Transſilvaniam turbinis inſtar invadunt, cito à Corvino ad Portam ferream (*Vas kapu*) cæduntur. Hac expeditione exercitûs Turcici

cici, Episcopatum Milkoviensem contritum fuisse, videtur certissimum. Sic ergò Pontifex Maximus, Turcas, per *Christi nominis inimicos*, intellexit. Sed qui præterea fuerint *infideles* & *schismatici*, alterni Milkoviæ occupatores? existimo sic nuncupatos *Græci ritûs homines*, & *Hussitas* exules Hungaros Saxonesque, Regnante Sigismundo, ex Hungaria & Transsilvania exactos, qui Ecclesiæ Romanæ adversati, in Episcopatum bello turcico imminutum involarint.

Occupato hunc in modum Oppido & Episcopi Sede Milkoviensi, an Episcopus ab hoste interfectus fuerit, aut in Transsilvaniam fugerit, memoriæ proditum haud reperimus. Jura verò Episcopalia in Transsilvaniam fuisse translata, in comperto est. Auctor *Gestorum S. Nicetæ*, *p.* 71. scribit: „Tan-
„ dem jura Episcopatûs *Milkoviensis* translata sunt
„ ad Præpositum *Cibiniensem*, interpositâ tum Ro-
„ mani Pontificis, tum Ungariæ Regis authoritate,
„ ne *Albensis* Episcopus proventus Milkovienses
„ prætenderet (*ex M. S.*) Habentur Acta in Ar-
„ ca Capituli Cibiniensis, uti testatur Georg. Ha-
„ ner in Opusc. *de Ecclesiis Transsilvanicis* pag. 115.„
Etiam, sed non tantùm. Nam Decanus quoque Coronensis *sive* Brassoviensis, *al.* Barcensis, jure gaudebat Episcopatûs; imo fuerunt Decani, qui *Episcopi Coronenses* dicerentur. Sic in *Epit. Chronol.* P. Timon, ad An. 1442., legimus: „ *Fr. Bar-*
„ *tholomæus Lapacius* Ordinis Prædicatorum, *Epi-*
„ *scopus Coronensis*, ab Eugenio Papa mittitur,
„ tanquam Inquisitor, in Ungariam.„ Pariter apud Bonfinium, *Dec.* 3. *L.* 7., memoratur *Stephanus Bánffi*, *Episcopus Coronensis*, Legatus Apo-

 stoli-

ſtolicus, qui Joannem Corvinum in Campum merularum ſequutus, ibidem in conflictu cum Turcis occubuit, An. 1448. Ita, exſtat in Archivo quoque Cibinienſi, An. 1447., mentio *Chriſtophori Epiſcopi* Coronenſis. Suberant huic Decanatui ſeu Epiſcopatui Coronenſi, Decanatus Sepſienſis, Kezdiváſárhelyenſis, Orbaienſis, Miklósvárenſis, Cſikienſis, Gyergyoenſis, nonnullique alii. Siculorum enim Sedes ad Milkovienſem pertinebant Epiſcopatum. Porrò, ſi *P. Stephano Lakatos* credimus, fuit etiam apud *Biſtricienſes Epiſcopus* (nam & Decanatus Biſtricienſis Milkovienſis Diœceſeos fuerat), ſub quo Sedes quoque Maros & Arannyas exſtitere. Hoc modo jus Epiſcopatûs Milkovienſis in duas aut tres partes diviſum fuerit.

Orbatum ordinario ſuo Præſule Epiſcopatum Milkovienſem, ſeculis 15 & 16to reſtauratum fuiſſe, monumenta Hiſtoricorum evincunt. Sed ubi *Epiſcopus* Sedem ſuam habuerit? Reſpondet P. Timon *Imag. Novæ Hung. Cap.* 10. „ Everſa à „ Tartaris Milkovia, habuerit Præſul Milcovien„ ſis domicilium Birthalbini, ubi hoc quoque „ tempore Inſpector [*Superintendens*] Lutherano„ rum agit.„ Nec deſunt, qui ejus ſententiam ſequantur. Sed eam alii non inmerito negant: Birthalbinum (*Berethalom*) ſi quidem ſitum ſit in Capitulo ſeu Decanatu Medienſi, non ad Milkovienſem, ſed Albenſem Epiſcopatum pertinente.

Sub initium Seculi 16ti, vacante Epiſcopali Sede Milkovienſi, obtinuerat Archi-Epiſcopus Strigonienſis, An. 1512., Bullas geminas Iulii P. M.; quarum virtute, duo Decanatus, Cibinienſis vl.

&

& Barcensis, jurisdictionis Milkoviensis, Archi-Episcopatui Strigoniensi unirentur; id quod ejus Successorem, Leonem X. quoque voluisse, *Breve* ejus *Apostolicum*, superiùs recitatum, satis docet. Sed Decanis horum locorum minùs parentibus, imò apud Regem Hungariæ contra hanc Vnionem intercedentibus (ut suo loco, eorumdem Supplicatione, haud incassum porrectâ, firmabimus); A. 1515., Milkoviensis Episcopatus suo in Statu permansit; & jam 1518, Sedem Milkoviensem proprio gavisum fuisse Episcopo, *Michaële* scilicet; hujus *Convocatoriæ Synodicæ*, 8va Febr. ejusdem anni exaratæ, & ad Decanatus: *Milkoviensem*, *Moldaviensem*, *Barcensem*, *Cibiniensem*, *Varanczensem*, *Sepsensem*, *Bistriciensem*, *Kiszdensem*, *Gyorgovensem* (Gyergyoensem), *Sepesiensem*, *Keszdi-Vásáriensem* (Kézdi-Vásárhelyensem), *Mikyensem* (Miklósváriensem), *Orbacensem* (Orbaiensem) *Srethiensem*, *Kylyerensem*, *Nesteralbensem*, expeditæ, quarum fragmenta possidemus, luculenter probant. Alius ergo fuerit *Michaël* ille, de quo P. Timon *Epitom. Chronolog.* ad An. 1469., scripsit: *floret hac ætate* Michaël, *Episcopus Milkoviensis in Transilvania.*

Invalescente mox Lutheri doctrinâ, licet tam Decanatus, Ecclesiæ *Albensis*, quæ Archi-Episcopum *Colocensem*; quàm *Milkoviensis*, quæ Strigoniensem, agnoscebat Metropolitanum; Ecclesiam Romano-Catholicam, maximam partem, deseruerint: distinctionem tamen diversi Episcopatûs, cumprimis propter Contributiones generales, quibus Pastores Saxonici tempore bellorum obnoxii erant, maximè retinebant. Evincit

cit hoc clarissimè *Transactio*, An. 1545., 22. Maji, in Civitate Saxonum Megyes (*Media*) inter duarum Dioecesium, Albensis & Milkoviensis, Parochos Saxonicos, facta, quam brevi vulgandam censemus.

Præsente quoque Seculo, quamvis inter Saxones Transsilvanos, ceu Augustanæ Confessioni Addictos, antiqua jurisdictio Episcopalis, aliam prorsùs formam induerit: eos tamen inter, velut duorum antiquorum Episcopatuum reliquias, controversia non parva fervebat; Superintendente, in Capitulo Mediensi, quod ad Albensem olim Episcopatum pertinebat, residente, Episcopalem in Capitulum Cibiniense jurisdictionem exercere volente; dicto Capitulo, ex adverso, utpote olim Dioeceseos Milkoviensis, juribus Episcopalibus uti adnixo. Concinnabatur proinde, à parte Superintendentis: ΑΠΟΔΕΙΞΙΣ *sive DEMONSTRATIO plena, plana & perspicua, quòd Reges ac Principes Transilvaniæ, exercitium Jurium Episcopalium, in Transactione Passaviensi ad se devolutorum, in Ecclesiis Saxo-Evangelicis per Transilvaniam, Superintendenti, & non alii cuiquam, concrediderint.* plag. 3. in MS. *Respondit* ad hanc, Capitulum Cibiniense, in *Opusc. M. S.* quod plag. 3½ absolvitur. At pars altera composuit subinde: *MONITA circa Responsum Venerabilis Capituli Cibiniensis ad Apodixin de Exercitio Jurium Episcopalium, An. 1722. M., Febr. Eidem exhibitam; per quæ, Argumenta, quibus Ven. Capit. Cibiniense probare conatur, à Regibus & Principibus Transsilvaniæ Jura Episcopalia, inde à Reformatione Eccl. Transsilvanicarum, in Capitulis Cibiniensi, Schenk & Leschkirch,*

sibi

ſibi concredita fuiſſe, notis neceſſariis, ad pleniorem rerum iis contentarum cognitionem, ex monumentis publicis, & domeſticis Ven. Capituli Cibin. teſtimoniis illuſtrantur: ut tandem eo faciliùs feliciusque, impartiales quilibet Arbitri, de infelici hacce Controverſia judicare, finaliterque eandem dirimere valeant. plag. 4. M.S. Delegati demùm ſunt, ad *Colloquium*, ex parte Epiſcopalium: Vener. ac Clariſſ. *Georg. Haner.*, Paſtor tum Medienſis & Decanus Generalis, cum V. ac C. *N. Andreæ* Paſtore Bodendorfenſi; ex parte verò Cibin. V. ac Cl. *N. Hermannus*, Paſtor Stoltzenburgenſis & Decanus Capit. Cibinienſis, cum Syndico ejusdem Capituli *Martino Leonhard*, Paſtore Heltenſi: qui, finitis velitationibus, pacis ac concordiæ, manibus invicem datis, mutua deinceps officia ſibi ſincerè ſpoponderunt, Cibinii, An. 1729., d. 7. Sept. Ex quo tempore, in Capitulis Cibinienſi, & Coronenſi, jura Epiſcopalia Superintendens exercere dignoſcitur: at eorum jurium nonnullis etiam apud Capitula eadem relictis.

2. Quìnam *Transſilvanienſes* aut *Albenſes Epiſcopi* fuerint, antiqua, confuſa ea, tempora haud edocent. *P. Martinus Szentiványi* Epiſcopos Transſilvaniæ 27. reperit; alii fortaſſe plurium nomina ab oblivione liberarunt. At nos nunc Szentivanyii Diſſertatione, aliisque Scriptorum monumentis, ſi quæ in hoc argumentum facerent, fato quodam deſtituti, hos tantum, (quorum forſan non omnium ii meminêre) Epiſcopos enumeramus; quorum nomina ſunt: 1. *Villarius.* A. 1113. 1114. 1119. 2. *Gualterus* A. 1133. 3. *Baranus* A. 1139. 4. *Gualterus* als. *Valtherus*, A. 1156, 1158. 5. *Vilcina*,

An. 1166. 6. *Adrianus*, A. 1181, 1189, 1202. 7. *Vilhelmus*, A. 1208, 1209. 8. *Villinus*, A. 1210. 9. *Gulielmus*, A. 1215. 10. *Wilhelmus*, A. 1217, 1219. 11. *Raynoldus*, A. 1223. 12. *Bernardus*, A. 1224. 13. *Reynoldus*, A. 1225. 1241. nb. Reynoldus vixit ætate Belæ IV. vid. Rogeri Carmen Miserabile Cap. 30. 14. *Reginaldus*, A. 1230. 15. *Gallus*, A. 1243. 16. Artolfus, A. 1244. 17. *Gallus*, A. 1247, 1252, 1253, 1256. His verò temporibus Episcopi dicebantur Ultrasylvanienses. (Conf. §. 5. n. 1.) 18. *Petrus*, Transsilvaniæ Episcopus. A. 1273. 19. *Reginaldus*, A. 1274. 20. *Petrus*, A. 1290, 1291, 1299. 21. *Benedictus*. An. 1300, 1315, 1318. 22. *Andreas*, 1322, 1324, 1325, 1326, 1327, 1328, 1329. 23. *Nicolaus*, A. 1330. *Vid.* §. 96. *n.* 10. 24. *Andreas* A. 1334, 1347, 1355, 1356. A. 1356. secundum *Kercselits p.* 242. Episcopi Transsilvaniæ sedes vacavit, quod alii ad A. 1357. referunt. 25. *Dominicus*, A. 1359, 1360, 1365, 1367. 26. *Demetrius*, A. 1368, 1369, 1370, 1373, 1374, 1375. 27. *Sabinus* als. *Gablinus*, A. 1379, 1382, 1384. 28. *Michaël*, A. 1387. 28. *Emericus*, A. 1388. 29. *Petrus*, A. 1390. 30. *Demetrius*, A. 1394, 1395, 1396. Vid. *Kercselits p.* 195. 31. *Martinus*, A. 1397. 32. *Georgius Lépes*, A. 1400. 33. *Stephanus*, A. 1404, 1405, 1406, 1410. 34. *Dominicus*, A. 1411. 35. *Stephanus*, A. 1412, 1418. 36. *Georgius Lépes dictus*, A. 1419, 1420. Vid. §. 99. n. 12. 37. *Stephanus*, A. 1421. 38. *Georgius*, A. 1423. 39. *Blasius*, A. 1424. A. 1427. vacat. 40. *Georgius*, A. 1431. *Georgius Lépes* A. 1435. *Georgius*, A. 1435, 1442.

41. *Matthias*, A. 1449. 42. *Nicolaus*, A. 1464, 1565. vid. Auctarium Velianum p. 255. An. 1469. vacat. vid. *Kercselits* p. 295. 43. *Gabriel*, A. 1473. 44. *Ladislaus Geréb*, A. 1479, 1484, 1492, 1495, 1498, 1500, 1501. 45. *Nicolaus de Bachka*, quibusdam *Bátai*, A. 1504. 46. *Sigismundus Thurzo*, aut ut quidam volunt, *Zangar* dictus, A. 1504, 1505. 47. *Franciscus Várdai* de Kis Várda, qui in bello Cruciatorum rusticorum (§. 99. *n.* 18. *a.*) sedando, multam & utilem cum Joanne Wajvoda operam locavit, A. 1514, 1515, 1519. Ejus Epitaphium in Templo Albensi est:

Quis situs hic? Fecit qui tot donaria Templis,
Franciscus Várdæ gloria rara suæ.
Qui Latio primos egit feliciter annos,
Regibus hinc Divis munia grata dedit.
Libertatis erat vindex, hic rustica bella
Compressit; cives Vrbibus adseruit.
Ornarat præ se claris virtutibus orbem,
Vt Cœlum exornet, Spiritus astra adiit.

48. *Joannes Gosztoni*, A. 1525. 49. *Nicolaus Gerendi* (§. 96. *n.* 15. *b.*) quem, *Fasching*, *Nov. Dac. p. IV.* Transylvaniensis Episcopatûs usurpatorem appellat, A. 1527. M. Novembris, à Ferdinando Rege Questor Regii Ærarii creatus, & Transylvaniæ Episcopus electus. *Velius p. m.* 41. Quædam Documenta eum A. 1528, 1529. Episcopum fuisse tradunt. 50. *Joannes Statilius*, Dalmata, quem Joannes Scepusius, ex Præposito Veteris Budæ, A. 1526. Episcopum Albæ Juliæ fecit. *Istvánfi Lib.* 9. Mortuus 1533. 4. Novembris. Alia autem Documenta eum A. 1533, 1542. in functione testantur: 51. *Franciscus*, Muschnâ

& Kis-Selykino expulsus, à Martinusio (§. 96. n. 15. c.) Transsilvaniæ Episcopus nominatus. 52. *Paulus Bornemisza*, A. 1554. Is A. 1556. 24. Apr. à Statibus Principatûs Alba-Juliâ exturbatur, Bona Episcopatûs adimuntur, & Reginæ Isabellæ Filioque Joanni Sigismundo adsignantur; qui, vt habet *Timon* in ædibus Episcopi laxe & magnifice habitaverunt. Ejus tamen ademptionis auctrix *Isabella* non fuit, sed Status Diætales suapte fecerunt, vt innuit Articulus Diætalis, A. 1556. Festo B. Catharinæ conditus, cujus summa est: *Universa Bona Episcopatuum, Capitulorum, Conventuum, Præposituræarum, aliorumque Ecclesiasticorum antecedenter jam ademta, Status & Ordines, communibus suffragiis, in Bonum & necessitates Regni publicas, dignitatemque Principum deputant; at Regina acceptationem differt: sed cum Consiliariis suis de eo conferri statuit, an Bona illa reddantur illis, quibus ademta sunt, vel in usus suos & Regni publicos converti debeant.* Brevi tamen post ad Fiscum Regium redacta sunt; & Transsilvaniæ Principes Albæ residentes Episcopium sibi in Aulam accomodarunt, (quasdam ejus partes privatis donarunt (tamdiuque tenuerunt, donec D. Leopoldus restituit. Ex hoc tempore, quo *P. Bornemisza* solum vertere jussus est, fuerê quidem Electi Transsilvaniæ Præsules, sed extra Episcopium, in Hungaria plerique. Fuerunt ergo: 53. *Demetrius Naprági*, (al. *Napragy*, al. *Naprádi* & *Nabrádi* scriptus) 1600. Conf. §. 274. n. 5. 54. *Steph. Szent-Andrási* 1625. 55. *Steph. Simándi* 1635. 56. *Franc. Szent-Györgyi* 1640. 57. *Joannes Pálfalvi* 1655. 58. *Franc. Szegedi* 1667. 59. *Matthæus Szent Tamási* 1670. 60. *Andr. Sebestyén*. 1681. 61. *Stephanus Kada*, cujus nomen in Conclusione Articu-

lorum

lorum Posoniensium A. 1687. subscriptum legitur. Post Paulum Bornemisza VICARIOS R-Catholici in Transsilvania habuêre, qui potestatem instar Superintendentium Protestantium exercuerunt, docentibus Legum Monumentis. Initio hujus Seculi Episcopatus Transsilvaniensis auspiciis D. Leopoldi Imperatoris cœpit restitui; adeoque 62. *Andreas Ilyés* de Csik Szent György A. 1697. Episcopus denominatus, inque Castellum Alvintzense introductus fuit: sed paulo post Transsilvaniæ valedixit. Anno verò 1715. Episcopatus pristinæ dignitati, ac Episcopus Sedi Albensi, redditus fuit. Erat is, 63. Illustriss. ac Reverendissimus Dominus *Gerg. Mártonffi* Lib Baro de Kartz-falva, Episcopus Transsilvaniensis, Præpositus Orodiensis & S. Stephani Proto-Martyris de Castro Strigoniensi, Ecclesiæ Metropolitanæ Strigoniensis Canonicus, S. Cæs. Regiæque Majestatis Excelsi Gubernii Regii Transsilvanici Intimus Actualis Consiliarius, & Comes Supr. Comitatûs Albensis. Sepultus A. 1721. 9. Nov. Albæ-Carolinæ. 64. Ill. ac Reverendiss. D. *Joannes Antalffi.* 65. Excellent. Illustr. ac Rever. D. *Gregorius* L. B. à *Sorger*, Fuerat Canonicus Agriensis, post Abbas S. Jacobi de Ilda, tum Dulnensis Episcopus, denique Tinniniensis, ultimùmque Transsilvaniæ Episcopus, ac Statûs & Excelsi Regii in Transsilvania Gubernii Consiliarius Actualis Intimus. An. 1739. 7. Oct. Carolinæ humatus. 66. Ill. ac Rev. D. *Franciscus Xaverius L. B. Klobusiczky* de Zetteny. A. 1741. declaratus; An. verò 1748. Episc. Zagrabiensis, & postmodum An. 1751. Archiepiscopus Colocensis creatus. 67. Ill. ac Rev. D. *Sigismundus Antonius* L. B. *Sztojka* de

Szala & Krikfalva A. 1749. creatus. 68. Ill. Exc. ac Rev. D. Comes *Josephus de Battyán* A. 1759. 22. Aug. Episcopus Transf. & Excelsi R. Gub. Consiliarius nominatus, A. 1760. Archi-Episcopatum Colocensem in Hungaria adeptus est. 69. Eodem anno Ill. ac Rev. D. *Josephus Antonius* L. B. Bajtai (Præsul Eruditissimus) Episcopus Transsilvaniæ *cet.* creatus: 1773. vitâ excessit. 70. Excel. ac Rev. D. *Pius Manzador*, è Congregatione Clericorum Regularium S. Pauli, Dei & Apostolicæ Sedis Gratia, Episcopus Transf. Sacræ Cæs. Regiæ & Apostolicæ Majestatis, Status & Excelsi Regii in M. Transsilvaniæ Principatu Consiliarius utrobique Actualis Intimus, A. 1774. terram cœlo commutavit. 71. Excellentissimus, Illustrissimus ac Reverendissimus D. LADISLAVS e *Comitibus* KOLONITZ de *Kollegrád*, perpetuus in Záy-Ugrotz, S. C. R. & Apost. M. Statûs & Excelsi Regii Gubernii Consiliarius, utrobique Actualis Intimus; DEI & Apostolicæ Sedis Gratia in Magno Principatu Transsilvaniæ Episcopus, Venerabilis Capituli Cathedralis Ecclesiæ Olomucensis Canonicus, & præpositus de Ruthenis.

3. Bona Episcopalia, quæ & quo modo Episcopo restituta, sint, docet copiosè *Articulus Diætalis* I. A. 1751., qui his absolvitur: „Ex quo Sacratis-„ simus pientissimæ memoriæ Imperator & Hæ-„ reditarius Princeps Transsilvaniæ, CAROLVS „ VI^tus, Dominus noster Clementissimus, Sacro in „ Suam Religionem Zelo Episcopum Romano-„ Catholicum Transylvaniensem introduxisset, „ Sedemque ejus Albæ Juliæ, nunc *Carolina* di-„ ctæ voluisset, partemque Arcis, quam pro Resi-

„ den-

„ dentia eidem A. 1715. titulo novæ Fundatio-
„ nis aſſignari feciſſet, cum quibuſdam Bonis ejuſ-
„ dem Dominii Albenſis, per Fiſcum Suum Re-
„ gium poſſeſſis. Huic Piæ Sui deſideratiſſimi
„ Genitoris intentioni, uberiori etiam incremen-
„ tô conſultura Auguſtiſſima nuncGlorioſè Re-
„ gnans Regina, Domina MARIA THERESIA,
„ Princeps noſtra Hæreditaria nobis Clementiſſi-
„ ma, Benigniſſima, eundem Epiſcopum Arti-
„ culariter declaratum, accedente unanimi Sta-
„ tuum conſenſu, anno ſuſcepti Sui Regiminis
„ (qui 1744. fuit) quinto eſſe voluit. Quod ve-
„ rò naturalem illum Auguſtæ Domûi Auſtriacæ
„ ingenitum in Sacris promovendis ardorem, am-
„ pliori etiam Zelo teſtatum redderet, & ſimul
„ Juribus etiam Principatûs Sui conſuleret, dum
„ prædicto Epiſcopatui Fundô ſtabili benignè
„ providere ſatageret, ad eximenda è Regeſtro
„ Fiſcali præfata Bona, quæ videlicet Idem Epiſ-
„ copus actu poſſidet, Vniverſorum Statuum
„ Regni interventu uti Clementer voluit. Cujus
„ pientiſſimæ ejusdem intentioni, Status ultrò
„ occurrere volentes, illa eadem *Bona Albenſia*
„ dicta, cum præfata arcis parte, quæ pro Reſi-
„ dentia Epiſcopi aſſignata fuit, ſeu Capite Bo-
„ norum; & Poſſeſſionibus: *Bálya*, *Stráſa*, *Ta-*
„ *te*, *Sóſpatak*, *Poklos*, *Tótfalud*, *Pojána*, *Gaurán*,
„ *Meteſd*, *Felſö-Gáld*, *Diomál*, *Ponor*, *Remete*,
„ *Drombár;* Portionibus item Poſſeſſionariis in
„ Poſſeſſionibus: *Cſügöd*, *Maros-Váradja*, *Sárd*,
„ *Igen*, *Benedek*, *Borbánd*, ac per Fpiſcopum
„ *Georgium Mártonſi* defunctum, juxta Inventa-
„ rium, per *Franciſcum Joſephum Kren*, Cæſareo-
„ rum Salium Magulatorem, item *Michaëlem Vá-*

„ *ré*

„ *rô* & *Georg. Trentſényi*, Juratos Tabulæ Regiæ
„ de A. 1715. 5. Maji conſcriptum rehabitis,
„ quæ videlicet Epiſcopus præfatus Tranſylva-
„ nienſis, actu & realiter, titulo novæ Funda-
„ tionis, poſſidet, è Regeſtro Fiſcali hujus Ar-
„ ticuli vigore pro exemtis, & titulo novæ Fun-
„ dationis jure perennali conferibilibus unanimi
„ voto declarant Status, reliquis ad memoratum
„ caput Bonorum olim deſervientibus, & quæ
„ ſive Inſcriptionali, ſive alio quovis titulo ab aliis
„ poſſidentur, in ſalvo relictis, nihilque vel Fiſci
„ Regii, vel privatorum juribus præmiſſâ exem-
„ ptione derogante; Et quidem quantùm ad Poſ-
„ ſeſſionem *Drombár*, etſi Poſſeſſio iſta ad Ca-
„ put Bonorum Dominii Albenſis, ab antiquo
„ & de jure ſpectans, *Comiti* quondam *Joſepho*
„ *de Bethlen*, pro bis mille Florenis Hungarica-
„ libus inſcripta, ex poſt verò ab Epiſcopo olim
„ *Georgio Mártonffi* eadem ſummâ redempta, ab
„ hoc demùm in augmentum Bonorum Epiſco-
„ palium vigore vltimæ Diſpoſitionis legata, &
„ etiamnum poſſeſſa, novæ hujus Epiſcopatûs
„ Fundationi adnumerata non ſit: cum tamen
„ Sacratiſſima Sua Regia Majeſtas modo Glorio-
„ ſè Regnans Domina, & Princeps noſtra Cle-
„ mentiſſima, ad demiſſimas preces moderni
„ Epiſcopi Tranſylvanienſis, *Reverendiſſimi ac*
„ *Magnifici Sigismundi Sztojka L. Baronis de Szala*,
„ præfatam Poſſeſſionem Drombár, cujus valor,
„ teſtante præmiſſa Conſcriptione & æſtimatione
„ inhærentem ſummam inſcriptitiam notabiliter
„ ſuperat, interveniente Statuum Conſenſu, è
„ Regeſtro Fiſcalitatum delendam, & Fundatio-
„ ni, ad intertentionem ſeu in Dotem Eccleſiæ

„ Ca-

„ Cathedralis *Albæ-Carolinensis*, à Cæsareo-Regia
„ Majestate CAROLO VI^to^, Piissimæ remini-
„ scentiæ ab olim conditæ, cum omnibus suis
„ appertinentiis, vtilitatibus & juribus, ea lege
„ aggregandam, adjiciendamque benignissimè in-
„ tendat, vt & fructibus inde redactis Episcopa-
„ tui Centum Floreni Hungaricales pro usura bis
„ mille Florenorum Hungaricalium, sortis me-
„ moratæ Possessioni inhærentis, ac per Episco-
„ pum quondàm *Georgium Mártonffi* dicto Epis-
„ copatui legatæ eo usque annuè cedant, donec
„ sors ipsa aliquando fors persoluta fuerit, reli-
„ quum verò fructuum, necessitati & interten-
„ tioni Ecclesiæ sæpefatæ in perpetuum deser-
„ viat."

4. Episcopium Albense à tempore Sancti Regis Stephani ad annum usque 1556. quo sub iteratum Isabellæ Reginæ ingressum (§. 105. *n. d.*) confiscatum est, titulo *Liberi Baronatûs* possidebatur, vt patet ex collatione Privilegialium de A. 1246. & 1282., cum Articulis A. 1556. in Festo B. Catharinæ, & A. 1599. 21. Mart. conditis. *Conf.* §. 171. *n.* 2. *a.* Post Confiscationem, Bona hæc Episcopalia, ad Principem transierunt, & una cum Bonis Regalibus, quæ ante separationem Principatûs à Regno Hungariæ factam, *Bona Coronæ* audiebant, vti Fiscalia, seu Fisci propria habebantur. E quibus omnes Principes ante An. 1588. 3. Dec. quo Sigismundus Báthori è Curatela liberatus est, (§. 109. *n.*) etiam perpetuò quidvis conferendi habuerunt facultatem. At verò A. 1615. cautum est, vt nullæ post dictum annum 1588. factæ perennales Collationes subsi-

stant;

ſtant; deinceps verò citra Conſenſum Statuum Regni, non niſi titulo pignoris per Principes inſcribi poſſint, vt patet ex *Articulis* A. 1615. nec non *Approb. P.* 2. *T.* 8. *Art.* 1. Hinc, quo integer Bonorum Fiſcalium ſtatus accuratiùs in commodum Principum conſervari queat, variæ conſequenter inſtitutæ ſunt Iurium productiones, & quidquid poſt A. 1588. perennaliter, aut quandolibet etiam antea in pignore alienatum fuerat, Fiſco reapplicatum eſt. Immò annis 1515. & 1650., duo *Regeſtra* confecta ſunt, in quibus & Oppida ac Pagi (Poſſeſſiones) integri, & portiones Poſſeſſionariæ Fiſco applicatæ nominatim continentur. In Dominio Albenſi, præter Oppidum Albenſe, in Regeſtro Anni 1615., cenſebantur 33. integræ Poſſeſſiones & Prædium unicum. Quibus in alio Regeſtro An. 1650. acceſſerunt decem Poſſeſſiones, & duæ Portiones Poſſeſſionariæ; verùm ex his duæ Poſſeſſiones *Vládháza* & *Nyirmezö*, penes Remedium Novi Judicii Gratioſi, rurſus à Fiſco Principum abjudicatæ ſunt, (*Compil. Conſt. P.* 4. *T.* 12. *Art.* 10.) ſicque tum conſtabat corpus integrum Dominii Epiſcopiique Albenſis, ex 41. integris Poſſeſſionibus, (Pagis) vno Prædio, & duabus Portionibus, vt patet ex Regeſtro An. 1650.; quæ Princeps *Georg. II. Rákótzi*, cujus tempore Regeſtrum poſterius emanavit, absque ullo fermè defectu poſſidebat, usque A. 1657. 1. Nov. quo, juſſu Turcæ, dignitatem Principis reſignavit. Ab anno autem 1757. usque 1690. 15. Apr. quo *Michaël I. Apafi* vitâ deceſſit, tam ipſemet cumprimis *Apafi*, quàm ejus Anteceſſores *Joannes Keméuy* & *Acacius Bartſai* ea liberalitate, variis Magnatibus & Nobili-

bilibus inſcribendo, venditiones Jobbagionum iis factas confirmando, Jobbagiones cum Fundis nobilitando, hæc ipſa bona diminuerunt, vt dum An. 1696. indultu Divi Imperatoris Leopoldi, Dominii pars reſidua modo uſufructuario Gubernatori & Conſilio Gubernii Transſilvanici ad tempus cederetur, atque omnium ea ratione *Inventario* ſeu *Conſcriptio* perageretur, nonniſi 11. Integræ Poſſeſſiones, & ſeptem exiguæ Portiones præ manibus Fiſci Regii repertæ fuerint. Impenſè interea operam dabant Status & Ordines Principatûs, vt alienata vindicentur, neve ampliùs alienentur; & dum obſervarent *Michaëlem Apafi*, ſupra omnes Anteceſſores Principes in inſcribendis Bonis Fiſcalibus (quo, vt intelleximus, & Bona tum Epiſcopalia pertinebant) nimium eſſe liberalem, non modò eundem, Decreto, etiam per ipſummet confirmâto circumſcribunt, *ne cuipiam citra conſenſum ipſorum Statuum Regni, vel pignoris titulo, quidvis è Fiſcalibus conferat;* ſed inſuper contra impetratores pœnam ſeveram ſtatuunt, vt nempe hi & *Bona collata amittant, & altero tanto puniantur;* qui ſi pœnam ſolvendo non ſint, etiam captiventur, usque ſatisfactionem detinendi §. 199. *n.* 2, 3. Quæ Conſtitutio ſæpiſſimè repetita & confirmata eſt. *Forum* quoque *Productionale* pro revindicandis Bonis, *Compilatarum Edicto* ordinatum fuerat, quo is ſemper producendi modus, usque ad An. 1684. fuit, vt Princeps, penes alterum Protonotarium, aut Requiſitores Capituli, nonnullos Commiſſarios, ad faciem Bonorum Fiſcalium delegavit, coram quibus Poſſeſſor omnis Literas produxit; præſente etiam Directore Cauſarum Fiſcalium, & de Productis Exceptiones obmoven-

movente. Hisce coram Commissariis, sicubi produci non potuit, vel quod facta Investigatione, aut emtum à Rusticis, (quibus fas Bona vendere non est) aut vi occupatum, aut è communi terreno susceptum fuisse constitit, id Provisori simpliciter reoccupandum jubebatur. De quo producta est Collatio, Nobilitatio, vel Exemtio, id loco suo relinquebatur; id ratione Bonorum, ad Episcopium quondam pertinentium, tam aliàs, quàm recenter An. 1751. etiam confirmatum est. *n.* 3. Hæc omnia, cum compluribus rebus aliis, copiosissimè & fundamentaliter traduntur in *Instrumento*, quod, Præsulatum tenente Exc. ac Rev. quondam L. B. *Jos. Ant. Bajtai*, sub titulo: REPRÆSENTATIO *Damnorum & Præjudiciorum, quibus Bona Episcopatûs Transylvaniensis nimiùm onerantur, præviam simul exhibens Juris deductionem*, confectum erat.

5. Præter recensita *n.* 3. Bona, ad Episcopium pertinet Castellum quoque Alvincense; cujus Bona dudum erant duo Oppida: *Al-Vintz* & *Borberek*, cum Possessionibus: *Tartorja*, *Karna*, *Rakotó* & *Borsómezö*, quæ ante tempora Ludovici II. Regis Hungariæ, inter terras Saxonibus Regiis excisas (§. 152. *n.* 1.) & Jura Regalia habebantur; sed Saxonibus (quod ea loca hostibus maximè obvia, & exercituum variorum quasi viæ essent) alio demigrantibus, consvetudine continua invaluit, vt per Principes, privatis subindè conferrentur. Prima Collatio facta est *Radulio*, Vajvodæ Transalpino, circa An. 1526. cui statim per Universitatem Saxonum Septem Sedium ex ea ratione fuit contradictum, quod Collatio hæc per malè infor-

informatum Principem accidisset in detrimentum Jurium Regalium; vt docent Contradictionales Capituli Albensis de An. 1526. Verùm Conatus Saxonum eventu frustrari debuit, propter mutationem Statûs publici, & secessum à Regno Hungariæ: nam separati dein Principes, etiam Jura quævis Regalia licitè donarunt. Quocirca per varias Collationes hæc quoque Bona, An. 1532, 58,-69,-79, & 1598, inciderant in manus variorum privatorum: donec rursùm sub Principe *Gabriele Bethlen*, demto pago Tartorja (*Tartaria*) qui interim avulsus est, per defectum ultimi Possessoris in Fiscum revolverentur. Dein à tempore *Bethlenii*, possidebantur per omnes Principes Nationales, inter Bona Fisci sui; non tamen *jure Fiscalia* seu *inabalienabilia* censebantur; quin inter Conditiones Principum, *Achatii Bartsai*, *Joannis Kemény*, & *Michaëlis Apafi*, expresse signatum est, Bona Castelli *Alvintz*, dum ipsi vellent, donari privatis posse. *Compil. Const. P* 2. *T.* 1. *Art.* 4. *Conditionum Principalium Puncto* 21mo. Varii hodie sunt Possessores Al-Vintzenses Magnatum & Nobilium è numero; nec non *Moravi* & *Bulgari* (§. 161. & 164.) Castellum tamen & alia ibidem Bona, inter Jura Episcopalia censentur.

§. CCXXVI.

b. Venerabile CAPITVLVM ALBENSE, Albæ-Carolinæ Sedem & Tabularium habet, suntque ejus Membra, 1.) Reverendissimi CANONICI ACTVALES: *præpositus Major*, *Lector*,

 Can-

Cantor, *Custos*, quatuorque alii. 2.) CANONICI TITVLARES, nunc numero 10, qui certorum Districtuum Ecclesiasticorum sunt *Archi-Diaconi.*

Libellus, *Directorium* vulgò dictus, Titulos Officiaque huc pertinentia docet. Requisitores Politici Literarum penes *Archivum Capituli* duo sunt. Præter hoc Archivum, est & aliud Claudiopoli, idque *Conventûs B. Mar. Virg. de Kolos-Monostra*, cujus *Conservator* est, Reverendiss. Liberæ Regiæque Civitatis Claudiopolitanæ Parochus Catholicus. Requisitores tres numerantur.

§. CCXXVII.

c. ARCHIDIACONALES DISTRICTVS sunt 17: *Albensis*, *Al-Csikensis*, *Aranyasensis*, *Armenopolitanus*, *Elisabethopolitanus*, *Fagærasensis*, *Fel-Csikensis*, *Gyergyoensis*, *Három-Székensis*, *Húnyadensis*, *Kászonensis*, *Kolosensis*, *Küküllöensis*, *Maros-székensis*, *Miklósvárensis*, *Tordensis*, *Udvarhelyensis.* DECANATVS duo: *Cibiniensis* & *Coronensis.*

α. 1. ALBENSIS DISTRICTVS Parochiæ sunt: 1. Abrud-Bánya. 2. Alba-Carolina. 3. Alvintz, quam *PP. Franciscani Observantes* administrant. 4. Borbánd. 5. Csertes, *administr. PP. Franc. Obs.* 6. Enyed, *adm. PP. Franciscani Conventuales.* 7. Mercurium. 8. Nagy-Ag, *PP. Franc. Observ.*

Obſerv. 9. Száſz-Sebes, PP. Franc. *Strictioris Obſervantiæ.* 10. Száſzváros, *PP. Franc. Strict. Obſerv.* 11. Toplitza, *PP. Franc. Obſerv.* 12. Tövis, *PP. Paulini.* 13. Veres-Patak, 14. Vizakna, 15. Zalathna.

2. AL-CSIKENSIS: 1. Kozmás. 2. Meneſág. 3. Mind-Szent. 4. Szent-György. 5. Szent-Imre. 6. Szent-Király. 7. Szent-Lélek. 8. Szent-Márton. 9. Szent-Simon. 10. Tuſnád. In hunc Diſtrictum, immò Sedes *Csik*, *Gyergyó* & *Káſzon*, Religiones, *Helvetica*, *Auguſtana*, & *Vnitaria*, nunquam penetrarunt.

3. ARANYASENSIS Diſtrictûs ſunt: 1. Bágyon. 2. Fel-Vintz. 3. Haraſztos. 4. Vár-Falva.

4. ARMENOPOLITANVS, conſtat ſola Armenopoli; cujus Parochus & Archi-Diaconus, 13. Coadjutores habet.

5. ELISABETHOPOLITANO Diſtrictui accenſentur: 1. Eliſabethopolis, cujus Parochus & Archidiaconus 6. Coadjutores habet. 2. Gyergyo-Szent-Miklós. 3. Szép-Viz. Diſtr. Armenop & Eliſabeth. Armenos complectitur, de quibus *Vid.* §. 158. *n.* 1. 2.

6. FAGARASENSIS: 1. Fagaras, adminiſtr. PP. Franciſcani Reformati ſive Strict. Obſ. 2. Köhalom, *adm. Iidem.* 3. Nagy-Sink, *adminiſtrabant PP. Soc. Jeſu.* 4. Porumbák, *adm. PP. Franc. Reformati.*

7. FEL-CSIKENSIS: 1. Delne. 2. Madaras. 3. Eccleſia Parochialis *Nagy-Bóldog-Aſzſzony*, nomine eccleſiaſtico ſic dicta, tres pagos complectitur, v. l. *Jenö-falvam*, *Karcz-falvam* & *Dán-*

falvam, ad marginem Alutæ fluminis ita locatos, ut *Jenö-falva* ſit reliquis ſuperior, *Karcz-falva* inferior conſpiciatur: ſed ad Dánfalvam duo rurſus viculi pertinent, nempe *Olt-falva*, qui inter Karcz-falvam & Dán-falvam ſitus eſt, atque *Város* infra Dán-falvam proprie dictum locatus. Obſervationem hanc fecimus ad intelligendum locum obſcurum, nec adcolis intellectum, *P. Timonis*, qui *Imag. Nov. Hung. Cap.* 11. ſic leg: „In tractu Tſchikienſi Aluta de fon-„te effuſus, primùm intermeat Villas, S. Do-„minici, S. Thomæ, majoremque B. Virgi-„ginem (Hung. *Nagy Boldog-Aſzſzony*) - - -. „Dani villa (*Dánfalva*) ſita eſt è regione majo-„ris vici B. Virginis, Madaraſchum (*Madaras*) „propè minorem Vicum B. Virginis, Vnroſchia „medium tenet.„ Sed ubi ſunt *minor vicus B. Virginis* & *Vnroſchia?* Certè nusquam in tota Sede gemina Tsik invenies, ſi his nominibus quæſiveris. Verùm, *P. Timon*, more ſuo, *ſch* pro *ſ.* amante, particulam pagi Danfalva, *Város* dictam, ſcripſit *Várośchiam*, quam typotheta mutaverit in *Vnroſchiam*: & ſic verum eſt *Városiam*, inter Madaraſum & Dán-falvam, medium tenere. Porrò, Parochia *Rákoſenſis*, ex 4. pagis conſtat, v. l. *Vatſártſi*, *Göröts-falva*, *Rákos* & *Madé-falva*, habetque Templum B. V. Mariæ dicatum, quo ad diem 8. Sept., ſive B. M. V. Nativitatem (qui dies nobis *Kis-Aſzſzony*, i. e. minoris aut parvæ Dominæ ſeu Feminæ dicitur) ſumma Catholicorum devotorum frequentia convenire conſvevit: dubio ergo procul, P. Timon Parochiam hanc, inuſitata adcolis nomenclatione, *Vicum minorem B. Virginis*, dixit.

4. Olá-

4. Olá-Falu, pagus Sedis Udvarhely, à qua ſilvis diſcriminatus, ad hunc Diſtrictum acceſſit. 5. Rákos. 6. Somlyó. 7. *Szent Domokos.* 8. Szent-Mihály. 9. Szent-Miklós. 10. Szent-Tamás. 11. Szereda.

8. GYERGYOENSIS: 1. Al-Falu. 2. Tſoma-Falva. 3. Ditró. 4. Killyénfalva. 5. Remete. 6. Szárhegy. 7. Szent-Miklcs, (*ubi & Armenus Parochus.*) 8. Tekerö-Patak. 9. Ujfalu.

9. HÁROM-SZÉKENSIS: 1. Al-Torja. 2. Beretzk. 3. Bodola. 4. Eſztelnek. 5. Futásfalva. 6. Gelentze. 7. Ilye-Falva, *PP. Paulini.* 8. Imetsfalva. 9. Kanta, *PP. Franc. Conventuales.* 10. Lemhény. 11. Nyújtód. 12. Oſdola. 13. Polyán. 14. Száraz-Patak. 15. Szent-Iván. 16. Szent-Lélek. 17. Szent-Katolna. 18. Türkös.

10. HÚNYADENSIS: 1. Déva, *PP. Franc. Obſervant.* 2. Dobra, Iidem. 3. Hátſzeg. 4. Húnyad; *PP. Franciſcani Reformati.*

11. KÁSZONENSIS: 1. Káſzon-Ujfalu. 2. Nagy-Káſzon. Hæc quoque Eccleſiaſticè magis, quàm Politicè ſic nominatur, complectiturque *Nagy-Káſzon* quatuor pagos coadunatos: *Al-Tiz, Fel-Tiz, Impérfalva, Jakabfalva.*

12. KOLOSENSIS: 1. Báts, *adminiſt. antea PP. S. Jeſu.* 2. Bálványos-Váralya. 3. Bánfi-Húnyad. 4. Biſtricium. 5. Bogártelke, *PP. Piarum Scholarum.* 6. Claudiopolis. 7. Csicſó-Kereſztur. 8. Dees, *PP. Franciſcani Reformati.* 9. Erked. 10. Fenes. 11. Jegenye. 12. Kapnik. 13. Kátona. 14. Kend. 15. Kide, *PP. Franc. Ref.* 16. Kòlos.

los. 17. Kolos Monoftor. 18. Magyar-Lápos. 19. Mots. 20. Szék, *PP. Franc. Reformati.*

13. KÜKÜLLÖENSIS: 1. Abos-Falva. 2. Bénye. 3. Ebes-Falva. Egreftö. 5. Hofzfzuafzó. 6. Küküllövár, *PP. Franc. Reform.* 7. Media, *Iidem.* 8. Radnót, *PP. Franc. Conventuales.* 9. Segesvár, *PP. Franc. Ref.* 10. Szent-Pál. 11. Szökefalva.

14. MAROS-SZÉKENSIS: 1. Böö, *PP. Soc. Jefu adminiftrabant.* 2. Ernye. 3. Hodos. 4. Kál. 5. Köfzvényes. 6. Maros-Szent-György, *PP. Franc. Reform.* 7. Maros-Váfárhely, *antea PP. S. Jefu.* 8. Sámfónd. 9. Szent-Háromfág. 10. Szováta.

15. MIKLÓSVÁRENSIS: 1. Baróth. 2. Miklosvár. Diftrictus eft fub Archi-Diacono Három-Székenfi.

16. TORDENSIS: 1. Mezö-Szengyel. 2. Száfz-Régen. 3. Torda. 4. Toroczkó. *PP. Fr. R.*

17. UDVARHELYENSIS Diftrictûs: 1. Attyha. 2. Bözöd-Új-Falu. 3. Etéd. 4. Farkas-Laka. 5. Kányád. 6. Karátfonfalva. 7. Korond. 8. Lövete. 9. Máré-Falva. 10. Orofz-Hegy. 11. Parajd. 12. Szent-Demeter, *PP. Franc. Conventuales.* 13 Szent-Lélek. 14 Szent-Király. 15. Szent-Tamás. 16. Szitás-Kerefztur. 17. Vágás. 18. Udvarhely. *adm. nuper PP. Soc. Jefu.* 19. Vétzke. 20. Zetalaka.

B. 1. DECANATVS Cibinienfis, Cibinio. 2. DECANATVS Coronenfis, Coronâ, abfolvitur: erat uterque apud PP. Soc. Jefu.

CCXXVIII.

§. CCXXVIII.

d. PAROCHIALES ECCLESIAE in his Diſtrictibus numerantur 148., quarum 114. perEccleſiaſticos Seculares, 34. verò per Regulares ſeu Religioſos reguntur. Loca, inſuper, in quibus *Capellani*, *Curati Parochiales* & *Aulici* funguntur, 20. plùs minùs reperiuntur.

1. Ante Annum 1770. Parochiæ in Diœceſi Tranſſilvana 137. univerſim numerabantur, ex quibus 19. Regiâ Beneficentiâ fundatæ fuêre. Reliquas verò Parochias, Sereniſſima Princeps, D. D. MARIA THERESIA, Principali prorſùs Munificentia, An. 1770. fundavit. Et præter hoc Clementiæ monumentum, Parochis Catholicis omnibus, quibus ſterilis erat reditus, ſufficientem ad commodè vivendum poſuit fundum.

2. Clerus Junior, ſive *Clerici Scholaſtici*, è quibus Parochi inveſtiuntur, Theologiæ operam dant: 1. *Albæ-Carolinæ*, 2. *Claudiopoli*, in Tranſſilvania. 3. *Agriæ*. 4. *Tyrnaviæ*, in Hungaria. 5. *Viennæ* Auſtriæ, in Collegio Pázmániano.

3. Perſonæ Catholicæ in Tranſſilvania An. 1766. præter Cibinienſes & Coronenſes, 93135. fuerunt repertæ. §, 156. *n.* 1.

§. CCXXIX.

e. ORDINES RELIGIOSI 7. in Tranſſilvania reperiuntur: 1. Patrum Piarum

Scholarum. 2. PP. Ordinis S. Pauli Primi Eremitæ. 3. PP. Franciſcanorum Reformatorum; ſive StrictiorisObſervantiæ. 4. PP. Obſervantium ſeu Regularis Obſervantiæ. 5. PP. Franciſcanorum Conventualium ſive Minoritarum. 6.PP. Trinitariorum. 7. PP. Antoninianorum.

1. PP. PIARVM SCHOLARUM, vulgò *Piariſtarum* Domicilia 2. ſunt, Megyeſini (Mediæ) unum, alterum Biſtricii.

2. PP. PAVLINORVM, qui *Hungari* dici conſveverunt, Hungarica verò linguâ: *Fejér-Barâtok*, Domicilia 3. vl. Tordæ, Töviſſini, Ilye-Falvæ. *Vid. Annales Nicol. Benger.*

3. PP. FRANCISCANORVM STRICT. OBSERV. Hung. *Szürke-Barátok*, Domicilia 21., ſcil. in Szárhegy, Tsík-Somlyó, Eſztelnek, Corona, Fagaras, Cibinii, Húnyad, Claudiopoli, Dees, Mikháza, Megyes, Udvarhely, Szamoſujvár, (his locis habent Conventus:) Száſz-Sebes, Száſz-város, Fejérvár (in Suburbio, Platea Germanica) Torotzkó, Torda, Szék, Maros-Váſárhely, Segeſvár, (In his Reſidentiam ſolùm habent:) in Köhalom & Hátſzeg Hoſpitia.

4. PATRVM OBSERVANTIVM, qui vulgò *Bulgari* nuncupantur, Domicilia 3. Albæ-Carolinæ, Alvintzii & Devæ.

5. PP. FRANC. CONVENTVALIVM, Domicilia 6. in Kézdi-Váſárhely, Enyed, Kolosvár, Beſztertze, Marus-Váſárhely, Firtos (Firtos eſt habi-

habitaculum, non vero pagus, in Sede Udvarhely.)

6. PP. TRINITARIORVM Domicilium 1. eſt, Albæ Carolinæ.

7. PP. ANTONINIANORVM Domicilium 1. Ebesfalvæ (Eliſabethapoli).

8. PP. SOCIETATIS JESV, 6. Domicilia, Claudiopoli, Agropoli, Albæ-Carolinæ, Cibinii, Udvarhelyini & Coronæ.

9. Sacratæ Deo Virgines reperiuntur Cibinii Societatis Sanctæ Urſulæ, & Claudiopoli Ordinis ſanctæ Eliſabethæ de Pœnitentia.

§. CCXXX.

Ad Romano-Catholicam etiam pertinet, Religio *Græci Ritûs Vnita*, quam Valachi profitentur; ſed de ea inferiùs dicendi erit locus. *Cfr.* §. 249.

CAPVT XIV.

DE RELIGIONE HELVETICÆ CONFESSIONI ADDICTA.

§. CCXXXI.

II. RELIGIO HELVETICAE CONFESSIONIS, medio Seculi XVI[ti], in Transſilvania, Hungaros ac Siculos in-

ter ſeminata, ſecundum in hoc Principatu, Lege publica, locum tenet; & præter Sacram Scripturam, Helveticæ Confeſſioni, ac Palatinæ ſive Heidelbergenſi Catecheſi addicta eſt.

1. Ortum hujus, §. 221. n. 2. in compendio retulimus; copioſiùs verò tradunt, ex *Romano-Catholicis*, *P. Andr. Illia*, in *Ortu & Progreſſu variarum in Dacia Gentium ac Religionum.* Ex *Helveticæ Confeſſioni addictis*, *Franciſcus Pariz Papai*, in Libello, quem *Rudus Redivivum* appellavit, ac An. 1686. in 12mo Cibinii imprimi juſſit: inter *Miſcellanea Tigurina* An. 1723. denuò recuſus. Et *Frid. Adolphus Lampe* in *Hiſt. Eccl. Hung. & Tranſilv.* edit An. 1728. Trajecti ad Rhenum, in 4to, partem hujus majorem *Paulus Ember* Eccleſiaſtes Debrecinenſis collegerat. Ex *Lutheranis Georg. Haner*, Saxo Schæsburgenſis, in *Hiſtoria Eccleſiarum Tranſilvanicarum*, 1694. Francofurti & Lipſiæ, 12mo edita.

2. Confeſſionem Helveticam, primum An. 1536., Baſileæ, per delectos, *Henr. Bullingerum*, *Oſwaldum Miconium*, & *Simonem Grynæum*, conſcriptam, ac An. 1566. fuſiùs explanatam, in Hungaria quoque & Transſilvania ii, qui Calvini Dogmata receperant, amplexi ſunt, annoque 1567. Debrecini editam, Principi Transſilvaniæ *Joanni IIdo*, cui Debrecinum parebat, inſcripſerunt. Tunc etiam in Transſilvania recepta eſt. Confeſſionem hanc An. 1615. ex Latino in Hungaricum transfudit *Petrus Tſene Szentzienſis*, V. D. M. Erſek-Újvá-

Újváriensis, Posteaque Superattendens aliquot in Hungaria Inferiore Comitatuum, Samariæque imprimi curavit. An. 1616., Latinè simùl & Hungaricè primùm Debrecini Sæpiùs deinceps in Hungaria & Transsilvania edita est. *Vid. Præfat. ejusdem Confessionis.*

3. Jussu & auctoritate *Friderici III.* cognomento *Pii*, Electoris Palatini, à Theologis Heidelbergensibus, *Zacharia Ursino* & *Casparo Oleviano*, linguâ Germanicâ exarata, & An. 1563. edita est *Catachesis Palatina*; quam à *Josua Lago* & *Lamberto Pithopoeo* Latinâ donatam civitate, An. 1604. *Franc. Szárási* Pastor Ecclesiæ Debrecinensis, in Hungaricum transferens, exhibuit Ecclesiis suæ Fidei, quæ hactenùs Catechesi *Michaëlis Batizi*, *Joannis Siderii*, (Szederj János) *Petri Melii*, & *Thomæ Felegyházi*, Hungarorum, usæ fuerant. Hi sunt *Libri Symbolici*, quorum in Verba, V. D. Ministri Helveticæ Confessionis, dum consecrantur, jurare solent.

§. CCXXXII.

Ecclesiasticum inter Helv. Conf. addictos *Ministerium*, 1.) per unum *Superintendentem*, 2.) per 14. *Seniores*, ac 3.) per ceteros *Verbi Divini Ministros* peragitur.

§. CCXXXIII.

a. SUPERINTENDENS communibus universorum Senioratuum sive Dioecesium

ſium votis ac ſuffragiis eligitur, & Diplomate Regio Principali confirmatur. Novem verò ſupra viginti, Eccleſiis in Transſilvania Helveticis, ab An. 1563., in præſentem diem, Superintendentis dignitate præfuerunt.

1. Primus omnium, qui Superintendentis obiit munus, *Dionyſius Aleſius* (vernaculè *Madár*, quod Hungaris *Ales* dicitur) Claudiopolitanus fuit, qui ad exeuntem annum 1561., Lutheranam ſequutus Sententiam, poſtquam Vittebergâ) ubi in Albo Academiæ *Dionyſium è ſeptem Caſtris* ſe ſcripſit) rediiſſet, Paſtorem Eccleſiæ Feneſenſis, ac Decanum Capituli Gyaluenſis An. 1556. egit; poſtea Calvinianæ ſubſcribens Religioni, Transſilvaniæ Principi *Joanni II*do, quem ſuæ Fidei participem fecerat, fuit à Sacris ad An. 1563., quo *Aleſius* gradum Superintendentis nactus fuit, teſte Donationali Joannis II; licet An. 1564. in Synodo Enyedenſi publicè declaratus fuerit. Initio Anni 1577. in vivis eſſe deſiit. 2. *Andreas Sándor*, Tordæ An. 1529. natus, Vittebergæ circa An. 1559. Scientiis ſublimioribus imbutus, ac inde redux, Eccleſiæ Devenſi in Sacris præpoſitus, An. 1577. Superintendentis decoratus honore; eum An. 1579. exuit. 3. *Matthæus Götſi*, Vitebergæ ſtudiis excultus; V. D. M. Agropolitanus, quoad vixit, fuit, & An. 1585. vitam ac Superintendentis Officium poſuit. 4. *Matthæus Toronnyai*, (*Toronellis* quibusdam) Vittebergâ redux, Paſtor Gyaluienſis, ac poſt Enyedenſis, ſimul & Superintendens, An. 1599. Rettegini,

quo

quo ſe inter Patriæ tumultuationes receperat, vitam cum morte permutavit.

2. Seculo XVIImo: *S. Joannes Ungvári*, Vir juvenili quidem ætate, at eximiâ eruditione pietateque, Paſtor Albenſis, An. 1599. d. 13 Jun. Superintendens creatus, An. 1601. mortuus eſt. 6. *Blaſius Buzás Kerskeméti*, Paſtor Alvintzenſis, mox Száſzvároſenſis, ac ad extremum Superintendens, An. 1603., Száſzvároſini mortalitatem explevit. Quia verò hoc ſequentique anno, ob turbatiſſimam Transſilvaniæ conditionem Synodus Generalis, qua Superintendentes eligi conſveverunt, celebrari nequiret, anno tandem 1605. 7. *Mich. Ruber Taſnádi* (Veres de Taſnád. *Veres* Hungaris Ruber dicitur) antea Paſtor Gyaluenſis, tunc Enyedenſis, electus eſt. Hic 43. Canones conſcripſerat, *Ruberianos* dictos, & in Synodo Maros Váſárhelyenſi An. 1606. approbatos, ad quorum dictamen Miniſtri & Miniſterium componebantur. Anno demùm 1618. 24. Sept. Magyar-Igenini, ubi tum Sacra procurabat, animam Creatori reddidit. 8. *Joannes Dajka Keſerüi*, quem Verbi Divini Præconem Váradino Princeps Gabriel Bethlen in Transſilvaniam vocaverat, An. 1618. 18. Nov. Superintendens creatur, & dum egregiè provinciam ſibi demandatam ornat, An. 1633. 18. Maji Cœlum adit. 9. *Steph. Katona Geleji*, Hungariæ pago *Gelej* An. 1589. natus, ſeptennis à Tataris captus, venditus, at à matre redemtus, Literisque in Hungaria imbutùs, patrocinio Principis Gabrielis Bethlen in Academiam Hejdelbergenſem miſſus eſt. Idem Princeps, reducem An. 1621., Aulicum conſtituit Concionatorem,

quem

quem demùm Annus 1633. 6. Jun. munere Superintendentis honoravit. An. 1649. 12. Dec. mortuus quidem eſt, ſed vivit operibus in lucem editis; qualia ſunt: a.) *Præconium Evangelicum*, Dominicales complectens Conciones; *Albæ-Juliæ* 1638., *Tom. 2. Fol.* b.) *Canones Eccleſiaſtici*, (§. 234. *n.* 1.) quibus Clerus Helv. Confeſſionis hodiedum utitur. Linguâ item Hungaricâ: c.) *Titkok Titka*, de SS. Trinitate, in 4to. d.) *Váltſág Titka*, de Satisfactione Chriſti *edit. Albæ-Juliæ An.* 1645. 4to. e.) *Gradual*, Cantiones Eccleſiarum Transſilvanicarum, *Albæ Juliæ* 1636. *Fol.* Superintendente & Præſide Geleio celebrata eſt memorabilis *Synodus Nationalis*, Szathmár-Németini An. 1646. M. Jun. ad ſopiendas turbas ſcandalosè à quibusdam Fratribus in Eccleſia ex imprudentia excitatas: cujus Acta & Concluſiones, ad calcem Canonum proximè memoratorum habentur. 10. *Georgius Cſulai*, Patre Nobili Joanne Cſulai, matre Barbara Bartſai Principis Acacii ſorore natu minore uſus, An. 1623. conſecratus, Profeſſorem primùm Albæ-Juliæ; tum Paſtorem Székely-Udvarhelyini, ac Seniorem ejus nominis Diœceſeos; deinde Paſtorem ac Seniorem Enyedenſem egit. Aulicus poſtea Principis Rákóczii Concionator, Legatione ad Portam Ottomanicam functus eſt. An. 1650. Superintendens factus. An. 1660. in Hungaria, (non Albæ-Juliæ, vt nonnulli putant) quo ſe propter barbarorum incurſiones (§. 119. *n. b.*) receperat, diem obiit. 11. *Caſparus Veresmarti*, An. 1635., Profeſſor exiſtens Agropolitanus, ad Miniſterium ordinatus, Paſtor Seniorque Udvarhelyenſis, poſtea Claudiopolitanus, & An. 1661. Superintendens

dens creatus, An. 1668. deceſſit. 12. *Petrus Kovászнai*, V. D. M. in Hungaria Fonyenſis, Etſedenſis, ac demùm Váradenſis: iſthic, An. 1660., maſculè cum juventute Scholaſtica arcem ab una parte contra Turcas defendit, ultimòque Conditiones deditionis unicus ille ſcripſit. A. 1668. Superintendens dictus, A. 1673. mortuus eſt. 13. *Caſparus N. Tiſzabétſi*, ex Belgica Anglicaque peregrinatione erudita redux, An. 1657. V. D. M. Rettegenſis, deinde Paſtor ac Senior Székenſis, ſimulque Generalis Notarius, tum A. 1673., 22. Nov. Superintendens, poſt An. 1679. 1. Apr. in Oppido Szék de vita migravit. 14. *Mich. Tóſæus* (filius Tympanotribæ, & ex *Tof*, quod Hebræis tympanum ſonat, ſic nominatus) ex Székelyhid Hungariæ, in Academia Leidenſi Theologiæ Doctor creatus, primùm Profeſſor Váradenſis, deinde Sáros-Patakenſis, tum Paſtor Bodrog-Kereſzturenſis, poſt Szathmárenſis, tandem An. 1663. Aulicus Principis Apafii, poſtremò Superintendens pio ardentique Zelo pleniſſimus, ab An. 1679. 4. Jun. ad An. 1684. quo inmortalitatem moriendo adeptus eſt. 15. *Stephanus Horti*, Paſtor primò Nagy-Bányenſis in Hungaria, tandem Fagaraſenſis, 1684. in Synodo Albenſi, Superintendens ac Parochus Albenſis nominatus, A. 1689. mortalitatem abſolvit. 16. *Steph. Veſzprémi*, Profeſſor Szathmárenſis poſt Paſtor Udvarhelyenſis, ac cognominis Diœceſeos Senior, ad extremum Superintendens ab An. 1691. ad 1713., quo d. 22. Sept. naturæ debitum perſolvit.

3. Seculo XVIIIvo: 17. *Stephanus Kolosvári*, Linguæ Hebrææ ac Philoſophiæ in Collegio Nagy-Enyedenſi

densi Professor ab 1678 ad 1713; ex eo verò tempore Superintendens, Albæ-Juliæ degebat in annum 1716. M. Mart. quo auspiciis Aug. CAROLI VI. Imperatoris, Alba-Juliâ, *Carolina* nominandâ, nova mœnium fundamenta accipiente, cum Scholastica juventute & Professoribus inde emigravit. Claudiopolim habitaculum transtulerat, at hinc non multo post, vl. An. 1717. 29. Aug. ad Cœlicolas commigravit. Ex hoc tempore Superintendentes habitaculum fixum non habent, sed in Diœcesi, qua ante Superintendentis gradum, Officio Pastorali functi erant, permanent, Bonaque Superintendentialia, quæ in Boros-Botsárd (propè Albam Carolinam) pauca sunt, possident. 18. *Franc. Soos*, in vico Kudu juxta Samusium majorem A. 1670. primam lucem adspexit, ab A. 1700., quoad vixit, Cathedram Claudiopolitanam tenuit, An. 1710. Senioratum Kolosensem, A. 1717. Superintendentiam adeptus est, An. 1720. 19. Jun. ad plures vocatus. Grassante in Transsilvania A. 1718 & 1719. peste, (§. 19. *n.* 1.) scripsit *Positiones de Peste, Divinæ Revelationi, Sanæ Rationi, Experientiæ longorum Seculorum conformes.* Claudiopoli 1720. 8. Idem fermè Opusculum linguâ vernacula, sub titulo: *A' Dög halál Isten Hartza emberekkel.* 19. *Stephanus Vásárhelyi*, An. 1647. Marus-Vásárhelyini natus, ibidem tandem Professoris, postea Radnótini, Vajda-Húnyadini, Küküllövárini, ac postremò Enyedini Pastoris, hicque simul ab An. 1720. Superintendentis Officio functus, An. 1728. defunctus est. 20. *Georgius Simon Bonyhai*, Bonyhæ An. 1673., in lucem editus, Küküllövárini Pastoris ac Senioris, ab anno demùm 1728 ad 1737., quo obiit, Superinten-

intendentis honores obtinuit. Fuit Vir animi corporisque dotibus abundè inſtructus. 21. *Stephanus Gyúla Szigeti*, A. 1678. natus, Nagy-Bányâ, ubi boni Paſtoris fungebatur munere, in Theologiæ Profeſſorem Enyedinum ductus, eodemque Officio ſummâ cum laude & emolumento functus, An. 1737. Superintendens electus, An. 1740. vitam terminavit. 22. *Joſephus Filep Deáki*, natus An. 1681, primùm Deſini, deinde ab A. 1715. Claudiopoli Sacrorum fuit Diſpenſator facundiſſimus; An. 1737. Generalis Notarius, An. 1740. Superintendens, An. 1748, novus Cœli incola factus eſt. 23. *Joannes Kováts Pelſötzi*, Szent-Mihály-Falvæ in Sede Aranyas, poſtea Magyar-Igenini Paſtor, unàque Senior Tractûs Albæ-Carolinenſis, ab An. 1748. 27. Nov. Superintendens exſtitit; anno verò ſequente, d. 18. Jan. vitæ metam attigit. 24. *Joannes Lukáts Borosnyai*, Capellanus & poſtea Paſtor Nagy-Enyedenſis, ab An. 1735, Profeſſor Udvarhelyenſis, ab Anno 1749. 27. Febr. Superintendens Honoribus ſuis digniſſimus, An. 1760, 9. Febr. Coronâ immarceſcibili redimitus eſt; Maros-Váſárhelyino, ubi Antiſtes Primarius ultimis annis fuerat, ad immortalitatem promotus. Primus fuit Superintendentium Reformatorum, quos ad hunc diem, Sacratiſſima Princeps, Diplomate Cæſareo-Regioque Principali Clementiſſimè confirmare dignata eſt. 25. *Sigismundus Pap Szathmári*, natus A. 1703. Claudiopoli, in numerum Miniſtrorum Verbi A. 1735, receptus eſt, Claudiopolitanam Cathedram ornavit; ab A. 1748, Senioratum Kolos-Kalotenſem; ab A. 1749, Notariatum Generalem geſſit; A. 1760. Officium Superintendentis

adsumsit, at prius, quàm Generalis celebrari potuisset Synodus, die scil. 9. Apr. Antistes ætate dignus longiore, quidquid habuit mortale, exuit. 26. *Georgius Verestói*, natus Bonyhæ An. 1698. 25. Jun. ex Pastore Bontzhidensi Professor Claudiopolitanus Philosophiæ nonnullarumque aliarum Scientiarum proficientissimus ab A. 1728; Superintendens ab An. 1760. ad 1765. 6. Mart. quo Candela aliis inserviendo consumta est. Viri omni litterarum genere eleganter solidèque exculti eruditionem testantur varia ejus in Philosophiam & Theologiam Opera manu exarata; nec non famigerata *Dissertatio de Palma Ardente* in Exod. III. 2. quam Academica in Belgio peregrinatione elucubravit; item *Opera Poëtica*: fuit enim Poëta paucis secundus; & quantum ex Castaliis undis hauserit, docet vel Psalmus 42dus, quem morti vicinissimus, lethali in lecto, metris elegantissimis ligavit. 27. *Georgius Aranka Zágoni*, ab exteris redux Academiis, fuit Gratiæ Ecclesiis Agropolitanæ & Székensi dispensatæ Administer Venerandus. A. 1760. Generalis Notarius, A. 1765. Superintendens creatus, anno denique 1767. in Cœlum adsumtus est. Vir hic R. ac Clarissimus, Gallico ex idiomate, quod callebat ornatè, *Medicamina adversus mortis metus à Carolo Drelincourt* parata, in Hungaricam transfudit linguam, post metaphrastæ mortem edita, 1768. 28. *Georg Lázár-Dési*, Alsó-Rákosino, ubi Sacra procurabat, A. 1740. Nagy-Enyedinum vocatus, An. 1765. Generalis Notarius, ac 1767, Synodo Kézdi-Vásárhelyensi Superintendens declaratus, A. 1773. naturæ debitum reddidit. Inter ceteras, quas Collegio Enyedensi egressus, in Academia

demia Francofurtensi ad Viadrum, collegit, eruditionis dotes, una erat Lingva Gallica, quâ exaratum *Ostervaldi* Tractatum *de Piis Colloquiis*, Hungaricâ linguâ instruxit, pioque sumtu Illustr. Lib. Baronissæ *Julianæ Nemes* de Hidvég, Viduæ Illustr. quondam L. Baronis *Sigismundi Korda* de Boros-Jenö, publici juris fecit, Cibinii, A. 1761. in 8vo. 29. Reverendissimus ac Clarissimus Dominus PETRVS WAJDA CSERNÁTONI, Ecclesiarum in M. Transsilvaniæ Principatu, Partibusque Eidem reincorporatis Helveticæ Confessioni addictarum, & nonnullarum Lutheranarum Superintendens, Tractûsque Désiensis Senior, & Oppidi Nobilis *Dés* Antistes Primarius. *Vivat*!

§. CCXXXIV.

Superintendentis Officia [1] *in genere* sunt, vt Ecclesiarum & Scholarum suæ Superintendentiæ subjacentium, Bonorumque ac Redituum ad eas pertinentium sollicitam curam habeat, *cet. Specialia* verò ejus Officia duo sunt, *Visitatio* nimirùm Ecclesiarum, [2] & *Indictio* Celebratioque *Synodorum* Generalium.

1. Omnia Superintendentis Officia perspicuè traduntur, in Canonibus Ecclesiasticis, speciatimque 90. 91. 92 & 93tio. Canones hos (§. 233. *n.* 2.) A. 1649. 8. Jun. Princeps Georg. II. Rákótzi, Albæ Juliæ, confirmavit.

2. Visitationes Diœcesium, tertio quoque vertente annó ordinariè, Hungaricarum nimirùm uno, Si-

culicarum verò altero, in ipſis Seniorum reſidentiis, eo advocatis omnibus eorum Confratribus & Scholarum Rectoribus, cum duobus aut tribus ſibi adjunctis Senioribus, (quorum alter *Generalis Notarius* erit) totam univerſitatem repræſentantibus, inſtituere obligatur. In his Miniſtros Eccleſiarum & Rectores Scholarum ſingillatim de Senioris ſui vigilantia, regendique dexteritate *cet.* Seniores viciſſim de miniſtrorum ac Rectorum obedientia, doctrinæ ac morum integritate *cet.* examinat, erroresque, ſi qui reperiantur, corrigit. Vnâ autem eademque operâ, Eccleſias quoque Seniorum, accerſitis præcipuis earum Civibus, viſitat; nec tamen de Officio Senioratûs, ſed Paſtoratûs duntaxat, examinat.

3. Synodum Provincialem ſive Generalem, quæ usque A. 1623., bis in anno, *Enyedini* vl. hieme, *Maros-Váſárhelyini* æſtatis initio, celebrabatur, jam ſemel quotannis, in locum convocare commodum, juxta Diœceſium ſeriem, tenetur, ad ſecundam nimirum poſt Trinitatis Dominicam. Ibi die Dominico Conciones fiunt, & Candidatorum S. Miniſterii cenſura, diſputatione mediante, inchoatur; diebus deinde Lunæ ac Martis publicè in Templo, horis ante & pomeridianis diſputationes continuantur. Superintendens interea, delecta, pro Prætorio, in domo, cum duobus aut tribus Incliti Supremi Conſiſtorii, à parte Seculari, Deputatis, & Diœceſium Senioribus ac Notariis, Cauſas appellatas revidet, Supplicationes publicè prælegi curat, omniaque negotia hoc Forum ſpectantia expedit. Die denique Mercurii, Candidatos jam ſatis ſuperque examinatos, follem-

ſollemni ritu in SS. Miniſterio inaugurat, jure jurando eos ad certa Vocationis ſuæ capita obſtringendo, ac manuum, quà ſuarum, quà Seniorum, impoſitione confirmando, iisque, invocato ſuper eos Spiritu Sancto, benè precando, ac tum demùm ſacrum Conventum, publica gratiarum actione ac benedictione, Symbolo Apoſtolico decantato, dimittit. *Vid. copioſiùs Can.* 93.

§. CCXXXV.

b. SENIORES Eccleſiarum, pro Diœceſium ſive Senioratuum numero, decem & quatuor, ac Capitula duo, inque his omnibus Eccleſiæ Parochiales 500 circiter numerantur. Sunt autem *Diœceſes* ſive Tractus ſequentes: 1. Dévenſis. 2. Károlyvárenſis. 3. Enyedenſis. 4. Koloſenſis. 5. Székenſis. 6. Déſenſis. 7. Maroſenſis. 8. Görgényenſis. 9. Kükülenſis. 10. Udvarhelyenſis. 11. Erdövidékenſis. 12. Sepſienſis. 13. Kézdienſis. 14. Orbaienſis. *Capitula*: Sajó & Teke.

1. Datus Diœceſium ordo naturalis eſt, juxtaque locorum ſitum, incipiendo ab auſtro ſeptentrionem verſùs, inde orientem, procedit; niſi quod Capitula Sajó & Teke, poſt Déſenſem Tractum immediatè, à poſitu loci, conſtituenda ſint. Narratio noſtra requirit Eccleſiarum juxta Diœceſes

conſignationem, quam peragimus, hoc quidem modo:

a. DIOECESIS ſive *Tractûs* DÉVENSIS Eccleſiæ Parochiales, ſunt: 1. Déva. 2. Al-Peſtes, cum Eccleſiis Filialibus: Tamástelke, Fel-Peſtes, Kereſztur. 3. Rákosd. 4. Vajda-Húnyad, cum Cſólnakos & Bujtur. 5. Hoſdát, cum Nádaſd, & Batíz. 6. Zejkfalva cum Ruſs. 7. Hátſzeg, Nalátz-Vád, Farkadin, Totésd. 8. Nagy-Peſtény, Oſztró. 9. Klopotiva. 10. Felſö-Szálláspataka, cum Fejérviz, Macſesd, Bajesd. 11. Borbátviz, Ponor, Serell. 12. Galatz, Puj, Ruſſór. 13. Orlya-Bóldogfalva. 14. Olá-Brettye. 15. Kitid, Batzallár, Szent-György. 16. Bátſi, Piski. 17. Laſád, Martinesd. 18. Al-Gyógy, Bokaj, Gyalmár, Máda. 19. Rápólt, Arany. 20. Fólt. 21. Bábolna. 22. Kémend, Haró, Berekſzó. 23. Sólymos. 24. Maros-Németi, Lesnek. 25. Ilye, Maros-Brettye, Branyitska. Oppida & pagi, hactenùs recenſita, ſunt Comitatûs Hunyadenſis, unde etiam dicitur hæc Diœceſis, TRACTVS HÚNYADENSIS: ſequens verò Oppidum & pagi pertinent ad Comitatum Zarándienſem, ſuntque: 26. Körös-Bánya, Ots. 27. Ribitze. 28. Brád. 29. Kriſtsór.

b. D. KÁROLYVÁRENSIS: 1. Károlyvár, cum Maros-Váradja, Borbánd, Drombár. 2. Sárd. 3. Magyar Igen. 4. Boros-Botsárd. 5. Krakkó. 6. Benedek, Alſó-Gáld, Tſáklya, Fel-Gyógy. 7. Diód-Váralya, Tövis, Magyar-Orbó, Béld. 8. Vajasd. 9. Szent-Imre, Gáldtö, Koslárd. 10. Vingárd, Girbó. 11. Draſſó, Spring, Kontza. 12. Kis-Enyed, Buzd, Hoſzſzutelke, Kis-Lúdas. 13. Borberek. 14. Alvintz. 15. Tſóra. 16. Zalatna.

latna. 17. Abrud-Bánya, Veres-Patak, Karna. Hujus Diœceſeos loca ad Comitatum Albenſem referuntur.

c. D. ENYEDENSIS, ſic ab Oppido Nagy-Enyed dicta, Oppida & pagos, è Comitatibus, Albenſi, Küküllö & Tordenſi, nec non Sede Aranyas & Diſtrictu Fagaras, colligit, ſuntque: 1. Nagy-Enyed. 2. Fel-Enyed. 3 Olá-Lapád. 4. Miriſzló. 5. Détſe. 6. Miklóslaka, Cſeſzve, Gombás. 7. Fel-Fintz. 8. Székely-Földvár. 9. Székely-Kotſárd. 10. Haraſztos. 11. Kertſed. 12. Bágyon, Rákos. 13. Szent-Mihályfalva, Singfalva, Méſzkö. 14. Tur, Szind, Peterd. 15. Uj-Torda. 16. O-Torda. 17. Pollyán. 18. Aranyas-Gyéres. 19. Egerbegy. 20. Gerend-Kereſztur. 21. Gerend. 22. Hadrév, Ketze. 13. Cſucs, Maros-Koppánd. 24. Nagy-Lak. 25. Hari. 26. Cſekelaka, Geſe. 27. Iſtvánháza. 28. Bükkös. 29. Ózd. 30. Kövesd, Zalakna. 31. Ola-Ivánfalva, Vetſérd. 32. Bolya. 33. Bürkös, Mártonfalva. 34. Száſz-Veſzöd. 35. Mihályfalva. 36. Mikeſzáſza, Kapus. 37. Hoſzſzuaſzó. 38. Magyar-Bénye. 39. Szantſal. 40. Péterfalva. 41. Balásfalva. 42. Tür, Berve, Vereſegyháza. 43. Búzás-Botſárd. 44. Betze, Karátſonfalva, Sólymos. 45. Magyar Lapád. 46. Aſzſzonynépe, Szilvás. 47. Cſombord, Bagó. 48. Szent-Király. 49. Újfalu, Lörintzreve. 50. Kapud, Patzolka. 51. Torotzkó-Szent-György. 52. Pókafalva, Kis-Kerék. 53. Alamor. (54. Vizakna. 55. Száſzváros. 56. Tordas pertinent in Ordine directionis ad Capitula Lutheranorum) 57. Fagaras.

d. D. KOLOSENSIS ſive *Kolos-Kalota*: 1. Kólosvár ſeu Claudiopolis. 2. Száſz-Lóna. 3. Sz. Láſzló.

Olá-Fenes. 4. Magyar-Léta. 5. Alſo-Jára. 6. Kolos, Kara. 7. Györgyfalva, Pata. 8. Ajton. 9. Káján. 10. Szamosfalva. 11. Fejérd. 12. Kajánto. 13. Olá Buda, Diós. 14. Méra. 15. Koród. 16. Szútſák. 17. Türe, Gorbó. 18. Viſta. 19. Bogár-Telke, Darótz. 20. Makó. 21. Inaktelke. 22. Egeres. 23. Nagy-Petri, Tamás-falva. 24. Középlak. 25. Eſztána. 26. Kis-Petri. 27. Nagy-Almás, Bábony. 28. Sobok. 29. Farnos. 30. Magyar-Bikal. 31. Ketſed. 32. Bánfi-Húnyad. 33. Kalota-Szent-Király, Szenttelke. 34. Magyaró-Kerék. 35. Dános, Jakótelke. 36. Valkó, Intſel. 37. Gyerö-Monoſtor, Deritſe. 38. Nyárſzó, Sárváſár. 39. Gyerö-Váſárhely. 40. Körösfö. 41. Nagy-Kapus, Kis-Kapus. 42. Szent-Pál, Nádas, Sárd. 43. Gyalu, Röd. *NB.* Gyalu Oppidum, exitu Seculi 16. & Exordio 17^{mi} reſidentia fuit Epiſcopi Romano-Catholici, Demetrii Nábrádi, ſed is inde proſcriptus eſt, teſte Articulo 8vo, An. 1601. Claudiopoli condito.

e. D. SZÉKENSIS, ab Oppido Szék nomen mutuat, Oppidaque & Vicos Comitatuum Kolos, Doboka & Szólnok Interioris, complectitur: 1. Szék *Oppidum.* 2. Bontzida. 3. Viſa. 4. Vajda-kamarás. 5. Palatka. 6. Keſzii. 7. Mots. 8. Alſó- & Felſö-Szovát. 9. Botháza. 10. Berkenyes. 11. Magyar-Fráta 12. Méhes. 13. Katona. 14. Föld-vár. 15. Búza. 16. Sz. Sombor. 17. Füzkút. 18. Tants, cum Filiabus. 19. Sárvár, Kereſztur. 20. Apa-Nagy-Falva. 21. Borzás. 22. Vitze. 23. Szent-Márton. 24. Devétſer. 25. Ördöngös-Füzes. 26. Vereſegyház. 27. Kékes. 28. Noſzaly. 29. Cſáſzári. 30. Czege. 31. Göts. 32. Szent-Egyed.

33. Po-

33. Poján, Szent-Gothárd. 34. Feketelak. 35. Száva. 36. Szamos-Újvár-Németi. 37. Bálványos-Váralya. 38. Málom. 39. Détſe. 40. Száſz-Nyíres. 41. Mikeháza. 42. Száſz-Margita. 43. Batza. 44. Mihályfalva. 45. Retteg Oppidum, cum Nyégerfalva. 46. Árpáſtó. 47. Iloſva. 48. Fel-Ör. 49. Kudu. 50. Bethlen, Szeſzárma. 51. Somkerék. 52. Nemegye, Világos-berek. 53. Szent-András. 54. Sajó-Udvarhely, Novaly. 55. Puſzta-Kamarás. 56. Légen, Gyeke. 57. Víz-Szilvás, Iklód.

f. D. DÉSENSIS: 1. Dees Oppidum. 2. Szinye, Bogát. 3. Köblös. 4. Sombor. 5. Kis Esküllö. 6. Kozárvár. 7. Ördög Kereſztur. 8. Gyúla, Szent-Miklós, Matlkás. 9. Ujfalu. 10. Dés-Akna. 11. Borſa. 12. Kide. 13. Pánczél-Cſeh. 14. Cſomafája, Sólyomkö. 15. Bundoz (pagus hujus nominis in Transſilvania, quod ſciam, nullus eſt: apographum proinde, ex quo hæc ſcribo, corruptum eſt hoc loco; quod Diœceſeos hujus Viri facile emendabunt) 16. Babotz, Fodorháza. 17. Néma, Széplak. 18. Kérö, Dengeleg. 19. Válaſzut. 20. Kendi-Lóna. 21. Doboka. 22. Tötör, Olmotz. 23. Ketſet Szilvás. 24. Felſö- & Alſó-Tök. 25. Ormany, Girót. 26. Hid-Almás. 27. Eſztény, Kend. 28. Drág. 29. Matskás. 30. Kudo (hoc quoque nomen corruptum eſt: Kudu verò in Diœceſi Székenſi reperitur). 31. Katzkó & 32. Polyán cum Filiali Galgó. 33. Szeletske, Al-Ör.

Diœceſis Deeſenſis fuit olim ampliſſima adeò, vt An. 1624. in duas dividi debuerit, voto Synodi Generalis; & ea, quæ cis Samoſium cum Op-

pido Dees confidebat, *Tractus Désensis*, quæ verò trans Samosium Oppidum Retteg respiciebat, *Rettegensis* nuncupabatur: at progressu temporis, excisis per bellorum injuriam Hungaris plerisque è Diœcesi Rettegensi, & Valachis ea loca occupantibus, quæ supererant Ecclesiæ, Diœcesi Székensi, non mediocriter desolatæ, applicatæ sunt. Désensis nunc Diœcesis, per Comitatus, Szólnok Interiorem & Dobocensem propagatur; in eaque bis annuatim ordinariè *Synodi Partiales* celebrantur.

g. D. MAROSENSIS in Sede Siculicali *Maros* constituta, has habet Ecclesias: 1. Maros-Vásárhely (*Agropolis*). 2. Mezö-Madaras. 3. Harczó. 4. Panith. 5. Csit-Szent-Iván, Malomfalva. 6. Berkenye. 7. Mezö-Bánd, Száltelek. 8. Sámsond, Rüts, Pagotsa, Lekentze. 9. Fele, Szabéd, Ménes. 10. Kölpény. 11. Mezö-Kövesd. 12. Szent-Király, Hidvég, Náznánfalva, Egerbegy, Remeteszeg. 13. Somosd, Csóka. 14. Káposztás-Szent-Miklós, Csiba. 15. Fintaháza. 15. Lukafalva, Ilentzfalva. 17. Lörintzfalva. 18. Maros-Keresztur, Nyárád-tö. 19. Kakasd, Megyesfalva. 20. Bodon. 21. Galambad. 22. Karátsonfalva, Folyfalva. 23. Mezö-Csávás. 24. Nyárád-Szent-Benedek, Akosfalva, Cserefalva. 25. Batzka-Madaras, Szent-László, Nyomád. 26. Harasztkerék. 27. Szövérd. 28. Kelemen-Telke. 29. Erdö-Szent-György, Havadtö. 30. Gyalakúta, Bardos. 31. Vaja, Göts, Kis-Görgény. 32. Kebele-Szent-Iván, Boss, Agárd. 33. Böö, Moson. 34. Nagy-Ernye. 35. Csejd. 36. Koronka. 37. Udvarfalva. 38. Székes. 39. Szereda. 40. Ikland, Kál, Vadad, Iszló. 41. Tompa, Sárd, Gálfalva. 42. Jedd,

Maros-

Maros-Szent-György. 43. Csíkfalva, Búzaháza, Csík-Szent-Márton, Jobbágyfalva. 44. Szent-Imre, Torposzló, Sepröd. 45. Geges. 46. Havad, Nagy-& Kis-Adorján. 47. Szereda-Szent-Anna, Siketfalva, Demeterfalva, Andrásfalva. 48. Sóvárad. 49. Selye. 50. Bere-Keresztur, Magyarós, Bere, Kendö, Márkod, Mája. 51. Szent-Simon, Rithmány. 52. Makkfalva, Abod. 53. Kibéd. 54. Szent-Gerlitze, Szent-Háromság. 55. Szent-István, Atosfalva, Csókfalva. 56. Vadasd, Bede.

h. D. GÖRGÉNYENSIS, in partibus Comitatuum Torda & Kolos ad orientem exporrectis situata, habet: 1. Sárpatak. 2. Gernyeszeg. 3. Erdöcsanád, Ilye. 4. Sáromberk. 5. Maros-Jára. 6. Póka-Keresztur, Tóldalag. 7. Ölyves, Örményes. 8. Uj-Szent-Péter, Tusan. 9. Póka. 10. Körtvélyfája. 11. Széplak. 12. Dedrád. 13. Bátos. 14. Vajola. 15. Ludvég. 16. Péntek. 17. Teke. 18. Nagy Ida. 19. Komlód. 20. Szász-Erked. 21. Oroszfája. 22. Köbölkút. 23. Ujlak, Septér. 24. Nagy-Ertse, Unaka. 25. Tants. 26. Szász-Fülpös. 27. Magyar-Fülpös. 28. Beretzk telke. 29. Magyar-& Szász-Régen. 30. Felfalu, Idets. 31. Véts. 32. Disznajó. 33. Radnótfája. 34. Görgény Szent-Imre. 35. Magyar-Bölkény. 36. Erdö-Szengyel. 37. Magyaró. 38. Hólt-maros. 39. Péterlaka. 40. Vajda-Szent-Iván. 41. Bányitza.

i. D. KÜKÜLLÖVÁRENSIS: 1. Küküllövár. 2. Szökefalva, Ditsö-Szent-Márton, Csüdötelke, Sáros. 3. Harangláb, Pots-telke. 4. Széplak, Magyarós, Olá-Déllö, Pete. 5. Medvés. 6. Gógány, 7. Kis-Kend, Bernád. 8. Maros-Bogát. 9. Búzás-Besenyö. 10. Sövényfalva. 11. Ádámos. 12. Ból-

dog-

dogfalva. 13. Szent-Benedek. 14. Magyar-Sülye. 15. Száſz-Almás. 16. Désfalva, Abosfalva. 17. Herepe. 18. Teremi, Ujfalu. 19. Ugra, Gyulas. 20. Cſapó. 21. Mikefalva. 22. Kutyfalva. 23. Dánya. 24. Bonyha, Bernád. 25. Radnót. 26. Nagy-Kend. 27. Kóród-Szent-Márton. 28. Gógány-Váralya. 29. Gálfalva. 30. Pótsfalva. 31. Ebesfalva, Ernye, Kereſd, Hondorf, Dómád. 32. Királyfalva. 33. Mezö-Bodon. 34. Balaváſár, Egrestö. 35. Héderfája. 36. Cſávás. Saltuatim has Eccleſias, quod & in aliis Diœceſibus evenit, recenſitas video, loco tamen relinquo: nihil ſiquidem Veritati obſit.

k. D. UDVARHELYENSIS, ab Oppido Udvarhely appellata has complectitur: 1. Udvarhely. 2. Hodgya. 3. Fartzád. 4. Dobófalva. 5. Sükö. 6. Ketſed, Kis-Falu, Szent-Mihály. 7. Sófalva. 8. Parajd. 9. Siklód. 10. Szolokma. 11. Küs-Möd, Küs-Möd- antè An. 1624. fuit Mater Eccleſia, cujus Filiæ Etéd & Siklód, circa memoratum annum, in Parochiales Eccleſias abierunt. 12. Etéd, Martonos. 13. Szent-Erſébet. 14. Kis Sólymos, 15. Nagy-Sólymos, Hidegkút, Sákod. 16. Böződ-Újfalu. 17. Körispatak. 18. Szitás-Kereſztur. 19. Cſekefalva, Szent-Abrahám, Andrásfalva, Gagy. 20. Rugonfalva, Kede, Semenfalva, Kadáts. 21. Bethfalva. 22. Kis-Galambfalva. 23. Nagy-Galambfalva. 24. Agyagfalva, Magyarós, Détsfalva. 25. Mátisfalva. 26. Bögöz, Otzfalva. 27. Felſö Bóldog-Aſzſzony-falva, Bikafalva, Andrásfalva. 28. Patakfalva. 29. Telekfalva. 30. Sándorfalva. 31. Homoród-Szent-Márton. 32. Homoród-Szent-Pal, Okländ, Karátſonfalva, Re-

tſenyéd

tſenyéd. 33. Bágy. 34. Dálya. 35. Ége. 36. Szent-László, Ábrahám-falva, Miklósfalva. 37. Kányád, Jásfalva. 38. Muſna, Ders. 39. Uj-Székely, Alſó-Bóldog-Aſzſzonyfalva. 40. Nagy-& Kis-Bun. 41. Fiadfalva. 42. Szederjes. 43. Héjasfalva, Sárd. 44. Sárpatak. 45. Fejéregyháźa. 46. Moha. 47. Voldorf. 48. Héviz. 49. Alſó-Rákos. 50. Petek. 51. Kóbor (ad Capitulum Lutheranorum pertinens).

l. D. ERDÖVIDÉKENSIS, in qua Sedium Siculicalium Miklósvár & Bardotz pagi ſunt: 1. Nagy-Batzon. 2. Bibartzfalva. 3. Bodos, Barót Filialis. 4. Száraz-Ajta. 5. Közép-Ajta. 6. Bölön. 7. Nagy-Ajta. 8. Ürmös. 9. Köpetz, Miklósvár inſtar Filialis. 10. Olaſz-Telek. 11. Száldobos, Vargyas Filialis. 12. Bardotz. 13. Füle. 14. Hermány. 15. Kis-Batzon. Diœceſeos olim Sepſienſis membrum fuit Tractus Erdövidékenſis, ſuoque in territorio Pro-Seniorem habuit: ſed quia ſilva ad integrum milliare inter duas Diœceſes procurrens, ſæpiùs mortalibus in Foro Spirituali Sepſienſi litigantibus, in transgreſſu, verberum, ac aliquando etiam Verbi Divini Miniſtri cædis occaſionem dederit ſecuriorem; hinc A. 1654. à Sepſienſi ſejuncta, inque peculiarem Diœceſim mutata eſt. Seniores in Erdövidéke ex eo tempore fuerunt: 1.) *Joannes Ajtai*, Paſtor Eccleſiæ Köz-ép-Ajtenſis. 2.) *Andr. Udvarhelyi* P. E. Nagy-Batzonenſis. 3.) *Stephanus Szokolyai* Parochus Eccleſiæ Nagy-Batzonenſis in exordio præſentis, & exodio præteriti Seculi; Poſtea Paſtor Udvarhelyenſis & Diœceſeos cognominis Senior. Hic, dum curſum Academicum in Hollandia continuaret,

ret, duo ex idiomate Belgico opuſcula in Hungaricum tranſtulit, eaque typis vulgavit. 1. *Preces è ſcriptis Veteris Teſtamenti*, Lejdæ 1648.; quas poſtea An. 1672., nomini & honori Incliti Herois & Transſilvaniæ Cancellarii, *Joannis Betlen* (§. 275. *n.* 9. g. AA. & *n.* 10.) inſcriptas, Claudiopoli, 12mo, recudendas fecit. 2. *Sérelmes Lelkeket gyógyitó Balſámom*, i. e. *Balſamum animas ſaucias medens*; Leidæ 1648., & ſæpè dein editum. 4.) *Petrus Hermányi*, ſpatio 35. annorum in Diœceſi Erdövidékenſi Senior, ac 49. annis, Patakfalvæ in Diœceſi Udvarhelyenſi, Olaſztelekini, Közép-Ajtæ, & Bölönini in Tractu Erdövidékenſi Paſtor dexterrimus, Avus meus maternus deſideratiſſimus, cujus inſignis eruditio, facilitas ac verba ponderoſiſſima hodieque in hac Diœceſi noſtra frequentantur. 5. *Ladislaus Oſvát*, Nobilis nativus de Bibartzfalva, nobilis & eruditione ac pietate. 6. *Michaël Ajtai Benkö*, Genitor meus ſenio confectus, qui An. 1718., munere Paſtorali ornatus, in Magyar-Hermány 10, in Bardotz 24, in Közép-Ajta, patria & ſolo natali 14, gregem Domini pavit, ac ab An. 1756. ad An. 1769., Diœceſeos Erdövidékenſis curam geſſit: jam venerandus, ac luminibus corporis orbatus Senex, trium Verbi Divini Miniſtrorum, (*Michaëlis* Szitás-Kereſzturenſis, *Samuelis* Alſó-Rákoſenſis, & *Joſéphi*) Filiarum item quinque V. D. Miniſtris elocatarum, nec non unius Virginitati devotæ, Pater, ſedem Beatorum, quo Conjugem Judithaın Diénes Hermányi duosque filios, ac filiam unam, præmiſit, deſiderat. 7. Reverendus ac Clariſſ. Dn. *Alexander Székely Dálnoki*, munere nunc Senioratûs, eximia cum laude fungitur. Hiſto-

riam

riam denique, quam ſub Latino titulo *Filii Poſthumi*, linguâ hungaricâ, de antiqua & hodierna Diœceſeos Erdövidékenſis cognitione, 25. plagulis, litteris mandavi, communis Diœceſeos arca conſervat.

m. D. SEPSIENSIS. In Sede Siculicali cognomine: 1. Sepſi-Szent-György. 2. Szemerja. 3. Szent-Király. 4. Ilyefalva. 5. Al-Doboly. 6. Szotyor. 7. Kilyén. 8. Uzon. 9. Bikfalva. 10. Liſznyó. 11. Magyarós. 12. Szatſva. 13. Egerpatak. 14. Kis-Borosnyó. 15. Fel-Doboly. 16. Nagy-Borosnyó. 17. Réty. 18. Komolló. 19. Szent-Iván. 20. Ereſztevény. 21. Beſenyö. 22. Angyalos. 23. Martonos & Fotos. 24. Gidófalva. 25. Étfalva. 26. Bodok. 27. Zoltány, Filia Etfalvæ. 28. Óltſzeme. 29. Málnás. 30. Zalány. 31. Kálnok & Körös-patak. 32. Árkos. 33. Kökös. 34. Hidvég. 35. Árapatak. 36. Erösd. 37. Bodola. 38. Nyén. 39. Braſſó, in Bolonnya nominato Suburbio, Hétfalu. Anno 1680., 18. Maji, in Generalibus Provinciæ Comitiis concluſum erat, Articulo 2do, vt *Reformati Coronenſes, in Bolonnya* Suburbio, *Templum & Religionis exercitium habeant; quibus ad his quindenam locus pro Templo commodus aſſignetur, & incolæ omnes, qui ejus Religionis ſunt, Parocho ſuo proventus ſolitos præſtent.* Rectè hoc quidem; & diebus certis, quibus Paſtor in Sede Sepſi manſionem habens, Coronam ingreditur, Religionis exercitium in Bolonnya habetur: Templum tamen & proventus Paſtoralis haud conſpicitur. *Vid. Hiſtor. Manuſcripta Mich. Cſerei.*

n. DIOEC. KÉZDIENSIS: 1. Kézdi-Váſárhely, & Oroſzfalu. 2. Alſó-Cſernáton. 3. Dálnok. 4. Létzfalva

falva. 5. Felső Csernáton. 6. Albis. 7. Felső-Torja. 8. Ikafalva. 9. Karatna. 10. Martonfalva. 11. Márkosfalva. 12. Mátisfalva. 13. Maxa. 14. Várhegy. 15. Bita.

o. In *Diœcesi* ORBAI: 1. Zágon. 2. Papóltz. 3. Körös. 4. Kovászna. 5. Páva. 6. Zabola. 7. Tamásfalva. 8. Páké. 9. Barátos. 10. Szörtse. 11. Telek. 12. Czofalva. Probè notandum, quatuor has Diœceses posteriores, Sepsi, Kézdi, Orbai & Erdövidéke unitas esse, & peculiarem *Communitatem Ecclesiasticam* constituere, munitam Principum Privilegiis, quorum virtute, omnes Pastorum, Ludi Magistrorum, & horum Viduarum, Fundi ac agri, Nobilitares habentur: harum verò Diœcesium obligatio est, *Synodos Quindenales*, quoties Causæ ventilandæ poscunt, in qualibet Diœcesi, celebrare; unde Causæ appellari ad *Partialem Synodum* possunt; hac scilicet conditione Privilegia his data sunt. Ceteris in Diœcesibus *Synodus Partialis* prima Instantia sive inferius Forum est, nec *Quindenæ* locum in iis habent. *Partiales* verò *Synodi* ordinariè singulis annis terna vice, juxta *Canonem* 89, & Artic. 4. Anni 1678. 1. Nov.; sed juxta necessitates, pluries quoque habentur. Dictarum quatuor Diœcesium Officiales & præcipui Confratres, in communibus negotiis gravioribus congregari solent, Convocatoriis Primarii inter eos Senioris, qui *Communitatis Præses* dici consvevit; & hic eorum Conventus COMMUNITAS vocatur. PRÆSIDIS nunc munere fungitur Admodùm Rever. ac Clariss. D. GABRIEL WASS *de Albis*, Ven. Diœc. Kézdensis Senior, & Ecclesiæ Márkusfalvensis Pastor. Fideliss.

p. Ca-

p. Capitula *Sajó* & *Teke*, maximam partem Lutheranos complectuntur, ſunt tamen ſub Inſpectione Superintendentis Reformati, (ſicut nonnullæ quoque noſtræ Eccleſiæ Superintendenti Lutherano ſubſunt) qui eorum Parochos ad Sacram Functionem ordinat. *Capitulum Tekenſe* totum Lutheranum eſt, habetque Eccleſias VI. Teke, Vajola (in Comitatu Kolos) &c. In *Sajoenſi* Eccleſiæ Reformatæ ſunt: 1. Nagy-Sajó. 2. Kis-Budak. Hujus Filia in Civitate Beſztertze. 3. Sófalva, cum Filiali Simon-Telke. 4. Alſó-Balásfalva. 5. Kendtelke cum Árokalya. 6. Száſz-Tzegö, cum Filiabus Szent-Jakab & Száſz-Ujfalu. 7. Máté. 8. Száſz-Új-Ös. 9. Galatz. Sunt hoc Capitulo præterea, Eccleſiæ Lutheranæ Parochiales IX, puta: Nagy-Sajó, Árokalya, Szent Jakab, Száſz-Újfalu, Várhely, Felſö-Balásfalva, in qua duo ſunt Patresfamilias Saxones, ceteri Valachi, quartam Decimarum partem Saxonum Parocho ſolventes; Kerlés, Magyarós & Száſz-Ujfalu. Sunt verò Eccleſiæ Capituli Sajoenſis, præter Filialem Beſztertze, Comitatûs Dobocenſis. Horum in uſum & directionem Capitulorum, XX. Articulos Dionyſius Aleſius (§. 233. *n.* 1.) quondam conſcripſerat; quibus à Chriſtophoro & Sigismundo Báthoriis, ac aliis Principibus, imò etiam Auguſtiſſima MARIA THERESIA confirmatis, hodie quoque utuntur.

2. Omnibus his in univerſum Diœceſibus, A. 1766. fuerunt inventæ perſonæ Maſculæ 68628, Feminæ 68755; inſuper in Collegio Enyedenſi 844, Claudiopolitano 534, Agropolitano 784, Areapolitano ſeu Udvarhelyenſi 498. Studentes Togati & Claſſici reperti. Horum adeoque ſumma

universalis est 140043. *Conf.* §. 156. *n.* 1. Universi denique Helveticæ Confessioni addicti, in Districtu *Kövár*, & Comitatibus *Szólnok Mediocri* atque *Kraszna* pertinent ad Superintendentiam Debrecinensem in Hungaria, nec hic in censum venerunt.

§. CCXXXVI.

Seniorum sive *Inspectorum* Diœcesium, per reliquos V. D. Ministros suo è gremio electorum Officium *in genere* est, Diœceses suas juxta Canones regere; *in specie* autem, Ecclesiarum *Visitationem*, & Synodorum Particularium seu *Partialium* Convocationem & celebrationem instituere.

1. Ecclesias suæ directioni concreditas, annuatim, (in quatuor Diœcesibus Siculicis, quas Communitatis nomine venire diximus, quolibet triennio) adscitis sibi duobus aut tribus, ex præcipuis suis Confratribus, visitare tenentur, inquirendo in doctrinam, sollertiam, mores &c. Ministrorum; similiter in eruditionem, functionem cet. Ludi-Magistrorum; porrò in pietatem auditorum, in Sacrorum ac Parochialium ædificiorum ruinam cet. *Vid. Can.* 88.

2. Synodos Partiales, terna quolibet anno vice, ordinariè, at urgente necessitate sepiùs etiam, convocare obligantur; in quibus, præter Ecclesiasticorum dislocationem, ac noviter in opus Domini

mini emittendorum examen, Causæ matrimoniales, & aliæ, pro re nata, controversiæ, agitantur: ita quidem, vt in caussis processualibus Leges Patriæ observentur. *Can.* 89.

§. CCXXXVII.

c. VERBI DIVINI MINISTRI sive PASTORES, salario haud uniformiter muniti, tot fermè in Transsilvania sacro munere funguntur, quot Ecclesiæ Parochiales (§. CCXXXV.) numerantur.

1. Quælibet Ecclesia unum Parochum habet, præter *Claudiopolim* ac *Agropolim*, in quibus tres, atque *Szászvárosium*, *Enyedum* & *Deesium*, quibus duo Sacris præsunt Ecclesiastici. Paucissimis autem locis, ipsi Ministri Parochiales, suum in levamen, Capellanum conducunt.

2. Pastorum alii, è Collegiorum patriorum (§. 258, 259, 260.) Civibus Togatis, alii ex iis, qui præter studiorum cursum in Collegiis Transsilvanicis absolutum, exteras quoque oras, ac ibidem Academias, inviserunt, (§. 263. n. 2.) creantur: hi *Academici* vocantur, vesteque Germanica & capillis adscititiis se distinguunt; illi *Domidocti* (qualem me fateor) appellantur.

3. Functio Ministrorum consistit: 1.) In *docendo*, sive concionando: quolibet enim die Dominico, intra horæ circiter decursum, verba ad populum, horis matutinis faciunt. Munus docendi com-

prehendit etiam *exclusionem* à sacro Cœtu impœnitentium, ac *receptionem* pœnitentium; Can. 44.: quæ quo modo fiat, docet *Hist. Eccles. Hungar. p.* 707.: quamvis paulùm in Transsilvania aliter peragatur. 2.) In *Catechizando*, pomeridianis Dierum Dominicorum horis: licet sæpè, loco Catechizationis, Conciones aliis de materiis recitentur. 3.) In *precando*: preces namque profesto quovis die, tam matutinæ, quàm vespertinæ, publicè in Templis, præmisso cantu, funduntur. 4.) *Prælegendo Capita* Biblica, post recitatas diebus profestis preces; sed non omnibus horis precibus destinatis. 5.) In *Festorum annunciatione*, ac celebratione. 6.) In *Sacramentorum administratione*. Sacramentum Cœnæ Domini sexies in anno administrari solet: a) In Festo Nativitatis Christi. b.) Dominica Quadragesima. c.) Festo Paschatis. d.) Pentecostis. e.) Dominica XI. post Trinitatis. f.) Dom. I. Adventûs. 7.) In *Conjugum copulatione*. 8.) In *deductione funerum*: quæ fit, post recitatum super Sepulcro sermonem exsequialem. 9.) In *Visitatione* ac consolatione *ægrotorum*, mortique adjudicatorum. *Vide copiosè in Canonibus* 34--77.

4. De Salariis Ministrorum, & Ludi-Magistrorum, (qui, exceptis quibusdam Oppidis, simul & Cantores sunt) quæ *Pariz Pápai*, *Georg. Haner* habent, consultò prætereo. Satis est nobis scire: 1. Quod paucis in locis quarta Decimarum pars Parochis Hungaris solvatur. 2. Principum munificentiâ, Parochis nonnullarum Ecclesiarum, status proventus, ex pecunia, sale, frumento, vino, è Fiscalibus Proventibus olim designatus erat, qui

hodie-

hodieque, ſecundùm factam Naturalium æſtimationem, juxta Clementiſſimam Divi Leopoldi Imperatoris Ordinationem, è Caſſa Camerali, benignè elargiri ſolet, ac *Cameraticum Beneficium* dici conſvevit. Conf. §. 140. *n. d.* 3. Reliquis in Eccleſiis, ipſimet auditores, ad normam Conſtitutionum ac antiquorum uſuum, Paſtorum ſalaria adminiſtrant, quæ tritico, avenâ, frumento Indico, Vino, pecuniâ *cet.* pro diverſis locis, conſtant.

§. CCXXXVIII.

Hæc de Eccleſiaſtico apud Helveticæ Confeſſioni addictos Miniſterio. At in ordine Directionis Eccleſiaſticæ, mixta quoque Adminiſtrationis forma, Secularibus & Eccleſiaſticis Perſonis commiſſa, obtinet, & *Inclytum Supremum in Magno Transſilvaniæ Principatu Reformatorum Conſiſtorium* audit.

Supremum in Transſilvania Conſiſtorium noſtræ Religionis, ejus, ac ipſa Religio, eſt ætatis; quod tamen temporum iniquitate ferè collapſum, ad Poſtulatum Synodi Generalis An. 1713. 25. Jun. Enyedinum convocatæ, anno eodem, Proceres Helveticæ Confeſſionis reſtaurarunt. Hac igitur occaſione Capita Conſiſtorii ſunt conſtituta: Excel. D. Lib. Baro STEPH. VESSELÉNYI de Hadad, Aug. CAROLI VI. Statûs & Gubernii Regii Conſiliarius *cet.* Ill. D. Comes. MICHAEL TELEKI de Szék. Ill. D. Comes LADISLAUS TELEKI de Szék. Ill. D. Comes

LADISL. BETHLEN, & Reverendiſſ. Dominus STEPH. VESZPRÉMI Superintendens. Membra verò Conſiſtorii ex *Secularibus*, præcipuis Proceribus, numero 21. Ex *Eccleſiaſticis*, præter Profeſſores Collegiorum, v. l. Enyedenſes, Claudiopolitanos & Albenſem, numero 16, qui duobus aut tribus exceptis, Seniores Diœceſium fuerunt. Eodem planè tempore, *Inſpectores Curatores*, Procerum è numero, nominati ſunt, ad *Collegia*, Enyedenſe, Albenſe, Claudiopolitanum, Agropolitanum, *Eccleſiamque* & Scholam Fagaraſenſem, nec non Eccleſias Vizaknenſem & Száſzváróſenſem, ad ſingulas denique, quas ſuperius recenſuimus, *Diœceſes*. Omnia hæc clarè docentur Inſtrumento, An. 1713. 9. Jul. ſuper his confecto. Diœceſeos Erdövidékenſis cura concredita erat Illuſtriſſimis Heroibus, D. JOSEPHO DÁNIEL & D. STEPHANO DÁNIEL *de Vargyas*, quos Inſpector Curator ſequutus eſt Ill. D. PETRUS DÁNIEL *de Vargyas*; quem ordine excepit Spect. D. LADISLAUS BALÓ de Nagy-Batzon.

CAPUT XV.
DE RELIGIONE LUTHERANA ſive EVANGELICA.

§. CCXXXIX.

III. RELIGIO EVANGELICA, quæ apud ſolos Saxones, & pauciſſimos Hungaros locum habet, circa annum 1521.

(§. CCXXI.

(§. CCXXI. *n.* 1.) in Transſilvaniam illata, Auguſtanæ Confeſſioni, præter Sacram Scripturam, innititur.

1. Doctrinâ Lutheri in Transſilvania vires ſumenmente, Joannes I. ſive Scepuſius Rex Hungariæ, aliquam poſt diuturna bella quietem nactus, conabatur paci, negotio Religionis turbatæ, conſulere, ideoque *Colloquium Segesvarienſe*, in Civitate Saxonicali Schæsburgio ſive Segesvár indixit, in quo *Adrianus* Archi-Diaconus Dobocenſis, M. Dr. & Regis Archiater, juſſu ejusdem, Præſidis munia non ſine adplauſu obivit, dogmata Lutheri *Stephano Szántai* potiſſimùm defenſante: eo tamen doctrina recenter mortalibus recepta extirpari non potuit, ſed ſenſim incrementum cepit, vt videre eſt §. 221. *n.* 1.

2. *Ritus* quod attinet *Eccleſiaſticos*; tam quoad conventus Sacros, uſumque Sacramentorum, quam agenda reliqua, vt & circa matrimonialia ac ſepulturas, variant ii, vt in his adiaphoris, & alibi uſu venire conſtat. Quod ad *Sacra publica*: Præter diem Dominicum, Feſtumque Nativitatis, Paſcatis ac Pentecoſtis, etiam Apoſtolorum omnium ac Virginis Mariæ Feſtivitates, ſollemni ritu, per totum diem celebrare ſolebant; at ab An. 1772. aliter paululùm ſe res habet: ſi quidem Romano-Catholici quoque, poſt memoratum annum, Feſtis vacent paucioribus. *S. Euchariſtia* ſingulis ordinariè diebus Dominicis, in Vrbibus ac locis celebrioribus, obtinet. Baptiſmus in Templò, coram toto Cœtu peragitur. *Organa* Cultui Divino adhibentur (rariùs apud Reformatos, nec unquam

apud Vnitarios) ubique. Demortuorum reliquiæ, pulſu campanarum & cantilenis (ritus hic omnibus in Transſilvania Religionibus communis eſt) efferuntur & reconduntur. De his omnibus, prout & regimine Eccleſiaſtico, vid. *Diſſert. Epiſtolica de Statu Eccleſiæ Lutheranæ in Transſilvania. Jenæ* 1722. 4to, *Martini Schmeitzel.*

§. CCXL.

Eccleſia Religionis Lutheranæ, in diverſos diviſa Decanatus, regitur ab uno SUPERATTENDENTE, Decanorum ſuffragiis electo, & Berethalmini reſidente; qui Synodos celebrat, Paſtores ordinat, reliquisque Superattendentiæ juribus utitur.

1. Superintendentialis dignitas fundatur in mandato Joannis II. An. 1564. ad Synodum Enyedenſem dato §. 221. n. 1. quæ illi ſequenti ratione confertur: Defuncto Superintendente, à Decano Generali, vel Mediam, vel Birthalbinum, vel alior-ſum, Synodus Generalis indicitur; quo Deputati ex ſingulis Capitulis confluunt, ubi à potioribus Decanis in peculiari conclavi, intra ædes Parochiales, de Candidatis duobus ſtatuitur ſcrutinium. Hoc peracto, fit ſollemnis proceſſio omnium præſentium in Templum, ubi, vel communi voto unus ex Canditatis Superintendens ſalutatur, vel ſcriptis & collectis ſingulorum Antiſtitum præſentium ſuffragiis eligitur; ita quidem, vt ſi quo caſu paria vota in binos Candidatos cadant,

dant, ſorte jacta determinetur ſucceſſor. Electus ſic Superintendens, ad Altare deducitur, ubi ſinguli Decani & Seniores, ad genua devoluto manibus inpoſitis benedicunt, & peractis precibus, in ædem Parochialem comitantur; ubi jure jurando ſeſe obſtringit Vniverſitati; præſentes verò Capitulares, datâ dextrâ, Superintendenti, viciſſim ſpondent nomine totius Vniverſitatis Eccleſiaſticæ obedientiam, aſſiſtentiam & fidelitatem. *M. Schmeizel l. c.*

2. Superintendentis Sedes ordinaria eſt *Birthalbini*, (Berethalom) non tamen de neceſſitate, ſed ex conſvetudine: olim enim ea Cibinii fuit, & primus, *Lucas Unglerus* Birthalbini ſedem fixit. Igitur, hodie etiam in arbitrio Decanorum & Seniorum perſiſtit, quorſum Superintendentis ſedem velint collocare. Quia verò Birthalbinum in meditullio fermè Eccleſiarum Lutheranarum eſt ſitum, & ſat largos olim proventus habuerit; propterea ſedi Superintendentiali hactenùs fuit addictum. Adeoque ita ſemper res moderatur, vt Birthalbenſes (aqud quos Paſtoris Primarii officio functurus eſt) ultrò illi Paſtoratum deferant, quem Vniverſitatis Eccleſiaſticæ Deputati jam tum in Superintendentem elegerunt. Vide reliqua apud Schmeizelium, unde hæc adtulimus.

3. Synodos Nationales, de quarum loco nihil certi determinatum, conſcribere, Superintendenti, aut Sede vacante, Decano Generali incumbit: ad eam confluunt omnium Capitulorum Decani aut Seniores. *Vid. Schmeizel.* Prima Lutheranorum in Transſilvania Synodus A. 1545. Mediæ habita fuit.

 4. *Ordi-*

4. *Ordinatio Ministrorum*, non absolutè à Superintendente dependet: belli enim pestisque temporibus primarii etiam Vrbium Pastores ordinandi potestate gaudent; modo cum præscitu Superintendentis id fiat, muneraque Superintendenti, (ditiores aureum unum, pauperiores thalerum ad minimum offerunt) Ministris Ecclesiæ, & Scholæ Birthalbensium consveta, transmittantur. *l. c.*

5. Jura Superintendentis reliqua videri possunt in Mandato Joh. II. apud Franc. P. Pápai, & Hanerum, nec non Privilegio Divi Leopoldi Imperatoris, apud Schmeizelium p. 90, cui idem subnectit: „ Atque ex hinc, & de Dignatione Episcopi (*Superintendentis*) facile ferendum est judicium; accedit, quod ordinis non solùm præminentiâ, totius Nationis Saxonicæ Clero præferatur; verùm etiam respectu Politicorum, omnibus, imò etiam *Comiti Nationis* nostræ anteferatur, nec quispiam Comitum hactenus vel Cibiniensem etiam Pastorem præcedere consvevit, cui post Episcopum semper in Vniversitate Ecclesiastica primus esse solet locus. „ *Schmeizel p.* 91.

6. Superintendentes Evangelico-Lutherani hoc sibi invicem ordine successerunt: 1. *Paulus Wiener*, Labaco-Carniolanus, Pastor Cibiniensis, A. 1552. in Synodo Cibiniensi electus (§. 221. *n.* 1. An. 1554. 16. Aug. è vitâ migravit. 2. *Matthias Heblerus* Carponensis ex Hungaria, Wienero in Pastoratu Cibiniensi successit, in Superintendentis verò munere non prius, quàm An. 1557. succedere, ob intestina bella potuit; memorato ve-

rò

rò anno, d. 13. Jan. convenientibus Cibinium Miniſtris, Superintendens electus eſt: obiit An. 1571. Mortuo Heblero, Princeps *Stephanus Báthori*, per Mandatarias Synodum cogebat, ubi per Legatum ſuum, Venerabilem Dominum *M. Dionyſium Aleſium* (§. 233. *n.* 1.) quosdam in ſcriptis proponebat Articulos, ac vt juxta eos ſe conformarent, congregatis præcipiebat. Hi Articuli, numero 13, vid. apud *Hanerum* p. 290-294, qui ab auctore, juſſu Principis componente, *Articuli Dionyſiani* dicuntur. 3. *M. Lucas Vnglerus*, An. 1599. obiit; inter tamen bellonæ furores, Sedes vacare debuit ad An. 1601, quo in Synodo Medienſi eligebatur, 4. *Matthias Schiffbaumer*, Nimeſchienſis Transſilvanus, A. 1611. 30. Aug. fato functus. 5. *Joannes Budakerus*, vocatus Biſtricio Paſtor Birthalbenſis ſed mortuus ante Synodalem electionem Birthalbini. An. 1613. 20. Jan. poſtquam biennio vicem ſaltem (ob turbulentiſſima tempora) Superintendentis geſſiſſet. 6. *Zacharias Weyrauch* Rupenſis, An. 1614. 17. Febr. electus. Hic, quos ejus prædeceſſor Articulos, Calvinismo velificantes, A. 1607. in Conventu propoſuerat condideratque, cum Senioribus Vniverſitatis abrogavit: non tamen Calvinianiſmum eradicare poterat. Nam *Simon Paulinus*, Paſtor Schæsburgenſis, aliique, adeo Calvini adhærebant placitis, vt variæ Synodi cogi debuerint annis ſequentibus, donec ſub Luca Hermanno res ſopiri potuit. 7. *Franciſcus Graffius* Eibesdorffenſis, An. 1621. 22. Maji electus, & 1627. mortuus. Cives Birthalbenſes poſt Graffiii funus, *Petrum Sitopæum* Paſtorem Praſmarenſem, in ſuum eligebant V.D. Miniſtrum; ſed Theileſio cedere co-

actus

actus eſt. 8. *Georgius Theileſius*, ex Paſtore Medienſi. An. 1627. 22. Nov. factus, An. 1646. die 30. Nov. deceſſit. 9. *Chriſtianus Barthius*, tenui ſorte natus, A. 1647. ex Decano Generali creatus, An. 1650. Generalem Eccleſiarum Viſitationem inſtituit; mortuus An. 1652. 16. Julii. 10. *Lucas Hermannus*, electus An. 1652. 17. Sep. Mediæ. mort. An. 1666. 13. Kal. Apr. 11. *Paulus Czekelius*, Paſtor Kysdenſis, An. 1666. pridie Non. Jul. Mediæ electus quidem, ſed ante abitum, 3. Non. Sept. mortuus eſt. Vertente igitur adhuc anno, ipſis Non. Novembr. ſurrogatur. 12. *Stephanus Adami* Crucenſis, Paſtor tum Medienſis, qui An. 1679. 18. Mart. vitam cum morte permutavit. 13. *Bartholomæus Bausnerus*, Paſtor Regenienſis eligitur 1679. Kal. Jun. moritur 1682. 15. Apr. 14. *Chriſtianus Haaſz* Cibinienſis, Paſtor Heltenſis, electus Mediæ in Synodo Generali An. 1682. 28. Maji, obiit 1686. 15. *Mich. Pancratius* Juris utriusque Doctor, Paſtor Medienſis. Avus huic fuit Georg. Pancratius Auſtrius, qui ſub Baſta Cæſareanorum Militum Præfecto ſtipendia meruerat; bonitate verò Provinciæ allectus, ſedem rerum ſuarum Sabeſi fixerat, vbi An. 1606. pater Martini factus eſt, qui Oratoriis ſtudiis favorem Principis Gabrielis Bethlen ſibi concilians, Kelnicenſium Antiſtes factus eſt. Atque hoc patre Martino natus eſt Mich. Pancr. An. 1631. An. 1686. 4. Nov. Superint. denominatus Mort. An. 1690. 11. Jul. 16. *Lucas Hermannus*, prioris filius, Paſtor Medienſis, Decanus Generalis, eligitur Mediæ An. 1691. continuis podagræ doloribus vexatus, An. 1707. 11. Sept. abiit ad plures. 17. *Andr. Scharſius*, Bonesdor-

fen-

ſenſis, Syndicus Univerſitatis Eccleſiaſticæ, Paſtor Muſchnenſis, eligitur A. 1708. 2. Febr. moritur A. 1710. 2. Nov. 18. *Georg. Kraus*, in patria ſua Schæsburgo Paſtor, per Annos 28. ejusdemque Capituli Decanus Emeritus, electus Birthalbini per ſortem An. 1711. 20. Jan. anno ſeq. mort. 19. *Lucas Graffius*, antea Paſtor Medienſis, jam tum in electione anteceſſoris ſui, paria cum illo habebat vota; mortuo igitur illo, communibus ſuffragiis in Superintendentis dignitatem evectus eſt mort. An. 1736. 29. Oct. 20. *M. Georgius Haner* Schæsburgenſis, natus 1672. 8. Apr. Paſtor Eccleſiæ Medienſis per Annos 24, Decanus 17. annorum Generalis ſpectatiſſimus, eligitur Birthalbini in Superintendentem An. 1736. 11. Decemb. Valedixit Eccleſiæ 1737. 22. Jan. Pie in Domino obdormivit 1740. 15. Decemb. §. 231. 1. §. 276. 21. *Jacobus Schumm*, Paſtor Eccleſiæ Heltenſis, & vener. Capituli Cibinienſis Syndicus meritiſſimus, eligitur in Paſtorem Birthalbenſem A. 1741. 27. Jan. moxque 7. Febr. in Superintendentem: moritur An. 1759. 10. Julii. 22. Reverendiſſimus ac Clariſſimus Dominus *Georgius* JEREMIAS HANER, Eccleſiæ Medienſis primùm, nunc Birthalmenſis Paſtor, reliquarumque Eccleſiarum per Inclytum Magnum Transſilvaniæ Principatum Evangelicarum Superintendens Diplomate Cæſareo Confirmatus; electus An. 1759. 7. Aug. Filius *Georgii*, induſtriæ & virtutis paternæ Heres. *Vid.* §. 280.

§. CCXLI.

DECANI *Capitulorum*, ſuffragiis Fratrum Capitularium electi, Superinten-

den-

dentem ordine Dignitatis ſequuntur: tot verò ſunt Decani, quot intra Transſilvaniæ ambitum Capitula numerantur.

CAPITULA, hoc eſt Tractus ſeu Diœceſes Eccleſiarum, quarum Parochi unius Conventûs ſive Congregationis Socii ſunt, enumeravit SCHMEITZELIUS *Diſſert. Epiſtolica de Statu Eccleſiæ Lutheranæ in Tranſilvania*, ex SCHARSII *Ordinata Digeſtione Statûs Saxo-Eccleſiaſtici in Tranſilvania*: ſed in multis locorum nominibus, rebusque aliis, erraſſe eum conſtat; licet apud alios Auctores nec talem reperiamus catalogum. *Kreckwitz* Octo tantùm *Capitula* recenſet: alii alios committunt errores. Nos proinde *Capitula* ſingula, ex *Conſcriptione* anni 1766., quam Reverendiſſimus D. Superintendens horum Capitulorum, juſſu Superiorum, concinnare juſſit, deſcribimus; recenſendo *nomina Eccleſiarum*.

1. CAPITULUM MEDIENSE, ab Vrbe *Media*, Hung. *Medgyes*, Germ. *Medwiſch* & *Mediäss*, dictum, habet *Fratres* (hoc nomine ſeſe invicem appellare ſolent *Capitulares Paſtores*, reliquos Filiarum Eccleſiarum Miniſtros Filios tantùm vocitant. *Schmeiz. pag.* 79.), adeoque & Eccleſias XIII, quarum nomina ſunt: Mediäſz, Birthalm, Meſchen, Reichersdorff, Hetzeldorff, Waldhütten, Groſz-Koppiſch, Scharoſch, Prethey, Buſzd, Niemeſch, Allmen, Topesdorff. „Hujus Capi„tuli *Decanus* vocatur Generalis, non tantùm „quòd ſub Romano-Catholica directione olim „fuerit perpetuus Epiſcopi Albenſis Vicarius, „verùm etiam, quòd hodienum adhuc penes

„ipſum

„ ipſum ſit Oeconomia Univerſitatis Eccleſiaſticæ,
„ perceptorumque & expenſarum rationes publi-
„ cæ. Denique etiam, quòd is, tamquam vici-
„ nus Superintendenti ſemper ſit à latere in in-
„ timioribus Conſiliis. *Schmeiz. p.* 79. Capitulum
„ tamen, *Generale* haud vocatur.

2. CAPITULUM CIBINIENSE, à Civitate Cibinio, Germ. *Herrmanſtadt*, Hung. *Szeben*, ſic adpellatum, habet Fratres & Eccleſias (præter *Filiales* in Terra Hungarorum ſitas) XXIV, puta: Herrmanſtadt, Stolzenburg, Michelsberg, Nependorff, Talmatſch, Rothberg, Kertz, Hannebach, Burprig, Hamersdorff, Freck, Heltau, Klein-Scheuren, Groſz-Scheuren, Dollman, Szakadát, Kaſtenholtz, Girreſch-Aue, Reisdorfflein, Bungart, Groſz-Aue, Schellenberg, Neudorff, Salzburg (Hung. *Vizakna*, eſt in Comitatu Albenſi: hìc, Paſtor Helveticæ Confeſſionis, cum Diacono Saxone Lutherano, degit; Hungari enim Helveticam, Saxones (pauci) Auguſtanam Confeſſionem amplectuntur. Eccleſiæ *Filiales*, huic Capitulo adnumeratæ: Clauſenburg, Fagaraſch, Sárkány, Nagy-Enyed, Thorda, Bontzida, Badlinen (*Bethlen*, in Diſtrictu Fagaras.) Decanus hujus Capituli erat olim Vicarius Archi-Epiſcopi Strigonienſis, adeoque adhuc (ut docet *Schmeizel*) jura Epiſcopalia, ſed junctim cum Capitulo, adminiſtrat: ſalvo tamen adpertinentium duorum Capitulorum, *Schenckenſis* & *Leſchkirchenſis*, jure Capitulari, ut & adpellandi ad Superintendentem; denique ſalvo etiam jure Ordinationis, Superintendenti inſolidùm competente.

3. CA-

3. CAPITULUM CORONENSE, ab Urbe *Corona*, Germ. *Cronſtadt*, Hung. *Braſſó* nuncupatum, habet XIV. Eccleſias Saxonicas, quales ſunt: Cronſtadt und Vorſtädte, Zeiden, Roſen-Aue, Neuſtadt, Tartel-Aue, Honigberg, Pétersberg, Marienburg, Heltzdorff, Brendorf, Weydenbach, Nuſzbach, Wolkendorff, Rothbach. Huc pertinent etiam Eccleſiæ Hungaricæ, pagi Civitatis prædiales, v. l.: Neudorff, Kriſzba, Apátza, Tſernátſalu, Türkös, Bátsfalu, Hoſzſzufalu, Tatrang, Purkeretz, Zájzon. Hujus Decanus, itidem cum Capitulo, exercitio jurium Epiſcopalium utitur, ſalvâ tamen Superintendentis præeminentia & juribus, quibus ex quadam quaſi condeſcenſione hujus Cibinienſisque Capituli, & per conſenſum electionis, condecoratur &c. *Schmeizel.* Jus Inſpectionis in Eccleſias Hungaricas, Senatus Coronenſis, maximam partem, apud ſe reſervat.

4. CAPIT. BISTRICENSE, à Civitate Biſtritia, Hung. *Beſztertze*, Germ. Biſtriz al. Nöſen, nominatum, Eccleſias XXIV, cum tribus Filialibus, complectitur, ſunt verò: Biſtriz, Mettersdorff, Heidendorff, Lechniz, Szt-Györgyen, Treppen, Wahlendorff, Jaad, Dendorff, Budak, Dürrbach, Bajersdorff, Windau, Klein-Biſtriz, Waltersdorff, Weiſzkirch, Selyk, Neudorff, Minorken, Petersdorff, Taatſch, Zipnier, Pintack, Wermöſch, Cſapan, Billak, Rhodna, *Bilak* Comitatûs Doboka, eſt ſub Inſpectione Eccleſiæ Biſtricenſis. *Tſépan* ſive Cſapán Comitatûs Szólnok Interioris, & *Rhodna*, ſub Inſpectione Eccleſiæ Mettersdorffenſis (*Nagy-Demeterenſis*) Incolæ Bilakenſes & Tſepanenſes Subditi ſunt Nobilium.

5. CA-

5. CAPIT. ANTESILVANUM, alias *Valdense* à ſilvoſo tractu, item *Sabeſienſe* à Sabeſo Urbe, vocatum, colligit Eccleſias ex Sedibus Saxonicis, Sabeſienſi, Száſzvároſenſi, Mercurienſi, & Comitatu Albenſi, quarum ſunt nomina: Müllenbach (*Sabeſus*,) Reiſzmarkt (*Mercurium*,) Urbigen, Groſz-Póld, Kelneck, Doborka, Hamliſch, Rätſch, Petersdorf, Száſz-Pihán, Klein-Pold (ſive *Apold*,) Groſz-Ludoſch, Cſeperts, Richau, Lankendorff, Száſzváros, Eingepfarte, Ramas, Busd, Wingart, Berve, Gergersdorff, Nagy-Cſergöd, Kis-Cſergöd, Pókafalva, Kis-Ludas, Carlsburg. SCHMEIZEL in hoc Capitulo numeravit Eccleſias XV, & in duabus *Surrogatiis* XIII; ſcilicet in *Cſekeſienſi* VIII, in Surrogatia verò *Száſzvároſenſi* V. dicitque hanc aliàs *Quinquefraternium Capitulum* à quinque Fratribus & Eccleſiis vocari. Sed, licet Fratres (Paſtores) 5. ſint, Eccleſiæ 4. tantùm numerantur, videlicet, *Auguſtanæ Confeſſioni addictæ*: Száſzvároſenſis & Ramaſenſis, *Helveticæ Confeſſioni addictæ*: Száſzvároſenſis (in qua duo ſunt Paſtores) ac Tordaſenſis.

6. CAPITULUM SCHAESBURGENSE, à Civitate Schäßburg, Hung. *Segesvár*, denominatum, antehac ab Oppido *Kysd*, Hung. *Száſz-Kézd*, KYSDENSE dictum, habet Eccleſias XVIII: Schæsburg, Erkeden, Wolkendorff, Schäs, Trapold, Nidhus, Hegen, Dálya, Kyſzd, Cloosdorff, Creutz, Meſchendorff, Bodendorff, Radlen, Scweiſcher, Mehburg, Draus, Sombor.

7. CAP. RUPENSE, al. *Kosdenſe*, Eccleſiis XXVI. (Schmeizel 27. habet) abſolvitur, ſuntque eæ:

Reps (*Rupes* Oppidum,) Kazendorff, Streitford, Homoród, Galt, Stein, Seiburg, Weiskirch, Lebnek, Kóbor, Tekeſz, Báránykút, Seeligſtadt, Reteſchdorff, Hundertbucheln, Neuſtadt, Jacobsdorff, Probsdorff, Roslen, Appesdorff, Magaräy, Zalakna (Schlat *Schmeizelio*,) Ravasd, Bürköſch (Bürk *Schm.*) Begendorff, Kövesd (Keheſch *Schm.*) Eccleſia 27ma eſt Vóldorff (Walldorff, quam *Conſcriptio* præteriit, quòd ejus Incolæ, ut & omnes fermè Koborenſes, Helveticæ Confeſſionis ſint. Capitulum hoc in tria *Contubernia* ſeu *Collegia*, *Superius*, nempe, *Medium* *Infimum* diviſum exhibet *Schmeizel.* Habet pleraſque Eccleſias in Sedibus Rupenſi & Nagy-Sinkenſi; aliquas in Comitatu Albenſi Superiore.

8. CAPIT. SCHELKENSE, in Sede Medienſi & Comitatu Albenſi ſitum, numerat XXII. Eccleſias, has quidem: Klein-Schelk, Groſz-Schelk, Wurmloch, Arbegyen, Eibesdorff, Arjaſch, Háſág, Mortesdorff, Martinsdorff, Schaal, Kleinkoppiſch, Petersdorff, Frauendorff, Monora, Scorſten, Cſanád, Appesdorff, Reuſzen, Michelsdorff, Bolya, Veſzſzöd, Engenthal, Hung. *Ingodály.*) Ex his: Reuſzen, Veſzſzöd, Bolya, Ingodály & Michelsdorff conſtituunt *Surrogatiam Transfrigidanam*, a fluviolo *Kaltbach*, nominatam. Schorſten (Hung. *Soroſtély*,) Cſanád (Scholten *Scmeiz.*) Monora (Donners-Markt) & Appesdorff (H. *Cſicſó-Hold-világ*,) *Surrogatiam Quatuorvillanam*,

9. CAPIT. NAGY-SCHENKENSE, ab Oppido Groſz-Schenk, Hung. *Nagy-Sink*, nuncupatum, XV. Eccleſias habet, hoc ordine: Groſz-Schenk, Agnet-

Agnethlen, Schöneberg, Schárofch, Klein-Schenk, Tartlen, Rohrbach, Martinsberg, Halmägyen, Vefzöd (Ziedt,) Gürtlen, Wierdt, Marienthal, Felmern, Braller.

10. CAPIT. LOESCHKIRCHENSE, ab Oppido Löfchkirch, Hung. *Ujegyház*, nomen trahit, habetque V. Ecclefias: Löfchkirch, aliis Lefchkirch, Alzen (Hung. *Oltzina*,) Kirchberg, Holzmengen, Marpod.

11. CAPIT. BOGATIENSE five *Bogefchdorffenfe*, à pago Bogáts (Bogeſchdorff) Sedis Medienfis, adpellatum, inque hac & Schæsburgenfi Saxonum Sedibus, maximam tamen partem in Comitatu Küküllö fitum, XXIV. Ecclefias recipit, his nominibus: Zágor (Roth,) Szénaverös (Zenders,) Nádafch (Nadefch,) Örmenyefch, Kis-Szölös, Kund, Zagy-Szölös, Hóldvilág, Bogáts, Malldorff, Zickmantor, Fületelke, Magyarós, Szent-Iván, Szent-Láfzló, Hétur (Marienburg,) Prod, Jövedits, Darlatz (Durlefch *Schmeiz.*) Köröfch (Kreifch *Schm.*) Hondorff, Somodgy, Jakos (Jacobsdorff,) Ernye.

12. CAPIT. BOLGATSENSE XIX Ecclefiis conftat: Bolgatfch, Grofz-Brusdorff (five Probsdorff, pro qua *Schmeizel* habet Grosfchelken,) Klein-Prusdorff, Sidve (Seiden,) Velz, Tatterloch, Longenthal, Potstelke (Püſchendorff,) Vefzfzös, Schönan (al. Schůnen, H. *Szépmezö*,) Bafsnen, (Hung. *Felfö-Bajom*,) Bonesdorff, Feigendorff, Blafendorff. Sunt in Comitatu Küküllö, & Sede Medienfi.

13. CAPIT. REGNENSE, ab Oppido Száſz-Régen (Requin, in Comitatu Torda) dictum, VI. Eccleſias complectitur, quarum ſunt, in Comitatu Tordenſi: Száſz-Régen: Bürck (*Petele*,) Alſó-Idets (Germ. Nieder-Eidiſch, ſequens verò Ober-Eidiſch) Felſö-Idets; in Comitatu Kolos: Báthos *Oppidum*, Dedradt (Zäpling.)

14. CAPITULUM LASZLENSE, à pago Laſzlen, (Lat. *Pagus S. Ladislai*,) Hung. *Száſz-Szent-Láſzló*) nomen ſortitur, gaudetque VIII. Eccleſiis, quarum ſunt, in Sede Schæsburgenſi: Laſzlen, Dunesdorf (Hung. *Dános*;) in Comitatu Albenſi Superiore: Peſchendorff (H. *Beſé*,) Keresd, Mallen (H. *Almakerék*,) Neudorff (Hung. *Száſz-Ujfalu*,) Rudaly, Feltze (H. *Földſzin*.)

15. Capitulum TEKENSE ſeu Tekendorffenſe, cum ſequenti, à *Sajo* denominato, ſubeſt Superintendenti Helveticæ Confeſſioni Addictorum, à quo examinantur & ad Cathedram ordinantur Paſtores, à Magnatibus & Nobilibus, Locorum Poſſeſſoribus, vocationem nacti. Vid. §. 235. *n.* 1. *p.* *Tekeenſe* in Comitatu Claudiopolitano, ſeu Kolos; *Sajoënſe* verò in Comitatu Doboka, ſitum nanciſcuntur. His Capitalis perſonæ Auguſtanæ Confeſſioni addictæ An. 1766. repertæ fuêre 130365. *Conf.* §. 156. *n.* 1.

16. *Nomina* Eccleſiarum, adeoque Oppidorum & Pagorum, partim *Germanica* (at hodierna dialecto noſtrorum Saxonum variegata,) partim *Hungarica* ſunt, quorum hæc germanicè, illa verò hungaricè, pleraque exprimere poteramus; vt etiam feci-

fecimus in paucis: ſed id, favente DEO, præſtabimus *Parte altera* Operis noſtri, ubi nomina Locorum, quæ noſſe data ſunt, hungarica, germanica, latina & valachica prodemus; & in quibus, Capitula ſingula, Sedibus Comitatibusque jaceant, explicabimus. Nunc ultra textum memoratæ *Conſcriptionis* longè diſcedere conſultò noluimus.

§. CCXLII.

Capitulorum Decanos ſequuntur: PASTORES; hos excipiunt DIAÇONI Eccleſiarum Cathedralium, (qui apud Biſtriczenſes vocantur *Capellani*;) porrò PASTORES *Eccleſiarum Filialium*, ac tandem DIACONI *rureſtres*. *Schmeizel*. p. 93.

1. *Paſtores*, (olim ſub Romana Eccleſia *Plebani* dicti) *Primarii*, per Vrbes, Oppida & Vicos Eccleſiis invigilantes, ex Diaconis Vrbicariis hunc conſequuntur gradum. Horum munus eſt, diebus Feſtis majoribus, ſingulisque Dominicis, Concionem matutinam habere, inſpectionem Eccleſiæ Cathedralis, Filialium, Gymnaſiorum & Scholarum peragere &c. Dignatio eorum tanta eſt, vt locum plerisque in locis ſuper omnes Politicos habeant. *Schmeiz. p. 96.*

2. *Paſtores Eccleſiarum Filialium*, ſunt partim in Vrbibus majoribus, partim in Suburbiis. Vbi tamen, cum *Schmeizelio*, notamus: 1.) Diaconos

(qui olim *Capellani* & *Sacellani* dicti fuerunt) Ecclesiarum Cathedralium, non semper ordinis ratione, Pastores Filiales præcedere: attenduntur enim quibusdam in locis anni promotionum. 2.) Promotiones heic locorum non fieri per saltum, verùm ex Diaconis & Pastoribus filialibus eligi Pastores Capitulares, secundùm ordinem ætatis & annorum, quibus initiati sunt. Subinde verò etiam Rectores Gymnasiorum constituuntur Pastores Capitulares, *Schmeizel p.* 93. Sunt in pagis Rectores etiam ac Cantores, plurimis & Æditui.

3. Vocationem Pastorum, singularumque personarum Ecclesiasticarum, vt & Salarium, Oneraque, quod concernit: An. 1615. (post dissensiones superiorum annorum) conclusum est, vt denominatio Candidatorum æqualiter sit penes Magistratum & Presbyterium, qui utrinque *Tres* plebi significent Candidatos, è quibus liberè populus unum sibi eligeret vocaretque Pastorem; quem deinde, nonnisi gravissimis de causis, loco movere possit. Salaria sua, Proventuum Decimalium partem, accipiunt; præter quam habent & Stolam. Onera eorum docent, *Articuli Diætales*, Anni 1558. Festo B. Michaëlis; & An. 1612. 29. Novembr. Recenset earum præcipua *Schmeizel p.* 97-99; ubi de Vestimentis quoque eorum quædam adjecit.

CAPUT

CAPUT XVI.
DE RELIGIONE VNITARIA.

§. CCXLIII.

IV. RELIGIO VNITARIA, quam Lex Patriæ (*Approb. Const. Part. I. Tit. I. Art. 2.*) *Antitrinitariam*, Theologi *Socinianam* appellant, Hungaris æquè ac Siculis non paucis recepta, quartum in Transsilvania locum, ab anno 1571. reperit. §. CCXXI. *n.* 3.

1. Ortum Religionis §. 221. *n.* 3. in compendio exhibuimus, simulque primum ejus in Transsilvania propagatorem fuisse diximus *Georgium Blandratam* Pedemontanum Saluciensem. Is, desertâ avita Religione, factus est primùm Calvini, postea Serveti, tandem Socini assecla; artisque medicæ beneficio, An. 1563. (non 1551. vt vult P. Andr. Illia) in Aulam Joannis Sigismundi Transsilvaniæ Principis penetravit, & paulo post magnas in sanctiore republica mutationes excitavit. Principum *Stephani* & *Christophori Bathoriorum*, imò Stephani ad Regnum quoque Poloniæ evecti Archiatrum & Consiliarium egit Intimum, & ab eo, pro præstitis fidelibus Servitiis, tres integras Possessiones in Comitatu Kolosensi sitas, ac quinque mille Florenis æstimatas, v. l. *Tiburtz*, *Kájánto* & *Bogártelke* (quæ postmodùm Patribus S. J. cesserant) jure perpetùo acceperat. Suum interea

Blandrata, quem in Polonia & Transſilvania, fundaverat Cœtum, deſeruit, operâ PP. Soc. Jeſ. Romanæ Eccleſiæ reconciliatus. A filio fratris, quem bonorum ex aſſe heredem conſtituerat, in lecto jacens, An. 1590. (*P. Illia* 1588. putavit) in Polonia ſtrangulatus, aut, vt vult memoratus *Illia*, folliculo ſabulis pleno, interfectus eſt. *Vid. Bayle Dictionar. Hiſtor. Critic.* & Excel. Med. Dris STEPHANI VESZPRÉMI *Succincta Medicorum Hungariæ & Transſilvaniæ Biographia.*

§. CCXLIV.

Vnitarii Religionem ſuam Sacrâ Scripturâ ſuffultam profitentur, ſummamque ejus, titulo *Confeſſionis* concinnatam, ac typis editam, defendunt.

Cum non omnibus, præcipuè extra Patriam noſtram conſtitutis, conſtet, qualisnam Vnitaria ſit Religio; indeque, aberrantes forte à vero, de Vnitariis, opiniones foveant: exhibeo eorum Confeſſionem, ſine notis tamen marginalibus, quæ hæc eſt:

„ Credimus *Vnum* tantum eſſe DEUM *Omni-*
„ *potentem*, Qui *Spiritus eſt*, Rerum cuncta-
„ rum viſibilium & inviſibilium, *Conditor*, *Con-*
„ *ſervator* ac *Rector*. *Pater* omnium, ſuper & per
„ omnia, & in nobis omnibus; adorandus in Spi-
„ ritu & Veritate. Quem agnoſcimus eſſe *Dato-*
„ *rem*, cum præſentis, tum futuræ vitæ. Eſt
„ enim *Remunerator* eorum, qui per fidem acce-
„ dunt ad Eum, & quærunt Eum. Hunc diligimus

„ tan-

„ tanquam omnis bonitatis *Auctorem*,& ceu Sapien-
„ tiæ fontem, Cordiumque Inſpectorem timemus.

„ JESVM CHRISTVM Præcognitum ante
„ jacta Mundi fundimenta, exhibitum autem ul-
„ timis temporibus propter nos, conceptum ex
„ Sancto Spiritu, natum è Caſtiſſima Virgine;
„ Credimus eſſe Dei *Patris* Vnigenitum & pro-
„ prium Filium, *Imaginemque* Inviſibilis Dei, in
„ quo omnis plenitudo *Deitatis* habitat, per quem
„ cognoſcimus Patrem. Is enim Summi Genito-
„ ris voluntatem revelavit & confirmavit, vt *Pro-*
„ *pheta* & *Mediator* inter DEVM & humanum
„ genus. In hujus Sanctiſſimo Nomine, tan-
„ quam maximi noſtri Sacerdotis, invocamus *Pa-*
„ *trem*: nam nullum aliud ſub Cœlo hominibus
„ datum eſt nomen, per quod ſervari nos opor-
„ teat. Hunc ceu æternum *Regem* ac *Dominum*
„ noſtrum: Cui à Deo *Patre*, qui Eum à mor-
„ tuis excitavit, data eſt omnis in Cœlo & in ter-
„ ra poteſtas: ſupplices divino cultu adoramus
„ & invocamus, Et ab eo ſalutem æternam præ-
„ ſtolamur, vt à *Judice* vivorum & mortuorum.
„ Nec enim Pater quenquam judicat, ſed omne
„ judicium *Filio* dedit, vt omnes Filium honorent,
„ quemadmodum Patrem honorant. Qui *Filium*
„ non honorat,Patrem non honorat, qui eum miſit.

„ Credimus SPIRITVM SANCTVM, à Deo
„ & Filio ejus manantem, *Vim* eſſe Altiſſimi,
„ noſtrum autem *Conſolatorem*: Cujus inſpiratione
„ precamur, & efficaciâ regeneramur. Is ſine
„ menſura à Deo, Filio ejus Vnigenito datus, nobis
„ per eundem, ceu *Donum* ejus, & pignus æternæ
„ hæreditatis communicatur; vt in nobis omnia bo-

„ na opera efficiat, atque in omnem nos dedu-
„ cat veritatem.

„ Credimus *Sanctam Christianam Ecclesiam*, „ omnium electorum Dei (à constitutione ejus, „ ad finem usque mundi) Congregationem, cu- „ jus Caput est Dominus & Servator Jesus Cri- „ stus. Norma verò Doctrina Sanctorum ejus „ Apostolorum. Hanc Verbum DEI gubernat, „ Spiritus Sanctus ducit, in ea sinceri Christiani „ omnes versari tenentur.

„ *Reges*, *Principes*, *Magistratus*, confitemur à „ Deo esse. Ideoque pro iis ante omnia, coram „ ejusdem Divina Majestate, quotidiana devota „ fundimus Vota: tanquam pro Ministris ejus, „ quibus parendum est. Nam gladium gestant, „ vt innocentes tueantur, & sontes puniant. Pro- „ pterea honorem eis deferre, tributaque persol- „ vere tenemur. Non solùm supplicii metu, „ sed etiam propter Conscientiam. Nullus au- „ tem ab hac obedientia sese eximere potest, si „ modo Christianus dici velit, Jesu Christi Domi- „ ni & Servatoris nostri exemplum sequens, Is „ enim Tributum persolvit; nec jurisdictionem „ Dominationemve temporalem usurpavit, in sta- „ tu illo humiliationis, gladium Verbi Cœlestis „ exerens.

„ Credimus *Aquam in Sancto Baptismo*; quem „ peragimus, in nomine *Patris*, *Filii* & *Spiritûs* „ *Sancti*; esse signum externum & visibile, nobis „ repræsentans illud, quod Virtus Dei intus in „ nobis operatur: nempe Spiritûs renovationem „ & carnis nostræ mortificationem in Christo Je- „ su. Per Sanctum enim *Baptismum* Christo ini-

„ tiati

„ tiati, Ecclesiæ membra efficimur, & per eum „ Fidei nostræ professionem & vitæ emendatio- „ nem declaramus.

„ *Sanctam Mensam* vel *Cœnam Domini* nostri Je- „ su Christi, Credimus esse sacrum memoriale „ & gratiarum actionem, ob beneficia per Christi „ mortem nobis collata: in Cœtu piorum, in fi- „ de, charitate, suique ipsius probatione celebran- „ dam. Et ita Sacrum *Panem* & *Poculum* bene- „ dictum sumendo, Christi Corpori & Sangvini „ communicare, vnitatemque nostram declarare: „ sicuti in Sacris Scripturis edocemur.

„ Credimus & confitemur, totum humanum „ genus *sub peccato fuisse*, & nos porro peccatis „ obnoxios esse, justificari autem ex Dei (qui omnes „ homines servari vult, & ad Veritatis cognitio- „ nem venire) mera gratiâ & misericordiâ: non „ ex operibus legis, multo verò minùs nostris „ propriis, sed per fidem in sangvine Filii ejus „ Jesu Christi. Quæ Fides à Deo imputatur no- „ bis in Justitiam: ita, vt per eam, ex gratia „ Dei, per Jesum Christum *Remissionem peccato-* „ *rum*, ac proinde & æternam Salutem conse- „ quamur. Nam Christus pro nobis & peccatis „ nostris mortem cruentam passus, factus est Vi- „ ctima & Propitiatio. Exemplum autem nobis „ reliquit, vt vestigia ejus sequamur, imitando „ ejus modestiam, charitatem, patientiam, cæ- „ terasque Virtutes, quæ potissimùm in cruce „ ejus eluxerunt. Omnibus ergo qui remissionis „ peccatorum & Regni Cœlorum compotes fieri „ volunt, vera & seria præteritorum delictorum „ agenda est pœnitentia, fructusque eâ digni ex

„ viva Fide manantes proferendi. Nam Fides „ ſine operibus mortua eſt. Præceptis igitur Dei „ (quæ gravia non ſunt) obtemperandum eſt, „ quorum ſumma in eo continetur, vt Deo & „ Proximo, debitam charitatem exhibeamus. Fi- „ des enim per charitatem debet eſſe operans. „ Curandum ergò, ne incaſſum accipiamus gratiam „ Dei, quæ cunctis hominibus illuxit ſalutifera, „ & erudit eos, vt impietati, mundanisque cupi- „ ditatibus vale dicto, temperanter, juſtè, pieve „ vivant, in præſenti ſeculo, expectantes ſperatam „ beatitudinem, adventumque glorioſum Magni „ Dei & Servatoris noſtri Jeſu Chriſti: Qui ſe „ ipſum pro nobis dedit, ut nos redimeret ab „ omni iniquitate, & purificaret Sibi ipſi popu- „ lum peculiarem, ſectatorem bonorum operum.

„ Credimus & ſperamus fore *Carnis reſurrectio-* „ *nem*, cum juſtorum, tum injuſtorum. Ve- „ niet enim Chriſtus Dominus de Cœlis, in Patris „ ſui & ſua gloria, & cum cunctis Sanctis Ange- „ lis, vt judicet vivos & mortuos, qui omnes „ coràm Tribunali ejus comparebunt, & tunc uni- „ cuique reddet juxta facta ipſius. Impii quidem „ & injuſti perenni deſtinati ſupplicio, conjicien- „ tur in ignem æternum, Diabolo ejusque ange- „ lis paratum. Pii verò ac juſti, mortalitate de- „ poſita, & glorioſo corpore induti, transferentur „ in locum à Chriſto Domino eis paratum, ubi „ Thronus ipſius & Dei Patris eſt: ut ita Dei fa- „ ciem intuentes, ſanctis Angelis ejus æquales fa- „ cti, ineffabilis gaudii & æternæ felicitatis par- „ ticipes, ſemper ſint cum Domino.„ *Finis Con-feſſionis.*

CCXLV.

§. CCXLV.

Ecclesia Vnitaria, curæ commissa est unius *Superintendentis*, Claudiopoli residentis, qui Tractus inspectionis suæ visitat, Synodos indicit, Pastores ordinat, & majora Religionis suæ negotia tractat.

1. Superintendentem Vnitarii peculiarem habent ab An. 1571; functi verò hoc munere sunt: 1. *Franciscus Dávidis*, gente Saxo, educatione Hungarus, patre Calceario Claudiopoli natus. Is acuto imbutus ingenio, summam sibi, tam in patria, ubi studiorum rudimenta posuit, quàm, & maximè quidem in Academia Vittebergensi, quam An. 1548. salutaverat, comparavit eruditionem. In patriam, cum Lutheri placitis, redux, Pastor Claudiopolitanus, & post Superintendens Lutheranorum Hungaricæ Nationis in Transsilvania creatus est: anno enim 1556, sententiæ de Cœna Domini, vt Superintendens Ecclesiarum Hungaricarum, subscripsit. Calvino deinde accessit, à quo non longo post tempore de fecit, ac Antitrinitariorum factus est antesignanus, Pastorque Ecclesiæ Vnitariæ Claudiopolitanæ; cui præcipua à Principe Privilegia impetravit. Superintendentis Vnitariorum An. 1571. consecutus est dignitatem, quo fungente, An. 1572. Feria secunda Pentecostis Princeps *Steph. Báthori* in Comitiis proponit; *Esse quosdam, qui in Religione innovent; Vnde concludunt Status, vt Franciscum Davidis, ac Superintendentem Princeps ad se venire jubendo exploret, an tales Innovatores* (in Religione Vnitaria) *diversi*

sint

ſint in Religione, quàm fuerunt tempore denati Principis; re comperta excommunicentur. Si Excommunicationem parvi pendant, Princeps eosdem juxta demerita puniat. Migrante de vita Principe Joanne Sigismundo, ſtatus Vnitariorum, & conſequenter *Davidis*, inminui videbantur. Adcuſabatur inſuper Davidis propria à Conjuge, cui *Catharina Barát* nomen erat: cujus intuitu, auctoritate Principis Bathorii, Synodus Provincialis Nagy-Enyedinum A. 1574, convocata eſt, „vt de vita æquè ac doctrina *Da-*
„ *vidis* cognoſceretur: quod cum fieret, tam
„ horrenda ei objiciebat flagitia Actrix Vxor,
„ teſtibus omni falſitate carentibus, ſignisque evi-
„ dentiſſimis &c. *Haner p.* 298, vt ſententiâ per Paſtores Reformatos ac Lutheranos latâ, ab uxore ſejungeretur. Multùm ob id & Vnitariorum animi à Davide alienati ſunt. Et diſſidium interea inter *Blandratam* ac *Davidem* obortum eſt: *Blandrata* enim invocandum Chriſtum adſerebat; *Franc.* verò *Davidis* audebat reos criminis pronunciare, quotquot humani generis Redemtorem invocarent, non ſecùs, ac qui Dei Matrem, aut SS. Petrum & Paulum obteſtarentur. Blandrata, cum Fauſtô Socino, (qui ex Helvetia à Blandrata vocatus, ab An. 1573 ad 1579. *Davidis* hoſpitio Claudiopoli fruebatur) reliquisque aſſeclis metuentes, ne tetri hi errores ſibi etiam imputarentur, Principi *Chriſtophoro Bathori* rem detulerunt; cujus juſſu *Davidis*, cuſtodiæ ſatellitum in ædibus Parochialibus commiſſus eſt. In Synodis demùm, Tordenſi & Albenſi convictus ac ad æternos carceres condemnatus eſt, inque carcerem Devenſem transmiſſus. Ibi carceris miſeriis ac ſordibus confectus, ſenioqûe fractus, per triduum ſine reſpira-

tione

tione horrendum ululans, communi ſenſu & ratione privatus, inter aſſidua ſpectatorum terriculamenta, An. 1579. 6. Jun. miſerabili exitu vitam phreneticus finiit. *Vid. P. Andr. Illia*; *Georg. Haner p.* 299. - 301; & *Lampe Hiſt. Eccleſ. Hung. p.* 303, 304. Vbi pag. 305 - 311. *Franciſci Davidis* quoque Theſes, *Blandratæ* Antitheſes, videſis. Opera Fr. Davidis *Vid.* §. 273. *n.* 3. 2. *Demetrius Hűnyadi*, Bánfi-Hunyadini natus, ſtudiorum fundamenta, manuductore *Gregorio Mólnár*, Rectore Scholæ Reformatæ Claudiopolitanæ, poſuit. Scholæ Enyedenſis tandem Rectorem egit. Inde Italiam profectus, Patavini annorum ſeptem intervallo ſcientiis, Philoſophiæ cumprimis, incubuit, inque Transſilvaniam redux, Scholæ Claudiopolitanæ, jam tum Vnitariæ, Rectorem, & Davidis aſſeclam egit. Extincto Davide, Vnitariorum Paſtor (Claudiopolitanus & Superintendens, opitulante Blandrata, An. 1579. creatus eſt. Libellum de neceſſitate Baptiſmi infantum, dum biennio abhinc hoc Sacramentum apud Vnitarios ceſſaſſet, vulgavit. De Diſciplina Eccleſiaſtica Opuſculum pariter conſcripſit. An. 1592. in vivis eſſe deſiit. 3. *Georgius Enyedi* Transſilvanus, Academica per Italiam, Helvetiam ac Germaniam peregrinatione clarus, ſex annorum ſpatio, in Schola Vnitariorum Claudiopolitana, Rectoris Officio functus, Paſtor ibidem ac Superintendens factus eſt; ſed colica paſſione correptus, anno ætatis ſuæ 42, Chriſti 1597. 24. Nov. extinctus eſt. Epitaphium ejus aureis litteris Tabulæ æneæ (nuper annorum per buſtuarios inventæ, & juſto pretio à Bibliotheca Collegii R. Enyedenſis comparatæ) inciſum exhibet *Hungarus Tymbaules*

baules

haules p. 33. *Conf.* §. 273. *n.* 6. 4. *Joannes Kósa* Enyedio ſucceſſit; quem ordine excepit 5. *Matthæus Torotzkai.* 6. *Valentinus Radecius*, origine Gedanenſis. *Preces matutinas ac veſpertinas* idiomate hungarico, An. 1638, 8vo, Claudiopoli, edidit. Opus pariter de *S. Trinitate*, & *duabus in Chriſto Naturis*, reliquit. 7. *Paulus Cſanádi*, præcipuus Religionis ſuæ Vir, plurimos per annos in Collegio Claudiopolitano Profeſſor, & in Conventu ibidem exiſtente Requiſitor, ac ad extremum Superintendens. *Vid.* §. 277. *n.* 7. 8. *Daniel Beke*, cujus ætate, An. 1638, tumultus inter Vnitarios Claudiopoli oriebatur, dum Matthias Raſoris, (*Szörös Máttyás*) Saxo natione, Miniſter Vnitarius, filius primarii Senatoris, ſpe ſua Superintendentis dignitatem conſequendi quater deluſus, ex ambitione, *Danieli Beke* contradicere, apoſtatam & hæreticum publicè proclamare, ac novos errores, oſtentationis gratia, ſerere inciperet. Delata autem ad Principem *Georg. I. Rákótzi*, re, Comitia impetrabant Cives Claudiopolitani, quæ præſente Principe, An. 1638. 24. Apr. Albæ-Juliæ celebrabantur. His, Daniel Beke, cum ſibi adhærentibus, Confeſſionem receptæ in Transſilvania Vnitariæ Religionis exhibuit. Eodem anno, diebus (6. 7. 8. 9.) Jul. præſidente Principe, ac præſentibus ejusdem Conſiliariis, aliisque Proceribus, ex tribus Nationibus, Comitia denuò in Oppido Dees celebrata ſunt, in quibus actum etiam eſt contra *Judaizantes* ſeu *Sabbatharios*, quorum unus, propter blaſphemias in Chriſtum Dominum prolatas, lapidibus obrutus eſt. Determinatum etiam ibidem fuit, Subſcriptioneque ac ſigillo Principis & 56. Procerum, qualis *Vnitaria Recepta Religio*

ligio esse debeat, quomodo Pastores Vnitarii prædicare & Sacramenta (speciatim, Baptismum in Nomine Patris, Filii & Spiritûs Sancti) administrare, sub pœna *Notæ Infidelitatis*, debeant. Revocata denique fuit & Confessio eorum A. 1579. 2. Jul. concinnata. Hæc omnia integrè recitat Reverendus quondàm *Petrus Nádudvari*, in Codice Concionum Hungaricarum, p. 126-131. 9. *Joannes Járai*. 10. *Balthasar Kontz*. 11. *Daniel Szentiváni*. 12. *Paulus Bedö*. 13. *Michaël Kövendi*. 14. *Michaël Almási*, quo Superintendentis munus gerente Templum Cathedrale, Schola, Ædes Parochiales, Typographeum &c. Vnitariis, A. 1716. adempta sunt; reservato tamen illis libero Religionis exercitio. 15. *Sigismundus Pálfi*. 16. *Michaël* Lombárd *Szent-Ábrahâmi*, Vir, dum vixit, omni literarum genere excultus, Scholæ Claudiopolitanæ ab An. 1716. Professor, ac ab A. 1737. Superintendens; cujus *Theologiâ Manu Scriptâ* Scholæ Vnitariorum utuntur. Is Preces quoque, linguâ Hungarica publicæ luci exposuit Selectissimas, Claudiopoli An. 1746. 12mo, sub titulo: *Sokféle szükségeinkhez alkalmaztatott Könyörgések*. 17. Admodùm Reverendus ac Clarissimus Dominus *Stephanus Aagh* de Sepsi-Szent-Király, Ecclesiarum in Transsilvania Vnitariarum Superintendens, Venerabilis Tractûs Kolosvariensis Vnitariorum Senior, & Ecclesiæ Vnitariæ Claudiopolitanæ Antistes Primarius.

2. De *Visitatione* Superintendentis: An. 1577. 25. Oct. in Diæta Tordensi, statutum fuerat Articulariter, ne usquam, extra *Claudiopolim* & *Tordam* (in quibus numerosiores hodiedùm, quàm alibi,

Vnitarii ſunt) Superintendens Vnitarius Viſitationem inſtituere ac Synodos celebrare poſſit. Hæc Conſtitutio vim aliquamdiu in Tranſilvania univerſa, in Háromſzék verò usque ad An. 1693. habuit. Eccleſias enim in Háromſzék Vnitarias, non Vnitarius, ſed Reformatus Superintendens viſitavit, ſimulque & Paſtores Vnitarios ad functionem Paſtoralem ordinavit, & Literis (*Formatam* dicunt) munivit. Anno tandem 1693, auctore Domino *Joanne Sároſi*, Conſiliario Vnitario, primùm iſthic Viſitationem inſtituit *Mich. Almáſi* Superintendens, exordium faciendo 1. Febr. in Eccleſia Nagy-Ajtenſi, Sedis Siculicalis Miklósvár: teſtibus Actis Viſitationis, quæ apud me quoque reperiuntur. Viſitationi huic, proteſtatione interpoſitâ, Steph. *Veſzprémi* Superintendens Helveticæ Confeſſionis contradixerat, ſed nullo effectu.

3. *Synodi Generales* ſive Provinciales Vnitariorum ſemel annuatim celebrantur, quibus Paſtores initiantur, & cauſæ appellatæ è Synodis Tractualibus ſive Diœceſanis revidentur. Ritus Conſecrationis idem ferè, qui apud Reformatos, eſt. Generales Synodi ordine in Tractibus celebrantur; at præter eas, *Conventus Conſiſtorialis* anni cujuslibet initio ex Officialibus Tractuum ac Conſiſtoribus coaleſcit, in quo cumprimis Paſtorum ac Ludi-Magiſtrorum dislocationes & mutationes peraguntur.

§. CCXLVI.

Superintendentem ordine dignitatis, ac ratione directionis ſequuntur *Seniores*, qui,

qui, pro numero Tractuum, VIII. numerantur, puta: *Kolosvárensis*, *Aranyasensis*, *Küküllöensis*, *Marusiensis*, *Keresztúrensis*, *Udvarhelyensis*, *Albensis*, & *Három-Székensis*. Quælibet verò Diœcesis seu Tractus, *Inspectorem Curatorem*, à Parte Secularium, habet.

1. In Tractu CLAVDIOPOLITANO sive KOLOSVÁRENSI IX. sunt Ecclesiæ, v. l. Kolosvár, Kolos, Szovát, 'Súk, Újfalu, Kide, Nyúlas, Meleg-Földvár, Ilosva. Tractûs hujus *Senior*, idem semper est, qui Superintendens.

2. ARANYASENSIS habet XV, puta: Bágyon, Kövend, Aranyas-Rákos, Várfalva, Singfalva, Szent-Mihályfalva, Mészkö, Szind, Túr, Torda, Jára, Toroczkó, Toroczkó-Szent-György, Veres-patak, Abrud-Bánya. *Filialis*: Komját-szeg, ad Ecclesiam Tur pertinet.

3. KÜKÜLLÖENSIS Ecclesiæ XI: Nagy-Teremi, Széplak, Désfalva, Harangláb, Szöke-falva, Kis-Sáros, Ditsö-Szent-Márton, Dombó, Ádámos, Szent-Benedek & Bethlen-Szent-Miklós. *Filiales*: Ujfalu & Olá-Udvarhely.

4. MARUSENSIS numerat XIII: Szabéd, Hartzó, Szent-Király, Ikland, Kál, Vadad, Iszló, Csik-Szent-Márton, Szent László, Szent-Gerlitze, Csókjaka, Adorjan, & Nyomát.

5. KERESZTVRENSIS, sive *Keresztúr-Fi Szék* habet Ecclesias XXXV: 'Sákod, Bordos, Pipe, Rava, Bözöd, Bözöd-Újfalu, Köris-patak, Korond,

Enlaka, Martonos, Gagy, Szent-Ábrahám, Cſeke-falva, Szitás-Kereſzt-Ur, Kis-Sólymos, Nagy-Sólymos, Sárd, Új-Székely, Alſó-Bóldog-Aſz-ſzony-falva, Fiatfalva; hac Eccleſia, Vnitarii unum cum Reformatis Templum obtinent, quod alternatim frequentant; Kis-Kede, Nagy-Kede, Szent-Miklós, Medeſér, Tordátfalva, Vár-alya, Tartsafalva, Tseherdfalva, Seményfalva, Kis-Kadáts, Nagy-Kadáts, Demeterfalva, Alſó-Bentzéd, Felſö-Bentzéd, Szent-Mihály.

6. In Tractu UDVARHELY ſunt XVIII: Mu'ſna, Ders, Jánosfalva, Városfalva, Ujfalu, Okláud, Karátſonfalva, Almás, Abásfalva, Keményfalva, Gyepes, Kénos, Lókod, Homoród-Szend-Márton, Retſenéd, Homoród-Szent-Pál, Homoród-Szent-Péter, Vargyas.

7. ALBENSIS, in Comitatu Albenſi Superiore, juxta Alutam, habet VI, puta: Pálos (ab Aluta removetur,) Alſó-Rákos, Felſö-Rákos, Ürmös, Dak ſive Datk, & Héviz.

8. Tractus HÁROM-SZÉK dictus, in Sedibus Siculicalibus *Sepſi* & *Miklósvár* Eccleſias X. numerat, quæ ſunt: Nagy-Ajta, Bölön, Sepſi-Szent-Király, Ilyefalva, Kilyén, Kökös, Sepſi-Szent-Iván, Árkos, Köröspatak, Kálnok. *Filiales*, ad quas, ſtatis diebus, Paſtores accedunt, ſunt: Hidvég (in Comitatu Albenſi,) Szemerja, & Szent-György. Tractus *Három-Szekenſis* ab An. 1577 ad A. 1693, fuit ſub Inſpectione Superintendentis Helveticæ Confeſſionis §. 245. *n.* 2. Paſtoresque Vnitarios is, fermè in annum 1690, ordinavit, in hujus Eccleſias. Hinc evenit, vt *Joanne Dajka Keſerü*, circa

circa A. 1619. Visitationem in *Háromszek* instituente, Pastores Vnitarii (Formatâ seu Investiturâ Superintendentis Reformati muniti) in Ecclesiis quibusdam Reformatis, & vice versa, reperti fuerint: Correctionem proinde Vigilantissimus Superintendens haud prætermisit.

9. His Tractibus, tot fermè sunt Pastores, quot Ecclesiæ recensitæ: si enim Claudiopolim excipias, vbi pro Ecclesia florente, duo sunt Pastores Hungari, & unus Polonus §. 162. singulas sanè Ecclesias singulus V. D. M. pascit. Animæ Vnitariæ in universum 28647. numeratæ in Transsilvania An. 1766. fuêre. §. 156. *n.* 1. Ecclesiæ 117. Filiales 8.

CAPVT XVII.
DE RELIGIONIBVS TOLERATIS.

§. CCXLVII.

B. *Toleratæ* in Transsilvania *Religiones* sunt: *Orientalis Græci Ritûs* & *Judaica.*

§. CCXLVIII.

I. ORIENTALIS GRAECI RITVS RELIGIO, quæ inter *Valachos* & *Græcos* fovetur, in *Vnitam* & *Non Vnitam* seu *Dissentientem*, vulgò *Schismaticam* dividitur.

§. CCXLIX.

α. VNITA dicitur, quæ Ecclesiæ Romano-Catholicæ juncta, in Ritibus qui-

dem ab ea diſcedit; at in Articulis Fundamentalibus planè convenit: adeoque, non *Tolerata*, ſed *Recepta* (§. CCXXX.) *Religio* eſt, eademque cum Catholicis jura & prærogativas habet.

1. *Vnita* quidem Græci Ritûs Religio, prorſus Romano-Catholica eſt, quod patet vel ex Diætali Articulo VI^to^ Anni 1744, qui ſic habet: „ - - Sine diſcrimine Religionum, etiam Sacræ Romano-Catholicæ Eccleſiæ Græci Ritûs verè Vnitorum, cum & illi Catholici ſint *&c.* opportunum tamen duxi, §. 230, ubi ſermonem de Religione Romano-Catholica abſolvimus, hujus ſolùm mentionem facere; & ea hoc loco, quæ ſtudium brevitatis admittit, commemorare. Non alia autem ex ratione, quàm, quòd & *Vnitæ*, & *Non Vnitæ* Religionis homines, unius, *Valachicæ* vel *Nationis* ſint; ac præterea, quæ ad utriusque Religionis hiſtoriam pertinent, commodiùs poſt ſe invicem in noſtram intelligentiam cadant.

2. Quantùm Valachis Religio Romano-Catholica fuerit exoſa, docet *P. Andr. Illia S. J.* in *Ortu & Progreſſu Gentium ac Religionum* p. m. 5, 6: Gens, *inquit*, ipſa (*Valacha*) rudis admodùm & ſchiſmati ac ſuperſtitionibus ſæculis ſuperioribus involuta, Spiritum Sanctum à ſolo Patre procedere credidit; ſalutaria Orthodoxorum lavacra, cæterosque ritus damnabat execrabaturque. Exemplum à Clero accipe: adeo huic exoſa fuêre Catholicorum Sacra, vt ſi Romani Ritûs Sacerdotum quempiam ad lapideam Valachorum aram

rem

rem divinam facere contigiſſet, illam funditùs diruerit, ipſos etiam pavimenti lateres, velut pollutos everterit, aramque innovarit. Catholicis addictos Sacris gravi affectos morbo ſalutari rurſùm initiabant lavacro; renuentes honore privabant ſepulturæ. *Ita Ille.* Tamen. An. 1698. multi (octoginta millia *Faſching* numerat) eorum Romanæ ſe Eccleſiæ addixerunt, & *Vnionem* cùm Ea inierunt, primas hac in re navante curas E. Cardinale *Leopoldo* à *Kollonics*, ſecundas verò P. Gabriele Heveneſio, & P. Stephano (Paulus aliis) Baranyi Soc. Jeſu Sacerdotibus; quorum prior, arduas quasque enaſcentes difficultates, apud Cæſaream Aulam Viennæ diluit. *Vt habet P. Faſching.* P. Baranyi, Albæ-Juliæ Plebanus, *Theophilo*, Valachorum id temporis Antiſtiti auctor fuit A. 1696, vt ejurato cum ſuis Schiſmate, Romanæ Eccleſiæ reconciliaretur. Coacta igitur per Theophilum Poparum (Paſtores dico Valachorum) Albam Juliam Synodo, An. 1697. M. Febr. concluſum ibi eſt de reditu in gremium Eccleſiæ R-Catholicæ. Anno eodem itaque, 21. Mart. idem *Theophilus*, cum 12. Archi.Diaconis (Petro-Popæ Valachis ipſis audiunt) Vnioni ſubſcripſit, eamque Sigillis communivit; & ſequentes 4. Articulos, in quibus antea diſſenſerunt, juramento firmatos profeſſus eſt:

„ I. Agnoſcimus Romanum Pontificem totius „ Eccleſiæ Chriſti per Orbem diffuſæ caput eſſe „ viſibile.

„ II. Profitemur, præter Cœlum, ſedem Beatorum; ac Infernum carcerem damnatorum,

„ tertium dari locum, in quo animæ nondum „ expiatæ detinentur ac purificantur.

„ III. Panem Azymum ſufficientem materiam „ Cœnæ Dominicæ, ac Sacrificii Miſſæ ſeu Li„ turgiæ, non dubitamus.

„ IV. Spiritum Sanctum, tertiam in Trinita„ te Perſonam, à Patre & Filio procedere cre„ dimus; ac reliqua omnia admittimus, profite„ mur ac credimus, quæ Sancta Mater Eccleſia „ Romano-Catholica admittit, profitetur ac credit.

Præmiſſa Fidei profeſſione, tria viciſſim à Sacratiſſimo Imperatore LEOPOLDO, poſtularunt: „ 1.) Vt Sacerdotes & Ritûs Græci Monachos eo„ rundem Privilegiorum & Jurium participes fa„ ceret, quibus jam gaudent non ſolùm Sacer„ dotes Romano-Catholici, ſed etiam Ariani, „ Lutherani, Calviniani. 2.) Vt in quolibet pago, „ in quo Parochus eſt, domum habeat Eccleſia „ Parochialem; ne in aliena domo aut fundo co„ gatur Parochus habitare. 3.) Vt adæquata de„ pendentia & diſpoſitio Parochorum ſit penes „ Epiſcopum, & nullo modo penes Sæculares, vt „ hactenùs. „ Nec poſtulatis fruſtrati ſunt; anno enim 1698, 14. Apr. Viennæ, ſic pro Valachis concluſum, atque à D. Leopoldo ad Regio-Transſilvanicum Gubernium transmiſſum eſt: „ Qui ex Sacerdotibus Græci Ritûs Valachus edi„ tâ profeſſione ad obſervantiam ritûs apud Ca„ tholicos, cum agnitione Summi Pontificis ſe „ declaraverit, gaudebit privilegio Catholicorum, &c. An. 1698. die 7. Oct. exarato denuò Inſtrumento Vnionem roborarunt, ſimulque Popæ po-

ſtula-

ſtularunt, vt iisdem prorſus juribus, quibus memorati Sacerdotes, utuntur, frui ipſis permiſſum eſto. Actum igitur de hoc negotio in Comitiis fuit An. 1698. 20. Oct. at non pro eorum voto. Non multo vero poſt tempore, inmunitatem Popæ nacti ſunt optatam; qua ne abuterentur, An. 1699. 8. Sept. Art. 4. concluſum eſt: *Popæ, ſi cui Religioni Receptarum ſe univerint, ſimili Privilegio, & non majori utantur; & ideo decimas à Terris, quæ Dominorum Terreſtrium ſunt, præſtent. In pagis minoribus unus, in majoribus duo ſunto. Qui in antiquo ritu manſerint, antiquis legibus teneantur.* Articulo verò 6to, *Pro inveſtigatione ſtatûs Poparum, & in Eccleſiis Auditorum, in negotio Vnionis Commiſſarii nominantur, qui vicatim Eccleſias luſtrantes, quid Popæ, quid Eccleſia, ubivis, reſponderit, Gubernio referant.* Circa A. 1761. magnum Valachorum Vnitorum numerus cepit incrementum, univerſis Militibus Limitaneis Valachis (§. 214. 215.) Vnionem ingreſſis. Jam demùm, vt reliqua collata in Vnitos Cæſarea Beneficia taceam, commemorandam ſe offert Clementiſſima Aug. Imp. D. D. MARIAE THERESIAE Munificentia. Scilicet, Parochis Valachorum Vnitis, tempore antea Manipulationis, agri 9. Cubulorum capaces, atque Fœneta 4. curruum proventum ferentia, ab onere Contributionis eximebantur; ſed augmentum Gratia Cæſareo-Principalis ſumſit inſigne, dum A. 1768, agri 20. Cubulorum, Fœnetaque 15. Curruum, & omnia eorum pecora, inmunia Contributionis facta ſunt. Eo ſimul tempore, duodecim millia Florenorum Epiſcopo Vnitorum Græci Ritûs tradita, quæ Popis Vnitis (recenter cumprimis Fidem Romano-Catholicam amplectentibus) in ve-

ſtitum eorum, & libros neceſſarios, erlargiantur.

§. CCL.

EPISCOPVS Eccleſiarum in M. Transſilvaniæ Principatu, Partibusque Eidem reapplicatis, Græci ritûs Vnitarum unus eſt: qui ſuam licet Sedem in Dominio habeat Balásfalvenſi; *Epiſcopus* tamen *Fagaraſienſis* nuncupatur, ab Oppido Fagaras, ubi primùm Cathedra Epiſcopalis conſtituta fuit.

1. *Epiſcopus* (*Vladica*, i. e. habens poteſtatem, Valachis, vocatur) Vnitorum in Transſilvania Valachorum primus fuit: 1. *Theophilus*, de quo jam *§.* 249. *n.* 2. diximus: An. 1698. M. Jul. mortuus. 2. *Athanaſius* ei ſucceſſit, quem nihil de Catholicis cogitantem Sacris, *P. Paul. Baranyi* induxit, vt ea deceſſoris exemplo profiteretur. Athanaſius An. 1700, Viennam conceſſit, novum impetraturus Diploma, quô, quid *Vnio* ſonet declararetur. Reducem Illuſtr. Comes *Steph. Apor* Epiſcopalibus indutum ornamentis in feſtivo Procerum ac ſymphoniacorum comitatu Albam-Juliam induxit, Valachorumque Epiſcopum Cæſaris nomine dixit ac promulgavit. *Vid. P. Illia.* Athanaſio vitâ functo, ſurrogatus eſt 3. Lib. Baro *Joannes Nemes* de Patak, ritûs ante Latini Sacerdos, Sacris profaniſque Literis apprimè inſtructus. Mortuo 1727, ſucceſſor denominatus eſt 4. *Joannes L. Baro Klain*, Seminarii S. Adalberti

berti Tyrnavienſis Alumnus, A. 1729, quo non-dum munere ſuo fungente, Clerus populusque Valacho-Vnitus, ita volente Cæſareâ Regiaque Majeſtate, Academici Soc. Jeſu Collegii Claudiopolitani Rectoris ope, conſiliis & directione utebatur. Illo Romam, ubi vivere deſiit, migrante, obtinuit An. 1752. Epiſcopatum 5. *Petrus Paulus Aaron* de Biſztra, cujus ætate, permulti Valachorum, vt diximus, *Vnionem* cum Romana Eccleſia amplexi ſunt, præcipuam hac in re navente operam Exc. ac Ill. Generali Armorum Præfecto *de Buccov* §. 205. *n.* 2. Eadem occaſione Epiſcopus Aaron *Epiſtolam Conſolatoriam* ſcripſit, quæ An. 1761. *Baláſfalvæ* in 12mo prodiit. 6. *Athanaſius Rednik* de Gyúlafalva, cujus reliquorumque Epiſcoporum Nominibus titulus ſequens competit. 7. Ill. ac Rev. D. GREGORIUS MAJOR, Dei & Apoſtolicæ Sedis Gratia Eccleſiarum in M. Transſilvaniæ Principatu, & Partibus Eidem reapplicatis Græci Ritûs Vnitarum Epiſcopus Fagaraſienſis, actu fungens.

2. Reſidentia Epiſcopi, quæ primùm in Oppido *Fagaras* locata fuerat, à pluribus annis, in Vico Oppidorum æmulo *Baláſfalva*, Comitatûs Albenſis, habetur. Hanc in rem *Faſching* Nov. Dac. pag. 22. habet: *Huic* (Epiſcopo Vnito) *Aula Viennenſis Epiſcopium Fagaraſini cum certis proventibus in Baláſfalvenſi Dominio An.* 1736. *conſtituit.* Dominium hoc cum tredecim Pagis Rex Hungariæ Sigismundus *Blaſio Cſerei* florentis hodiedum Proſapiæ Cſereianæ de Nagy Ajta Progenitori, propterea, quod vitam ipſius in prælio Nicopolitano ſumma virtute ſervaſſet, dono dederat; ſed

ſed per injuriam temporum in aliorum ſubinde poſſeſſionem devenit, quos inter non ultimus fuit *Andreas Bagdi*, Caſtri in ipſo Bonorum capite extructi, inſtaurator. Poſtremò Anna Bornemiſza, Conſors Principis Michaëlis Apaffi eorum, ad quos jure pertinebat, hæredibus excontentatis, Statuum quoque & Ordinum conſenſu, juxta *Comp. Conſt. P.* 4. *T.* 12. *Art.* 6. accedente, proprium ſibi fecit, qua in filio ſuo Michaële juniore Apaffi deficiente ad Fiſcum rediit, & ita demùm An. 1738. per Divum Imperatorem CAROLVM ſextum pro perpetua Epiſcopi, & Religioſorum *Ordinis Baſilii Magni* fundatione deputatum fuit. Reſidentia Epiſcopalis ex Antiqua Caſtri forma majorem in dies nitorem induit. Non procul inde eleganti ſtructum opere ſurrexit *Templum* cum *Monaſterio S. S. Trinatis*, Domicilio utpote præfatorum Religioſorum, juxta ritum ſuum, eidem Epiſcopo loco Canonicorum & Capitulo aſſiſtentium; traduntur ibidem Literæ, quibus Parochi parantur; habetur & inſigne Typographeum, à *Stephano Páldi*, Typographo Claudiopolitano Reformatæ Religionis adſtructum, quo Latini quoque, ſed Valachici imprimis Libri, imprimuntur.

§. CCLI.

Venerabilis *Cleri Vniti* membra ſunt: *Vicarius Generalis*, *Theologus*, *Præpoſitus*, *Canonici*, *Notarius Cleri*, *Archi-Diaconi* Diſtrictuum & *Parochi* Eccleſiarum.

1. VICARIVS GENERALIS, qui & Cauſarum Canonicarum Auditor, ita & PRAEPOSITVS, ſunt

ſunt ſimul etiam Canonici Capitulares. THEOLOGVS verò, quem Valachi *Theologul* nominant, è *Societate Jeſu* antehac exſtitit. ARCHI-DIACONI, pro numero Diſtrictuum, plurimi ſunt. In *Titulari Dacico* Anni 1767, pag. 115-117, hi recenſentur: Dályaienſis, Bényenſis, Dobrenſis, Fagaraſienſis, Carolinenſis, Töviſſienſis, Örmény-Székienſis, Kiskerékienſis, Szováthienſis, Somlyovienſis, Tordenſis, Bontz-Nyireſienſis, 'Sukienſis, Milvanienſis, Reſinarienſis, Czikindalienſis, Száſzvároſienſis, Ketzeienſis, Monorienſis, Görgényienſis, Biſtricienſis, Szovárienſis, Kulunienſis, Ilyienſis, Kalborienſis, Alſó-Venitzenſis, Radnothienſis, Sövényfalvenſis, Száſz-Nyireſienſis, Ketelienſis, Hátzegienſis, Szent-Martonienſis, Koporienſis, Somkutienſis, Potságienſis, Udvarhelyenſis, Kováſienſis, Tohátienſis, Szépvizienſis, Három-Székienſis, Húnyadenſis, Bábolnaienſis, Halmágyienſis, Ilyésfalvenſis, Iklandienſis, Abafájienſis, Diomalienſis, Középfalvenſis. Hæc verò enumeratio non juxta locorum ſeriem procedit. Obſervandum etiam, adjectiva patria hungarica terminari in *i*, vnde à pagis *Tövis*, *Reſinár* &c. derivantur: *Töviſi*, *Reſinári* &c. ac hinc in latino quoque obtinuerunt: *Töviſienſis*, *Reſinarienſis*, ſed, excluſo *I*, deberent enunciari: *Töviſenſis*, *Reſinarenſis*, cet. Ex iis autem, quæ vocali terminantur, vt ſunt: *Bábolna*, *Ilyésfalva*, *Középfalva*, oportet derivari: *Bábolnenſis* (non *Bábolnaienſis*) *Ilyesfalvenſis*, Középfalvenſis; ſicut ex *Lipſia* & *Jena*, non *Jenaienſis* & *Lipſiaienſis*, ſed *Lipſienſis* & *Jenenſis* *fit*. In his tamen, hic alibique, communem ſæpiùs uſum imitamur.

2. PO-

2. POPAE (ita ſcilicet *Sacerdotes* nominantur) in Transſilvania Valachorum, *Vnitorum* æquè ac *Non-Vnitorum*, plurimi admodùm numerantur. *P. Andr. Illia* ſcribit, A. 1696., bismille Sacerdotes fuiſſe repertos. *P. Faſching. Nov. Dac.* p. 22. dicit: *Numerantur nunc in Transſilvania Poparum Valachicorum, ultra tria millia, ex his Archi-Diaconi plures quadragenis.* Malis & incommodis, quæ ex Poparum multiplicatione, ſequi poterant, regnante Auguſtiſſimo felicis recordationis CAROLO VI, contraire conata ſunt Comitia, An. 1714, 6. Jan. *Articulo* 8vo, ſic fermè decernentia: *Quia Popæ in Eccleſiis nimis eſſent multiplicati, (Cfr. §. 249. n. 2.) exceſſus eorum nimii, quos Epiſcopus absque ſelectu, à potiori inhabiles, accepto pretio ordinat; quin & Ipſe & Parochi ſui in Jurisdictiones Officialium involare, Decimas Dominis, è terris, quas colunt, denegare, malefactoribus patrocinari, receptum illis præbere, plebem denique multifariis exactionibus emungere attentant; hinc ſtatuitur, ut Status ubique Poparum & numerus, modus vivendi, fundus reſidentiarum, & Oeconomiæ, per Officiales inveſtigentur, Gubernioque, vt facta cum Epiſcopo communicatione, medelam adhibeat, ſubmittatur.* Aliter proinde omnia nunc ſe habent: creſcetque fortè in dies paulatim & pedetentim rectus in populo Valachico ordo: at faciliùs foret clavam Herculi extorquere, quàm citò unoque momento Valachos ab inveteratis abſtrahere conſvetudinibus. Huc facere videntur verba *P. Andr. Illiæ Soc. Jeſu*, qui in *Ortu & Progr.* ſic fatur: „Juvat hìc è plurimis pauca Valachorum „propria attigiſſe. In Sanctorum celebranda me„moria, temporeque, quo à carnibus abſtinere „ſolent, obſervando, cujus violationem, rudes

„pia-

„ piaculum homicidio majus eſſe ducunt, veteres „ ſequuntur faſtos.„ (*Hinc, licet Calendarium vetus imprimere non liceat, ſub pœna flor.* 1000. *vi Articuli* 45. *Anni* 1599; *novum namque Calendarium An.* 1591. 21. *Sept. in Comitiis Albæ Juliæ celebratis receptum fuit, & à Feſto Nativitatis Domini anni ejusdem uſum habere cœpit: in rationem tamen Valachorum, Vnitorum æquè ac Non-Vnitorum, Calendarium Julianum cum Gregoriano, unis iisdemque paginis imprimi conſuevit*) „ Quatuor in anno majo„ ra habent jejunia: Vernum ante Paſcha heb„ domadarum ſeptem; ante Chriſti Natalitia al„ terum, unâ pauciores complectens. Ab Octa„ va item Pentecoſtes ad ipſa Divorum Petri & „ Pauli ſolennia; & à Calendis Auguſti ad XIX. „ Cal. Septemb. carne, & quidquid lacteum eſt, „ non veſcuntur. Abſtinent etiam feria quarta „ & ſexta: (*Die Mercurii & Veneris*) hac in me„ moriam Salvatoris in Cruce mortem oppeten„ tis; illâ, quod humani generis Redemptorem „ die à Mercurio nuncupata natum, ejusdemque „ mortem in Judæorum Concilio decretam eſſe „ credant. Nullius ex adverſo Sancti Vigiliam „ (ſi prædictos Apoſtolorum Principes & Domi„ ni Præcurſorem excipias) è Ruthenicorum Fa„ ſtorum ritu jejunio venerantur. Crucis ſimu„ lacrum, Deiparæ ac Sanctorum imagines ma„ gna proſequuntur reverentiâ. Parentes vitâ fun„ ctos detecto lugent capite. E vulgò complu„ res tanta laborant inſcitiâ, vt vel Orationem „ Dominicam ignorent, ad Dominos & Sacer„ dotes minùs occupatos laboribus id pertinere „ dictantes. Sacerdotes diebus tantum feſtis & „ dominicis ritu græco rem Divinam faciunt,

„ nul-

„ nullos ferè, ſi cultiores quosdam excipias, ad
„ populum è memoria dicunt ſermones, ſed ty-
„ pis editos pro concione prælegunt, reprehen-
„ derentur alioqui (vt ii quidem perſvadere ni-
„ tuntur) à populo, qui perſvaſum habet, ea
„ ſe ratione hæreſes ac adverſas veræ fidei opi-
„ niones præcavere; reipſa ſuam ſpecioſò hoc
„ commento tegunt inſcitiam: plerique enim
„ vix aliud præter cerimonias quasdam nôrunt,
„ quàm legere. „ *P. Faſching* quoque *Nov. Dac.*
„ *p.* 20: „ Ipſa experientia nos docuit, expiatio-
„ nem conſcientiæ eos (Valachos) vt plurimùm
„ in abſtinentia à carnibus collocare, ſuorum Po-
„ parum precationibus tantum tribuere, vt ſibi
„ firmiter perſvadeant, eorum precibus è flam-
„ mis damnatorum animas vitâ functorum libera-
„ ri; has ergò precationes, viduæ locupletiores,
„ ære aut pecore à Popis licitantur, quos obſer-
„ vavimus, maximè in Turcica Valachia, pro
„ tribunali conſcientiæ, pœnitentibus in expia-
„ tionem criminum, certam terræ partem, cibi
„ loco vorandam decernere, quam qui ære non
„ redemiſſent, vorarunt.

§. CCLII.

β. NON-VNITA Græci Ritûs RELIGIO, inter reliquos Valachos, atque Græcos quæſtum in Transſilvania exercentes (§. CLIX.) locum habet, ac ab uno VICARIO, Archi-Diaconisque circiter triginta Diſtrictuum regitur.

Hæc

Hæc quidem Religio non eſt *Recepta*, ſed *Tolerata*, & ſub protectione Principis. Leges antiquæ, quæ *Approb. Conſt. Part. I. Tit. VIII. Art. I. & II*, *item Edict. XLII. & XLIV. Nec non Compil. Conſt. Part. I. Tit. I. Art. 6. 9.* 10. de Valachis, eorumque Wladika & Popis ſonant, de *Non-Vnitis* omnes intelligendæ veniunt: *Vnio* ſi quidem poſt ea tempora locum obtinuit.

§. CCLIII.

II. JVDAICA RELIGIO tantùm abeſt vt Receptis adnumerata ſit, vt potiùs omnibus Transſilvaniæ incolis, lege publicâ, interdicta: ea tamen, inter natos Judæos (§. CLX) Principum Statuumque indulgentiâ, ad præſentem diem, toleratur.

1. *Judaizantes* ſive Sabbatharii ii ſunt, qui neglectâ diei Dominici reverentiâ, Sabbathum Judæorum more colunt, Suillâ non veſcuntur, & Vni Deo Patri Divinos honores præſtant. Quando hæc Secta, quam Sæculo 16to ortam *Jacobus Gvalterius* in Tabulis Chronographicis ſcribit, in Transſilvaniam irrepſerit, incertum eſt. *Vt verò nullus, quantumvis apertus error, unquam exſtitit, qui propugnatorem è primoribus non nanciſceretur: hic quoque defenſorem* (ſi non propagatorem) *habuit Simonem Petſium* obſcuris parentibus in Hungaria ortum, ſtudiorum verò beneficio ad altiora promotum. PETSIVS (Hung. *Pétsi*) ille *Linguarum Orientalium*, Hebraicæ, Rabbinicæ, Arabicæ, Græ-

cæ, Turcicæ, & *occidentalium*, Latinæ, Germanicæ, aliarumque cognitione clarissimus, servitiis se addixerat *Stephani Botskai*, quo Principatum obtinente Transsilvaniæ, Secretarium apud eum egit; tempore postmodùm *Gabrielis Bethlen* Transsilvaniæ *Cancellarius* nuncupatus fuit. Hic Judaizans (Hung. *'Sidózó*) seu Sabbatharius (*Szombatos*) famosissimus, in lingvam Hungaricam ex Talmude libellum traduxit, sub titulo *Doctrinarum è S. Patribus collectarum;* qui tamen typis caruit. Eum haud levibus adcusatum criminibus, Princeps Gabr. Bethlen diutinæ commisit custodiæ; Successor verò *Georg. I. Rákóczi*, erroris convicti possessiones, (præter pagum *Szent-Er'sébet*) quas habebat plurimas ac opimas, in Fiscum redegit. Scilicet, lege publica statutum fuerat An. 1618. 4. Oct. vt *vniversi Innovatores, præter 4. Receptas Religiones, signanter Judaismus, & Judaizantes, Notam Infidelitatis incurrant.* Annis quoque 1635, 1638, 1662, decretum, vt *Judaizantes omnia Bona amittant, & Caput redemptibiliter. Approb. P. I. T. I. Art.* 4. & *P. I. T. IV. Art. I.* Pétsius denique in Possessione *Szent-Ersébet* Sedis Udvarhely, quam, cum 75. Subditis patribus familias, ceteris exclusus, possidebat; se, territorio dicti pagi exire prohibitum, continuit; & senio circumventus, Confessionem Helveticam professus est, versionemque Bibliorum Hebraicorum in Hungaricum (cui & inmortuus est) paravit. §. 275. 50. Fuerunt complures execrandi Subbathariorum dogmatis studiosi, ante annum (præsertim) 1638. quo, in Conventu Désensi §. 245. *n.* 1, quidam eorum mortis, carceris alii, sententiam audivêre. Erat tum inter damnatos ad carceres *Mich. Szent-*

Miklό-

Miklósi, patre ex Croatia oriundo, matre Hungara, utrisque Vnitariæ Religioni addictis, An. 1603. in lucem editus, ac in Claudiopolitana Vnitariorum Schola literis imbutus, qui Simonis Pétsi aulicus per aliquot annos Concionator, adventum Messiæ in carne pro mera habebat fabula. Is in expiationem erroris carceri mancipatus Fagarásensi, sed mox spe conversionis dimissus, operâ *Stephani Geleji* Superintendentis §. 233. *n.* 2. Religionem Confessioni Helveticæ superstructam amplexus est. Ecclesiæ igitur *Kölpényensi*, & haud multo post florentiori longè, *Maros-Vásárhelyensi* per 14. annos, in Sacris præfectus, Servi fidelis munus implevit, ac in dicta Civitate Maros-Vásárhely, viribus jam orbatus ideoque privatis suis ædibus morborum agmine occlusus, An. 1668. æt. suæ 65, mortalitatem exuit. Lapis ibidem muro Templi inclusus memoriam ejus conservat. Libellus ejusdem hungaricâ exaratus linguâ, de Sacris Scriptoribus, & *Panegyris Sanctorum Notariorum* nominatus mansit ineditus. *Vid. Hungarus Tymbaules p.* 83. Denique Sabbatharios, potiori ex parte, Vnitariæ alioquin Religioni fuisse deditos, (cum & in hac non omnia Messiæ debita tribuantur) extra dubium quidem est: sed hac hodie macula, cum vix aliqui Sabbathariorum in Transsilvania supersint, Vnitarii justè notari non possunt. Nidus ante hac Judaizantium, in Sedibus Maros & Udvarhely potissimùm fuit, ac pagi, præ reliquis, *Nagy-Ernye*, *Ikland*, *Bözöd-Újfalu* &c. hac Sectâ infecti fuisse memorantur.

2. Fuit non pridem & Secta Anabaptistarum (quibus baptismus Christiani, sub pœna 500. Impe-

rialium, fuerat An. 1599, *Art.* 26, interdictus) tolerata, à temporibus Principis Gabr. Bethlen: at ii paucos ante annos in Ecclesiam Romano-Catholicam introducti sunt. §. 161.

PARTICVLA POSTERIOR, ET CAPVT XVIII.

DE RE LITTERARIA IN TRANSSILVANIA.

§. CCLIV.

Litteræ in Transsilvania, post hujus ab Hungaria sejunctionem, Musis sæpiùs à Marte impeditis, non raró obsignatæ ferè fuêre: floruerunt veró sub Gloriosissimis Principibus, *Stephano* & *Christophoro Báthoriis*, *Gabriele Bethlen*, *Georgiis I.* & *II. Rákotziis* (ad An. 1657.) *Michaële I. Apafi* pauculis annis, & Augustissimis cumprimis, CAROLO VI. atque MARIA THERESIA, Quæ diutinæ pacis patriæ, Musis amicæ, conservatrix, altera veluti Pallas, Scientias omnes clypeo SVO protegit.

§. CCLV.

Res Litteraria, pro diversarum ratione Religionum, in diversis, apud *Romano-*

Catholicos, *Helveticæ Confessioni addictos*, *Lutheranos*, *Vnitarios*, nec non *Valachos*, Palæstris, excolitur.

§. CCLVI.

I. Studia Litterarum inter ROMANO-CATHOLICOS, Universitate *Claudiopolitana*, & Gymnasiis: *Carolino Albensi*; *Udvarhelyensi*, *Maros-Vásárhelyensi*, *Csik-Somlyensi*, *Kantensi*, *Cibiniensi*, *Mediensi*, *Bistriciensi*, *Scholisque* trivialibus traduntur.

1. De *Vniversitate*, CLAVDIOPOLITANA, tenendum: Princeps *Steph. Báthori*, bonorum omnium dignus laude, An. 1576, Thronum conscendens Polonicum, cum Successore ac Fratre suo *Christophoro*, consilio & operâ *P. Joannis Leleszi*, antea Agriæ agentis, Societatem Jesu in Transsilvaniam recepit. *Christophorus* invitavit, *Stephanus* Poloniâ An. 1579. misit. Invitanti annuit Præpositus per Poloniam Provincialis *P. Franc. Sunnyerus*, lectosque decem (plures deinde missi) Socios Calend. Octobr. Claudiopolim induxit. In his Jacobum Vangrovitium, qui ceteris præesset, ab Vilnensi, quod regebat, Collegio, & Aloysium Odescalum latinè concionaturum, a Cracoviensi sede, translatos. Societati attributa sedes est in Abbatia Kolos-Monostorensi, (quæ olim Familiæ D. Benedicti fuerat) extra Vrbem Claudiopolim, sed Suburbio conjuncta; ubi Societas Scholam aperire conabatur: sed cum fructus speraretur amplior, si in Vrbem Scholæ inducerentur, Prin-

ceps Christoph. Báthori, pro Sede Collegii, Templum & Cœnobium desertum, quod olim erat Franciscanorum, contulit. Pro Gymnasio verò instituendo, Cœnobium Monialium, loco proximo situm, pariter vacuum, vna duntaxat vetulâ superstite, eaque jam pridem cœca, designavit. Ædes itaque ad docendum & incolendum properè concinnatæ sunt, in easque M. Aprili ex Kolos-Monostor migratum. Collegio eidem, pro instituta à se Academia, pagos: *Monostor*, *Báts*, *Jegenye*, *Bogártelke*, *Tiburtz*, & *Kájántó* donavit. Pari liberalitate, Albæ-Juliæ, Steph. & Christoph. Báthorii Collegium Societati fundaverunt. Octo Patres hic initio, & mox Claudiopoli triginta sedem habuêre: quorum Albæ 4, Claudiopoli 18, An. 1586. confecti peste sunt; in Abbatiam Monostorensem licet evitandæ pestis causâ pars Collegii secesserit. An. 1585. in Gymnasio Claudiopolitano & Philosophia & Theologiæ aliquid tradi cœpit. An. 1586. *Steph. Báthori*, inclitus Rex Sarmatarum, in lecto emortuali, *Sigismundo Báthori*, præcipuam & primam Societatis Jesu curam testamentali jussione demandabat, his verbis: „Ad Te, Nepos Charissime, Si„ gismunde Báthori, redeo, Tibi imprimis Col„ legium Claudiopolitanum & Albense lego & „ committo, quæ Collegia Pater Tuus & ego „ fundavimus propriis ex facultatibus nostris, sine „ cujusquam injuria. Quæ ita tuearis ac defen„ das, quatenus animæ tuæ, Patriæque, cui præes, „ salus Tibi cura est &c. *Vid. P. Andr. Illiæ Ort. & Progr.* Item, *Franc. P. Pápai Rudus Redivivum*; nec non, *Ortus & Progressus Collegii Academici S. J. Claudiopolitani*, *Auctore P. Georgio Daróczi S. J.* cu-

jus

jus verbis, præſentem notam, potiori ex parte, contexuimus. Non tamen longum hoc PP. Jeſuitarum gaudium eſſe potuit, anno enim 1588, quo Sigismundus regendam Transſilvaniam, à *Jo. Getzi* hactenùs moderatam ſuſciperet, §. 109. *n.* antequam quidquam concluderetur, expulſio Societatis petebatur, Sigismundoque denunciabatur, aut Societatem, aut Principis Solium dimittendum eſſe. Sigismundus licet, cui Societas tanta devotione commendata fuerat, & qui non modicum, propter educationem, Patribus S. J. debebat, ſeriò, ſed fruſtra, in id incumbebat, vt ad mitiorem ſententiam Proceres deduceret: mox proinde aſſenſit, vt Transſilvaniâ Societas excedat, poſtquam ab ea Faſtos Civiles, à Gregorio P. M. correctos, ſummo ſibi ſtudio commendatos accepiſſet, ab omnibus tandem regnicolis (*Wolfg. Bethlen Hiſt. p.* 363. docet, An. 1582. Novum Calendariûm in Transſilvania receptum) receptos, ac pro An. 1591. impreſſos. *Vid. Approb. P. III. T. XIII. Art. I. Cfr.* §. 251. *n.* 2. An. 1595, opera *Alphonſi Cariglio S. J.* Societas reſtituta eſt. Deinde pulſa, iterumque recepta, varias fortunæ, nunc ſecundæ, nunc adverſæ vices tulit. Principe *Gabriele Bethlen* reſpirabant res Societatis: ille enim Monoſtorenſem Sacram ædem & Societatem Catholicis A. 1615. ſollemni decreto reddidit, advocatis in Monoſtor, Albam & Káránſebes compluribus è Societate, quos ſuis impenſis non paucos annos aluit. Poſtea favore quoque Stephani Bethlen, Catharinæ Brandeburgicæ, & Georgii Rákótzi, An. uſque 1653, tutè licuit eſſe Societati. Tum quartò ſententiâ Comitiorum proſcripta, mutato ſolitarum veſtium cultu in fami-

 liarem

liarem Curionibus, adversa sibi ad exitum eius Seculi experta est. Tunc verò, firmari cœpto in Transsilvania Imperio Augustissimæ Domûs Austriacæ, Societas isthic firmata est, & leges contra eam latæ rescissæ. Anno itaque 1698. 17. Nov. Academia S. J. Claudiopolitana restaurata est, in eaque Philosophia doceri cœpit: patet hoc, tam ex recitata tunc in eadem Academia Oratione, quam *Primitiarum Academicarum* titulo impressam legimus, quam Literis Invitatoriis *P. Sigismundi Vizkeleti* Archi-Diaconi; in Officina *Nicolai Totfalusi* An. 1698. editis. An. 1744. Possessiones Collegii Soc. Jesu Claudiopolitani, è numero Fiscalium Bonorum sunt exemptæ, *Art. VIII.* Multùm, Comes *Steph. Apór de Al-Torja* Academiæ huic, in Leopoldina ejus restauratione, contulit beneficii, quo hodiedum alumnis suis opem fert. Ex prædicto tempore, Patres S. J. Disciplinas, magno tam in Seminariis, quàm Convictu Nobilium, Discentium numero, feliciter satis tradiderunt. Laude non minore Literæ jam nunc à PP. *Petrinis* ibidem traduntur. Nec deest ibi Magister Secularis, qualem præsenti quoque An. 1775. Sacratissima Princeps, vigore Ordinationis Supremæ Suæ 26. Jan. emanatæ, ex Materna & incessante in Populorum Suorum Conservationem sollicitudine, ad tradendam Chyrurgiam, Anatomiam & Artem Obstetriciam, cum annuo 400. Rh. Flor. Salario è Cassa Provinciali pendendo, Magistrum constituere dignata est; vt quilibet discendi artes eas cupidus, in memorata Academia, quæ jam VNIVERSITAS audit & est, familiares sibi reddere queat. Vid. Commissio Gubernialis numero 916, de An. 1775. 17. Febr.

Cete-

Ceterùm, de Societate, quam ſermone proſecuti ſumus, præter citatos ſuperiùs AA. lectu digna ſunt, (de Bonis præſertim Societatis) quæ *P. Jo. Szegedi* in *Synopſi Vitæ Belæ IV.* propè calcem habet. DIRECTOR REGIVS univerſitatis eſt, Excellentiſſimus ac Illuſtriſſimus *Dominus Comes* DIONYSIVS BÁNFFI *L. Baro de Loſontz*, S. R. I. Eques, S. C. R. & Ap. Majeſtatis Camerarius & Status Conſiliarius Actualis Intimus, per Magnum Principatum Transſilvaniæ Agazonum Regalium Magiſter, Incliti Comitatus Koloſenſis ſupr. Com. &c. Celebris eſt Magnifici hujus Comitis *Oratio*, quæ inſcribitur HERMATENA, edita Claudiopoli 1747. 4.

2. ALBAE-CAROLINAE (*§.* 228. *n.* 2.) à Reverendiſſimis PP. Canonicis Gymnaſium eruditur; eſtque ibi Seminarium *Sapientiæ Incarnatæ* nuncupatum. AREAPOLI (*Székely Udvarhely*) Patrum Soc. Jeſu antehac, nunc PP. Petrinorum, CSIKSOMLYOINI PP. Franciſcanorum Reformatorum, MEDIAE ac BISTRICII PP. Piarum Scholarum, curæ, Gymnaſia commiſſa ſunt.

3. Qualis, ante diverſarum ortum Religionum, Literarum in Transſilvania ſtatus fuerit, noſtrum non eſt inquirere; poſtea qualis exſtiterit, innuit *Articulus*, An. 1557, Feſto B. Dorotheæ, dum Albæ-Juliæ Comitia obirentur, latus, cujus ſumma eſt: *Quoniam Capitulares* (Eccleſiaſtici ſcilicet) *publico regnicolarum ſtatuto ejecti ſunt, & Secta Monachorum exploſa: dignetur Majeſtas Reginalis, certa Monachorum Clauſtra, pro erudienda juventute deputare; quem in finem deputantur duo Clauſtra, unum*

in Oppido Vásárhely, (Agropoli) *alterum in Civitate Kolosvár.* (Claudiopoli.) Et vt docet *Art.* An. 1565, Festo S. Vincencii conditus: *Scholæ Maros-Vásárhelyensi, juxta Testamentum Isabellæ, 250. Floreni annuatim solvuntur, & Scholæ etiam Albæ-Juliæ erigendæ futura ædificatio, idoneorumque Magistrorum ordinatio promittitur.* Anno 1566. Feria 2da, proxima post. Fest. Pentecostis: *Intercedunt Status apud Principem, vt Idem 300. Florenos, pro Rectore Scholæ Székely-Vásárhelyensis*, (alias Maros-Vásárhely) *& intertentione Studentium, per Serenissimam Matrem Suam Isabellam Donatione mediante collatos, è Decimis Siculorum constanter administrari jubeat.*

§. CCLVII.

II. Juventus Religionis Helveticæ Confessioni addictæ, in *Collegiis* (ita Gymnasia majora nominantur) *Nagy-Enyedensi*, *Claudiopolitano*, *Agropolitano*, nec non *Areapolitano*, aliisque *Scholis minoribus*, Litteris imbuitur.

Trium R. in Transsilvania Collegiorum, v. l. *Enyedensis*, *Claud.* & *Agrop.* (Areapolitanum enim Gymnasii nomine vulgò venit) historiam Compendiosam dedit *Andr. Huszti*, tum Francofurti ad Viadrum SS. Theol. vt & Juris utriusque Studiosus, postmodùm Juris in Collegio R. Claudiopolitano aliquamdiu Professor, in Dissertatione, cui titulum fecit; *Origo, Incrementum & Facies hodierna trium in Transilvania Illustrium Gymnasiorum Reformatorum.* Francofurti ad Viadrum A. 1731. 4to

CCLVIII.

§. CCLVIII.

a. COLLEGIVM ENYEDENSE, à Principe *Gabriele Bethlen* fundatum Albamque Juliam locatum, ac An. 1658. diſſipatum; ab An. 1664, quo translationem à *Michaële I. Apafi* nactum eſt, ſuos in hunc diem alumnos *Nagy-Enyedini* nutrit; & Scientiis variis elegantiſſimè, ſub tribus Profeſſoribus, floret. *Cfr.* §. 235. *n.* 2.

1. *Albæ-Juliæ*, quæ Sedes Sereniſſimorum quondàm Transſilvaniæ Principum erat, Religio Vnitaria, ſuo ſtatim apud Tranſilvanos exordio, locum invenerat, Scholamque ibidem pepererat; cujus primus Moderator *Stephanus Julanus*, (*Gyulai*) ac poſt eum *Gregorius Wagner*, memorantur; at, circa An. 1580, Reformatis eadem ceſſit Schola, Vnitariaque fides penè ibi extincta eſt. Primus Scholæ Rector Reformatus fuit *Benedictus Ilosvai, Art. Lib. Magiſter*, Præceptoribus *Calvino* ac *Beza* uſus, & Vittebergæ An. 1557, literis deditus: poſt navatam fideliſſimè in Schola operam, Paſtor ac Senior Alba-Julienſis creatus fuit. Succeſſit ei *Sigismundus David Kaſſai*, origine, vt nomen innuit, Hungarus Caſſovienſis, qui poſt patria ſtudia, Italicis, Gallicis, Helveticis, & An. 1577. Vittebergenſi, in Accademiis litteris exeultus, & in patriam redux, Váradenſi in Schola, poſtea Albenſi, Scientias profeſſus eſt, magno juventutis, Procerum cumprimis filiorum, emolumento. Hic, in Conſolationem Procerum, Liberis per peſtem graſ-

grassantem orbatorum, libellum non rudi exaratum Minerva edidit, sic insignitum: *Dialogus, quo Praesides Transsilvaniae suorum morte dolentes consolatur, S. D. K.* Claudiopoli 1584. 4to. Qui hunc, hoc munere, ad tempora Gabrielis Bethlen, exceperint, consignatum literis non reperi.

2. *Gabriele Bethlen* Principatum Transsilvaniae An. 1613. obtinente, laetiùs actutùm Scholam Albensem floruisse, dubio caret. Princeps enim de Religione, quam professus est, optimè meritus, sui statim initio regiminis, tranquillitati Patriae, promovendisque in ea literis intentus, primas eo convertit curas, vt jactatas variis casibus Musas, & Michaëlis Wajvodae ac Georgii Bastae crudelitate penè expulsas, in Transsilvaniam revocaret. Ideoque, Albae Juliae cumprimìs, vt rem, in qua maximè delectabatur, ob oculos haberet jugiter, Scholam volebat ornatissimam. Eo proinde Virum instituendis juvenibus natissimum, 1. *Paulum Keresztúri*, Academicis, exteras per oras, peregrinationibus, politissimum, accivit. Circa An. 1621. 2. *Martinum Opitium*, Doctis haud ignotum, eidem adhibuit Scholae, pauca post tempora in Germaniam regressurum. 3. *Georgius Tsúlai* (postea Superintendens) ei successor fuit. An. 1622, M. Majo, Generalibus in Comitiis, communi Statuum ac Ordinum voto, (vt patet *Approb. Const. P. I. T. X.*) Collegii, seu, vt nuncupabatur, Gymnasii Academici fundamenta, Princeps laudatus, jecit ampliora, ab eoque tempore incubuit sedulò, vt Collegium Fundis, cum habitationis, tum proventuum, locupletaret. Evocatis interea luculento salario (Mille Germanicalium

dicunt)

dicunt) è Germania Viris Celeberrimis, 4. *Jo. Henr. Alstedio.* 5. *Marco Philip. Ludov. Piscatore.* 6. *Joanne Henr. Bisterfeldio*, adjectisque tribus Collaboratoribus, (nunc Præceptores Publici vocantur) qui tribus latinitatis studiorum Classibus præessent, Scholas potissimarum disciplinarum aperiri curavit, discentium pariter ac docentium numero quotidiana incrementa capiente. Et jam, ipso adhuc vivente Principe 40. erant S. Ministerii Candidati, quibus de vestimentis talaribus uniformibus, deque victu egregiè erat prospectum. Anno denique 1629, dum suprema Princeps ageret tempora, quia ædificium tam magnificum, quale animo conceperat in Castello Albensi exstruendum, se vivo, ad supremum lapidem perduci non potuit; 20000. Flor. Hungar. summâ eum in finem (majore autem in alios fines §. 115. *d.*) legatâ, abundè in futurum providit. *Conf. Approb. Const. P. I. T. I. Art.* 1. Antea verò in fundum sustentationis reliquerat, Taxam 2000. Florenorum annuam Oppidi *Debretzen* in Hungaria siti, jamque Liberæ ac Regiæ Civitatis jure gaudentis; Taxam item 200. Flor. Hung. pariter annuam, cum decimis, Oppidi *Nagy-Enyed*, atque pagos huic circumjacentes, *Détse*, *Mirifzlò*, *Fel-Enyed*, *Musina*, *Heningfalva*, possessionesque portionarias. Frumenta insuper, fructus, vina, pecora, & quæcunque ad victum Docentium ac Discentium erant necessaria, æqua divisione dari dispofuit. Quibus Professores, & una Discentium pars, *Principistarum* insignita nomine, hodieque sustentantur, mutatâ licet praxi: superioribus enim temporibus, Principistarum quilibet, annuatim florenos Hungaricales 20, & aliquam vini, agni *cet.* portio-

nem

nem habebat, quatuorque insuper panes minutulos (Libum vocari solet) pro se ac famulo quotidie percipiebat; nunc florenos 30. annuatim, & panem quotidianum, sine vino & similibus, habet, fructusque Collegii è horto, & olus (si ipsemet colat) ex eodem obtinet. Alii, Togatorum è numero, (quales sunt Principistæ omnes) Procerum beneficiis aluntur, & *Alumni*, item *Privatistæ* nuncupantur: eorum nonnulli solam pecuniam à Patronis accipiunt florenos 30. non superantem; alii triticum pro pane, & aliquam pecuniæ summam. His ac Principistis uno in furno panis ab uno coquitur Pistore; at Præbitores habent diversos. Sunt etiam Studentes Togati, nec Principis, nec Privatorum, fulti beneficio, *Exspectantes* appellati, quibus è pane Principistarum duo dietim dantur. Studentes Classistæ, quales sunt: *Logici*, *Poëtæ*, *Rhetores*, *Syntaxistæ*, *Grammatistæ*, *Etymologistæ*, similis beneficii habent nihil; sed propriis vivunt sumptibus, Præceptoresque conducunt *Privatos*: *Publicos* enim in Classibus *Præceptores*, è communi salarium habentes, præter ullam fermè mercedem, obtinent. Ea, quæ nunc de *Alumnis*, *Exspectantibus* ac *Classistis* Collegii Enyedensis diximus, vix aliquâ cum mutatione, reliquorum Civibus Collegiorum applicari queunt. Sed ad inchoatum redeamus sermonem. Supremam fundati Collegii Academici curam & tutelam, Fratri, ac post sua fata Transsilvaniæ Gubernatori, imò Principi, *Stephano Bethlen*, Gabriel legaverat, propiorem autem inspectionem commendaverat Superintendentibus successivè, qui, pro more ejus temporis, & Principi & Collegio adhabitantes, disciplinam pariter & Proventus

tus

tus dexterrimè curarent. Conſtat ex his, non Catharinam Brandeburgicam fuiſſe, cui ſua debeat Collegium fundamenta, vt quidam putant. In Collegio taliter conſtituto, dum memorati ſuperiùs Profeſſores, omnibus adhibitis nervis officio funguntur, etiam defetiſcunt. Et *Alſtedius* quidem, (ipſa *Sedulitas*, pluribus ſuis Operibus orbi erudito ſe commendans) quantum conſtat, ſub *Georgio I. Rákótzi* laboribus inmortuus eſt. *Piſcator* An. 1645. 7. Apr. Albæ Juliæ adhuc fuit, in Germaniam verò poſtea remigravit & naturæ debitum perſolvit. *Biſterfeldius* (qui, cum multa mirabilia produceret, ſiniſtrè vulgo de Magia audiebat, ignorantiâ ejus temporis thaumaturgiam ipſius naturalem ſequiùs explicante) ſub Georgio II. Rákótzi, mortuus fuit Albæ-Juliæ, ejusque lapis ſepulcralis usque An. 1716, quo Caſtellum Albenſe in pulcerrimam Cæſare digni Fortalitii formam ſtrui cœpit, Cœmeterio publico viſebatur. Procul ergò dubio, aut Haleſius erraverit, aut alius fuerit Biſterfeld ille, Alſtedii gener, unus ex Legatis ad Synodum Dodrectanam Naſſovicis, quem *Joh. Haleſius*, Dodrecti tum præſens, An. 1619. 18. Jan. Dodrecti mortuum, ac 22. Jan. ſepultum ſcribit, *Epiſt.* 26, & 27. 7. *Joannes Criſpinus*, Moravus Olomucenſis, Philoſophus ac Theologus Doctiſſimus, An. 1649, Biſterfeldio fuit adjunctus: ſed is quoque An. 1655, æt. 39. vitam terminavit. Hujus in Templo Albenſi Epitaphium, his clauditur: *Septennem tumulat Dacica Muſa Ducem.* Vid. *Hung. Tymbaules* p. 82.

3. Sic cedentibus fato Profeſſoribus, remiſſiùs ſtudia tractari cœperunt. Proſpectum quidem tem-

pesti-

pestivè de futura Collegii necessitate erat, *Joannesque Apátzai*, Alumnorum Collegii præcipuus, suffragio Professorum Principi commendatus, ac hunc in finem in Academia Ultrajectina scientiis instructus, An. 1653. M. Novembri, *Collaboratoris* obtinuit munus, *Classisque Poëticæ* præfectus est. Dum itaque is *Virgilium* quidem tractat, at ex illo Geographiam, Physicam & Astronomiam discipulos solidè docet, discentiumque ad se adlicit animos; invidiam incurrit non paucorum: quorum adcusatione, tamquam *Theologus Presbyterianus* & *Philosophus Cartesianus*, sicque sanctioris reipublicæ turbator, Principi defertur. Iram protinùs Princeps concipit tantam, vt dignum Apatzaium censuerit, qui ab apice turris Albanæ præcipitaretur. Sed, operâ *Pauli Keresztúri*, apud Principem factum est, vt Professor in Collegium Claudiopolitanum transferretur: ubi tanto Theologiam, Philosophiam, Mathesin, aliasque scientias, emolumento tradidit, vt non defuerint Scholastici, qui relictâ Alba-Juliâ, Claudiopolim, pro haurienda ab Apátzaio eruditione, petierint. *Cfr.* §. 259. *n.* 2. Denato verò Bisterfeldio, sufficitur An. 1655, 8. *Isaacus Basirius*, SS. Theol. Dr, & Ecclesiæ Anglicanæ Presbyter, qui ob turbas Anglicanas, apud Oratorem Regis Angliæ, Constantinopoli exul, Residenti ibidem Transsilvano notus, & Principi Georgio II. Rákótzi commendatus erat: sed brevi hunc, è turbis jamjam ex Expeditione Polonicâ Rákótzii secuturis, quies Angliæ suæ restituta domum revocavit. Duravit autem dictum dicto loco Collegium usque ad infelicem & temerariam Georgii II. Rákótzi in Poloniam Expeditionem, quæ An. 1657. facta est.

Sequen-

Sequente enim 1658. anno, à Polonorum vindicibus barbaris, Turcis, Tataris ac vicinis Valachis, dum ferro ac flamma in Transſilvania miſerè deſævitur. §. 119. *n. b.* ipſa quoque Alba-Julia, (quæ *Julia nigra* meritò poſtea dicta eſt,) cum Regiâ, & dicto Collegio, penitùs expilata eſt. Templum magnificentiſſimum; Bibliothecam multis ex oriente, pluribus, ex Europæ partibus, & Budenſi *Matthiæ Corvini* Regis Bibliothecâ, codicibus, & Manuſcriptis rarioribus ampliſſimè locupletatam, (*N. B. Joan. Bethlen* Hiſt. Lib. 3. §. 16. p. m. 237. Bibliothecam incenſam ſcripſit An. 1660; quem merito quidem D. *Alexius Bethlen* in *Gloſſis* emendare voluit, ſed ipſe quoque lapſus eſt, cum ejus conflagrationem ad An. 1657. retraxit) & Typographiam (error forſan typographicus eſt in Libello *Erdélyi Féniks*, numero 44. ubi combuſta Typographia A. 1659, notatur) barbaræ flammæ abſumſerunt. Studioſæ quoque juventutis pars cæſa, pars in captivitatem abducta eſt: alii diſperſi ſunt, pauci verò, qui ſaniora conſilia ſequebantur, Claudiopolim ſe, ſecuritatis gratia, receperunt, prono ad *Joannem Apátzai* Profeſſorem ibi agentem animo lati. Claudiopoli, hoſpes Studioſorum ſocietas, Clariſſimum *Petrum Vásárhelyi* Siculum, Virum doctum & diligentem, Aulicum Acatii Bartſai Concionatorem, A. 1659, Profeſſorem nacta eſt, & in ædibus Gymnaſii Claudiopolitani, ſed diſcretim, quinquennium hoſpitata.

4. Princeps *Mich. I. Apafi* rerum potitus, conſenſu Procerum, *Collegium*, *Albenſe* dictum, Claudiopoli, Enyedinum, vbi antea quoque inſignis flo-

rebat Schola, cujus Rector erat An. 1556. *Demetrius Hunyadi*, §. 245. n. 1. An. 1657. *Matthæus Patai*, An. 1658. *Benedictus Árkosi*, alias alii) ob vivendi & habitandi commoditates, An. 1664, adnitente indefessè Professore *P. Vásárhelyi*, transposuit. Ex hoc adeoque tempore, præsentem in diem, *Collegium Bethlenianum* (quod & Albâ-Nagy-Enyedense vocatur) in Oppido Nagy-Enyed floret. Hinc Sigillum antiquum, quod Collegium possidet, hanc habet Inscriptionem: *Sigill. Coll. Betlen. Alba-Enyed.* Scilicet, dum A. 1662, Princeps Apafi, ad expugnandam Claudiopolim proficisceretur, (§. 121. *n. e.*) in Castris ad *Kotsárd*, pagum Sedis Aranyas, positis, præsentibus patriæ Magnatibus, capit consilium, numquid Collegium *Albam-Juliam* reducendum, aut *Enyedinum*, suam v. l. in Possessionem collocandum esset? Consensum ibi est, ne *Albam*, à qua longiùs Possessiones Collegii distant, sed in Oppidum *Enyed*, ubi caput erat Bonorum, & à quo alii dependebant pagi jure perpetuo Collegio dati, collocaretur. Princeps igitur Mandato (cujus habemus copiam) ex iisdem Castris dato An. 1662, 6. Oct. domos Collegii, in Castello Enyedensi, extraque id, exsistentes reparari, & ædes alias, si eæ non sufficerent, pro Studiosis emendas injunxit, præcepitque serio, ne ullus mortalium Collegii migrationem Enyedinum, & positionem ibidem sedis impediret; cumprimis verò, Provisor Bonorum Collegii, Enyedini habitans, *Martinus Szántó de N. Enyed*, omnem in collocando Collegio navaret diligentiam. Nihilo tamen minus, totis se viribus Oppidani Nagy-Enyedenses huic opponebant intentioni. Et quia jam tum, dicti Oppidani,

dani, modis omnibus, contra jura Collegii, ad culmen libertatis eniti contendentes, viderent, jus Collegii, adhabitatione Collegi magis iri ſtabilitum: plurimis rationibus, etiam (vt Juriſtæ vocant) Repulſione adhibitâ, contraiverunt. Eo tandem res devenit, vt, Principali interveniente imperio, inter Partes conventum ſit, admiſſique novi hoſpites. Quæ conventio, vt tanto firmior & ſtabilior foret; Collegium, perpenſo, quod petulantia Studentium non ſit non injurioſa futura Oppidanis, bonæ harmoniæ cauſa remiſit jus taxæ, 200, Florenorum, Collegio quotannis ſolvendorum ſolvique ſolitorum. (Decimas nunc quoque exigit) Vt tandem hujus benevolentiæ qualem qualem compenſationem Oppidani ederent, molam, tunc unirotam, *Tſere*, ab impendentibus quernis dumetis, nominatam, Collegio tradidêre: hæc quidem, & talia, ob concordiam facta. Et hæc omnia tanto procedebant feliciùs, quod Curatoris Primarii Officium, Ill. Heroi D. IOANNI BETLEN, Transſilvaniæ Cancellario, Viro Litteratiſſimo & Literatorum Patrono (ex Hiſtoria ſua noto) delatum eſſet. Nimirùm, ſub cura Superintendentium, & proximè Reverendi *Georgii Cſulai*, dum turbulentis patriæ rebus confuſæ res Collegii eſſent, & tantùm non everſæ, Viro Seculari magnæ auctoritatis & ingenii erat opus, qui ſoluta cuncta combinaret ac reſtitueret. Sed redeamus ad

5. 9^{num} Collegii Profeſſorem, *Petr. Váſárhelyi*, qui voluntate Principis ac Procerum Collegam nactus eſt 10. *Samuelem Enyedi*, Med. Drem, Scholæ Váradinæ antea Rectorem, ſed capto per Tur-

ças nobili Fortalitio, in arce Huſzt exulem; cui Cathedra Philoſophica ornanda, cum Pædagogiarchatu, ceſſit, qui An. 1669. ad Miniſterium Paſtorale ſe adplicuit, nec multò poſt, v. l. An. 1671, in Parochia Alvintzenſi obiit. Petro quoque Váſárhelyi An. 1666, 15. Maji, mortuo, 11. *Joannem Nadányi* de Keres-Nadány, fil. Michaëlis, Virum generoſi ſtemmatis, & Principiſſæ Annæ Bornemiſzſza ſanguine junctum, Princeps Apafi, Magnatibus ſtipatus, futurum in Collegio Rectorem & Profeſſorem, in ſua præſentia inaugurandum fecit. Acceſſit An. 1668. 4. Jan. ad duos Profeſſores tertius 12. *Paulus Cſernatoni* Siculus, Art. Lib. Mr, qui è Lectore Eloquentiæ Claudiopolitano, Ephorus ab Illuſtr. Joanne Bethlen, filio Nicolao adjunctus, & ex peregrinatione cum eodem, Germanicâ, Hollandica, Anglica, Gallica, Helvetica, redux, Matheſeos, Philoſophiæ Carteſianæ (quam primus in Transſilvania profeſſus eſt) & Hiſtoriarum tradendarum munus, cum Pædagogiarchatu, adeptus eſt. Eodem anno Jo. Nadányi, vir doctus quidem, ſed docendo minus natus, Linguæ Hebr. & Logicæ profeſſione contentus eſſe juſſus; Cathedra Theologica, mandato Principis, 2. Jul. 13. *Stephano* K. *Cſengeri* ceſſit, qui An. 1671, forti apoplexiâ tactus M. Jun. oneribus ſuccubuit. Eodem itaque anno vacans Cathedra Theol. oblata eſt 14. *Martino Déſi*, patre Vietore quodam Saxone Schæsburgenſi in Oppido Dees nato; qui poſtquam humaniora in Collegio Sáros-Patakenſi Hungariæ abſolviſſet, Coccejum Lejdæ 4. annorum ſpatio audivit, D. Stephani Botskai patrocinio adjutus. Redux in patriam Cathedram Paſtoralem

in

in Oppido Kézdi Vásárhely ornavit, indeque ad Professoratum ductus, An. 1671, 28. 9bris, in præsentia Ill. Baronis Stephani Botskai (cujus privignos *Klobusitzkios* academicam ante peregrinationem literas docuerat) Patroni sui Orationem inauguralem publicè habuit. Hic ille est, qui primus *Coccejanas* sententias, è *Summa Doctrinæ de Fœdere & Testamento Dei* juventuti tradere in Transsilvania cœpit. §. 275. *n.* 18. (Helveticam quoque Conf. & Cathechesin Palatinam Auditoribus interpretatus) An. 1678. *Joannes Nadányi*, per fictum licet rumorem, in Principem, cum nonnullis Proceribus, pessima cudisse consilia, ideoque intercipiendus, circumferebatur, inâni tamen perculsus metu, Transsilvaniâ excessit Professoratuque excidit; cui surrogatus est Matheseos ac Linguæ Hebrææ Professor 15. *Steph. Kolosvári*, Cartesianæ sectator Philosophiæ, bis in Germanicas Academias missus, Vir cumprimis facili Latinitate & eloquens. A. 1676, *Paulus Tsernatoni* apoplexiâ percussus, M. Febr. obiit. Celibis ejus hæredeque destituti supellex libraria, insigne auctarium factum est Bibliothecæ publicæ. Vacans ejus Cathedra, oblata, cum Pædagogiarchatu, communibus Principis & Curatorum sententiis, 16. *Francisco Páriz Pápai*, Med. Dr., Amplissimæque facultatis Medicæ Basileensis Assessori; qui An. 1676, per Ill. Nicolaum Bethlen, & Mich. Tofeum Superintendentem, ad Physices & Historiarum professionem, ac excitandum Linguæ Græcæ studium, sollemniter introductus est. Quantus hic fuerit vir, testantur hodieque Libri ejus in lucem editi Transsilvanis Hungarisque notissimi. *Cfr.* §. 280. 32. Mortuo An. 1691. 24. Jul. Mar-

tino Dési, An. 1692, 26. Jan. 17. *Stephanus Enyedi*, quem prædeceſſor moriens ſucceſſorem nominaverat, ſubſtituitur. Stephano Koloſvári, Franciſco P. Pápai, & Stephano Enyedi, curam Collegii gerentibus, triſtiſſimum Oppidi Nagy Enyed & Collegii fatum An. 1704. accidit. Scilicet, Miles Rákótzianus, deprehenſum in Óppido Enyed quod occupaverat, Exploratorem Cæſareum, naſo ac labiis mutilat: quam ob rem Commendans Generalis Rabutin efferveſcens, *Baroni de Tige*, juxta Albam Juliam cum exercitu moranti vindićtam ſumendam demandat. Is igitur ipſa *Dominica Palmarum* (Rákótzianis §. 127. *n. a. b.* ſex amplius millibus ad vicum Hari caſtra metantibus, fruſtraque toties ad defenſam ab Oppidanis invitatis) ſummo mane adeſt, Caſtellum, in quod tumultuariò potiſſima Civium pars ſe receperat, deditione occupat; egreſſos in occurſum Eccleſiaſticos, rogantesque, vt ſibi ac populo imbelli parcatur, ſecedere in aream Collegii jubet, permiſſoque militi unius horæ ſpatio ad prædam, ac ſigno dato, Caſtellum totum, cum Oppido, vno igne, facibus ubique ſubditis, ardere jubet, qui Collegium quoque eadem flammâ involvit. Nemini, quicunque in fuga deprehenſus fuit, præter feminas & pueros, parſum. Cæſi plures quàm ducenti, inter quos Scholaſtici ad 18. circiter, præter graviter vulneratos, numerati. Sequenti quoque 1707. anno Collegium paſſum eſt graviora: Crypta namque Collegii, in qua potiores ex Oppido & vicinia rem condiderant pretioſiorem, vt & Bibliotheca Collegii, prædæ Raſcianorum & Valachorum ceſſit. An. 1707, Profeſſores, ſolo Koloſvario remanente, compellentibus Rá-

kotzia-

kotzianis, Hungariam concesserunt, anno tandem 1709, M. Febr. stationi suæ redditi. Steph. Enyedi, ex variis consternationibus, A. 1710. lentâ apoplexiâ adfectus, A. 1714, 15. Aug. vitam ærumnosam commutavit. Ejus in locum, An. 1710, 31. Oct. introductus 18. *Steph. Gyúla Szigeti* (cujus Manuscripto in contexenda Collegii Enyedensis Historia cumprimis utimur) Pastor tum Ecclesiæ Felsö-Bányensis, & An. 1715. 5. Jan. more sollemni inauguratus est. Anno eodem, Stephano Kolosvári gradum Superintendentis obtinente, & in Residentiam Superintendentialem (pro more ejus temporis §. 233. *n.* 3.) Albam Juliam, ubi Pastoris Ecclesiæ, simul & Senioris Fratrum Tractûs vicini Albâ-Juliensis, officio functurus erat, concedente, die 28. Aug. successit 19. *Petrus Szilágyi*, Vir ex Orientali imprimis Litteraturâ Clarissimus, qui, præter Manuscripta varia, Grammaticam Hungaricam prelo dignissimam reliquerat. A. 1716, Instrumenta Collegii Litteraria, per expilationem cryptæ disjecta, recollecta, vt fieri potuit, & in Archivo reposita sunt. Item, fundi pecunialis Collegii, à fundo itidem pecuniali Ecclesiæ (quos mixtim Ill. Comes Nicol. Bethlen administraverat) disjunctio facta, (22000. Flor. erant) & potestati Curatorum Collegii commissus est. Eodem An. 1716, 10. Sept. Franc. P. Pápai, post 40. annorum in Collegio labores, quibus An. 1714. succumbere cœpit, ex apoplexia placidè in Domino occubuit. An. 1719. peste invalescente, jussu Superiorum, Prof. Steph. Gy. Szigeti, cum Studiosis, qui eum spontè sequi volebant, Fel-Enyedinum, locum nondum ea lue infectum, 5ta Jul. emigravit; ubi Divina miseratione cum paga-

nis (Oppidanis interim ſæva lue immenſum abſumtis) ad unum ſervati, ultima Febr. anni ſequentis remigrarunt. An. 1721, deliberatione diuturna Illuſt. Conſiſtorii, poſt fata Franciſci P. Pápai, (ob defectum proventuum, ad reſtantias ſalariorum imminuendas) à duobus tantùm Profeſſoribus uſurpata Cathedra, Patronatu potiſſimùm Illuſtriſſimi Conſiſtorii Præſidis L. B. Stephani Veſſelényi tertium amplexa eſt Virum, np. Clariſſ. 20. *Georgium Gyula Szigeti*, Stephani Fratrem Germanum, Profeſſorem hactenus Udvarhelyenſem, cui Philoſophia atque Mathemata demandata ſunt. Atque inſimul Petr. Szilágyi Orient. Linguis & Antiquitatibus Hebraicis fuit adplicatus, vti Stephanus Szigeti, ſupra Theologiam, quâ fungebatur, profeſſioni Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ. Hoc tempore, Curatoribus Collegii, annuente etiam Ill. Supremo Conſiſtorio, novum ſubrepſit conſilium, nimirùm, vt tertii Profeſſoris ſalarium, duobus in poſterum junioribus alendis cederet, qui ſub titulo Lectorum Profeſſorum, Diſciplinis certis juventuti inculcandis vacando, dum ſe utiles publico futuros probarent, decedentibus Profeſſoribus ſurrogarentur. Vnde 21. *Emericus P. Pápai*, Franciſci filius, redux è peregrinatione exoticâ, Lector Profeſſor creatus, Linguæ Græcæ & Logicæ profeſſionem An. 1723. ſuſcepit. Is, An. 1725. 7. Dec. Collegam adeptus eſt 22. *Stephanum Töke Váſárhelyi*, eruditi quondàm Patris cognominis (Profeſſoris aliquamdiu Udvarhelyenſis, Paſtoris ad extremum Székenſis) filium, qui Antliam pneumaticam, aliaque mathematica & phyſica Inſtrumenta, ex Germanicis & Belgicis Academiis, ſumtu Collegii adjutus, primus in

Trans-

Transsilvaniam introduxit, & Physicam experimentalem ex professo eruditè docuit, vsque ad An. 1768, quo, d. 14. Apr. hora 3. pomerid. naturæ debitum persolvit. An. 1738, vnico, h. e. 15. Januarii, die inaugurati sunt: 23. *Sigismundus Nagy Borosnyai* Theol. Dr. & Professor, atque 24. Clariss. D. MICHAEL ABOD AJTAI; quorum *ille* in locum *Stephani Gy. Szigeti*, jam Superintendentis (§. 233. *n.* 3.) successit, Theologiamque, cum Jure Naturæ & Gentium, atque Methodo Concionandi docuit; An. 1774. M. Dec. mortuus §. 280. *n.* 7. *hic* verò LL. OO. Antiquitatum & Historiarum Professor diligentissimus, est adhuc in vivis. Scripta hujus in Historias & Antiquitates, Græcam cumprimis, vastissima confecerunt Volumina. *Grammaticâ* verò, quam, An. 1744, juventuti linguam latinam discenti edidit (*Cibinii*) utilissimam, insignem Eruditorum Lipsiensium laudem meruit. *Vid. Acta Erud. Lips. ad An.* 1745. Laudata hæc Grammatica, Cellarii potissimùm laboribus exarata, non Enyedensi solùm Pubi Scholasticæ, usque ad An. 1771, ac Scholis nonnullis minoribus Rectores suos Enyedensi è Collegio habentibus, sed ab An. 1766, quo tertia ejus adornata fuit editio, Gymnasio quoque Udvarhelyensi erat manualis: at certantibus Grammaticis, A. 1771. nova, eaque Cellariana, Grammatica, Linguæ Hungaricæ accommodata, in Transsilvania adornata, Claudiopoli edita, & omnibus, quæ Helveticam amplectuntur Confessionem, Scholis, tradita est. *Ajtaiana* autem, An. 1759. cum vehiculo linguæ Germanicæ, Coronæ impressa, usibus Gymnasii Coronensis inservit. Ajtaianam denique memoriam crediderim

immortalem futuram. Is namque, ex Concionatore Aulico Illustrissimæ quondàm natæ Comitissæ CATHARINAE BETHLEN §. 280. in Professorem delectus, ultrà Ordinarias suas professiones diligentiam, publico pro juventutis commodo, extendit; numos varios, aureos æquè ac argenteos, æneosque, libros item utilissimos exteris è regionibus, singulari congessit industriâ, & Bibliothecam, cui nulla unquam par in Transsilvania exstitit, reddidit instructissimam. Suos insuper proventus convertit in pecuniam, cujus fœnore, aliquot alumni spei Optimæ, multis ab annis, successivè sublevantur. Dignus proinde tantus Litterator & Benefactor, cælebs quidem, sed multorum Pater filiorum, qui ad quietem dispensatus, ordinario salario honestetur. 25. Clar. D. JOSEPHUS KOVÁTS *de Zabola*, ex Professore Udvarhelyensi, An. 1767, (quo Illustre Collegium Sáros-Patakense in Hungaria, facere suum enixé adlaboraret) ab Illustri Supr. Consistorio, ad tradendam Philosophiam ac Mathesin, Enyedinum transpositus est. 26. Cl. D. JOSEPHVS SZEGEDI, Lector Professor, penes Cl. D. Sig. N. Borosnyai, An. 1772, renunciatus; illius post fata, solus Cathedram Theologicam, ex qua longos per annos cursus Theologicus antea prodibat, exornat. 27. Cl. D. GEORGIVS KÖRÖSI, (usus Patre Adm. Rever. ac Clariss. *Georgio Körösi*, Ecclesiæ Küküllövár, dum viveret, Pastore, & cognominis Diœceseos Seniore; avo materno Reverendiss. *Georgio Bonyhai* Superintendente) in locum fessi curis Cl. Domini Mich. A. Ajtai, An. 1774. creatus, Linguas Orientales, Antiquitates & Historias diligenter tradit.

6. Pro-

6. Profeſſores, qualium meminimus, quas profiteantur Scientias, ex dictis clarum eſt. Studiorum verò Latinitatis Claſſes, Cives Togati, ex ipſis Collegii Alumnis delecti & *Præceptores Publici* nominati, (ſunt etiam & *Privati*, qui, in propriis habitationum cubiculis privatim Diſcipulos ſuos inſtituunt, ſalario conducti) tractant. *Publici* olim *Præceptores* ſeu *Collaboratores* fuêre tres; nunc numerantur ſex. Scilicet, ſub Principe Georgio II. Rákótzi evenit, vt tres Claſſes, quibus hucuſque communiter in Scholis Linguæ opera dabatur (*Poëtica*, v.l. *Syntactica* & *Rudimentorum Grammaticæ*) ad ſex digeſtæ ac diſtributæ ſint, puta: *Poëticam*, *Syntacticam*, *Etymologicam*, *Conjuncticam*, *Decliniſticam*, & *Elementarem* ſeu Incipientium; hisque Magiſtri ſeu Pædagogi ex Alumnis præfecti; Joanne Apátzai, vt dicitur, inventore. Claſſium hodie quoque ſenarius eſt numerus; at Claſſes ipſæ à prioribus nonnihil diverſæ, nimirum: *Logica*, *Poëtica*, *Rhetorica*, *Syntactica*, *Grammatica* & *Elementaria*. Germanicæ quoque Linguæ ſtudium, An. 1721. adhuc publicè excitari cœptum, quo *Elias Miletz* Studioſus Sclavo-Germanus ad primam glaciem frangendam conductus erat) ſed intermiſſum, iterumque inchoatum, denuò hìc, vt aliis quoque in Collegiis, colitur ſucceſſu non infelici: ſic ſcilicet creditur fore, vt Nobilis Gentis noſtræ juventus, ad Principis & Patriæ ſervitia, pro hodiernorum temporum ratione, reddatur expeditior.

7. *Curatores Inſpectores*, hujus ceterorumque Collegiorum curam gerunt, Politico hodie è ſtatu delecti; qui verò à primordio ii fuerint, etſi in perfectum Catalogum nectere vix me poſſe credam, commemo-

memoro tamen ſequentes. A. 1664, Supremi conſtituti ſunt Curatores: *Ill.* JOAN. BETHLEN *n.*4. *Ill.* SIG. BÁNFI de Loſontz; & Eccleſiaſtici duo: *R. Gaſparus Veresmarti* Superintendens §. 233. *n.* atque R. *Joan. Dadai*, Paſtor Küküllőváreníis & Tractûs cognominis Senior, optimè de Collegii incunabulis meritus. Et horum Vicarii: *D. Steph. Fabián.* ac *Georgius Liptsei.* Circa An. 1671, quia nominati DD. Curatores ſæpiùs munerum ac dignitatum ratione, ad ardua Principis ac Patriæ negotia avocabantur, lecti Magnatum è numero ſunt: *Ill.* FRANC. RHÉDEI, Conſiliarius Principis, & Comitatûs Kolos Comes Supremus, & *Ill.* WOLFFG. de BETHLEN. Conſiliarius atque Comes Comitatûs Albenſis Supremus. Poſtmodùm in locum functi vita *Ill. Joannis*, filius ejus *Ill.* NIC. BETHLEN, Transſilvaniæ Cancellarius & Sedis Udvarhely Capitaneus Supremus, qui unus ferè pro omnibus in longum poſt tempus, onus Curatoratûs ſuſtinuit. Lectus poſt in hunc ordinem etiam *Ill.* BALTH. MATSKÁSI, Comes Comitatûs Szólnok Interioris, aliquot, ſub Principe Apafio, Legationibus, ad utramque Imperatoriam Majeſtatem cum laude defunctus. Fato cedentibus, cum Supremis, tum Vicariis plerisque, renunciati ſunt An. 1680, *Ill.* SAM. KERESZTESI, Comes Supr. Albenſis, *Ill.* EMERICVS LÁZÁR, Sedis Maros Supr. Judex Regius, *Ill.* LAVRENT. PEKRI, Comes poſtea Comitatûs Albenſis Supremus, & *Ill.* SAM. BETHLEN, Comes Supr. Küküllöenſis. An. 1710, electi ſunt: *Ill. Dn. S. R. I. Comes* ALEXANDER TELEKI *de Szék*, magni Heros nominis; cui adjuncti, D. IOANNES NEMES *de Hidvég*, in Földvár Sedis Aranyas tunc

agens,

agens, D. ANDREAS SZILAGYI *de Kotsárd.* An. 1716. Ill. D. S. R. I. Com. Alex. Teleki Curatoratui renunciavit: Hujus Conſilio atque Zelo inſigni, inchoatum erat An. 1715. opus collectæ apud Anglicanas Eccleſias, in vſus & reædificationem Collegii faciendæ, quod fructum haud contemnendum hodieque progerminantem protulerat. Denique Comes noſtra laude major, *Status Intimus & Gubernialis Conſiliarius*, A. 1754. 5. Sept. Albæ Carolinæ, Cœlo terram commutavit. Ejus loco, D. PETRUS TOROTZKAI junior An. 1716. Curator denominatus erat. An. 1718, *Ill. Dn. S. R. I. Comes* IOSEPHVS TELEKI de Szék, opibus, auctoritate, pietate, & ex rei œconomicæ cura omnibus probatiſſimus, & *Ill.* IOSEPHVS INTZÉDI Litteratiſſimus, definitione Illuſtris Supremi Conſiſtorii in ſe curam ſuſcipiunt Collegii, ejusque emolumentum viribus & conſiliis unitis adlaborant. Exceperunt eos: *Ill.* ac *Magn.* D. SAMVEL *Lib. Baro* KEMÉNY *de M-Gyerö Monoſtor*, Comes Supr. Dobocenſis; & *Ill.* ac *Magnif.* D. GABRIEL L. B. ALVINTZI *de Borberek*, Secretarius primùm, & poſt Conſiliarius Gubernialis: quorum *Hic* An. 1751. 4. Apr. *Ille* An. 1744. 17. Mart. obiére. Hos ſubſecuti ſunt, Illuſtriſſimi Optimèque de Patria & Eccleſia Meriti Heroës: Ill. ac Magnif. D. FRANCISCVS *Lib. B.* VESSELÉNYI, S. C. R. & Ap. Mattis Camerarius, & Incl. Comitatûs Szólnok Mediocris Supremus Comes Paroecialis, & Ill. ac Magn. D. STEPH. *Lib. B.* DANIEL. *de Wargyas*, Inclutæ Sedis Primariæ Siculorum Udvarhely Supremus Judex Regius. Acceſſit Spect. D. JOSEPHVS DANTZKAI de M.

Igen.

Igen. Et mox, Ill. ac Magn. D. Comes JOS. GYULAI, *de M. Nèmeti*; ac Ill. Dom. *Lib. B.* STEPHANVS RADÁK, *de Magyar-Bénye.* Nunc Civilis cura Paleſtræ incumbit Illuſtriſſimo Triumviratui, v. l. *Illuſtriſſ. Domino* COMITI IOSEPHO GYULAI *de Maros-Németi*; *Ill. Domino S. R. I.* COMITI SAMVELI IVNIORI TELEKI de Szék, Comitatûs de Kükülló Comiti Supremo, & *Ill. Domino.* COMITI ALEXANDRO *de* BETHLEN. Probè denique notandum, Exc. ac Illuſtriſſimos Dominos, Excelſi Regii in Magno Transſilvaniæ Principatu Gubernii Conſiliarios Helveticæ Confeſſioni addictos (Sunt ergo hoc tempore, *Excell. Dom. S. R. I. Comes* LADISLAVS TELEKI *de Szèk*; *Ill. Dom. Lib. B.* WOLFFGANGVS BÁNFFI *de Loſontz*; ac *Ill. Dominus Comes* ALEXIVS KENDEFFI *de Malomviz.* Vid. §. 184. *n.* 8.) Supremos Eccleſiarum, Collegiorumque & Scholarum omnium, ſuæ Religionis, Curatores, ac Illuſtris Supremi Conſiſtorii (§. 238.) Capita, eſſe. Supremus pariter eſt Curator, Admodùm Rever. ac Clariſſ. Dominus Superintendens. §. 233.

§. CCLIX.

b. COLLEGIVM CLAVDIOPOLITANVM, in platea, Liberæ Regiæque Civitatis Claudiopolis, de Sancto Wolffgango cognominata, (*Farkas Utſza*) reſidentiam habens, à Principe & Statibus Transſilvaniæ, initia ſua, circa annum 1622, accepit, inque diem præſentem

Do-

Docentibus juxta ac Diſcentibus claret. *Cfr. CCXXXV. n. 2.*

1. Eo, quo pars Eccleſiarum Transſilvanicarum major, à Romano-Catholica Eccleſia receſſit, tempore, ipſa quoque Claudiopolis, *Lutheri* primùm, & mox *Calvini* dogmata amplectebatur, exiſtentibus ibidem Paſtoribus An. 1545. & ſeq. *Gaſparo Heltai* Saxonum, *Omlatio* quodam Hungarorum; & Ludi Rectore *Gregorio Vizaknai*, qui Gaſparum Heltai, in Hungarica Sacri Codicis Verſione haud modicùm adjuvit. At paucis elapſis annis, Claudiopolis, quanta ferè erat, Vnitariam amplexa eſt Religionem. Initio tamen Seculi XVII^mi, Religio ibidem Helvetica, opem ferente Principe *Gabriele Báthori*, reſuſcitata eſt; & An. 1608, publico Comitiorum decreto, Helveticæ Confeſſioni addictis permiſſum, vt liberè Paſtores ſuæ Fidei in Civitatem inferant. Iisdem, An. 1612, Diætali rurſùs Articulo, Templum in *Veteri Arce* deſolatum adſignatum; & non multo poſt, Collegii hodierni locus traditus eſt. Anno verò 1622, de ædificando quoque Collegio, Articulariter determinatio facta. Evidenter hæc, *Approb. Conſt. Part. I. Tit I. Art. VI. & Tit. X. Art. II.* docentur. Hoc itaque modo, Eccleſia juxta ac Schola, ſub Principe *Gabriele Bethlen* efflo-reſcere cœpit, & ſub *Georgio I. Rákótzi* incrementa ſumſit majora. Tres poſtmodùm fuêre potiſſimùm Heroës in Transſilvania, qui tot inter turbidas bellorum tempeſtates præcipuam Collegii Curam habuerunt. *Primus* eorum fuit Celſiſſ. Transſilvaniæ Princeps, *Mich. I. Apafi*, qui 5. Civibus Collegii Togatis alumnabatur. *Alter* Magnificus

gnificus *Dionysius Bánffi* de Losontz §. 123. *n. l.* Vrbis Claudiopolitanæ vicinus undiquaque Possessor, qui An. 1668, decem Collegii Civibus, totidem Stipendia (Alumniæ seu Alumnia vulgò vocantur) legavit, numquam subtrahenda. *Tertius* Illustr. quondàm S. R. I. Comes *Michaël Teleki* de Szék, §. 124. *n. a*, Exercituum Transsilvaniæ Dux Supremus, experientia rei militaris & animi fortitudine præpollens, qui 5. stipendia largitus est, & insuper annorum 18. intervallo, 18. Studiosos è Collegiis Transsilvanicis, totidem florenorum millibus ad exterarum Provinciarum Academias promovit. Nostro hoc Seculo inter Benefactores Collegii eminuêre: Excellentissimus ac Illustrissimus D. Lib. B. *Steph. Weselényi* §. 258. *n.* 7. Ecclesiarum & Scholarum in Transsilvania Ref. Curator Supremus. Ill. ac Magnif. D. Comes *Georgius Bánfi* de Losontz (fil. Gubernatoris §. 184. *n.* 7.) Comitatûs Dobocensis Supremus Comes, decem in Collegio Alumnorum, juxta Avi Dionysii ordinationem; & vnius Professoris, Nutricius, Ecclesiarum ac Scholarum Pater Optimus. Ill. Dom. S. R. I. Comes *Paulus Teleki* de Szék, Curator Collegii pietate Clarissimus, Literarum & Literatorum, Columen; & Academico, Francofurti ad Viadrum, Hassiæ, Belgii, Groningæ, Franecqueræ & Angliæ, cursu, cultissimus. Fuêre & alii, suntque hodie, piorum & Illustrium è numero Procerum, non pauci, qui, Collegium, nulla Principali fundatione Victualium munitum, beneficiis sublevant ac cumulant. Prurit porrò calamus, (non tamen chartam pruriente sale tingit) Illustr. Inspectorum Curatorum consignare nomina; sed dum Eorum Catalo-

talogum confectum reperiam à nemine, manum de tabula. Hodierni ſunt: Illuſtr. Dominus Comes LVDOVICVS de BETHLEN; Illuſtr. Dominus Comes GREGORIVS *de* BETHLEN, S. C. R. A. Majeſtat. Vice Colonellus; & Illuſtr. D. Lib. B. SIMON KEMÉNY *de Magyar-Gyerö-Monoſtor*, Incl. Comitatûs Albenſis Inferioris Supremus Comes.

2. Literarum Studia, eum fermè in modum, quo Enyedini, traduntur. Series Profeſſorum, aliquandò unius, duorum alias, nonnunquam trium, nunc quatuor unà, munere ſuo defungentium, hæc eſt: 1. *Benedictus Bihari*. 2. *Georgius Bátai*, §. 275. 3. *Andreas P. Porcshalmi*, Logic. & Metaphys. Lector, & Gymnaſii Rector conſtitutus A. 1641. Dicitur habuiſſe duos Collegas; 4. *Colomannum* & 5. *Sikonem*, de quibus nihil nobis innotuit. Cfr. §. 275. *n.* 40. 6. *Joannes Cſere Apátzai*, in pago *Apátza* agri Barcenſis natus, §. 258. *n.* 3. Theol. & Philoſ. Dr, poſt jacta ſtudiorum fundamenta in Collegiis Claudiopolitano & Albenſi, *Stephano K. Geleji* Superintendente ſumptum itinerum præbente, tali, Trajecti ad Rhenum, profectu, Scientiis incubuit, vt vocatione ibidem ad Profeſſoratum ornaretur: at renuit, in Tranſilvaniam redire obligatus. In patriam igitur regreſſus, Albæ primum, vt dictum eſt, poſtea Claudiopoli, Scientias profeſſus eſt, usque ad An. 1659, quo Claudiopoli, ex phthiſi & nimiâ diligentiâ, mortem oppetivit. Ejus, non multo poſt, veſtigia, ad plures ſequutæ ſunt, conjux ex Belgio ducta, atque proles pauperculæ. Edita ejus Opera ſunt: 1.) *Diſputatio de Introductione ad Philoſophiam Sacram*. Ultrajecti An. 1650. 2.) *Ma-*

gyar Encyclopedia, Ultraj. An. 1653. 12mo. Hoc Opuſculo omnigenas breviter pertractat linguâ hungaricâ Scientias: formatis enim eadem linguâ terminis technicis, conabatur, bonus Vir, popularibus ſuis glaciem ad haurienda faciliùs ſtudia frangere. 3.) *Oratio de Studio Sapientiæ*, Ultraj. An. 1655. 12mo, plag. 2. 4.) *Diſputatio de Politia Eccleſiaſtica*, Claudiopoli 1658, 8vo. 5.) *Magyar Logica* (Logica Hungarica) Albæ-Juliæ An. 1656. 8. Inedita Opuſcula ſuperſunt duo: 1.) *Oratio de ſumma Scholarum neceſſitate, earumque inter Hungaros barbariei cauſis*; quam habuit Claudiopoli An. 1656, dum Profeſſor inaugurareturr. 2.) *Modus fundandi Academiam in Tranſſilvania.* Hæc Enyedini ſupereſt opella, quam Principi *Acatio Bartsai* porrexerat, viamque monſtrabat, quâ è fundo Collegii Albenſis Profeſſores omnium *Facultatum* conſtituerentur; ſed votum, ob inſequutas bellorum procellas, effectu caruit. 7. *Paulus Tsernátoni*, A. 1656. inauguratus, inde Enyedinum eſt translatus, §. 258. *n.* 5. 8. *Stephanus Tolnai*, Tolnæ in Hungaria, Patre *Joanne Selyei*, Circumſpecto & Primario Cive An. 1630, ortus, Etſedini, Váradini, & Sáros-Patakini, literarum tirocinia poſuit. Belgica dein Lycea, ubi & gradum Med. Dris conſecutus eſt, adiit, annoque 1659, *Diſcurſum de Anima Samuelis* Franequeræ in 12mo, plag. 7. edidit. Venit inde in Tranſſilvaniam, & ab An. 1662, in Oppido Kézdi-Váſárhely gregis ſpiritualis Paſtorem egit. An. 1665, Profeſſor Claudiopolitanus Theologiæ & Logicæ creatus, Scholaſticam rexit juventutem ad An. 1685, quo Paſtor ibidem conſtitutus, eodem in munere An. 1690, ætat. 60, occidit. Inge-

Ingenii ejus fœtus sunt: 1.) *Dialectica secundùm Principia Petri Rami;* liber ea ætate ponderosus & utilis. 2.) Hodegus lingva Hungarica exaratus: *A' Keresztyéni s' Apostoli Vallásnak utára vezérlö Kalauz*, Kolosvár, 1679. 8vo. 9. *Stephanus Pataki*, An. 1641. natus, sumtibus Magnifici *Dionysii Bánfi* §. 123. *n. l.* & conjugis ejus *Catharinæ Bornemisza*, (quæ germana *Annæ*, Principissæ Mich. I. Apafi erat) in Belgicas missus Academias, dum scientiarum rediit dives, An. 1668. Professor Linguarum & Philosophiæ, post Theologiæ, denominatus est. Fuit etiam 4. annos *Michaëlis II. Apafi* Præceptor. Non inmemor acceptorum à Magn. Dionys. Bánfi beneficiorum, ei, in detentione, & nocte, quâ occisus est, fidelissimè adstitit. Insigne opus apologeticum, ea tempestate, concinnaverat, quo innocentem Patronum suum declarabat: nec fortè, si illud in Conventu Statuum fuisset perlectum, dura illa sententia magnum Heroem sustulisset. *Patakius* denique librum de *regimine mundi* ex Latino fecit Hungaricum, cum titulo: *E' Világ igazgatásának Mestersége: mely száz jeles Regulákban adatott elö.* Kolosv. 1681. 4to. An. 1693. æt. 52, è vitâ migravit. 10. *Samuel Szathmár-Németi*, Szathmar Nemetini An. 1658. in lucem editus, & priùs ibidem, dein Claudiopoli, postremò, annos 22. natus, in Academiis Belgicis, Leidensi, Trajectina & Franequerana, disciplinis excultus, fuit à Sacris aliquamdiu in Aula Viduæ Ill. Dionysii Bánfi, unde An. 1683, (quo, diebus 5. & 6. Dec. & Res Collegii in ordinem redactæ sunt meliorem) in Collegium Professor introductus, multis annis varias scientias tradidit. Quamvis enim, An. 1693, Optimatum voluntate,

Ephorus Michaëli II. Apafi datus fuerit: anno tamen 1695, Cathedram professoriam repetivit. Opera, quæ reliquit, sedulitatem ejus eruditionemque loquuntur. Talia sunt: 1.) *De Perenni duratione Mentis.* 2.) *De Regno Dei.* 3.) *Metaphysica Realis, de Deo, Mente & Corpore.* 4.) *Epistola S. Pauli ad Hebræos explicata.* Franek. 1695. 4. 5.) *Commentarius in Prophetiam Zachariæ.* Ibid. 6.) *Moses Explicatus*, seu *Cerimoniarum per Mosen latarum detecta veritas.* Claudiop. 1696. 8. 7.) *Commentarii in Danielem & Malachiam*, manserunt inediti. An. 1717. 17. Dec. migravit ad Superos, hoc sibi Epitaphio posito:

Me genuit Szathmár; Vrbs Claudia fovit adultum,
Trajectum Juvenem, Leida, Franekra dein.
Claudia at Vrbs reducem excipiens mactavit honore,
Mystæ Linguarum, quas Cananæa sonat.
Hellasque & Sophiæ, mox Numinis eloquiorum
Post Ephorum ductum Principis Apafii.
Munere quo functum, Vrbs eadem mox alma recepit,
Et jussit rursus, munus obire prius.
In quo ter denis quatuorve fluentibus annis
Quod feci, id fecit Gratia sola Dei.
Jam fractus curis mœrorumque agmine, Mentem
Commendo Christo; debile Corpus humo.

11. *Michaël Turkovits Tsépregi*, Philos. & Linguarum Professor constitutus An. 1691.; mox etiam solus Theol. spartam sustinuit; postea, A. 1698. Pastorem Ecclesiæ Claudiopolitanæ egit. 12. *Mich. Sz.-Németi*, An. 1696, Philos. & Linguarum Professor factus, An. 1709, decessit. 13. *Andreas S. Zilahi* ex Concionatore Aulico Excel. Guber-

Gubernatoris Georgii Bánfi, Philoſ. & Linguarum Prof. *Cfr.* §. 260. *n.* 2. 14. *Matthæus Intze Batzoni*, Philoſ. & Ling. Profeſſ. inauguratus An. 1714. In eadem Claudiopolitana Eccleſia V. D. M. nominatus An. 1720, eoque munere fideliſſimè functus, An. 1742, M. Sept. extinctus eſt: lucet tamen in natis ad Sacra filiis, quorum natu minor, Rev. ac Cl. *Michaël*, Gratiæ Dei, quæ Civibus Claudiopolitanis Helv. Conf. amplectentibus diſpenſata eſt, Adminiſtrum præſtat diſertiſſimum; major verò natu, Rev. ac Clar. *Steph. Intze* Collegio Agropolitano facem ad Philoſophiam & Matheſin præfert. 15. *Joannes Remetei*, Philoſ. ac LL. OO. Prof. A. 1718. 16. *Joannes Naſzalyi*, Philoſ. ac Ling. Prof. ſucceſſit An. 1720. 17. *Mich. Udvarhelyi*, Theol. Profeſſor An. 1721, inauguratus, ac 1737. M. Mart. mortuus. Erat natus An. 1670, & cultus Literis Areapoli, Claudiopoli, Academiisque Batavis. Redux inde, Profeſſorem egit 14. admodùm annorum ſpatio in Gymnaſio Szigetenſi, ac hinc Claudiopolim deductus eſt. 18. *Franciſcus T. Tſepregi*, memorati ſuperiùs Michaëlis filius, Latinæ, & Lingv. Orientalium, quibus ſub Celeberrimo Alberto Schultenſio Franequæræ incubuit, peritiſſimus, Hiſtoricus & Antiquarius promtiſſimus, Celebris Diſſertationis *de Keri Ketib* (Vide apud *Haſæum*) Franequæræ An. 1725. editæ, Auctor adplauſu Doctorum conſpicuus; ex Aulico per duos annos Concionatore Ill. Comitis *Georgii Bánfi*, Patroni ſui munificentiſſimi, An. 1728, Hiſt. Eccl. Lingv. & antiquit. Græcarum Prof. inauguratus, has aliasque diſciplinas, ſolidiſſimè quidem, ſed paulo, quàm debebat, parciùs, profeſſus eſt,

ad An. 1758, qui finem vitæ adtulit. 19. *Georgius Vereſtói*, Vir ætate & fortuna præcedenti par, ſtudiorumque & peregrinationis Academicæ ſocius, Polymathes, Philoſ. & Lingv. Hebr. Prof. inauguratus A. 1728. ac poſtmodùm Prof. Theol. creatus, profectu juventutis maximo, officio functus eſt. *Vid.* 233. *n.* 3. Natu major Rev. ac Clariſſ. filius cognominis, in frequentiſſima Eccleſia Claudiopolitana eſt Verbi Divini Præco dexterrimus. Clar. verò & Exper. *Sam. Vereſtói* ſequitur Galenum. 20. *Georg. Huſzti*, cumulata eruditione Clarus, prius Lingv. Or. dein Theol. Profeſſor, ex Diſſertationibus, quas *de Synonymis Linguæ Hebrææ*, & *Defectibus Lingvæ Hebr.* (ſi bene meminerim) elucubravit, multis notus, A. 1768, diem obiit ſupremum. Nunc Profeſſorum munere funguntur Celeberrimi Viri: 21. Clariſſ. ac Exper. Dominus SAMVEL PATAKI Med. Dr, Philoſophiæque ac Matheſeos Profeſſor. 22. Clar. D. MICHAEL TSOMÓS *de Albis*, Juris Natur. & Civilis Prof. 23. Cl. D. JOSEPHVS BODOKI, Lingv. & Hiſtor. Antiquitatumque Prof. 24. Cl. D. MICHAEL P. SZATHMÁRI, Venerandi Patris Sig. P. Szathm. Superintendentis (§. 233. *n.* 3.) filius, SS. Theol. Profeſſor. Recenſitis ſuperiùs adnectendus *Andr. Huſzti* Vid. §. 280. *n.* 16.

§. CCLX.

e. COLLEGIVM AGROPOLITANVM ſeu MAROS-VASARHELYENSE, ſic à cognomine L. R. Civitate nominatum, originem ſuam traxit ex Hungaria

garia A. 1672, quo illuſtris *Schola Sáros-Patakenſis*, (hoſpitio ſuo An. 1671. expulſa) ſub Profeſſoribus, *Michaële Buzinkai* & *Joanne Póſabázi*, in Clientelam Principis *Michaëlis I. Apafi* admiſſa, in vacuis Collegii Bethleniani (Bethleniano-Brandeburgici quoque dicti) parietibus tumultuario opere quoquo modo reparatis, Albæ-Juliæ hoſpes collocata; anno demùm 1716, dum Caſtellum Alba-Julia dictum, attritum, ſine amuſſi mathematica ſtructum, & ædificiis ſqualidum, validiſſimis mœniis cingi occœpit, veteremque formam penitùs exuit, & novum nomen, CAROLINAE nempe, ab Auguſto Conditore CAROLO VIto Fortalitium accepit, id rerum ratione requirente, Maros-Váſárhelyinum, ubi hodieque perſtat, transpoſita eſt. *Cfr.* §. *CCXXXV. n.* 2.

1. Sic Collegium in Hungaria natum, ac Albæ-Juliæ enutritum, Agropoli reſidet. Sed ejus originem & fata brevi penicillo hìc delineaſſe, aliquod fortè pretium operæ erit. In Oppido Hungariæ Sáros-Patak, circa An. 1550, Auctore *Stephano Kopátſi*, amœno in loco fundata & ad delicias Muſarum compoſita erat Schola, quæ floruit abinde ſub patrocinio Inclitarum Familiarum *Dobó* & *Lorándſi*, maximè verò omnium, ſub Co-

mite (mox Principe Transſilvaniæ) *Georgio I. Rákótzi*, poſt initum cum *Suſanna Lorándſi*, vnica *Michaëlis Lorandſi* (qui ſolus Oppidum Sáros-Patak poſſidebat) filia, An. 1616, matrimonium. Rakotzius enim Principali mactatus honore, Collegium Patakenſe elevare, & Albenſi Bethleniano æmulum inſtituere volens, *Joannem Amos Commenium*, latæ tunc exiſtimationis ex Dialectica Virum Scholarem, Patakinum evocat, Collegium ampliſſimis reditibus dotat, & ditiſſimum humaniorum Literarum emporium reddit. Pariter Principiſſa *Suſanna Lorandſi*, filiique Principis, *Sigismundus* & *Georgius II. Rákótzi*, Collegio ſe exhibuerunt munificentiſſimos: at poſt fata Georgii II. Rákótzi, inde ab An. 1664. inclinare in deterius ſtatus Collegii cœpit. Nimirum, *Georgius II. Rákótzi* duxerat *Sophiam Bathori*, Rákótzio nubendi impetu, Religioni Romano-Catholicæ, in qua educata fuerat, renunciantem, quæ, poſt obitum mariti, ad avitam, cum filio Franciſco Rákótzi, Religionem rediit, & hac ex ratione Collegium S. Patakenſe, loco ſuo, An. 1671, exire juſſit. *Pars* igitur Studioſorum, per decennium & quod excurrit, Hungariæ exulavit: anno autem 1682, ex favore *Emerici Tököli* (qui Viduam *Franciſci Rákotzi*, *Helenam Zrinyi* matrimonio ſibi jungens, Poſſeſſionis Rákótzianæ Dominus factus erat) in prætactam Scholam remigravit, & Virum eruditum, ex Academiis Belgii Fœder. tum reducem, Clariſſ. *Joannem Tſétſi*, Profeſſorem adepta eſt. Sed An. 1687. 24. Apr. iteratò Schola ademta, & cum reditibus ſuis in poſſeſſionem Reſidentiæ Soc. Jeſu Patakenſis devoluta eſt. Cives Collegii huc illuc dilapſi ſunt, nonnulli *Albam Juliam* venerunt,

nerunt, alii *Göntzinum*, quo eorum Rector An. 1687. 12. Jul. translatus erat, ſalutarunt, Scholamque erexerunt. At hinc quoque An. 1695. 25. Martii exire coacta juventus, conſtans tum 350. perſonis, quaquaverſum diſperſa eſt, ſubſiſtentibus interim Studioſis Togatis apud Patronos ſuos, uſque dum alicubi locarentur. His itaque, cum *Rectore Jo. Tſétsi*, eodem anno, 20. Maji *Caſſoviam* traductis, Schola denuò recollecta eſt. Nec verò ibi diu pedem figere licuit, anno 1703. enim, rebus Patriæ per motus Rákótzianos turbatis, Schola ſolvi debuit. Palantes proinde Studioſi, d. 13. Dec. poſtliminio redierunt, ad antiquum ſuum nidum Scholam S. Patakinam, quo ſub initium An. 1705, & Moderator eorum eos inſecutus eſt. Reditibus Scholæ priſcis, in Conventu Regni publico *Szetſenienſi*, M. Sept. ejusdem anni celebrato, readjudicatis, & mox M. Jan. anni 1706. Commiſſionaliter reſtitutis. *Hiſt. Eccl. Hung.* *Pars* altera Studioſorum exulantis Collegii, Albam Juliam, vt ſcripſimus, An. 1672, ingreditur, & in Vacuis Collegii Bethleniani, quod jam Enyedini reſidebat, ædibus collocatur, eoque anno, ære & frumento, ejus in rationem An. 1671. collecto, ſuſtentatur. Exſtat in Archivo Ill. Supr. Conſiſtorii *Regeſtrum* An. 1671. 5. Dec. confectum, exhibens nomina Benefactorum, & quid quisque beneficii contulerit. His iisdem debetur mos (*indigentiâ nimirùm ad ſtipem colligendam, & favores demerendos impulſis; indigenis verò promiſcuè advenas æmulantibus*) hodieque obtinens, Studioſos Togatos pro tribus Feſtis concionatum emittendi ad Magnates & potentiores Nobiles, qui hanc eorum officioſam ſer-

S 5 vien-

vientiam, 3, 4, aut 5. Florenis toties compensant.

2. *Collegium Albano-Patakense*, annorum 44. intervallo Albæ-Juliæ inquilinum egit, fueruntque eatenùs in eodem Professores: 1. *Michaël Buzinkai*, qui ex Academiis exotericis redux, Rivulis Dominarum (*Nagy-Bányán*) Lingvas, Philosophiam & Theologiam, in Schola professus, laude crevit, indeque in Collegium S. Patakense traductus est. Post exactos hìc in Officio Professoris 14, Albæ Juliæ verò, ubi Theologiam tradidit, 12. annos, An. 1683, 23. Nov. inter mortales morari desiit. Ejus *Logica*, *Rhetorica*, *Oratoria*, cet, quas in usum Scholasticæ juventæ elucubraverat, industriæ ejus testes sunt. 2. *Joannes Pósabázi* filius Pauli, Pastoris Sáros-Patakensis, A. L. Magister, post Studia Academica, quæ Vltrajecti circa A. 1653. colligebat, Professor Patakensis Philosophiæ creatus, habuit 1657, 9. Julii in Auditorio Majori Scholæ S. Patakinæ, Orationem Inauguralem *De Vera Eruditionis comparandæ ratione*; quæ Patakini, per Joan. Rosnyai impressa est. Patakini æquè ac Albæ, in Philosophicis *Aristotelem*, in Theologicis *Voetium* sequutus, Cartesianis & Coccejanis fuit infestus. Testatur ejus: *Syllabus Assertionum ac Hypothesium illarum, quibus Neoterici quidam Theologi & Philosophi, hoc tempore in Belgio, Hungaria & Transsilvania Scholas & Ecclesias turbant, ex propriis ipsorum scriptis collectus cum succincta animadversione. Autore Jo. Posabázi, A. L. M.* 1685. 4. Errores Cocceji (scilicet) hoc opere colligendo, suos Auctor propalasse creditur. *Conf.* §. 275. *n.* 18. Bellum etiam cum Romano-

Catho-

Catholicis gessit; ac imprimis cum *P. Matthia Sámbar* Soc. Jes. per Hungariam Missionario, Lites Religiosas, pro more eorum temporum, habuit plurimas, testibus hunc in diem utriusque editis in lucem operibus. Talia sunt Posaházii, linguâ vernaculâ exarata: 1. *Igasság Istápja*, (Opus Catecheticum) S. Patak 1669. 4. 2.) *Három Kérdéseire való Felelet Sámbárnak*. 3.) *Az három Kérdésekre való meg-erösitése*. Patak 1666. 4.) *Beu sült Veres Kolop*. 5.) *Veres Tromfosdi*. An. 1666. 8. 6.) *Nagyobb látatja a' Páter Kis Vesztett Perinek*, 1667. 8. Ejus insuper Opera, præter *Syllabum*, sunt: 7.) *Philosophia Naturalis*, *sive Introductio in theatrum naturæ*. Patak 1667. 8.) *Caspari Sibelii preces in Hungaricum translatæ*. Kolosv. 1673. 8. 9.) *Oratio* Exsequialis, super fun. Ill. Francisci Rhédei. *Posaházii* mors incidit in A. 1686. 3. Maji. Vid. de eo *Museum Bremense p.* 493. His fato cedentibus, successit 3. *Stephanus Kis Komáromi*, A. 1686, M. Apr. Collega ei datus est A. 1689, 4. *Samuel Kapusi* Art. Lib. Mr. & SS. Theol. Dr, ortus in Rima-Szombat Hungariæ, patre Joanne Juhász Kapusi, V. D. Ministro R. Szombatensi, qui absolutis in patria studiorum cursibus, gestoque Rectoratu Scholæ R-Szombatensis, terrarum alieno sole calentium Academias septem annorum decursu frequentavit. Albæ-Juliæ Theologiam, Linguas, omnesque Philosophiæ partes, methodo facili, emolumento ingenti, tractavit, usque ad An. 1713, quo, animo corporeque validus, non sine porrecti ab invidis veneni suspicione, obiit, & 30. Jul. humatus est. Vir multijugis eruditionis, memoriæque incomparabilis, in omnes fermè Scientias Scripta concinnavit calamo purissimo,

ſimo, ipſasque Scientias Poëta promtiſſimus metris ligavit. Edita ejus Opera ſunt: 1.) *Memoriale Hebraicum, exhibens Lexici Hebraici compendium metricum, Prodromum Grammaticæ Hebraicæ metricæ - - Quibus memoriæ impreſſis, nullus in Bibliis Hebraicis occurret verſiculus, quem nequeas interpretari vel ex toto, vel ex parte. Autore Sam. Kapuſi S. S. T. D. Illuſtr. Collegii Alba-Juliacenſis Profeſſore. Claud.* 1698. 8. Iterata eſt editio Traject. An. 1738. 8. 2.) *Breviarium Biblicum*, ſive: *Quatuor priora Capita Geneſeos Hebraicè edita, in gratiam & uſum eorum, qui Bibliis Hebraicis deſtituuntur - - - Aliquot Pſalmi, cum ſelectis ex univerſo Sacro Codice Hebræo Verſibus. Claudiopali* 1699. 8. Manu exarata ejus Opera inedita: 1.) *Grammaticæ Hebraicæ Epitome Metrica, clarè explicata, & ad praxin adplicata.* 2.) *Promptuarium Mathematicum, continens Theſauros Matheſeos Univerſæ.* 3.) *Promptuarium Philoſophicum.* 4.) *Compendium Geographiæ jucundis obſervationibus inſtructum.* 5.) *Epitome Aſtronomiæ.* 6.) *Calendariographia.* 7.) *Tractatus Mathematicus, de partibus, uſibus & fabrica Quadrantis Aſtronomico-Geometrici.* 8.) *Compendium Hiſtoriæ Hungarorum Eccleſiaſticæ.* Linguâ denique hungaricâ exaravit, 9.) *Explicationem Catech. Palatinæ*, modo duplici, *a.*) Quæſtionibus & Reſponſionibus. *b.*) Concionibus; quibus hodieque non pauci utuntur. Epitaphium Viri inmortali memoria digni, ab ipſomet ſcriptum, quod Clariſſimo ac Rev. nuper *Nicolao Tſejdi*, Paſtori Eccleſiæ Udvarhelyenſis, ejusque nominis Diœceſeos Notario debeo, hoc eſt:

Septem *Viſa mihi ſunt Regna, annique videndis*
Impenſi ſeptem, *ſum Præceptoribus uſus*

Septem

Septem *de famâ notis*, ſeptem *mihi lingvæ*
Notæ, Septem *Artes*, *quarum me ſcribo Magiſtrum*,
Theologiæ Sacræ Doctorem, *quo titulo me*
Princeps Auriacus, *quem Magna Britannia Regem*
Nacta eſt, *mactavit*, *Lejdenſes denique Athenæ.*
Nunc mihi Septem Caſtra, *locus*, *cujus quoque ſeptem*
Profeſſoribus annumeror, ſeptem *mihi Penſa*
Incumbunt. Conf. §. 280. *n.* 21.

Succeſſit anno eodem, 5. *Joannes Berzétei*, Paſtor Albenſis, qui 23. Oct. decedens, vix Menſem complevit. Tot inter Collegii viciſſitudines, Incl. Conſiſtorium Supr. 6. *Andream Sebess Zilahi*, Profeſſoratu Collegii Claudiopoli amotum, huic gubernando atque conſolando admovet, qui etiam An. 1714. M. Febr. regimen ſuſcipit. Vir eruditione, decenti auctoritate, & gratia apud omnes plurimùm valens, SS. Theologiæ Profeſſor, peregrinantis (vt ſtatim referemus) Collegii Protector, comesque individuus, ac revera Pater, An. 1719, graſſante peſtifera lue, diem ſuum ſupremum claudit. Laudato Zilahio, An. 1716. 21. Febr. Tokajino Hungariæ, ubi Paſtor fungebatur, more conſveto vocatus, Collega advenerat. 7. *Michaël* Pakſi *Szathmári*, Profeſſor Philoſophiæ, qui 12. Mart. ſuas Prælectiones auſpicatus, paucos ſolummodò dies, in Collegio Albenſi, eas continuare potuit: mox enim ex mandato Exc. Domini Generalis *Stephani* à *Steinville*, 26. Martii, Alba-Juliâ Collegium exceſſit. Exodus verò Civium Collegii, Togatorum (quorum non integer mihi Catalogus adeſt) juxta ac Claſſiſtarum, cantu & vexillis fiebat, decentique, quali in deductione funerum agmen Collegii procedere

ſolet,

ſolet, ordine. Motum loco Collegium, migravit in populoſum & à montibus vinealibus celebrem Incliti Comitatûs Albenſis pagum, *Krakkó* & *Karkó* nominatum, unoque, & quod porro eſt, lapide ab Alba-Carolina diſſitum, quo & ſupellectilia Scholaſticorum currubus advecta ſunt.

3. Dum in dicto *Krakkó* Collegium aliquamdiu reſidet, nonnulli, Civium Sáros-Patakinum in Hungaria ſalutant, alii Maros-Váſárhelyinum, quo ipſis eundum decretum erat, palantes petunt, reliquis, numero 30. cum Profeſſoribus, in curiis Illuſtriſſ. Heroum, Domini S. R. I. Comitis Ladislai Teleki de Szék & Domini C. Adami Székely, aliquot Septimanarum moram Krakoini trahentibus, & Sedem ſuam Saxopoli (*Száſzváros*) ponendam figendamque enixè urgentibus ſperantibusque. Non obtinentes, *ex ſvaſu* (verba ſunt e Collegii *Albo* translata) *atque indultu Excel. Dom. Generalis Commendantis, decernimus iter Maros-Váſárhelyinum, nemine rem noſtram juvante, ſed inſpectante ſolùm, quo tandem exiret. Eodem itaque anno, d. 27. Nov. Cracoviâ eximus, Cœlo uſi propitio; M. Váſárhelyinum adpellimus d. 2. Dec. cui præfigitur Candida. Hic, piè ſuffragantibus Ampl. DD. Judicibus & Senatu, Juventus Collegialis numero 50. per Hoſpitia, qualium aliqualis copia haberi poterat,* (immunibus à quartirio militari eatenus hoſpitibus activis) *diſtribuitur, ipſis etiam DD. Profeſſoribus ſua occupantibus.*

Scire meos Caſus ſi quis deſiderat omnes,
Plus ſibi, quàm fieri res ſinit ipſa, petit.

In prædictis Hoſpitiis tranſigimus annum 1717. *integrum; ſub quo temporis decurſu Auditorii vicem nobis*

præ-

præbebat Palatium Generosi Domini Samuelis Borbély. (erat hypocaustum superius, domûs angularis, in concursu platearum de Sancto Rege (Stephano) & S. Georgio nominatarum) *Vertente verò tempore, Incl. Supr. Consistorium memor adflictionum nostrarum, determinat nobis sedem (nonnullis Civium Viarum Dei ignaris incassùm,* dum Decreto & indultu Aug. CAROLI VI^{ti} res ageretur, *reluctantibus) Scholam in prædicta Civitate agentem; in quam sollemniter introducimur ab illustrissimo D. S. R. I. Comite Josepho Teleki de Szék Collegii nostri Curatore de 30. Apr. A.* 1718, *qui inscribitur Erasto, habetque Cl. D. Mich. Szathmári primam Professionem ex Psal.* 1. *hebraicè ab Auditoribus exposito, die* 4ta *Maji.* Hæc & plura ibi. Vnio *Scholæ M. Vásárhelyensis* (de qua mox quædam notabimus) & *Collegii Albensis* sic satis sollemniter, memorato 30. Apr. die, facta est. Scilicet, tam in Schola, cui vulgò *Particula* nomen erat, quam in Civitate à parte Collegistarum, dato cum ordinariis tintinnabulis signo, vniversi, v. l. Collegistæ & Particulistæ in Curiam Scholæ confluxêre. Aderant tum, Ill. S. R. I. Com. *Jos. Teleki* Curator Collegii Albensis; Illustr. Dn. *Joannes Toldalagi* Particulæ hactenùs Curator, Mandatoque Aug. Imperatoris publicatum est, Collegium Residentiam suam ibi in posterum habiturum. Centum atque decem ab utraque parte Studiosi Togati numerabantur. Hoc tempore, Clarissimis Professoribus, *Andreæ S. Zilahi & Michaëli Szathmári*, Collega datus est, 8. *Cl. Michaël Köpetzi*, antea Gymnasii hujatis Professor. Nec sic tamen integram quietem Collegium nactum est: ædes namque, quæ tot Cives caperent, deerant. Sed omnem movente *Andreâ*

Zil.

Zil. lapidem, citiùs opinione ædes ſurrexerunt. Multum verò hoc in opere deferendum, inclitæ Sedis Maros Judicibus Regiis, Domino quondàm *Joanni Szilágyi* Ákosfalvæ agenti, & Domino dum vixit *Abrahamo Doſa* Makfalvæ degenti, qui Literis circulatim emiſſis ad omnem latè viciniam, ligna ædificiis apta adportari juſſerunt. Neque minus providentiæ Divinæ inſtrumentum circa hæc erat Excell. quondam SIGISM. KORNIS *de Göntz-Ruſzka*, Transſilvaniæ Gubernator; Cujus dum ædificia in Megyesfalva, ne ex igne in Stabulo quodam concepto, in fumum abirent, à nonnullis Studioſis potiſſimùm defenderentur: pro tanta eorum fidelitate, quærente quoque Gratiam Profeſſore Zilahio, lapides multorum plauſtrorum ponè Malomfalvam effoſſos, in Collegii ædificationem donavit; quos memorati proximè Regii Judices, vno die, per vicinos adcolas, Agropolim transmiſerunt. Fuêre inſuper complures Magnatum Nobiliumque, qui velut ex debito, opem lubentes tulerunt. Eodem itaque anno 1718. M. Sept. novæ ædes acceperunt novos hoſpites. Eo die, quo Scholaſtici, Collegii nova tecta inmigrarunt, & Vale Civitati dixerunt; Cibo vinoque copioſo, vniverſos Collegii Cives, Ampliſſimus Civitatis Judex, *Daniel Szöts*, tractavit. Idem, domicilium quoque unicum proprio ſumtu ſtruendum juſſit. Sed jam interruptum de Profeſſoribus ſermonis filum connodemus.

4. Occiderat Vir integerrimus, *Andr. S. Zilahi n. 2.* qua occaſione *Michaëli Szathmári* Theologica demandabatur Provincia, inque Philoſophiæ Profeſſorem An. 1720, deputabatur, 9. *Joannes Kövesdi*,

vesdi, qui etiam *Pápâ* Hungariæ adductus, An. 1721, M. Nov. ſollemniter inaugurabatur. An. 1734. 3. Sept. *S. Mich. Szathmári*, Theologiæ hactenûs Profeſſor, & *Generalis* Eccleſiarum in Transſilvania Helveticæ Conf. addictarum *Notarius*, à Curatoribus Collegii S. Patakenſis, ejus ruinam, quæ ex gliſcente inter Profeſſores, *Joannem Tsétſi* & *Nagy-Mihályium* diſcordiâ promanaverat, reſtaurare volentibus, evocatus, S. Patakinum tranſit, ibidemque, anno, nî fallor, 1744. curriculum vitæ abſolvit. Paternarum virtutum hæredes, Celeberrimi Viri, *Mich.* & *Paulus* in Collegio itidem Saros-Patakenſi, *Stephanus* in florentiſſimo Lyceo Debrecinenſi, Profeſſorum (quàm res pulcra) munere functi. Michaëlis denique noſtri exiſtimationem conſervant Opera ejus: 1.) *Phyſica Contracta juxta Principia Neotericorum.* Claudiopoli 1719. 12. 2.) *Diſſertatio de Arbore ſcientiæ Boni & Mali*, ſeu: *Vite ferali litterali & myſtica.* Franek 1736. 3.) *Expoſitio Capitis XVIII. Jobi.* Linguâ hungaricâ: 4.) *Uri Vatsora felett meg-gyújtatott Szövétnek.* Utraject. 1740. 8. agit de Cœna Domini. 5.) Aliquot *Sacri Sermones funebrales* ſuis numeris abſoluti. 10. Laudato Szathmario, An. 1735. ſuffectus eſt *Samuel Szombati*, Areapolique advectus, 28. Apr. anni ejusdem, ab Ill. Dom. Comite *Joanne Lázár* L. B. de Gyalakúta, Supremo Athenæi Curatore, aliisque Proceribus, ſollemniter inauguratus eſt. Verùm brevi, Albam Carolinam, Paſtoris ibidem officio functurus, transponitur. Huic ſucceſſor datus eſt 11. *Samuel Nádudvari*, Paſtor antea Nagy Enyedenſis, Poëſi, eloquentiâ, miti affabilique naturâ, pollens, fortè An. 1739. Hic tandem

An. 1748. fugâ dilapſus, ad Eccleſiam R. Catholicam tranſiit, & Nagy-Károlyini in Hungaria, vt fertur, An. 1754, vitam cum morte permutavit. Huic Collega datus erat 12. *Samuel Tétſi*, An. 1742. Prof. SS. Theologiæ, qui An. 1756, M. Jan. ad beatas ſedes tranſiit. 13. *Clariſſ. Dom.* STEPHANVS *Batzoni* INTZE, §. 259. *n.* 2. in Aula Ill. Lib. Bar. Dom. Wolffgangi Bánfi de Loſontz Concionator, An. 1749. Bontzhidâ advevectus, Menſeque Sept. ſollemniter introductus, ſumma cum laude, ac multo rerum Collegii emolumento, officio fungitur. Morte Sam. Tétſi 14. *Cl. Dominum* MICHAELEM BENKÖ, de Beſenyö, vacans Cathedra Theologica, A. 1757. M. Mart. Profeſſorem obtinuit, ad An. 1774. functum, & nunc quoque Profeſſionibus Catecheticis fungentem fideliſſimè. Porro, A. 1760, 30 Dec. vivis erepto ſene Joanne Kövesdi, ſequente ſtatim An. 1761. ſucceſſor deputatur 15. *Clar. Dom.* ALEXANDER KOVÁSZNAI, Lugduni Batavorum tum agens: redux verò An. 1764. 23. Jan. ſollemniter introductus eſt. Eodem anno, M. Dec. Clariſſimis Profeſſoribus adjunctus eſt *D.* MEIER, Lingvæ Germanicæ Magiſter. 16. *Cl. D.* STEPH. BASA Cathedram Theologicam An. 1774. conſcendit.

5. De modo Suſtentationis ſi quæras: *Ex parte Collegii Albenſis*, quoad Princeps Apafius vixit, ſex ſtipendia, ſive intertentio ſex ſtudioſorum, ex ejus Dominio interruptè præſtabatur; ſcilicet, triticum 100. metretarum & totidem floreni Hungaricales. Fuêre inſuper circiter 15. privatorum Magnatum *Alumni*. Reliqui *Exſpectantes* dicti, pro-

priis

priis ſuis partim, partim variis Benefactorum ſumptibus vitam tolerarunt. *Ex parte Scholæ* ſeu *Particulæ Marus-Váſárhelyenſis* : Pars Decimarum pagi *Petres* Diſtrictûs Biſtricenſis, nonnihil alimoniæ præſtabat. Bethlenianum inſuper Beneficium 12. Studioſis opem ferebat. Nimirùm, Ill. *Joannes Betlen*, §. 175. *n.* 10, tria florenorum millia (Collegio Enyedenſi mille; Scholæ Udvarhelyenſi quatuor millia) Scholæ huic legaverat, quorum fœnore à Civibus Agropolitanis adminiſtrato, 12. Alumni intertenebantur. Poſt Vnionem Scholæ Collegiique, Beneficia partis utriusque facta ſunt communia. Tum, primitùs pro *Exſpectantibus* floreni quinque ſeptimanatim publico è fundo erogabantur, quibus emta obſonia (Zugemüß) & caro, à Coquo, qui ſimul & Piſtor erat, præparata, diverſis menſis adponebantur. Menſam primam convictores 4, ſecundam 5, reliquas vno ſemper plures obtinebant. Crevit poſtea in dies & Benefactorum & Alumnorum numerus. Hac cumprimis ætate noſtra, qua *Incl. Tabula Regia Judiciaria* Agropoli reſidet, Procerum, qui ſe munificos Collegio præbent, numerus augetur; Illuſtriſſimis quoque Curatoribus operam omnem fini huic adhibentibus. Catalogum Ill. Dominorum Curatorum, quo nunc caremus, ſi quis inſtituto noſtro favens, perfectum ſubminiſtraverit; Parti Speciali, vbi de Civitate Agropoli ſermonem inſtituturi ſumus, inſeremus.

6. Succinctam, pro coronide, narrationem adnectamus de Schola Agropolitana, quam ante adventum Collegii Saros-Patakino-Albenſis floruiſſe memoravimus. Hujus Rectores, ducentorum floreno-

renorum ſalario proviſi, è Primariis Collegii Nagy-Enyedenſis Civibus, & haud raro ex Neo-Academicis, qui v. l. poſt abſolutum (plerumque) in collegio Nagy-Enyedenſi curſum Scholaſticum, exotericas Academias inviſerant, creabantur. Cives Scholæ Togati, partim ex Adoleſcentibus, qui ibidem Claſſes Latinitatis abſolverant, partim è Claſſiſtarum numero excedentibus Collegii Enyedenſis Studentibus, ad tricenarium circiter numerum, recipiebantur, vixque ultra triennium hìc morabantur; aut Collegia, pro ulteriori ſtudio, ſalutaturi, aut Cantorum munere in Eccleſiis functuri. Qui Ludi-Rectores fuerint, non omnes Literis conſignatos reperimus. Sufficiat igitur hos ſaltem commemoraſſe: 1. *Martinum Benkö Dálnoki*, corpore procero, forma eleganti, ingenio felici Virum; qui Enyedini, ac in Academiis exteris, Literis ſolidè excultus, Scholam Agropolitanam moderatus eſt initio hujus ſeculi, & An. 1702, L. ANNAEI FLORI, *Epitomen de geſtis Romanorum*, Hungarica donatam civitate, edidit Claudiopoli, An. 1702. 12mo. 2. *Nic. Muſnai*, qui poſtea Paſtor Kibedenſis, & Tractûs Maroſenſis Senior exſtitit. 3. *Steph.* (ni fallor) *Erdödi*, quem munere Rectoris defunctum, Eccleſia *Somosdenſis* V. D. Miniſtrum obtinuit. 4. *Joan. Szent-Simoni.* 5. *Georgium Kiſeri*, Virum eruditiſſimum; qui ante etiam Szent-Simonium, ſpatio trium annorum (tot enim annos conſvetudo Rectoribus decreverat) Scholam rexerat, decem annis, vice altera, præter morem, Rector præpoſitus fuit. 6. *Mich. Köpetzi*, An. 1715. conſtitutum. *Cfr. n.* 3. quo Rectore, Schola & Collegium Albanum, in unum corpus coaluerunt. Functi ſunt antiquiùs nume-

munere Rect. etiam *Casparus Veresmarti* ac *Stephanus Vásárhelyi*, vti §. 233. *n.* memoravimus; nec non *Casparus Bojti*, §. 275. *n.* 14, vt & *Petrus Laskai* §. 271. *n.* 18.

§. CCLXI.

d. COLLEGIVM seu *Gymnasium* AREAPOLITANVM (alias *Udvarhelyense*) A. 1674., permissu Principis Michaëlis I. Apafi & Statuum Transsilvaniæ, atque munificentiâ Ill. *Joannis Betlen* fundatum, in Oppido *Udvarhely* cognominis Sedis Siculicalis, Juventutem ex Siculicalibus potissimùm Sedibus confluentem educat.

1. Quatuor florenorum millia erant, quibus pro fundo depositis, è Schola triviali, Collegium, Ill. JO. BETLEN excitavit, unde etiam *Betlenianum* audit, eo meliore quidem jure, quod præ aliis Transsilvaniæ Proceribus, e quibus Benefactorum ac Patronorum numerus in dies crevit, Illustrissimi Domini Comites de *Bethlen*, per quàm liberalissimè in subsidium Gymnasii patrocinati fuerint, Curatorumque munus obierint. Immò, hoc etiam tempore *Ill. Dom. Comes* IOANNES *de* BETHLEN (Illustr. item STEPH. *Lib. B.* DANIEL *de Wargyas* Incl. Primariæ Sedis Siculic. Udvarhely Supr. Judex Regius; Curatores Supremi: cum V. Curatoribus, Spect. D. *Joanne Lukátsfi* de N. Kiküllöfalva, Perceptore Regio Incl. Sed. Udvarhely; Sp. D. *Paulo Ferentzi* de Patakfalva; Sp. D. *Nicol. Sebessi* de N. Galambfalva, Incl. Sed. Sicul. Udvarh.

Udvarh. V. Judice Regio) curam gerit. Vnde meritò Sigillum Gymnasii hanc gerit Inscriptionem: *Sigill. Gym. Reform. Bethleniano-Udvarhelyiens.*

3. Vix aliquid in Gymnasio Udvarhelyensi consignatum reperitur, ex quo Historia ejus adornari posset. Licet enim Celeberrimus quondam D. *Joannes L. Borosnyai*, Professor Consummatissimus, conscribendam hujus Historiam intenderit, huncque in finem. An. 1747, Litteras, ad Ill. quondàm Dominum *Michaëlem Cserei de Nagy-Ajta*, tamquam Virum grandævum, at memoriæ compotem & eruditum, historiisque pollentem, qui sub *Paulo Letenyei*, primo Gymnasii Professore studiorum rudimenta deposuerat, dederit, quibus diligentissima scitatione quærebat statum Gymnasii; Responsorias, is quoque, anno eodem, 4. Apr. exaraverit Nagy-Ajtæ, quibus docebat Fundatorem fuisse *Ill. Joannem Betlen*, ejusque erga Gymnasium patrocinium continuasse filios, Ill. *Paulum* & *Samuelem* atque nepotem *Ill. Joannem de Bethlen*; (qui Ill. Comitis Dom. *Davidis de Bethlen* Genitor erat) Professoris vero munus primitùs obiisse, *Paulum Letenyei*, *Joannem Rozgoni* & *Joannem Pap Szathmári*, &c.: sed otium scribendi, eo sequenteque anno, ob restaurationem Gymnasii, non nactus, 1749no verò anno Superintendentis honore & onere mactatus, Historia Scriptore caruit. Nos, *Epistolâ Csereianâ*, quæ tamen in breve coacta est; & traditionibus Rev. quondam *Petri Hermányi* Avi Materni, atque Rev. *Michaëlis Benkö* Genitoris nostri (§. 235. *n. l.*) quorum hic *Georgii Szigeti*, ille *Pauli Letenyei*, Discipuli, in eodem Athenæo, erant; aliorumque

que narrationibus & notationibus adjuti; brevem Hiſtoriam, An. 1773, lingvâ hungaricâ, ſub titulo: *Udvarhelyi Novitius Deák*, rudi licet penicillo, delineavimus, & Celeberrimo Collegii Profeſſori tradidimus. Nunc, ſermone breviore, res atque

3. *Rectores* & *Profeſſores* Palæſtræ exhibeamus. *Primus* fundati recenter Gymnaſii Rector & Profeſſor fuit *Paulus Letenyei* Tyrnaviæ in Hungaria natus, qui dum Ephorum in Aula Ill. S. R. I. Comitis *Michaëlis I. Teleki de Szék* ageret moderando Gymnaſio admotus eſt. Sunt, qui eum *Domidoctum* dicant, quorum è numero eſt ipſe quoque *M. Cſereius*, in hæc ſcribens verba: *Mikor én Udvarhelyre mentem tanúlni, akkor Profeſſor vólt idvezült* Letenyei Pál, *a' ki nóha nem volt Academicus, mert akkor idöben ritka vólt az Academicus; de tudós ember vólt*: ſed Academicis eum exteras ad oras peregrinationibus fuiſſe ornatum, cum Clar. nuper *Petro Bod* adſcro, & in memorato Opuſculo edocui; niſi ambo uno eodemque tempore *Pauli Letenyei* vixerint. At, quia non Germanicis, vt *Academici* noſtri ſolent, ſed Hungaricis uſus fuerit veſtibus: hinc *Domidoctus* fortè putatus. Tempore Letenyeii, domicilium Profeſſoris contiguum ab occiduo ſole fuit ædibus Paſtoris Oppidi: fundus, quo nunc domus Profeſſoria, Gymnaſio ex oriente contigua conſpicitur, in poſſeſſione viduæ *Stephani Szöts* tum erat. Domicilia Gymnaſii, quæ inhabitatoribus Scholaſticis *Cameræ* dicuntur, vilia incolebantur. *Auditorium* illud erat, quod poſtea *Claſſis Poëtica*, & dein *Præſidiarium* (in quo v. l. Logica & Lingva Græca traduntur), factum

 infra

infra recentius Auditorium jacet: Cathedram hujus ædis, nomen *Pauli Letenyei* gessisse, non pridem observavi, his verbis: *Curâ Pauli Letienyei Scholæ Rectoris.* Letenyeium denique doctissimum fuisse Virum, cuncti testati sunt; sed hac imbecillitate (qua fuit & *Jos. H. Körösi; Vid. infra*) vt Orationem Dominicam recitare in publico promtè non valuerit. 2. *Joannes Rozgoni*, ex Concionatore Aulico Fagarasensi Michaëlis I. Apafi; qui Theologus doctissimus, lingva vernacula Theologiam, eamque Catecheticam, tradidit. Peculiare in Viro docto id fuerit, vt adeo Zingaros abhorruerit, quòd vix oculis usurpare eos posset; similiter, quod botulos omnes lucanicasque, quas vaginas excrementorum nuncupabat, aversatus sit. 3. *Joannes Pap Szathmári* (Pater Sigismundi P. Szathmári, §. 233. *n.* 3.) in Szathmár Hungariæ natus, inque patria & Franequeræ disciplinis excultus, reversus in natale solum, *Rivulis Dominarum* primùm circa An. 1685, Rectorem Scholæ egit, Professoris dein munere per tres annos *Areapoli* functus est, postea Pastor *Zilahensis*, tum *Désensis*, extremò *Claudiopolitanus*, vbi & occidit, factus. Franequeræ degens, edidit: *Philosophiam Primam*, seu: *Metaphysicam brevibus Aphorismis delineatam.* Franek. 1682. 8. Redux verò, Explicationem Orationis Dominicæ ling. hung.: *Uri Imádságnak Magyará zatja.* Kolosvár 1707. 8. Successerat Rozgonió, ad Pastoralem Cathedram Kolosensem transposito, adveneratque cum Conjuge, quæ filia Judicis Rivulinensis erat. *Doctissimum* hunc, & *Encyclopædiam*, Csereius nominat. Vid. Epitaphium *Hung. Tymbaul.* p. 99. 4. *Stephanus Töke* de Maros-Vásárhely, Pater Stephani Töke, §. 258.

n. 5.

n. 5. Vir exquiſita eruditione; quo Gymnaſium moderante, caſus quidam contigit lugubris, ſtudentibus nonnullis (qui, ob factum, Carceris Medienſis ſqualores diu ſuſtinuêre) juvenem Oppidanum ſecum rixantem fortuitù perimentibus. Caſui huic tribuendum, quòd Profeſſor Töke, in Oppidum Szék, ubi quoad vixit, Paſtoris functus eſt officio, tranſpoſitus fuerit. 5. *Georgius Gyúla Szigeti*, germanus frater Stephani Profeſſoris & Superintendentis §. 258. *n.* 5. Profeſſor Enyedenſis denominatus An. 1721. Cetera inter ſtudia, Lingvam Germanicam, quam eo tempore pauci inter Hungaros noſtros loquebantur, calluit optimè. Szigetio, vt Concionatori Aulico Ill. D. L. B. Stephani Veſelényi, in vico Nyúlas Comitatûs Coloſenſis degenti, Litteris Curatoris Ill. *Joannis Bethlen*, in Alſó-Bun tum agentis, invitatio ad Profeſſoris munus fuerat oblata. Tempore, quod abitum D. Töke & adventum D. Szigeti interceſſerat, *Stephanus Szokolyai* §. 235. *n. l.* juventutem inſtituebat. 6. *Georgius Körmöndi*, Studens Pápenſis & S-Patakenſis in Hungaria, Alba-Julienſis in Transſilvania, poſt Pædagogus in Aula Ill. quondam S. R. I. Comitis Joſephi Teleki de Szék, Studioſus denuò Alba-Julienſis, tum Rector Scholæ Sárdenſis, mox Concionator Aulicus memorati Comitis Joſ. Teleki, unde Academias petivit. Redux, Paſtor Vizaknenſis, Profeſſor Udvarhelyenſis, Paſtor iterùm, Lukafalvenſis & Maros-Bogátenſis; ubi An. 1751. 24. Apr. in vivis agere deſiit, relictis ibidem Hæredibus Nobilibus. Lapis ſepulcralis M. Bogátini exſiſtens hos exhibet verſus:

Ecce Georgius Körmend, cui Rév-Komárom dat
Ortum; Pápa, Patak studiis fert Julia facem.
Frisia mox auxit, post Dacia nectit honores,
Nempe: Vtidavæ (Udvarhely) *Vizaknæ, Lukafalvæ, Bogatæ.*
Septuaginta annos & quatuor egit in orbe.

7. *Sigismundus Dési*, in Oppido Dés natus, Primarius Collegii Nagy-Enyedensis Civis exsistens, fuit Præses (ita *Lectores* Scientiarum è Collegii Civibus creati nominantur) Theologiæ, sub Professore Theologiæ *Stephano Enyedi* valdè debilitato nec ad docendum capaci. Exteras postea Academias adiit, e quibus reducem, Gymnasium Areapolitanum, Professorem accepit. 8. *Samuel Szombati*, An. 1735. ad Professoratum Agropolitanum vocatus. §. 260. *n.* 4. 9. *Joannes Lukáts Borosnyai*, *n.* 2. ex Pastore Nagy-Enyedensi, Divinæ Providentiæ beneficio Professor creatus, Literas simul & Studiosorum Cubicula restauravit, Auditorium verò erexit decenter. Testatur luculenter Inscriptio, quam paries Auditorii ostendit, his verbis:

NE SIS POSTERITAS INGRATA IGNARAQUE.

AVSPICE DEO T. O. MAXIMO

Patrono potissimùm Excellentissimo Heroe, Illustrissimo ac Magnifico Domino, Domino STEPHANO GYULAI Comite de Maros-Németi, Libero Barone de Irestia, Sacræ Cæsareo-Regiæ Majestatis Camerario Aulico, Ejusdemque Generali Vigiliarum Præfecto, nec non unius Regiminis Pedestris Colonello.

Indu-

Induſtriâ & mille curis Prof. Joh. Lukáts Boroſnyai
Erectum An. 1746. *Perfectum An.* 1748.

Alio pariete leguntur:

Curatoribus Gymnaſii, multùm de eo merentibus, atque huc conferentibus:
Illuſtriſſimo ac Magnifico D. D. EMERICO COMITE NATO de BETHLEN Jncliti Diſtrictûs Kövárienſis Capitaneo Supremo.
Ill. ac Magnifico D. D. STEPHANO L. B. de DANIEL & WARGYAS, Incl. *Sedis Siculicalis Udvarhely Judice Regio Supremo.*
Spect. ac Generoſo Dom., D. MATTHIA NEMES de Hidvég, Incl. Sedis Siculic. Udvarhely nuper V. Judice Regio, nunc Adſeſſore Primario.
Spectabili ac Generoſo D. D. STEPHANO BORSAI de Wereſegyháza, Ejusdem Incl. Sedis Sic. Udvarhely V. Judice Regio Actuali Digniſſimo.

Profeſſor, quem laudavimus, laude noſtrâ melior, An. 1749. Superintendens creatus, Maros-Váſárhelyinum, ubi Primario V. D. Miniſtri munere functurus erat, habitationem tranſtulit. Eadem in Eccleſia Civica, Venerandi hujus Viri, filii duo munus Paſtorum Spiritualium hodie obeunt fideliſſimè; major quidem natu Admodùm Reverendus ac Clariſſimus Dominus SIMEON *Lukáts* BOROSNYAI Eccleſiarum & Sanctarum Generalium Synodorum in Magno Transſilvaniæ Principatu Helveticæ Confeſſioni Addictarum Generalis Juratus Notarius, ab An. 1774. 10. *Joſephus Huſzti Köröſi*, è mercatu bonarum Artium Enyedenſi, in Academias exoticas profectus, cum decore eruditæ laudis rediit, Profeſſoriamque Areapoli

poli Cathedram obtinuit; quam ornatam ab eo eruditis professionibus fuisse, nemo fortè inficias ibit: at rectio ejus haud pari procedebat pede. Hoc, quod dico, testatus est annus 1760, quo Civibus Gymnasii in jurgia prolapsis, multis eorum, partium studium Professoris causantibus, emigrandi necessitas imposita fuit. An. 1763, 13. Mart. fatis cessit. Virum corpore exiguo, at animi dotibus eximiis, in Litteratura Romana atque Theologia, doctè profitentem, mihi quoque cursu unius anni audire contigerat. 11. Cl. D. *Josephus Kováts*, post exantlatum Agropoli curriculum Scholasticum, absolutaque itinera Academica, patrios revisit Lares, illicòque ordinariæ in Litteratura, Theologia, Philosophia & Mathesi Professionis vinculo Lyceo Areapolitano est adstrictus. Hinc A. 1767. Enyedinum collocatus. §. 258. *n.* 5. Eo Enyedinum translato, invigilantibus eminùs, Spect. Dom. *Paulo Kerekes* de Moha atque Spect. Dom. *Paulo Ferentzi* de Patakfalva, Inspectoribus Gymnasii Curatoribus, spatio anni vnius, erudiendæ regendæque Juventuti Scholasticæ præfuit *D. Sam. Benkö* de Középajta, Gymnasii Con-Rector, qui dein, post Studia Academica, quibus Lugduni Batavorum per triennium se mancipaverat, in Ecclesiam Alsó-Rákosensem vocatus, Sacro ibi operatur Ministerio. 12. *Clariss. D. GREGORIVS KIS de Batzka-Madaras*, perfectis in Collegio Agropolitano studiis, Viennam Austriæ salutavit, ibique viam Academicam, quæ ab aliquot annis præclusa erat, ab Augustissimo Imperatore, Cujus Majestatem supplex adierat, ruchudendam sibi (aliis quoque paulo post apertam) impetravit, & An. 1765,

Helve-

Helvetiam petivit. A. 1768, ex ipſo curriculo Academico, voto Ill. Supr. Conſiſtorii, ad vacantem Cathedram revocatur, fauſtoque alite redux, d. 20. Oct. Areapolim ingreditur. Hujus Curæ indefeſſæ, & munificentiæ Patronorum, debetur hodierna ædificiorum Gymnaſii forma, tribus diſtincta contignationibus, & ad decorem polita, Cæſareâ quidem indulgentiâ.

4. Modus docendi diſcendique non alius, quàm qui in Collegiis ceteris, obtinet. In ſuſtentationem Civium Togatorum, Magnates Nobilesque Patroni argentum atque frumentum potiſſimùm conferunt. Claſſiſtæ vel ſunt *Vtentes*, h. e. qui propriis ſumtibus vivunt, vel *Famuli*, i. e. qui Togatis Alumnis famulantur, victûsque eorum participes redduntur, vel *Neutraliſtæ* (ita dicti, quod nec Vtentium, nec Famulorum ſint è numero) h. e. qui quædam publica Gymnaſii negotia peragunt, ideoque pane publico fruuntur. Claſſiſtarum hæc eſt etiam in Collegiis diſtinctio. Tam hic verò, quam in Collegiis, vniverſi, qui è Claſſiſtis, in Civium Togatorum Tabulas referuntur, Togâ extra portam Palæſtræ incedunt, ſeque jurejurando obſtringunt ad obſervationem Legum Collegii, quæ quotannis, initio Menſis Septembris, dum vl. poſt Julii & Auguſti Menſium ferias juventus congregatur, publicè præleguntur.

5. Bibliothecæ Gymnaſii inſigne auctarium adjecit Illuſtr. p. m. Comes D. LADISL. SZÉKELY de B. JENÖ, legatis huic Libris ſuis.

§. CCLXII.

e. Sunt & SCHOLAE minores, puta: SZÁSZVÁROSENSIS, ubi Togati, numeroſi ſatis, ſtudiis operam dant; & DÉSENSIS, O-TORDENSIS, VIZAKNENSIS atque KÉZDI-VÁSÁRHELYENSIS, quibus duo tresque Studioſi Togati Scholæ Rectoribus, ad inſtituendos pueros, adjunguntur. Scholæ præterea triviales, quas ſoli Ludi-Magiſtri moderantur, omnibus Eccleſiis populoſis numerantur.

1. *Schola Száſzvároſenſis* ſeu *Saxopolitana*, Particula nuncupata, in Oppido Száſzváros reſidet. Iſthic, præter Cirratorum Claſſes, Lingva Græca, Logica, Metaphyſica, Theologia, aliæque Scientiæ traduntur. Rectores è Collegii Nagy-Enyedenſis Civibus primariis conſtituuntur, qui à conjugio & re vxoria remoti, rarò ultra triennium fungi officio ſolent. Togatorum hujus Particulæ Civium Evergetæ potiſſimùm ſunt Ill. Optimates Comitatûs Húnyadenſis, ad quos tribus Feſtis anniverſariis concionatum exire in more poſitum habent. Salarium quoque à pueris, quos informant, accipiunt.

2. An. 1637. fuerat decretum, vt in Oppidis Kézdi-Váſárhely, Sepſi-Szent-György, Udvarhely & Hátſzeg Scholæ erigantur, earumque curam Superintendens è publico Eccleſiæ Generalis ære

gerat

gerat: at in S. ſz. György & Hátſzeg ſoli Ludi-Magiſtri Litteras docent, (immò, jam hodie infrequens in Hátſzeg Schola ſupereſt) nec puto, Studioſos aliquandò docentes fuiſſe Magiſtris adjunctos. An. 1639. erat ſtatutum, vt Scholæ Hungaricæ pro ſequiore ſexu aperiantur: verùm hæc determinatio mutilum habuit effectum. Fuit id quoque ſancitum lege, ne ulli, etiamſi liberi Jobbagionum fuerint, in Palladis contubernium concedere volentes, à quopiam impediantur, ſub pœna florenorum 200.

§. CCLXIII.

Hæ ſunt in Transſilvania, apud Helveticæ Confeſſioni addictos, Officinæ Studiorum, in quibus, partim emolumento Eccleſiæ, partim commodo Statûs Civilis, juventus ad meliora nata educatur: haud pauci tamen juvenum, ſtudio diſciplinarum ardentes, cumulatiorem, ſub famigeratiſſimis omnium Facultatum Præſidibus, adquiſituri eruditionem, & experientiam, ad Germanicas Belgicasque cumprimis, & Helveticas Academias, cum Cæſarèo Principali permiſſu, ſe conferunt.

1. Sine Religionum deſcrimine, in exteras Suæ Majeſtatis Sacratiſſimæ amicas provincias, bonarum artium experientiæque intuitu, juventuti Transſilvanæ, ad futurum Summi Principis ſervitium, Patriæ-

Patriæque emolumentum, Salvo Conductu mediante, proficiſcendi facultas impertitur. Articulus Diætalis An. 1752. M. Aug. ſuper hoc conditus, & An. 1753. 28. Sept. Viennæ Auſtriæ confirmatus ſic ſonat: ,, Dum Majores noſtri de iis,
,, quæ pacatum Principatûs hujus ſtatum reddere
,, poterant, aut ad utilitatem publicam faciebant,
,, ſollicitè proſpicere voluerunt, inter alia mo-
,, dum etiam, atque Conditiones in exteras oras
,, proficiſcendi, *Approb. Conſt.P.3. Tit.*14. *& Compil.*
,, *Conſt. Part. 3. T.* 9. præſcripſerunt, quoniam
,, verò in hoc poſteriore Compil. Conſt. nonnul-
,, la Supremæ Regnantis Principis authoritati hæ-
,, reditarioque Juri præjudicioſa & ſcandaloſa com-
,, prehendi obſervavimus, dum libera in exteras
,, Provincias, ſive Studiorum, ſive aliorum re-
,, ſpectuum cauſſa, peregrinatio indiſcriminatim,
,, absque etiam Principis venia ſtatuta exſtitit.
,, Idcirco *Approb. Conſt.* præallegato Part. 3. Tit.
,, 14to in ſuo vigore relicto, & in poſterum
,, quoque obſervando, pro ea, quam Sua Ma-
,, jeſtas Sacratiſſima nobis benignè indulſit, præ-
,, fatum Compil. Conſt. Articulum modificandi
,, facultate, eundem Articulum, Sua Majeſtate
,, Sacratiſſima annuente, ita modificamus, vt
,, caſſatis iis, quæ Juribus ibidem Majeſtaticis,
,, & Supremæ Hereditariæ Principis Authoritati
,, præjudicioſa ſimulque ſcandaloſa continentur --
,, in poſterum quoque, extra Hæreditarias Ditio-
,, nes profecturi, præviâ, ad mentem repetiti
,, Approb. Conſt. P. 3. T. 14. aut etiam Viro-
,, rum idoneorum, pro circumſtantiarum ratio-
,, ne, per Gubernium delegandorum, de Statu
,, & Conditione Peregrinantium inveſtigatione,

,, com-

„ compertaque etiam ipſorum ex ſuorum Mode-
„ ratorum Teſtimoniis capacitate, & ſubinde in
„ Publicum redundatura utilitate, Regii hujus
„ Gubernii, vel in abſentia hujus ſolius etiam
„ Gubernatoris Paſſualibus ſeſe munire, easdem
„ in Aula Suæ Majeſtatis Sacratiſſimæ exhibere,
„ ibidemque datis Reverſalibus, fidem atque ſe-
„ curitatem, de adeundis amicis duntaxat regio-
„ nibus ſpondere & præſtare teneantur, in caſi-
„ busContravenientiarum pœnam prævaricationis,
„ ad Legum dictamen, incurſuri, &c. &c.

2. Illuſtriſſimorum Transſilvaniæ Procerum filii, propriis ſumptibus itinera Academica peragunt, & poſt Viennam Lutetiam Pariſiorum potiſſimùm inviſunt. Medicinæ Stùdioſi, Viennæ Auſtriæ, ubi Vniverſitas toto Orbe Celeberrima popularibus noſtris Jura aliasque Scientias liberaliter indulget, niſi cupidine experientiæ ulteriori, Trajectum ad Rhenum, Franequeram (quibus locis communi Beneficio Hungaris deſtinato fruuntur) & reliquas ad Academias trahantur, ſcopo potiuntur. Eæ autem *Vniverſitates* & *Academiæ*, quibus Studioſi Transſilvani, Theologiæ Canditati (*Propoſants*) Helveticæ Confeſſioni addicti, Profeſſorumque ſuorum Commendatione muniti, recipiuntur, & piis Beneficiis, velut ex monte Pietatis, juvantur, ſunt: 1. TIGVRINA, ubi continuò, Studioſus unus Enyedenſis, ſingulis biennis, Ampliſſimi Senatûs munificentiâ, quæ annuatim 104. Florenos Rhenenſes conficit, ſuſtentatur, & 36. Rh. Flor. Viatico dimittitur. 2. BERNENSIS, quam unus pariter Studioſus Enyedenſis, per duos ſucceſſivé annos Ampliſſ. Senatûs

Beneficio suffultus frequentat: is menstruo quolibet spatio Flor. Rhenenses 12, ac pro Pallio Flor. Rh. 30. Viatico Flor. Rh. 36 accipit. 3. BASILEENSIS; istic, reliquos inter Alumnos, duo Hungari (ex Hungaria & Transsilvania) ordinariè, ex fundatione Erasmiana, diurnis cibariis & cubiculo fruuntur. 4. GENEVENSIS, ubi Rhen. flor. 15. ad menstrua cibaria, & Flor. Rhen. 36. Sudioso pedem reflectenti elargiuntur. 5. ULTRAJECTINA, Hungariæ Transsilvaniæque Studiosis Confessione Helvetica imbutis certam pecuniæ summam expendit: eo ergo hi fortunatiores, quo percipiendo numos sunt pauciores. Eunti hinc, aut aliis ex Academiis Amstelodamum Hungaro cuilibet, floreni 12, pro Viatico, conferuntur. 6. LEIDENSIS; præcipuum illud est Beneficium, quo heic duo Candidati Enyedenses, totidemque Claudiopolitani, per triennium morantes, munificentiâ Illustriss. ac Præpotentium Hollandiæ ac West-Frisiæ Ordinum, refocillantur; mensâ, cubiculo Collegiisque omnibus sine expensis gaudentes. 7. FRANEQVERANA victum quotidianum Hungaris liberaliter subministrat. 8. GRONINGANA. 9. HARDEROVICENSIS. 10. FRANCOFVRTANA *ad Viadrum*: An. 1696, insinuante Professore Enyedensi Francisco Páriz Pápai, (§. 258. *n.* 5.) Venerabilis Dominus *Dan. Ernestus Jablonsky* Serenissimi Electoris à Sacris Aulicis, per Illustriss. *Fridericum* de *Danckelman*, Consilii Aulici Electoris Berolinensis Præsidem, impetravit, *vt annui* 160. *Thaleri*, *constanti* (ipsissima Rescripti verba) *& nunquam interrumpenda lege*, *binis Alumnis Enyedensibus Francofurti studiorum causa commoraturis numerentur*. Bini

quo-

quoque illic Claudiopolitani Alumni sustentantur. Ceteris in Academiis benè nummata marsupia Studiosorum exenterantur. *Conf.* §. 237: *n.* 2.

§. CCLXIV.

III. *Lutherani*, in Natione Saxonica, priùs adhuc, quàm Hungari Protestantes, de aperiendis Ludis Litterariis solliciti, erexêre Gymnasia: *Cibiniense*, *Coronense*, *Schæsburgense*, *Mediense*, *Bistricense*, *Grosz Schenkense*, *Birthalbense*, minoresque Scholas ac Artium Officinas.

1. Celebris Gymnasii Cibiniensis Rectores fuerunt. *a.* ROMANO-CATHOLICI: 1. *Johannes Mildt* A. 1510. 2. *Simon de Apoldia* 1517. 3. *Thomas Ball* 1519. 4. *M. Clemens Opolitanus*. 5. *Joh. Myld* Baccalaur. 1524. 6. *Andreas* Baccalaureus 1526. 7. *Thomas* Baccalaureus 1528. *b.* AVGVSTANAE CONFESSIONIS: 8. *Martin. Hentzius* Cibiniensis ab An. 1543. 9. *Matthias Heblerus* 1552. 10. *Steph. Grosz* Cibin. 1557. 11. *M. Lucas Unglerus* 1561. 12. *M. Joh. Auner* Cibin. 1565. 13. *Matthias Keinzelius* 1585. 14. *M. Georg. Deidricius* Tekensis 1591. Hunc, procul dubio, *M. Johannem Dietericum* vocat, Martinus Schmeizel, Dissert. Epistolicæ p. 110, ubi quosdam primorum Rectorum Cibiniensium memorat, non satis tamen accuratè. 15. *Leonardus Basilius* 1593. 16. *M. Leonardus Herrmann* Reichoviensis 1598. Hic concinnavit Album Scholasticum. 17. *Georg. Mybrod* Cib. 1602, peste correptus obiit.

obiit. 18. *Matthias Mallendorf* Cib. 1603. 19. *Daniel Klein* Medienſis 1606. 20. *Petr. Beſodnerus* Cib. 1608. Vir eruditiſſimus (cujus *Bibliothecam Theologicam* memorat Schmeizel Diſſert. Epiſt. p. 66,) anno 1614. Paſtor factus Requinienſis, A. 1616. Cibinienſis: at eodem anno, in flore ætatis, mortuus. 21. *Andr. Haslerus* Cib. 1614: hic vulnere accepto obiit. 22. *Andr. Deidricius* Cib. 1614.: ob valetudinem infirmam, A. 1619, officium reſignavit. 23. *Mich. Funccius* Cib. 1619. 24. *Valentinus Franck* Cib. 1625. 25. *Mich. Mallendorff* Apoldenſis 1626. 26. *Petr. Ribelius* Inſulanus 1631, qao fit Paſtor Majoris Horrei (Groß-Scheuren,) poſtea Cibinienſis: hunc, An. 1645, contumelioſè ſeditioſi tractarunt Cibinii; qui tamen mox eum ſollemniter deprecari coacti ſunt. 27. *Chriſtianus Volbert* Cib. 1631. 28. *Andr. Oltardus* Heltenſis 1637, factus An. 1638. Diaconus Jovialis, tandem Paſtor Cibinienſis, ubi An. 1660. 6. Oct. mortalitatem explevit. Vid. de eo §. 276. *not.* 29. *Martinus Steilerus* Cib. 1638. 30. *Petr. Spielheiderus* Apoldenſis 1640, promotus 1642. 31. *Bernhardus Tyrander* Leſchkirchenſis 1642, mort. 1643. 32. *Joh. Vindiſch* Cib. 1643, promotus 1644. 33. *Mich. Rhavius* (Rhau) Omláſchenſis 1644, promot. 1645. 34. *Joh. Femger* Cib. 1646, Archidiaconus factus 1648. 35. *Joh. Ohrendius* Cib. 1648, promot. 1652. 36. *Georg. Herrmann* Cib. 1652, obiit 1654, & ſepultus in Bibliotheca. 37. *Paul. Fabritius* Cib. 1654, Diaconus Monaſt. creatus 1659. 38. *Chriſtianus Haas* Cib. 1659, Paſtor Gerhard. factus 1661. 39. *Jacobus Gotterbarmet* Medienſis 1661, ductus ad Paſtoratum *Sz. Agathenſem* 1663. 40. *Jacobus*

Schnitz-

Schnitzlerus Cib. 1663. Hic, A. 1665. Archidiaconi officio admovendus, ob valetudinem infirmam renuit, & domi suæ vixit. 41. *Georg Hutter* Cib. 1665, Diaconus factus Jovialis 1666. 42. *M. Jacob. Schnitzlerus*, 1666. ad Rectoratum iterum vocatus, oblatum An. 1668, 27. Maji, in Senatu Cib. locum recusavit; verùm 9. Novembr. factus est Inspector & Pastor Primarius Cibiniensis. A. 1681, 26. Jan. in Templo primario habuit S. Sermonem è Luc. 21: 25, de Cometa (fulserat enim An. 1680, Mensibus Nov. & Decembr.) qui, sub titulo Comet-Stern Predigt, editus est Cibinii in 4to. 43. *Mich. Pancratius* I. V. D. & Poës. Prof. 1668, factus Pastor Neovillanus 1670. Vid. §. 276. 44. *Andr. Belzelius* Insulanus 1671, An. 1675. Archidiaconus creatus. 45. *Joh. Fabricius* 1675. 46. *Samuel Schnitzlerus* Cib. 1676, promotus 1681. 47. *M.* (Magister AA. LL.) *Isaacus Zabanius* Posoniensis 1681, An. 1687. Pastor factus Orbacensis, postmodùm Cibiniensis, An. 1707, 19. Maji, obiit. Vid. §. 276. *not.* 48. *M. Joh. Krempes* Cib. 1687, factus 1691. Archidiaconus Cibiniensis. 49. *Mich. Lang* Purimontanus 1691. 50. *Georg. Hutter* Cib. 1692, A. 1693. Archidiac. creatur. 51. *Joh. Zigler* Heltensis 1693, An. 1702. Pastor factus Heltensis. 52. *M. Petrus Herrmann* Cib. 1702, A. 1709. Archidiac. nominatus. 53. *Georg. Klokner* Cib. 1709, obiit 1710. 54. *Martin. Obell* Coronensis 1711, Pastor Doborcensis creatus 1713. 55. *Petr. Belzelius* Cib. 1713. 56. *Daniel Agnethler* Cib. 1715, Pastor factus Gerhard. An. 1719. 57. *Christian. Schmid* Cib. 1719, Pastor Crucensis creatus 1728, M. Febr. 58. *Joh. Hermann* Cib. 1728; 6. Aug. Archidia-

chidiaconus factus. 59. *Andreas Abrahami* Cib. 1729, A. 1733. Paſtor Neovillanus denominatus. 60. *M. Georg. Soterius* Cib. 1734, 1737. Archidiaconus factus. 61. *Chriſtianus Ziegler* Cib. 1737, An. 1746. ductus in Paſtorem Schellenbergenſem. 62. *M. Joh. Bruckner* Cib. 1746, Paſtor factus Nagy-Apóldenſis 1750. 63. *Andr. Schunn* Cib. 1750, An. 1758. Archidiacon. factus. 64. *Martin. Felmer* Cib. 1758, 4. Febr. ad Rectoratum vocatus è Con-Rectoratu, ad Conrectoratum verò vocatus erat An. 1756. è Diaconatu Lunari. §. 281. *not.* 65. *Daniel Filſch* Cib. 1763, factus tandem Paſtor Groſz-Auenſis, & jam Cibinienſis. 66. *Martin. Simonis* Cib. 1767. 67. *Martin. Artz* Cib. 1772. 68. *Jacobus Aurelius Müller* Cib. ab anno 1776. Ab hoc Viro Celeberrimo ac Eruditiſſimo Nomina Rectorum & numerum annorum obtinuimus; notationes reliquas aliunde adepti.

2. Primas in negotio exſtructionis Scholarum fert laudes *Senatus* CORONENSIS, qui *Hontero* excitante, Gymnaſium fundavit longo tempore celeberrimum, A. 1544, conſtructâ etiam pro neceſſitate Studiorum Bibliothecâ publicâ. Nec eſt verum, Gymnaſium fuiſſe fundatum An. 1533. Geminæ Lutheranorum in Corona fuêre ſuntque Scholæ, ſeu Scholaſticorum hoſpitia. *Schola major*, (große Schule) auctore & ſvaſore Joanne Hontero, §. 221. *n.* 1. ædificata eſt An. 1542. *Schola minor*, (die kleine Schule) quando fuerit fundata neſcitur, certum verò eſt, antea eam Capellam S. Catharinæ fuiſſe, cui cellæ & cryptæ quædam ſubjectæ fuêre. Rectores hujus

jus Gymnasii (quorum priores nonnullos, Doctissimus quondam *Mart. Schmeizel*, quamvis patriâ Coronensis ille, haud recto ordine, in *Dissert. Epistolica* adduxit, Coronâ procul dissitus) ex Albo publico propriis meis manibus exscriptos, lubet hìc ab oblivione vindicare. Series eorum, cum successionis & functionis annis, hæc est: 1. *Valentinus Wagnerus* Coronensis, ab anno 1544; mortuus Pastor Côronensis A. 1557. Epitaphium ejus:

Exiguum vixi, fido sub pectore vixi:
Cura fui Patriæ quantulacunque meæ.

Conf. §. 221. *n.* 1.

2. *Matthias Fronius* C. (*NB.* Littera *C*, hìc ac in sequentibus *Coronensem* notat) A. 1545, *Statutorum* Saxonum Auctor §. 154. *n.* 1. 3. *Nicolaus Vulpinus* C. anno 1546. 4. *Dominicus Lucillus* ab An. 1547 ad An. 1548. 5. *Jacobus Fischerus* Kyzdensis An. 1549, 1550. 6. *Mich. Reydelius* 1551. 7. *Petrus Veresius* Arcusinus 1552-1554. 8. *Jacobus Mellembrigerus* Cibiniensis 1554, 1555. 9. *Petrus Veresius* Arcusius 1556. 10. *Michaël Siglerus* Cibiniensis 1557. 11. *Jacobus Mellenbrigerus* Cib. 1558-1560. 12. *Joh. Literatus* Byrthalbinus 1560-1562. 13. *Matthæus Heynrici* Wermosian. 1563. 14. *Simon Massa* C. 1563-2564. 15. *Jaannes Sommerus* Pirnensis (§. 221. *n.* 3.) An. 1565-1567. Ephebus hic militiæ nomen dedit, variisque jactatus casibus in Moldaviam pervenit: ibi Marti renuncians, Ephorum filii Despotæ Moldaviæ egit. Non diu verò; nam Despota, sua cum familiâ, à seditiosis fuit trucidatus; tumque Sommerus difficulter vitâ donatus

natus, vili veſte indutus, erroneo itinere Biſtricium Transſilvaniæ pervenit. Iſthic Litteraturâ Romanâ & Græcâ, Poëſique & puerulorum informatione enitens, Scholæ primùm Coronenſi, Cibinienſi deinde, poſtremò Claudiopolitanæ, ubi & obiit, adhibitus fuit. Impiè multa in adorandas Perſonas Divinas ſcriptitavit, & cum vitæ ſuæ exodo reſurrectionem carnis negavit. Opera ejus ſunt: 1.) *Refutatio Scripti Petri Károlii editi Vitebergæ, ſcripta à Joanne Sommero Pirnenſi, Lectore Scholæ Claudiopolitanæ in Transſilvania.* Ingolſtadii 1582. 8. 2.) *Tractatus aliquot Chriſtianæ Religionis.* Ingolſtadii 1583. 8. 3.) *Reges Hungarici*, Witteb. 4. 4.) *Hortulus ingenui amoris.* 5.) *Elegiarum Liber unus.* 6.) *Tyrannis Colicæ & Podagræ.* 7.) *Oratio exſequialis*, quam ſuper funere Transſilvaniæ Principis Joannis IIdi, An. 1571. recitavit. Aliaque minutiora. 16. *Dominicus Prodnerus* C. a. 1568, 1569. 17. *Martinus Oltarth* C. 1569-1571. 18. *Wolfgangus Finck* C. 1572. 19. *Laurentius Kerzius* C. 1573, 1574. 20. *Paulus Pauli* Byrthalbinus An. 1574, 1575. 21. *Georg. Greff* C. 1576. 22. *David. Wichius* C. 1577. 23. *Chriſtianus Ruffinus* Roſonenſis 1578, 1579. 24 *Petrus Schiruerus* C. 1580-1582. 25. *Paulus Fiſcher* Marieburgenſis 1583, 1584. 26. *Marcus Albelius* C. 1585, usque 1590, 13. Febr. 27. *M. Ezechiel Feurinus* Wirtembergicus 1590. usque 28. Apr. 28. *Matthias Knedlerus* Praſmarienſis 1590-1592, 5. Febr. 29. *Franc. Schimmer* Medienſis, 1592, 1593, 21. Apr. 30. *Mich. Wagnerus* C. 1593-1595, 7. Sept. 31. *Georg. Sadlerus* Biſtricienſis 1595-1597. 31. Jul. 32. *Wolfg. Göbelius* C. 1597, 1598. 12. Sept. 33. *Joh. Zelius*

lius 1598 - 1600, 4. Sep. 34. *Joh. Roth*, 1600-1662. 35. *Andr. Hermelig* C. 1602, 1603. 36. *Jacobus Greff* C. 1603. 29. Sept. 37. *Georg. Hirſcherus* C. 1604, 1605. 23. Jun. 38. *Joh. Scharkangerus* C. 1605, 1606, 28. Aug. 39. *Petrus Roſæus* C. 1606, 1607. 7. Maji. 40. *Steph. Hermannus* 1607 - 1609, 1. Aug. 41. *Georg. Klein* Mebrigerus 1609, 1610 usque 30. Jun. 42. *Paul. Spickölius* C. ab An. 1610, 9. Jul. ad 1613. 43. *Matthæus Sitopæus* (ΣΙΤΟΠΟΙΟΣ) C. 1613-1615. 44. *Joh. Honterus* C. 1515, 1516, 20. Maji. 45. *Simon Albelius* 1616 - 1619, 9. Mart. Paſtor dein Coronenſis. 46. *David Benknerus* C. 1619-1622, 18. Sept. 47. *Marcus Bnicknerus* C. ab A. 1622. 18. Sept. ad A. 1623, 3. Oct. 48. *Marcus Fuchſius* C. 1623, 1624. 49. *Joh. Curæus* Praſmarienſis 1625, 1626. 50. *Thomas Fogaraſchinus* C. ab A. 1626. 29. Jul. 51. *Mart. Brandt* C. 1627 - 1631. 52. *Joh. Schlandt* C. 1631. 27. Apr. 1634. 53. *Simon Maſſa* C. ab An. 1634. 9. Oct. ad 1637. 7. Apr. 54. *Joh. Hegyeſius* C. 10. Apr. 1637. ad 1640. 55. *Petrus Mederus* Ceidinenſis 19. Apr. 1640. ad A. 1644 15. Mart. 56. *Matthias Vermerus* Muſnenſis ab An. 1644. 29. Mart. ad An. 1646, 18. Aug. quo in vivis agere deſiit. Vir hic egregius ex Lectore Rector factus, An. 1644. 9. Maji primùm Examen celebravit, poſtquam annis 20. ſublata Examina publica fuerant. Poſt reducta Examina, 18. Maji primum convivium publicum. Die 2. Jul. Gymnaſii reformatio, tum quoad muros, tum quoad mores abſoluta. Die 15. Nov. ad 22. usque Examen publicum alterum. Hæc adduximus ex Notationibus ipſius *Matthiæ Vermeri*,

ri, qui ibidem ſcribit: *Die* 1. *Dec. Jubilæum Gymnaſii Coronenſis magna ſollemnitate celebravi*, *quod centeſimus eſſet annus & Reformationis Eccleſiaſticæ*, *& introducti Gymnaſii.* 57. *Joh. Pleckerus* C. 20. Aug. 1646, ad 1648, 20. Jul. 58. *Marcus Dejdricius* C. à 21. Jul. 1648 ad 1650, 22. Maji. 59. *Georg. Draudt* C. à 23. Maji 1650, ad 1652, 11. Maji. 60. *Joh. Homerus* Purimontanus à 12. Maji. 1652 ad 1654, planè finem anni. 61. *Mart. Albrichius* Medienſis 1655-1660. 62. *Joh. Honterus* C. 1660-1678, 21. Jul. 63. *Franc. Rhetherus* C. 8. Aug. 1678, 1679. mort. 9. Mart. 64. *Joh. Georgias* C. 31. Mart. 1679-1684, 7. Jul hydrope mort. 65. *Valentinus Greiſsing* C. 1684-1694, 11. Nov. Paſtor Roſonenſis factus. Coronæ natus, at Vitebergæ Literis auctus. Hebraicæ, Græcæ, Latinæque Lingvarum peritus, atque Philoſophus, Vitebergæ Philoſophiam profeſſus eſt, & talia edidit Opuſcula: 1.) *De immolatione Liberorum Molocho Lev. XX.* 2. 2.) *De Sale infatuato Matt. V.* 13. 4.) *De Atheiſmo Renati des Cartes.* 4.) *De Atheismo Matthiæ Knuzzii.* 5.) *De Partu Septimeſtri.* 6.) *Poſitiones Philologicæ ex N. T.* 7.) *De Theognoſia Naturali.* 8.) *De Miſcellaneis Phyſicis.* 9.) *De Potentia Dei.* 10.) *De Controverſiis ſelectis ex Philoſophia rationali.* 11.) *Duodekas Poſitionum Phyſicarum.* Viteberg. 1677. Viteberga redux Coronæ Rectoris functus munere, Vbi Donatum quoque edidit. 66. *Mart. Zieglerus* C. 1694-1705, 31. Jan. Praſm. Paſtor. 67. *Daniel Rhein*-Brendorfenſis 1705. 13. Febr. ad 1707, 15. Mart. quo Paſtor Neapolitanus conſtitutus eſt. 68. *Paulus Neidel* C. 5. Apr, 1707-1712, 6. Jul. 69. *Martinus Gaſzner* Fogaraſenſis 1712-1720. M. Jan. 70. *Joh. Filſtich.* C. A. 1720,

22.

22. Febr. è Lectore Rector creatus, ad A. 1743, 17 Dec. quo diem obiit, Rectoris officium tractavit, & præter *Schediasma Historicum de Valachorum Historia*, (§ 157. *n.* 5. *b.*) Historiam Ecclesiasticam Transsylvanicam, aliaque opera in MS. reliquit. 71. *Thomas Tartler* C. 1744 - 1749. 72. *Petr. Clompe* C. 1749 - 1751. 14. Jan. mort. 73. *Franc. Czacko* C. 1751 - 1755. 74. *Joh. Theophilus Barth* Schæsburgensis 1755 - 1762. 75. GEORGIVS PREIDT Zeydensis 1762-1768: nunc Vener. ac Clarissimus ille, Liberæ Regiæque Civitatis Coronensis Pastorem Primarium, Gymnasiique & Scholarum adhærentium Inspectorem agit. 76. *Georg. Draudt* C. a. 1768-1771. 77. *Clariss. Dominus* PAVLLVS ROTH *Boloniâ - Coronensis* ab An. 1771, 18va Januarii, insigni Scholasticæ Juventutis profectu, spartam suam exornat. Sunt sanè his in lucubrationibus nostris, quæ Viro huic Doctissimo, monumentorumque Historiam patriæ illustrantium diligenter indaganti & acutissimè expendenti gratus debeo; ea præsertim, quæ Civitati Coronensi & Districtui Barcensi, *Parte Speciali*, lucem fortè adfundent. *Cfr.* §. 281. *n.* 9.

3. Schæsburgensi in Gymnasio, quod *Hartmannus* & *Ladiver* restaurasse dicuntur (Vid. *Schmeizel*,) quinam ab initio Rectoris munus obierint, nemo ullus recensebit. Eorum verò, qui, ab A. 1606, Scholam moderati sunt, Nomina, à Clarissimo, qui nunc fungitur, Rectore, ex Matricula Gymnasii, obtinuimus; hac quidem serie: 1. *Joannes S*-- Marckschelkensis (*Nagy-Schelykensis*,) præficitur An. 1606. 2. *Daniel Lutschenius* Schæsburgensis præficitur 1607. 3. *Valentinus* Cibiniensis-

4. *Jo-*

4. *Joan. Graffius* - - 5 *Simon Hartmannus* (cujus meminimus) Streitfordenſis, præfic. 1619. 6. *Paul. Graffius* Meburgenſis, præficitur 1923. 7.) *Gaſparus Graffius* 1625. 8. *Mich. Vonnerus* Nagy-Schenkenſis 1631. (*NB.* anni ubique notant exorſi muneris terminum.) 8. *Sam. Herrmannus* 1632. 9. *Paul. Czekelius* Kis-Szölöſenſis 1644. 10. *Mich. Junck* Probsdorffenſis 1645. 11 *Simon Welther* Katzenſis 1646. 12 - Germanus 1647. 13. *Andr. Regerus* Gerhardenſis 1648. 14. *Leonhárdus Kuſchius* S. (*S.* ſignificabit: *Schæsburgenſis*) 1651. 15. *Paulus Graffius* Medienſis 1653. 16. *Georg. Kelp* Rohrbacenſis 1653. 17. *Georg. Rhodius* Segesdienſis 1554. 18. *Thomas Sifftius* Meburgenſis 1660. 19. *Joan. Vennerus* Streitfordenſis 1661. 20. *Andr. Grellius* S. 1663. 21. *Joſ. Akershauſer* S. S. 1666. 22. *Georg. Seraphinus* S. 1669. 23. *Barthol. Filkenius* S. 1677. 24. *Joan. Czekelius* Kizdenſis 1678. 25. *Mich. Wagner* Schæsburg. 1682. 26. *Georg. Rhodius* 1683. 27. *M. Martinus Kelpius* Hóldvilágenſis 1684, ad 1687. Edidit *Natales Saxonum Transſ.* 28. *Mich. Czekelius* Aleſius (i. e. Szölöſenſis, cum Saxonibus pagus *Szölös*, dicatur *Aleſch*) 1687. 29. *Andr. Schenckerus* S. 1689. 30. *Mich. Gütſchius* Neuſtadienſis 1692 - 1695. 31. *M.* (Magiſter) *Georg. Haner* S. 1695 - 1698. Vid. §. 276. 32. *Barthol. Capeſius* Szénaveröſenſis 1698. Poſtquam Gymnaſium, plus quàm annuo intervallo, ordinario deſtitueretur Ludimoderatore, ſucceſſit. 33. *Andr. Krauss* S. 1700: - 1705. 34. *Matthias Tiſchler* S. 1705. 35. *Georg. Andreæ* Mariævallenſis 1707. 36. *Mich. Tellmann* S. 1710. 37. *Andr. Schencker* Meburgenſis 1711. 38. *Matth. Göldner* Trapold. 1711. 39. *Barthol. Melas* S. 1712. 40. *Mart.*

Hir-

Hirling. S. 1718. 41. *Matt. Kelp* S. 1719. 42. *Joh. Veſt* S. 1722. 43. *Simon Roth* S. 1730. 44. *Andr. Roth* S. 1735. 45. *Andr. Alexander Fabritius* S. 1741. 46. *Paul. Paulinus Krauſs* Trapold. 1750. 47. *Joſ. Aleſius* S. 1752. 48. *Laur. Berverth* Trapoldenſis 1756. 49. *Georg. Schenker* S. 1761. 50. *Joan. Fabritius* S. 1761. 51. *Georg. Binder* Segesdienſis 1765: ab An. 1769. Paſtor Erkedenſis, pius & eruditus. 52. *Joan. Roth.* S. 1769. 53. *Jacobus Bayer* S. 1770-1772: jam Paſtor Streitfordenſis. 54. *Joan. Gottfr. Schencker* S. 1772-1774. 55. *Joan. Herrmann* Neopolitanus 1774-1775. 56. *Mich. Binder* Trapoldenſis, ab A. 1775.

4. In his Lutheranorum Gymnaſiis, prima humanæ eruditionis fundamenta poni ſolent: cetera, quæ ad ſolidiorem rerum cognitionem pertinent, in Germaniæ Academiis, *Jenenſi*, *Halenſi*, *Lipſienſi*, *Erlangenſi* cet, ac etiam *Gymnaſio Poſonienſi* in Hungaria, comparatur. Propriis, maxima ex parte, impenſis, tam curriculum in Transſilvania Scholaſticum, quàm exoterica Itinera Academica, Juvenes Lutherani abſolvunt: eorum tamen Paſtores plerique ſunt Academici. Sacratiſſima Cæſareo-Principalis Majeſtas, *Reſcripto* An. 1764. 24. Aug. Poſonii emanato, & 24. Sept. anni ejusdem per Excelſum Regium Gubernium Conſiſtoriis Helv. ac Auguſtanæ Confeſſioni addictis communicato, eo inclinabat, *vt pro Juventute Acatholica, Hungarica æquè ac Transſilvanica* nova in Transſilvaniæ *Principatu Vniverſitas erigeretur*: at Ill. quondàm Dom. *Joan.* Comes *Lázár*, & Ill. Dom. *Ladislaus* S. R. I. Comes *Teleki*, Conſiliarii Guberniales Actuales Intimi, & Eccleſiarum in Transſilvania R. Supremi

mi Curatores; nec non I. D. *Michaël* de *Rosenfeld* Gub. Consiliar. Act. Intim. atque I. D. *Petrus Binder* de Sachsenfeld, August. Confess. Consistores, nomine reliquorum utriusque Religionis consortium, per quàm humillimè deprecati sunt, porrecto submissè Excelso Regio Gubernio supplici libello, ad Augustissimam Aulam submittendo, quo, nec fundum solutionis, pluribus Professoribus alendis suppetere, nec rem pluribus difficultatibus carere, monstrabant. Auditis igitur his benignè, Sua Majestas Sacratissima, voto frui supplicantes clementissimè permisit.

§. CCLXV.

IV. VNITARII (§. CCXLIII. sqq.) *Claudiopoli* primariam habent Scholam, *Collegii* nomine insignitam, ubi Pastoralem ad Cathedram Juvenes formantur; nec *Tordæ* contemnendam, priore licet multò infrequentiorem; triviales verò Scholas, reliquarum Religionum more, passim in pagis populosioribus, obtinent.

1. Studiosi Religionis Vnitariæ paucis gaudent Patronis, ideoque sumtu proprio, magnam partem, eruditionem comparare coacti, rariùs exterarum orarum Academias invisunt: nihilo tamen minùs, eruditos inter eos Viros, tam Ecclesiasticos, quàm Politicos, imprimisque Causidicos Consummatissimos, facile reperias.

2. Professores Scientiarum Claudiopolitani sunt Academici, iidemque simul Pastoris ibidem officio haud

rarò funguntur. Hinc Superintendentes (§. 245.) plerique, anteactum munus Professorium obiêre. Præter hos, in numero Professorum, fuit sanè celebris Lector, *Mich. Dálnoki*, qui ab An. 1646 ad 1648, Professoris simulque Ecclesiastæ Civici partes, citra defectum implevit. Memoriam ejus vel ex eo metiare, quòd orbatus tandem luminibus, Libros *Boëthii* de *Consolatiane Philosophiæ*, promtu facili, auditoribus suis, integros recitaverit, ac interpretatus sit.

3. En *Catalogum Rectorum Scholæ Claudiopolitanæ Unitariorum*: Falluntur, qui *Gregorium Mólnár* (§. 271,) primum istic Rectorem Vnitarium fuisse putant: priùs enim (anno videlicet 1558.) Molnarus ipse fato concessit, quàm Gymnasium celebre Claudiopolitanum in potestatem Unitariorum pervenisset. Eo mortuo quoque, Schola concredebatur, circa annum 1562, *Petro Károlyi*, acerrimo Antitrinitariorum oppugnatori, qui omnium primùm *Blandratæ* & *Francisci Davidis* Dogmata animadvertit, seque iisdem opposuit. Molnarus ergo Unitarios (licet hi ejus *Grammaticâ Latinâ* utantur) ne quidem noverat. Ergo 1. *Demetrius Hunyadi* primus Rector Unitarius fuit. 2. *Joan. Sommerus* Pirnensis (§. 264. *n.* 2.) 3. *Jacobus Palæologus*, ex insula Chio, ut fertur, & prosapia Imperatorum Constantinopolitanorum, oriundus: factus est Rector post Sommerum. Narrant nonnulli, hunc jam senem, ob sua dogmata, Romæ fuisse combustum. 4. *Georg. Enyedi*, creatus Rector A. 1582. Post hunc, qui functi sint, usque annum 1605, litteris consignatum non reperimus. 5. *Valent. Radecius*, Matthæi, Gedanensis Civitatis Secretarii

Filius,

Filius, post An. 1605. 6. *Paul Csanádi*, sub quo, An. 1624. Leges Scholasticæ publicatæ sunt. Factus est Superintendens, sed non abdicato Rectoratu. 7. *Thomas Ózdi*, Rector fit 1633; at cum Amplissimo Senatu Claudiopolitano, & Viris Reverendis, Scholam ingressus, officio Rectoratûs valedicit, & Senator Vrbis creatur. 8. *Mich. Dalnoki* 1638-1648. §. 277. 9. *Valentinus Baumgardus* Borussus. 10. *Balthasar Rákosi*: hic duobus annis functus officio, Requisitor Conventûs Kolos-Monostorensis creatus, Decessori suo Rectoratum resignat, sed iterùm succedit. 11. *Daniel* Marcus *Szent-Iványi*; factus tandem Pastor, & post Superintendens, obiit 1689. 12. *Andr. Jövedétsi*. 13. *Paul.* Dimién *Kolosvári*, Med. Dr: mortuus in Pastoratu 1720. 14. *Mich.* Lombárd *Szent-Ábrahámi*. 15. Admodùm Rever. ac Clariss. D. *Steph. Agh*, Rector, Teologiæ Professor, & Superintendens; juxta quem alias Scientias tradunt, Clarissimi juvenes Viri, hoc (1776.) anno ex Academiis exoticis reduces facti: *D. Stephanus Lázár* atque *D. Gregorius Nagy* de Nagy-Ajta.

§. CCLXVI.

V. VALACHI VNITI (§. CCXLIX.) partim in Scholis Romano-Catholicorum, partim in Monasterio SS. Trinitatis *Balásfalvensi* (§. CCL.) Litteris inbuuntur. NON VNITI (§. CCLII.) verò, præter Monasterium in Suburbio Valachico, (de *Bulgaris* vulgò nominato)

to) Coronensi positum, Officinis Sapientiæ penè destituuntur.

In Monasterio Balásfalvensi Juventus Valachica Lingvâ vernacula eruditur. Erit, quo & Latino fortè idiomate, egressura pedetentim ex asylo inscitiæ Pubes Latinæ Romanæque prosapiæ, (§. 157.) nec Lingvæ ejusdem penitus oblita, redivivis quasi labiis, utatur. Hunc in finem, nî fallor, vergit *Dictionarium Francisci P. Papai* in Lingvam Valachicam translatum, quod haud ita pridem, vt docet *Biographia Medicorum*, *Celeb. Weszpr.* huic Monasterio ter centum Florenis Rhenensibus venditum est. Vid. & *Præfat.* Editionis Bodianæ Dict.

§. CCLXVII.

In enumeratis diversarum Religionum Scholis quidem, magis, ac præsertim pro Cathedra, necessariæ scientiæ, omnes fermè tractantur: at *Medicina* exteris ex Academiis, cumprimisque Viennensi ex Vniversitate deportatur. *Botanice* incultam se queritur. *Patria* denique *Jurisprudentia* ad latus Tribunalium, Proto-Notariorum atque Causidicorum, potiori ex parte, adquiritur.

CAPUT XIX.

DE TYPOGRAPHEIS TRANSSILVANICIS.

§. CCLXVIII.

TYPOGRAPHEA, magna ſcilicet propagandarum Litterarum Inſtrumenta ac eruditionis vehicula, quibus Claſſicis ſaltem Auctoribus Transſilvania inſtruatur ſunt: ROMANO-CATHOLICORVM: *Claudiopoli* Vniverſitatis, & *Csík-Somlyoini* Patrum Franciſcanorum Reformatorum. HELVETICAE CONFESSIONI ADDICTORVM: *Claudiopoli* & *Nagy-Enyedini.* AVGVSTANAE CONF. ADDICTORVM: *Cibinii* & *Coronæ.* VNITORVM GRAECI RITVS VALACHORVM: *Balásfalvæ.*

1. Primus omnium *Joannes Honterus* (§. 221. *n.* 1.) anno 1533, Baſileâ redux, typos ſimul & Typographos ſecum adſumtos in patriam ſuam CORONAM deduxit, ibidemque propriis ſumtibus Officinam erexit, & libellos complures, qui antea, nonniſi ex Germania, magno adferebantur pretio, ab A. 1534, in lucem edidit.

2. Non longo poſt tempore, *Caſparus Heltai*, Paſtor Claudiopolitanus, Typographeo CLAVDIOPOLIM ornavit, *Georgio Hofgréf* Typothetâ uſus, An.

An. 1551, S. Biblia idiomate hungarico impressa vulgavit; varia insuper Opuscula in lucem emisit. An. 1577, Casparo Heltai fatis cedente, Filio cognomini, Senatori Claudiopolitano Typographeum obvenit. *Juniore* quoque *Casparo Heltai* diem obeunte, ad *Matthiam Ravium*, illius, ex Sorore, Anna Heltai, Affinem, annorum 40. intervallo Senatorem Claudiopolitanum, devolvitur; qui Typographis, *Joanne Makai*, *Andreâ Válaszúti* ac *Andreà Szilvási*, in imprimendis libris utitur, annoque 1637, vitâ fungitur. Devenit itaque in possessionem *Matthiæ Ravii* junioris, Ecclesiæ Saxonicæ Claudiopolitanæ Pastoris. §. 245. *n.* 1. Decedente eo, *Joannes Ravius* typos tenuit, qui circa An. 1660. detriti & diffracti sunt. Novam quidem, cum novis typis, Officinam, An. 1696, Claudiopoli, Vnitarii adornaverant; sed An. 1716. eam amisêre: postquam *Michaëlis Liszkai* ac *Andreæ Lengyel* operâ usi in eadem fuissent.

3. VÁRADINI quoque in Hungaria, medio Seculi XVIti erectam fuisse Typographiam, ex impressis ibi libris liquido adparet: at mox eodem in loco, piis Optimatum Ecclesiarumque Helveticam Confessionem amplectentium largitionibus, *Michaël Kertész Szentzi*, adlatis ex Hollandia typis, absolutam omnibus numeris Typographiam struxit, ac Libros utilissimos splendidè vulgavit. Sacra quoque Biblia, quàm nitidissimè, cum variis & eruditis notis marginalibus (instar Bibliorum Belgicorum, juxta decretum Synodi Dodrechtanæ editorum) uberrimâ locorum parallelorum adjectione (certatim donativa & patrocinia

conferentibus, Comite *Stephano Bethlen* de Iktar, *Georgio Rákótzi*, *Franciſco Rhédei*, *Achatio Bartſai* poſteà Principe, *Franciſco Gyulai* Capitaneo Varadenſi & nonnullis *Eccleſiis* celebrioribus; ac obſtetricantibus Viris eruditis) *in folio* imprimebat, eo planè tempore, quo inſigne Fortalitium *Váradenſe*, ad Transſilvaniam tum pertinens, An. 1660, in Turcarum devenit poſſeſſionem. Deo interim providente, ante obſidionem, non ſolùm ſupellectilis typographicæ, ſed major etiam exemplarium non plusquam in dimidietate impreſſorum pars *Claudiopolim* tranſpoſita fuerat. Inibi igitur, induſtrius Typographus, colophonem operi, An. 1661, impoſuit. Mox verò, & Claudiopoli Cibinium Typographiam transtulit. *Szentzio*, circa An. 1670, mortuo, Eccleſia Helveticæ Confeſſionis Transſilvanica, cujus erat, Typographeum, qua parte non direptum erat, Cibinio Claudiopolim repoſuit; quod ibidem tractarunt: *Michael Szentyel Veresegyházi*, ab An. 1670. *Michaël Németi* A. 1684. *Steph. Veresegyházi* A. 1689. Anno tandem 1694. *Nicolaus Kis de Miſzt-Tótfalu* Typographiam renovavit, ac multùm ornavit.

Nicolaus Kis Miſzt-Tótfalusi, in pago Hungariæ *Alſó M-Tótfalu*, non longè à Rivulis Dominarum remoto, pauperculis parentibus natus, ac Litteris in Collegio Nagy-Enyedenſi imbutus, poſtmodùm à Rectoria Scholæ Fagaraſenſis, Viatico, non ultra 350. Thaleros Imperiales adnumerato, munitus, *Amſtelodamum* petivit. Conducto hìc Magiſtro, ſub brevi temporis curriculo, diam adeò in ſculpendis, fundendis, matricique imprimendis characteribus, & Arte Typographica peritiam conſecutus eſt, ut Magiſtro ter-

terrori, aliis admirationi & venerationi esse inciperet. Per decennalem deinde commorationis suæ in Batavia cursum, certatim ad ipsum convenêre, Belgæ, Galli, Angli, Itali, Judæi ex Polonia & Germania, ejus operâ in fundendis & sculpendis typis, qua nativis, qua Latiis & Hebraicis usuri. Nationibus nonnullis, non solùm Europæis, sed & Asiaticis, puta: *Samaritanis* & *Georgianis*, qui non antea unquam Typographiâ gavisi erant, integram rei typographicæ suppellectilem paravit. Ingentibus eum pollicitationibus, Magnus Dux Hetruriæ *Cosmus III.* ad se allicere tentavit: sed Patriæ huic suæ prodesse volens obligatusque, recusavit; elegantibus tamen typis & matricibus Florentiam ditavit. Tali modo, adquisitâ grandi satis pecuniæ summâ, (cum duorum annorum decursu 15000. prosperare valuerit) sculptis & fusis propriâ manu typis, S. Biblia, minori portatilique formâ, An. 1684 & 1685, Amstelodami impressit. Exempla Bibliorum erant 3500, Novi Testamenti seorsim 4200, Psalmorum Davidicorum 4200. Atque hæc, quam adornavit, *sexta Bibliorum Hungaricorum* fuit *editio*, ceteris palmam multifariàm eripiens. Post reditum in Transsilvaniam, inter varia vitæ fata, multis Patriam libris beavit. Lucernæ instar aliis inserviendo consumtus est d. 20. Mart. 1702, æt. suæ 52, relictis, Viduâ *Mariâ Székely*, ac *Judithâ* & *Annâ* filiabus. Virum sua ætate incomparabilem & artis peritissimum, nunquamque satis laudandum, *Franc. P. Pápai*, nomine Collegii Nagy-Enyedensis, laudavit elegantibus Versibus hungaricis; quos Celeberr. nuper *Petr. Bod*, cum notis selectissimis, & Biographiam Typographorum

Transsilvanorum exhibentibus, sub titulo: *Erdélyi Féniks*, An. 1767. 8. recudi jussit. Sepulto Claudiopoli hoc adscriptum in lapide sepulcrali legitur Epitaphium:

Tótfalusi *jacet hìc* Nicolaus *mole sub ista*,
Pannona quem genuit Tellus; sed Dacica nutrit,
Postque decennales cursus, Hollandica Pallas
Artibus ingenuis cultum, compluribus auxit
Muneribus; Fusor, Sculptor, *cum matre typorum*,
Atque Typographus, *Patriæ servire paratus.*
Tandem Claudiaci Civem coluêre Penates,
Hospitium cui tranquillum, tumulumque dederunt.

Extincto Tótfalusio, Typographiam Claudiopolitanam, ab An. 1703, *Samuel Telegdi* administravit. Illius post funera, ab An. 1730, *Alexander Pap Szathmári*; post eum *Josephus Pataki* in Belgio artem doctus, curarunt. An. 1753, *Steph. Páldi*, post decennalem in Batavia experientiam, redux, Claudiopolitanum excoluit Typographeum: Vir bonus non pridem inter mortales agere desiit. Nunc Celeberr. D. *Sam. Pataki*, (§. 259. *n.* 2.) Officinæ Curator est.

4. ALBAE JVLIAE quoque, insignis, Seculo XVIto, Typographia exstitit. Artis Magister *Raphaël Hofhalter* (qui An. 1567. Regium Typographum se dixit; quod Regis, aut potiùs Principis, *Joannis Sigismundi* auspiciis, Officinam curaret) Joannis IIdi indulgentiâ & liberalitate Albam accersitus, dum horrendas & abominandas imagines in Sanctam Triadem ederet, singulari judicio Divino, repentè cecidit, & miserabiliter extinctus est. Eo tam fatali morte abrepto, Pastor Vnitarius Ecclesiæ

ſiæ Albenſis, *Stephanus Cſázmai* An. 1568, po-
ſtea *Gregorius Wagner* Ludi Rector itidem Vnita-
riùs, An. 1569, Typographiæ Inſpectores fuére.
Anno verò 1572, dum Principi *Stephano Báthori*
relatum fuiſſet, in hocce Typographeo Opera
prodiiſſe, quibus Doctrina de SS. Trinitate pro-
nunciaretur *non aliena à Fabulis Poëtarum, qui Cer-
berum tricipitem finxerunt; eſſe Hydram multorum
capitum, & portentum Gerione ipſo monſtroſius*:
tum Typographeum Vnitariis ademtum: (*Miſ-
cell. Tigurin. p.* 216.) & Helveticæ Confeſſioni
addictis traditum eſt. Id paulò poſt Scholæ
etiam Albenſi Vnitariorum evenit. Elegan-
tiorem poſtea Typographiam, circa An. 1620,
Princeps *Gabr. Bethlen* erexit, in qua, An. 1624,
Andr. Válaſzúti ac *Mart. Meſzléni*; An. 1632.
Jacobus Esmurt Lignicenſis, & ab An. 1642, ad
An. 1656, & forſan ampliùs, *Mart. Major* Co-
ronenſis, Typographi rem geſſére. Typographia
An. 1658. barbarorum igne deſolata eſt. §. 258.
n. 3.

Valachicam quoque *Typographiam* Albæ olim vi-
guiſſe, certiſſimum eſt. Inſtruere eam adgreſſus
fuerat Princeps *Gabr. Bethlen*, Sacrorum Biblio-
rum, linguâ Valachicâ, editionem curaturus: at
rem, vt fieri potuit, abſolvit Princeps *Georg. I.
Rákótzi*, qui An. 1648, quatuor Evangeliſtarum
Codices, & Catecheſin Palatinam, eadem lingvâ
imprimi juſſit. Abalienatam poſtmodùm Typo-
graphei ſupellectilem, An. 1668, Princeps Apa-
fius, Petro Kováſznai Superintendenti demanda-
verat inquirendam. Scilicet, ſingulari curâ, Prin-
cipes ejus quoque ætatis, ferebantur in gentem
Valachicam Sacra Evangelii Luce illuſtrandam.

 Ideo-

Ideoque Popas Valachorum, Visitationibus Superintendentium Helveticam Confessionem profitentium, in qua & dicti Principes adquiescebant, subesse, & eosdem in Moralibus audire, jubebant. Hoc vel maximè usu veniebat circa An. 1675, quo Superintendentis munere Vblis *Gasparus Tiszabétsi* fungeretur.

5. De Officinis Typorum, CLAVDIOPOLITANA Vniversitatis, & SOMLYOVIENSI, nihil ferè, quod dicam, habeo; ejusmodi, quæ heic ex usu meo esse possent, instrumentis destitutus: id tamen dubio caret, utiles in his auctores prognaviter in lucem prodire. CIBINII bina sunt Typographea. *Vnum*, Germanicos præsertim Libros, in vsum Saxonum propagat; *aliud*, *Typographiæ publicæ* nomine notum, præter Publicas Commissiones, Ordinationes *cet*, Cæsareo-Principali-Guberniales, non infrequenter, pro effectu promtiori, typis mandari solitas, vtilium Operum editione desudat. Præcipuam hoc in negotio obtinuit laudem Generosus D. SAMVEL SÁRDI, cujus (vt reliqua Opera in eadem Officina edita taceamus) sumtibus *Dictionarium Pariziano-Bodianum* lucem adspexit An. 1767; & ejusdem sollertiâ, lucubratione verò (quantum novi) Doctissimi & Vener. *Felmeri*, Lingva Germanica, ad partem Dictionarii Hungarico-Latinam accessit. Typographia CORONENSIS Heredum *Seulerianorum*, Libris Latinis, Hungaricis, & potissimùm Germanicis imprimendis deservit.

6. Spem profectò maximam de instruenda exquisitè Typographia sicque spiraturis post funera Erudito-

ditorum in Transſilvania, quibus impalleſcunt, chartis, in dies facit, Præſtantiſſimus D. ADAMVS KAPRONTZAI, Nobilis Hungarus de *Kapronza*; qui ex ſingulari Auguſtiſſimæ R. Imperatricis & Principis Noſtræ Benigniſſimæ, D.D. MARIAE THERESIAE Clementia, in Typographeo Viennenſi Illyrico-Aulico, Artem *Typographicam*, *Sculptoriam* & *Fuſoriam*, in futurum Patriæ noſtræ emolumentum & ornamentum, profectu paucis ſecundo, apud Illuſtr. Dominum JOSEPHVM Nobilem de KURTZBÖCK Sacr. Cæſ. R. Ap. M. Typographum & Bibliop. excolens, Eidem D. Typographo Celeberrimo auctor fuit, vt has calami noſtri curas, à blattarum tinearumque roſtris vindicaret.

CAPVT XX.
DE ERVDITIS TRANSSILVANIAE.

§. CCLXIX.

Cave igitur putes, inſtructam taliter *Litterarum Palæſtris* & *Typorum Officinis* Transſilvaniam, Viris *Eruditis*, tam Politicis, quàm Eccleſiaſticis, quarumlibet Religionum, ab initio cumprimis Seculi XVIti, caruiſſe. Eos verò maximè reperies inter Epiſcopos, Superintendentes & Profeſſores, quorum nonnullos, ſuo quemque loco, Catalogos, in ſuperioribus dedimus. Nunc nos eorum duntaxat

taxat præcipuos commemoramus, qui editis in lucem Operibus ſuis claruêre; & quidem juxta Secula.

Multi Doctorum Transſilvaniæ, vulgatis typorum beneficio libris Clari, caruêre Vate ſacro: nonnullorum tamen memoriam ab interitu vindicavit DAVID ZWITTINGER in *Specimine Hungariæ Literatæ.* Feciſſet hoc pleniùs H. M. ROTARIDES, qui *Hiſtoriæ Hungaricæ Literariæ Lineamenta*, Altonaviæ & Serveſtæ An. 1745. 4. edidit, niſi phthiſi correptus fuiſſet. Cl. ac Ven. nuper PETR. BOD, hanc quoque Materiam occupaverat, collectisque minutatim, 20, & ampliùs, annorum intervallo, hunc in ſcopum colligendis, Biographiam Hungariæ ac Transſilvaniæ Eruditorum, ſub titulo: *Magyar Athenas*, (Athenæ Hungaricæ) Cibinii, A. 1766. 8. lingvâ hungaricâ emiſit: verùm, quòd Benigno Mandato Cæſareo-Principali, id requirente Trium Transſilvaniæ Nationum Vnione, (§. 143.) paceque publica, ſeriò interdictum ſit, ne ullus unquam Patriæ Civium cujusvis Religionis, Scripta alicui Religioni adverſa publicaret, nec extra Scholas diſputationes diverſarum Religionum audirentur; ideò Lectoribus Liber *Magyar Athenas*, cum *Smirnai Szent Policarpus*, (Libello, Superintendentium Helveticæ Confeſſioni addictorum Vitas trandente) de manibus excuſſus eſt. *Medicorum* denique nonnullorum Transſilvaniæ, Vitam & ſcripta in lucem recenter revocavit, Ex. ac Celeb. D. STEPH. VESZPREMI Med Dr. in Lib. Regiaque Civitate *Debreczen*, Artis Salutaris praxin feliciſſimè exercens, in Opere: *Succincta Medico-*

rum

rum Hungariæ & Transsilvaniæ Biographia, Lipsiæ 1774. 8. *Alexius Horányi* de Clericis Regularibus Scholar. Piar, quod, *Memoria Hungarorum & Provincialium scriptis editis notorum*, inscripsit, & A. 1775, 1776. 3^{bus} Tom. edidit, quum nobis adhuc visum non sit; quid in hoc argumentum præstet, dehinc cognoscemus.

I. Seculo XVI^{to}.

§. CCLXX.

1. ROMANO-CATHOLICI, Seculo XVI^{to}, eruditione floruerunt: Stephanus *Báthori*, Andr. *Báthori*, Thomas *Jordán*, Nicol. *Olahus*, Gabr. *Pesti*, Joan. *Silvester*, Maximilianus *Transilvanus*, Stephanus *Werbötzi*, Leonhardus *Uncius*, & (fortè) Georg. *Reichersdorffius*.

1. STEPH. BÁTHORI, quem jure in numerum Eruditorum referimus, (§. 107. *n. e.*) Princeps Transsilvaniæ, posteaque Rex Poloniæ fuit clarissimus. Nos equidem, fide & verbis *Nicolai Istvánfi* usi, diximus §. 107. *n. a.* Bathorium nostrum, Wajvodatu Transsilvaniæ potitum, absoluta illicò rerum omnium potestate, Maximiliano II. Imperatore assentiente, functum fuisse: at adsertioni Istvánfii contrait *Wolfg. Bethlen, Hist. Trans. p.* 289 -- 292, ubi indubiis docet Instrumentis, Bathorium ipsum juramentum (cujus formam etiam describit) præstitisse Maximiliano, quo se ejus Wajvodam declaraverit, & spoponderit

derit, ipſi hæredibusque, utpote legitimis Hungariæ Regibus, ſemper auſcultaturum, arces & Bona Regalia ſarta tecta ab omni periculo conſervaturum, & (vt reliqua taceamus) cum Cæſari videbitur, ſe Magiſtratu abdicaturum. Hinc, Maximilianus, tamquam Summus Princeps, *Franciſcum Ibranium*, An. 1572. in Transſilvaniam miſerat, vt Vir Juris Hungarici peritus, de lite Stephani Bathorii & Caſpari Békéſii cognoſceret. Poſtea tamen Bathorius, ne in odia Provincialium incurreret, neu Turcas, qui Principem eum volebant, irritaret, multis precibus conſecutus eſt, ut liber immunisque eſſet. Nec ita fortè impetraſſet, ſi opportunitas occupandi tenendique Transſilvaniam Maximiliano adriſiſſet. Precariò itaque (vt habet Timon) dominatum adeptus eſt exeunte An. 1574; quo ipſo adhuc Maximilianus taliter ei epiſtolas inſcribebat: *Spectabili ac Magnifico Stephano Báthori de Somlyó, Vajvodæ partium regni noſtri Hungariæ Tranſilvanarum, & Comiti Siculorum, ac in certis ejusdem Hungariæ partibus noſtro Locumtenenti.*

2, ANDREAS BÁTHORI, ex eadem, qua Stephanus, inclita Familia Báthoriana de Somlyó, (erat namque alia de Nyír & Bátor) cujus delineationem dedit *Wolfg. de Bethlen p.* 232, oriundus, in Italia Litteris probè excultus fuit. A. 1583, electus eſt Epiſcopus Vármienſis in Polonia, S. R. E. Cardinalis; & An. 1599. Transſilvaniæ Princeps, §. 111. Egregiam Cardinalis ſcientiſſimus, ad Carolum Baromeum, itidem Cardinalem, dedit Epiſtolam. In expiationem cædis Cardinalis, §. 111. Siculis Sedis Csik, abſtinentia à carne centum annis duratura, à Pont. Maximo, fuerat

rat indicta. Vid. Sam. Timon *Purpura Pannonica* p. 46.

3. THOM. JORDÁN, Saxo Transſilvanus, An. 1539. Claudiopoli in lucem editus, & Lutetiæ Pariſiorum, Romæ, Patavii, Bononiæ, Viennæque Medicinam doctus, & Doctoris gradum adeptus, An. 1566, praxin Medicinæ, in Caſtris Maximiliani Regis Hungariæ exercuit; poſt, Brunnam Moraviæ habitationem ſuam tranſtulit, ibique An. 1585, æt. 46. vitam terminavit. *Vitam ac Opera vide in Biographia Medicorum Cel. Veſzpr.*

4. *Nicolaus Olá* ſeu *Olahus*, gente Valachus (Vid. ejus *Hung.* Cap. 12.) An. 1493, Cibinii natus, eo per gradus Scientiarum diligenter & ſolidè excultarum pervenit, vt An. 1518. *Canonicus Quinque-Eccleſienſis* in Hungaria, An. 1548. *Epiſcopus Agrienſis*, An. 1553. *Archi-Epiſcopus Strigonienſis* & *Primas Regni Hungariæ*, crearetur. An. 1568, terram cœlo commutavit. Opera Doctiſſimi Præſulis ſuperant: 1.) *Catholicæ ac Chriſtianæ Religionis præcipua quædam Capita, de Sacramentis, Fide & Operibus.* Viennæ 1560. 4. 2.) *Attilla*, ſive: *De Rebus geſtis Attillæ*, apud Bonfinium. 3.) *Hungaria*, & 4.) *Compendiarium Vitæ ſuæ Chronicon*; apud Belium in Adparatu.

5. GABR. PESTI, An. 1537. Canonicus Albenſis & Archi-Diaconus Ugotsenſis, *Quatuor Evangeliorum volumina, Lingvâ Hungaricâ donata*, absque tamen verſuum diſtinctione, Viennæ An. 1536. 8. edidit.

6. JOAN. SILVESTER ſive *Sereſtely* Claudiopolitanus, Electus Epiſcopus Cſanádienſis, & Ferdinandi Imperatoris ad Concilium Tridentinum

Ora-

Orator, *Novum Testamentum*, Hungaricum fecit, & in Uj-Sziget Hungariæ, ſumtibus *Thomæ Nádasdi* Hungariæ Palatini; Typographo *Benedicto Abádi*, Viro docto & academica peregrinatione illuſtri uſus, publici juris fecit. *Vid. Belius in Litter. Hun. Scythic. p. 36.*

7. *Max. Tranſilvanus*, (Hung. *Erdelyi Mikſa*) gente, quantùm conjici poteſt, Saxo Transſilvanus, Caroli V. Imperatoris obſequiis deditus, Hiſpaniam conceſſit, matrimoniumque contraxit, & ibidem vitam tranſegit. Hujus, de *Caſtellanorum* Verſus Inſulas Moluccanas *navigatione* Epiſtola prolixa, quam An. 1522. exaravit, cum ceteris de Novo Orbe Operibus excudi ſolet.

8. STEPH. WERBÖTZI, Transſilvaniæ Comitatu de *Küküllö*, ubi aliquot pagorum poſſeſſione fruitus eſt, oriundus, munus Magiſtri Protonotarii in Hungaria obtinuit, & Codicem Legum Hungaricarum, quo hodieque Hungari ac Transſilvani gaudent, ex Decretis & Comitiorum Articulis, Jureque Romano, concinnavit, ac cum adprobatione Vladislai Regis Hungariæ, ſub titulo: *Decretum Tripartitum Juris Conſvetudinarii Inclyti Regni Hungariæ*, An. 1515, emiſit. *Cfr.* §. 271. *n.* 8. Lectu maxime digna ſunt, quæ de *Verböczio* noſtro habet D. *Paul. Wallaſzky* in Tentamine Hiſt. Litterar. pag. 39-42.

9. LEONH. VNZIUS Transſilvanus, (Saxo fortaſſis) Patavii Romæque Litteris inſtructus, *Res Hungaricas*, ab Attilla ad Matthiam I. Regem, Verſibus Latinis complexus eſt, nomenque Operi fecit: *Poëmatum. Libri Septem de Rebus Ungaricis, Leonhardo Uncio Tranſylvano Auctore.* Craccoviæ 1579. 12.

10.

10. GEORG. à REICHERSDORFF, (an Romano-Catholicus?) Saxo Transſilvanus ex Oppido *Száſz-Régen* Comitatûs Tordenſis, Regis Hungariæ Ferdinandi I. Secretarius, ſecretusque ejusdem in Transſilvaniam, Valachiam Transalpinam & Moldaviam Legatus, Auctor *Chorographiæ Tranſylvaniæ & Moldaviæ*, apud Cl. *Schwandtnerum* T. I.

11. Ante hoc, in quo verſamur, Seculum, quinam eruditione & Scriptis emicuerint, antiquiora nobis tempora parciùs transſcripſerunt. Memorantur tamen: PETRVS *de* DACIA (Hung. *Erdélyi Péter*) Philoſophus atque Aſtronomus, circa An. 1300, famigeratiſſimus, cujus ſcripta reliqua eſſe feruntur. JOANNES *de* KIKÜLLÖ Archi-Diaconus, & *in Eccleſia Transſilvana Vicarius Archi-Epiſcopi Strigonienſis in Spiritualibus Generalis*, & Regis Hungariæ *Ludovici I.* Secretorum Notarius; qui Ludovici I^{mi} Res geſtas ab An. 1342, ſcripto complexus eſt. Eam omnino Hiſtoriam *Joan. Thuroczius* Chronici Hungarorum, Partem 3^{am} fecit. NICOLAVS *de* MIRABILIBVS (*Tſuda Miklós*) Claudiopoli natus, & circa An. 1493, hac luce uſus, duos concinnavit Libros, vnum de *Prædeſtinatione*, alterum de *Verâ Felicitate*. Et alii numero pauci.

§. CCLXXI.

2. HELVETICAE CONFESSIONI ADDICTI: Joan. Vitus *Balſaratus*, Mich. *Cſeréni*, Joan. Tzimor *Decius*, Matthias Biró *Dévai*, Steph. *Farkas*, Euſtachius Leſtár *Gyulafi*, Paulus *Gyulai*, Steph.

Gyulai

Gyulai, Casparus *Heltai*, Petr. *Huszti*, Benedictus *Ilosvai*, Joan. *Jacobinus*, Martin. *Kálmántsehi*, Petr. *Károlyi*, Sebastianus *Károlyi*, Sigismund. Dávid *Kassai*, Valent. Fodor *Kolosvári*, Wolffgangus *Kovácsótzi*, Petr. Tsókás *Laskai*, Albertus *Mólnár*, Greg. *Mólnár*, Andr. *Sándor*, Steph. Fabri *Szathmári*, Steph. *Székely*, Joan. *Szilvási*, Andr. *Valkai*, Steph. *Zamosius*.

1. JOAN. VITUS BALSARÁTI, singulare Divinæ Providentiæ exemplum, in Oppido Hungariæ Dombegyház, menses tres natus, parentibus An. 1529. in perpetuam Turcarum hostiliter grassantium captivitatem inopinanter abductis, hærebat sub tecto unâ flammâ involuto. Infantis in cunis vagientis Vulcanoque propemodùm litantis, Turcus hostis misertus, per auras flammigeras cum cunis evexit. Ad triduum cunabulis coopertus in platea hæsit incuratus. Tum dispersis Turcarum metu incolis ex latibulis patriam desolatam repetentibus, ab avunculo *Francisco Fodor* cognitus, adsumtus, & in vicum *Balsarát* (cujus in memoriam *Balsarati* dici amavit) enutriendus traditus est. Patronorum dein Patronarumque munificentia Litteras liberaliter doctus, ac Præceptore *Stephano Kopátsi* cumprimis usus, Vitebergam se contulit, ad majora properaturus. Inde An. 1556. Italiam petivit, Bononiæque & Patavii per quadriennium Studio medicinæ intentus, honores Doctoris adeptus est. Sex mensium intervallo praxin artis in

Aula

Aula Vaticana cum profectu exercuit. In Hungariam An. 1560. redux, alter velut Hippocrates morbos fugavit; ideoque Litteris *Armalibus* à Maximiliano nobilitari meruit. An. 1570, præter praxin medicam, V. D. Miniſterio quoque ſe addixit; quod uno, in Ecelesia Liſzkaienſi, exacto anno, in Sáros-Patakenſi, ad An. 1575, quo obiit, continuavit. Opera ejus de *Articulis Fidei*; de *Peſte*; edita: & ineditum de *Chirurgia*; Doctorum perflata ſunt aurâ. Vide plura in *Biogr. Veſzpr.*. Nos verò Hungarum Balſaratum Transſilvanis miſcuimus, quod *Dombegyház*, ejus Patriam, ad Transſilvaniam tum pertinuiſſe noverimus.

2. MICH. CSERÉNI, ex antiqua Nobilium *Cſereniorum* Gente, (Vid. *B. Mikola*) quæ hodieque in Comitatibus, Szolnok Interiori, Doboka & Torda floret, ortus; vulgavit Librum, lingvâ Hungaricâ, qui inſcribitur: *Hiſtoria a' Perſia Monárkiabéli Fejedelmekröl, t. i. Tzirusról, Kámbiſesröl, Dáriuſról, Kserksesröl, és a' többiröl rövideden, ki-ſzedett Ksénofonból, Herodotusból, s' több Auctorokból*, Chiereny Mihálytól. *Kolosv.* 1592. 4.

3. JO. TZ. DÉTZI, ſive DECIVS, Hungarus Barovius (*Boronnyaságí*) poſtquam *Tolnæ* & *Debrecini* in Hungaria, tempus inter Litteras transmiſit; Scholam Claudiopolitanam florentiſſimam intravit. Factus mox Ephorus *Franciſci Bánfi*, filii Ill. Wolffgangi Bánfi de Loſontz Conſiliarii, itineri ſe, cum eodem, exteras ad oras, experientiæ cauſa commiſit. Bontzhidâ igitur moventes, Coronam ac Kézdi-Váſárhelyinum progreſſi, Paſſumque Ojtoz emenſi, Moldaviam, Ruſſiam, Poloniam, Pruſſiam, Pomeraniam, Marchiamque peragrarunt. Fixis tandem

Vitebergæ pedibus An. 1587, ſtudiis incubuêre. Edidit ibidem Decius, 1.) *Hodeporicon itineris Tranſilvanici, Moldavici, Ruſſici &c.* 1587. 4. Cetera ejus Opera fuêre: 2.) *Syntagma Inſtitutionum Juris Imperialis ac Ungarici.* Claudiopoli 1593. 4. 3.) *Libellus Adagiorum Latino-Ungaricorum.* Argentinæ. 4.) *Hiſtoriam Hungariæ* elucubravit commendatiſſimam, *Iſtvanfioque* viſam: at exemplum, quod manu exaratum erat, aut latet, aut periit.

4. MATTH. B. DÉVAI, Devæ Transſilvanorum natus, poſitis in Hungaria ſtudiorum rudimentis, propter diſcendi cupiditatem terras Germanicas circa An. 1529. peragravit, indeque in patriam reverſus, totum ſe propagando in Hungaria & Transſilvania dogmati Proteſtantium dedidit. Ejus ſunt: 1.) *Diſputatio de Statu, in quo ſunt Beatorum animæ, poſt hanc vitam, ante ultimi Judicii diem.* Item, *De præcipuis Articulis Chriſtianæ doctrinæ.* Baſil. 1530. 2.) *Apologia quarundam Propoſitionum ſummam Doctrinæ Chriſtianæ continentium. An.* 1535. 3.) *Articuli, in quibus Matthias Dévai Ungarus, Viennæ à Rev. Patre Joanne Fabro Conſtantienſi examinatus eſt, conſcripti.* 4.) Cantio, Articulos Fidei complectens & publici uſûs: *Miden embernek illik ezt megtudni*, cet.

5. STEPH. FARKAS, Mathematicus ac Aſtronomus Claudiopoli Celeberrimus; qui An. 1576, lucente ingenti Cometa, Inclitæ regnantis tum Familiæ Báthorianæ defectum vaticinatus eſt. Futura ei noſſe datum non fuerat: deficientibus tamen ſine Semine *Stephano* Poloniæ Rege, *Andrea*, *Sigismundo* & *Balthaſare*, *Báthoriis*, interpretamentum ejus ſortitum eſt implementum.

6. EVST.

6. EVST. L. GYÚLAFI, clavum Principatûs tenente Sig. Bátorio, Conſiliarius cumulata eruditione, & ad Potentatores Chriſtianos æquè ac Portam Ottomanicam ſæpiùs Legatus; Hiſtoriam ſuæ ætatis Transſilvanicam, quæ multùm *Wolfgangi de Bethlen* deſervivit, collegit.

7. PAVL. GYULAI, patrocinio *Caſpari Békés* adjutus, Patavii, Bononiæ, aliisque in locis, diſciplinis ornatus, fidele redux Benefactori ſervitium præſtitit: anno enim 1573, Bekeſio fugam capeſſente, Arcemque Fagaras & omnem Suppellectilem pretioſiorem huic concredente, (§. 107. *n. b.*) naviter ille arcem defendebat. Stephanus tamen Bátori arce potitur, Gyulaiusque capitur: parſum verò ei, immò à Secretis Principis ille conſtitutus. Euntem ad ſolium Polonicum Báthorium Gyulaius ſequitur, fidèque ei famulatur, nec calamum exſicceſcere patitur, ſed parat Scripta: 1.) *Commentarium Rerum à Stephano Rege adverſùs Magnum Moſcoviæ Ducem geſtarum A.* 1580. Edit. Claudiopoli 1581. 4. 2.) *Epiſtolam* conſilii plenam Poloniâ dedit, An. 1585, ad *Georgium Sibrik*, dum is Capitaneus Váradenſis fuiſſet creatus. Tanto in pretio Epiſtola habita, vt ex eo tempore, usque ad A. 1660, quo Váradinum Turcis ceſſit, denominatis recenter Capitaneis, toties prælegeretur. Hungaricâ eam Civitate donatam, *Mich. Turkovits Tsepregi*, ſub titulo: *Tanátsi Tükör* vulgavit, Cibinii, 1663. 4. Redux in Transſilvaniam, fuit Cancellarius. Abafájæ trucidatus.

8. STEPH. GYULAI, Paſtor Claudiopolitanus Hungarus médiò Seculi 16ti, ac S. Bibliorum metaphraſtæ Caſpari Heltai ſocius; qui *Eccleſiaſten*,

Canticum Canticorum, *Librum Sapientiæ*, & *Ecclesiasticum*, Claudiopoli 1551. 8. emisit.

9. GASPARVS HELTAI Transsilvanus, Vitebergâ, ubi circa An. 1543, mercatui disciplinarum operam dabat, regressus, Claudiopoli Sacra procuravit. Vir laboris patientissimus, 1.) S. Bibliorum Versionem, sociatis, cum *Stephano Gyulai*, *Gregorio Vízaknai*, *Stephano Ozorai*, aliisque, laboribus, adornavit, ac vt erat simul & Typographus, ab An. 1551, ad An. 1561. edidit Claudiopoli, 5. Tom. in 4. 2.) *Résʒegség ellen való Könyvetske* (Libellus contra Ebrietatem) Kolosvárba 1552. 8. 3.) *Vigasʒtaló Könyvetske.* Kolosvárba 1553. 8. 4.) *Agenda*, Kolosv. 1559. 4. 5.) *A' Fejérvàri íz napi Disputatio*, Kolosv. 1568. 4. 6.) *Magyarok Dékrétomok*, Kolosv. 1571. 4. Est Versio & editio Decreti Verbötziani, §. 270. *n.* 8. 7.) *Chronika a' Magyaroknak dolgairól*, Kolosv. 1575. *Fol.* Magnam partem ex Bonfinio in lingvam Hungaricam translata. 8.) *Máttyás Király Viselt dolgairól.* Fol. Id est de Rebus gestis Matthiæ I. Regis Hung. Lingvâ Latinâ & Hungarica. 9.) *Libellus Precum.* Claud. 12. 10.) *Evangelia & Epistolæ* Claud. 12. Latina Opera eiusdem sunt: 1.) *Confessio de Mediatore generis humani Jesu Christo* (contra Stankarum) Viteberg. 1555. 8. 2.) *Brevis Enarratio Disputationis Albanæ de Deo, coram Serenissimo Principe Joanne secundo & tota Ecclesia decem diebus habita, Ann. Dn.* 1568. 8. *Mart.* Claudiopoli 4. *Conf.* §. 221. *n.* 3. Heltus denique, tantorum Operum Auctor, senili ætate, ne Decimis Claudiopolitanis, quas Plebanus ipse percipiebat, excideret, ad Antitrinitarios, quos penes summa summarum erat transiit. §. 221. *n.* 3. Putarunt

tarunt nonnulli & cum maximè Celeberr. *Petrus Bod*, fuiſſe Heltaium, Natione Hungarum: ſed fuit, præter dubium ullum, Saxonicæ Gentis, unde etiam ad Cathedram Paſtoralem fuerat invitatus à Coronenſibus; qui, niſi Saxo fuiſſet, vocationem ipſi nunquam obtuliſſent.

10. PETR. HUSZTI, Res Trojanas An. 1569. collegit, & lingvâ Hungaricâ luci dedit, ſub titulo: *Aeneis*, az az, *a' Trójai Enéás dolgai.* Kolosv. 1624. 4.

11. BENED. ILOSVAI, Art. Lib. Mr, Paſtor ac Senior Albanus. §. 258. *n.* 1.

12. JOAN. JACOBINUS, (Nonne Vnitarius?) Civitatis Claudiopolitanæ Notarius. *Michaël*, Wajvoda Transalpinæ, § 110, ſuum in Transſilvania conſtituerat Secretarium; at ab eo defecit Nobiliumque exercitui nomen dedit. Fuit demûm Cancellarius *Moſis Székely*, quocum An. 1603, trucidatum legimus. *Cfr.* §. 110. Concinnavit Narrationem rerum in Transſilvania a Sigismundo Báthoreo Principe Transſilvaniæ geſtarum. §. 109. *n.* 6. anno ætatis ſuæ XXII. Edit. Claudiop. 1595. 8vo.

13. MART. *Sánta* KÁLMÁNTSEHI, Vir multijugis eruditionis, *Legum Doctor*, *Canonicus*, Scholæ Romano-Catholicæ Albenſis *Rector*, & An. 1538, in Colloquio Schæsburgenſi (§. 239. *n.* 1.) Arbiter, à Joanne Rege conſtitutus, ad Caſtra Calvinianorum tranſiit, dogmata eorum ingenti profectu in Hungaria & Transſilvania propagavit. *Cfr.* §. 221. *n.* 2. Factus Eccleſiaſtes Debrecinenſis, Munkátſenſis & poſtremò Beregſzáſzienſis, ubi interfectus eſt.

14. PETR. KÁROLYI §. 221. *n.* 3. Carolini in Hungaria natus ac primis Litteris imbutus, poſtmodùm extra Patriam peregrè profectus, in Academiis Germanicis circa An. 1563, ſtuduit. Reducem Schola Claudiopolitana honore *Lectoris* mactavit. An. 1569, Profeſſor Scholæ & Paſtor Eccleſiæ Váradenſis; An. 1572, Superintendens Cis- & Vltra-Tibiſcanus creatus. Verſantur in publica luce ejus 1.) *Elementa Grammatices Græcæ.* 2.) *Perſpicua Explicatio Orthodoxæ Fidei, de Vno Vero Deo, P. F. & Sp. Sancto, adverſùs blaſphemos G. Blandratæ, F. Davidis errores, Libris duobus comprehenſa.* Viteb. 1571 8. Huic, *Sommerus* oppoſuit Refutationem, An. 1582, Ingolſtadii (revera Claudiopoli) evulgatam. §. 264. *n.* 1. 3.) *Bonus Paſtor*, ſeu: *Paſtoris optimus vivendi agendique modus.* An. 1570. 8. Lingvâ vernaculâ: 4.) Sacri Sermones de Fidei Articulis. 5.) Libellus de Morte, Reſurrectione & Vita æternâ. 6.) De Proſodia Libri 2. & Liber 1. de re Poëtica; 8vo. Tantum Virum An. 1586, mors demeſſuit.

15. SEB. KÁROLYI, priori vitæ ſuæ periodo Romanis Sacris addictus, Doctor Legum, Canonicus Albenſis & Scholæ ibidem Rector A. 1543, in Colloquio item Religioſo Schæsburgenſi (§. 239. *n.* 1.) Arbiter. Ab A. 1550, V. D. M. Primarius Eccleſiæ Helveticæ Confeſſionis in Oppido Száſzváros; Diſputationis Albenſis An. 1568. Arbiter. (§. 221. *n.* 1.)

16. SIG. D. KASSAI, Rector Scholarum, Albenſis & Váradenſis. §. 258. *n.* 1.

17. VAL. F. KOLOSVÁRI, Claudiopoli ortus, ibidemque, in ſerperaſtro quaſi, primis humanæ eruditionis præceptis imbutus eſt. Scholas poſtea

ſtea Germanico ſole lucentes adiit, ac A. 1555. Philip. Melanctonem Vitebergæ audivit; unde redux Cathedram Tordenſem adeptus eſt.

18. WOLF. KOVÁCSÓTZI, (quem *Lupum* K. quidam ſcribunt; antiquiore ſcriptione, qua ipſemet quoque utebatur, *Kováchoczi*: politioribus Europæ partibus, Academiisque Italicis, Gallicis & Germanicis perluſtratis, in Hungariam rediit, Principibusque Báthoriis Stephano ac Chriſtophoro de meliori cognitus, in Transſilvaniam accitus eſt, A. 1578. Splendidis muniis ac Legationibus probatus, Conſiliariusque & Transſilvaniæ Cancellarius renunciatus, conjugem ſibi A. 1593. impetravit Chriſtinam, Natam *Alexandri Kendi*, magni Herois & Transſilvaniæ antea Cancellarii. Sed, fatum triſte! eum, *Balthaſaremque Bátori* Congenerum, & Socerum *Alexandrum Kendi*, cum aliis Optimatibus, Princeps imberbis, Sig. Báthori, A. 1594. perimi juſſit innocentes. §. 109. *n.* Vid W. *Bethlen Hiſt. p.* 499. Hujus fuit natus *Steph. Kovácſótzi*, Principe Gabriele Bethlen, Transſilvaniæ Cancellarius, erudita laude dignus. *Wolffgangi* prodiit in lucem: *Dialogus de adminiſtratione*, ſeu *forma Regiminis in Transſilvania*, Claudiopoli 1584.

19. PETR. TS. LASKAI, Baroviæ in Hungaria progeneratus, ac in Transſilvania educatus, ope Evergetæ ſui *Alexandri Kendi* (*n.* 18.) ad exteras profectus eſt Academias, quas trinis vicibus, per Germaniam, Helvetiam, Italiam, Galliam, feliciſſimo in Lingvis ac Scientiis progreſſu, frequentavit. Ex emporiis Scientiarum reverſus, Scholæ Maros-Váſárhelyenſi circa An. 1582. præfuit, indeque ad Cathedram Paſtoritiam Fagaraſinum

vocatus eſt. Cum immortali nominis ſui laude luci expoſuit: 1.) *Speculum exilii & indigentiæ noſtræ.* Sive: *Libellus de invocatione & adoratione Dei.* Coronæ 1581. 8. 2.) *Nablium Præcanum, in quo Illuſtrium aliquot Transſilvaniæ Heroum laudes decantantur.* 1581. 3.) *Theoremata de puro Dei verbo.* Genevæ 1584. 8. 4.) *Pigmentum Orig. Jeſ.* Genevæ 1584. 8. 5.) *Tractatus de Homine.* Viteb. 1585. 8.

20. ALB. MOLNÁR, (Patre *Alberto*, Avo *Franciſco*, Proavo *Joanne*, qui Siculus Transſilvanus, inter Milites Matthiæ I. Regis egit, & poſtmodùm Marti valedicens, Molendinum juxta Danubium ſtruxit, ideoque nomen *Molnár*; i.e. Molitoris adeptus fuit) in Oppido Hungariæ *Szentz* A. 1564. 1. Sept. prognatus, anno ætatis 12mo, Patriæ ſuæ valedixit, & ſtuduit *Jaurini*, *Göntzini*, *Caſſoviæ*, tandem *Debrecini* & *Váradini*. Profectus inde ad exteras oras, ſtudia ſua auxit, *Vitebergæ*, *Argentinæ* (iſthìc Baccalaureus ſalutatus) *Heidelbergæ*, *Romæ*, *Altorfii*, *Marburgi*, *Herbornæ*, *Ambergæ* &c. Vocationem ad Profeſſoratum Sáros-Patakenſem An. 1598; ad Albenſem, Principatum tenente Gabriele Bethlen, recuſavit; & *Oppenheimi* Rectoriam Scholæ amplexus eſt. Quum tamen, An. 1629, iteratis Principis Bethlenii vocationibus officium præſtiturus, Albam Juliam tenderet, jamque ſua cum Familia Hungariæ ageret; mortuo interim Principe, Scholæ Albanæ non eſt admotus, ſed Claudiopoli habitationem fixit. Sic ſcilicet noviſſimum *Molnári* ex Germania reditum conſignavimus ex Clar. *Bodio*: hoc tamen alienum à certo videtur; niſi Molnarus A. 1625. in Hungaria agens, Germaniam poſtea repetiverit,

rit, denuòque dicto anno 1629no, ad patrios Lares reverterit. Constat enim, ex Epistola Dedicatoria, *Consecrationis Templi Békésiensis*, ad Illustrem Dominum *Nicolaum Monaki* & Vitæ ejus Consortem *Annam Czitneki*, vtpote, quorum pia múnificentiâ Templum excitatum fuerat, data; *Albertum Molnár* degisse A. 1625. *Cassoviæ* in Hungaria, sic volente Principe Bethlenio; &, vt conjecturæ fidem facit F. A. *Lampe* pag. 572, Scholæ præfuisse. Concludamus igitur, ante An. 1625, Molnarum Germaniæ nuntium remisisse. Clarissimus quoque p. m. *Petr. Bod*, datis ad me An. 1668. Literis, confitebatur, nunquam *Dedicationem* dicti Templi vidisse, videre verò & de Molnarò cognoscere vel maximè velle: vidit etiam sibi à me commodatam. *Molnarus* autem, variis, eruditè scriptis partim, partim in Hungaricum translatis, & editis, extra & intra Patriam, Operibus, maximè inclaruit. Inter *Latina* ejus Scripta inveniuntur: 1) *Lexicon Latino-Græco-Ungaricum*, & *Vngarico Latinum*. 2.) *Grammatica* Lingvæ Hungaricæ, Hannoviæ, 1610. Lingvâ maternâ donavit: 3.) *Postillam Sculteticam*, Oppenheimi 1617. 4. 4.) *Jubilæum An.* 1617. *Heidelbergæ celebratum.* Edit. Oppenheimi 1618. 4. 5.) *Psalmos Davidis* ad melodias Gallicas vernaculâ aptavit, An. 1607. 6.) *Catechesin Palatinam*, cum *Agenda Belgica*, An. 1608. 8. vulgavit: Catechesin quidem ex Versione, quâ utimur, *Francisci Szárási*, sed compluribus locis à se politâ. 7.) *Institutionem Christianæ Religionis*, *Joannis Calvini*, Hannoviæ 1624. 8. 8.) *Tractatum de Summo Bono*, *Joannis Ciegleri*, Leuschoviæ 1630. 4. 9.) Libellum Precum Calvinianarum. Hanoviæ 1621. 8.

10.) *Consecrationem Templi* novi *Bekesiensis*. Totum Opus 16, plagulis absolutum, decem Sectionibus distingvitur: quarum quinque sunt Conciones: harum quartam ipse Molnarus, ex Opere Germanico Abrahami Sculteti, in popularem lingvam transfudit; ceteras à diversis V. D. Ministris recitatas collegit, & edidit, Cassoviæ A. 1625. 8, sub titulo: *Consecratio Templi novi*, az az, *az újonnan fel-építetett Bekeczi Templomnak dedicalása, és meg-szentelésekor, sok Fö Népeknek, Nemes Vraknak, Tanítóknak és Köz-Rendeknek gyülekezetiben ez 1625. Esztendönek elsö napján tétetett Prédikátziók, sa't.* Huic Opusculo adnexum est, Consilium ad Conjuges diversæ Religionis, *Petri Molinæi*, à Molnaro conversum, quod inscribitur: 11.) *Hívséges és Idvességes Tanáts Adás, az oly Házasságról, mely két ellenkezö Religion való Személyek közt lészen.* 12.) *Dedicatio Sacelli Cassoviensis*, ex Esa. 56. 7. prima hujus pagina deest quidem; puto tamen, *Molnarum* Auctorem agnoscere. 13.) Maximè demùm celebratur industria Molnáriana, in duplici editione *S. Bibliorum Hungaricorum*, v. l. Hannoviæ 1608. Oppenheimi 1612. Haud remunerante Patriâ; noster Molnarus, in magna rerum inopia, extremum diem Claudiopoli clausit, vxori è stirpe Germanica oriundæ, & duobus (vt refertur) liberis, dignam commisseratione orbitatem relinquens; cujus Manibus Celeberrimi duo, *Collegii Albensis* Professores, lugubri Carmine parentarunt. *Jo. Henr.* ALSTEDIVS quidem:

Hungariæ cunas, curas calami thalamique
Debeo *Teutoniæ*; *Dacia* dat tumulum.

Joan.

Joan. Henricus BISTERFELDIVS, inter cetera, hoc difticho luxit:

Musa mihi favit, sed non fortuna, fuitque
Teutonia auxilium, sed Patria exilium.

21. GREG. MÓLNÁR, An. 1553, Vitebergæ Litteris operam navavit. In Patriam remigrans, munus Lectoris in Schola Claudiopolitana obivit, ad An. 1558, quem habuit ultimum. Edidit, *Elementa Grammaticæ Latinæ pro recta Scholasticæ Juventutis institutione, ex præcipuis Grammaticorum Præceptis*, Claudiopoli 1556. 8. Omnium fermè in Hungaria & Transsilvania Religionum juventus, hanc omnino Grammaticam, ad præsentia propemodùm tempora, manibus trivit. *Cfr.* §. 258. *n.* 5. Fuit etiam ab *Alberto Molnár*, cum aliqua emendatione edita, *Norimbergæ*, circa An. 1604. Conf. §. 275. n. 2.

22. ANDR. SÁNDOR §. 233. *n.* 1.) Parochus Dévensis, singularem in Disputatione Albana (§. 221. *n.* 3.) consecutus est laudem. Pugnavit contra Antitrinitarios invincibiliter. Disputationes hunc inter & *Stephanum Tsászmai* Antitrinitarium fuêre complures. Scripta eorum, quæ reliquêre, sunt valdè rara.

23. STEPH. F. SZATHMÁRI Claudiopolitanus, varia de Mulieribus Virginibusque exempla collegit, & Hungarico Carmine expressit, sub Latino titulo: *Historia ex Partenii Nicensis amatoriis affectionibus collecta.* Kolosv. 1577. 4.

24. STEPH. SZÉKELY, in vico Bentzéd Sedis Siculicalis Udvarhely, primam lucem adspexit; at in Hungaria potiorem vitæ partem transegit. Ab ejus industria profluxêre: 1.) *Keresztyénségnek funda-*

fundamentomáról való tanuſág. Craccoviæ 1538. Id eſt, fundamenta Chriſtianitatis, quæ ipſe Rector tum Scholæ Szikſzaienſis ſcripſit. 2.) *Hymnos* Latinos, Hungaricos fecit, & typis ſubjecit, Craccoviæ 1538. 3.) *Keréſztyénſég Fundamentuma*, 1544. 8. 4.) *Hit Fundamentuma.* 1546. 8. 5.) *Pſalmos* in Hungaricum convertit, & in vulgus miſit, Crac. 1548. 6.) *Chronica Mundi.* Krakkóban 1558. 4. Opus Hungaricum, titulo Latino, quod edidit jam tum Eccleſiaſtes Göntzinus.

25. JOAN. SZILVÁSI, in Oppido Dés natus, ac Religione antitrinitaria imbutus, nuntium eidem Fidei remiſit, annoque 1588. Argentinam ſalutavit: patientem ibi alibique aurem culturæ commodavit, & non vulgarem eruditionem in Patriam reportavit. An. 1591, Synodum Generalem Maros-Váſárhelyini celebratam, panegyrica cohoneſtavit Oratione, quæ Cibinii prelum reperit. *Vide de eo* §. 274. *n.* 6.

26. *Andr. Valkai*, e Tractu Kalota Comitatûs Kolos oriundus, Hungarico Poëticoque ſtilo exaravit: 1.) *Chronica*, vagy: *Szép Hiſtorias Ének, miképen Károly Tsáſzár hadakozott Afrikában Barbaroſa Baſa ellen* &c. 1571. 2.) *Chronica*, - - *miképen Háriádenus Tengeri Tolvaj Barbaroſa Baſává lett*, Koloſv. 1573. 4. 3.) *Chronica, melyben meg-iratik Prieſter Johannes*, Koloſv. 1573.

27. STEPH. ZAMOSIVS, Hung. *Szamoſi Iſtván*, (quem aliqui *Samoſcium*, alii Samoſium vocant: rectiùs verò ſcriberent *Szamoſium*, Z veterum valente in lingvâ noſtrâ hodiernum *Sz.*) collegit curâ laudabili, & poſterorum uſibus conceſſit: *Analecta Lapidum vetuſtorum & nonnullarum in Dacia Antiquitatum*, Patav. 1593. 8. Librum ejus, de

de Originibus Hungaricis, Toppeltino aliisque visum, nobis videre datum non eſt.

§. CCLXXII.

3. AVGVSTANAE CONFESSIONI ADDICTI: Leonhardus *Baſilius*, Sebaſtianus *Bauzner*, Thomas *Bomel*, Martinus *Brenner*, Georg. *Deidrich*, Matthias *Fronius*, Matthias *Heblerus*, Leonhardus *Hermann*, Joan. *Honterus*, Mich. *Horvát*, Paul. *Kertzius*, Paul. *Kyr*, Daniel *Reipchius*, Chriſtianus *Scheſæus*, Mich. *Siglerus*, Valent. *Wagner*.

1. LEONH. BASILIVS, Gymnaſium Cibinienſe moderatus, Diſputationes Theologicas compoſuit, easque primus ille Cibinii excudi curavit, An. 1594.

2. SEBAST. BAVZNER, Art. Lib. Mag. & Med. Dr, Coronæ artem Galenicam tractavit, ibidemque Tractatum de Peſte elucubravit, quem exire paſſus eſt Cibinii, An. 1550. 8.

3. THOM. BOMEL Coronenſis; quem egregium fuiſſe Virum, teſtati ſunt Status Transſilvaniæ, dum An. 1555, Legatos ad Ferdinandum deligunt, qui Suæ Majeſtati referrent, Transſilvanos neceſſitate adigi ad amplectendum denuò pro Principe Joannem Sigismundum; tùm *Ladislao Keme̋ny* & *Joanni Sombori* Proceribus, tertium jungunt *Thomam*. Poſteritati profuit, *Chronologiâ Rerum Hungaricarum*. Coronæ 1555. 4; quâ res memorabiles, ab ingreſſu Hunnorum in Pannoniam, ad An. 1554. delineavit.

4. Mar-

4. Martinus Brenner, Saxo Transſilvanus Biſtricienſis, poſitis in Patria ſtudiorum fundamentis; Viennæ Auſtriæ & Baſileæ circa An. 1540. ſublimioribus ſe ſcientiis imbuit. Primus fuit, qui *Ant. Bonfinii* tres priores *Decades*, una cum coronide *Michaelis Ritii*, *P. Callimachi Experientiis*, & *T. Alexandri Corteſii* in lucem edidit, quas excudit Robertus Winter Baſileæ 1543. fol. Edidit etiam *Aurelii Brandolini*, cognomento *Lippi Dialogum*. Quibus aliisque perennem nomini ſuo memoriam conciliavit.

5. *Georg. Deidrich*, Paſtoris Lutherani *Teke*enſis filius, Biſtricii, Claudiopoli, & maximè Sáros-Patakini, progreſſum in ſtudiis fecit, ac demùm Argentinam pro ſublimioribus adiit. Suum illud iter, à *Teke* usque *Argentinam* & hiſtoriam mortis *Beutheri* Profeſſoris Argentinenſis, felici venâ, Carmine complexus eſt, ac An. 1589, Argentinæ in lucem edidit. An. 1591, *Lectorem* in Celebri Schola Cibinienſi egit, nonnullaque Carmina vulgavit.

6. MATTH. FRONIVS, Rector Scholæ, & Senator Notariusque Civitatis Coronenſis, §. 154. *n.* 1. §. 264. *n.* 1.

7. MATTH. HEBLERVS Paſtor Cibinienſis ab An. 1554, & Superintendens, §. 240. 6. Varias cum Calvinianis diſputationes, in negotio S. Cœnæ Dominicæ ſeruit. Ei etiam tribuitur Confeſſio XIV. punctis abſoluta, quam Decreto Principis præcipuarum Germaniæ Academiarum judiciis An. 1561. ſubjectam fuiſſe, §. 221. *n.* 2. innuimus.

8. LEONHARD. HERMANN Száſz-Régenenſis, titulum Philoſophiæ Magiſtri, Francofurti ad Via-

drum

drum, promeritus eſt. *Diſputationes* X. luci expoſuit, Franc. ad Viadr. 1596. 4. Stephano Botskai, Principis Sig. Bátori tum Aulæ Magiſtro, poſt Transſilvaniæ Principi dicatas.

9. Magiſter JOANNES HONTERVS Coronâ-Transſilvanus, Orbi Litterato ſic ſatis notus, Patre uſus eſt *Georgio Gras*, ipſe tamen cognomen *Graſii* haud retinuit: nam, ſicut auditione accepimus, Poſteris etiam Honteri adfirmantibus, occaſione quadam, Noſter fluvio fermè merſus, deflexæ è ripa, confeſtimque ſpem inter & metum manibus adprehenſæ Sambuci beneficio Neptunio evaſit è carcere, ſuæque in Deum gratitudinis teſtandæ cauſa, ſeſe à *Sambuco*, quæ Germanis Holunder, & Saxonibus noſtris antiquioribus Honter audit, *Honterum* dici voluit. Is, diſciplinis in ſolo natali adquiſitis haud ſatiatus, Craccoviam Poloniæ, & mox inde Baſileam ivit, omnique Scientiarum genere ita animum excoluit, vt vel hoſtes in eo virtutem laudarent, eumque Theologum, Hiſtoricum, Poëtam, Oratorem, Mathematicum, Aſtronomum & Geographum ſuſpicerent. Redux in Patriam, quæ geſſerit, §. 221. *n.* 1. docuimus. Scripta multa elucubravit, (& quædam ex Græco convertit) quorum præcipua ſunt: 1.) *De Coſmographiæ Rudimentis Libri* 2. Baſil. 1534. 4. 2.) *Rudimentorum Coſmographicorum Libr. IV. Hexametris Verſibus elegantiſſimè deſcripti*, Baſil. 1535. 4. 3.) *Enchiridion Coſmographicum cum elegantiſſimis Tabulis.* Tiguri 1537. 8. 4.) *Compendium Juris Civilis in uſum Civitatum & Sedium Saxonicarum in Tranſilvania collectum.* An. 1544. 8. 5.) *Libellus Reformationis*, an. 1545. & 1547. An. 1549. 23. Jan. brevi vitâ defunctus eſt.

10. Mich.

10. MICH. HORVÁTH gente Hungarus, (ceteris hac Classe Saxonibus) Phil. Melanctonis, A. 1548, Vitebergæ Discipulus, postea Pastor, in Patria, Hadadensis & Archi-Diaconus Silvanus.

11. PAVLVS KERZIUS, Med. Dr, Coronæ, vergente ad finem Seculo XV^{to}, Celeberrimus. Discordia huic cum *Daniele Reipch* A. 1585. contigerat. Reipchius enim, Diaconus Coronensis, in Concione publicè adserebat, Corpus Christi Divinitati exæquatum, infinitum & ubique esse: cui se *Titus Apus Bognerus*, ex Doctore Vtriusque JurisPastor Coronensis, cum reliquis Theologis Coronensium, & Kertzio, vt par erat, opponebant. (*Vid. Georg. Haner p.* 305.) Sententiam Reipchius, in Synodo Birthalbensi, revocavit, anno eodem; at postmodùm, mortuo *Kertzio*, eandem suscitavit opinionem, struxitque Librum Sarcasmis scatentem, *Anti-Kertzius* dictum.

12. PAVL. KYR, Med. Dr, apud Coronenses circa An. 1550, cujus Opera prodierunt: 1.) *Sanitatis Studium ad Imitationem Aphorismorum compositum.* 2.) *Alimentorum vires, breviter & Ordine Alphabetico positæ.* Coronæ, 1551. 8.

13. DANIEL REIPCHIVS, Coronensis (*n.* 11.) hæc reliquit Opera manu scripta: 1.) *Antikertius.* 2.) Kleinod und Ehren-Kranz der Löblichen Stadt Cron, wie auch der andern Sächsischen Städte in Siebenbürgen.

14. CHRIST. SCHESAEVS, patriâ Mediensis, Poëta Baccal. Patriam ex Germania repetens, ibi, quoad vixit, Sacro functus est Officio. Mortuus An. 1587. 29. Jul. Ejus exstant: 1.) *Ruinæ Pannonicæ* Viteb. 1571. 4. 2.) *Oratio de origine reparatæ & propagatæ Cælestis Doctrinæ in Tr.*

&

& vicina Hungaria; *recitavit in Synodo Birthalbini*. 8. *Maji An.* 1580. *celebrata*. 3.) *Psalm. XC*, *Sacris Meditationibus expositus*, An. 1580.

15. MICH. SIGLER, Notarius Cibiniensis, dedit & Stephano Bátori consecravit, *Chronologiam Rerum Hungaricarum & Transsilvanicarum*, *ab* An. 360, ad An. 1563. Vide apud Belium in Adparatu.

16. VAL. WAGNER, AA. LL. & Philosophiæ Magister, Rector primùm, post Ecclesiastes Coronensis; §. 221. *n.* 1. Item, §. 264. *n.* 1.

§. CCLXXIII.

4. VNITARII: Stephanus *Basilius*, Nicol. Fazakas *Bogáti*, Franciscus *Davidis*, Demetrius *Csanádi*, Steph. *Császmai*, Georgius *Enyedi*, Demetrius *Húnyadi*, Joannes *Sommerus*.

1. ST. BASILIVS, Claudiopoli natus & Litteris initiatus, Vitebergæ ab An. 1549, ad An. 1555, se in Scientiis exercuit. Reversus in natalem Civitatem, in Schola Calvinianorum aliquamdiu professionibus vacavit, at mox cum Georgio Blandrata & Francisco Davidis se socians, mánam de SS. Trinitate Confessionem dereliquit, tantamque in propagandis Antitrinitariorum dogmatibus hac Provincia, quantam non ambo *Blandrata* & *Davidis*, operam præstitit. *Claudiopoli* atque *Tordæ* Pastoris functus est officio. *Scripta* ejus: 1.) Explicatio Symb. Apostolici, sub titulo: *Az Apostoli Credonak rövid magyarázatja a' Sz. Irás folyású szerint*, *irattatott a' Kolosvári Prédikátor Basilius István*tól.

vántól. Fejérvár. 1568. 4. 2.) Queſtiones de Fide Chriſt. quæ inſcribuntur: *Egy nehány Kérdéſek a' Kereſztyén igaz Hitröl.* Albæ Juliæ 1568. 4. 3.) Inſuper, Reſponſiones in Loca V. & N. Teſtamenti, quibus Fides de SS. Triade adſtruitur, elucubravit; quas poſtmodùm *Georg. Enyedi* ampliatas, cum magna nominis ſui innoteſcentiâ, luce publicâ donavit. *n.* 6. & §. 277. *n.* 6.

2. NIC. F. BOGÁTI, V.D.M. Szent-Demeterenſis, condidit Hiſtoriam de probis Mulieribus, lingvâ populari, inſcriptam: *Szép Hiſtoria a' tökéletes Aſzſzonyi állatokról, melyet a' Plutarkusból forditott Magyar nyelvre.* Koloſv. 1577. 4. Commentatus fuit etiam in Apocalypſin Jo. Theologi; ſed Scriptum manſit ineditum.

3. FR. DAVIDIS, Paſtor & Superintendens Claudiopolitanus, §. 221. *n.* 3. & §. 245. *n.* 1. Varia, tam Latinâ, quam Hungaricâ Lingvâ, luci expoſuit Scripta. *Latina* ſunt: 1.) *Dialyſis Scripti Stanchari contra primum Articulum Synodi Székienſis, qui de Doctrina controvertitur.* Claudiop. 1555. 8. 2.) *Refutatio Scripti Petri Melii*, Albæ-Juliæ 1567. 4. 3.) *Demonſtratio falſitatis Doctrinæ Petri Melii & reliquorum Sophiſtarum per Antitheſes.* 4to. 4.) *Brevis enarratio Diſputationis Albanæ de Deo Trino & Chriſto duplici*, 1568, *coram Eccleſia Albæ Juliæ.* 4to 5.) *Litteræ Convocatoriæ ad Seniores Eccleſiarum Superioris & Inferioris Pannoniæ, ad indictam Synodum Tordanam, ad 3. Martii diem, additis Theſibus ibidem diſputandis.* Albæ-Juliæ 1568. 4. 6.) *Confeſſio edita XIII. Apr. An.* 1579, *in Conventu Tordenſi. Hungarica* exſtant: 7.) *Rövid Út mutatás az Iſtennek Igéjének igaz értelmére, moſtani Sz. Háromſágról támadott Vélekedésnek meg-fejtésére* -- Albæ-

Juliæ

Juliæ 1567. 4. 8.) *Rövid. Magyarázat, mikèpen az Antikristus az igaz Istenröl való Tudományt meg-homályositotta.* A. Juliæ 1567. 4. 9.) *A' Sz. Irásnak fundamentumából vett Magyarázat, a' Jésus Kristus ról, és az Ö igaz Istenségéröl.* A. Jul. 1568. 4. 10.) *Az Atya Istenröl, Jésus Kristusról es a' Sz. Lélekröl betven-egy Prédikátziók.* A. Juliæ 1569. Fol. 11.) *Váradi Disputationak - - - igazán való elö-számlálása.* Kolosv. 1569. 4. 12.) *Az egy Magától való Felséges Istenröl és az ö igaz Fiáról - -* Kolosv. 1571. 4. 13.) *Az egy Atya Istennek, és az ö áldott Sz. Fiának a' Jésus Kristusnak Istenségéröl igaz Vallás-tétel.* Kolosv. 1571. 4. Dicatum Consiliario Casparo Békés de Kornyát.

4. DEM. CSANÁDI s. *Tsanádi*, Vitam Joannis IIdi Transsilvaniæ Principis, Carmine Hungarico expressit, at Operi titulum Latinum fecit: *Historia de Vita, morte, vniversaque fortunæ alea Illustris Principis ac D. D. Joannis Secundi, Regis Hung. Dalm. Croat. Dei Gratia electi, per Demetrium Tsanádium, in gratiam suæ Gentis studiosè collecta.* Debrecini 1577. 4.

5. ST. CSÁSZMAI s. *Tsászmai*, Parochus Vnitarius Albæ-Juliensis, Blandratæ aliorumque socius, Disputationibus Albanæ & Váradensi interfuit. (§. 221. *n.* 3.) Pugnavit contra Doctrinam SS. Trinitatis, Librumque adversus *Andream Sándor* edidit: *Tordai Sándor András irására való Felelet.* Albæ-Juliæ, 1568. 4.

6. GEORG. ENYEDI, Superintendens, §. 245. *n.* 1. 1) Viennæ agens, A. 1574, ex Latino in Hungaricum convertit, metrisque cecinit *Historiam Gismundæ*, quæ prodiit, Debrecini 1577. 4. 2.) *Explicationes Locorum Scripturæ Veteris & No-*

vi Testamenti, ex quibus Trinitatis Dogma stabiliri solet. Autore Georgio Eniedi Superintendente. Opus ab Auctoris amicis, post ejus fata, sine loco & tempore editionis, vulgatum. *Conf. n.* 1. & §. 277. *n.* 6.

7. DEM. HÚNYADI, Superintendens, (§. 245. *n.* 1.) Claudiopoli, An. 1592, 5. Jul. in Suggesto apoplexia tactus, & altero die vivis exemtus est.

8. JO. SOMMER, Pirnensis, indigenatum in Transsilvania nactus, Rectoris (ad extremùm) Claudiopolitani, munus obiit. *Cfr.* §. 264. 1.

II. Seculo XVII^mo^.

§. CCLXXIV.

1. ROMANO-CATHOLICI, hoc Seculo, Scriptis inclaruêre Georgius *Forró*, Joannes *Haller*, Andreas *Ilyes*, Michaël *Oroszhegyi*, Joannes *Szilvási*. Quibus adde Nicolaum *Bogáti*, Nobilem sanguine & Poësi Virum, An. 1603. fato functum.

1. GEORG. FORRÓ, Transsilvaniâ oriundus, primus Academiæ Tyrnaviensis in Hungaria Rector, An. 1641, æt. 72. mortuus, tria Concionum Volumina post se reliquit.

2. JO. LIB. B. HALLER de *Hallerstein*, (*Haller-kö*) Origine Germanus Norimbergensis. Primus Illustr. Familiæ Hallerianæ in Transsilvania Fundator ac Parens fuit D. *Petrus Haller* Norimbergensis, qui, dum Ferdinandus I. Transsilvaniam sibi ex pactis

con-

conventis debitam occupaturus, Castaldum Copiarum ducem, cum aliquot suorum millibus adversus Isabellam, An. 1551. misit; Cæsareo in Exercitu Supremi Commissarii Bellici munere fungebatur. Petrum, jam inde ab An. 1526, singulari fide & Officio sibi probatum, Ferdinandus, An. 1551. Consulem Cibiniensem ac suum Consiliarium creavit, & duobus post annis, ampla Possessione *Fejéregyház & Longodár*, nec non Possessione Portionaria in Balástelke donavit. Et Isabella, cum vertente fortunâ, An. 1556, auxiliantibus Turcis, ad Transsilvaniæ habenas rediisset, altero anno *Petrum* H. collatâ à Ferdinando omni Præfecturâ fungi jussit: insuper Possessiones illi tranquillas ac liberas, confecto ritè instrumento reliquit. Petrus quidem An. 1570, 12. Dec. Cibinii decessit; at reliquit Familiam Inclitam & Heredes, doctiori Transsilvaniæ notos. Non ultimus eorum fuit, Ill. *Joannes* Noster, quem, suum Consiliarium & Comitatûs Tordensis Supr. Comitem, Princeps Apafius I. carceri in arce Fagaras inclusum tenuit: ubi is animo usus erecto, sumsit calamum scriptorium, res gestas M. Alexandri, Trojæ excidium, & Parabolas numerosas, in Lingvam Hungaricam convertit; quibus titulum præfixit: *Hármas Historia.* (id est: *Tripla Historia.*) Opus plurimis expetitum, primò lucem vidit, Claudiopoli, 1695. 4. Post etiam recusum. Eius etiam est Opus sat vastum, quod à *Jac. Coreno* in Hungaricum mutuatus, insignitum: *Békességes-türésnek Paysa*, (i. e. *Tolerantiæ Clypeus*) excudi fecit, *a' Tsiki Kalastromban*, 1682. 4. Cfr. §. 275. 25.

3. ANDR. ILYÉS, ex Canonico Posonensi Episcopus Albensis, §. 225. *n.* 2. Scripta, quæ publicavit, sunt: 1.) *Szentek élete*, i. e. Vita Sactorum, Italicè ac Hungaricè. 2.) *Verbum abbreviatum*, LXXIV. Conciones Festales, Viennæ 1693. 4. 3.) In Hungaricum transfudit, Libros Alphonsi Roderici de exercitio Virtutum Christianarum. 4.) Libros item Nic. Avancini, de Vita & Doctrina Christi.

5. MICH. OROZHEGYI, ex Zetelaka Sedis sic. Udvarhely oriundus, Carmen faventibus Musis, Lingva Latina cecinit, de utilitate *Pini*, & deliciis Fabrorum Scandulariorum. Edit. 1655.

6. JOANNIS SZILVÁSI §. 271. *n.* 25. meminimus; qui, ut probabile est, non alius fuit, quàm denuò quem commemoramus: huc tamen etiam transtulimus, quod hujus quoque Seculi initio incolumem eum fuisse didicerimus. Religionem Calvinianam mutasse Szilvasium, testatur, quem edidit, Liber, sic inscriptus: *Antiquitas & perpetua duratio Fidei Catholicæ.* seu, *Tabulæ Testimoniorum ex Sacris Libris, & Sanctorum Patrum Scriptis, servata serie temporis petitorum, de octo magnis in Fide Controversiis. - - Collectæ per JOANNEM SZILVÁSI Concionatorem Catholicum.* Claudiopoli Typis Heltanis, An. Domini 1597. 4. Approbarunt Librum, imprimendique facultatem concesserunt: *Petrus Maiorius* Societatis IESV, Viceprovincialis in Transylvania, Claudiopoli 5. Maji 1597, & *A. Episcopus Cerviæ*, Nuncius Apostolicus, Albæ Juliæ, 29. Apr. 1597. Dicavit, *Serenissimo Principi ac Domino*, *D. SIGISMVNDO*, *Transylvaniæ*, *Moldaviæ*, *Valachiæ Transalpinæ*, *& Sacri Romani Imperii Principi*, *Partium*

Vnga-

Vngariæ Domino, *& Siculorum Comiti*. Epiſtolam Dedicatoriam his clauſit: *Sriptum in arce Gyalu*, *nunc rurſùs*, *dono & pietate Seren. V.* (i. e. Serenitatis Veſtræ) *Epiſcopali*, *A. D.* 1597. 10. *Apr.* Scilicet, Arx Gyalu Epiſcopalis olim fuit; & decimæ in Kalotaſzeg (Diſtrictu) ad Epiſcopatum & Capitulum Váradenſe pertinuêre; ac licet A. 1554, in Feſto Converſionis S. Pauli, in Conventu publico decretum fuerit, vt decimæ ex inter Nobiles ejus loci ſubdividantur quidem, ſed certa Arenda Epiſcopatui; juxta morem antea inductum, ſolvi debeat: nihilo tamen minus ademtæ Epiſcopatui fuerant, (*Conf.* §. 225. *n.* 2.) & An. 1558., Feſto B. Michaëlis Diætaliter concluſum: *Decimas Diſtrictûs Kalotaſzeg* (in quo & Gyalu ſituatur) *quicunque perceperint*; *earum pretium Principibus ex tunc reddant*. Nulla itaque tunc Jura, Epiſcopatui Albenſi & Váradenſi, in Transſilvania, relicta: ſed Sigismundo Bátori ad clavum Reipublicæ ſedente, Epiſcopatus quadantenùs erat reſtauratus, & cum exitu Seculi XVI[ti], *Gyalu*, pro reſidentia Epiſcopi *Demetrii Nábrádi* deſignata. Huc ergo digitum intendit Szilvaſius; qui ſimul fatetur, in *Epiſtola ad Lectorem*, ſe priorem Religionem abdicaſſe, & Romano-Catholicam ſuſcepiſſe. Dicit enim: *Feci*, *vt rationem reddam ſcire volentibus*, *cur in placitis nec Franciſci Davidis & ejus ſectatorum*, *nec Calvini permanſerim*, *ſed ad Eccleſiæ Rom. gremium confugerim &c.* Poſtquam de *Szilváſio* cogitationes abſolviſſem; tum certò edoctus ſum, ex Libro Eccleſiæ *Száſzváro-ſenſis*, hunc fuiſſe eundem, de quo §. 271. not. 25. ſcriptum eſt; exſtitiſſeque Paſtorem Száſzvároſenſem (Saxopolitanum) uſque ad Annum

1595. quo Romano-Catholicæ Religioni se addixit.

§. CCLXXV.

2. HELV. CONFES. ADDICTI: Andreas *Almási*, Petr. *Alvintzi*, Mich. *Apafi*, Joannes Csere *Apátzai*, Matthias *Aszalai*, Joan *Bádo*, Sam. *Bándi*, Georg. *Bátai*, Gabr. *Bethlen*, Joan. *Bethlen*, Nicol. *Bethlen*, Wolffgangus *Bethlen*, Franc. *Belényesi*, Casparus *Bojti*, Thomas *Borsos*, Mich. *Búzinkai*, Petr. *Dengelegi*, Mart. *Dési*, Joan. *Enyedi*, Sam. *Enyedi*, Steph. *Eszeki*, Franc. *Fagarasi*, Paulus *Forró*, Steph. Katona *Gelei*, Gabr. *Haller*, Jacobus *Harsányi*, Joan. *Házi*, Steph. *Hegyesi*, Mart. *Hunyadi* Paul. *Jászberényi*, Joan. *Kemény*, Paul. *Keresztúri*, Joan. Dajka *Keserüi*, Joan. *Körospataki*, Steph. *Kun*, Paulus Kováts *Lisznyai*, Georg. *Martonfalvi*, Paulus *Medjesi*, Steph. Nyílas *Melótai*, Franc. *Mikó*, Alexius *Mogyorosi*, Joan. *Nadányi*, Josephus *Nagy-Ari*, Mich. *Németi*, Sam. *Németi*, Emericus *P. Pápai*, Christophorus *Paskó*, Joan. Balog *Patai*, Steph. *Pataki*, Sigism. *Pernyeszi*, Simon *Pétsi*, Joan. *Pósaházi*, Georgius I. *Rákótzi*, Mich. Pál *Régeni*, Mich. *Sárpataki*, Steph. Balog *Selyei*, Ambrosius *Simigius*, Nicolaus

laus *Szalárdi*, Joannes *Szalárdi*, David *Szent-Györgyi*, Benedictus *Szent-Királyi*, Mich. *Szent-Miklósi*, Steph. *Szokólyai*, Steph. *Szomosközi*, Stephanus Nagy *Szönyi*, Martin. *Tályai*, Mich. *Teleki*, Mich. *Tófeus*, Steph. F. *Tolnai*, Nicol. Kis *Tótfalusi*, Steph. K. *Tsengeri*, Mich. *Tsepregi*, Matthias *Váradi*, Steph. Matkó *Vásárhelyi*, Blasius *Uzoni*, Joan. *Zilahi*. Et eruditæ Feminæ: Susanna *Lorándfi*, Szidonia Catharina *Petrötzi*.

A. 1. ANDR. ALMÁSI, prætextatam ætatem Palladi Transsilvanæ consecravit; piis deinde sumtibus Illustris Musagetæ *Stephani Bethlen* de Iktar (§. 117.) Academias Batavas An. 1640. adiit, & Franequeræ, Libello, quem calamo, *de Fide Patrum V. Testamenti*, exaravit, monumentum ingenii sui condidit. Non longo post tempore edidit etiam Opusculum *de Tribus in D. Personis*.

2. PETR. ALVINTZI, Nagy-Enyedini in hanc lucem editus, & Váradini Classicis studiis instructus, dum major eum sciendi orexis urgeret, binis itineribus Academias Germanicas, Helveticas & Italicas perlustravit, eo in omni genere Scientiarum profectu, vt omnibus in Patria Doctis palmam præripuerit. An. 1603, Ministerio Verbi consecratus, ad clavum Celebris tum Scholæ Váradensis sedit, ibique Regulis Grammaticis *Gregorii Molnár* (§. 271. *n*. 21.) ad numeros poëticos reductis, in hunc fermè diem Juventuti Transsilvanæ Hungariæque discendas eas porrexit. Pau-

cis interpositis annis Ecclesiastes Váradensis & Senior adjacentis Tractûs renunciatur, non diu his muneribus functurus: mox siquidem in florentissimam Ecclesiam Cassoviensem, ubi officio & vitâ functus est, transponitur. Plurimae Petro, cum *Petro Pázmán* Missionario è Soc. J. Celeberrimo ac tandem Archi-Episcopo Strigoniensi, Hungariae Primate, & Emin. S. R. E. Cardinale Eruditissimo, in negotio Religionis intercessêre, Disputationes; testibus editis in lucem utriusque Operibus. Alvintziana sunt: 1. *Postilla*, az az, *az Ur napjára rendeltett Evangyéliomokra irott Prédikátziók* T. 2. in 4to. Edit Cassoviae 1633 & 1634. 2. *Rövid úti Predikátzio*, An. 1632. 3. *Felelet a' P. P. öt Leveleire*, i. e. Responsiones ad 5. Epistolas Petri Pazmani. (Epistolae Pazmanianae, quas populari lingvâ dederat, sunt recusae Claudiopoli 1761. 12.) 4. *Itinerarium Catholicum*. An. 1616. 8. Opusculum Hungaricè concinnatum. 5. Dum An. 1628, exuviae Principis Gabrielis Bátori (§. 114. *n. h.*) novae sepulturae honore humarentur in *Bátor* Hungariae, mandato Pr. Gabrielis Bethlen, habuit Petrus Sacrum Sermonem ex Prov. 27: 1, qui fueritne prelo subjectus, nos latet. 6. Grammaticam Hungaricam composuisse Petrum, conjicimus ex eo, quod A. 1639, publicè in Consistorio determinatum fuerit, *Grammaticam P. Alvintzi*, in usum Scholarum Latinarum & Hungaricarum, typis excudi debere.

3. MICH. I. APAFI, Transsilvaniae Princeps, §. 123. Vendelini metaphrasta, *ibid. n. l.*

4. JO. CS. APÁTZAI, de quo vid. §. 258. *n.* 3. §. 259. *n.* 2. Apátzaium vita donavit Celeb. *Steph. Veszprémi* M. Dr, in *Biographia Medicorum*.

5. MATTH.

5. MATTH. ASZALAI, Miſerandis iis temporibus, quibus Baſtæ, Michaëlisque flammâ crudelitatis tota arſit Transſilvania, Matthias vitæ ſuæ conſulturus, Aſiæ partes plurimas & Græciam peragravit, poſteaque Conſtantinopoli ſubſtitit, patrocinio Gabrielis Betlen aliorumque Transſilvaniæ Procerum ibidem tum degentium, ut credibile eſt, uſus. Itinera ſua, ſub titulo *Bizantii* delineavit, quæ inedita, vt colligi poteſt, manſere. An. 1602. Vétſini, Noſter Eccleſiaſten egit.

6. JO. BÁDÓ, de Szent-Márton, celebris Poëta Hungaricus, condidit lingvâ populari, verſibus concinnis, *Dialogismum*, de Morte & Reſurrectione Chriſti. Edit. in Poſſeſſione Bethleniana, *Keresd*, An. 1685. 12.

7. SAM. BÁNDI, Studia in Palæſtris Transſilvanicis parta aucturus, Academias Hollandicas adiit. Venit inde Franequeram, ubi commentationem in Pſalmum 68vum, foras miſit, An. 1690. 8.

8. GEORG. BÁTAI, §. 259. *n*. 2. Franequerâ, ubi An. 1652, ſub Præſidio *Joannis Cloppenburgii Diſputationem* de Deitate Chriſti, contra Smalcium ſuſtinuit, in Transſilvaniam remigrans, conſtitutus fuit, primùm Rector Scholæ Claudiopolitanæ, Paſtor poſtea ibidem, & poſtremò Zilahenſis. Maternâ lingvâ emiſit: 1.) *Az Iſten Kegyelmében lévö embernek idveſséges életének bizonyos és meg-tſalhatatlan jegyekböl való meg-eſméréséröl.* Szeben An. 1665. 8. 2.) *Az Iſtenfélö ember könyörgésére való válaſztétel, és a' régi meg-ſzokott bünököt el-hagyók bathatós Vígaſztaláſok.* Szeben 1665. 8. 3.) *Lelki Próba-kö.* Szeben 1666. 8. Conciones continet de ſelectis materiis. 4.) *Válaſztattaknak Tárdja.* Szebenben 1666. 8. Filius ejus cognominis, quem

Eccle-

Ecclesia Claudiopolitana, ob bonum in Patrem affectum, post Hollandicas peregrinationes, Pastorem introduxit, brevem Patris vitam secutus, An. 1698, æt. 36, ex phthisi obiit, relinquens memoriam sui gratissimam.

9. GABR. BETHLEN, Princeps Transsilvaniæ inmortalem memoriam meritus. §. 115. Elegantis Heros ingenii ac doctrinæ, (ibid. *n. e.*) quem commendant ejus ad Eruditos varios variæ datæ Epistolæ; ad Emin. cumprimis Cardinalem Teleselium in Materiis Religiosis. Eum agnoscit auctorem, Cantio, ceteris Ecclesiæ nostræ sociata, (docentibus Literis initialibus) quæ sic incipit; *Gyakorta való buzgó Könyörgést, kivân az Isten* &c. Et certè Gabriel, vel si Litteris industriam non exacuisset suam: merito tamen, in Cœtum referretur Eruditorum; utpote qui primus omnium Palladi in Transsilvania concinnum paravit hospitium. Namque licet fundandi in Dacia Gymnasii Academici primum Consilium subierit animum Joannis II^di^, cui communi Procerum voto, locum ei per omnia opportunum Sabesum ratus, Civitatem in eum finem ampliandam animo agitavit, & *Petrum Ramum*, oblato luculento salario, (*literis amicissimis*, vt habet *Boissardus*, in *Icon. quinquaginta Virorum*) Professorem futurum, Parisiis vocavit: sed is receptâ in Transsilvania Blandratæ & Davidis Doctrinâ offensus, conditionem non accepit. Idem consilium, summa cum contentione moverat Inclitus Transsilvaniæ Princeps *Steph. Bâthori*, remque eo deduxerat, vt Celeberr. *Jacobum Zabarellam* Patavio vocaret; sed res effectu caruit. Et visus est Deus, gloriam hanc Bethlenio reservasse. §. 258. 2. Operam

ram me haud perditurum puto, si in memoriam tanti Principis, simul & pro conceptu distinctiori dicendorum; cum magnorum ex hac Familia Illustrissima Heroum nomina mox nobis occurrant; tenui penicillo GENTIS BETHLENIANAE Natales pinxero.

a. Ill. quondàm LADISL. Lib. B. MIKOLA, *Histor. Geneal. Transf.* p. 5, refert: „Hujus Inclytæ „Stirpis Bethlenianæ, Ortum, Progressum, „Officia, Dignitates, nec non cum diversis in „Vngaria & Transsilvania Familiis Connexio„nem, Comes quondam *Alexius Bethlen*, Ma„gnas Patriæ hujus, Genealogicâ deductione ac „descriptione vulgatam reddiderat. Quam dun„taxat ab Eodem deductam Majorum suorum „Genealogiam publicè non semel in sollemni„tatibus DD. Bethleniorum funebralibus, tum „Latino, tum Vngarico idiomate, ex Cathe„dris declamarunt & omnibus notificarunt." Ita est, eamque fideliter & curatè cumprimis recitavit Rev. ac Clar. quondam *Andr. S. Zilahi* Professor Agropolitanus (§. 260. *n.* 2.) in Oratione Hungarica, super funere. Ill. quondàm Comitis *Ladislai de Bethlen*, Consiliarii Gubernialis, An. 1717. 12. Maji, *Keresdini* habitâ. Nos ex his, aliisque observationibus, sequentem teximus Genealogiam.

b. SAROLA, S. Stephani I. Hung. Regis Soror germana, (ex *Geyza*, & secunda ejus Conjuge *Adleida*) priori, eoque inproli matrimonio Hung. Regis *Samuelis* (quem plebs Hungarica, cui se benignum, Proceribus verò plebem opprimentibus ultorem præbuit, *Abam*, i. e. Patrem nominavit, §. 96. 3.) conjux; posteriori è conjugio in lucem edidit Comitem MARHARDVM, qui

genuit

genuit Comitem *Petrum*, Patrem *Gudæ*, Magiſtrum *Michaëlem*, *Salomonem*, & *Laurentium Bult* ſive *But*, cui filii quinque fuère, vl. *Boczon*, qui ſub Caſtro Jaurinenſi per Teutones occupato, in brachio lethale vulnus accepit, genueratque *Paulum*; *Boncz*; Comes *Bencze*, qui Stephano II. Regi grata ſervitia impendit, atque Magiſtrum *Matthæum*, & *Michaëlem* genuit; *Chák* (Csák antiq. *Chaqu.*) Pater *Dominici*; & BETHLEN, qui ad ſtirpis ſuæ Regiæ Originem declarandam, *ſerpentem Coronatum*, *Pomum Aureum*, *Imperii Hungarici Inſigne*, *ore ſuo mordentem*, accepit pro Inſignibus Gentiliciis; quibus hodieque Illuſtriſſ. ac Magnifica Gens D. D. *Comitum* de BETHLEN utitur. Hic natu minimus, non ab Vrbe Palæſtinæ *Bethlehem* (errarunt ergo, qui tam alios, quàm Principem Gabrielem, *Bethlehem* ſcripſerunt) ſed ex Hungarico *Be étlen*, i. e. *quàm jejunus* vel *valdè jejunus*, quòd is temperans ac jejunus fuerit exemplariter, nomen accepit. Rectiſſimè adeoque nomen ſuum ſcriptitaſſe putem *Joannem Betlenium*, ſine adſpiratione, ſive omiſſâ H. litterâ. Hæc Denominatio verò, ex Seculi, quod vivebat, more, facile proceſſit; quod diverſis exemplis facilè foret docere, ſi quis inficias iret. Hujus itaque nomen, *Betlen* ſimpliciter fuit; quod ejus tres Nati, PETRVS; *Nicolaus*, genitor Annæ ac Helenæ; & OLIVERIVS *Betlen*, cum adnexis propriis nominibus, adſumſerunt. Horum Petrus *Bethlenianam* Lineam de *Iktar*, Oliverus *Apafianam* & *Bethlenianam* de *Bethlen*, propagarunt.

c. I. PETRVS BETHLEN genuit *Nicolaum* & *Dominicum*. DOMINICVS, *Joannem*, duos *Anſeres arboreos unâ ſagittâ collotenùs trajicientem*, eosque juſſu

juſſu Imperatoris Sigismundi Gentilitiis Familiæ Inſignibus, quibus videlicet in hunc diem Linea hæc Iktaro-Bethleniana gaudet, addentem. Ab hoc Joanne, Bethleniam Familiam exorſus eſt Caſpar Bojthinus, priora parum certa ratus. JOANNES generavit *Gregorium.* GREGORIVS, ex Conjuge priore, *Margaretha Abrámfi*: *Dominicum* Transſilvaniæ circa An. 1452. Wajvodam; *Gabrielem* Præfectum Budenſem; *Gregorium* Banum Káránſebeſienſem, genitorem *Catharinæ*, Conjugis Joannis Tarnók de Matskás & *Stephani* Bethlen; *Catharinam*; *Joannem*, patrem *Georgii*, cui nata erat Margaretha, & *Annæ*, Conjugis Clementis Mandi; Ex poſteriore: *Barbaram* conjugem Georgii Dóczi; & *Saram* ſociam Joannis Tarczai. DOMINICVS *Bethlen*, *Búti* dictus, quem Transſilvaniæ Wajvodam diximus, ex *Agnete*, filia Benedicti *Kaſza*, Supremi Comitis Tömösvárenſis, ſuſcepit *Gabrielem Bethlen*, qui inconflictu Mohácſenſi ſex millibus Haſtatorum præfuit, & poſtea Joannius I. Hung. Regis Conſiliarius ac Supr. Aulicæ Militiæ Præfectus floruit, & *Gregorium Bethlen*, Conſiliarium Joannis IIdi, patrem *Petri*, avum *Joannis*, qui ex filia Petri Dobrai ſuſtulit *Dominicum*, parentem *Stephani Bethlen.* GABRIEL Mil. Aulicæ Præfectus progenuit *Wolffgangum*, Equeſtris Ordinis, Aulicæque Militiæ Hungaricæ, Stephani Báthori Regis Poloniæ Supremum Capitaneum & Conſiliarium. WOLFFGANGVS BETHLEN *de Iktar*, ex *Druſiana*, Stephani *Lázár* de Szárhegy filia, obtinuit, tres liberos: 1.) GABRIELEM Electum Regem Hungariæ, S. R. I. & Transſilvaniæ Principem, qui Conjugem priorem habuit *Suſannam Károlyi*, ex

qua

qua genuit *Gabrielem* & *Michaëlem* Bethlenios, non diu superstites; posteriorem *Catharinam Brandeburgicam.* 2.) STEPHANVM BETHLEN, Comitatuum Húnyad & Máramaros Comitem Perpetuum, Consiliarium fratris Gabrielis, Gubernatorem & Electum Principem Transsilvaniæ, qui ex *Christina*, filia Gabrielis *Csáki* de Mihályi genuit: *Gabrielem*; *Stephanum* juniorem ex Szétsiorum familia, vitæ Sociâ gavisum; *Wolffgangum*; *Catharinam* maritam Davidis Zólyomi de Albis; *Annam* conjugem primùm Samuelis Gyulaffi, deinde Stephani Kun, & *Petrum Bethlen* de Iktar, Hæreditarium Hunyadensem & Máramarosensem Comitem, qui habuit Consortem, filiam unicam Casparis Ilyésházi, & obiit An. 1646, d. 3. Aug. in pago Bán Hungariæ, tumulatusque est in Nyir-Bátor. Mortuus Steph. Beth. Gubernator An. 1648, 10. Jan. in Castro Etsed Hungariæ, æt. suæ 66. sepultus Albæ Juliæ 29. Mart. ejusdem anni. 3.) CATHARINAM BETHLEN. Avi Gabrielis Principis, *Gabrielis* itidem *Bethlen*, ut diximus, frater germanus exstitit GREGOR. BETHLEN *de Iktar*, Joannis Consiliarius; qui genuit PETRVM, hic JOANNEM, qui DOMINICVM, hic STEPHANVM, qui è priore Consorte Il. *Juditha Matskási*, An. 1698, 10. Febr. sustulit Ill. quondàm Comitem SAMVELEM BETHLEN, Incl. Tabulæ Regiæ complures per annos primarium Adsessorem, anno demum 1767, 19. Mart. è concilio mortaliùm evocatum, cujus, ex Il. *Barbara Keresztes*, Filii Illustrissimi, DD. Comites: DOMINICVS & SAMVEL BETHLENII, Lineam Iktaro-Bethlenianam ambo cum decore conservant; è posteriore autem *Mariam* Matrem

Bar-

Barbaræ Tornya de Toronyfalva, Nicolai Cserei de Nagy-Ajta Conſortem. In ſexu verò Femineo Illuſtriſſima Comitum Kornis Familia viget.

d. II. OLIVERIVS (*Olivierus* aliis, Hung. *Olivér*,) tam Illuſtriſſimæ, quam diu floruit, Familiæ APAFI, quàm Comitum BETHLEN, dictorum *de Bethlen*, conditor exſtitit. Habuit namque filium JOANNEM, qui ob eximios mores inſignemque pietatem, Pater (Hung. *Apa*) appellatus memoratur, vulgò APA *de Bethlen*. Hic genuit *Nicolaum*, ſeu pro patriis moribus, ſeu ex ſola ejus ætatis conſvetudine, *Apafi*, id eſt, Apæ filius, nuncupatum, à quo *Gens* omnis *Apafiana* deſcendit; *Gregorium* Comitem, ſine prole exſtinctum; & *Jacobum*, Magnum dictum, ex quo *Proſapia* Comitum *de Bethlen* ortum ſuum duxit. Prius ergo de *Apafiana*, tandem Linea *Bethleniana*, agendum.

e. *A.*) NICOLAVS, quem *nominis Apafiani* (non enim ab *Aba*, Rege Hung. nomen profluxit, vt quorundam fuit opinio) auctorem innuimus, genuit GREGORIVM, vulgò *Gyegus* vocatum, initio ſeculi 14^{ti} mortuum, cujus filius Magiſter JOANNES circa An. 1364. naturæ debitum reddidit. *Joanni* erant filii *Petrus* & *Ladislaus*. PETRVS genuit *Nicolaum* 2^{dum} & *Georgium*. NICOLAVS hic 2^{dus}, pro Inſignibus gentilitiis, *Galeam verticetenùs acinace ſubtus transfixam, vitis ſacræ arboris trunco impoſitam, virentibus palmitibus & maturescentibus botris inumbratam*, uſurpare cepit; ut habet Illuſtriſſ. Alexius Bethlen in Tabella Genealogica: at, B. *Mikola*, aliter paulo habet, docetque Familiam Apafianam pro inſignibus habuiſſe, *Vitem botriferam, in Diademate Regio proſtantem; nec non Caſſidem, Enſem & Vexillum.* Vnde

regnante Principe Michaële Apafio, ex ipsis Insignibus, hoc versu quidam, vota sua, deprompserit:

Casside, Vexillo, Botro, Mucrone, Coronâ,
Protege, conserva, dirige, vince, bea.

Idem Nicolaus scribere se inchoavit, & Prosapiam suam, de *Apa-Nagy-falva*, i. e. *Apæ magno pago*: qui sanè pagus, prænomen *Apa*, ab ipsa Apafiorum Gente, jam antea mutuatus erat. Genuit verò *Ladislaum*, & *Annam* conjugem (ut habet Ill. Alex. de Bethlen in Tab. Geneal.) Joannis Wajvodæ, filii Petri Wajvodæ. LADISLAVS, circa initium Sec. 15. generavit *Michaëlem* Wajvodam Transsilvaniæ. Hic MICHAEL quatuor habuit filios: 1.) *Franciscum*, patrem *Nicolai*, avum *Francisci*, proavum *Magdalenæ*, conjugis primùm Blasii Bogáthi, postea Blasii Mikó de Oroszfája. 2.) *Sigismundum* deficientem. 3.) *Leonhardum*, patrem *Georgii* & Ladislai, *quorum* hic *Emericum*, ille *Gabrielem*, deficientes, generaverant. 4.) *Nicolaum* 3tium, cujus memoria in annum 1499. incidit. NICOLAVS *Wolffgangum*, patrem *Stephani*, c. a. 1584. decedentis, & *Gregorium*. GREGORIVS, Consiliarius & Supr. Aulæ Præfectus Isabellæ & filii ejus Joannis Sigismundi, *Leonhardum*, qui Annam Bánfi duxerat, at sine liberis obit; *Balthasarem*; & NICOLAVM 4tum, Supr. Comitem de Küküllö & Consiliarium, qui ex Margaretha Orbai genuit *Georgium* Supr. Comitem de Küküllö & Consiliarium Intim. Gabrielis Bethlen, Tabulæque Judiciariæ Adsessorem, denatum 18. Febr. 1635. æt. 47. atque *Franciscum*, Supr. Cubicularium Gabrielis Báthori. GEORGIVS, quem Comitem de Küküllö memoravimus, ex

Bar-

Barbara Joannis *Petki* de Ders, Consiliarii, Cancellarii, ac Sedis Siculicalis Udvarhely Capitanei, nec non Comitis Dobocensis, Filiâ, suscepit 11. liberos, puta: 1.) *Gregorium* Cubicularium Georgii I. Rákoczi, vita functum 18. Jul. 1637, æt. 19. 2.) *Stephanum*, Consiliarium & Comitem Supr. Comitatûs Szólnok Interioris, qui ex Catharina Lorándfi, Sorore germana, Susannæ Lorándfi, Conjugis Georgii I. Rákoczi, genuit, *Mariam*, *Susannam*, *Georgium*, *Nicolaum*, *hic verò Georgium* An. 1688. denatum. 3.) *Balthasarem*, in captivitate Tatarica mortuum, postquam ex Eva, filia Sigismundi *Bartsai*, genuisset *Franciscum*. 4.) *Michaëlem*, Principem Transsilvaniæ. 5.) *Christinam*, conjugem Stephani Toldi. 6.) *Annam*, consortem Joannis Henter. 7.) *Catharinam*, maritam Francisci Thóldalagi de Iklód. 8.) *Elisabetham*, sociam tori Georgii Lázár. 9.) *Franciscum*. 10.) *Nicolaum*. 11.) *Margaretham*, contoralem Joannis Gyeröfi. MICHAEL Princeps, cujus sub numero 4to proximè meminimus, ex *Anna*, filia Incliti Herois Pauli *Bornemisza*, Arcis Jenö & Aulicæ Militiæ Supremi Capitanei, genuit: *Evam*, *Gregorium*, *Michaëlem* juniorem, Electum Transsilvaniæ Principem, *Franciscum*, *Susannam*, *Mariam*, *Gregorium*, *Gregorium* alterum, & *Mariam*: hos omnes inmaturos mors demessuit, præter Michaëlem, eumque in media ætate, An. 1714; pro quo, Ill. Comes Joan. Lázár, in *Opere poëtico*, annum 1712. posuit. Sic in hoc, universa Prosapia Apafiana, in sexu virili, exstincta est. Femineus verò sexus, in Illustr. Familiis, *Lázár*, *Tholdalagi*, *Tholdi*, *Henter*, cet. adhuc vivit. Caput Bonorum Apafianorum

Aa 2 fuit

fuit Caſtellum *Ebesfalvenſe*, quod hodieque, licet non inconcuſſum, ſuperſtat.

f. B.) JACOBUS, quem *magnum* dictum fuiſſe obſervavimus, & qui primis luſtris ſeculi 14ti floruit, genuit ſex filios, puta: 1.) *Jacobum* deficientem. 2.) *Andream*, patrem *Nicolai*, *Andreæ* (qui genuerat *Joannem* circa An. 1368.) exſtinctum,) 3.) *Nicolaum*, genitorem *Joannis* & *Antonii* deficientium. 4.) *Joannem*, cujus memoria ad An. 1325. refertur. 5.) *Apam* 2dum, defic. 6.) *Dionyſium* deficientem. JOANNES, natu quartus, progenuit *Gregorium*, inter annos 1358. & 1393. florentem, qui fidelitate ſua, ab Imp. Sigismundo, Rege Hungariæ Poſſeſſiones *Bethlen-Szent-Miklós*: (quam hodiè feliciter tenent Ill. Comites, ambo *Gregorii* de *Bethlen*: quorum Senior in inferiori, Junior & V. Colonellus, in ſuperiori pagi extremitate, Caſtellis gaudent) & *Alsó-Kápolna* meruit, & A. 1393, in memorabili ad Nicopolim cum Bajazete conflictu, ſangvinem effudit. GREGORIVS hic (cui fratres natu minores erant *Apa* 2dus & *Joannes* deficientes) genuit JOANNEM, qui 1.) *Nicolaum*, patrem *Marci*, avum *Bernhardi* An. 1491. deficientis, *Nicolai*, *Vitalium*, *Joannem*, *Wolffgangum*, *Catharinam* & *Eliſabetham* Nicolai Patócsi conſortem, habentis, atque *Euſtathii*. 2.) *Antonium*, Michaëlis Apafi, Wajvodæ Transſilvaniæ, tutorem, cujus mentio in annum 1447. incidit. 3.) *Gregorium*, qui ſub Alberto Rege fundaverat in Comitatu Szólnok Interiore Arcem, *Bethlen* à conditore dictam, quæ mox ad Nicolaum Patócsi, Eliſabetham Bethlen ducentem, contra jus virilis ſexûs devenerat; at denuò ad Bethlenios rediit. ANTO-

NIVS

NIVS, Apafii tutor, genuit GREGORIVM, qui, præter *Joannem*, natu medium, genuit *Alexium Bethlen* Vice-Wajvodam Transſilvaniæ, à quo *Linea* Bethleniorum, *Alexiana* dicta ducitur, & *Blaſium Bethlen*, *Lineæ Blaſianæ* inchoatorem. De his ſingillatim.

g. *AA.*) *Alexiana Linea*: ALEXIVS V. Wajvoda, ex Druſiana Bánfi de Loſontz nactus eſt *Annam*, conjugem Ladislai Apafi; *Michaëlem*, ex Anna Sarmaſági patrem *Eliſabethæ* conjugis Bartholomæi Makrai, & *Franciſci*; *Franciſcum* Ferdinandi I. Dapiferum; *Margaretham* conſortem Sebaſtiani Nagy; *Urſulam* conjugem Caſparis Kendeſi, & *Georgium Bethlen*. GEORGIVS hic, Conſiliarius Iſabellæ & Ioannis Sigismundi, ex *Anna*, filia Benedicti *Sükösd*, obtinuit *Nicolaum* Bethlen, Conſiliarium. NICOLAVS, ex *Helena*, filia Nicolai *Mibálcz* ſuſtulit *Franciſcum* Bethlen, Supremum Comitem Albenſem, Aulæ item Mareſchallum & Conſiliarium Georg. I. & II. Rákocziorum, ſemel ad Imper. Rom. Ferdinandum III. ſexies verò ad Regem Poloniæ Legatum, Religione Vnitarium, de quo vide in *Biblioth. Anti-Trinit. Sandii*, & *Czwittingero*. FRANCISCVS, ex Conjuge priore *Suſanna Kamuthi*, obtinuit *Barbaram* & *Eliſabetham*; ex altera, *Catharina*, filia Balthaſaris *Kemény*, & germana Principis Joannis Kemény ſorore, genuit: *Georgium*, *Nicolaum*, *Chriſtinam* Georgio-Kapianam, WOLFFGANGVM *de* BETHLEN, GREGORIVM *de* BETHLEN, ALEXIVM *de* BETHLEN, *Stephanum*, & *Evam* conjugem primùm Georgii Haller, poſtea Ladislai Csáki. Ternio fratrum *Wolffgangi*, *Gregorii* & *Alexii* maximè ſplendidiſſuna. Horum

α.) WOLFFGANGUS, qui ob formæ elegantiam alter *Absolon* dici meruit, juvenili adhuc ætate, factus Comes Albensis Supremus, Principis Michaëlis senioris Apafi Consiliarius Actualis Intimus & Provinciæ Cancellarius, spem optimi de se patriæ patris omnium mentibus inspiravit, & *Historiam Rerum Transilvanicarum*, ex Actis publicis, quæ è publico Archivo in promtu habebat, firmatam, concinnavit: sed morte præpropera priùs, quàm aut penitùs absolvere opus, aut subjicere prelo potuisset, præventus est, quadragesimo ætatis suæ, Chr. 1679. anno. Vid. Rintelischen Anzeigen vom Jahr 1768. p. 374. seqq. Genuerat verò Wolffgangus ex *Barbara* Nicolai *Ostrosith* de Geletintz, Sacræ Regni Hungariæ Coronæ Conservatoris filia, LADISLAUM BETHLEN, Consiliarium Gubernialem, Supr. Comitem de Küküllö, & Ecclesiarum Helv. Conf. addictarum in Transsilvania Curatorem Supr. An. 1717. denatum, qui ex *Maria Fólti*, *Gregorium Susannamque* inmaturis annis mortuos, suscepit, postmodùm autem ex eadem Maria obtinuit, *Franciscum* & *Ladislaum* jam è vivis ablatos, superstites item hodiè, Ill. Comites D. LUDOVICUM de BETHLEN, in possessionibus *Bethlen* & *Nagy-Bun* utplurimùm agentem, & D. GREGORIUM seniorem de BETHLEN, posthumum, in *Fólt* & *B. Sz. Miklós* præsertim domicilia tenentem, qui ex Ill. *Barbara Nalátzi* progenuit Filios: *Ludovicum*, *Ladislaum*, *Gregorium*, *Franciscum*, & Filiam *Barbaram*. *β.* GREGORIUS, Comitatûs de Küküllö Comes, Arcisque Fagaras & Sedis Udvarhely Capitaneus, Exercituum item in Transsilvania Dux, ubique Supremus, ex *Maria Thorotzkai*

kai ſuſtulit: 1.) *Claram* Conjugem Exc. quondàm Gubernatoris Georgii Bánffi, matrem Ill. *Georgii Bánffi* Supr. Comitis Dobocenſis; *Cathrinæ Bánffi* Stephano-Veſſelenyianæ, *Máriæ B.* Franciſco-Gyulaianæ; *Claræ B.* Adamo-Bethlenianæ; *Chriſtinæ B.* Sigismundo-Keményianæ; & *Suſannæ Bánffi.* 2.) *Franciſcum.* 3.) *Chriſtinam.* 4.) *Michaëlem.* 5.) *Ludovicum.* 6.) *Mariam* Nalatzianam. 7.) *Catharinam*, Principis Michaëlis II. Apafi uxorem, cujus nomen conſervat celebris Cantio *Mint gyors ſzarvaſt ha vadáſz ſért*, &c. 8.) *Jud-itham*, priùs Georgii Lázár, poſt Samuelis Köleſéri conjugem. γ.) ALEXIVS, Comitatûs Interioris Szólnok Supr. Comes, Apafii & poſt D. Imp. Leopoldi Conſiliarius Act. Intimus & Statuum Præſidens, Tabulæ Genealogicæ Bethlenianæ auctor; qui & Hiſtoriam Ill. Wolffgangi de Bethlen, germani ſui Fratris, in ſuo Caſtro Keresdenſi edendam ſuſceperat, edidiſſetque Vir eruditiſſimus, ſi procellis Tökölianis, & ſubinde Rákoczianis, morteque ſua impeditus non fuiſſet; ex *Clara*, natâ Thomæ *Nagy*, genuit: *Alexium Bethlen*, *Sophiam*, *Claram*, *Annam* conjugem Adami Rhédei, *Georgium* & *Catharinam.* Horum natu maximus, ALEXIVS *Comes de* BETHLEN, patre ſubita apoplexia correpto, orbus relictus, & ſub tutela Comitis Georgii Bánffi Gubernatoris educatus, ex *Catharina Pekri*, filia Comitis Laurentii Pekri de Pekrowina (& priore conjugio Ladislao-Keményiana,) genuit: 1.) Exc. Dominum PAVLVM *Comitem de* BETHLEN, antehac Sedis Arannya-Judicem Regium, tum Comitatûs Torda Comitem, utrobique Supremum; jamque hodie I. Tabulæ Regiæ Præſidem &c. §. 191. quem Ill. D.

Sara Teleki patrem fecit Ill. Dominor. PAVLI S. C. R. & Ap. M. Colonelli, & WOLFFGANGI Incl. Tab. Reg. Jud. Adſeſſoris. 2.) *Evam Bethlen*, tori thalamique Ill. quondàm Stephani Dániel de Vargyas ſociam, genitricem Ill. D. EMERICI DÁNIEL Incl. Tab. Reg. Jud. Adſeſſoris.

b. *BB.*) *Blaſiana Linea*: BLASIVS, Cubicularius Vladislai, ex *Angelica* (Hung. Angalit) *Thurzó* adeptus eſt *Gregorium*, Conſiliarium Joannis Sigismundi. GREGORIO, *Anna Lökös* de Kálló enixa eſt 1.) *Joannem Bethlen*. 2.) *Annam* Conjugem Stephani Perneſzi de *Oſztopán*. 3.) *Georgium Bethlen*, patrem ex Catharina Thoroczkai *Gregorii*, *Sophiæ* & *Georgii*. Georgius hic, ex Helena Cseiti genuit: *a.*) *Michaelem Bethlen* Supr. Comitem Albenſem, qui ex Barbara Sombori habuit, *Catharinam*, *Joannem*, *Claram*, *Eliſabetham* conjugem Wolffgangi Cserényi, & *Juditham* conſortem Petri Halleri; ex Catharina autem Bornemiſza, ſorore Principiſſæ Annæ Bornemiſza, genuit *Michaëlem* & *Georgium*. *b.*) *Juditham*.) *c.*) *Catharinam*, conjugem priùs Michaëlis Matskáſi de Szent-Márton-Matskáſa; poſt Sigismundi Bánffi de Loſontz. 4.) *Claram*, conjugem Wolffgangi Bánffi de Loſontz. 5.) *Chriſtinam*, Wolffgango-Korniſianam. Horum natu primus JOANNES, ex *Catharina*, natâ Benedicti Sükösd, generavit: *Wolffgangum*, *Saram* conſortem primùm Stephani Károlyi, tandem Thomæ Bécz, & *Eliſabetham*. WOLFFGANGVS, Comes de Küküllö, Supr. Militiæ Aulicæ & Arcis Szamos-Újvár Capitaneus atque Conſiliarius, ex *Anna*, Balthaſaris Kemény gnata (quæ matrem habuit Annam

Lázár,

Lázár, genitricis Principis Gabrielis Bethlen ſororem germanam,) An. 1613. ſuſcepit *Joannem Bethlenium*, intercapedine 15. annorum Transſilvaniæ Cancellarium, Comitem inſuper Comitatûs Albenſis, ac Sedis Udvarhely Capitaneum Supr. cui Eruditi debent *Rer. Tranſylvanicarum Libros Quatuor.* JOANNES hicce, ex *Barbara*, Civis opulentiſſimi Claudiopolitani, Nicolai *Váradi* (qui 60000 florenorum paratorum dote Barbaram ornaverat) filia, progenuit. *α.*) NICOLAUM BETHLEN Cancellarium, ab eruditis ingenii ſui monumentis notiſſimum, genitorem 1.) MICHAELIS, qui genuit STEPHANUM, patrem D. Comitis LADISLAI *de* BETHLEN in Bénye Curiam primariam habentis. 2.) JOSEPHI, quo patre uſi ſunt DD. Comites: *Samuel*, *Alexius*, *Oliverius* & GREGORIVS junior S. C. R. & Ap. M. V. Colonellus, *de* BETHLEN. *β.*) PAVLVM BETHLEN, patrem JOANNIS, avum Ill. D. Comitis DAVIDIS *de* BETHLEN, proavum I. D. Com. ALEXANDRI *de* BETHLEN, Camerarii, & I. Tab. Regiæ Jud. Actual. Adſeſſoris. *γ.*) SAMVELEM BETHLEN, qui ex Ill. *Barbara Nagy* ſuſcepit: 1.) *Stephanum.* 2.) *Claram.* 3.) GEORGIVM, genitorem Ill. Comitum GEORGII, & LADISLAI (in Vajda-Szent-Iván cumprimis degentis) *de* BETHLEN. 4.) ADAMVM, magnum Heroem, Comitatûs albenſis Comitem Supremum, poſtea S. C. R. & Ap. M. Camerarium, Statûs & Excelſi Gubernii Regii Conſiliarium Actualem Intimum, nec non Statuum Præſidentem, An. 1748, 8. Sept. Claudiopoli denatum; qui ex lectiſſima Matrona, *Clara Bánffi* adeptus eſt quinionem Illuſtriſſ. Liberorum,

 puta:

puta: *a.*) GABRIELEM *Comitem de* BETHLEN, Camerarium, Status Actualem Intimum Consiliarium & Cancellarium Transsilvanico-Aulicum, jam vitâ functum. *b.*) JOANNEM in primo ætatis flore terris ereptum. *c.*) ADAMVM C. *de* BETHLEN, Camerarium, Insignis Ordinis Regio-Theresiani Militaris Crucis Equitem, Generalem Campi Vigiliarum Præfectum, & unius Legionis Equestris Ordinis Tribunum Proprietarium, jam felicis recordationis. *d.*) *Exc.* ac Ill. D. NICOLAVM C. *de* BETHLEN, S. C. R. & Ap. Majest. Consiliarium Status & Excelsi Regii in Magno Transf. Princ. Gubernii Actualem Intim. ac Thesaurarium Regium. *e.*) CLARAM in ipsa infantia Cœlestium Virginum choro insertam. 5.) SAMVELEM, cui tres successivè fuerunt Uxores, ex quibus Liberos reliquit, & quidem ex *Maria Lázár* D. D. Comit. FRANCISCVM & JOANNEM, qui ex Ill. *Barbara Töldi* D. ADAMVM Comitem de BETHLEN S. C. R. & Ap. M. Equitum Magistrum suscepit; ex Ill. *Barbara* Cosmi Petrityevith Horvat de Széplak, Catharinam Andreæ Cserei de Nagy-Ajta nuptam; ex Ill. *Susanna Nemes*, Susannam Ill. Baronis Volffgangi Wesselényi de Hadad, S. C. R. Ap. M. Camerarii, & Incl. Comitatûs Szolnok Mediocris Supremi Comitis vitæ sociam. 6.) EMERICUM, Camer. & Exc. Regii Gub. Consiliarium. 7.) CATHARINAM Josepho-Telekianam Matronam & piam & eruditam, 1759. denatam. 8.) WOLFFGANGVM, Generalem, dum vixit, Vigiliarum Præfectum, & unius Legionis Pedestris Ordinis Tribunum. SAMVEL tandem, tot tantorumque Parens Liberorum An.

1708.

1708. 7. Febr. Spiritum extremum effudit, & in Keresd humatus eſt. Hæ ſunt in Cœlo Betleniano Stellæ diverſæ magnitudinis, quarum notitia, narrationibus, quas de Eruditis Bethleniis inſtituemus, magnam adfundunt lucem. Sed è diverticulo in viam.

10. JOAN. BETLENIVS, Supremi Exercituum Ducis, qui 17. vibicibus caſtrenſibus ſepulcrum adiit, *Wolffgangi* Filius, (*n. g. BB.*) Transſilvanorum *Tacitus*, diligenti matris & Vitrici (imò Patrici) *Franciſci Matskáſi* curâ, Informatore *Paulo Kereſzturi* uſus, ætatis florem ritè in Ludo Literario formavit. Auctus annis, in Poloniam, cum Rákotzio II. ivit, unde ſalvus redux, ſub Principibus, *Bartſai*, *Kemény* & *Apafi*, Transſilvaniæ Cancellarium egit, & graviſſima Provinciæ negotia bajulavit. Litteratus ipſe, Litterarum Litteratorumque fuit Mæcenas eximius. Collegii Enyedenſis (quod eo imprimis auctore huc translatum fuit) Curator, §. 258. *n.* 4, Agropolitani Patronus ſummus, §. 260. *n.* 5. Areapolitani Fundator munificus. §. 261. Hiſtoriam Transſilvanicam, cujus erat non minus amans, quàm gnarus, ab An. 1629, ad A. 1663. ingenuè pertexuit, & inſcriptam: *Rerum Tranſylvanicarum Libri Quatuor*, Cibinii An. 1663. 12, luci expoſuit. Anno ſequente editio iterata Amſtelodami. Hanc, *Joannes Tröſterus*, è Latino in Germanicum convertit, preloque ſubjecit Norimbergæ A. 1666. Hiſtoria eſt ſincera, nec reprehendenda: undecem tamen obſervationes, breviſſimas eas, Illuſt. *Alexius Betlen* Præſidens, nomine *Gloſſarum* (§. 158. *n.* 3.) ad me devolutas, interpunxit. Continuationem Joannes, ab An. 1663. ad 1674.

con-

concinnavit, ex monumentis, quæ paſſim arceſſivit, fide digniſſimam, & rebus, quas incaſſum alibi quæras, commendatam; compluribus verò popularibus deſcriptam, at non typis excuſam. Eſt Ejus & Guneſchii Continuatio Manuſcripta usque ad An. 1689. Poſt exantlatos varios labores, ex conſaneſcente hydrope incidit in phthiſin, quæ An. 1678, 28. Febr. rebus humanis exemit. En, quid invidia poſſit: Joannis qui fuêre inimici, eo mortuo, cuderunt fabam in cadaver ejus innocens, factionem cum Beldio (§. 123. *n. a.*) in Principem foviſſe perſvadentes; ideoque non priùs funeri juſta perſolvi conceſſa, quam relicta Vidua 4000, filius Nicolaus 1000, Paulus 2000, florenorum Fiſco pependerint. Hujus filius

11. NIC. BETLEN, An. 1642. natus, ac puer præmaturo ad ſtudia ardore calens, *Paulo Kereſzturi* (*n.* 10.) quo Præceptore Joannes quoque felix fuerat, methodum facilem & quaſi jocularem in docendo tenenti, formandus præceptis datus eſt. Albæ igitur Juliæ; & poſt Claudiopoli, ubi Joannem Apátzai nactus fuit Informatorem, rudimenta ſtudiorum poſuit. Sic igitur illuſtriora exercendis virtutibus theatra quæſiturus, indulgente ſumtumque præbente Genitore, Salvo conductu Principis Keményii, An. 1661, eruditis ſe peregrinationibus adcinxit. Venit Vindobonam Cæſaremque veneratus eſt, ac Miniſtrorum ſibi conciliavit favores. Hinc, Gratiâ Cæſarea auctior, adiit Muſas Heidelbergenſes, & illarum auſpiciis Scientiis operatus eſt quàm diligentiſſimè An. 1662. Anno dein 1663. Leidæ & Trajecti Studiis incubuit. Muſas Batavas ubi reliquit, Angliam venit; unde, ſalutato Rege, Galliam ſe contulit,

Regem

Regem ibique pariter ſalutavit. Poſt hæc, Eruditis variorum Regnorum, quos illicibus moribus flectere noverat, conjunctiſſimus, patrios reviſit Penates. Non diu verò iſtic ſubſtitit: namque An. 1665, Hungaro Marti adverſus Lunam Ottomannicam famulaturus, Hungariam petivit. At pace cum Turcis ſubitâ factâ, Nicolaum Zrini, Croatiæ Banum ſalutavit, eique fuit comes venationis, dum fulmineis apri dentibus gutture confoſſus, Heros nulla ætate conticeſcendus occidit. Hinc Vrbem Neptuni Adriatici præſidio cinctam, Venetias dico, venit; nec priùs inde, quàm Lingvam Italicam, Germanicæ Gallicæque, quas jam callebat, eleganter, junxit, in Transſilvaniam revertit. Redux tandem Ulyſſe felicior, Hymenæo litavit, annoque 1667, *Helenam Kun* duxit, quæ ipſi peperit MICHAELEM BETLEN, Patrem *Stephani*, *Barbaræ* & *Julianæ*; atque BARBARAM BETLEN; mortua verò *Helena Kun*, denuo *Nicolaus* conjugali ſeſe dulcedine refovere cupiens, conſortem thalami delegit *Julianam Rhédei*, Natam Stephani Rhédei, (cui erat Pater *Stephanus* pariter *Rhédei*, avus *Paulus Rhédei* Transſilvaniæ Theſaurarius, Proavus itidem *Paulus*, quem avum fuiſſe Principis *Franciſci Rhédei*, §. 120. *n.* 2. conſignavimus) à qua nati ſunt: 1.) JOSEPHVS BETLEN, Incl. Comitatûs Máramaros Comes Supremus, qui ex Conjuge *Chriſtina Kemény*, Samuelem, Alexium, Olivierum, Gregorium & filiam Chriſtinam. 2.) JVLIA BETLEN, Excel. quondam *Alexandri* (qui vulgò *Magnus Alexander Teleki* nuncupari conſvevit) S. R. I. Comitis *Teleki*, de Szék Conjux, An. 1703. nupta, Genitrix excellentium Heroum, *Nicolai*

S. R.

S. R. I. Comitis *Teleki* Vice-Colonelli, *Ladislai*, Consiliarii (§. 285. *n.* 8.) *Ludovici* & *Judithæ* Conjugis p. m, Ill. *Stephani Daniel* de Wargyas. 3.) AGNES BETLEN conjux Sigismundi Kemény, Tab. Regiæ Adsessoris, & Mater *Gregorii* ac *Nicolai Kemény*, Lib. Baronum. 4.) *Clara Betlen*, consors *Michaëlis* S. R. I. Comitis *Teleki* tertii. Sed hæc incidenter. Nicolaus verò Betlen, vt erat natus ad magna, primariis in Provincia functus est Officiis; fuit namque Sedis Siculicalis Udvarhely, Arcis item Huszt Capitaneus, Comitatûs Máramaros Comes, ubique Supremus, Consiliarius ab An. 1689, Intimus, & demùm Supr. Cancellarius; hisque muniis tanta functus est diligentia, fide & prudentiâ, vt merito eum non nemo *Solonem Transsilvanicum* dixerit. Functus autem est successivè iisdem Officiis, sub Michaële I. Apafio, & D. Leopoldo Magno, ex cujus Clementia Cæsarea, Titulum Comitis sibi & Posteris adeptus est, simulque 40000. florenis Rhenensibus donatus. Sudatos ejus, in Provinciæ conservationem, labores, celebrabunt fortè alii, quàm possim ego, digniùs. Ex solo sanè Diplomate Leopoldino (§. 124. *n. c.*) quod Transsilvanis impetravit Sanctissimum, grata non inmeritò ejus memoria. Is enim post factam ad Zernyest Transsilvanorum stragem, (124. *n. a.*) rerum in Transsilvania conversionem prudenter præsagiens, petivit Viennam, & Diploma, quo Jura & Libertates Transsilvanorum sancita sunt, juvante *Antonio Karafa*, ac *Nicolao Dankelman* Electoris Brandeburgici apud Aug. Aulam Legato, reportavit. Tantus tamen Hyperaspistes, suis à popularibus diversa passus est; vt enim captivum eum,

eum, An. 1676, ad integrum propè annum, taceamus, minoresque ejus cruces ſileamus; exortâ ſeditione Rákótzianâ, §. 126. *n. a.* adcuſatus ab invidis, captusque eſt innocens. Suam ille Cauſam ad Cæſarem deferre cupiens, Viennam ductus eſt. Clementem ibi expertus eſt Sacratiſſ. Imperatorem, criminisque haud convictus, poteſtate remigrandi non caruerit licet: ſua tamen ſponte Viennæ remanens, ibidem A. 1716. 27. Oct. mortalitatem explevit. Repræhendendus ergò *Ketteler*, dum Noſtrum, An. 1704, juſſu Generalis Rabutin, capite fuiſſe plexum, in Litteras retulerit. Indefeſſus Vir, complura doctiſſimè elucubravit opera; ſed quæ, maxima ex parte prelo minimè ſubjecta, Doctorum fugiunt oculos. Quæ lucem adſpexerunt, ſunt: 1.) *Apologia*; edit. An. 1675. 4. 2.) Deſcriptio Vitæ ſuæ, quam Lingvâ Gallicâ adornavit; edit. Amſtelodami 1736. 4. Ex ineditis ſunt: 1.) *Gemebunda Transſilvania ad pedes Augusti Cæſaris projecta.* Scripta An. 1685. 2.) *Columba Noë cum ramo olivæ.* 3.) *Sudores & Cruces Nicolai Betlen.* 4.) Deſcriptio Vitæ ſuæ, lingvâ maternâ, quâ res non paucæ ad illuſtrationem Hiſtoriæ patriæ comprehenduntur, à nativitate Noſtri, usque ad An. 1710.

12. WOLF. de BETHLEN, Franciſci Soboles, (*n.* 9. *b. AA. α.*) eam temporum periodum, quæ à clade Mohácſiana ad initium Seculi 17^{mi} excurrit, Hiſtoria egregiè fideli & magno monumentorum adparatu inſtructâ complexus eſt. Monumenta, quibus Liber abundat & magno ſtat pretio, Byzantii cumulata inveniſſe, dum Legati munus obiret, fertur: ſed id certum non eſt.

Wolf-

Wolfgangum, annos 31. natum nec opinato, mors humanis rebus exemit An. 1679, priùs vl. quàm emittere Historiam posset. Sed nutriebatur eam Magnificus *Alexius Betlen* Præsidens, germanus Nostri frater, qui in hæreditario Betleniano Vico *Keresd*, erecto Typographeo, imprimi curabat. Ast sic quoque novercantem nacta est Lucinam, & in partu ferè præfocata est. Eo enim planè tempore, quo obstetriciæ Typothetarum manus immortalem hunc partum Betlenianum tractant, turbatis An. 1690. per *Emericum Tököli* Transsilvaniæ rebus, (§. 124. *n. a.*) opus cœptum non ad finem perduci potuit; quod certè inter maxima Eruditorum damna numerari debet. Quæ prodiit pars, hoc nomine claret: *Wolffgangi de Bethlen Historiarum Transsilvanicarum Libri XI.* Keresdini 1687. Fol. Continuationem ejus ab An. 1601. ad 1630. dedit Anonymus, in Manuscripto hærentem.

13. FRANC. BELÉNYESI de Várad, Vir Secularis eruditus, Bonorum Principis Mich. I. Apafi Præfectus, Librum conscripsit precatorium: *Isten eleiben fel-botsátandó lelki Áldozatok.* Kolosvárat 1670. 12.

14. CASP. BOJTI, quem juvenem Princeps Gabr. Betlen, circa A. 1617. sumtibus suis Heidelbergæ aluit, Scholæ Maros-Vásárhelyensi Rector præfectus est: postea verò Capitulo Albensi eum Princeps Bethlenius admovit, Historicumque suum & secretum aliquoties Legatum in Germaniam constituit. Bojtius 1.) *Actiones Funebres*, Sepulturæ *Susannæ Károlyi* Principissæ (§. 115. *n. d.*) sacras, Latinè recitatas, quas inter Nostri quo-

que

que, quà Rectoris M. Váſárhelyenſis geminæ reperiuntur Orationes, collegit, digeſſit & edidit An. 1624. 4. 2.) *CaſpariBojtiniPannonii deRebus geſtis M. Gabrielis Bethlen Libri.* Illuſtris Bibliotheca Collegii Enyedenſis tres tantùm, Ill. D. S. R. I. Comes Sam. Teleki verò quatuor priores horum Librorum poſſidet: reliqui aut latent, aut perierunt.

15. THOM. BORSOS, Orator Principis Gabr. Betlen ad Portam Ottomannicam, ſuæ ætatis condidit Hiſtoriam; quæ non commiſſa prelo, paucorum manibus teritur.

16. MICH. BUZINKAI, Profeſſor Albenſis, ubi An. 1673. profiteri cœpit. §. 260. n. 2.

17. PETR. DENGELEGI, Claudiopoli Nobilibus ortus parentibus, ibidemque Humanioribus imbutus, Germanicas & Batavas inviſit Academias. Jaſone redux ditior, Claudiopoli aliquamdiu ſuos apud Parentes ſubſtitit, ingeniique ſui monumentum exegit ære perennius, in Opuſculo Theologico, cui titulum præfixit: *Rövid. Anatomia* &c. Fejérv. 1630. 12. Ductus Claudiopoli in Eccleſiam N. Enyedenſem, toto ibi vitæ curriculo, Sacram perſonam aptè humeris ejus ſedentem ſuſtinuit. A. 1635. Senior Diœceſeos Enyedenſis electus eſt: Officium & vitam An. 1647, poſuit.

18. MART. DÉSI, Patre Saxone quodam Victore Schæsburgo oriundo, Matre Hungarâ, mediocris conditionis, at opulenti, hominis Sárpatakini degentis filiâ, uſus, in Oppido Dés, primam lucem & principia eruditionis deguſtavit. Hinc, conſilio *Emerici Páriz Pápai* Myſtæ ac Senioris Deſenſis, cui inſignibus ingenii dotibus innotuerat, in Collegium Sáros-Patakenſe venit;

ubique pectus Musarum nectare probè tinctum probavit; septem Leones Belgii Fœderati invisit. Reversus in Patriam, mox Professor Theologiæ Enyedensis creatur. (§. 258. *n.* 5.) Huic, propter Coccejanas sententias lis mota est, præsertim à Professoribus neo-hospitibus Patakino-Albensibus; §. 260. *n.* 1. 2.) quæ dum sopiri potuit, invidiosè eum per ora hominum traduxit atque divexavit. Erat inquietior *Posabázius*, qui Dictaturam quandam Discipulis instituit de *Scientia Rationis* & *Revelationis*, hac in *Cocceanismum*, illa in *Cartesianismum* insurgendo. Causa ad Principem defertur Apafium; *Martinus Dési* atque *Stephanus Pataki*, Professor Claudiopolitanus, (§. 260. 2.) Cocceji ambo Discipuli charissimi, de *Cocceanismo*; Paulus Csernátoni Professor Enyedensis de *Cartesianismo*, adcusantur; quibus Fagarasinum arcessitis, in materiis controversis silentium Princeps imponit, quoad, suppetente tempore sufficiente, causa plenariè audiri posset. A. 1673, Synodus in Castellum & Vicum Radnót indicitur, quo ad diem 15. Junii, Princeps ipse & Magnatum Nobiliumque ingens numerus, Verbique Divini Ministrorum pars è Transsilvania potior, confluunt. Auditis, longa disputationum serie, partibus utrisque; *Stephano Pataki*, verbis castigato, datis reversalibus, vt non ampliùs scrupulosis loquendi formulis uteretur, functio Professoria conceditur. *Martinus Dési*, Professoratûs exuitur dignitate, & vt alicujus Ecclesiæ Pastoratum subiret, nunquam ea, quæ tunc fuêre rejecta usurpaturus, decernitur, quidem: sed mox, compluribus frustra reclamantibus Pastoribus, pristino honori restituitur. De *Paulo Csernátoni*, qui multa à Philosophia

phia jam dudum recepta longè aliena docere adcuſabatur, concluſum, Philoſophandi licentiam non eſſe penitùs tollendam. *Paulus Húnyadi*, Paſtor Enyedenſis, qui poſt Congregationem Fagaraſenſem, non ſatis prudenter his turbis ſe inmiſcuerat haud increpitus dimiſſus eſt. *Andr. Huſzti* in *Origine Gymnaſiorum* §. XXXI. hæc hanc in rem notavit: „Cujus (*Mart. Déſi*) Diſcipulus, „ cum apud Nobilem quendam (ſi probè memini, de Sabbatho) concionaretur, hæreſeos à „ Profeſſoribus - - - Albanum collocatis inſimu- „ labatur. Qui ad Profeſſorem ſuum Cauſam „ appellans, graviſſimum inter Eruditos duorum „ Gymnaſiorum ortum eſt odium ac certamen. - - „ Ubi (*Radnotini*) Mart. Déſi protractus, cum „ videret à Paſtoribus ſimpliciſſimis Tomos Coc- „ ceji rogo jam parato ſecum eſſe damnatos, ti- „ more adeo perculſus & confuſus eſt, vt inter „ diſputandum ſemper hæſitaret. Aſt ejus Col- „ lega Paulus Tsernátoni - - ejus confuſionem „ animadvertens, ſublato baculo ictus illi mina- „ batur, niſi metum ſibi excuteret, & Virum ſe „ eruditum omnibus demonſtraret. Audacior ſic „ factus, partem adverſam ita conſtrinxit, vt „ nihil ampliùs reſpondere ſibi potuerint. Vnde „ ab Illuſtr. S.R.I. Comite MICHAELE TE- „ LEKI *de Szék*, illius Synodi Præſidente lauda- „ tus, vivicomburio abſolutus Enyedinum rediit.„ Hæc ille, ſed vulgari è rumore, non Hiſtoriâ *Joannis Betlenii*, qui accuratiſſimè omnium, Synodi geſta conſignavit. Nullus illìc rogus fuit paratus, ſed clamitatum vociferatione compluрium fervidiſſimâ, Deſium & Tomos Cocceji dignos rogo eſſe. Noſter, *Syllabum* Joannis Poſa-

házi (§. 260. *n.* 2.) Latinâ juxta ac Hungaricâ lingva refellit: ejus tamen ſcripta excuſa non ſunt, prelo licet digniſſima. Per rumorem memoriæ proditum eſt, Studioſos Albenſes, quibus Poſaházius Syllabum ſuum in Typographeum Claudiopolitanum tradiderat perferendum, Collegium Enyedenſe, in tranſitu divertiſſe, ibique apud amicos convivatos fuiſſe. Enyedenſes interim Studioſi, Scriptum, peræ creditum olfacientes, clanculùm eximunt, philyras confeſtim deſcribendas inter ſe partiuntur, & mero indulgentibus Studioſis Albanis, celeriter deſcribunt, autographum reponunt, apographum Profeſſori ſuo Deſio tradunt, isque, promtiſſimus Theologiæ Promus-condus ſub eo, quo Syllabus è Typographia prodiit, tempore, Refutationem dedit.

19. JOAN. ENYEDI, dum Scientiis Franequeræ operam navaret, Diſputationes XXII. de *Via Salutis* ibidem emiſit, An. 1648. 8. Poſtmodùm, in Oppido Kézdi-Váſárhely Paſtoris functus Officio, edidit Librum: *Mennyei Szó.* Várad, 1657. 8. Vajda-Hunyadini demùm S. Miniſterio operatus, luci expoſuit: *Iſten Igéretinek fel-nyitott arany Bányája*, 1665. 12.

20. SAMVEL ENYEDI, Trajecti Diſputationem, ſub *Gisb. Voetio* ſubiit An. 1651. *De Viſione Dei per Eſſentiam*; Franequeræ, Præſide *Cloppenburgio*, A. 1652, *De Deitate Spriritûs Sancti.* Poſt, pro gradu Doctor. in Medic. iterùm Trajecti A. 1653. Profeſſor in Provincia exſtitit Enyedenſis. &c. §. 258. *n.* 5. Commenii *Præcepta Morum* Hexametris donavit.

21.

21. ST. ESZÉKI, ortum & ſtudiorum initia Oppido *Szathmár*, profectum in humanioribus ac ſublimioribus Scienciis Collegio S-Patakenſi & Academiis Batavis debet. Trajecti compoſuit Opuſculum Ariſtotelicum, ſub titulo: *Prima Veritas defenſa.* 1666. 12. Veniens in Transſilvaniam, Paſtor Udvarhelyenſis, & mox Senior Tractûs cognominis, ac fundati hoc tempore Gymnaſii Areapolitani *Curator Eccleſiaſticus* denominatus eſt. Dedit in uſum Gymnaſii: *Diarium Theologicum.* Claud. 1675. 12. Promiſerat *Compendium Socinianismi confutati*, quod an concinnaverit, incertum nobis eſt. *Orationem* Hung. An. 1668. in funere Magnif. *Francisci Rhédei* recitavit, typis editam. Teſtamento legavit Florenos mille, quorum fœnus Viduis & Orphanis V. D. Miniſtrorum, juxta Diœceſes, cedat: hoc hodieque, cum florenis 100, qui è Bonis Superintendentis curæ commiſſis obtinentur, memoratis Viduis Orphanisque, diſtribuuntur.

22. FRANC. FAGARASI, Paſtor Káránſebeſenſis, deinde Vizaknenſis, Catechismum mole exiguum è Lingva Anglica in Hungaricam tranſtulit, & edidit inſcriptum: *Kis-Kereſztyén.* Fejérvár 1654. 8. An. 1658. Paſtorem atque Seniorem Enyedenſem egit.

23. PAVL. FORRÓ, Nobilis de Háporton, Poëta eximius, Andreæ Bátori Principi & Cardinali juvenis ab obſequiis fuit. Gabriele Betlen ad gubernacula ſedente Legationum obiit munus. *Quintum Curtium* in Hungaricum recepit Indigenam, notulisque marginalibus brevibus ac conciunis inſtruxit, & in publicum prodire juſſit, Debrecini

 1619.

1619. 8. Est dicatus, cujus auspiciis prelum subiit, Principi Gabr. Betlen.

24. STEPH. K. GELEI, Gelejini, (pago dudùm desolato, non longè olim Agriâ Hungariæ dissito) natus, ac in Scholis Szántóiensi, Újhelyensi, Göntzensi, S-Patakensi Litteris institutus, Rector Scholæ Beregszászensis factus est. Hinc Academiam Heidelbergensem venit; quam tantisper relictam, Ludi Albæ-Juliensis, Jussu Principis Gabr. Betlen, regimini admotus, denuò An. 1619, cum Stephano, Fratre Principis, repetivit. Recentem à reditu Sacris Aulicis Princeps præfecit; postea Clerus munere Superintendentis mactavit. *Vid.* §. 233. ubi Operum quoque ejus meminimus. Frater Nostri fuit alter *Steph. K. Geleji*, filius Gaspari, qui subsidio Fratris Stephani Superintendentis, intra & extra Patriam, (in Belgio) eruditionem comparavit. Franequeræ, Præside Cloppenburgio, An. 1652, Dissertationem *de Spiritu Sancto* defendit. Redux in Transsilvaniam, consecratus est, An. 1656, ad Cathedram Magyar-Igenensem. Post, Ecclesiastes & Senior creatus est Udvarhelyensis. Sermone Latino Historiam Hungariæ & Transsilvaniæ concinnavit, dixitque *Florum Hungaricum*, prelo nunquam subjectum.

25. GABRIEL HALLER, ex Illustr. Familia, (cujus §. 274. 2. meminimus) *Lib. Baronum de Hallerstein*, An. 1614, 26. Septembris, ortus est. Fuit namque Magnificus quondàm STEPHANVS L. B. HALLER, Comes Supremus Comitatûs Küküllö, Generalis Exercituum Comitatensium, & (à die 4ta Mart. An. 1637.) Statuum Præsidens, Genitor, ex Juditha Kendi, Filiorum GABRIE-

BRIELIS, de quo ſermonem inſtituimus; PAULI, quater uxorati, ſine filiis tamen decedentis, Conſiliarii Intimi, & Comitatûs de Küküllö Comitis Supremi; & JOANNIS, quem ſupra (§. 274. *n.* 2.) laudavimus, Conſiliarii & Comitis Tordenſis, deinde ultra annos 5. in Arce Fagaras captivi, tum in libertatem adſerti Viennamque Provinciæ Ablegati, & ex eo tempore, Clementiâ D. Leopoldi Cæſaris, Conſiliarii atque Theſaurarii, ſimul & Comitis Tordenſis, Patris Stephani itidem Haller, qui à Cæſare Leopoldo Comitis Titulum impetravit. *Vid. Mikola.* Gabriel Noſter, ſine Hærede & extra Fidem Romano-Catholicam deceſſit. Anni enim 1630[mi] initio Religioni avitæ nuntium remittens, 22da Maji ejusdem anni, ex Arce Fagaras, ubi à ſervitiis Principiſſæ Viduæ erat, cum tribus Legatis Electoris Brandeburgici, qui reditum à *Catharina Brandeburgica* inſtituebant, itineri ſe commiſit, Academias Helveticæ Confeſſioni addictorum exoticas ſalutavit, Francofurtum ad Viadrum A. 1631, Franequeram, Lugdunum Batavorum & Londinum, annis 1632, 1633 & 1634, perluſtravit, ſequenteque anno in Patriam rediit, & Servitiis Principis Georgii I. Rákótzi ſe addixit. Tempus ſuum in ſtudiis diligenter conſumſiſſe teſtatum fecit: ſæpè enim Litteras exteris ab oris Principi miſſas, ex Germanica in Hungaricam convertebat Lingvam, Mathematicas in Arcibus & Fortalitiis Transſilvanicis delineationes frequenter faciebat, variisque tam adoleſcens, quàm, & maximè quidem, ætate perfectior, negotiis publicis adhibebatur. Initio Principatûs Michaëlis I. Apafi, Legati apud Turcas munere functus. Anno-

no quoque 1663, cum ipſo Apaſio, in Caſtris Turcicis, ad Arcem Novam Hungariæ, agebat; (*Vid.* §. 123. *n. d. e. f. h.*) ſed cum exitio vitæ ſuæ: nam die 15ta Nov. innocentiſſimo, enſe Turcarum tyrannico, in eadem Hungaria, caput amputatum eſt. Pluribus de hoc Heroë agit *Joan. Betlenius* in Continuatione Hiſtoriæ, quem fontem obturare Lectori nequaquam volumus. Credibile ſanè eſt, ſvadentibus circumſtantiis, ſcripta Doctum Virum reliquiſſe varia, ſed quæ fortè temporum injuriâ interciderunt. Nobis nihil talium vidiſſe datum eſt, præter *Diarium* ejus, quod ab An. 1630, ad An. 1644. incluſivè, notulas in Hiſtoriam Transſilvanicam neceſſarias continet.

26. JAC. HARSÁNYI, auſpiciis & ſumtibus Georgii I. Rákotzi, Lingvam Turcicam, cujus poſt Interpres foret, doctus, ephebi adhuc Michaëlis I. Apafi in Schola Váradenſi Informator fuit. Venit dein in Germanicas & Batavas Academias; & reduci Cathedra Profeſſoria Váradenſis obtigit. Sed quod Superioribus minus eſſet obſequens, An. 1646, in Synodo Nationali Szathmár-Németini celebrata, ita in functione firmandus decernitur, ſi animum mutaverit ſuum. Eam Synodi determinationem haud æquo ferens animo, ad Electorem Brandeb. ſe contulit An. 1651, ibique negotia Commercii ad Orientales regiones erudito calamo expedivit, & titulo *Conſiliarii* ſummoque honore, fortè ultra An. 1676. ſupervixit.

27. JO. HÁZI, Principis Gabr. Betlen Turcicus interpres, Doctoris cujusdam Muhamedani Librum

brum *Enváról Aſikin*, Hungaricum fecit, & dedicatum Principi, edidit, Caſſoviæ, 1626. 4.

28. ST. HEGYESI de *Boros Jenö*, Principe Apafio, nonnullorum Fiſci Bonorum Proviſor, eximiæ eruditionis, conceptu diſtincto, concinnavit Opus de SS. Trinitate, cui titulum impertivit: *Kegyesſég nagy Titka.* An. 1686. 8. Opus ejus Latinum adverſus Anti-Cocceanos manſit ineditum.

29. MARTINVS HVNYADI à Bánfi-Hunyad, publici juris fecit Diſſertationem Philoſophico-Theologicam *de Divinitate Sacræ Scripturæ*, Franequeræ 1695. 4.

30. PAVL. JÁSZBERÉNYI, juvenis induſtrius & cultus, Franciſci I. Rákótzi, filii Gaorgii II. Rákótzi (ſub inſpectione Pauli Kereſzturi, Concionatoris Aulici) Informator, in Angliam transiit, ac ut erat, formandis Cirratorum ingeniis natus, Scholam aperuit Londini præcipuam: porrecto igitur veneno, quod exiſtimationis ac reditûs ejus paraverant inviſores, eo planè tempoporis articulo, quo Curatores Collegii Enyedenſis, Profeſſoris ei munus oblatum ire vellent, è medio ſublatus eſt. Ejus retinet memoriam: *Examen Doctrinæ Ariano-Socinianæ, ubi Vindicatur S. S. dogma de Trinitate.* Lond. 1662. 8.

31. *a.*) JOANNES KEMÉNY, Princeps Transſilvaniæ §. 122, cujus Stemma Illuſtriſſimum decem Seculorum orbes feliciter emenſum eſt; dignus proinde vel hoc nomine, cujus paucis meminerimus. Conditor Stemmatis fuit magni Vir nominis MIKOLA, ſeu *Nicola*, alio nomine (erat enim binominis) DESZMÉR vocitatus; cui hac vita functo 5. ſuperſtites fuêre filii: *Mikola*, *Gyerö*, *Kabós*, *Radó* & *Kemény*. *A.*) MIKOLA, na-

tu maximus, nomen patritum ad noſtram propagans ætatem, nuper admodùm in Lib. Barone *Ladislao Mikola*, Tabulæ Reg. Jud. Adſeſſore Primario omnino defecit; Conf. §. 278. *n.* in Sexu vero Femineo ad Illuſtr. Familiam Comitum Tsáki de Kereſztſzeg tranſiit. *B.*) GYERÖ, Natales dedit Illuſtr. Domini *Gyeröfi*, quæ complura Secula vincens, quod ad nobiliorem ſexum non multis abhinc annis defloruit; maternâ origine in Illuſtr. Familias GYÚLAFI *de Rátot*, & KORNIS *de Göntz-Ruſzka*, Comitum utrasque, transmiſſâ. *C.*) KABÓS, Radix eſt Caputque Nobiliſſimæ Familiæ *Kabós* de Magyar-Gyerö-Monoſtor, jam decem ſecula florentis. *D.*) RADÓ, cujus Lineam mox terminavit *Chriſtophorus Radó*. *E.*) KEMÉNY, Archiparentis filius natu minimus, auctor Domûs *Keményiæ*, mille fermè annorum edurantis vernantisque, & Heroibus Pace Belloque Claris ornatiſſimæ. Progenitoris KEMÉNY Poſteros recenſere omnes & ſingulos, per anguſtiam campi papyrii minimè licet. Contexuit Hiſtoriam Inclutæ Familiæ Lib. B. *Ladislaus Mikola*, Hiſt. Geneal. p. 44, 45. & curatiùs Lingvâ populari, Princeps Joannes Kemény, in Opuſculo: *Régi nagy emlékezetü* KEMÉNY FAMILIA GENEALOGIÁJA, *mely kezdetit vette a' Tekintetes Mikola Familiából*, 958. *Eſzt*: Nos omnes KEMÉNYIOS ex duobus tribusque Heroibus diſcamus. Enituit virtus Keményiana vel in uno SIMONE, quem Annales noſtri æternùm decantabunt, quemque velut alterum *Schimſchonem* commemoravimus, plus hoſti Chriſtiani nominis nocuiſſe morientem, ac poterat vivens. Actum enim erat de Joanne Corvino, quin &

Dacia

Dacia noſtra., niſi *Simon*, novusque adeò Hercules, laboranti Atlanti, *Corvino*, opem tuliſſet commodam. *Vid.* §. 99. *n.* 12. *a.* Inclaruit paulò poſt in *Keményiis*, alter SIMON, cujus invictam, ac in theatro belli adverſus Barbaros acerrimè deprӕliati eximiè conteſtatam fortitudinem, cum Rex ipſe Glorioſiſſimus *Matthias I.* hoc elogio coram collaudaſſet: *Kemény Vitéz a' Simon*; (i. e. *Durus Bellator eſt Simon*) ab hoc oraculo Regio novum mox & illuſtre cognomen Ei adhӕreſcere cepit, vt adeò plenum Ejus vocabulum eſſet: *Simon Kemény Vitéz*. Tanti Bellatoris, vt Tabulӕ perhibent Genealogicӕ, filius *Stephanus Kemény Vitéz*, nepos *Georg. K. Vitéz*, pronepos *Petrus Kemény Vitéz*, pulcrè patriſſabant. In *Petro Kemény Vitéz*, veluti communi Trunco, una & vetus illa Familia, in duas abiit propagines. Petrus quippe ſuſceperat Par benè natum filiorum, in quibus Nomina ante conjuncta *Kemény* & *Vitéz*, virgula quaſi Divina divelli cepere; ac unus eorum, omnesque ab eo Deſcendentes KEMÉNYII, alter item Poſterique ejus VITÉZII ſunt vocitati. Eorum ſanè, qui Tabulis, Illuſtr. Familiarum *Kemény* & *Vitéz*, Genealogicis, deſtituuntur, ſitim cognoſcendi mitigabunt geminӕ Orationes Panegyricӕ *Franciſci T. Tsepregi*, Profeſſoris Claudiopolitani, publici juris factӕ, quarum unam (*de Aetate Aurea*) ſermone parentali habuit An. 1744. 12. Jul. dum Ill. D. SAMVELIS *L. B.* KEMÉNY de Magyar-Gyerö-Monoſtor, Comitatûs Dobocenſis Comitis Supremi, & Ill. Collegii N. Enyedenſis Supremi Curatoris, Caro Sequeſtra, Vetſino Majorum Tumulo inferebatur. Alteram (*de Tropӕo*) in Exequiis funereis Ill. D.

GEOR-

GEORGII *Lib. B.* VITÉZ *de Magyar-Bikal*, ſuper Caſtro Doloris Magyar Bikalenſi, An. 1733. 5. Jul. recitavit.

b.) In Linea *Keményiana*, percelebratur Commentariis Rerum Dacicarum *Balthaſár Kemény*, Principum Gabrielis Bátori & Gab. Betlen Conſiliarius, Comes Supr. Albenſis, & Capitaneus Fagaraſenſis, qui ex poſteriore Thalami Conſorte, *Sophia Tornyi*, *Thomæ Tornyi*, Achillei Bellatoris, primùm arci limitaneæ Gyúla Præfecti, inde Lugoſenſis juxtim & Káránſebeſenſis Bani, filia, prognatos vidit (juxta cum quaternione Filiarum) cognominem ſibi BALTHASAREM, Comitem Koloſenſem & Sedis Udvarhely Capitaneum, in fatali Transſilvanorum expeditione bellica, adverſus Polonos & ſuſcepta temerè, & infeliciſſimè geſta, glande plumbea peremtum; & JOANNEM Noſtrum, Principem Transſilvaniæ, Tragico exitu vitam glorioſam claudentem. Is namque, tanto licet ardore & validè res ſuas contra Turcas geſſerit, ut Turcarum Turma, primis ordinibus fermè omnibus cæſis, nutare, fugamque meditari ceperit: ſed milites Keményii, panico timore correpti, incruentam hoſti, ipſomet teſte, debiliori, reliquerunt fugientes, Victoriam. Sic Princeps Keményius, pulcrè quidem Ducem miſcebat ac Militem, æquè conſilio prudens, atque dextrâ fortis: at mox in ipſo Martis theatro, lapſu equi, Viris Principibus ſubinde fatali, humi concidens, & à ſuis obtritus miſerè vitam finivit. Cui dum ſuum *Steph. Gyulai*, Dapiferorum ejus Magiſter obtuliſſet, ipſe equo deſtitutus pro fidelitate obiit, non tamen Principem ſuum contra fata tutari potuit. *Vid.* §. 122. Fuerat Noſter

ante,

ante, quàm Princeps fuiſſet ſalutatus, à ſervitiis Gabrielis Betlen, Catharinæ Brand. & Principum Rákótziorum, horumque ſæpiùs Legationes obiit, & poſtmodùm egit Polemarchum, usque ad luctuoſam contra Polonos expeditionem: optimè ergò nota Ei erant, quæ in Provincia agebantur, eaque ad ſciundas res Patriæ neceſſaria, diligenter conſignavit, in *Deſcriptione Vitæ ſuæ*, quam à Natalitiis propriis, filo Hungarico perduxit, ad An. 1655. Captivus Crimiæ, concinnavit vernaculè: GILEADI BALSAMVM, quod, dicatum ſibi, Principiſſa *Suſanna Lorántfi*, excudi typis juſſit, S-Patakini, 1659. 4. Dedit ex eadem Crimea, *Epiſtolam Apologeticam* populari lingva ſonantem & prolixam, qua ſe de expeditione infeliciter geſta apud Status Transſilvaniæ ſolidè & juſtè excuſavit. Ejus, ante expeditionem, in Caſtello Gerendenſi, An. 1656. confectam Tabulam Genealogicam Keményianam, cujus ſuperiùs mentionem fecimus, *Ladisl. L. B. Mikola*, prodire fecit ex Officina Totfaluſiana, Claudiopoli, 1701. 4. Id unum adhuc de Principe Keményio habeo monere: Claves Ejus alphabeticæ, quibus Scripta ſua claudere ſolitus erat ſecretiora, præſtò mihi ſunt. Earum *Tabella prima*, numeris minoribus arithmeticis perſonarum locorumque nomina exprimit, in qua numerus 1. Georgium Rákótzi, numerus 2. Franciſcum Rákótzi, 9. Acatium Bartſai, 10. Joannem Betlenium, 19. Cibinium, 29. Transſilvaniam denotat. *Et ſic porrò.* In *ſecunda Tabella*, characteres arbitrariò (ita, vt C. converſum Litteram D; Signum ſolis aſtronomicum Litteram Z. valeat) formati finguntur. *Tabella tertia* vocabulis communem

nem usum habentibus, nomina significatione diversa tradit, v. gr. *Uraság* notat Georgium Rákotzi; *Üstökös csillag*, Susannam Lorántffi; *Alkalmaztatás*, Gabrielem Haller; *Köszál*, Coronam Civitatem; *Pisztrang*, arcem Fagaras; *Golyva* Bistricium; *Filemile*, Gerendinum; *Káposztás Hús*, Hungariam; &c. Sed hæc cui bono? Tribus verbis aperiam. Animo opinio sedet meo, Keményium Nostrum, utpote Heroa diligentem, & Scriptionibus, dum Mars sivit, deditum; Scripta, quam novimus, plura, nisi innumeræ rerum conversiones absumserint, & forte in his, Clavi memorata recludenda, reliquisse. Talium, clave nobis relictâ aperiundorum, si quid tempus, rerum edax, fecit reliquum, aut apud Illustr. Comites & Lib. Barones Heredes Suos, quos inter Vlysses prudentes, & Senecas Sapientes Orbis patrius lætus suscipit; aut apud alios quospiam; Clavem à nobis (quidsi in emolumentum Historiæ patriæ?) haud difficulter impetrabunt.

32. PAVL. KERESZTVRI, Scholæ Albensis Professor, §. 258. n. 2. fuit Principibus Rákotziis à Sacris Aulicis; cujus simul sub inspectione Schola continua, qua Liberi Principum & Procerum exercebantur, florebat, eruditis commissa Informatoribus. (*Conf. n.* 10. 11.) Vir pius & eruditus, Semi-Apostolus habitus, An. 1655., æt. 66. mortalitatem exuit. Redivivum verò eum, Opera, quæ reliquit, repræsentant. Talia sunt: 1.) *Tsetsemö Keresztyén*, Kolosv. 1638. 4. 2.) *Felserdült Keresztyén*. Várad 1641. 4. Hæc utraque in Latinum quoque sunt conversa & edita. 3.) *Lelki Legeltetés*, (Expositio Psalmi XXIII.) Várad 1645. 4. 4.) *Egyenes Ösvény*, (Conciones sele-

selectæ) Várad, 1655. 4. Recusæ An. 1744. Cibinii. 5.) *Mennyei Társalkodás.* 12mo 6.) *A' Kereszts̃égröl egy Prédikátzio*, Várad 1645. 4. Concio de Baptismo, A. 1645. 4. 2da Apr. dum Franc. Rákótzi salutari Baptismatis aquâ Albæ Juliæ adspergeretur, recitata.

33. JO. D. KESERÜI, An. 1609. Heidelbergæ studiis operam dedit, redux Pastorem Váradensem, & demùm Albensem, simulque Superintendentem egit. §. 233. *n.* 2. Is, multum sanè in eo operatus est, qui fiat Cantus in Cultu Divino ordinatior, jussuque Principis Gabrielis Betlen *Cantionale* seu (vt verbo domestico utar) *Graduale* concinnavit vastissimum: priùs tamen, quàm extrema manus operi accessisset, ad plures abiit, & cœptum opus Successori *Stephano Geleji* consummandum reliquit.

34. JOAN. KÖRÖSPATAKI, Ecclesiastes Mezö-Tsávásensis, *Carmine hungarico* expressit casumLupulii, Wajvodæ Moldaviæ, qui temerario & fastuoso ausu Matthæum Transsilvaniæ Wajvodam adortus, à Georgio II Rákótzi Sede pulsus est. A. 1655. 4.

35. STEPH. KVN. Fuerunt ex Antiqua inter Siculos Familia *Kun* alii de *Osdola*, alii de *Kál* prædicati. Ex Kalianis propagati sunt Kunii de *Rosali*, tam hi verò, quam illi in virili jam sexu defecerunt, in Wolffgango filio Mathiæ, Rosaliana autem in Stephano. Superstites adhuc sunt Osdalani, Comitum quoque honore jam insigniti. Ex iis ortum duxit *Gothardus Kun*, de quo *Istvanfius* Hist. lib. XII. scribit, quod quum esset Dux Exercitûs Joannis Regis An. 1534. in expugnando *Sacmaro* cum laude militari, una tamen etiam maximo omnium, & ipsius Joannis dolore occubuerit, postquam scilicet paulo ante ab eodem

Rege

Rege in Comitatu Hunyadienſi ampliſſima Bona in hæreditatem obtinuiſſet. Noſter quoque ex hac ortus Familia, compoſuit *Preces* ſingulis Septimanæ diebus accommodatas, easque à *Martino Déſi*, celebri Theologo reviſas, publico jure donavit, ſub inſcriptione: *Hét napi Uti társ.* Kolosv. 1677. 8.

36. PAVL. K. LISZNYAI, Familiæ *Kováts*, in pago Liſznyó Sedis Sicul. Sepſi, originem debet ſuam. Primis præceptis in Transſilvania inſtructus Togatis poſt Civibus Collegii S. Patakenſis ſe adgregavit. Circa An. 1665, munus Gymnaſiarchæ Scholæ Caſovienſis ſuſcepit, ac poſtquam ibi omnibus ſe probaſſet, Doctas illas Bonarum Mentium Sedes, Academias Leidenſem & Groningenſem inviſit. Reducem multa eruditione excultum, violentia Militum in Hungaria militiæ nomen dare coëgit; at intercedentibus Debrecinenſibus Civibus, dimiſſus eſt. Expoſt, officio Profeſſoris, quoad finivit, Debrecini functus, edidit Opera: 1.) *Profeſſionum Scholaſticarum, opera & ſtudio Pauli Lyſnyai Tranſilvano Siculi elaboratarum, & ſtudioſæ juventuti Debrecinenſi publicæ propoſitarum, Pars I.* An. 1683. *Pars II.* A. 1687. *Pars III.* A. 1690. Debrecini in 4to 2.) *Kronica, mellybe faſzlal* 1196. *eſztendöket avagy Kriſtus Születéſének,* 268-1464. *Eſztendei alat dolgait a' Magyaroknak, mellyet Chronologice, és az Chriſtus-Urunk, eſztendejének folyáſa ſzerént illendö rövid formában tſinált és ki-botſátott, Liſznyai K. Pál D. S. M.* Debrecini, 1692. 3.) *Origo Gentium, & Regnorum poſt Diluvianorum, à Japheto, Semo, & Chamo eorumque poſteris in Aſia, in Africa, & in Europa originem ſuam trahentium,* ibid. A. 1693. 4to 4.) *Chronologia ſacra in ſeptem intervalla periodos*, ſeu *in ſeptem ætates mundi diſtributa* ---- ibid.

37.

37. GEORG. MARTONFALVI, SS. Th. Dr. A. 1659. creatus Franequeræ, quo sumtibus Michaëlis Apafi pervenerat. Postquam gradum in patriam revocavit, Cathedram Professoriam Váradensem, & inde An. 1660. per Turcas turbatus, Debrecinensem obtinuit, eamque ad An. 1681, 23. Apr. quo obiit, fideliter ornavit. Ejus sunt: 1.) *Exegesis Libri Primi Medullæ Amesianæ*, Debrec. 1670. 12. 2.) *Exegesis Libri II*[di] *Medullæ Amesianæ*, Debr. 1675. 12. 3.) Theologia Dogm. & Polem. Debr. 1679. 8. 4.) Explicatio Dialecticæ Petri Rami. Debrec. 1664. 12. 5.) Dialectica. 6.) Examen Logicum undecim Decadibus absolutum. Debrec. 1664. 12. 7.) *Szent Historia* Debr. 1681. 8. Historias Biblicas exhibet; prodiit ab obitu Auctoris, sumtibus Collegii Debrecinensis.

38. PAVL. MEDJESI, post Litterarias in Belgio & Anglia peregrinationes, Professor factus Debrecinensis. Mox eum Susanna Lorandfi, Conjux Georgii I. Rákótzi, Sacris Aulicis, An. 1633, præfecit; Principissæque, dum ea vixit (*n.* 78.) à Concionibus fuit. Opera ejus hungarica supersunt: 1.) *Szent Atyák Öröme*, Fejérv. 1640. 4. 2.) *Egö Szövétnek*. 1645. 8. 3.) *Dialogus Politico-Ecclesiasticus* Bartfán, 1650. 4. Hoc Opere, Presbyterianus ille, Presbyterium commendat, stringitque calamum adversus Episcopales. 4.) *Praxis Pietatis*; ex Anglico Opere *Ludovici Bailii* in Hung. convertit. 5.) *Lelki A. B. C.* 8. 6.) *Doce nos orare, quin & prædicare.* Bartfán 1650. 4. 7.) *Conciones Variæ*, diversis occasionibus recitatæ, & typis mandatæ, ab An. 1657. ad A. 1660. 8.) *Hét napi együtt Beszélgetés.* 12mo. Ex Anglico.

39. STEPH. NY. MELOTAI, Professor, pluri-

bus annis, Debrecinensis, Ecclesiastes postea Kállaiensis; & Szathmárensis, (ubi ejus consilio Schola erat fundata) simulque Superintendens Ecclesiarum Cis-& Ultra-Tibiscanarum. Hunc, Virum eximium, expetissebat Princeps Gabr. Betlen, & lucratum sibi, Mystam constituit Albensem. Beatæ ejus memoriæ deserviunt: 1.) *Mennyei Tudomány szerint való Irtovány.* Debr. 1617. 4. 2.) *A' Húszadik Sóltár' Magyarázatja.* Kassán, 1620. 4. 3) *Agenda* 1621. 8. 4.) *Agenda*, Extractus prioris Operis, Liturgiam Ministrorum Verbi complectens, qua Ecclesiæ Helv. Conf. addictæ in Transsilvania utuntur. 5.) *Speculum Trinitatis*, Debr. 1622. 4.

40. FRANC. MIKÓ, Baro. A' Natalibus Summi olim Herois narrationem ordiamur. Natus est An. 1584, ex Illustr. & jam Comitum Ordini (§. 173.) adscripta Familia MIKOIANA de *Hidvég*, (prædicata etiam fuit de *Bodok*, ubi non minus retinet hodiedum amplam à Majoribus acceptam hæreditatem,) quæ Inclitum suum Genus, ad Hungaros, ex tot Gentium partumeja matre, Scythiâ, egressos refert. *Joannes Kemény* (in MS^to^, *n.* 30.) ingenuus Nostri encomiastes, illi consulendus, qui plura, quàm à nobis accipit, de Francisco audire cupit. Multæ ejus in Patriæ emolumentum virtutes celebrantur. Sedente ad gubernacula Reipublicæ Gabriele Betlen, imò etiam Rákótzio I. Thesaurarii, Consiliarii, Tabulæ Regiæ Adsessoris, Sediumque Siculicalium Csík, Gyergyó & Kászon Supremi Capitanei functus est Officiis. Fuit item Legatus Primarius Vindobonam ac Berlinum, dum Princeps Gabriel secundas accenderet tedas jugales. Grati debemus Transsilvani omnes Francisco Rerum patriarum per-

peritiſſimo, *Hiſtoriam Manuſcriptam*, lingvâ domeſtica adornatam, quam auſpicatus ab An. 1594. pertexuit ad An. 1612, ſincero calamo. Continuatiunculam (ſi fas eſt ita loqui) ad An. 1612 & 1613, *Samuel Biró* adnexuit. Eum nunc ſermonem ſipario ſilentii velare haud poſſum, quem memoriæ commendarunt, Auctor Dacicæ Siculiæ, p. 51. 52; & Baro *Lad. Mikola*, qui *Hiſt. Geneal.* p. 56. de Franciſco Miko, ſic fatur: „ Fuit tempore Gabrielis Bethlen Transſilvaniæ „ Principis, *Franciſcus* quondàm *Mikó*, ejusdem „ Conſiliarius, ac Arcis dudum Szeredaienſis in „ Csík fundator, ex Auriga promotus, & gra„ tia dicti Principis magna authoritate & opibus „ valens, qui habuit Inſignia tria Leonina capi„ ta; ille verò ſceleribus usquequaque famoſus, „ miſerè & ſine hærede, veneno, quod Principi „ apparare præceperit (*adſeritur enim, eum ad Prin-* „ *cipatum anhelaſſe, ac Principem hac in arce convivio* „ *lautiſſimo excepiſſe; at Cibos palato Principis experti-* „ *tos inficiendos veneno juſſiſſe*) & ipſe, juſſu Princi„ pis, prælibato, periit; everſâ tunc funditùs „ dicta Arce, à ſe condita, vt memoria tanti „ ſceleris perennaret.„ Hæc certè narratio fabula vel ex ignoratione eorum, quæ ſcriptori ne calamus à vero aberret, nota eſſe debebant, vel ex quocunque alio affectu emanans calumnia eſt, tam antiquioribus nobiliſſimæ Familiæ monumentis, quàm rerum ipſarum teſtimoniis dudum refutata, nec ad ulteriorem refutationem ullo nobis opus eſt argumento, præter conſiderationem temporis, quo Noſter finivit. Certe Franciſcus, Principante Georgio I. Rákótzi, An. 1635, in vivis eſſe deſiit, & 28. Auguſti (teſte Diario

Gabrielis Haller) Albæ Juliæ humatus eſt. Tanquam teſtem exceptioni haud obnoxium, adducimus omnino, *Monumentum Funebre*, Carminibus *Gymnaſii Hidvégenſis* Vnitarii (Vnitariam enim ſequebatur Religionem; licet nonnulla è dogmatibus quoque diverſarum Religionum retinuerit, vt doctrinam de Purgatorio, cum Eccleſia Romana; doctrinam de Prædeſtinatione cum Helv. Conf. addictis &c. Debeamus proinde in ſerie Eruditorum Vnitariorum memorare) erectum, & typis mandatum; quod hodieque apud Ill. D. Comitem STEPHANVM MIKO de Bodok, litteraria inter Inſtrumenta adſervatum nobis adplaudit. Niſi ergo, Amice, peremtum ætate Betlenii Franciſcum Mikó, ad tempora Rákótziana ipſe reſuſcitaveris à mortuis, denuò moriendum, narrationi tuæ fidem negabimus. Si conjecturæ aliquis ſit locus: puto hanc fabulam in vulgus hodieque notam, aliquo ex eventu promanatam, qui accidiſſet tempore, quo *Gabriel Betlen* (ante principatum) Supremi, *Franciſcus* verò *Mikó* Vice Capitanei Officio functi fuêre, in Sedibus Csikenſibus. Franciſcum enim, Princeps Bátorius memorato Officio An. 1611. donaverat, quo, teſte Noſtro, Gabriel Supremi Capitanei munere fungebatur. Nec tunc verò eventus fidem Franciſci in dubium vocans evenerit: nam Principi tandem Betlenio qui tam charus eſſe potuerit? De arcis everſione, hujusque cauſa, alibi locus dicendi erit commodior.

41. ALEX. MAGYOROSI, Nobilis Transſil*vanus*, Albæ Jnliæ, Præceptoribus, Alſtedio, Biſterfeldio, Piſcatore & Opitio, uſus, tandem Franequeram ſe contulit. Illic edidit: *Panopliam Chri-*

ſtianam,

ſtianam, *Veræ Fidei hoſtibus oppoſitam.* Franekeræ An. 1641. 8. Patriam reviſens, Eccleſiaſtes Claudiopolitanus creatus eſt. Simul etiam Profeſſoris functus fuit in Gymnaſio munere, quamvis §. 259. non commemoraverimus.

42. JOAN. NADÁNYI, Nobilis de Keres-Nadány, Profeſſor Enyedinus (§. 258. *n.* 5.) Ejus ſunt : 1.) Diſputatio *de Jure Belli*, quam, ſub Præſid. Pauli Voet I. V. D. defendit, Trajecti ad Rhenum An. 1658. 30. Jun. 2.) *Florus Hungaricus*, ſeu, *Rerum Hungaricarum Compendium.* Amſtel. 1663. 8. Leidæ ſtudiis occupatus, Librum felici Minerva concinnavit. 3.) Hungaricum fecit *Antonii Mizaldi Libr.* de Horticultura. Edit. Claudiop. 1669. Verſio non ubique adcurata eſt.

43. JOS NAGYÁRI. Filius *Benedicti Nagyari* (cujus inſignis Libellus: *Igaz Vallásu Kereſztyén*, Váradini An. 1651. 8. & Diſſertatio, *De inflammatione Sacrificiorum per ignem cœleſtem.* Lugd. Batav. A. 1676. in 4to prodiit) Paſtoris Boros-Jenöienſis, Celſiſſ. Principibus, Primo & Secundo Apafiis, ab An. 1679, ad 1694, à Sacris; dicto An. 1694, 18. Febr. denatus eſt. Fuit Magnus Dextræ Dei Vir, & Zelo paucis ſecundus, eloquioque diſertiſſimus; fuit facilis, humilis, manſvetus, candidus; fuit amori & admirationi omnibus. Cui non lacrumas expreſſêre Joſephi, preces fundentis, verba, cujus in animo aculeos non reliquêre voces concionantis, remotus à pietate habitus, refertur. Quædam adhuc ejus Conciones circumferuntur, vel Ambroſio & Chryſoſtomo dignæ. Dolendum verò impenſè, quod Scripta ejus publicæ luci deſtinata, ob res patriæ turbatas, prelum non reperierint.

44. MICH. NÉMETI, Hungariæ Oppido *Szathmár-Németi* An. 1638. natus, ibidemque, & post Debrecini, Patakini ac Bataviæ Scientiis excultus; Rector primùm, deinde Ecclesiastes (An. 1670.) Göntzini factus est. Annum 1673. Debrecini transfigens, ad Pastoralem Cathedram Claudiopolitanam ductus, Verbo Dei operatus est ad An. 1689, quo, & æt. suæ anno 51, vitam cum morte permutavit. Varia ejus sunt Opera edita: 1.) *A' R. Vallásban lévö Idvességröl.* 2.) *Igasság Proba Köve*, Kolosv. 1672. 8. 3.) *Igasság Proba Kövének nyert Pere.* 4.) *Az egy Isteni Állatban lévö három Isteni Személyeknek mútató Tüköre.* Kolosv. 1673. 12. 5.) *Evangyéliomnak Világos Tüköre.* 6.) *Evangyéliomi Dominika*, Kolosv. 1675. 4. 7.) *Dominikális Prédikátziók Tóldalékja.* Kolosv. 1686. 8. 8.) *'Sóltárok Magyarázatja.* Kolosv. 1679. 12. 9.) *Mennyei Tárház Kúltsa.* 10.) *Grammatica Hebraica.* Franek. 1667. 8.

45. SAM. NÉMETI Professor Claudiopolitanus §. 259. *n.* 2. & Ephorus (fuêre præter eum Joannes Keszei de Óvár, & Steph. Pataki) Michaëlis II. Apafi.

46. EMERICVS P. PÁPAI de Pápa Hungariæ, Pastor & Senior Désensis, postmodum Principis Georgii II. Rákótzi Albæ Juliæ. Mortuus ex phthisi An. 1666. Hujus est eximium Opusculum: *Keskeny Ut.* 8vo.

47. CHR. PASKÓ, in Hungariæ Comitatu *Biharensi*, pago Székely-Hid, natus; illustrem in Transsilvania gradum, inter patriæ Proceres, virtute & industria, consecutus; varia, in adflicto rerum statu, servitia Publico præstitit, Legationesque ad Portam Ottomannicam obiit: in-

infelici verò hæc omnia, eventu. Anno enim 1678, dum Paulus Béldi rebellionis in Principem adcusatus, ad Turcas profugit; sequutus eum est etiam Christophorus, nec amplius Transsilvaniam repetivit: sed in Hungariam eluctatus, Patakini, exulis in modum, diem obiit. Metris Hungaricis complexus est desolationem Transsilvaniæ, annis 1658, 1659 & 1660, per Barbaros factam. Liber sanè, pro cognoscenda ejus temporis historia, quantivis pretii, inscribitur: *A' Nemes és régen híres Erdély Országának Keservez és szomoru Pusztitatásáról írt Siralom* 1663. 4.

48. JOAN. B. PATAI, Bogátensis, & post Szászvárosensis Parochus, ex Anglico Hungaricum fecit Librum: *Lelki igazgatás a' betegségben és a' Halál árnyékában.* Ultraject. 1700. 8.

49. STEPH. PATAKI, Professor Claudiopolitanus. Vid. §. 259. n. 2.

50. SIG. PERNYESZI (§. 123. *k.*) de Ofztopány, Vir ex Primariis Nobilibus, Királyfalvæ, dum hanc vivebat vitam, residens, jure meritoque laudandus. 1.) Is namque Preces *Avenarii* hungaricè reddidit, ac emisit inscriptas: *Kegyes Léleknek Vigasztalást szerzö idvesség Paissa.* Kolosv. 1676. 8. 2.) *Az Isten Anyaszentegyházában lelki hartzot tartó Vitézeknek, Lelki sebek fájdalmát enyhítö Lelki Flastrom.* Kolosv. 1678. Accedit eius encomiis, vt reliquas inter praxes Pietatis, non modò preces fudit in ædibus suis, per domesticos recitandas, sed etiam matutinis quorumlibet dierum Dominicorum horis, ordinarium ante Cultum Divinum, Verbum Sacrum familiæ suæ interpretatus est. Meritò ergo condimentum Seculi sui diximus.

rimus. Similem hodie in Precibus Zelum gerit, I. D. D. Z. de Z. M. Prot.

51. SIMON PÉCSI, (antiqua Ortographia *Pechi.*) Transſilvaniæ Archigrammateus; Vid. §. 253. *n.* 1. Ille, propter Judaismum fuit ultimùm damnatus, in Comitiis Deeſenſibus, An. 1638. 12. Jul. Non verò ipſemet modo, ſed (teſte *Gabr. Haller* in Diario) Filiæ quoque ejus.

52. JOAN. Póſaházi, Profeſſor Patakino-Albenſis. Vid 260. *n.* 2.

53. GEORG. I. RÁKÓTZI, Transſilvaniæ Princeps, §. 118. lectionis Auctorum & Sacri Codicis (quem 14. vicibus perlegit) maximè amans. Dum Georg. II. Rákótzi, Studiis Scholaſticis nuntium remiſit, Monita quædam Paterna Scripto Hungarico eidem exhibuit; quæ, Filius Latinè reddita, An. 1638. in lucem emiſit. Idem fecit An. 1640., cum Filio Sigismundo Scholæ valedicenti: imitatus Sigismundus quoque Fratrem Georgium, Conſilia & Adhortationes Patris Romano idiomate donavit, ac cum Oratione ſua, qua gratias Patri pro præſtitis in docefaciendo meritis agit, & cum adplauſu Virorum Eruditorum, edidit, Albæ Juliæ 1640. 4.

54. MICH. P. RÉGENI, Claudiopoli natus, ac in Religione Vnitaria educatus, Dresdæ Studia continuavit ſua, nativæque Fidei renuntians, Scriptum *De Oeconomia Redemtionis noſtræ per Chriſtum partæ* vulgavit, Lipſiæ 1688. 12.

55. MICH. SÁRPATAKI, itemque *Martinus Sárpataki* Protonotarius, fuêre Avunculi Martini Déſi, Sárpatakino oriundi (*n.* 18.) *Michaël* Eccleſiaſtes Clau-

Claudiopolitanus, Opus doctissimum elucubravit de SS. Trinitate, sub titulo: *Nóé Barkája* Kolos. 1681. 4.

56. STEPH. B. SELYEI, Med. Dr, & in Ecclesia Albensi Georgio II. Rákótzi à Sacris; officio functionis jubente, Principem in Poloniam secutus, An. 1657. in captivitatem Tataricam incidit: at Joanne Keményio, pro ejus lytro vadem se præbente, è Crimea dimissus, cum Literis & nunciis dicti Keményii in Transsilvaniam rediit. Turbatis Transsilvaniæ rebus, in Huszt Hungariæ se occuluit, ibidemque munus Pastoris, sumsit. Mysta deinde creatus, in patria, Selyensis, & Superintendens, functus est ad An. 1674. quo ad triremes Neapolitanas ivit. Redux inde quoque, senex valdè in Patria decessit. Pastor adhuc Albensis binos vulgaverat libros: 1.) *Temető Kert.* Várad. 1655. 8. Conciones funebres continet. 2.) *Uti Társ* Várad 1657. 8. Conciones diversis adaptatæ occasionibus.

57. AMBR. SIMIGIVS (Vernaculè: *Somogyi Ambrus*) Comitatûs Szólnok Interioris Ordinarius olim juratus Notarius, ex *Manu-scripta* sua Historia compluribus nostris popularibus probè notus, eam temporis periodum, qua Bonfinius filum historiæ abrupit, historiâ complexus est fide satis dignâ. Per annum 1590. auspicatus, ad An. 1606. deduxit. Eorum, quæ scripsit, magna ex parte, oculatus testis fuit;

58. NICOLAVS SZALÁRDI, Librum hungarica lingvâ scriptum, & Principissæ Sophiæ Báthori dicatum, A. 1643, formâ octavâ, Albæ Juliæ, edidit, de *utilitate Consolationum*, hac inscriptione:

A' Vigasztalásoknak hasznos vóltáról. Gyula-Fejérv. 1683. Impress. sumptibus Conjugis Stephani Tsejti Barabási.

59. IOANNES SZALÁRDI, Vir generis Nobilitate illustris, non ita mihi, uti vellem, notus, statum secularem sequutus est circa medium seculi superioris, constitutusque A. 1666. *Generalis Perceptor* Contributionum & Proventuum Comitatuum Hungariæ ad Transsilvaniam pertinentium, Transsilvaniensiumque Colos, Doboka & Interioris Szólnok; Articulus enim Diætalis 19nus d. d. 26. Febr. eius anni, sic habet: „ *Akarván ez aránt-„ is a' Hódoltságon lévö szegénységnek kedvezni, annál „ inkáb* Partialis Perceptor*oknak*; *azért a'* Partium-„ *béli, és Colos, Doboka, Belsö Szolnok Vármegye-„ béli hodoltatás alatt lévö részeinek minden rendbéli „ pénzbéli adónak és egyéb jövedelemnek* Generalis „ Perceptor*ának rendeltük Nemzetes Szalárdi János „ atyánkfiát, hogy* percipi*állya azon jövedelmet, és „* erog*állya-is oda, a' hová parancsolattya lészen.* Eodem verò 1666to anno ex hac luce migrasse Szalárdium, docet Diætalis Articulus IIItius, d. 27. Sept. conditus, qui hujus est tenoris: „ *Néhai „ Szalárdi János helyet rendeltük Colosvárra Fizetö „ Mesternek* Perceptor*nak, és Cáptalannak Virginás István Atyánkfiát.* Id. est: In locum Joannis quondam Szalárdi, ordinavimus Claudiopolim, pro Officii Solutorii Magistro, Perceptore & Capitulari (h. e. Tabularii Conventûs B. V. Mariæ de Kolos-Monostra, Claudiopoli nunc adservari soliti, Conservatore) Stephanum Virginás, Fratrem nostrum. Constat ex his, Szalardium nostrum, præter Perceptoratûs Officium, alia quoque munia ardua & honestissima gessisse. Vir

non

non ultimæ laudis, *Octo Libros luctuosorum Hungaricorum Chronicorum*, lingvâ hungaricâ concinnavit, inscripsitque: *Siralmas Magyar Kronikának VIII Könyvei. Melyeket a' Következendö Posteritasnak meg-irt* Szalárdi János, 1662 *dik Esztendöben.* Opus vastissimum omnino, quod videlicet 195. philyris absolvitur. Auctor, qui res gestas sub Principibus Transsilvanis, Rakocziis cumprimis, Achatioque Bartsaio & Joanne Keményio, potissimùm tractavit, fidelis atque sincerus censetur.

60. DAV. SZ. GYÖRGYI, in Collegio Albensi, sub Bisterfeldio, & Batavis Academiis, Scientias adeptus est. In Ecclesia & Tractatu Dévensi Pastorem ac Seniorem egit circa An. 1679. Ejus Epistola, in nonnullis materiis, ad Coccejum, legitur.

61. ST. SZ-GYÖRGYI, Pastor Benedekensis in Tractu Alba Carolinensi, Auctor est Operis: *Jó tselekedetek' Gyémánt Köve.* Kolosv. 1678. 12.

62. BENED. SZ-KIRÁLYI, in Sepsi-Szent-Királly natus, sumtu pio *Christinæ Csáki*, summæ Heroidis, Conjugis Stephani Betlen Transsilvaniæ Gubernatoris, Marpurgi, & Heidelbergæ An. 1617, Scientias in Transsilvania adquisitas auxit, & honorem *Art. Lib. Magistri* meruit. Marpurgi agens, edidit Librum, cum titulo: *Vindicatio Locorum Veteris Testamenti æternam Deitatem Filii & Spiritus Sancti, Mysteriumque SS. Trinitatis confirmantium adversus Georgium Enyedinum instituta.* Marpurgi, 1619. 8. Recusa Hannoviæ 1624. 8.

63. MICH. SZ. MIKLÓSI, Vid. §. 253. *n.* 1.

64. STEPH. SZOKOLYAI, Paſtor Batzonenſis, Udvarhelyenſisque (235. *n.* 1. *l.*) & demum Maros-Váſárhelyenſis.

65. ST. SZOMOSKÖZI, Principis Stephani Botskai & Prædeceſſorum ejus Hiſtoricus; in cujus Hiſtoriæ editionem ſeptem florenorum millia Pr. Botskaius teſtamento legaverat: Hiſtoria tamen publici juris facta non eſt.

66. STEPH. N. SZÖNYI, V. D. Miniſter, pluribus in locis, Tornæ, Debrecini, Zilahini, Claudiopoli, Albæ Juliæ, & ultimò Szathmarini (ubi ætate vegrandi Paſtorem egit) manſiones habuit. Opera reliquit: 1.) *Martirok Koronája*, Kolosv. 1675, 8. 2.) *Keyes Lélek Vezér Tsillaga*, Debr. 1681. & 1714. 12. Preces continet. 3.) *Örök élet Koronája.* 4.) *Tizenkét Tsillagok Koronája.* 5.) *Paraditſomi Múlatság.* 1690. 8.

67. MART. TÁLYAI. Hujus, in curriculo Studiorum Transſilvanico adhuc agentis, in manus inciderant, *Pauli Tsanádi*, Profeſſoris famigerati Vnitariorum Claudiopolitani, *Reſponſiones* ad Argumenta, quibus dogma de SS. Trinitate ſuperſtruitur, An. 1620. exaratæ. Eas ſecum in Bataviam ductas, confutavit, in Libello, quem inſcripſit: *Anatome Samoſatenianiſmi.* Lugd. Bat. 1634. 8.

68. *a.* MICHAEL TELEKI, inter Michaëles S. R. I. Comites ſecundus; quem, aliosque ex illuſtriſſima Familia S. R. I. Comitum TELEKI *de Szék* memorandos, vt eo curatiùs internoſcere valeamus, brevem hanc Tabulam Genealogicam transſcribendam duximus: Prima cunabula Illuſtriſſimæ Gentis TELEKIANAE figenda ſunt in perantiqua & fulgentiſſima Domo GARÁZDA *de*

Met-

Metsenits. Hinc emicuerunt Fratres NICOLAVS & DIONYSIVS GARÁZDA, Heroës Summi, ſublimi in ſpecula pro ſalute excubantes publica, juxta cum Cognato *Ladislao Szilágyi* de Horogſzeg. Biſtonia demùm ſeu Thracia tyrannide Boſniæ terrisque Pannoniæ vicinis inſultante, juxta cum aliis Proceribus, Illuſtris quoque Familia *Garázda* ſolum vertit, atque in Hungariæ Comitatibus *Békés*, *Zaránd*, *Arad*, *Bihar*, profugos penates fixit. In duas mox Familia GARÁZDA Lineas diviſa, duo, Prædiis *Zágorhida*, *Szék* & *Telek*, illic adquiſitis diſtincta Cognomina ſumpſit: GARÁZDA *de Zágorhida & Szék*, item GÁRAZDA *de Telek*. Ac prior illa Linea quàm longis temporibus lætiſſimè floruit, usque ad JOANNEM; qui ſuam claudens Lineam, prole quippe Maſcula deſtitutus, cum probè noſſet, ſe cum alia Linea, GARÁZDA *de Telek*, ex eadem Stirpe effloruiſſe, Filiam ſuam *Annam*, ex Conjuge Juditha Fejér ſuſceptam Principis *Sigismundi* favore, Lineæ Maſculinæ præficiens, ac Heredem ſcribens, Cognato ſuo, MICHAELI GARÁZDA *de Telek* (ſed expoſt, *Michaëli Teleki de Szék*) Connubio junxit, in quo tandem duæ Lineæ ante ſeparatæ, pulcrè iterùm coaluêre, Nomine *Garázda* penitùs antiquato.

b, Ita poſterior hæcce Linea, expuncto nomine Gentilitio *Garázda*, dedit originem Illuſtri Genti TELEKIANÆ, ad florentiſſimum fortunæ culmen evectæ. *Michaëlis* quippe Filius JOANNES TELEKI, Comes Zarandenſis, ex Conjuge *Anna Bornemiſza*, genitor exſtitit MICHAELIS TELEKI, (qui *Primus* in Transſilvania nominari conſvevit) Scipionis Dacici. Hic Michaël I. *Mi-*

chaëli

chaëli I. Apafi, primùm à *Consiliis*; mox Exercituum *Generalis*; Tordensis, Albensis & Máramarosensis *Comes*; Sedium Siculicalium, arcis Huszt, ac Districtûs Kövár *Capitaneus*, juxta & Decimarum Fiscalium *Arendator*, ubique *Supremus*, ab Augustæ memoriæ Imperatore LEOPOLDO, Titulo S. R. I. Comitis, Armis item Gentiliciis novis auctibus recentatis, scil. *Capreolo* ornatus, atque mox Apafio Principe fatis cedente, *Transsilvaniæ Gubernator* designatus; sed Qui in bello Zernyestensi, vitam tot Laureis insignem fataliter clausit. §. 124. *a.*

c. Summus hicce Heros MICHAEL, junxerat sibi Viduam *Nicolao-Tóldianam*, JVDITHAM *Vér* de *Körös-Tartsa*, tot Patrum Patriæ, & Nestorum Daciæ Matrem felicissimam. Ex JVDITHA quippe, nata sunt MICHAELI, Genialis Thalami XIII. Pignora: 1.) ANNA, primùm *Nicolao-Apafiana*, inde Ill. *Joannis Kemény* Contoralis. 2.) JOANNES Capitaneus Districtûs Kövár designatus. 3.) SVSANNA, Ill. *Michaëlis Vaji* Conjux, improlis defecit. 4.) CHRISTIANA *Abrahamo-Bartsaiana.* 5.) CATHARINA, Magni olim Herois *Pauli Bánfi* de Losontz Vitæ Socia; Mater Magnif. quondam Lib. B. *Sigismundi Bánffi*, Gubernialis, dum viveret, consiliarii Intimi; item *Judithæ Bánffi*, Conjugis Excel. quondàm *Stephani Gyulai* de Maros-Németi, Chiliarchæ, quæ Mater exstitit Excel. Domini Chiliarchæ *Francisci*, & Illustrissimorum Comitum *Josephi* ac *Ludovici Gyulaiorum*, juxta ac Comitissæ *Catharinæ*, Ill. Dom. *Gabrielis Alvintzi* Conjugis. 6.) MICHAEL (de quo primùm sermonem auspicati sumus) Capitaneus Supremus Kövárensis, Michaël 2dus Teleki

dictus.

dictus. 7.) LADISLAVS, Consiliarius Gubern. & Comes Albensis, cui ex Conjuge *Anna Vaji*, *Susanna* nata est, Socia Excellentissimi nuper Gubernatoris, D. *Ladislai Kemény*. 8.) JVDITHA, Ill. *Joanni Pongrátz* tedis jugalibus sociata. 9.) JOSEPHVS, Heros olim, Maronibus etiamnum canendus, Comes Albensis. 10.) PAVLVS, Pater Patriæ, ex Heroide omnes supergressa laudes, Ill. *Catharina Vaji*, Genitor Magnifici S. R. I. Comitis *Adami Teleki*, S. C. R. & Ap. Maj. Consiliarii nuper & Generalis, (quem, vivum quasi, in Ill. Domino S. R. I. Comite *Adamo Teleki* suspicimus) & Ill. Comitissæ Evæ, Illustr. Domino Comiti *Nicolao Wass* de Tzege denuptæ. 11.) BARBARA *Ladislao-Vajiana*. 12.) Excell. quondàm S. R. I. Comes D. ÁLEXANDER TELEKI *de Szék*, Consiliarius Statûs & Excell. Regii Gubernii, Nestor Patriæ, nostraque laude major: ex (o) priore Vitæ Socia, Comitissa *Julia Bethlen* Genitor. a.) Ill. quondam S. R. I. Com. *Nicolai*, Pro-Tribuni, hodieque viventis in Filio Magnis suis haud minore Illustrissimo *Carolo* S. R. I. C. *Teleki*, Consiliario Guberniali. b.) Excell. ac Magnif. Domini S. R. I. C. *Ladislai Teleki* de Szék, Statûs & Excelsi R. Gub. Consiliarii &c. Genitoris Ill. Dom. S. R. I. Comitis *Josephi* Incl. Tabulæ Reg. Judic. Adsessoris Actualis; & Illustr. Heroidis *Estheræ Teleki*, Dilectissimæ Vitæ Sociæ Illustrissimi Domini Comitis *Sigismundi Thorotzkai*, de Thorotzkó, S. C. R. & Ap. Majest. Camerarii; nec non Illustr. Heroinæ *Claræ Teleki*. c.) Item S. R. I. Comitis *Ludovici Teleki* de Szék, Illustrissimis Masculæ Femineæque Prolis Auctibus memorandi.

d.)

d.) *Judithæ* Comitiſſæ *Teleki* Ill. Dom. Stephano Danieli denuptæ. *Conf. n.* 11. (oo) Ex altera autem Conjuge, Ill. Comitiſſa *Suſanna Nagy Petki*, Genitor, *a.*) Illuſtriſſimi D. S. R. I. Comitis Alexandri Teleki. *b.*) Illuſtr. Dom. *Samuelis* S. R. I. Comitis *Teleki* de Szék Junioris, Incliti Comitatûs de Küküllö Comitis Supremi, & S. C. R. Apoſtolicæque Majeſtatis Camerarii. 13.) ELISABETHA TELEKI, *Ladislao-Mats kásiana.*

d. MICHAEL II. TELEKI, Natus *Michaëlis I.* ordine VI^tus^, Capitaneus Kövárenſis ex Conjuge Illuſtr. Com. *Catharina Torotzkai* ſuſceperat 1.) Com. *Barbaram* & *Annam*, illam Illuſtr. Domino *Andreæ Horváth*, hanc autem D. *Gerſ- Szerentsi* denuptas. 2.) Triada Fratrum. Quorum natu maximus *a.*) S. R. I. Comes *Joannes*, Capitaneus Kövárenſis, ex Conjuge Ill. Com. *Barbara Vaji*, Pater 1.) *Pauli*, *Joannis*, *Alexandri*, S. R. I. Comitum. Item 2.) Quaternionis Charitum. Quarum (o) Ill. Comitiſſa *Maria*, in manum convenerat Ill. Dom. *Petro* L. B. *Bánffi* de Loſontz. (oo) *Catharina*, Excellentiſſimo Dom. Comiti nuper *Joanni Lázár*, L. Baroni de Gyalakuta, Statûs & Excelſi Reg. Gubernii Conſiliario Intimo, nec non Incl. Statuum & Ordinum Trium Nationum Præſidenti, & Supremo per M. Principatum Transſilvaniæ Venatorum Regalium Magiſtro enupta. (ooo) *Sara*, Juſtiniano Transſilvanico, Excellent. Dom. *Paulo* Comiti de *Bethlen* Statûs & Exc. Reg. Gubernii Conſiliario &c. (§. 191. *n.* 5.) in vnione Conjugali dilectiſſima. (oooo) *Clara*, Ill. Dom. *Davidis* Com. de *Betlen* Conjux fidiſſima. Michaëlis II^di^ Teleki, Filius *b.*) natu ſecundus, *Michaël* III^tius^, qui in Curriculo Stu-

diorum

diorum Claudiopolitano, ſub Præſidio Clar. Matthæi I. Baczoni *Exercitationem Theologicam de Bonorum Operum Neceſſitate*, An. 1718. concinnavit, defendit & edidit, poſtmodùm S. C. R. & Ap. Majeſtatis Camerarius Aulicus, nomine Provinciæ publico ad S. Reg. Majeſtatem An. 1741. Deputatus, Conſiliarius, juxta & Supremi in Transſilvania Exactoratûs Præſes, ex Conjuge Ill. Comitiſſa *Clara Bethlen*, octo thalami Pignora ſuſcepit: *Juditham*, *Juliam*, *Chriſtinam*, *Catharinam*, *Sigismundum*, *Michaelem* (qui IVtus dicebatur) *Joſephum* & *Stephanum*; qui, præter Michaëlem in ætatula adhuc Cœlis transſcripti ſunt. *Michaël* vero IVtus S. R. I. Comitum *Teleki* de Szék, (Maritus Illuſtr. Heroidis *Rachelis Kendeffi*, I. D. *Gabrielis* quondàm *Kendeffi* de Malomviz, ex Conjuge Magnifica D. Lib. Baroniſſa *Suſanna Bánfi* Natæ) dum ætatis ſuæ 31mum ageret annum, anno vl. 1761. 4. Sept. in Oppido *Aranyas-Gyéres*, ſuper gradus Palatii ſui, Occidente ſole, verba (mecum, qui hæc ſcribo vix tum ex delapſis lapidibus liberato: eram enim Patroni hujus è Collegio Enyedenſi Alumnus) fundens, Frontiſpicii (vt vocamus) lapidei, Cæmentariorum labori tunc ſubjacentis, ruinâ, nec opinatò factâ, oppreſſus, 6ta Menſis ejusdem, preces inter ardentiores, Chriſto beatam animam reddidit. Die 20ma Sept. ſepulcro inpoſitus; anno verò 1762. D. 13. Jun. funebri cerimonia cohoneſtatus, cadaver ſuum, *Hagymás-Lapoſinum*, Diſtrictûs Kővárenſis, ubi Majorum ſuorum habebatur Mauſoleum, transferendum reliquit. *Michaëlis IIdi Teleki* Filius natu 3tius, Ill. D. Sacri Rom. Imp. Comes *Samuel Teleki* de Szék, S. C. R. Majeſtatis

Generalis Campi Vigiliarum Præfectus ex Ill. Com. *Maria Ötves*, Matrona verè Spartana, Pater Ill. Domini S. R. I. Comitis *Emerici Teleki* de Szék, Incl. Tab. Reg. Jud. Adſeſſoris Actualis, §. 191. *n.* 5.

e. Illuſtriſſimæ Familiæ Imperialis, Cui hæc pauca conſecravimus, ultimum fuit decus, *Michaël IIdus Teleki*, Magni Michaëlis Proles natu 6ta (*n. c.*) Supremus Capitaneus Diſtrictus Kövárenſis, qui & inter Scriptores locum invenit. Hic enim Tractatum Politicum *Joannis Adami Weberi* in Hungaricum ex Latino convertit, dicatumque Michaëli II. Apafi, & inſcriptum: *Fejedelmi Lélek, avagy a' jó Fejedelemnek ſzükſéges ajándéki*, Claudiopoli 1689. 4to, emiſit. Quæ de eo ad tempora revolutionum Rákótzianarum pertinent, iis hìc nullum nunc locum damus.

69. MICH. TOFEVS, Superintendens §. 233. n. 2. qui intrepidè, tam in Cathedra, quam regimine, agenda egit, dixitque dicenda; Conciones quidem chartæ non mandavit, ſed plures earum publicè recitatas, juſſu Principiſſæ, Annæ Bornemiſza, *Stephanus Tiſza-Ujhelyi*, & *Joan. Keſzei de Óvár*, uterque Principiſſæ à manu, calamo exceperunt. Sacros in Pſalmos Sermones hoc modo conſignatos, ac à Tofeo perlectos, ipſa Principiſſa excudi juſſit, ſub titulo: *A' Szent Sóltárok Reſolutioja.* Kolosv. 1683. 4. Similem in modum collectas ejus Conciones, in Libros, *Judicum* ac 1. *Samuelis*, & *Evangelium S. Matthæi*, prelo non mandatas, meritò dolemus. Multa Tofeus, docendo, agendoque, Eccleſiis Helv. Conf. addictis, profectò profuit.

67.

70. STEPH. F. TOLNAI, Professor Claudiopolitanus. Vid. §. 259. n. 2. Fuit alter quoque STEPH. TOLNAI, Georgii I. Rákótzi & Principis & antea Privati à Sacris, qui Consolationem Academiæ Vitebergensis Hungarica donatam civitate, emisit, Albæ Juliæ, 1632. 4.

71. NIC. K. TÓTFALVSI, jure meritoque §. 268. 3. laudatus, & de multiplici quoque eruditione sanctissimè laudandus, duos reliquit Apologismos, hungaricum unum, alterum latinum: non deerant enim Zoili, qui nostrum vilipendebant, & exantlatos ejus in patriæ felicitatem labores, inmortali dignos encomio, mirè contemnebant. Mihi certè desunt verba, quibus tantum Virum condignè celebrem. Memorata ejus sunt: 1.) *Apologia Bibliorum An. 1684. Amstelodami impressorum, vt & Orthographiæ in iis observatæ.* Claudiop. 1697. 8. 2.) *M. Tótfalusi Kis Miklósnak maga Személyének, és különös tselekedeteinek Mentsége; melyet az Irigyek ellen, kik a' közönséges Jónak ez aránt meg-gátolói, írni kénszeríttetett.* Kolosv. 1698. 8. Liber rarissimus, vtpote cui publica lux interdicta fuerat.

72. STEPH. K. TSENGERI, Albæ Juliæ Magistris usus Alstedio, Bisterfeldio, Piscatoreque; Lugdunum Batavorum postea salutavit. Istic An. 1654, sub Præsidio Joannis Cocceji, Disputationem de Potentia Verbi Divini defendit. Ibidem, anno eodem 30. Mart. *Disputationem Philosophicam de usu rationis humanæ in Theologia, ac quæstionibus Fidei*, sub Præsid. Adr. Heerebord. Redux in Patriam, Pastor Claudiopolitanus primùm, postea Fagarasensis, creatus est. Anno verò 1668. Cathedram Theologicam in Collegio nactus est.

Enyedensi, cum Curatoratûs Officio. Mox denique ab Ecclesia Enyedensi Vocatione ad Pastoratum honoratus, & demùm Fratrum Tractûs vicini Senior factus; tot oneribus succubuit, in Synodo Generali Maros-Vásárhelyensi An. 1671. forti apoplexiâ tactus, & triduo post, i. e. 15. Jun. ibidem, sepulturâ honoratus. Composuit Doctus Vir *Politiam Ecclesiasticam*, nunquam tamen editam.

73. MICH. TSEPREGI, alias *Turkóvits*, ex Hungaro factus Transsilvanus, varia pro bono publico, sub Principe Apafio Imo, servitia obiit. In Hungaricum convertit: 1.) *Tractatum Perkinsii de Casibus Conscientiæ*, edendumque curavit Amstelodami, 1648. 12. 2.) *Epistolam Pauli Gyúlai*, editam Cibinii, 1663. 4. *Vid.* §. 271. *n.* 6. Hic Noster Genitor exstitit *Michaëlis*, Avusque *Francisci Tsepregiorum*, Professorum Claudiopolitanorum.

74. MATTHIAS VÁRADI, Med. Dr. & Ecclesiastes Kézdi-Vásárhelyinus. Itinera sua Academica perfecerat sumtibus Magnif. olim *Pauli Béldi* de Úzon, Consiliarii, Exercituum Ducis, Comitatûs Szólnok Interioris Comitis, Trium Sedium Siculicalium Supremi Judicis Regii, Mariti Susannæ Vitéz, Genitoris Clementis ac Davidis Beldiorum, Susannæque, Magnifico Paulo Vesselényi nuptæ. Matthias Studiis incubuit Trajecti ad Rhenum, ubi A. 1666, *de Votis*; & Franequeræ, ubi An. 1669, pro gradu Doctoris, *de Phthisi* disputavit. Edidit etiam Libellum Hungaricum: *Egö Szövétnek.* Franek. 1668. 8.

75. STEPH. M. VÁSÁRHELYI, An. 1625, Kézdi Vásárhelyini in lucem editus, ibidemque pri-

mis

mis humanæ eruditionis præceptis donatus, mox Claudiopolitanum, & inde Albenſe Collegium adiit. Lingvas, Hebraicam, Græcam, Anglicamque condidicit. Nomen magnum eruditione adeptus, Scholarum Kézdi-Váſárhelyenſis & Száſzvároſenſis curam geſſit. Paſtoris deinde munere in Eccleſia Borberekenſi functus eſt; tum, ita volente Principe Rákótzio, Káránſebeſini, Lingvâ quidem Valachicâ, Verbi præconem egit, in ea planè tempora, quibus Barbarorum furiæ eum tractum vaſtarunt, Noſtrumque Bonis, & penè vitâ exuerunt. Acatius Bartſai, novus tum Princeps, Stephanum jurare in fidelitatem ſuam recuſantem, ferreis in compedibus Schæsburgi tenuit, dum ab Eccleſia Fagaraſenſi redemtus libertatem obtinuit. Adhæc ornavit Paſtor Cathedras florentiſſimarum Eccleſiarum, Medio-montanæ, (*Felſö-Bánya*) Zilahenſis, O-Tordenſis, ac ad extremum Claudiopolitanæ, vbi 68vum agens ætatis annum, An. 1693, vivere deſiit. Opera ejus verſantur: 1.) *Fövenyen épült Ház romláſa.* 1666. 8. 2.) *Bányáſz Tsákány.* 1668. 4. 3.) *Kegyes Lelkeket idveſségre táplálò Mennyei Kenyér.* Kolosv. 1691. 12.

76. PETR. VÁSÁRHELYI, Collegii Albano-Bethleniani, traducti Enyedinum, iſtic primus Profeſſor, §. 258. n. 3, 5. Præceptoribus, *Szathmarini* Stephano Váſárhelyi, *Albæ* Alſtedio & Sociis ejus Opitioque uſus, in Batavia & Anglia alios nactus eſt. Fuit ſanè Vir à variis lingvis inſigniter inſtructus, quales fuêre: Græca, Hebraica, Rabbinica, Arabica, Chaldica, quibus junxit etiam Turcicam, cum Principe Bartſaio, Cibinii à Georgio II. Rákótzi incluſus, & à Sacerdotibus Turcis inibi

agentibus eam doctus. Functus enim est redux, à Sacris Acatio Bartsai Principi. *Basirio* patriam repetente, Professoria ei Cathedra Albensis oblata est. Anno 1666. finivit. Opera: 1.) *Politia Ecclesiastica.* 2.) *Exegesis in Apocalypsin Joannis Theologi.* 3.) *Exegesis in Medullam Theolog. Amesii.*

77. BLASIVS UZONI, V. D. Minister Dévensis, antea verò Ludi-Magister Bonyhensis, metaphrasta *Henrici Diest* SS. Th. Doctoris, Libelli cujusdam, quem titulo Hungarico ornavit: *Dávid Parittyája.* Fejérv. 1658. 8.

78. JOAN. ZILAHI, Parochus Siboënsis, & Tractus Silvaniensis Senior, monumentum sibi exegit Opere Hungarico, quod inscripsit: *Az Igaz Vallásnak világos Tüköre.* Kolosv. 1672. 8.

B. 79. SVSANNA LORÁNDFI, Principissa, eruditæ laudis decore conspicua (Vid. §. 260. *n.* 1.) præterquàm quòd Doctorum Opera, in publicam edi jussit lucem, ipsa quoque elucubravit Librum: *Móses és a' Prófêták.* Fejérv. 1641. Nostra, mariti præsidio viduata, Sáros-Patakini plurimùm egit, Collegiumque ibi situatum ad eum evexit gradum, quo non se illud altiùs unquam extulit. Susanna demùm, vbi Natos suos fatis functos, Provinciæque conspexit conversionem, supremum diem explevit.

80. C. SZIDONIA PETRÖTZI, Stephani Petrötzi filia, & Illustr. Comitis Laurentii Pekri Conjuga, contexuit: 1.) *Keresʒt nehéz terhe alatt el-bágyatt ſzíveket éleſztö jo illatu XII. Liliom.* Kolosv. 1705. 12. Cibinii, dum propter maritum suum, innocens detineretur, ex *Joannis Arnd* Scriptis concinnavit. Recudi fecit An. 1764, Neptis Auctricis, Ill.

Ill. *Polixena* Lib. Baronissa *Daniel* (§. 280. *n.* 67.) 2.) *Jo illattal füstölgö igaz Szív.* Lötse 1708. Ex Arndii itidem Scripto. 3.) Joannis Mayeri SS. Th. Dris Opusculum quoddam è Germanico in Hungaricum convertit. Editum Francofurti 1692. 12.

§. CCLXXVI.

3. LVTHERANI: Michaël *Adami*, Stephanus *Adami*, Michaël *Agnethler*, Simon *Albelius*, Magister Martinus *Albrichius*, Joannes *Albrichius*, Stephanus *Andreas*, Joannes *Bakoss*, Simon *Basch*, Bartholomæus *Bausner*, Petrus *Besodnerus*, David *Czak*, Thomas *Fogaraschinus*, Valentinus *Frank*, Joannes *Francisci*, Mag. Marcus *Fronius*, Valentinus *Greissing*, M. Georgius *Haner*, David *Hermannus*, Georgius *Hutterus*, Georgius *Krauss*, Elias *Ladiver*, Mag. Petrus *Mederus*, Matthias *Miles* (Milesius) Andreas *Oltardus*, Michaël *Pancratius*, Laurentius *Töppeltinus*, Joannes *Tresterus*, Georgius *Tutius*, Isacus *Zabanius*.

1. MICHAEL ADAMI Media-Transsilvanus, post Scholas patrias, Lipsiam salutavit, ibique specimen progressionis dedit, *Dissertationem de Potentia Dei*, 1690.
2. STEPH. ADAMI Kis-Selykensis, An. 1691. Dissert. & Disputationes quasdam Vittembergæ, in

in 4ta forma, vulgavit, quales ſunt: 1.) Diſput. Theologica *de primis Chriſtianis, Adamo & Eva*, ex Gen. 3. 2.) Materia Philoſophica ex Theologia Naturali *Veritatem Eſſentiæ Divinæ concern. &c.* 3.) Diſſ. Moralis *de Conſultatione.*

3. MICH. AGNETHLER Cibinienſis, in lucem emiſit 1.) Exercitationem Ethicam *de Bono hominis ſupremo, ejusque inſtrumentis*, Thourni 1678. 4. 2.) Diſſertationem Theologicam *de libero arbitrio è formula Chriſtianæ concordiæ, &c.* Vittebergæ 1680. 4.

4. SIMON ALBELIVS Corona-Tranſilvanus, Gymnaſii Coronenſis Rector An. 1616-1619, & ejusdem Vrbis poſtea Paſtor, in oris exteris, eruditionis gratia, verſatus, hoc progreſſionis litterariæ ſpecimen dedit: 1.) *Diſſert. de Iride, Halone, Virgis Parrheliis & Paraſelenis.* Vittemb. 1615. 4. In patria tandem: 2.) *Jo. Amos Comenii Janua lingvarum reſerata curâ S. Albelii.* Coronæ 1638. 8.

5. M. MARTIN. ALBRICHIVS Medienſis, Rector Gymnaſii Coronenſis, tandemque Paſtor Reſonenſis & Capituli Decanus, Vir egregius, & Barciæ ejus ætatis lumen dictus, cujus exſtant: 1.) *Synopſis Logica*, impreſſa Coronæ 1655, 8vo, plag. 16. 2.) *Metaphyſica*, edit, Coronæ 1657, 4to. Sunt & alia quæ ipſi adtribuuntur Scripta.

6. JOAN. ALBRICHIVS, Coronenſis, AA. LL. Magiſterium conſequutus eſt Vittembergæ 1683, quo anno ibidem publici iuris fecit Diſſertationem *de myſterio SS. Trinitatis à primis N. T. fidelibus cognito & credito, ex angelica conceptionis Joan. Baptiſtæ denunciatione Luc. 1.*

7. STE-

7. STEPH. ANDREAS Cibinienſis, ſcripſit Diſſert. Theologicam *de Eccleſiæ Catholiciſmo*, edit. Argentorati 1657. 4.

8. JOAN. BAKOSS Cibinienſis, lingvæ germanicæ culturam atque elegantiam depromturus; Opuſculum hac inſcriptione vulgavit: **Kurz, und recht-mäßiger Grund der hochteutschen Sprach, wie auch deroselben Schreibrichtigkeit, von I. B. C. in Herrmannstadt**, 1677. 12.

9. SIMON BASCH Cibinienſis, in lucem expoſuit: 1.) *Diſſert. Philoſophicam de Materia prima Peripatetica*, adverſus Ildephonſum de Pennafiel, & 2.) *Aſtronomicam de Stellis erraticis extraordinariis, ſeu Cometis*. Vitteb. 1659. 4. Adde his MS. Opuſculum *de acerbis Tranſſilvaniæ viciſſitudinibus*. 4.

10. BARTHOLOMAEVS BAVZNER, Med. Dr, Saxo-Tranſſilvanus, ſcripſit, anno 1656, de Harmonia membrorum corporis humani.

11. PETRVS BESODNERVS Cibinienſis publicam fecit *Bibliothecam Theologicam*, Francofurti 1608. 4. iterum 1610. 4.

12. DAVID CZAK Coronenſis, AA. LL. Magiſter, cujus ingenii monumenta ſunt: 1.) *Diſputatio publica de Myſterio Prædeſtinationis*. Viteb. 1666. 4. 2.) *Elenchus Hugonis Groii in Aggæum Prophetam*. Viteb. 1667. 4.

13. THOMAS FOGARASCHINVS Coronenſis, ibidemque An. 1626. Scholæ Rector, ſcripſit: 1.) *Diſſertationem de Prædicamentis reſpectivis*. Dantiſci 1623. 4. 2.) *Diſſ. de cauſis gravitatis Juſtificationis*. Dantiſ. eod. anno. 3.) *Diſput. Theologicam Scholaſticam, de Divina apud Creaturas omni-*

præsentia carnis Christi. Dant. 1624. Singulas harum defendit Præside Andrea Hoiero.

14. VALENTINVS FRANCK, Judex Regius Cibiniensis & Nationis Saxonicæ Comes, concinnavit Libellum eruditum, quem inscripsit: *Breviculus Originum Nationum in Transsilvania, præcipuè Saxonicæ.* Claudiopoli 1697. 12. Sæpiùs postea utilitas Opellæ excudi meruit. Imprimi etiam curavit Librum quendam *Pyrotheticum.* Vid. Czwitting p. 158. Juvenis, Altorfii Scientias quæsivit An. 1666. ubi Dissertationem Moralem de æquitate defendit. Regressus in Transsilvaniam, præter memorata Officia, Consiliarius quoque salutatus est.

15. JOAN. FRANCISCI, Altorfii, A. 1678, gradum Doctoris in Medicina adeptus est. Vitam, quam in Germania ducebat honoratam, relinquens, Coronam, quæ patria Nostri erat, repetivit, ibique Conjugii expers finivit. Ejus sunt, *Memorabilia aliquot Transsilvaniæ.* Vitebergæ 1690. 4. Huic tribuit *Cl. Petr. Bod* Disputationem Inauguralem pro gradu Doctoris in Medicina, habitam Altdorfii, *de Paralysi ex Colica*, An 1678. in 4. At eam à *Paulo Francisci* Corona-Transsilvano, scriptam & defensam, docet *Czwittinger*, qui Paulum Poliatrum tunc Vunsidelensem memorat.

16. M. MARC. FRONIVS Pastor Helzdorffensis in Barcia, (seu Districtu Coronensi,) ac tandem Coronensis, & Capituli Decanus Celeberrimus; quem minùs rectè inter Rectores Coronenses refert *Schmeizel, Dissert. Epist. p.* 110; dum Wittebergæ viveret; conscripsit Disputationem *de Quæstione: Eccur præ se ferat aliud, aliud animo destinet Deus?* Aliam verò: *De Totius & Partium Distinctione.* Redux in patriam,

triam, nec hic calamum abjecit, ſed elucubravit Opera, partim *impreſſa*, in *MSS.* partim latentia, vt ſunt: 1.) *Tuſculanæ Heltesdenſes* (i. e. Helzdorffenſes) excuſæ Coronæ, typis Lucæ Seuleri Med. Dris, per Stephanum Müller 1704. Sunt Diſſertationes Theologicæ & Philoſophicæ; quarum etiam exſtant Tabulæ ſynopticæ MSctæ. 2.) *Exul Pſyche.* Opuſculum Theologicum, Coronæ impreſſum. 3.) Bußpredigten excuſ. Coronæ. 4.) Grundſprüche der heiligen Schrift; cum explicatione puerorum captui adcommodata: quo adhuc Opuſculo utuntur pueri in Scholis Coronenſibus. 5.) *Theologia* germanico idiomate, anno 1702. tradi cepta MS. 6.) *Curſus Theologicus* in Tabellis, incompl. MS. 7.) *Catechismus Lutheri commentatione illuſtratus* MS. 8.) *Hiſtoria Biblica*, inde ab orbe conditio, ad usque Meſſiæ adventum MS. An. 1690. 9.) *Diaconus Barcenſis* MS. 10.) *Æſtivæ Muſarum umbræ* MS. 1690. 11.) *Hypotheſes de Vocatione.* 12.) Sunt & alia minora ingenii ejus monumenta. Obiit Coronæ 1713, 14 Apr. Mortis ejus hiſtoriam, THOMAS TARTLER, in *Cathalogo Paſtorum Barcenſium*, ſic tradit: „Hydropem, Phthiſin, & quæ „ non alia, uſu Pilularum mercurialium, ab ho„ mine inperito, Medicinæqne planè neſcio, Co„ lono Neudorffenſi, uſurpatarum exaſperans, „ tumore gutturis, ejusque & præcordiorum in„ flammatione necatus, ætatis ſuæ anno 54.„ Tartlerus hic (ſi modicum diverdiculum facere fas ſit), cujus verba adduximus, Coronâ oriundus, An. 1731. ex Academia Halenſi redux, in Gymnaſio Coronenſi fuit ſucceſſivis vicibus, Lector, Con-Rector & Rector, tum Diaconus Co-

ronen-

ronensis, & An. 1751, 20. Maji Pastor factus Oppidi Prasmar (Tartel=Aue,) ubi, ob singularem fidem & curam, quam 1756, tempore pestis ibidem serpentis, præstitit, Monetâ aureâ à Sacr. Cæsarea Majestate donatus est. Dedit Vir eruditus: 1.) *Cathalogum Judicum Quæstorumque Coronensium & Pastorum Capituli Barcensis.* 2.) *Diarium rerum memorabilium Barcensium*, ab A. 1716, ad 1750. 3.) *Brevissimam & Verissimam Deductionem, quòd Barcenses ipsi, sint etiam Teutones vel Saxones in Paivilegio Andreæ II. d. d. An. 1224. allegati, &c.* Quæ à multis descripta sunt. Mort. est Tartler 1770, 8. Febr. Prædecessorum Tartleri, in Parochia Prasmarina, unus erat MARTINVS ZIEGLER (ex Rectore Gymn. Coron.) ab An. 1705 ad 1713, qui non minore, quam hic, sedulitate, memorabilia Barcensia, collegit, & in Manuscripto reliquit, sub hoc titulo: *Virorum Coronæ Illustrium Vita, Honores & Mors, ab An.* 1549, *ad* 1687. (sed & ultra tandem continuavit) *Congessit Mart. Ziegler Coronensis.* Prasmarino ad Cathedram Brenndorffensem traspositus erat. Horum, in colligendis & consignandis rebus Barcensibus, industriam, cum sua adæquarunt: LVCAS COLBIVS, Pastor Rosnaviensis, & Capituli Decanus, 1753. vitâ functus, in *Codice Privilegiorum Capituli Coronensis*; & GEORGIVS MATTHIAE Heltesdensis, ab A. 1756, ad 1768. (quo, d. 1. Nov. obiit) Pastor Brenndorffensis, in *Barcia Erudita*, aliisque Consignationibus, & cumprimis *Notis* illis, quas concinnavit ad MARCI FVCHSII (aliàs *Vulpini*, Pastoris Rosonensis & post Coronensis) *Chronicon, seu Notationem Historicam Rerum gestarum in Unga-*

ria & Transsilvania ab anno Christi 1586, *usque ad hæc nostra tempora.* NB. Hoc illud est *Chronicon*, quod, cum Continuationibus suis, promisso Tomo IVto *Scwandtneriano* Scriptorum Rerum Hungar. inserendum fuerat. Plurimum Manuscriptorum (ac typis quoque editorum Operum, ab Eruditis Transsilvanis dudum elaboratorum, sed jam rarissimorum; quibus accensemus etiam *Libros Anagrammatum Mederi*, inferiùs laudandi), qualium hac *Notâ* meminimus, copiam, ingenti cum gaudio reperimus, legimus & ad describendum obtinuimus, ex eruditis & raris Collectionibus, admodùm Reverendi ac Clarissimi Viri, D. GEORGII DRAUDT Coronensis, Pastoris (postquam Gymnasii Rector, & Diaconus Coronensis, inde Pastor Wolkensis functus fuisset) Oppidi florentissimi Zeidensis (*Fekete-balom*) in Barcia: cum non pridem ex *Itinere botanico*, ad alpes Zernenses (*Zernest*) instituto, ad Eum, hospitaliter & amicè nos excipientem, divertissemus.

17. VALENTIN. GREISSING, Rector Gymnasii Coronensis, de quo, & ejus Operibus *Vid.* §. 264. *n.* 2.

18. M. GEORG. HANER Schæsburgensis, post adeptam in Transsilvania Scientiarum necessariarum insignem cognitionem, ampliùs juventutem suam in Literis Vitebergæ exercuit, eodemque tempore, divulgavit 1. *Subjectum Philosophiæ Moralis Speciale.* Viteb. 1691. 2. *Lustrationem Hebræorum ad explicationem* Psal. 51. 9. & Hebr. 9. 13. Viteb. 1692. 3. *Historiam Ecclesiarum Transsilvanicarum inde à primis Populorum Originibus ad hæc usque tempora.* Francofurti & Lipsiæ 1694. Ex hoc sanè Opere, meritò non nemo scripsit

Nostrum,

Noſtrum, *Paſtorem Luther. antiquitatum de Transſilvania conquirendarum avidum*, & *fide dignorum manuſcriptorum lectorem diligentem.* Ex Germania ſe domum convertens, & Paſtoris munere fungens, Superintendentis condecoratus eſt honore; §. 240. *n. 6.* ſicque occaſionem nactus opportunam, Inſtrumenta in Capitulis adſervari ſolita legit per quàm diligentiſſimè & percenſuit, pleniùsque laudatam Hiſtoriam contexuit, & emendanda in ea emendavit. Hæc ſub titulo *Hiſtoriæ Transſilvaniæ Eccleſiaſt. contiuuatæ* & *auctæ*: cum compluribus aliis hoc genus Scriptis, prelo dignis; adſervatur in Bibliotheca Filii. *Vid.* §. 281. *n.* 9. 4. Ejus etiam eſt opus Manuſcriptum: *Compendium Privilegiorum Ordini Eccleſiaſtico Saxo-Evangelico in Transſilvania Variis ab Imperatoribus, eorumque Locumtenentibus Clementiſſimè conceſſorum.* Adornatum à *M. Georg. Haner Schæsburgenſi, h. t. Paſtore Medienſium*, & *almæ Univerſitatis Eccleſiaſticæ Syndico Generali* 1717.

19. DAVID HERRMANN Medienſis, Paſtor Arbegienſis, poſtea Muſchnenſis, & circa annum 1655. Sabeſienſis, ſequentia reliquit Manuſcripta: 1. *Annales Politici* & *Eccleſiaſtlci Rerum Transſilvanicarum.* Hos *Czwittinger* dicit *accurratiſſimos*, Celeberr. verò *Bodius* non ex omni parte ad bilancem coupoſitos judicabat. 2. *Ruina Tranſilvaniæ.* 3.) *Jurisprudentia Eccleſiaſtica Lutheranorum Tranſilvanenſium*: quam auxit, & in quibusdam capitibus modeſtè limitavit, I. S. C. T. N. P. S. His litteris indigitatum dicit Cel. *Bodius*, *Joh. Simonium Cibinienſem Transſilvanum Notarium Provincialem Saxonum*; quem ſimul dicit Virum præſtantiſſimum fuiſſe tempore Michaëlis I. Apafi, id

quod

quod in Notis MSS. *ad Schmeizelium* reperit; at in *Notis* pariter Manuſcriptis *Georgii Matthiæ*, ſuperiùs laudati, earundem litterarum explicatio hæc eſt: *Jo. Scharſius Cibinio-Tranſilvanus nunc Paſtor Sabeſienſis.*

20. GEORG. HVTTERVS Cibinienſis, auctor eſt: 1.) *Diſſ. de diſtinctione ſuppoſiti à natura.* Vitteb. 1689. 4. 2.) *Diſſertationis de Conſulibus Senatuque ſpeciatim Cibinienſi. Vitteb.* 1690.

21. GEORG. KRAVSS Saxo Transſilvanus, ſcripſit Opus, ſub titulo: **Ausfürliche Verzeichnung des Elendes und der Noth, welche von An 1599, bis 1605, Schäsburg und andere umliegende Oerter erlitten.**

22. ELIAS LADIVER, de quo & Scriptis ejus argumenti Philoſophici *Vid.* §. 274. 2.

23. M. PETR. MEDERVS Czeidenſis, Magiſter Philoſophiæ & Poëta Laur. Cæſareus, Vir magnus, vix tamen Orbi Erudito notus, de quo paucis diſſerere, dignum maximè videtur. Liber Eccleſiæ Zeidenſis, quem legere mihi datum eſt, docet, quòd Hic parentibus ruſticis Zeidæ natus fuerit: ſed relicto aratro Gymnaſium Coronenſe ſalutavit, ibique primùm famuli conditione uſus eſt. Poſtmodùm, accepto à matre uno quinario (i. e. xgeris 5.) Roſtochium conceſſit, ubi *Magiſter Philoſ.* & *Poëta Laureatus* ſalutatus eſt. Rediit Zeidam germanico habitu, cujus nodulorum foramina, reliquasque aperturas in veſte germanica valde neceſſarias, Petro ſomnum capiente, ipſa mater, ex conmiſeratione (non enim familiaris adhuc habitus germanicus in Transſilvania erat) albo conſuit filio. Petrus manè ſurgens, blandè adlocutus matrem, rogat, ut ſuturas ſolvat,

vat, cum tales esse debeant Germanorum vestes. Cui mater respondit: Du armer Piz (Petre) ich dachte, es wäre gar ein zerrissenes Kleid, darum wolte ich die Löcher zunähen, ꝛc. Fuit creatus 1638. Lector Coronensis, 1640. ibidem Rector, 1649. Pastor Honigbergensis (*Hermaniensis*,) 1653 Zeidensis, 1654, 19. Nov. Coronensis. Fuit Capituli Barcensis per 17. annos Decanus. Obiit 1678, 11. Jan. Anagramma: *Tu semper dures*. Reliquit & Libros & Liberos. *Liberos*, ex Margaretha, Michaëlis Forgáts Senatoris Coronensis filia, *Assarellam* indolis nobilissimæ juvenem, & *Asnath* filiam virtuosissimam: reliqui enim minorennes decesserunt. *Asarela Mederus*, 1660, 28. Jul. natus, Academias Italicas, Paduensem imprimis, adiit, reduxque multâ eruditione, Polyhistoris nomen ab Eruditis Coronensibus promeritus est; sed inopina morte, 1689, 18. Dec. circa 10. Vesp. vitâ excessit; relinquens viduam Annam, Laurentii Töppeltini filiam, quam 1687, 13. Apr. duxerat. *Asnath Medera*, patre moriente, erat adhuc virgo, in humanioribus versatissima, quæ latinæ præsertim lingvæ specimina dedit & ore & calamo non contemnenda. Nupsit verò 1680, 16. Jun. Joanni Chrestels Civi Coronensi; quo mortuo, Samuelem Kölescrium (§. 280. *n*. 35.) maritum sequuta est: abs hoc, divortium urgente, avulsa, nec judicio contenta, Viennam ad Solium August. Caroli VI. Imperatoris se contulit, ubi & Catholicam amplexa est Religionem. Rediit 1736. Cibinium, inde Coronam, ubi 1738, in eadem, qua fuerat nata, fornice, vitam terminavit, sepultaque est in Templo PP. Soc. J. Monasterii DD. Petri & Pauli. *Libros* autem Petr.

Mede-

Mederus reliquit hos: 1.) *Anagrammatum Libros Tres* excuſos *Roſtochii* 1638, 12mo. Vbi etiam, ad calcem, Diploma dignitatem Poëtæ Laur. conferens, & Adgratulationes leguntur. Sunt etiam Manuſcripta Viri doctiſſimi, mihi quidem viſa: 2.) Petri Mederi Studioſi Coronenſis *Oratiuncula de Corona*, Transſilvaniæ Vrbe, habita in Gymnaſio 1628. 3.) Oratio ſeu *Narratio Hiſtorica*, eorum, quæ in Hungaria ac Transſilvania, annis 1658 & 1659, geſta publicè ſunt. 4.) Ejusdem, *Continuatio Hiſtoriæ* de Transſilvaniæ ac Hungariæ vaſtatione per Turcam 1660 & 1661. facta.

24. MATTHIAS MILES Medienſis, Vir Politici Ordinis Rerum patriarum peritiſſimus, ideoque publico Statuum Transſilvanorum nomine, An. 1686, ad Auguſtam Aulam Viennenſem deputatus, §. 123. *k.* condidit Chronicon Rerum Hungaricarum & Tranſilvanicarum, cui nomen eſt: Siebenbürgische Würgengel. Hermanſtadt, 1670. 4. Excurrit hoc Chron. ab An. 1501 ad 1599.

25. ANDR. OLTARDVS, Paſtor Primarius Cibinienſis, & cognominis Capituli Decanus, An. 1650, Dominica *Jubilate* (8va Maji) Superintendente Chriſtiano Barth Viſitationem celebrante, Sacrum Cibinii ſermonem publicè recitavit, quo Eccleſiarum Capituli Cibinienſis ad Auguſtanam Confeſſionem tranſitum enarravit. Concio ipſa, cum connexis quibusdam Monumentis excuſa eſt Cibinii, A. 1650. 4.

26. MICH. PANCRATIVS Sabeſienſis. „ Avus „ illi fuit *Georg. Pancratius* Auſtrius, qui ſub *Baſta*, Cæſareanorum militum Præfecto, ſtipen„ dia meruerat; bonitate verò Provinciæ allectus „ ſedem rerum ſuarum Sabeſii fixerat, ubi 1606,

„ pater *Martini* factus eſt, qui oratoriis ſtudiis „ favorem Principis Gabrielis Bethlenii ſibi conci- „ lians, præter ſpem, Kelnicenſium (*Kelnek*, in „ Sede Sabeſienſi) Antiſtes factus eſt, quum Rei- „ publicæ addicturus eſſet operam. Atque hoc patre Martino natus eſt *Mich. Pancratius. Schmeitzel Diſſ. Epiſt.* 87; qui ſcribit natum fuiſſe 1631: ſed primam lucem vidit 1632, 28. Sept. matre Eva Wegneriâ Cive Saxopolitana. An. 1644. parentibus orbatus, venit Heltam, ibique nactus eſt Fautorem, ejus loci Paſtorem, Jacobum Schnitzlerum. Hinc ſe, Studiorum cauſa, in varia contulit loca, puta: in Scholam Claudiopolitanam; inde 1649. in Gymnaſium Poſonienſe, 1650. Tyrnaviam, moxque Viennam & Noribergam, 1653. Wittebergam. Poſtea, Lipſiam, Jenam, Herbipolim, Altorffium, Moguntiam, Ingolſtadium, cet, perluſtravit. Tum, Coloniæ Agrippinæ, 1656, à Joanne Riedeſel, Landgraviatûs Haſſiæ Mareſchallo hereditario, ad filios ſuos erudiendos vocatur. Non multo poſt, Gieſſæ, Marburgi & Juliæ ſtudiis incubuit. An. 1657. Hamburgum profectus eſt, unde à Joachimo Brockdorff, Equite Holſato evocatur, filiisque ephorus præficitur; cum quibus in Academiam miſſus eſt Roſtochienſem, ubi Lauream in *Utroque Jure* adeptus eſt. „ An. 1666., Eperjeſinum in Hungariam evocatus, in novo ibidem „ Collegio Prudentiam Civilem docuit. Vige- „ ſimo poſtquam anno extra patriam ſudaſſet, „ à Cibinienſibus evocatus eſt, ubi mox in in- „ vidiam Superiorum prolapſus, Neocomium „ (al *Neovilla*) per unum annum ſeceſſit. Hinc „ Mediam abiit, & ibi Paſtor factus; An. 1686.

4. Nov.

„ 4. Nov. in Episcopum electus est. *Schmeizel p.* 87, 88. Diem obiit 1690, 11. Julii. Vivit tamen eruditis in Operibus, quorum hæc mihi innotuêre: 1.) *Dissertatio de Juramento Perhorrescentiæ.* Rostochii 1661. 4. 2.) *Exercitatio Politico Juridica de Imperio & Juribus Potestatis Imperantium.* Conscripta & ventilata in Collegio Eperjesiensi, impressa verò Cassoviæ, 1668. 4. 3.) *Politica Extemporalis*, cujus in priori Opere, §. 24. meminit. 4.) *Tractatus Politico-Historico-Juridicus*, *Juris Publ. Regni Hung.* Cassoviæ 1668. 4to. Opus dedicatum Principi Michaëli I. Apafi. Quæ de Siculis Saxonibusque scripsit, non omnibus probantur. 5.) *Tractatus de Jure Militari.* 6.) *Grammaticalia quædam.* Vid. *Schmeiz. l. c.* ubi etiam ait: „In re-„bus præsertim Transilvanicis Tomos XV. com-„pillasse, qui in Manuscripto hærent ex Amici „Litteris didici.„ Porrò, Pancratius exsistens Pastor Mediensis & Decanus Generalis, dedit epistolam eruditam (apud Colbium, pag. 711. recitatam) ad Capitulum Barcense, in qua meminit *Annalium* suorum *Ecclesiasticorum*; nec non Anonymi *Tractatûs de Ecclesiis & Scholis Transsilvanicis*, quem M. Joanni Hontero Pastori Coronensi transmisisse se ait, vocatque verè aureum. Neuter autem horum nobis visus, & frustra hucdum quæsitus.

27. LAVRENTIVS TOPPELTINVS Mediensis, doctore & ductore *Isaaco Basirio*, solida Studiorum fundamenta Albæ Juliæ posuit; ivit tandem Altorfium, ibique emisit Librum An. 1661, de conformitate ac difformitate Legum Saxonum Transilvanorum cum Jure Civili Romano. Redux in Transsilvaniam matrimonii legibus se sub-

misit: rogatus tamen ab Andrea Fleischer, cum Filio ejus Tobiâ, denuò Academias exotericas repetivit. Peragravit hac vice, Germaniam, Italiam & Galliam, fuitque felix itinerum partus, insignis hoc nomine Libellus: *Origines & occasus Transsilvanorum, seu erutæ Nationes Transsilvanicæ, earumque ultimi temporis Revolutiones, Historica narratione breviter comprehensæ.* Lugduni 1667. 12. Coronæ Transsilvanorum mortem oppetivit. Ejus etiam Opusculum censetur in MS. *Articuli ad justam & æquam Pastoris electionem.*

28. JOAN. TRÖSTERVS, (*Tröster*) Cibinio-Transsilvanus, SS. Theol. & Philosophiæ Medicæ Studiosus dedit: Das Alt- und Neu-Teutsche *Dacia.* Nürnberg, 1666. 12. *Joannis* quoque *Betlenii* Historiam Transsilvanicam fecit Germanicè loquentem, inscripsitque: Das Bedrängte *Dacia.* Reliquit & alia Scripta. In Provincia quid gesserit, *Vid.* §. 264. *n.* 2.

29. GEORG. TVTIVS, ab oblivione, qua fermè sepultus est, liberandus; fuit patriâ *Kis-Schenkensis*; qui Transsilvaniâ Wittebergam profectus, Poëta Cæsareus creatus est 1678, 31. Decembris, *Magnifico & Excell. Johanne Frid. Scharffio I. U. D. Comite Palatino Cæsareo & Consiliario Saxonico, &c, caput ejus Lauro Nobili ac lemniscatâ redimiente.* Redux in patriam, factus est Pastor Ecclesiæ Schæseæ, (*Segesdiensis*) Edidit: *Epigrammatum Catonis Christiani Libros Quatuor.* Keresdini 1686. 8. Nuncupavit *Georgio Franck*, Valentini, Comitis Nationis Saxonicæ (*n.* 14.) filio, filio item Johannis *Lutsch*, *Michaëli.* Adjecit *Appendicem* Ritûs & observationum quarundam, de Coronatione Poëtarum, cum privilegio Poëtico.

30.

30. ISAAC. ZABANIVS, Rector Gymnasii Cibiniensis (§. 264. *n.* 2.) Philosophica æquè ac Theologica Opera reliquit.

§. CCLXXVII.

4. VNITARII: Benedictus *Árkosi*, Mich. *Dálnoki*, Sam. *Járai*, Valentinus *Radecius*, Michaël Pál *Régeni*, Matthæus *Torotzkai*, Paulus *Tsanádi*.

1. BENED. ÁRKOSI, in *Árkos* pago celebri Sedis Siculicalis Sepsi natus, ac in Schola Hidvégensi, (§. 275. 40.) posteaque Collegio Vnitariorum Claudiopolitano Scientiis occupatus; mox Patavii in Italia Philosophiæ ac Medicinæ se mancipavit, recitavitque Orationem de Philosophiæ ac Medicinæ laude; alteram in encomium Theologiæ. Vtraque typis mandata, formâ 4tâ. Salutata Patriâ, Collegii Vnitar. Claudiopolitani egit Lectorem, formavitque Libros: 1.) De iis Scripturæ locis, quæ professores inter & negatores SS. Trinitatis controvertuntur. 2.) Librum Precationum, juxta Hebdomadis dies & varias peccatorum necessitates, 3.) Alia quoque reliquit Scripta. Nulla earum prelum subierunt.

2. MICH. DÁLNOKI, Lector Claudiopolitanus, *Vid.* §. 265. *n.* 2. Opera ejus luci publicæ exposita, quod sciam, sunt nulla; Scripta habuit varia.

3, SAM. JÁRAI, Ecclesiastes Claudiopolitanus, edidit Opusculum de Divortio matrimoniali.

4, VALENT. RADECIVS, Pastor Claudiopolitanus & Superintendens, patriâ quidem Gedanensis,

at habitatione Tranſilvanus. Opera videſis, §. 245. n. 1.

5. MICH. P. RÉGENI, quem juvenem fuiſſe Vnitarium §. 275. n. 54. innuimus.

6. MATTH. TOROTZKAI, Paſtor Primarius Claudiopolitanus & Vnitariorum Superintendens, (§. 245. n. 1.) Explicationes Locorum Scripturæ à Georgio Enyedi concinnatas, è Latino convertit in Hungaricum, ediditque Claudiopoli, 1619. 4. Exſtat inſuper, ab eo ſcriptus Liber, & inſcriptus: *Kereſztyéni Idveſſéges Tudománynak a' Régi és Új Teſtamentom ſzerint egybe ſummáltatott értelme a' Kerezyéneknek lelki épületekre.* Kolosv. 1632. 12.

7. PAVL. TSANÁDI, Vir cumulatâ eruditione, Profeſſor longos per annos Claudiopolitanus, & in Conventu ibidem exiſtenti Requiſitor, dedit Interpretationem Loci, qui legitur Matthæi Cap. XXVIII. ℣. 19. Elucubravit item Reſponſiones quasdam, quas diſce è §. 275. n. 67.

III. Seculo XVIIIvo.

§. CCLXXVIII.

Aureum, quod vivimus, Scientiarum *Seculum*, ſub PALLADE AVSTRIACA, pacem Muſis amicam, durabilem à tot annis, hac in Provincia, quæ continuis antea bellorum flammis ardebat, retinente, plurimis undique Viris enitet Eruditis, qui exaggeratis Ingeniorum dotibus, gloriam multo luculentiorem Natali

tali ſuæ Patriæ expenſam ferunt, quàm acceptam referunt: nos tamen paucos eorum, nunc quidem, memoramus; nec alios, quàm qui datis in lucem Scriptis (licet probè ſciamus, plurimos non ſcribentes, Scriptoribus eruditione antecellere) emicuerunt; nec eos verò omnes, ſed duntaxat, qui functi fatis, livorem contra ſe reliquerunt quieſcentem.

Habebunt olim, procul dubio, Eruditi Transſilvaniæ noſtri ævi, encomiaſtas ſuos, à quibus illis, non ſicut foret à nobis, aliquis fortè & ſplendor adſpergitur: valeant ergò Magni Doctiſſimique Viri, in vivis adhuc agentes, nobis inſalutati, præter unum alterumque, quos aut nuper Rev. ac Clariſſ. Bodius commemoraverat, aut aliorum Auctorum Libris inſcripta jam nomina habent.

§. CCLXXIX.

I. E ROMANO-CATHOLICIS hujus præſentis Centuriæ Viris, à calamo illuſtribus, qui in notitiam noſtram venerunt, ſunt: Petrus Paul. *Aaron*, Alexius *Csató*, Alexius *Cserei*, Volffgangus *Cserei*, Franciſcus *Csernovics*, Georgius *Daróczi*, Martinus *Demeter*, Franciſcus *Faſching*, Tobias *Ferentzi*, Joannes *Fridváldſzki*, Thomas *Gál*, Maximilianus *Höll*, Nicolaus *Jánoſi*, Andreas *Illia*, Samuel *Kál-*

Kálnoki, Didacus *Kelemen*, Francifcus *Kovdts*, Andreas *Kunits*, Stephanus *Lakatos*, Mofes *Léstyán*, Stephanus *Mihdltz*, Ladislaus *Mikola*, Andreas *Peringer*, Antonius *Szeredai*, Gabriel *Szeredahelyi*.

1. PETRVS PAVL. AARON *de Bifztra*, Epifcopus Fagarafienfis Valachorum per Transfilvaniam Græci Ritûs Vnitorum, adeoque Romano Catholicus, publicæ luci expofuit: *Epiftolam Confolatoriam.* Balásfalvæ 1761. 12. 2.) *Definitionem & exordium fanctæ Oecumenicæ Synodi Florentinæ ex antiqua Græco-Latina editione defumtam.* Balásfalvæ apud SS. Trinitatem 1762. 12.

2. ALEXIVS CSATÓ, Religiofus ex Ord. S. Franc. Strict. Obfervantiæ, multos per annos Philof. ac Theol. Profeffor, nec non Provincialis, edidit Opus, quod infcriptum eft: *Deus difcernens*, feu *Differtationes Theologicæ Scholaftico-Dogmaticæ de gratia omnium & prædeftinatione Sanctorum.* Claudiopoli 1739. folio.

3. ALEX. CSEREI *de Nagy-Ajta*, in *Amadéfalva*, five, ut nunc vocant, *Madéfalva*, Pago Provinciæ Siculorum Csik Superioris amplo, ubi perantiquum & nobile Gentis Csereianæ Hæredium eft, nuper dum hanc vivebat vitam, refidere folitus. Afpexit primam lucem *Rákofini* in Curia Paterna 14. Julii An. 1714. Fuit vir per omnem ætatem, vitâ inculpatâ, & vaftâ rerum cognitione, inprimisque Legum peritia præftantiffimus. Dum univerforum in Transfilvania Bonorum Salinariorum Infpector effet, concinnavit eruditum Opufcu-

Opusculum Juridicum, quod inscribitur: *Praxis Procuratoria.* Claudiopoli in 12. primùm An. 1746. iterumque An. 1760. editum. Reliquit complura etiam Manuscripta, quæ de rebus potissimùm Historicis & Juridicis, singulari industria elucubravit. Gubernialis Secretarius subinde renunciatus, inde autem ad Tabulam Regiam pro Adsessore translatus; dum virtutibus, & meritis ejus ampliorum paterent Honorum aditus, iis in flore ætatis, morte ereptus, ad capessenda beatioris vitæ prœmia, An. 1769. Aprili ineunte abiit, magno sui desiderio bonis omnibus relicto. Sex genuit eximii ingenii filios: *Joannem*, *Emericum*, *Josephum*, *Volffgangum*, *Alexium* & *Michaëlem*; filiam unicam *Annam* Ill. Baroni Alexio de Nalátz Tabulæ Regiæ Assessori connubii fœdere sociatam.

In memoriam Viri origine & eruditione nobilissimi, totiusque ejus Familiæ honorem referre hic libet ea, quæ *P. Joannes Szegedi* S. J. in *Synopsi Vitæ Belæ IVti* adtulit, his verbis: „ Multarum, longe ante Uladislai II. Regis Ungariæ „ tempora, inter Siculos florentium, & hodie„ que extantium Familiarum nomina prædictis „ Inclytæ Gentis Constitutionibus (in Villa Agyag„ falva An. 1506. factis) haud inserta sunt, at„ que ut de aliis volente, aut renitente Minerva ta„ ceamus, talis fide Armalium Litterarum est No„ bilis Prosapia Cserei de Nagy-Ajta, cui clarita„ tem Nominis, Armorumque insignia peperit, „ *Blasius Cserei de Barót*, sub Sigismundo Imp. & „ Rege Ung. ad Nicopolim, cum Bajazete Tur„ carum Tyranno infeliciter confligente.

„ Tum enim *Blaſius*, vitæ Regiæ ferociter im-
„ minentem Turcam, penè priùs capite minuit,
„ quàm Rex periculum obſervare potuerit: ſub-
„ inde reſecto Barbari capite, Regiis obtutibus,
„ in cuſpide gladii, pro more eorum temporum,
„ præſentato. Cumque res adeo in arcto poſi-
„ tæ eſſent, vt vel perſonæ ſuæ ſalutem, Rex in
„ fuga collocare deberet; Blaſius periculi Regii
„ ubique comes, cum eodem, lembo piſcatorio
„ Iſtrum trajicit. Et cum edulii nihil ſuppete-
„ ret, quo Regem rabida fame divexatum refi-
„ cere poſſet; evulſas agro ſpicas manibus con-
„ terit, graniſque triticeis, præ cunctis Aulæ
„ dapibus tunc ſapientibus, Regem recreat.
„ A quo, poſt varios in Valachia errores (co-
„ mite ſemper *Blaſio*) Budam reverſo, præter
„ alia tantæ fidelitatis condigna prœmia, *Blaſius*
„ noſter, in perennaturam apud ſeros poſteros
„ tantæ Virtutis memoriam pro ſcuto Gentilitio
„ (quo hodiedum, omnis ejus Poſteritas utitur)
„ An. 1393. conſequi meruit; Virum lorica in-
„ dutum, dextrâ gladium, mitrato Turcæ capi-
„ ti infixum; ſiniſtrâ tres ſpicas triticeas tenentem.

Majores *Blaſii* in Inclita Gente Siculorum præ-
cipuo ſemper loco habiti ſunt, atque militari
cumprimis virtute eminuerunt ſicut Pater quoque
ejus *Michaël* ſub Ludovico I. Hungariæ Rege,
fuitque etiam ipſe ſub Sigismundo Ludovici Ge-
nero Regalis Banderii Capitaneus. Præmia, quæ
pro fidelitate præter nova antiquæ Nobilitati ex
novo virtutis eventu conceſſa Armorum Inſignia
obtinuit, erant: in Transſilvania Dominium Ba-
lásfalva cum tredecim Pagis, in Sirmio autem
tria opulenta Oppida: Kölpény, Szentkelemen

&

& Szent-Demeter. Obiit An. ætatis 94. relicto filio *Matthæo*; qui genuit *Lucam*, virum militari fortitudine insignem; hic in pugna ad Vicum Sancti Emerici prope Albam Juliam An. 1442, sub ductu clarissimi Herois Joannis de Hunyad cum Turcis pugnata, Ducem eorum Mezethum unà cum filio in adjutorium Patris accurrente obtruncavit, genuitque *Antonium* Vice Vajvodam Transsilvaniensem; hic *Franciscum* Joannis Regis Cubicularium seu Camerarium, hic *Matthiam* & *Paulum*. Paulus immortalis memoriæ Herois Nicolai Comitis Zrini militiam, & fortunam cum ducentis equitibus cristatis sequutus An. 1566. ad Oppidum Sziklos, dum Mehemetes Bosniæ Præfectus nocturno impetu per Præsidiarios Szigethanos invaderetur, cum Turcis fortiter pugnans, nec inultus occubuit. Matthias genuit *Georgium* & *Ladislaum*; Georgius Stephanum Bathoreum è Principatu Transsilvaniæ ad Coronam Poloniæ An. 1576. evocatum sequutus, præclaram illi operam cum mille, quibus præerat, equitibus in bello Moscovitico navavit. Ladislao filius fuit *Joannes*, sub Bathoreis Principibus mille & ipse Equitum Dux, (*Ezeres Kapitány*) hic antiquum Familiæ Csereianæ Domicilium Barotino Nagy-Ajtam transtulit, sicque ex eo tempore Inclita hæc Familia antea de Barot prædicata scribi cœpit de Nagy-Ajta, ex Consorte sua Margaretha Henter genuit *Nicolaum*, Principis Transsilvaniæ Georgii Rákoczi senioris Dapiferorum Magistrum, quinque huic fuere filii, *Nicolaus*, *Michaël*, *Georgius*, *Volffgangus* & *Joannes*; Nicolaus ad Portam ferream, Michaël in campis Gyaluensibus, Pro Principe & Patria, cum fero

Chri-

Chriſtiani nominis hoſte Turca fortiter dimicando glorioſè occubuerunt. Georgius vir militaris, ſub principibus Georgio Rakoczi juniore, & Michaële Apaffi, Catapultariorum Equitum Prætorianorum Præfectus fuit, ad Tartarorum Precopitarum Principem Legatus miſſus, multa ibi benè, ſapienterque pro ſalute Patriæ confecit. Vitam quam in Armis egit, in iis etiam ad Eſſecum finivit. Genuit *Samuelem*, *Georgium*, *Danielem*, *&* *Sigismundum*. Samuel & Georgius defecerunt, Daniel etiam An. 1683. dum Vienna per Turcas obſideretur, Tartarorum ſagittis confectus, ſine prole, cum gloria tamen, in campis nobiliſſimæ Urbi ſubjectis, Occubuit. Sigismundus Pater fuit *Samueli* Barotini & Bardoczini, quoad vixit, habitanti; hic autem *Sigismundo* Genitori *Andreæ*, *Samueli* Pyrobolariorum Legionis Gyulaianæ Centurioni, *Georgio* in eadem Legione Locumtenenti Primario, *Michaëli* Magiſtro Protonotario, *Joſepho* Judici Regio Sedis Miklosvár, *Joanni* & *Danieli*.

Wolffgangus alter è ſuperſtitibus Nicolai filiis, ſub Michaële Apaffio Culinæ Principalis Supremus Præfectus, genuit *Joannem*, *Ladislaum*, & *Wolffgangum*, hic filiabus tantùm relictis ſine prole maſcula deceſſit; Ladislaus Diodi apud Sororem Suſannam, Gabrieli Nemes de Hidvég nuptam, in cœlibatu vitam finivit; Joannes mortua uxore, quæ Joannis Saroſi viri apud Transſilvanos à geſtis præcipuis Officiis, & legationibus pro bono Patriæ quaternis & denis vicibus obitis celebratiſſimi filia, incomparabilis autem Heroinæ Sophiæ Comitiſſæ de Daniel, Magni Transſilvaniæ Gubernatoris Comitis Joannis Haller,

ler, nunc relictæ viduæ Matertera erat. Militaria ſervitia Auguſti Poloniæ Regis amplexus, cum mille Equitibus ex Hungaria & Transſilvania lectis, utilem præclaramque illi operam navavit. In Patriam ſubinde reverſus, multa pro bono ejus publice privatimque egit: fuit in expediendis controverſiis Jureconſultus inſignis, in reddendis Reſponſis prudens, & facundus, in perficiendis negotiis ſolers, & felix. Reliquit Vir nominatiſſimus duos filios: *Wolffgangum* Bölönini, & *Nicolaum* Nagy-Ajtæ reſidentes.

Natu minor Nicolai filius Joannes, Principis Michaëlis Apaffi Dapiferorum Magiſter, & poſt Arcis Præſidii ac Diſtrictus Terræ Fagaras Capitaneus genuit *Michaëlem*, de quo infra §. 280. *n.* 12. & *Joannem*; virum variarum Europæ lingvarum, Juris Patrii, multarumque aliarum rerum notitia Conſpicuum, qui feliciter genuit triadem clariſſimam fratrum, *Alexium* noſtrum, *Wolffgangum* Conſiliarium Aulicum pium, eruditiſſimum, magnum Jureconſultum, Hiſtoricum, & *Nicolaum* ſub nomine Ambroſii Ordinis Sancti Pauli primi Eremitæ Alumnum, SS. Theologiæ Doctorem.

4. WOLFFGANGVS CSEREI de Nagy-Ajta, Sacr. Cæſ. Reg. & Apoſt. Majeſt. Conſiliarius Aulicus, & ad Excelſam Cancellariam Transſilvanico Aulicam Referendarius, ex illuſtri, quam modo deſcripſimus, Proſapia Csereiana ortum ducens. Ingenium abſolutis etiam litterarum ſtudiis, continuâ aluit induſtriâ; hujus, ſolidæque eruditionis complura in Operibus ab eo elucubratis extare monumenta audio, qualia ſunt: 1.) *Lexicon Juris Transſilvanici.* 2.) *Deciſiones*

Caſuum

Casuum Judicialium, è Processuum partim apud Tabulam Regiam Transsilvanicam terminatorum, partim ad Supremam Principis Revisionem provocatorum definitionibus collecta. 3.) *Jus Feminarum Hungariæ, & Transsilvaniæ.* 4.) *Ephemerides Rerum Hungaricarum.* 5.) *Valerius Maximus Hungaricus.* 6.) *Lacrymabiles Odæ super Clade Mohatsiana, dolosa Budæ, luctuosa Strigonii, Albæ-Regalis, aliarumque Hungariæ Urbium, per Solimanum facta occupatione.* 7.) *Norma rectè vivendi, contra corruptionem moderni seculi, Odis exposita*; & plura alia. Ita verò arduo suo munere pro Principe, proque Patria fungitur, ut Pietatis etiam, qua à teneris imbutus est, haud obliviscatur. Luculentum hujus quoque dedit specimen, dum in honorem B. V. MARIÆ *Litanias Lauretanas Hungaricus hic Poëta venustus, elegantibus* Odis *Patriâ lingvâ illustratas, additis multis iconibus publici juris fecit*, Vindobonæ 1772. 8.

5. FRANC. CSERNOVICS, è Societate Jesu, AA. LL. & Philosophiæ Doctor, in Claudiopolitano Societatis suæ Collegio, exaravit Libellum, qui dicitur: *Magni Manes Transylvaniæ Principum.* 1722. 12.

6. GEORG. DARÓCZI, è S. J. AA. LL. & Philosophiæ Doctor, conscripsit Historiam Collegii Societatis Jesu Claudiopolitani, in quo tum vitam degebat, prodireque fecit, sub titulo: *Ortus & progressus Collegii Academici Societatis Jesu Claudiopolitani, ab Anno* 1579. Claudiop. 1736. 12.

7. MART. DEMETER, Cathedralis Ecclesiæ Albensis Præpositus Major, Opus de SS. Trinitate eximium, lingvâ vernacula publico usui consecravit, inscripsitque: *A' Szent Háromságnak, az az,*

az

az Atyának és Fiunak és Sz. Léleknek, három valóságos Isteni Személyeknek, egy igaz örök és egyenlö Istenségekröl való Romai közönséges és Apostoli Szent egy-háznak idvességes Hiti, Vallása és Tudománnya. Kolosv. 1732. 4.

8. FRANC. FASSCHING, Hungarus Tyrnaviensis, è Soc. Jesu, Art. Lib. & Philosophiæ Doctor ac Controv. Fidei Professor, dum in Alma ac Regio-Principali Vniversitate Claudiopolitana ageret, de vetere, recentioreque Transsilvaniæ statu commentatus est. Prodierunt itaque ejus: 1.) *Vetus Dacia, ex probatis Scriptoribus deprompta.* Claudiopoli 1725. 8. 2.) *Nova Dacia.* Claud. 1733. 8. Benedoctus Pater, *Vetere* cumprimis *Daciâ*, de Transsilvania meritus est. Quæ verò, in *Nova Dacia*, non satis exactè tetigit, Eruditis Lectoribus facilis eorum emendatio erit.

9. TOBIAS FERENTZI, Siculus Transsilvanus, in pago Sedis Kézdi An. 1701. natus, Ordini Minorum Provinciæ Hungariæ sollemnibus votis se arctiùs obstrinxit. Emenso studiorum curriculo, tradendæ Philosophiæ Claudiopoli & Eperjesini applicitus, & docta sexennio Theologia speculativa Doctoris lauream obtinuit. Factus deinde Magister Novitiorum, & plurium Monasteriorum Præses, binis vicibus universam Provinciam supremâ rerum gerendarum potestate moderatus est. Præter plura ingenii monumenta litteris consignata, publici iuris fecit Librum hac inscriptione: 1.) *Selecti S. Scripturæ textus, in quo adparentes eorûm antilogiæ conciliantur.* 1744. 8. Nec non: 2.) *Quæstiones Scripturisticæ in selecta V. & N. Testamenti loca, earumque resolutiones, adjecta*

morum

morum doctrina. Claudiop. 1661. 8. Mortalitatem exuit 1767.

10. JOAN. FRIDVÁLDSZKY, nobili genere natus *Veterosolii*, è S. J. AA. LL. & Philos. Doctor, apud Universitatem Claudiopolitanam Matheseos Professor Emeritus, itinera per Transsilvaniam fecit indefessus, percensuitque deposita in hanc oram Naturæ dona perplurima, ea imprimis, quæ ad *Regnum Lapideum* pertinent, probavitque ipsâ operâ, quàm verè Maximus Naturalis Historiæ Parens, CAROLVS LINNAEVS, nulli Eruditi Orbis angulo ignotus, *Peregrinationum intra Patriam necessitatem* adseruerit *Oratione* peculiari. Mecum sentiant, oportet, omnes ii, qui depuratis oculis perlustrabunt ejus Opera edita. Sunt autem ea: 1.) *Dissertatio de Ferro, & de Ferrariis Ungariæ & Transsilvaniæ* in 12mo Claudiopoli. 2.) *Minerologia Magni Principatus Transsilvaniæ.* Claudiop. Typis Academicis societatis Jesu. 1767. 4to. 3.) *Insccriptiones Romano-Dacicæ.* Claudiop. in fol. 4.) *Diploma Andreæ Regis Hyerosolimitani, quo Conjugis Getrudis innocentia demonstratur.* Claudiop. 1760. in fol. 5.) *Dissertatio de Skumpia, seu Cotino Planta Coriaria.* (Rhus Cotinus Linnæi) Claudiopoli, Typis Collegii Reformati. 1773. 4to. 6.) *Reges Ungariæ Mariani.* Viennæ 1775. 4to.

11. THOMAS GÁL, in vico Kanta Comitatûs Albensis An. 1721, 15. Aug. natus, Minorum Conventualium Ordinem 10. Aug. 1741. ingressus, humaniorum scholarum pluribus annis, dein Philosophiæ ac Theologiæ, cuius lauream accepit, Professoris munere perfunctus, edidit Opus idiomate hungarico, *de controversis fidei rebus dirimendis,*

mendis, adverſus homines Auguſtanæ & Helveticæ Confeſſioni addictos, quod prodiit in lucem Claudiopoli 1741. 8.

12. MAXIMILIANVS HÖLL, è Soc. Jeſu, Philoſophiæ Doctor, Matheſeos Prof. Publ. & Ord. in Academia S. J. Claudiopolitana. Edidit Pater Solidiſſimus: *Elementa Mathematica Naturali Philoſophiæ ancillantia.* Claudiopoli 1755. 8. Sunt hæc Juventuti Transſilvanicæ acceptiſſima. Vide de Magno viro, Cæſareo nunc Viennæ Aſtronomo, *P. Palma Notit. Rer. Hung. Part. 3. p. 416.* Ubi Diſſertationis quoque *P. Sajnovics* qua Lapponum Lingvam Hungaricæ affinem docet, mentio facta eſt.

13. NICOL. JÁNOSI è *Soc. J.* AA. LL. & Philoſophiæ Doctor, Ejusdemque Profeſſor Ordinarius, in Alma ac Regio-Principali S. J. Academia Claudiopolitana, edidit: *Doctrinam Eccleſiæ primorum quinque Seculorum.* Claudiop. 1737. 12. pl. 11.

14. ANDR. ILLIA, è Soc. Jeſu, AA. LL. & Philoſophiæ Doctor, ejusdemque in Collegio Academico Claudiopolitano Profeſſor Ordinarius, expoſuit: *Ortum & Progreſſum Variarum in Dacia Gentium, ac Religionum.* Claudiop. 1730. 12. Recuſus non pridem formâ 8vâ.

15. SAMVEL *Comes* KALNOKI *de Körös-patak*, in numerum Scriptorum referendus eſt ob operam, quam impendit augendis *Chronicis Hungarorum* Gregorii Petö, ad annum 1626. ab Auctore perductis, quorum titulus eſt: *Rövid Magyar Krónika, sok rendbéli Hiſtoriás Könyvekböl nagy ſzorgalmatoſsággal egybe ſzedegettetett és iratott.* In his verò Noſter, ſocios labores *P. Andreæ Spangár S. J.* junxerat.

Illuſtris Proſapia KÁLNOK *de Köröspatak*, quâ

quâ Samuel editus fuit, antiqua eſt, & à Ludovici I. Hung. Regis temporibus, in Divos Hungariæ Reges, benè merendi voluntate, obſervantiâ, fide & conſtantiâ inclaruit. Hanc olim unam cum Illuſt. Familia *Nemes* fuiſſe, & prædicatum *de Kalnók* (quod dein in cognomen abiit) habuiſſe, intelligimus ex verbis *P. Joannis Szegedi*, in *Synopſi vitæ Belæ IV*, §. 661. hæc ſcribentis: „ *Stirps Kálnoki*, in varias Nobilium, & Comi„ tum (diverſis Militaribus, & Politicis Præfe„ cturis, præclarisque virtutibus ac meritis inſig„ nium) lineas diducta, pro Armorum Inſigni„ bus, queis hodiedum utitur, rapacem & fu„ rentem *Urſam*, à Ludovico I. Rege Ung. ac„ cipere meruit, dum *Andreas Nemes de Kálnok* „ (à quo *Kálnokyi* moderni, omnes originem du„ cunt) à ferocis beſtiæ, Regem in Carpathicis „ venantem, invadentis morſu, & ungvibus, „ contempto vitæ ſuæ periculo, feliciter libera„ vit: ut Armales litteræ Illuſtris ejus Proſapiæ „ teſtantur.„ Nos eam tantum quivimus *Tabellam Genealogicam*, quæ per *Petrum Kálnoki* de Sepſi-Körös-patak, incipit, hoc modo: *Petrus* genuit Valentinum & Thomam. Horum 1.) VALENTINVS genuit *Joannem*; qui, ex Catharina Károli Sárfalvienſi, *Stephanum*; qui, ex Anna Betski, Comitem *Samuelem*, de quo Sermonem hunc inſtituimus; hic, ex Comitiſſa Eliſabetha Lázár, Com. *Adamum*, vi Diplomatis An. 1705, 22. Jan. emanati, Supremum Capitaneum Sedium Siculicalium Csik, Gyergyó & Káſzon, creatum, & functum. C. Adamus, ex Mamuca de la Torre, ſuſcepit. a.) C. *Dominicum*. b.) Excell. D. Com. ANTONIVM KÁLNOKI, Equitatûs Genera-

neralem, Genitorem Illuſtr. Dom. Com. LVDOVICI KÁLNOKI, *L. B. de Körös-patak*, S. C. R. & Ap. Majeſtatis Camerarii, Inclyti Regiminis Inferioris Auſtriæ Conſiliarii, nec non Incl. Comitatûs Tordenſis Supremi Comitis. c.) *Thomam.* d.) *Samuelem.* e.) *Franciſcum*, Sedium Csik, Gyergyó & Káſzon Supremum Judicem Regium, circa 1743. functum. f.) Ill. D. JOSEPHVM Com. KÁLNOKI Incl. Tabulæ Regiæ Adſeſſorem. g.) *Juſtinam.* h.) *Catharinam* & i.) *Thereſiam.* 2.) THOMAS, alter filius Petri, genuit *Benedictum*, qui a.) *Michaëlem*, patrem *Thomæ*; avum *Michaëlis* & *Joannis*; proavum, ex Michaële *D. Alexandri* in Incl. Secunda Legione Siculo-Limitanea Pedeſtris Ordinis Supr. Vigilarum Præfecti; ex Joanne verò, *Antonii* & *Franciſci.* b.) *Ladislaum*, qui *Wolffgangum*, qui *Joſephum*, qui *Thereſiam*, Georgio-Mezeianam, deficientem. Ladislai etiam fuit filia, *Anna*, conjux Franciſci Thuri de Tamásfalva, qui genuit Ladislaum Thuri, qui Franciſcum, Ladislaum & Alexandrum Thurios. Sed reducamus ſermonem ad Comitem Samuelem Kálnoki.

Ejus eruditionem virtutesque, loquuntur Officia, quæ geſſit, varia, & Diploma ſimiliter, quo, An. 1697, 2. Apr. emanato, Ipſi, Poſterisque, Titulum, & Dignitatem Comitis, Divus Leopoldus contulit. Iſtud ſic habet : - - - - - - - - - - - „ Tu (*Sam. Kálnoki*) namque Juvenilibus adhuc „ in annis, primoque ætatis vigore, dum adhuc ſub „ Ottomanica Luna Transſilvania gemeret, gene- „ roſo excitatus ſpiritu, hanc in Vrbem noſtram „ Wiennam advolaſti, ut phyloſophicarum ſcien- „ tiarum ſubſidio publicis Te ſervitiis redderes

 „ habi-

„ habiliorem, quibus apprimè excultus, ab Ar-
„ te ad ſagatam Palladem animum intendiſti, ac
„ Militiæ tyrocinium in dilecto nobis Croatiæ
„ Regno, ejusque confiniis, contra juratum Chri-
„ ſtiani nominis hoſtem, poſuiſti; inde ad lu-
„ ſtrandas Italiæ aliarumque Provinciarum oras
„ digreſſus, magnâ rerum experientiâ ad Tuos
„ redux, Principi Patriæque Tuæ gratiſſima ob-
„ ſequia præſtitiſti, dum Tua Te in agendo af-
„ fabilitas, in conſiliis maturitas, in negotiis
„ pertractandis ſedulitas, inconcuſſa in judiciis
„ æquitas, prudentiæque dexteritas, ad Supremi
„ Judicis Regii per Siculiam Triſedenſem Offi-
„ cium promovit, & evocavit, ea cum laude,
„ & populi approbatione, ut Te pluribus majo-
„ ribusque muniis dignum nemo non judicaret.
„ Armata tandem Pallas, ad Campum, & Patriæ
„ Tuæ, Chariſſimæ noſtræ Tranſylvaniæ defen-
„ ſionem provocavit, quando nimirum Archire-
„ bellis Tökölyius, aſſociatis ſibi Turcarum,
„ Tartarorum, Rebelliumque Cohortibus, per
„ Te, ad Hunyad, Siculorum noſtrorum manu
„ ſtipatum, in fugam præcipitem converſus, ſex
„ horis continuis proſecutus usque in partes Tur-
„ carum, vix evaſit, multis è ſuis amiſſis, inque
„ cumulum actis (*Vexillum quoddam Tökölyianum*
„ *ibi adeptum, hodieque in palatio Köröspatakenſi Ex-*
„ *cel. Domini Comitis & Generalis Antoni Kálnoki*
„ *adſervatur, non pridem mihi quoque viſum,*) in
„ perpetuum memorandæ victoriæ monumen-
„ tum. A Patria tandem Tua obſequiisque ad
„ noſtra, luculento planè Tuæ in Nos fidelitatis
„ argumento paſſum feciſti, dum in primo Mi-
„ litiæ noſtræ Partes Tranſylvaniæ Comitatum-

„ que

„ que Máramarosch ingressu, ad Legionum no-
„ strarum tunc Antesignanum piæ reminiscentiæ
„ Generalem Comitem Fridericum à Veterani,
„ à Statibus & Principe Ablegatus accuristi, ac
„ ante resolutam, recuperatamque Sacræ Regni
„ Hungariæ Coronæ Transylvaniam Te fidelem
„ nobis devotum declarasti, protectionique no-
„ stræ Cæsareo-Regiæ subjecisti. Quæ ut ipsô
„ testareris opere, toto hybernorum tempore
„ Militiæ nostræ ita adfuisti, ut ei de necessariis
„ opportunissimê provideres, proque servitiis no-
„ stris, Armorumque nostrorum feliciùs faci-
„ liusque promovendorum intentionibus, Na-
„ ves Ratesque magno numero miraque celeritate
„ confici & Tibisco fluvio insterni effecisti. An-
„ no verò altero, Transylvaniâ potestati nostræ
„ restitutâ, Exercitui nostro alendo Provincialis
„ Commissarius, Passuumque Valachiæ & Mol-
„ daviæ custodiendorum Siculiæ Trisedensis Co-
„ lonellus constitutus, ita Te, curas, sudores,
„ imò & facultates Tuas, impendisti, ut per
„ exploratores Hostium molimina prævidendo,
„ cum Generalibus & Officialibus nostris corre-
„ spondentias valdè necessarias & synceras obser-
„ vares, & quidquid pro servitio nostro promo-
„ vendo judicabas opportunum, indefessè dex-
„ terrimèque conficeres, tum vel maximè, dum
„ Militi nostro, ex Valachia egredienti & fame
„ laboranti in Passibus victualia laudabili solertia
„ suppeditares. Et tandem, dum Coryphæus Re-
„ bellium Tökölyius clandestinam in provinciam
„ nostram charissimam Transylvaniam irruptio-
„ nem fecisset, Militiæ nostræ Coronæ constitu-
„ tæ stipendia ex ære Tuo proprio numerasti;

 „ incli-

„ inclinante verò fortunâ, captivitatem Tökö-
„ lyianam incidisti, ob intemeratam semperque
„ præstitam fidelitatem dirissimè tractatus, no-
„ vem hebdomadarum spatio intrepido pectore
„ constantissimè sustinuisti; unde mirabiliter eli-
„ beratus, ad Generalem nostrum piæ memo-
„ riæ Veteranium advolasti, reassumtis iterùm
„ laboribus & vigiliis, dum immanium Tarta-
„ rorum colluvies provinciam Csikiensem furtivo
„ pede Anno 1694. subintrasset, repentino hoc-
„ ce malo, Tibique vicino, imperterritus coa-
„ cta illico Siculorum nostrorum Tibi subjecto-
„ rum manu, & cum Generali nostro Truchses
„ conjuncta, Trisedensem Siculiam generosè de-
„ fendisti, & expost pro illa tutanda indefessê
„ excubasti. Exantlatis autem præinsertis, plu-
„ rimisque aliis pro bono publico servitiis & la-
„ boribus, ne virtutes Tuas ingrata sepelire pos-
„ set invidia, ab universis Transylvaniæ nostræ
„ charissimæ Statibus liberrimo suffragio in Au-
„ licum nostrum Vice Cancellarium (§. 184. *n.* 5.)
„ candidatus, præsentatus, *cet.* Noster demùm,
„ Diplomate An. 1703, 8. Maji emanato medi-
„ ante, Thesaurarius Transylvaniæ creatus, ter-
„ tio postea mense in vivis esse desiit.

16. DIDACVS KELEMEN Siculus, in vico Bak-safalva Sedis Kézdi An. 1683. in lucem editus, & Ordinem S. Francisci Minorum sequutus, prelo subjecit: 1.) *Librum Concionum* typis Cassoviensibus 1729. 4. & 2) alterum *Catecheticum* ibid. 1734. Vivere desiit Miskoltzini, 28. Apr. 1744, atque ibidem in Ecclesia sui Ordinis à se primùm excitata, tumulo est illatus.

17. FRANC. KOVÁTS, Soc. Jesu in Collegio Acad. Claudiopolitano, edidit de S. Cœna Domini, idiomate populari: *Az Óltári Szentségnek Óltalma.* Kolosváratt 1757. 8. plag. 5.

18. ANDREAS KVNITS, auctor est Operis, quod inscribitur: *Dacica Siculia.* Claud. 1731.

19. STEPH. LAKATOS, quem, nomine latinè reddito, *Serarium* Timon vocat, origine Siculus ex Oppido Udvarhely, vocatione Plebanus Kozmásensis in Sede Al-Csík, Librum Geographicum de Terra Siculorum elucubravit, quem *Siculiam* nominavit, & *P. Andreæ Lenckovitz* è S. J. Residentiæ Udvarhelyensis Superiori dedicatum, An. 1702. Claudiopoli edidit. Rarus est Liber, quem ejus, quo editus est, temporis revolutiones dissipasse videntur. Inscripsit insuper in Libro Ecclesiæ Kozmásensis *Historiolam Irruptionis Tökölii* in Transsilvaniam 1690; qua perhibet, 25ta Aug. Sedes Siculicales Sepsi, Kézdi & Orbai, 26ta Sedes Vdvarhely & Maros, 27ma Sedes Csik, Gyergyó & Kászon, victori Tökölio se ex necessitate submisisse; & tam hac vice, quam mense Octobri & initio Nov. dum Tökölius à Marchione Baadensi vestigatus, in Valachiam properaret, milites (latrones) Tökölianos, qui vagæ instar procellæ universam Provinciam percursaverant, loca quoque Sedis Csik, & cumprimis Kozmásum deprædatos fuisse, Campanas (*forsan pro globis*) quasdam abstulisse, nec Templis pepercisse. Obtinuimus Historiolam, cum compluribus aliis monumentis à Spect. D. *Thoma Kováts de Bánkfalva*, Notario Inclitæ Tabulæ Continuæ Sed. *Csik* eruditissimo.

20. MOSES LÉSTYAN Siculus ex Sede Csik, S. J. quondàm Presbyter & Refidentiæ Udvarhelyenfis Superior, tandemque ibidem Plebanus five Parochus, *Sanctorum Ignatii & Francifci Xaverii Vitam*, ab Horatio Turfellino confcriptam, in patrium transfudit idioma, publicique iuris fecit Caffoviæ 1740. 4.

21. STEPHANVS MIHÁLTZ è S. J. auctor eft Operis poëtici hungarici: *Kerefztény Seneca*, i. e. *Chriftianus Seneca.* Edit Claudiop. in 4to 1768. plag. 12½.

22. LADISL. MIKOLA, *Liber Baro de Szamosfalva*, antiquiffima Gentis Nobilitate notiffimus, Regiæ Tabulæ Judiciariæ, dum vixit, Adfeffor Primarius, de Profapiis Procerum Transfilvaniæ, decurfu triennii contexuit, annoque 1723. abfolvit Libellum, qui infignitur: *Hiftoria Genealogico-Transfilvanica.* Edit. 1731. 4. Claudiopoli. Optandum fanè erat, vt origines & encomia Familiarum, (faltèm, quarum meminit) pleniùs, ex Diplomatibus, quæ in promtu habuiffe non ambigimus, enucleaffet, haud impar huic Operi Auctor. *Conf.* §. 173. *n.* 2.

23. ANDR. PERINGER è S. J. Art. Lib. & Philofophiæ Doctor, Ejusdemque Profeffor Emeritus, & in Univerfitate Claudiopolitana Senior vulgavit: *In Idola Orbis Terrarum Actionem.* Claud. 1749. 12.

24. ANT. SZEREDAI, Prælatus Transfilvanienfis, Theol. Dr, Prot. Apoft. Præpofitus Major Infulatus, &c. Cujus Nomen Reverendiffimum, §. 191. *n.* 5. memoravimus; monumentum exegit ære perennius, Opere confummatiffimo, quod infcribitur: *Tripartita Praxis judiciaria Sacro-*

rum in Ungaria & Transſilvania Tribunalium. 1760. Fol.

25. GABR. SZEREDAHELYI, è Soc. Jeſu; cujus: *Religio Salvifica*, publicam vidit lucem.

§. CCLXXX.

2. HELVETICAE CONFESSIONI ADDICTI: Joannes *Almáſi*, Michaël Abod *Ajtai*, Michaël *Bándi*, Alexander *Bárotzi*, Matthæus *Batzoni*, Martinus *Benkö*, Petrus *Bod*, Stephanus *Bodoki*, Joſephus *Bodoki*, Joannes Lukáts *Boroſnyai*, Sigismundus Nagy *Boroſnyai*, Ladislaus *Bruz*, Michaël *Cserei*, Joannes *Csomos*, Stephanus *Daniel*, Joſephus Filep *Deáki*, Georgius Lázár *Déſi*, Stephanus *Dobai*, Samuel *Enyedi*, Joſepus Pap *Fagaraſi*, Georgius *Felvintzi*, Joannes *Gidófalvi*, Joannes *Gyöngyöſi*, Joſephus D. *Hermányi*, Andreas *Huſzti*, Georgius *Huſzti*, Georgius *Jáſtfalvi*, Joſephus *Intzédi*, Georgius *Kamaráſi*, Samuel *Kapuſi*, Joannes *Kemény*, Alexius *Kendeffi*, Joannes *Kolumbán*, Alexander *Kováſznai*, Joſephus *Kováts*, Samuel *Köleſéri*, Samuel *Köpetzi*, Joannes *Lázár*, Franciſcus Intze *Liſznyai*, Ladislaus *Málnáſi*, Stephanus *Mátyus*, Benjamin *Nádudvari*,

Petrus *Nádudvari*, Adamus *Nemes*, Franciſcus Páriz *Pápai*, Joannes Kováts *Pelſötzi*, Joannes *Simon*, Joſephus *Sófalvi*, Franciſcus *Sós*, Michaël Pakſi *Szathmári*, Sigismundus Pap *Szathmári*, Adamus *Székely*, Franciſcus *Szentpáli*, Samuel *Szilágyi*, Stephanus Gyula *Szigeti*, Joſephus *Teleki*, Adamus *Teleki*, Samuel *Tordai*, Stephan. *Töke*, Franciſcus Turkóvits *Tsepregi*, Gabriel *Wass*, Georgius *Vereſtói*, Gabriel *Zágoni*, Georg. A. *Zágoni*, Petrus *Zalányi*. E Sexu Muliebri: Catharina *Bethlen*, Polixena *Dániel*, Eſthera *Rhédai*, Anna *Veſſelényi*. Ne ſimus denique cuiquam inviſi, dum his magnis Eruditorum Eruditarumque Nominibus, adnectimus exemptum è Mendicorum fece *Ladislaum* Vak *Fejérvári*, cæcum ab infantia, adeoque agrammatum: multiplicibus tamen ingenii dotibus, & perfectâ Capitum commatumque univerſæ S. ſcripturæ cognitione, admirabilem.

A. 1. JOAN. ALMÁSI Hungarus, in Hollandia Muſis amœnioribus litans, eruditè adornavit: 1.) Diſp. Phyſicam de Atomis. 1708. 4. 2.) Eidem adtribuuntur duæ *Funebres Orationes*, & quædam Epicedia typis mandata.

2. MICH.

2. MICH. A. AJTAI, Profeſſor Enyedenſis §. 258. *n.* 5. Ejus Opera ſunt: 1) *Grammatica Latina* l. c. 2) Diſſertatio *de Mora Dei*, quam defendit An. 1733. 24. Apr. in Vniverſitate Viadrina, ſub Præſidio *Pauli Gyöngyösi* à Pettyen. 3) Aliquot Orationes funebres, Romana, Hungaricaque Lingva recitatæ. Inedita verò varia numerantur, vt ſunt: Antiquitates Græcæ, & Hebraicæ; Methodus Docendi; Origines Lingvæ Latinæ; Preces communes ſivè publicè in Cœtu recitandæ, &c.

3. MICH. BÁNDI, ſtudiis, quibus Enyedini operam dabat, revolutione Rákótzianâ, hujus Seculi initio, interruptis; Ephorus Michaël, cum Pupillis Illuſtr. Pauli Intzedi de Várad, Paulo vl. & Gregorio, octennium fermè, Cibinii & Coronæ, propter tutamen, tranſigens, intereaque perdiſcens lingvam Germanicam, ex eadem in Hungaricam convertit Libellum, ſub titulo: *Sz. Irásból le-rajzoltatott igaz Kereſztényſég Tzímere* 1708. Sedatis in Transſilvania turbinibus Rákótzianis (§. 128. *n.* c.) Lugdunum Batavorum ſalutavit. Moræ Leidenſis partum edidit Noſter Libellum Hungaricè loquentem: *Bújdoſók Vezére.* Leid. 1718. 12. Hollandiâ Transſilvaniam remutans, in Oppido Hátſzeg Paſtoralem exercuit functionem; eam quidem pro ignaris Lingvæ Hungaricæ, Valachico plerumque idiomate. Brevi vitâ gaviſus eſt. Hunc Bandium, Cl. Bod, ſuis in *Athenis Hungaricis*, primum fuiſſe ſcribit Alumnorum Theologiæ Studioſorum, quos Potent. Hollandiæ Ordines, è Collegio Nagy-Enyedenſi binos ſemper ab An. 1715. (duo verò Claudiopolitani ab An. 1735. ibidem recipiuntur) alunt: ſed

ſed primi ibi Alumni, ad triennium, (vt mos fert,) fuere: *Joan. Remetei* & *Sig. Déſi.* His ſucceſſere: *Emericus Páriz Pápai* junior & *Michaël Bándi*, teſte Matricula Academiæ.

4. ALEXANDER BÁROTZI Transſilvanus, Nobilis Equeſtris Ordinis *de Hari*, Prætorianus Locumtenens, è Nobili Turma Prætoriana Hungarica S. C. R. & Ap. Majeſtatis, horas ab altiſſimo Servitio Aulico vacuas, in bonas Litteras, (ut cum Gellio loquar) ingurgitat, teſtesque habet ſedulitatis laudatiſſimæ, Librorum tomos, ex Gallica & Germanica in lingvam Hungaricam eleganter converſos, & Viennæ Auſtriæ in lucem editos, quos ſub nomine: 1.) *Kaſſándra*, 2.) *Erköltsi Meſék*, 3.) *Erköltſi Levelek*, in Hungaria & Tranſilvania jam notos & gratos, Gens Hungarica ſuſpicit.

5. MATTH. *Intze* BATZONI, Profeſſor, & poſt Eccleſiaſtes, Claudiopolitanus §. 259. 2. Vitam ejus adcuratiſſimè deſcripſit, recitavitque d. 22. Sept. An. 1742. Clar. Georgius Huſzti Profeſſor Claudiopolitanus in Oratione Exſequiali, quam typis mandatam inſcripſit: *Sacerdos Myſticus.* Scientias his Ludis Literariis Noſter hauſit: primùm Nagy-Batzonini, vbi An. 1679. 23. Sept. in lucem fuerat editus; deinde Udvarhelyini, Profeſſore uſus Stephano Töke; poſt Muſis Claudiopolitanis ſe adgregavit, ſedentibus ad clavum Collegii, Samuele & Michaële Szathmár-Németiis; tum, munus Gymnaſiarchæ in Schola Zilahenſi ſuſcepit A. 1703; hinc Academias Batavas adiit &c. Exſtat Matthæi noſtri. 1.) Diſſertatio, demorſos ſapiens ungves *de Polytheiſmo Gentilium*, quam An. 1707, Franequeræ defendit. 2.) *Diſ-*

ſerta-

ſertatio Phyſica de aqua. Franequeræ An. 1708. 4. Diſſertatio hæc tam rara, vt nec filiis Auctoris viſa ſit, referente admodum Rev. ac Clar. Dom. Michaële Intze, Paſtore Claudiopolitano Primario & Vener. Diœceſeos Koloſenſis Seniore Meritiſſimo.

6. MART. *Dálnoki* BENKÖ, Profeſſor Agropolitanus. *Vid.* 260. *n.* 6.

7. PETR. BOD *de Felſö-Tsernáton*, patre *Martino*, matre *Euphroſina Sólyom*, 22. Febr. 1712. natus. Dignam ſanè lectione Opellam concinnaturum eum crediderim, qui Magni hujus Viri Natales Vitæque curſum, ex propria illius Vitæ ſuæ deſcriptione, fideli delineaverit penicillo. Nos, ipſa jubente pietate, tenacibus credere chartis, hæc ſaltem volumus: Primam lucem Noſter in F. Tsernaton adſpexit; primaque eruditionis rudimenta in Scholis minoribus ponendo, Facultates Superiores, in Collegio Enyedenſi, ubi etiam Bibliothecarii, multa cum laude, munus obiit, feliciter coluit. Poſtmodùm exotica Muſarum Emporia penetravit, auditionique Magnorum in Germania & Batavia Doctorum intenſiſſimè vacavit, & experientiam, ſupra morem ferè aliorum, cumulatiſſimè collegit. Poſt hæc, incolumis natali ſolo redditus, Illuſtriſſimæ Comitiſſæ *Catharinæ Bethlen*, *n.* 48. cujus, Studioſus Enyedenſis, fuerat Alumnus, per ſexennium fuit à Sacris Aulicis. Inde in Eccleſiam, quæ Oppido Magyar-Igenenſi floret, deductus, Munerique Sacro admotus, verbo & opere Miniſtrum Verbi ſe probavit, ac in Templo Doctrinæ puritatem, in Rebus moderandis Miniſterii Dignitatem cuſtodivit. Quod verò à functione Paſtorali redundabat temporis,

poris, eo, pro bono communi & rerum patriarum illustratione, in veste sudata dies & noctes inquies egit. Testes hujus erunt inmortales, plurima ejus Opera, impressa æquè ac Manu scripta. Ex iis Scriptis, quæ lucem adspexerunt lingvâ latinâ, sunt: 1.) *Synopsis Juris Connubialis.* Cibinii 1763. 8. 2.) *Judiciaria Fori Ecclesiastici Praxis.* Cibinii 1764. 8. 3.) *Hungarus Tymbaules.* (Enyedini) 1764. 8. 4.) *Hungarus Tymbaules continuatus.* Ibid. 1766. 8. Tymbaules uterque, Epitaphia præclarorum Hungarorum complectitur. 5.) *Dictionarium Latino-Hungaricum, & Hungarico-Latino-Germanicum*, edidit, Cibinii 1767. 4. Hoc quidem Dictionarium ab origine est *Papaianum*; at Noster partem Operis Latino-Hungaricam, Proverbiis selectioribus, Glossariolo vocum Medii & Nostri ævi, & aliis necessariis accessionibus locupletam dedit; partem verò Hungarico-Latinam, tam ex Pápaii secundis curis ac notationibus, quam propriis & aliorum (quos inter nos quoque Collectiones Vocabulorum libenter communicaveramus) Observationibus, auctam & in meliorem ordinem redactam, vulgavit. *Vid.* §. 268. *n.* 5. Lingvâ Hungaricâ publici juris ab eo facta 6.) *A' Szent Bibliának Historiája.* Szebenben 1748. recusa ibidem A. 1756. 8. Historiam tradit Sacrorum Bibliorum, Versionum &c. 7.) *Szent Judas Lebbeus.* in 8vo. Homiletica S. Judæ Apostoli Explicatio. 8. *Magyar Leksikon*, binis editum vicibus in 4to. Est Theologia Typica ac Emblematica. 9.) *Szent Hilarius.* Cibinii, 1760. 8. Joco-Seria continet. 10.) *Szent Heortokrátes.* 8vo. Circa Res in Kalendariis exsistentes versatur. 11.) *Szent-Polycarpus.* 8vo. Historiam & Vitam Superintendentium Helve-

HelveticæConfeſſioni addictorum tradit. 12.) *Magyar Athénás* (Cibinii) 1766. 8. Hiſtoriam Scriptorum Hungarorum & Tranſilvanorum tradit. Sed *Athenas* atque *Polycarpus*, Summo Juſſu, prohibita & conquiſita ſunt. 13.) *Hiſtoria Eccleſiaſtica*, hungaricè exarata. Baſileæ in 8vo 14.) *Erdélyi Feniks* (Enyedini) 1767. *Vid.* §. 268. *n.* 3. 15.) *Tiſzta fényes drága Bibor.* Kolosv. 1762. 8. Eſt Sacer Sermo Funebris Exſequiis *Catharinæ* Comitiſſæ *Bethlen* adcommodatus, ex *Apoc.* 19: 8. cui adnexum eſt curriculum Vitæ ejusdem Comitiſſæ, metris hungaricis ab Auctore concinnatum. Varia, præter hæc, Noſtri, manuſcripta Opera ſuperant, v. l. 1.) *Hiſtoria Hungariæ & Transſilvaniæ Eccleſiaſtica*, Tom. II. in fol. 2.) Eiusdem Hiſtoriæ partes nonnullæ hungaricâ lingva, Tom. II. fol. 3.) *Noctes Hévizienſes*, ſeu monumenta quædam ad Hiſt. Eccl. & Civilem pertinentia. 4.) *Veſperæ Hevizienſes*, Collectiones variæ. 5.) *Valachorum Transſilvanorum Hiſtoria.* 6) *Siculia*, ſeu Hiſtoria Siculorum. 7.) *Antiquitates Hungaricæ.* 8.) *Gellius Transſilvanicus*; ſ. Res Transſilvanorum modernæ. 9.) *Chartophilax*, ſ. Collectio monumentorum quorundam. folio. 10.) *Res Vnitariorum & Hiſtoriæ.* 11.) *Gellius Molnarianus*, ſ. Vita & facta Alberti Molnár. 12.) *Etymologicon Hungaricum.* 13.) *Tymbaules* denuò *Continuatus.* 14.) *Bibliotheca* ſeu Notitia *Auctorum de Rebus Hungaricis.* 15.) *Lexicon Gloſſarium*, in quo Voces Hiſtoricæ, Juridicæ, redduntur hungaricè. 16.) *Szent Vintzentius*, ſ. Martyrologia. 17.) *Magyar Könyves-Ház*, Bibliotheca Hungarica. 18.) *Hiſtoriára útat mutató Lexicon.* 19.) *Köz dologról való Elmélkedéſei Bod Péternek.* 20.) *Deſcriptio Vitæ ſuæ* lingvâ

ver-

vernaculâ, in 4to. At mors horum perfectionem haud præstolata, convinxit A. 1768. manus scriptorias, dum ex uno amplius anno calamum Generalis Notarii versassent. Erat Noster, erecti rectique ingenii, proceri corporis, obesi ventris, venerandi undique adspectûs &c. in lectione & auctione Bibliothecæ suæ indefessus. Ejus & nobiliori & sequiori è sexu Hæredes supersunt; & Gener Clar. D *Joan. Deák* in Ecclesia M. Igenensi Successor.

8. STEPH. BODOKI Transsilvano Siculus, Franekeræ operas studiorum gnaviter urgens, anno hujus seculi 7mo, laudabili industria & elegantia elaboratam Disp. Physicam, *de Existentia Rer. Materialium*, ventilavit. Czwitting. p. 80.

9. JOAN. L. BOROSNYAI, Professor Areapolitanus & post Superintendens, de quo vid. §. 233. 3. & §. 261. 3. Non edendis quidem Libris se mancipavit; (licet Manu scriptos Ejus Libros reliquos esse haud dubites) sed Professor, tractandorum ingeniorum peritissimus, vivos quasi Tomos foras dedit; dum Reipublicæ Senatores, Ecclesiis Evangelii Præcones, & Scholis Rectores formavit; Pastor verò viva Dei Templa, cooperante S. Spiritu, confortabat: nihilo tamen minus, dum Funebres Nostri Conciones, variis è Scripturæ Locis, vt sunt: 1. Mos. 2. 23. Rom. 5. 14. &c. revolvimus typis mandatas, totidem Librorum vastorum Volumina perlegisse gaudemus.

10. SIG. N. BOROSNYAI, Filius *Joannis*, Ecclesiastæ Vizaknensis, patriis excultus studiis, amplioris eruditionis consequendæ causa Batavos salutavit, tresque annos Leidæ, quatuor propemodùm Trajecti & Franequeræ, Scientiis consecravit. Et dedit sanè conspicua peregrinationis suæ

docu-

documenta, emissis Opusculis juxta *Cleanthis* lucernam elucubratis. Sunt ea: 1.) *A' Keresztyén Embernek Papi Tisztiröl* (Tract. de Precibus) Amsterd. 1736. 12. 2.) Septem Dissertationes lingvâ Latina concinnatæ. Earum quatuor *Historico-Theologicæ* de *Prima Symboli Apostolici Adornatione* sonant, suntque editæ Franequeræ & Trajecti ad Rhenum. Quinta, de *Illustribus Veterum Scriptorum de Domino nostro Jesu Christo Testimoniis*. Sexta agit *de Holocausto Jephthæ Virgineo, ad Jud. XI.* Franeq. 1735. Septima est Disputatio Juris Canonici *de Testamentis ad Pias Causas*, Trajecti ad Rhen. 1735. In Patriam redux, & jam Professor Enyedensis, editit Dissertationem Historico-Ecclesiasticam, *de Libris Reformatæ Ecclesiæ Symbolicis*. Claudiop. 1745. 4. Defendêre hanc *Josephus S. Zilahi* (Professoris Albano-Agropolitani *Andreæ Zil.* Filius, & nunc V. D. M. Gyalakutensis Celeberrimus) & *Mart. B. Onadi*. Sed redeamus. Disputatio quarta, quam de Symbolo Apostolico Trajecti ad Rhenum, sine Præside, An. 1736, qui Jubilæus erat fundatæ Academiæ, recitavit, fuit Nostro Inauguralis in Theologiæ Doctorem: teste Diplomate An. 1736. d. 23. Nov. exarato, quod in Bibliotheca Enyedensi, & speciatim Theca Borosnyaiana, (ita dicta à *Martino N. Barosnyai*, Med. Doctore; quo vitâ functo, Libri ejus, à Sigismundo nostro, germano Martini Fratre, Bibliothecæ donati sunt) adservatur; cum simili Diplomate *Michaëlis Tofæi* Superintendentis. §. 233. *n.* 2. Post hæc, Sigismundus, locuplete Divinarum humanarumque rerum cognitione, reditum in Patriam perficiens; Professor SS. Theologiæ, Artis Hermeneutico-Homileticæ, Histo-

riæ Ecclesiasticæ & Juris Naturæ, in Ill, Collegio Nagy Enyedensi creatus est. An. 1738. 15. Jan. §. 258. *n.* 5.

11. LADISLAVS BRVZ, patria Saxopolitanus (Százzvarosensis,) gente tamen N. Hungarus, studiis apud Transsilvanos tradi solitis, in patrio Gymnasio & Ill. Collegio Nagy-Enyedensi, absolutis, Viennæ Austriæ Medicinâ se diligenter imbuit, ibique An. 1775, edita *Dissertatione Inaugurali de Gramine Mannæ sive Festuca fluitante* (8va formâ) *in Vniversitatis Palatio disputavit.* Redux inde, in Patria & vicinia, artem feliciter exercet Hippocraticam.

12. MICHAEL CSEREI *de Nagy-Ajta*, ex Illustri Prosapia Csereiana, cujus merito meminimus §. 279. *n.* 3. oriundus, natus Rákosini in Sede Csik An. 1667. 21. Oct. Patre *Joanne* Principis *Michaëlis Apaffi* Supremo Dapiferorum Magistro, & post Capitaneo Fagarasiensi: litteris imbui cœpit An. 1674. 25. Oct. Fagarasini, studia continuavit Udvarhelyini ab An. 1678. ad 1685. quo ad latus *Michaëlis I. Teleki*, viri eo tempore gratia Principis, & auctoritate florentissimi, se pro more illius ætatis recepit, inde An. 1686. æger rediit Nagy-Ajtam, eodem anno miles ad Castra juxta Hassagum posita ivit, *Ill. Gregorio de Bethlen* Exercituum Transsilvanicorum Duce existente. A. 1688. altera vice Castra salutavit sub Duce, seu Generali *Balthasare Macskási* ad Bozzám Passum locata. An. 1690, denuo eodem in loco Castra adiit *Michaëlis Teleki* moderamini commissa, & ea quidem occasione Prælio quoque cum Turcis, &

Tö-

Tökölyianis ad vicum Zcrneſt commiſſo interfuit. Anno ſequente 1691. ob turbatum Patriæ ſtatum ſolum vertit, rediit ex Valachia An. 1692. venitque ad Ill. magni nominis Heroem, Comitem *Stephanum Apór*, Transſilvaniæ Theſaurarium, avunculum ſuum. An. 1697. 22. Octob. nuptias cum *Helena* filia *Michaëlis Kun* de Kál celebravit. Fuit primo Aug. Imperatori Leopoldo apud Regium Theſaurariatum Transſilvanicum à ſecretis. An. 1703. exortis bellorum civilium procellis, in Arce Görgény refugium quæſivit, ſuſtinuitque etiam obſidionem ibi forti animo, egreſſus inde ad Sedium Siculicalium Csík, Gyergyó, & Káſzon Præfecturam admotus, ut illarum incolas per tumultuantes ad defectionem ſollicitatos in officio contineret multum laboravit, invaleſcentibus tandem urgentibusque tumultibus Coronam Urbem præſidio Germanico contra vim omnem benè firmatam abiit, inde tamen etiam Provinciæ ſibi concreditæ bono conſulere non ceſſavit. Intra temporis ibi transacti ſpatium, vaſtum Opus Hiſtoricum Hungaricè concinnavit, quo ætatem primi, & ſecundi Apaffiorum Principum, ac cumprimis turbatum Sæculi præſentis initium, & bella Rákocziana Hiſtorica narratione complexus eſt. Plurimorum manibus hoc Opus manu exaratum, & plusquam millies deſcriptum teritur, ac *Hiſtoria Csereiana* nuncupatur. Non deſunt & alia ejus opera prelo minus ſubjecta. Sub eo, quod Coronæ exegit, intervallo, paratam pecuniam 6079. flor. conſumſit, foris autem in Poſſeſſionibus ſuis 18000. florenorum damnum à Rákoczianis accepit. Ætate & curis attenuatus, Corpus procerum decrepitumque, & aliquot annis

famulorum in manibus geſtatum An. 1756. M. Aprili in proximo nobis pago Nagy-Ajta exuit, ibidem etiam in monumento Majorum honeſto funere tumulatum. Fuit Vir ſtupenda diligentia, ingenio penè divino, ſapientia admirabili, & magno conſilio, collector monumentorum litteralium ſolertiſſimus, ex quibus ad me quoque donante Nuru ejus, nonnulla deveniſſe, gratus agnoſco. Cum eruditis frequens illi litterarum fuit commercium, amavit inter alios fovitque Celeb. etiam Petrum Bod propter ingenii præſtantiam, & indefeſſum de ſcientiis bene merendi ſtudium. Duas ſucceſſive habuit uxores, è poſteriore *Suſanna Széki* ſuſcepit filiam *Chriſtinam Mojſi Zejk* de Zejkfalva, viro genere illuſtri è *Sophia* Comitis *Laurentii Pekri* filia progenito vinculis ſocialibus junctam; è priore autem *Helena Kun* unicus ipſi ſuperſtes manſit filius, *Georgius* Tabulæ Regiæ Adſeſſor, litterarum & ipſe, litteratorumque amantiſſimus, A. 1774. denatus Nagy-Ajtæ, nactusque etiam ſepulturam ibidem in gentilitio monumento. Reliquit è *Barbara Nagy* matrona præſtantiſſima filiam unicam *Thereſiam*, Ill. Comitis *Stephani Mikó* de Bodok, & Hidvég conſortem: & quia prole maſcula poſt fata Antonii deſtituebatur, compenſavit hunc etiam defectum eruditis lucubrationibus, in quibus perpetuam ſui memoriam ſequuturis ætatibus reliquit.

Concludimus ſermonem de Michaële, nobiliſſimo Teſtimonio, quod hodieque inter præcipua Domûs Cimelia adſervatur, ſonatque in hæc verba:

Quandoquidem Perilluſtris, ac Magnificus Dominus Michaël Cserei de Nagy-Ajta, usque ad

mor-

mortem Ill. Domini Comitis Stephani Apor piè defuncti, in Officio Thesaurariatus Regni Transsilvaniæ ultra decem annos munere Secretariatus functus, demum pro Supremo Inspectore Sedium Siculicalium Csik, Gyergyo & Kászon constitutus in istis revolutionibus unà cum Domino suo Parente, & Fratre, totaque Familia in fidelitate Cæsarea constanter permanserit, & non solùm fidelia, & proficua sacræ Cæsareæ, Regiæque Majestati servitia tum in bellicis, tum in politicis occurrentiis præstiterit, verùm penes servitium Augustissimi in propria Domo à rebellibus captus, omnique crudelitatum genere tractatus, nihilominus cuncta fortiter pro fidelitate Cæsarea tolerando, partesque rebellium amplecti recusando per divinam gratiam manibus illorum, & captivitate plus quam barbarica elapsus, usque ad diem præsentem fidelem summedictæ Majestati Vasallum se esse demonstrat, præterea omnibus tam interioribus, quam exterioribus Bonis aliquot millia florenorum prævalentibus à prædictis rebellibus exhaustus sit, Possessionesque tam sui Domini Parentis, quam illius, propriæque Uxoris ubique in Transsilvania desolatæ usque ad commiserationem jaceant. Præfatum itaque Magnificum Dominum Michaëlem Cserei, ejusque totam Familiam, qua fideles Augustissimi subditos agnosco, & desuper adtestor, dignumque judico, cui tam propter eximia ipsius servitia, quam constanter præstitam fidelitatem, perpessaque tanta pro fidelitate damna, & toleratam forti animo captivitatem suo tempore, & loco Sacra Cæsarea, Regiaque Majestas Clementissimus nostrum omnium Dominus, Gratiam Cæsareo Regiam,

ad consolationem ipsius, Familiæque, & Posterorum benignissimè impertiatur, atque pariformiter Domini Officiales Inclytæ Militiæ Germanicæ in Transsilvania nunc & deinceps existentes eidem Domino Michaëli Cserei in justis, & licitis patrocinium, omnemque benevolentiam exhibeant. In cujus rei majus robur dedi has meas litteras attestatorias, sub sigillo proprio, & subscriptione. Datum Cibinii die 24. Junii A. 1708.

Sacræ Cæsareæ Regiæque Majestatis actualis Camerarius, Generalis Cavalleriæ, unius Regiminis Cataphractorum Colonellus, partium Regni Hungariæ Cis Tibiscananarum, necnon per Transsilvaniam Generalis Commendans

JACOBVS Marchio CVSANI
m. pr.

14. JOANNES CSOMÓS, Siculus de Albis, ex Sede Kézdi, frater germanus Cl. Michaëlis Csomós, Juris Professoris in Collegio Ref. Claudiopolitano, vulgavit *Observationes Philologico-Criticas, & Critico-Theologicas, in quædam V. & N. Testamenti Loca.* Bernæ 1745. 4. Vir Doctus, ex academica peregrinatione, quo è Collegio Claudiopolitano se contulerat, patrias in oras redux, & An. 1767, in Synodo Generali, Kézdi-Vásárhelyini celebrata, Pastor consecratus, in Ecclesia Deesiensi, ubi Coadjutorem Pastorem agebat, vitam cum morte commutavit.

15. STEPH. DÁNIEL, *Liber Baro de Vargyas*; ex Illust. Familia DANIELIANA *de* dicto *Vargyas*, anti-

antiquissima Nobilitate omnibus notissimâ, originem Magnificus noster Stephanus duxit. Editus enim est in lucem, An. 1684, Patre Ill. *Stephano Dániel*, Sedis Udvarhely Supremo Judice Regio & Tabulæ Regiæ Judiciariæ Adsessore, Matre *Sophia Kemény*, Petri Kemény, Joannis Principis germani Fratris, & Supremi Comitis Albensis, Filia. Stephanum Patrem veró Ill. *Franciscus Dániel*, Principe Gabriele Bethlen Sedis Siculicalis Udvarhely Judex Regius Supremus, susceperat ex Conjuge *Juditha Béldi*, Pauli Béldi Sorore germanâ. Alii quoque non defuerunt ab olim, in fulgentissima hac Prosapia (quæ *Cygnum colotenùs sagitta transfixum* in Scuto Gentilitio habet) Heroës, Primariis Provinciæ Dignitatibus eximiâ cum laude gestis Illustrissimi. Sed nunc nobis nostro de Stephano sermo redeat. Religionem Vnitariam cum lacte matris suxit; Consortem verò Vitæ Ill. Heroidem *Polixenam*, Magnifici Laurentii *Pekri* Natam, Religione Lutheranâ imbutam, duxit: exuerunt ambo Religionem utramque, & Helveticæ Confessioni subscripserunt. Danielem nostrum Viennam salutantem, Augustissima Imperatrix D. D. MARIA THERESIA Titulo Liberi Baroniis ad omnem Posteritatem ornavit, & insuper Inclitæ Primariæ Siculorum Sedis Udvarhely Supremum Judicem Regium nominavit. Et functus est eodem munere, ad An. 1774. 24. Mart. quo consortionem mortalem dissolvit; tuncque successionem fecit Filio oculis cariori, Illustr. Dom. STEPHANO *Libero Baroni* DANIEL *de Vargyas*, S. C. R. & Apost. Majestatis Camerario, & decursu aliquot annorum, quibus Patrem Illustrissimum juxta ac Ve-

 neran-

nerandum, non intellectus, non memoria, non judicium, sed solæ corporis nonagenarii vires defecerant, dictæ Sedis Udvarhely Coadministratori; jam itaque Supremo Judici Regio &c. Pater verò Stephanus, suæ Gentis Nestor, erat complurimis annis Curator Supremus Collegiorum, Enyedensis & Areapolitani, nec non Diœcesium Udvarhely & Erdövidéke; & præcipuus Nutricius Collegii Agropolitani. Singularem Herois nostri industriam & diligentiam testantur, insignemque pietatem redolent Opera, quibus Posteritati profuit, puta: 1.) *Monita Paterna.* Cibinii 1752. 4. Est Theologia Practica elegantissima. 2.) *Variarum Meditationum Sacrarum Miscellanea*, concinnata An. 1759. impressa Enyedini 1766. 3.) *Commentarius in Apocalypsin S. Joannis.* 4to. 4.) *Descriptio Vitæ propriæ.* 4to. 5.) *Az Örök életre vezetö egyenes Út.* Enyeden. 1765. 4. 6.) *Isten eleibe botsátott alázatos Könyörgéseknek gyakorlása.* Enyed. 1766. 8. Sunt Preces ardentissimæ Auctoris, in fundendis Precibus indefessi.

15. JOS. F. DEAKI, Ecclesiastes Primarius Claudiopolitanus & Superintendens, §. 233. *n.* 3. meritò à nobis, Eruditis iis adnumeratur, qui Scriptis inclaruêre. Etsi enim Tomos Operum foras non dederit; edidit tamen eorum æmulos, Sacros in Funeribus Procerum recitatos sermones, ex Locis variis, vti sunt: Jer. 5. 3. & 18. 6. Luc. 12: 40. 2. Cor. 12: 9. Apoc. 2: 17 & aliis. Magni hujus Mystæ Filii, paternarum virtutum Hæredes, Cathedræ quoque ejus in florentissima Ecclesia Claudiopolitana sunt possessores constituti. R. Clarissimusque quidem *Sam. F. Deáki*, qui & Collega aliquamdiu Venerandi sui Genitoris, in

in munere Paſtorali, erat, animam Cœlo redonavit: at Clar. ac Rev. D. *Paulus Filep Deáki*, Cathedram & Patre & Fratre ornatam, hodiè exornat, paſcitque cum jubilo Spiritûs formoſum Gregem Paſtor & ille formoſus.

16. GEORG. L. DÉSI, Miniſter Verbi Divini Enyedenſis atque Superintendens, §. 233. *n.* 3. præter Opuſculum, quod *l. c.* publici juris factum eſſe retulimus, prӕterque impreſſas Conciones funebres nonnullas; non paucas reliquit Homilias manu exaratas, variisque occaſionibus recitatas. Vivit ſuis in Generis, Rev. ac Clar. v. l. *Joſepho Bedö*, & D. *Joanne Baritz*: quorum hic in Eccleſia Enyedenſi Succeſſorem Soceri agit; ille verò Eccleſiam Sárdenſem paſcit; & verò uterque fideliſſimè.

17. STEPH. DOBAI, Vir Nobilis Proſapiӕ *de Al-Gyógy*, poſſeſſiones habens in dicto *Al-Gyógy* Comitatûs Húnyadenſis, & *Debren* Comitatûs Szólnok Mediocris, Symphoniacus, dum fuit, paucis in Dacia ſecundus; A. 1736, dum jam adfectus ſenectute eſſet, Incluto Comitatui de Húnyad valedicturus, Oppida ejusdem, compluresque pagos, & eorum Poſſeſſores, deſcripſit, Opellamque ſuam, *Tiſztesség Oſzlopa*, nominavit. Eam Magnificus quondàm Lib. Baro *Joſephus Nalátzi* conſiliarius Gubernialis, cui Auctor dedicaverat, prodire fecit An. 1739. 4. *Cibinii.*

18. SAMVEL ENYEDI *de Benedek*, civis Claudiopolitanus, & eadem in vrbe Horopegus, dedit *Demonſtrationem quadraturӕ Circuli nunc primùm cum orbe erudito communicatam*, quӕ prodiit in lucem Claudiopoli 1767.

19. JOS. FAGARASI, aut integriùs: *Josephus Pap de Fagaras*, filius *Matthaei*, circa An. 1742. Pastoris Ecclesiæ Saxopolitanæ seu Szászvárosensis; sub tutela Vitrici, admodùm Reverendi ac Clarissimi D. *Joannis Abats*, Venerabilis Tractûs Nagy-Enyedensis ab An. 1773, Senioris Vigilantissimi, & Pastoris Ecclesiæ Gerendensis, absolutis ingenti cum laude studiis, in Collegio Nagy-Enyedensi tradi solitis, Francofurti ad Viadrum & Traiecti ad Rhenum altiora speculatus est, inclaruitque Dissertationibus per quàm eruditissimis, quarum inscriptiones sunt: 1.) *Discussio Quaestionis: An possit Naturæ scrutator ex captis iam Observationibus, & experimentis institutis, ulteriores ducere consequentias, ad incognitas phœnomenorum caussas detegendas; & si possit, qua ratione id facere, quas regulas observare, debeat?* quæ præmium primum seu aureum Societatis Scientiarum Batavo-Flessinganæ reportavit, An. 1772, *per Jos. Fagarasi, Philosophiæ Studiosum Transsilvano-Hungarum.* Prodiit in 4to Volumine Societatis Zelandicæ, lingvâ belgicâ, & latinâ qua scripta est. 2.) *Dissertatio de Sensu Morali*; super quæst: Utrum sit homini innatus aliquis sensus, quo dirigatur ad dignoscendum, & impellatur ad faciendum bonum morale? Hæc Dissertatio accessit præmio, id est, non reportavit, sed digna judicata est impressione, typisque mandata à Lugdunensibus Legati Stolpiani Curatoribus, An. 1773. 3.) *Dissertatio Philosophica Inauguralis, de Natura Æternitatis successionis experte; & duratione rerum successivâ, initium necessario habente*: quam pro gradu Doctoratûs, summisque in Philos. & Artibus Liberalibus, honoribus & privilegiis consequendis, publico Exami-

ni ſubmittit Joſ. Pap de Fagaras, V. D. Miniſter, Transſilvano-Hungarus. Trajecti ad Rhenum 1774. Die 20. Junii. Noſter ceterùm honeſtiſſimo conjugio auctus, ad patrios penates reverſus, Cathedram Saxopolitanam, quam & genitor ſuus ornaverat, A. 1774. conſcendit.

20. GEORG. FELVINTZI, de Kolosvár, Poëta Hungarus haud inficetus, varia exaravit, venâ ſat felici, Opuſcula metrica, vt ſunt: 1.) *Comico-Tragœdia, Plutónak és Jupiternek egy-más között való Villongáſok.* 1693. 8. 2.) *Áruſok Ditsérete.* 3.) *Nyavalyák Gyűléſe* vagy *Hiſtoriája.* 4.) *Echo.* 5.) *Nyergesek Ditsérete.* 6.) *Jó Gazdaſzſzonyokról.* 7.) *Hegedü Ditsérete.* 8.) *Terméſzet Próbája.* 1701. 8. 9.) *Samaritanus* Luc. 10. 33. 10.) *Schola Salernitana.* 11.) *Mauſoleum*, Regum Ducumque Hungariæ, Rhytmis hungaricis paraphraſticis. 12.) *Procuratoria-Ditséreti*, Kolosváratt, 1697. 8.

21. JOAN. GIDÓFALVI, V. D. Miniſter Uj-Tordenſis, lingvâ populari concinnavit Sacras Meditationes, juxta Catecheſin Palatinam, ſub titulo: *A' Felséges Iſtennel a' Kegyes léleknek édes beſzélgetései.* Kolosv. 1744. 8.

22. IOAN. GYÖNGYÖSI, è Collegio Studioſorum Claudiopolitano, ubi curſum Scholaſticum laudabiliter perfecerat, illuſtre Batavorum, quod Lugduni floret, Athenæum ſalutavit, ibique ſtudiorum cauſa tres annos exégit. Rédditus patriæ, in Eccleſia Alſó-Rákoſenſi, Comitatûs Albenſis, ſacro munere functus à menſe Majo ad M. Decembr. anni 1771, quo in Oppidum Uj-Torda ductus eſt. Doctiſſimi *Joannis Bunian* Librum quemdam, è germ. in hungaricam lingvam convertit, inſcripſitque: *Kereſztény Utazó;*

id

id eſt, *Chriſtianus Viator*: quem à prelo nunc exſpectamus.

23. JOS. HERMÁNYI, in vico Olaſztelek, Sedis Sic. Bardotz, in lucem editus, Patre *Petro Hermányi* (§. 235. n. l.) matre *Sara Ötves Verebélyi*. Litteris imbui cœpit *Közép-Ajtæ*, ubi hæc nunc ſcribimus; unde duodecennis Areapolim ductus, & paucis elapſis annis, Ordini Togatorum adſcriptus, Celeberrimum Georgium Szigeti audivit & coluit; & mox Poëticæ ac Rhetoricæ Claſſium Præceptorem, Gymnaſiique Seniorem ſe præſtitit. Poſtmodùm, An. 1720, fertiliori Scientiarum Seminario, Collegio v. l. Nagy-Enyedenſi inſertus eſt. Vbique ad illa liberaliſſimarum doctrinarum ſtudia, quæ animum ad omne decus informant, tanto ardore & vigiliis, à pueris incubuit adoleſcens diligentiſſimus, vt palmam Commillitonibus omnibus præriperet. Adverſâ uſus valetudine, ab exoticis Scientiarum Emporiis, ad quæ viſitanda ſe diſpoſuerat, animum revocavit, & An. 1728, in Eccleſiam *Torotzkó-Szent-Györgyen*ſem invitatus, Cathedram Paſtoralem propitio Numine ornandam ſuſcepit, itaqua Sacram Perſonam per 7. annos ſuſtinuit, vt dubium fuerit, an ipſe à Dignitate acceperit, an Dignitati contulerit Dignitatem. Nobiliori proinde dignus Suggeſtu, in Oppidum frequentiſſimum Nagy-Enyed, ab Eccleſia ſollicitatus, conceſſit, annisque 7. Secundarii, 22. verò Primarii Paſtoris munus, tantâ eruditione, tantoque eloquio obivit, vt quemadmodùm proceritate corporis, haud diſſimiliter conſummatâ functionis ſuæ gloriâ, vix non omnes Myſtas Transſilvanos ſuperare cenſeretur. Felices illos V. Divini Præcones,

cones, qui eum audivêre ſermonem ad populum facientem: habent enim quem imitentur. Scripta ejus quanta quàmque multa fuerint, fortè ii ſolùm credent, qui Noſtrum noverunt. Certè unum in Folio, ac ſeptem & quinquaginta ſupra centum in 4to fuêre Tomi, quorum aliqui pluribus aut paucioribus compacti erant plagulis, denſis quidem, at legibilibus maximè characteribus. Erant in his Homiliæ erudiſſimæ in Evangelium cumprimis S. Matthæi, in Libros Moſis, Eſtheræ, Jobi, Jonæ, Malachiæ, & varios Locos ſcripturæ ſelectos. Erant Sermones funebres, quibus per omnem latè Transſilvaniam 72 Proceribus, 400 auditoribus ſuis, 7 Eccleſiaſtis 4 Civibus Collegii Enyedenſis, parentavit. Erant varia Hiſtorica, Geographica, Theologica & Miſcellanea. Erant è Germanico, imò & Gallico idiomate (quæ jam ſenex didicerat) in Hungaricum converſa. Erant nonnulla etiam aliorum Auctorum Scripta, à Noſtro deſcripta. Amice, quisquis dubitaveris; perge in Oppidum Zilah, ibique apud unicam, Noſtri Heredem *Rachelem Diénes Hermányi* (ex Rebecca Gidófalvi Michaëlis Gidófalvi, Paſtoris Torotzkó-Szent-Györgyenſis, filia ſuſceptam) ejusque Maritum, R. ac Clar. *Joannem Mohai*, nec uno pauciores numerabis Tomos. Occidit tanta lux A. 1763. M. Apr. ætatis ſuæ 65to; anno ſiquidem 1699. exorta fuerit. Nec Scripta ejus, præter duas tresve Conciones funebres, publicè lucent.

24. ANDR. HVSZTI, Studia, quibus in Collegiis Enyedenſi & Claudiopolitano imbuerat animum, ampliùs aucturus, Francofurtum ad Viadrum venit, & Heinectii cumprimis profeſſionibus

bus intentus, Jura, Scientiasque alias feliciter didicit. Redditus Transſilvaniæ, in Collegio Claudiopolitano, Jurisprudentiæ & Politices Profeſſor conſtitutus eſt. Non diu verò collatam ſibi provinciam tenuit, ob illegitimum matrimonium, & ejus conſequentias; ſententia Generalis Synodi An. 1747, Profeſſoratu abdicatus. In aulis ergo nonnullorum Procerum, Tabulas conficiendo Genealogicas, vitam toleravit; dum in Capitulo Albenſi *Digeſtoris Capituli* titulum, ac ſalárium non levidenſe, obtinuit; ſed delapſus in ebrietatem & vitam incompoſitam, Magnatum rurſus aulas repetere eſt coactus. Ejus Opera prodierunt: 1.) *Diſputatio de Chriſto Primogenito.* Francofurti 1728. 4. 2.) Origo, Incrementum & facies hodierna Trium *Illuſtrium Gymnaſiorum Reformat. in Transſilvania.* Francof. ad Viadr. 1731. 4. Hæc, Francofurti Scientiis operam navans conſcripſit; in Patria verò ab eo profecta eſt. 3.) *Jurisprudentia Hungarico-Transſilvanica.* Cibinii 1742. 4. Sunt & inedita ejus Opera; vtpote: 1.) *De Vajvodis Transſilvaniæ.* 2.) *Dacia Mediterranea*, avagy *Erdély Orſzága.* Quod pleniùs elaboratum, lingvâ itidem Hungaricâ, de antiquo & hodierno Transſilvaniæ ſtatu, inſcripſit: *O és Uj Dacia.* Opus laude dignum, licet non ex integro antiquis monumentis & teſtimoniis ſuperſtructum. Andreas demùm An. 1755. in gremio Eccleſiæ Romano-Catholicæ diem obivit.

25. GEORG. HVSZTI, Profeſſor Claudiopolitanus. Vid. §. 259. *n.* 2. & Conf. *n.* 5.

26. GEORG. JÁSTFALVI, poſt adeptam in Collegio Enyedenſi, quam poterat, Scientiarum cognitionem, Francofurti ad Viadrum Literis vacavit,

cavit, ediditque: *Compendium meditationis Theologicæ de Summo Propheta Jeſu Chriſto.* Francofurti 1711. 8.

27. JOSEPH. INTZÉDI *de Várad*, An. 1688. natus in arce Zebernyik, (jam deſolata; cujus hiſtoriam verſibus hungaricis prolixè deſcriptam poſſidemus) ſupra Oppidum Borberek, quo ſe metu Turcarum Parentes noſtri Joſephi receperant. Curſum Studiorum felicibus auſpiciis in Collegio Enyedenſi emenſus, multos per annos Illuſtris Supremi Conſiſtorii Notarius, & Collegii Enyedenſis Curator (§. 258. *n.* 7.) exſtitit. Poſtea Vir Eruditiſſimus nulloque Magiſtratui impar, Magiſtri Prothonotarii munere, & Titulo Liberi Baronis mactatus, nomen novum, ab Auguſtiſſima Imperatrice D. D. MAR. THERESIA, meritus eſt Poſteris ſuis; quod Noſter ipſemet, ex *Jos*epho & *Jos*ika, (quod Juditham *Jos*ika Contoralem habuerit) necnon *Intz*édi, *Joſintzi de Joſintz*, ingenioſè formavit. Abſtemius quidem, ſed corpore ſano, vixit, præter binos ætatis ſuæ annos extremos, quibus Valetudinarius viſus eſt: clauſit verò diem An. 1750, ætatis ſuæ 62. Perennat ejus memoria, his in Operibus: 1.) *Liliomok Völgye.* Szebenben 1745. 8. recus. Enyedini. Complectitur *Meditationes Joannis Gerhardi*, quas *Balthaſar Zólyomi* hungaricè reddiderat; at Noſter ſtilo politiſſimo, & phraſibus in modum poëticarum cadentiarum adornatis, Civitate hungaricâ donavit. 2.) *Oratio de inſtauranda Philoſophia*, quam latinam, eamque eruditam, recitavit An. 1725. 7. Dec. in Collegio Enyedenſi, dum ad Philoſophiæ & Mathematum Profeſſiones Clar. D. *Stephanum Töke*, ſollemni inauguratione præſentaſſet. *Claudiopoli* 1729. 4. 3.) *Diſſertatiun-*

cula

cula de Annis Jubilæis & Calendario manuali. Claud. 1750. 4. 4.) *Jurista Transilvanus*, mansit ineditus. Prosapiam Inczediano-Josintzianam si quis nosse cupit, ex his discat: *Marcus Icsvits* sive *Icsevits*, Nobilis in Regno Dalmatiæ eximius, & possessionis (cetera inter patrimonia) *Ince* hæres, postquam ob fatalem cujusdam Comitis in certamine martiali cædem, solum vertens, in Hungariam, circiter annum 1480, venit, & sub Rege Matthia, laudabilem adversum Turcas militiam gessit: ex hac quidem luce migravit, sed filium *Thomam Icsevits*, unius Legionis Hungaricæ Tribunum, reliquit. Huic fuerunt filii, *Matthias* & *Gregorius*, Armalibus in Hungaria à Rudolpho Cæsare ornati. Gregorio sine hæredibus deficiente, Matthias in Comitatu Bihar, adquisitis hærediis, habitationem fixit, depositoque *Icsevits* nomine, de Dalmatica possessione *Ince*, cognomentum dialecto hungaricæ accommodum *Incédi*, quod cum tempore *Inczédi* & *Intzédi* scribi cœpit, formavit; Gentemque suam *de Nagy-Várad*, ubi residebat, nuncupavit. Matthiæ filius *Michaël Intzédi*, An. 1658, æt. 48. obiit; sed duarum maritus conjugum, Liberos ex utraque reliquit: qui, Váradino, & tota longè viciniâ, à Turca occupatis, ad Principem Transsilvaniæ, Michaëlem I. Apafi, quem, per Lineam *Csókási*anam Principissæ *Annæ Bornemisza*, affinitate propinqua contingebant, se receperunt, Bonaque quædam Alvintzensia & alia impetrarunt. Nati erant Michaëli, ex *Juditha Vadas*, consorte priore: *Matthias* cælebs; *Petrus*, genitor similiter *Petri* Supremi Comitis Albensis; atque *Sigismundus*. Ex altera Conjuge, *Catharina Csókási* obtinuerat Mi-

chaël:

chaël: I.) PAVLVM INTZÊDI *de N. Várad*, Bonorum Fiſcalium per Transſilvaniam Adminiſtratorem & Tabulæ Adſeſſorem, An. 1724, æt. 58. defunctum, genitorem 4. Liberorum: 1.) *Joſephi Intzédi*, Protonotarii noſtri, Lib. Bar. titulo & novo nomine ab AVGVSTISSIMA ornati, quo geniti ſunt: *a.*) *Joſ. L. B. Jóſintzi*, nat. 1712, denatus 1764: fuerat primùm Secretarius Gubernialis Act. Intim. *b.*) *Michaël L. B. Jósintzi*. *c.*) *Lad. L. B. Jósintzi*, in Incl. Legione Gyulaiana Capitaneus, in conflictu cum Boruſſis ad Troppau 1745. exſtinctus. 2.) *Pauli Intzédi* cælibis, An. 1732. denati. 3.) *Gregorii Intzédi*, trium Natorum & unius Natæ patris. 4.) *Suſannæ Intzédi*. II.) GEORGIVM INTZÉDI *de N. Várad*, Principe Michaële I. Apafi, Regiſtratorem, poſt Secretarium, trium Filiarum parentem. III.) MICHAELEM INTZÉDI *de N. Várad*, patrem (ex *Anna Nádudvari*) *Samuelis L. B. Intzedi*, An. 1696, 26. Maji, in lucem editi, Theologi (juxta Inſtitutiones Joannis Braunii) doctiſſimi, Diœceſeos Helv. Confeſ. Kolos-Kalotenſis Inſpectoris Curatoris Supremi, cujus Ill. Nati Natæque ſenario numero vivunt. IV.) CATHARINAM INTZÉDI, conjugem quondàm *Franciſci Harinnai*, multarum compotis divitiarum. V.) ELISAB. INTZÉDI, Conſortem *Joannis Sároſi*. Sed hæc de Il. Familia ſufficiant.

28. GEORG. KAMARÁSI, plurium decurſu annorum, Illuſtr. quondàm S. R. I. Comiti *Joſepho Teleki de Szék* in aula Soroſtélyenſi à Sacris, & deinde in Eccleſia Fagaraſenſi Myſteriorum Altiſſimi Præco, concinnavit Centum Homilias Funebres, circa An. 1724, easque inſcripſit: *Em-*

lékezet Kövei. Has posthumas, pietas Illustr. quondàm Lib. Baronis *Sigismundi Bánffi de Losontz* Consiliarii Gubernialis excudi jussit. Kolosv. 1747. 4. recus. ibid. A. 1766.

29. SAM. KAPVSI, Professor Albensis multa dignus laude. *Vid.* §. 260. 2.

30. JOAN. KEMÉNY, Filius Petri, ex Illustrissima Lib. Baronum KEMÉNY *de Magyar-Gyerö Monostor* Prosapia (§. 275. *n.* 30.) ortus, usque se Studiis dicavit, vt Legibus Collegii Enyedensis subscribere Civis Togatus non dubitaverit. Halæ postmodùm cursum Academicum perfecit; ibique emisit, dedicatam Augustissimæ memoriæ Imperatori CAROLO VIto: *Commentationem de Jure succedendi Domûs Austriacæ in Regno Hungariæ.* Halæ 1732. Fol.

31. ALEXIVS KENDEFFI *de Malomviz*, Comes Illustrissimus, S. C. R. & Ap. Majestatis Exc. Reg. in M. Tr. Princ. Gubernii Consiliarius Actualis Intimus; (§. 184. *n.* 8. & §. 258. *n.* 7.) annos vernantis ætatis cum Musis Claudiopolitanis sociatos agens, *Dissertationem Juridicam de Tutoribus & Curatoribus*, insigni, benè collocatorum Ephebi annorum, indicio, elucubravit, annoque 1759. 4. Jul. defendit; universa Panegyri Collegiali Illustr. Auctori prolixè adplaudente. Edit. Claudiopoli An. 1759. 4. plag. 10. Sacram verò fecit Dissertationem Excellentissimo atque Ill. Domino *Joanni* Comiti *Lázár*, (*Vid. n.* 37.) vtpote (defunctis Illustribus & perantiquæ Prosapiæ Parentibus) Curatori suo & Studiorum moderatori. Non hìc substitit præclarus Palæstrita, sed quo & in Fasces Cæsareos & in Patriam, majora olim ederet Merita, Helvetiam, Galliam, (in hisque cumpri-

primis *Basileam*, & *Lutetiam Parisiorum*) aliasque oras alieno ſole calentes, ſtudiis intentiſſimus, inviſit; & lingvas celebriores, quibus hodie in Europa cultiſſimæ Nationes utuntur, familiares ſibi reddidit. Redux in Patriam, Titulo Comitis ab Auguſtiſſima Imperatrice, D. D. MARIA THERESIA ornatus, mox 1765. Incliti Comitatûs Hunyadenſis Comes Supremus renunciatur, & demùm A. 1774. in numerùm Summi Daciæ Senatûs Patrum adgregatur. §. 184. *n*. 8.

32. JOANNES KOLVMBÁN de Olaſztelek, Vir origine & induſtriâ Nobilis, ac quorumdam Comitatuum Adſeſſor, in Várſóltz Comitatûs Kraſzna domicilium hoc tempore habens, ſcribere non pigratus, multum lucubravit. Publici juris fecit, lingvâ vernaculâ, Tractatum de Diis Ethnicorum, cultuque eorum, ſub titulo: *A' regi Pogányoknak az ö Iſtenekröl és Iſteni Tiſztelteikröl való Hiſtoria*. Edit. 1766. 8. plag. 11.

33. ALAXANDER KOVÁSZNAI Siculus Transſilvanus, ex optimis Illuſtris Collegii Ref. Agropolitani Civibus Togatis ab Ill. quondam Comite D. Joanne Lázár L. B. de Gyalakuta petitus, Illuſtri filio Comiti Emerico quondam Lázár, à Clariſſimis Collegii Profeſſoribus Informator datus eſt: quo munere ad optatiſſimum emolumentum perfunctus, Lugdunenſem Batavorum Academiam (ubi quidem ordinariè nulli Agropolitani, ſed duo Enyedenſes, duoque pariter Claudiopolitani Theologiæ Studioſi, pio ac honeſto ſumtu Potentiſſimorum Hollandiæ Ordinum aluntur) petiit, & ſuos ibidem profectus, quos in Theologia, Litteratura Orientali, &c, apud patrias Muſas fecerat diligentiſſimus fenore cumu-

lavit feliciſſimo. Reducem in Transſilvaniam Cathedra Lingvarum, Hiſtoriarum & Antiquitatum Collegii Agropolitani, Profeſſorem excepit delectum ac exſpectatum. Sacrarum Litterarum in Academia Batava Studioſum agens, in memoriam Diſcipuli ſui Emerici Comitis Lázár, An. 1761, 18. Jan. denati, ſcripſit *Laudationem Funebrem*, eod. anno Cibinii impreſſam in 4to, cum reliquis, iisque recitatis, Actionibus funebribus, qua ſe lingvam latinam, ejusque indolem, callere non mediocriter, teſtatum omnino dedit. Profeſſoris tandem in dicto Collegio fungens officio, juxta determinationem Incl. Commiſſionis Politico-Eccleſiaſticæ, An. 1769. m. Jun. Agropolin convocatæ, edidit *Chriſt. Cellarii Grammaticam Latinam Lingvæ Hungaricæ accommodatam. Claudiopoli, Typis Collegii Reform. An.* 1771. in 8vo, plag. 20. quæ Grammaticam Ajtaianam (ex Actis Erud. Lipſ. ad An. 1747. cognitam) de manibus Adoleſcentum excuſſit. Quæ ſit Viri eruditionis multijugæ compotis, circa Hiſtoriam Hungaricam, induſtria, conſultò nunc præterimus.

34. JOSEPHVS KOVÁTS, in Ill. Colleg. Enyed. Philoſ. ac Matth. Prof. Præclariſſimus, & p. t. Rector, ex germanico in Latinum convertit editque: *Elementa Philoſophiæ Naturalis* Joannis Gottl. Krügeri. Claudiopoli 1774. 8.

35. SAM. KÖLESÉRI à Keres-Eer, natus Szendröviæ in Comitatu Hungariæ Borſodenſi 18. Nov. 1663, Patre *Samuele Köleſéri* (Profeſſore Varadenſi, & poſt Paſtore Szendrövienſe, Tokajenſe ac demùm Debrecinenſe) matre *Annâ Damian*, & Debrecini Litteris imbutus, vix 15. annos egreſſus, in Academias Batavas à Genitore miſſus eſt. Illic,

Illic, Art. Lib. Magiſtri, Doctoris Philoſophiæ & Theologiæ, titulis condecoratus eſt; opumque literariarum dives, in Hungariam, Miniſter Verbi Divini ibidem futurus, rediit. Sed Suggeſtui haud natus, denuò Academias repetivit Germanicas; cumque gradu Doctoris Med. redux, ingentem nominis ſui famam conciliavit. Venit in Transſilvaniam, hicque, præter praxin medicam, Civilibus Officiis, functus eſt. Fuit enim Inſpector Fodinarum Supremus, fuit Secretarius Gubernialis, fuit ad extremum Conſiliarius Gubernialis. Vir exaggeratæ eruditionis varia luci expoſuit Opera, qualia ſunt: 1.) *Diſſertationes*, quibus inter Doctores locum reperit. 2.) *Scrutinium & Cura Peſtis Dacicæ*. An. 1709. 12. 3.) *Diſſertatio de Scorbuto Mediterraneo.* 1709. 4.) *Monita Anti-Loimica*, occaſione Peſtis An. 1719. 12. 5.) *Axiomata Juris Naturæ.* Cibin. 1723. 8. 6.) *Obſervationes*, Ephemeridibus Acad. Imperial. Naturæ Curioſorum inſertæ. Omnium verò maximè celebranda Transſilvanis ejus. 7.) *Auraria Romano-Dacica.* Cibinii 1717. 8. Aliorum quoque Opera nonnulla Eruditorum recudi fecit, vt ſunt: *Tibullus. Jac. Gardenii Theologia Pacifica. Summarium Philoſophiæ. Enchiridion Mathematicum Scheuchzerianum.* Claudiop. 1723. 8. *Opuſculum Orthographicum*, *de ratione rectè emendatèque ſcribendi.* Ter, at nec ſemel feliciter, tædas jugales accendit. Contoralium altera erat Illuſtriſſ. Domina *Juditha* quondàm *Bethlen*, Mater Illuſtr. ac Exc. defuncti nuper D. *Joannis Lázár*: Vitricus adeoque magni Herois erat Köleſérius. Bibliothecam Köleſéri habuit per paucis eo tempore in Transſilvania parem: ea, ceteraque Bona ejus, Aſna-

thæ Mederæ (non Closianæ, vt putavit Cl. Bodius) Petri Mederi Pastoris Primarii Coronensis Celeberrimi Filiæ, Conjugum primæ, licet ab illa Divortium antea obtinuerit, (in Augusta quidem Aula Cæsarea finali sententiâ terminandum) cessêrunt. Præsenti hoc 1775. anno Libri divendentur. Vel inimici eruditionem Kölesérii suspexerunt; contrà, nec amici de pietate, Zelo & Religione eum commendarunt. Sunt etiam, qui eum putent heautontimorumenon suique interfectorem: sed apoplexia eum excusat. Plura distinctioraque de Eo, ac Operibus ejus, vide in *Biographia Medicorum Hung. & Transsilvaniæ Celeb. ac Exp. Domini Stephani Veszprémi*, pag. 82. seqq.

36. SAMVEL B. KÖPETZI, V. D. M. Bonyhensis in Comitatu de Küküllö, Franequeræ, quo è Collegio N-Enyedensi se contulerat, edidit *Dissertationem Philologico-Theologicam, ad illustrandum Ritum superstitiosum, qui perstringitur Ezech.* 8: 17; *& Nomen Symbolicum, quod Ægypto tribuitur Jesaiæ* 18: 1. Impress. 1772. 4.

37. JOAN. LÁZÁR *Comes*, atque *Liber Barô de Gyalakuta*, Heros Excellentissimus ac Illustrissimus, Sacræ Cæsareo-Regiæ & Apostolicæ Majestatis Status & Excelsi Regii in Transsilvania Gubernii Consiliarius utrobique Actualis Intimus, nec non Inclitorum Statuum & Ordinum Trium Nationum Præsidens, & Supremus per Principatum Transsilvaniæ Venatorum Regalium Magister; anno 1772, 26. Nov. Officiis & vitâ defunctus. Virum Magnificum, JOANNEM nostrum, Il. *Georgius* quondàm *Lázár*, Sedis Siculicalis Maros Supremus Judex Regius, Emerici Filius (cujus Lineam, Illustris quondam *Andreas Lázár*, ab Illustr.

Lázá-

Lázáriis de Szárhegy, prognatam, inchoavit,) susſcepit ex Comitiſſa *Juditha Bethlen.* Noſter, poſtquam fœcundos ingenii ſui agros, adoleſcentiæ annis, copioſo Scientiarum ſemine in Patria inſeviſſet, exteras quoque non neglexit adire Academias. Fuit præſertim præcipuus *Chriſtiani Wolffii* Diſcipulus. Patriam repetens, variis ac gravibus publicæ rei negotiis gerendis ſe præbuit aptiſſimum. Ter è Transſilvania, nomine publico, Viennam Deputatus miſſus eſt. Complurium pars magna fuit Commiſſionum. Fuit Adſeſſor Tabulæ Regiæ; Comes Supremus Zarandienſis; Præſes Inclitæ Tabulæ Regiæ; Præſes & Directivæ Commiſſionis; ac poſtmodùm Conſiliarius Gubernialis, atque ſimul, ab An. 1750, Statuum Præſidens. Omnium fermè Scientiarum eximiam adeptus cognitionem, clariſſima eruditionis ſuæ monumenta erexit. Talia ſunt: 1.) *Verſus Mnemonici, Summaria & Titulos Operis Juris Decreti Tripartiti exhibentes.* Cibinii, 1744. 4. 2.) *Okos Teremtett állat.* Koloſv. 1745. 8. Complectitur Preces Sex dierum Creationi adcommodatas. 3.) *Rövideden egybe foglalt Gyermekek Geographiája.* Szeben. 1750. 8. E Germanico Hungaricè reddita. 4.) *Opera Poëtica varii argumenti.* Claudiopoli, 1765. 8. Complura Carmina diverſis Occaſionibus exarata continet; quæ omnia Maronem certè ſapiunt; vt non incongruè Auctorem, *Janum Dacicum*, & *Hungaricum Apollinem*, nonnemo dixerit: Poëtam Huic ſecundum, ætate noſtrâ, Transſilvania vix vidit. 5.) *Innep napokra való Iſteni Ditséretek, melyeket Frantzia nyelvböl forditott Magyarra.* Koloſv. 1760. 6.) *Florinda.* Szeben. 1766. 8. Res raras & præcipuas quorundam

rundam Regnorùm Verſibus hungaricis exprimit. 7.) *Oratio Inauguralis, de Intellectûs & Voluntatis emendatione.* Claudiop. 1735. 4. Hanc, qua Curator Supremus Illuſtris Collegii Saros-Patakino-Marus-Váſárhelyenſis publicè propoſuit A. 1735. 28. Apr. dum Celeb. D. *Samuelem Rima-Szombati* in Rectorem & Profeſſorem Collegii introduceret. §. 260. *n.* 4. Manſerunt inedita: 1.) *Politica Chriſtiani Wolffii*, è Germanico in Latinum tranſlata, & ab ipſo Auctore reviſa. 2.) *Metaphyſica Eiusdem.* 3.) Ejusdem *Moralia* ſeu *Ethica.* 4.) *Külömb-külömb-féle Világi Dolgokat az Erköltsökre ſzabogató Magyar Verſek.* 5.) Alia nonnulla minora.

38. FRANC. I. LISZNYAI, poſt ſtudia Enyedenſia, Francofurtum ad Viadrum ſalutavit; hinc Trajectum ad Rhenum ſe contulit. Redux in Patriam, fuit primò Illuſtriſſimo Heroi D. Gregorio Bartſai à Sacris Aulicis; deductus inde eſt in Eccleſiam Devenſem, ubi Boni Paſtoris, ſimulque Senioris Hunyadenſis, (alias Dévenſis) & ab An. 1769. Generalis Notarii, functus eſt fideliſſimè munere ad An. 1772, quo Cœlo redonans animam, Succeſſorem in Oppidana Eccleſia Dévenſi, reliquit Filium *Clar. D. Stephanum Intze Liſznyai*, jam memoratæ Venerabilis Diœceſeos Ordinarium Juratum Notarium. Duas Franciſcus noſter edidit Diſſertationes Veſtem ſudatam arguentes. Vnam *de Sinapi Parabolico*, Francof. 1739. alteram *de Epiſtola Chriſti Myſtica* ad 2. Cor. 3: 3. Reliquit etiam plurimas Conciones Funebres (, vt reliquas taceam) editas juxta ac ineditas, in funebribus variorum Procerum recitatas.

39. LADISLAVS MÁLNÁSI *de Málnás*, Verbi Divini Minifter Confiftorialis (§. 238.) & Piarum Fundationum in Ecclefiis, Collegiisque & Scholis Ref. Transfilvanicis Infpector Curator Duum-Viralis, ex Athenæo Enyedenfi, Lugdunum Batavorum venit; unde Academicis thefauris reportatis, Illuftriffimæ felicis recordationis *Catharinæ Bethlen*, (*n. 66.*) cujus antea in Collegio Enyedenfi Alumnus fuerat, Concionatorem Aulicum præftitit ad An. 1759. Poftmodùm Illuft. *Emerico* Comiti de *Bethlen* Confiliario Guberniali operatus eft à Sacris ad An. 1765. Tum ad Excel. S.R.I. Comitem, Dominum *Ladislaum Teleki* de Szék, Confiliarium Gubernialem (§. 184. *n.* 8.) &c. Summum Ecclefiarum Helv. Confeffioni addictarum Patrem & Columen, invitatus, ibi hodieque degit, tedarum jugalium expers, & Sacra munia indefeffim obit. Suis è Scriptis, quæ varia concinnavit, luci expofuit: 1.) *Templum Triunitatis*, i. e. Sollemnitatem Confecrationis Templi Fagarafenfis, ex Hagg. 2 : 4, 5. lingvâ nativâ peractam. *Szebenben*, 1759. 4. plag. 5. 2.) *Conciones Funebres*, quibus Proceribus nonnullis parentavit.

40. STEPH. MÁTYVS, *de Kibéd*, abfoluto, in Collegio Agropolitano, Studiorum curriculo; Vindobonæ & Trajecti ad Rhenum, Scientiis fublimioribus, & cumprimis Artis Salutaris præceptis, fe addixit, nullamque fibi horam fruftra abire paffus eft. Differtationes fuas Trajecti A. 1756. edidit. Vnam *De Melancholia Univerfali & Hypochondriaca.* Plag. 9. Alteram, *De Irritabilitate*; qua gradum Med. Doctoris meruit.

Redux in Patriam, Opus in lingvâ hungarica, quæ tali thesauro hactenùs carebat, maximè necessarium, & omnibus numeris absolutum, i. e. *Diæteticam* condidit, inscripsitque: *Diætetica*, az az, *a' jó egésség meg-tartásának módját fundamentomoson elö-adó Könyv.* 1762. és 1766. 8. *Tom. II.* Auctor Eruditissimus & Experientissimus, ad Inclitam Tabulam Regiam Judiciariam *Physici Ordinarii*, & in Incl. Tabula Continua Sedis Siculicalis Marus *Actualis Adsessoris* munere fungitur.

41. BENJ. NÁDVDVARI, Ecclesiastes Abrud-Bányensis, à Nobili Viro *Stephano Borsai*, Dominii Cæsareo-Regii Zalathnensis Provisore, ejusque Fratre Nob. *Georgio Borsai* solicitatus, eximium concinnavit Libellum precatorium, qui inscriptus est: *Mennyei Udvarral való Szent Társalkodás.* Szebenben. 12. Recus. Claudiopoli 1761; vt & Cibinii.

42. PETR. NÁDVDVARI, pio ære Illustr. Herois D. Samuelis Bethlen adjutus, An. 1698. Batavas Academias adiit; unde dum rediit, primum memorato suo Patronò fuit à Sacris; post Agropoli & demùm Saxopoli (*Szász-Város*) Cathedram singulari eloquio ornavit. Articulos Fidei 84. Sermonibus Sacris complexus est; quos prælo subjiciendos Auctor decreverat: sed morte præventus, Scriptum totum, quod inscribebatur: *Idvesség Útja*, i. e. *Via Salutis*, quievit in manibus *Samuelis Köleséri*, (*n.* 35.) latuitque inter ejus Libros diutiùs, quàm collectæ vndique Conciones, excusæ sunt. Cælestissima Herois *Catharina* Comitissa *Bethlen*, (*n.* 66.) *Samuelis* Filia, tanti Præconis Verbi, cujus sermones mellitissimi avidissimos auditores formabant, Homilias vitâ donatu-

ra

ra; conquisitis iis undique ab illis, qui ab Auctore diversis temporibus seorsim descripserant; *Michaëli Udvarhelyi* Professori Claudiopolitano (§. 259. *n.* 2.) credidit digerendas, at dum decem Homiliæ priores lucem vidissent, operi inmortuus est Udvarhelyius. Venerando dein Viro D. *Sigismundo Pap Szathmári* (§. 233. *n.* 3.) totum opus editionis commendatum est. Ille proinde Conciones sequentes reddidit politiores, mancasque supplevit, pro & aliquot deperditis, juxta ordinem argumentorum, de suo adposuit, Præfatione clarissimâ instruxit, sicque ornatum emisit, sub titulo: *Nádudvari Péter Prédikátzioi.* Kolosv. 1741. 4. Edito hunc in modum Opere, & elapsis aliquot annis, primum Auctoris Scriptum è Bibliotheca Köleséria provolavit. Scilicet, Scriptum hoc, ab Auctore sibi traditum, Köleserius, qui instigator Auctori fuerat, misit in Bataviam edendum; sed & Scriptore, & instinctore fato cedentibus, Opus ineditum remissum ac inter Kölesérii Libros repositum fuerat.

43. ADAMVS NEMES, Illustrissimus ac Excellentissimus *Comes de Hidvég*, nuper admodum Sacræ Cæs. Reg. & Apost. Majestatis Magister Protonotarius; & post Inclitæ Tabulæ Regiæ Judiciariæ ab A. 1762. Præses & Statûs Gubernilisque Consiliarius, ex antiquissima & Ill. Familia NEMESIANA *de Hidvég* (quæ Natales à Siculo, Comite *Vincentio accepit. §. 152. n. 1. c.*) oriundus, meritò inter eos Eruditos censetur, qui Scripta Posterorum usibus reliquerunt. Tametsi enim nihil publicæ luci typorum beneficio exposuerit: plurima tamen Magni Herois Scripta, quæ præcipuis in Commissionibus Regiis, qua-

rum

rum inſigne Membrum fuit, ſociatis laboribus exaravit, Eruditorum in Statu Politico Virorum manibus verſantur. An. 1765. 27. Jan. ætatis ſuæ 54, terram Cœlo commutavit, Juſtaque funeri ſoluta Hidvegini adeptus eſt.

44. FRANC. P. PÁPAI, Vir inmortalis memoriæ, natus in Oppido Dés, An. 1649, ortum ſuum Rev. *Emerico Pápai* (§. 275. *n.* 45.) & *Chriſtina Kávási* acceptum ferens. Infantilibus annis ſuis Albæ Juliæ exactis, An. 1658. ob motus à barbaris concitatos, cum Parentibns ſuis, *Claudiopolim* & mox *Biſtricium*, ad aſylum tutius quærendum dimotus, *Agropoli*, providâ Parentum curâ, ponenda Literarum tyrocinia ſuſcepit. Patrem optimum equidem ſubitâ morte, in ætate adhuc tenerâ amiſit An. 1666. Nihilominus tamen cœpto acriter inſiſtens, Studiorum ampliùs augendorum cauſa Collegium Enyedenſe ſalutavit, ibidemque ſupra æquævos enituit, & non modò *Poëſeos Præceptoratu* honoratus, ſed anno ætatis 19. *Contraſcriba Collegii* (Officium primarium eſt, quod Civem Collegii in Catalogo ſecundum concernit) quoque creatus eſt. Nativa quadam inclinatione in rem Medicam propenſus, iter ad exteros An. 1670. ſuſcepit. *Lipſiæ* primùm experientiæ cauſa ſubſtitit; peragratisque præcipuis Saxoniæ Academiis, *Francofurti ad Viadrum* commoratus eſt; hinc *Marpurgum* & *Heidelbergam* viſitans, Viris in Academiis iſtis Celeberrimis adeo acceptus fuit, vt in Academia Heidelbergenſi de Cathedra Philoſophica, ſi id rationes Noſtri permiſſent, obtinenda, certa eidem ſpes facta fuerit. Placuit tamen ei Academias quoque Helveticas ſalutare, & primùm quidem *Baſileenſem*; vbi,

vbi, poſt duorum, & quod excurrit, annorum moram, Doctor Medicinæ creari, & Ampliſſimæ Facultatis ibidem Medicæ Adſeſſor renunciari meruit. Hinc venit *Tigurum*, ubi Viris Doctiſſimis innotuit. Inſignium ubique Virorum amicitiam ambiens, omnibus gratiſſimam ſui memoriam reliquit. Donec tandem A. 1675, limites Patriæ attingeret, ſummo ubique applauſu acceptus, & & à Senatu Debrecinenſi in tranſitu, luculento ſatis Salario annuo pro Medico ordinario, diverſis vicibus invitatus. Ingreſſus Transſilvaniam A. 1675, in Oppido *Földvár* Sedis Aranyas ſubſtitit, privatam domi ſuæ agens vitam, & à Praxi medica innoteſcere Optimatibus pergens. Vertente ſpatio annuo, magno olim Præceptore & Fautore ſuo, D. *Paulo Tsernatoni*, Profeſſore Literatiſſimo, ex forti apoplexia ſubito è vivis excedente, eidem in Pædagogiarchatu perpetuo, & profeſſione Lingvæ Græcæ, Phyſicæ & Logicæ, Principis *Apafii* & communi Curatorum Collegii ſuffragio An. 1676. ſufficitur. §. 258. *n.* 5. Quam quidem Provinciam, continuis 40 annis indefeſſo ſtudio varie ornavit. Subciſivis verò ab ordinariis negotiis temporibus, vel inter continuas patriæ ſtrages, hoſtium irruptiones, Urbiumque mortes, ipſamque etiam Oppidi Enyedenſis motu Hungariæ ultimo lanienam; in qua omnia, etiam ipſa Templa & Collegium, ferro & flammis vaſtata & in cinerem redacta, ipſe etiam fortunis omnibus prædæ militari relictis An. 1704. vix cum Collegis ſuis vivus evaſit; Operibus plurimis bono publico edendis infractâ & mirandâ in hac temporum acerbitate patientia inſudavit. Et primo quidem ſtatim in Profeſſoratum ingreſſu

ſuo:

ſuo: 1.)Hiſtoriam, quam *Rudus Redivivum* adpellare voluit, à nemine unquam tentatam, edidit Cibinii 1684. 12. Recuſ. eſt Tiguri A. 1723. 8. inter *Miſcellanea Tigurina*, cum Vitæ Auctoris brevi deſcriptione. Ex hac *Deſcriptione*, nec non Monumento funebri Auctori poſito, quod inſcribitur: *Juſtiſſima Adorea* &c. Claudiop 1717. 4. vt &, *Succinctâ Medicor. Hung. & Transſilvaniæ Biographia* Exc. Med. Dris D. Stephani Veſzpremi, nos quoque hæc decerpſimus. 2.) *Ars Heraldica* 12. 3.) *Triſtium Levamina*. Claudiop. 1694. 4. plag. 4. Complectitur doctiſſima Carmina, in Conſolationem Michaëlis II. Apafi. Hæc ejus ſunt Latina Opera. Eſt verò Latino-Hungaricum: 4.) *Dictionarium* Leuſchoviæ 1708. 4. min. *Vid. not.* 7. Hungarica Opera, Latinis licet titulis inſcripta: 5.) *Pax Animæ*. Koloſv. 1680. Ex Opere Gallico *Petri Molinei* converſa. 6.) *Pax Corporis*. 1687. 8. aliquoties recuſa. Curationem Morborum docet eruditiſſimè. 7.) *Pax Aulæ*. Koloſv. 1696. 12. Aliquot Regulas Sapientiſſimas à Salomone traditas exhibet. 8.) *Pax Sepulchri*. Kolosv. 1698. 12. Recus. ibid. 1760. 8. 9.) *Pax Crucis*. Kolosv. 1710. 12. Continet Preces è CL. Pſalmis, juxta eorum ſcopos concinnatas. Scilicet, prævalente in Transſilvania An. 1707. Cæſareano Milite Rákótzianis, novi Conſilii quid hi ſuſcipere coacti, Nobilitatem omnem citeriorem in proximam Hungariam ſuæ adhuc poteſtatis coëgêre, quo ſibi obnoxios in fide tenerent. Cujus Conſilii exſecutores, importuni milites, ipſos quoque Eccleſiaſticos, ſub minis deprædationis Bonorum exegerunt. Quo ab exilio, permiſſu Rákotzii An. 1709. M. Febr. ſunt

ſtatio-

ſtationi ſuæ reſtituti. Franciſcus quoque noſter, cum Familia, & adhærentibus paucis Studioſis, in exſilium concedens, in eodem, plusquam annuo, *Pacem Crucis* adornavit. 10.) Varia Epitaphia, & Carmina Funebria Latino juxta & populari ſermone exarata; quale erat Tótfaluſianum §. 268. *n.* 3. Vide plura iu Tymbaule Hungarico. Manu ſcripta: 11.) *Romlott Fal fel-épüléſe.* Nihil aliud eſt, quàm *Rudus Redivivum* hungarico idiomate donatum & auctum, Senatuique Debrecinenſi dedicatum An. 1685: manſit ineditum, ob Carafæ exactiones, quibus tum Debrecinum adfligebatur. 12.) Variæ ad Eruditos Europæ Epiſtolæ; quibus vitam prelo donare intenderat. Summis hiſce ejus in Rem Literariam meritis accedit, præter Beneficia, quibus ipſius auſpiciis Studioſi Enyedenſes, aut fruiti ſunt, aut hodie etiam fruuntur, Beneficium illud Sereniſſimi Regis Boruſſiæ, *Francofurti ad Viadrum* binis ſucceſſivè Alumnis, nec non *Leidenſe* totidem Theologiæ Candidatis uſurpatum, (§. 263. *n.* 2.) in quibus impetrandis ſummâ curâ & ſtudio functus eſt. Beneficium quoque Eccleſiarum Anglicanarum, (§. 258. *n.* 7.) ſociatis hujus conſiliis & curis (qui & filium *Franciſcum*, hunc cumprimis in finem ad Britannos diſcendum miſerat) debetur. Tantus Vir, raræ admodum eruditionis, Latinus terſiſſimus, Græcæ Hebraicæque LL. peritiſſimus, Gallus & Germanus ſic ſatis curatus, philoſophus per omnes Scientiæ partes Verſatiſſimus, Theologus fundatiſſimus, Hiſtoricus promtiſſimus, Medicus experientiſſimus, feliciſſimus & alter Æſculapius, indefeſſo labori, An. 1714. ſuccumbere cœpit, magìsque ac magìs deficiens, An. 1716.

10.

10. Sept. ex apoplexiâ placide in Domino occubuit. Fuit ſucceſſivè Maritus trium vxorum ex familiis non plebeis oriundarum. Cum prima, *Zöldiana* 7. cum altera *Szeghalmiana* 5. annorum brevia gaudia egit. Cum *Juditha Nyírö*, quam Viduam reliquit, longiori uſus. Ex hac fuit Pater: 1.) *Barbaræ*, Conſortis Rev. ac Clar. *Stephani Veſzprémi*. 2.) *Annæ* demortuæ. 3.) *Franciſci*, cujus meminimus, & qui An. 1714. defendit *Halæ Magd.* Diſſertationem de *Therapia Morborum Morali*. 4.) *Chriſtinæ*, Conjugis, Rev. ac Cl. *Petri Nadudvari* (*n.* 42.) Eccleſiæ Saxopolitanæ Plebani & Venerandi Capituli ibidem Decani. 5.) *Emerici*, poſt curriculum Academicum Hollandicum & Tigurinum, facti Profeſſoris Enyedenſis. 6.) *Andreæ*, qui poſtmodùm, An. 1732. 15. Oct. in Academia Viadrina, Diſſertationem Inauguralem Medicam, *De Vero & Neceſſario Medicorum Arcano*, defendit. 7. 8. 9.) Trium Filiarum demortuarum.

45. JOANNES Kováts PELSÖTZI, patre Stephano Kováts in Hungaria An. 1672. natus, Rima-Szombatini ab An. 1681. ad An. 1686; & poſt Debrecini, Litteris operam navavit, usque An. 1691., quo in Gymnaſium Alba-Julianum Transſilvaniæ veniens, talia diligentiæ & virtutum dedit ſpecimina, vt tribus anni quadrantibus, juſſu Profeſſorum, in Aula Principis Michaëlis II. Apafi, Capellani perſonam egregiè ſuſtinuerit, & ad Paſtoratum Ebesfalvenſem (ubi caſtrum erat, & hodieque ſuperat, Apafianum) vocaretur, diſsvadentibus Profeſſoribus, ſibi minus acceptum. An. 1697, ſumptum itineris in ducentis & aliquot aureis ſuppeditante Ill. Samuele Kereſzteſio, in

cujus

cujus aula, Profeſſorum voluntate, functus antea fuerat, inviſendis exterarum Academiis ſe adcinxit, venitque primùm Francofortum ad Viadrum, deinde Trajectum Rheni, ubi diſſeruit: *De mirabili Ananiæ & Sapphiræ morte*; Lugduni tandem Batavorum: *De Votivo Pauli anathemate, ad Rom. 10. ℣. 3. An.* 1699. Reliquit *Itinerarium* quoqne *Manuſcriptum*, quo plurima memorabilia ſibi viſa complexus eſt, docente Cl. Bodio in Libro: *Szent Polikárpus*; *p.* 193-195. Reverſus in patriam, Patrono ſuo, ill. Samueli Kereſzteſio, anno uno & ferme dimidio fuit à Sacris, unde An. 1702, 29. Mart. in Eccleſiam Szent-Mihályfalvenſem, hinc 1704, 21. Mart. in Magyar-Igenenſem ductus. Factus eſt tandem An. 1717. Senior Eccleſiarum Vener. Diœceſeos Alba-Carolinenſis, An. 1740. Notarius Eccleſiarum Transſilvanicarum Generalis, An. 1748, 27. Nov. Superintendens, ubique Dexterrimus. Mortuus A. 1749. 18. Jan. ætatis ſuæ A. 77. *Conf.* §. 233. *n.* 3.

46. JOAN. SIMON, *Nobilis de Bibartzfalva*, Incl. Comitatuum Albenſis & Húnyadenſis Juratus Adſeſſor; & Cauſidicus ſeu Procurator ad Tabulam Regiam Judiciariam famigeratiſſimus, cumulatâ eruditione ornatiſſimus; cujus ingenium & eruditionem teſtantur Opera Variarum Commiſſionum, quarum pars præcipua fuit; & cumprimis *Codex Thereſianus*, non quidem luci publicæ adhuc expoſitus, ſed Eruditis in Ordine Politico Viris ſic ſatis notus; quem ſociatus *Simonii* labor concinnavit. An. 1764, ſi probè memini, finivit.

47. JOSEPHVS SÓFALVI, à Muſis Transſilvano-Claudiopolitanis ad Hollandicas peregrinatus, poſt-

quam inde profectu clarissimo rediit; Illustr. Supremo in Magno Principatu Transsilvaniæ Reformatorum Consistorio à Sacris fungi cepit. Hungarica Civitate donavit Cl. Schulzeri Opus elegantissimum, quod germanicè innotuit, sub titulo: Die Schönheit der Natur. Sub prelo est Claudiopoli.

48. FRANC. SOOS, Antistes Claudiopolitanus & Superintendens. *Vid.* §. 233. *n.* 3.

49. MICHAEL P. SZATHMÁRI, Theol. Professor Agropolitanus. *Vid.* 260. *n.* 4.

50. SIG. P. SZATHMÁRI, Ecclesiastes Claudiop & Superintendens, (§. 233. *n.* 3.) Filius *Joannis P. Szathmári*, quem equidem in ordine Eruditorum Scriptorum commemorare §pho 275to nobis excidit, sed §. 261. *n.* 3. laudavimus, Scriptaque ejus (præter *Uj Esztendö Ajándéka.* 1699. 8.) recensuimus. Sigismundus verò noster, *Chrysostomus Transsilvanus* vocitatus, Præco Verbi Divini Disertissimus, & inter Doctissimos Eruditissimus, totidem Volumina usibus vel Eruditorum reliquisse nobis videtur, quoties editos ejus in lucem Sermones Sacros revolvimus, quos tam alias, quàm, & cumprimis, in funeribus Optimatum compluriu m præclarissimè eloquutus est. Tales sunt ex: Psal. 100: 4. quo An. 1735. 13. Febr. in Antistitem Claudiopolitanum inauguratus est; 1. Mos. 5: 24. 5. Mos. 34: 5, 6. Job. 9: 25, 56. Hebr. 11: 24, 25, 26. Apoc. 3: 7, 17. Psal. 73: 25, 26. Atque plures. Noster insuper Concionatori *Nádudvario* & vitam & decorem dedit. (*n.* 42.) Noster, haud dissimiliter, Conciones Funebres Kamarasianas, recensuit, easque politulas edidit. *Vid. n.* 28. *Conf.* §. 259. *n.* 2.

51.

51. ADAMVS SZÉKELY *de Boros-Jenö*, Comes Illuſtriſſimus, Sacr. Cæſ. Regiæ ac Apoſtolicæ Majeſtatis Camerarius, Piarum Fundationum in Transſilvania Eccleſiarum ac Collegiorum Helveticæ Confeſſioni addictorum Curator Duum-Viralis Vigilantiſſimus, & Litterata Peregrinatione, quam Scientiarum & Experientiæ cauſâ ſuſcepit; & per plures annos in Germania, Belgio, Anglia, Gallia & Italia, continuavit ac perfecit, Clariſſimus; Tractatum *Joannis Lockii de Educatione Prolium*, è Gallico in Hungaricum convertit & edidit, Claudiopoli 1771. 8. Sic ſanè, ſi quid videam, eruditus ac Magnif. Comes, improlis ſecùs ac innubus, multorum Parentum bonorum oculos ad educationem puerorum aperuit; adeòque Moralem ſe Genitorem complurium adoleſcentium docuit. Genealogiam Ill. Comitis ſi quæras: Habuit *Genitorem* ADAMVM quondàm Comitem Székely, Genitricem Catharinam de Kis Réde. *Avum* LADISLAVM Com. Székely, Aviam Saram Bulceſt. Ladislaus fuit primùm Michaëlis I. Apafi Legatus ad Portam Ottomanicam frequenter miſſus; deinde Cubicularius Intimus ac Curſorum Aulicorum Magiſter Supremus; tum Conſiliarius Intimus ac Præſidens, ſimulquè Incliti Comitatûs Kolos Comes ac Civitatis Claudiopolitanæ Capitaneus, utrobique Supremus. Poſt deceſſum Principis Apafii Senioris, à Divo Imperatore Leopoldo in iisdem dignitatibus confirmatus. A Glorioſo Cæſare Carolo VI. de prudentia & fidelitate laudatus, ac Titulo *Comitis* per omnes Lineas utriusque Sexûs deſcendentes, hæreditario jure condecoratus. *Proavum* Spect. ac Generoſum JOANNEM *Székely*

de Boros-Jenö, ex Comitatu Záránd Incliti Regni Hungariæ oriundum, & dominum hæreditarium in pagis: Szamos-Közi, Bán-Hodos, Kelmigy, Tivadarfalva, K. Csernel, Rekettyefalva, Tolmáts, Szénás, *cet.* Vid. Dedicat. *Jurisprud. Hung. Transf. Andr. Hufzti.*

52. FRANC. SZENT-PÁLI, Judex Regius Viz-Aknenfis, ex Inclita antiquaque Profapia SZENT-PÁLIANA *de Homoród-Szent-Pál*, quæ hæreditario jure, Judicatum Regium, in Oppido Vizakna tenet, oriundus; manu in fcribendo elegantiffimâ, venâ in Poëfi, Hungaricâ cumprimis, alacri polluit. Complexus eft metris Hungaricis Decretum Tripartitum, & emifit infcriptum: *Verbötzi Iftvân Törvény Könyvének Compendiuma.* Kolosv. 1701. 8. Varia, præterea, ejus Carmina fuêrunt manu exarata, quorum famofium illud eft, quod in *Joannem Zabanium*, dum is obtruncaretur, cecinit, (§. 264. *n.* 2.) fic orfus: *Kriva Havaffának keferü gombája* &c.

53. SAM. SZILÁGYI, Liber Baro, Filius *Petri Szilágyi*, Profefforis Enyedenfis (§. 258. *n.* 5.) Doctiffimi; cujus Librum Memorialem, infcriptis multorum Magnorumque Virorum Eruditorum, Exterorum ac Patriorum, nominibus eximium, poffidemus. Samuel nofter, e Collegio Enyedenfi, ubi Litteris folidè excultus fuerat, Francofurtum ad Viadrum falutavit, & transactis ibidem aliquot annis, Scientiarum dives Viennam Auftriæ rediit. Iftic, per plures annos, Juratum ad Auguftiffimam Aulam *Agentem* fe præftans, Gratiam Cæfareo-Regiam adeptus eft: Titulo enim Liberi Baronis ornatus, & Incl. Tabulæ Regiæ in Transfilvania Judiciariæ Actualis Adfeffor

renun-

renunciatus eſt. Et functus eo munere judicioſiſſimè, ad An. 1771, qui illi ultimus fuit. Vir Solidiſſimus, dum Viennæ adhuc ageret, edidit flores Chriſtianos è Scriptis Senecæ decerptos, ſub titulo: *Kereſztyén Seneka.* Bétsben 1740. 8. Monetas, quibus Res Hungaricæ & Transſilvanicæ illuſtrantur, habuit rariſſimas. Suppellectilem Librariam, quam poſſedit ſelectiſſimam, Collegio Agropolitano legavit. Idem fecit etiam Illuſtr. ac Magnif. Dominus ADAMVS *Comes* SZÉKELY de Boros-Jenö. (*n.* 51.) Sic igitur Bibliothecam Agropolitanam dixerim eleganter ſatis inſtructam; vtpote quæ & ſingulari munificentiâ Excellentiſſimi Domini Tabulæ Præſidis (§. 191. *n.* 5.) quotannis augetur.

54. STEPH. GY. SZIGETI, Profeſſor Theol. Enyedenſis & Superintendens, (§. 233. *n.* 2. & §. 258. *n.* 5.) ortum duxit Nobili è Stirpe, An. 1678. 2. Mart. Patre editus Clar. *Georgio Gy. Szigeti*, Stephani Filio, Nicolai Nepote, Viro Doctiſſimo, variarum in Hungaria Eccleſiarum, demum *Szigetenſis* per decennium Paſtore Primario, ſimulque Seniore Ven. Fratrum; Matre *Sara Nánáſi*, Stephani Nánáſi Eccleſiaſtæ Nagy-Bányenſis Venerandi Filiâ. In Gymnaſio *Szathmárenſi* & Collegio *Nagy-Enyedenſi* curriculum ſtudiorum inſtitit. Poſt triſtem & nunquam ſatis elugendam Collegii deſolationem, quæ in An. 1704. incidit (*n.* 44. & §. 258. *n.* 5.) dum ipſe cædi mirabiliter ereptus, aſylum Nagy-Bányæ quærit, continuò florentis inibi *Scholæ* Regimini admovetur; eamque ſpartam magno cunctorum adplauſu ornavit. Exacto ibidem anno, Academiam Viadrinam ſe contulit; poſt Academias: Gronin-

genſem, Trajectinam, Leidenſem & Franequeranam frequentavit, & Franequeræ Diſſertationem Theologico-Philoſophicam, *De Operationibus Spirituum* defendit, in Actis Eruditorum Lipſienſibus recenſitam. In Patriam redux, Rectorem primum Scholæ N. Bányenſis, poſt Paſtorem *Szînér-Váralyenſem*, *Szathmár-Németenſem* & *Nagy-Bányenſem* egit; hinc in Profeſſorem Enyedenſem deductus An 1713, Cathedram Theologicam, magno Reipublicæ Literariæ & Eccleſiæ emolumento, integris 24. annis præclarè ſuſtinuit. Nec modò Theologiam, ſed etiam alias Scientias, Vir diffuſiſſimæ Eruditionis, lætis incrementis propagavit. Rem Literariam à barbarie, Mores à corruptione, Diſciplinam à neglectu, Collegii ſtructuram à ruinis vindicavit. Ingenium ejus Cœleſte ornabat ſolida Doctrina, Pietas in Deum ſincera. Ornabant eum, Judicium, Conſilium & Prudentia in formanda ac regenda Juventute. Gravitas & Decentia Morum, Moderatio ſumma. Erat Theologus eximius, Philoſophus & Geometra inſignis, Doctor in Cathedra didacticus, in Suggeſtu Sacro efficax & mirè potens. Lingvarum Hebrææ & Græcæ callentiſſimus; Germanicæ etiam non ignarus. Latinus terſiſſimus ac ſublimis. Orator diſertiſſimus. An. 1737, conſtituitur Superintendens, ſed mox hanc Honoris novi acceſſionem, ſors excipit triſtior: nam An. 1738. 29. Mart. in captivitatem adſeritur à manu militari, cum Profeſſore Theol. Enyedenſi Cl. *Sig. N. Borosnyai*, & Proceribus Helv. Conf. addictis: *Samuele* Comite de *Bethlen*, *Joanne* Lib. B. *Lázár*, *Michaële Tóldalagi*, *Sigismundo Torotzkai*, *Franciſco Rhédei* & *Ladislao Rhedei*,

Rhedei, Heroibus Illuſtriſſimis. Conſpirationis enim in Auguſtiſſimam Aulam Imperatoriam fuerant adcuſati. At poſtquam eorum innocentiam Auguſtiſſima Majeſtas perſpexit benignè, & ne color quidem criminis in his fuit repertus; anno ſequente innocentes declarati Literis undique Patentibus, & ſalvi dimiſſi ſunt. Denique Magnus Antiſtes An. 1740. 1. Jul. ætat. 62. vitam cum placida morte, ex hemiplexia, commutavit. Quæſitus ab Amicis, cur non Libros publici faceret juris: reſpondit, malle ſe vivos Tomos, i. e. Eruditos Diſcipulos, ac chartaceos, emittere. Quod ad rem domeſticam: Ex Nobili *Eliſabetha Gálfi*, Senatoris Nagy-Bányenſis Filia, cum qua 23. annos ſuaviſſimè convixit, ſex ſibi ſuperſtites reliquerat Liberos. Tres Maſculos: *Stephanum*, *Joſephum* & *Samuelem*. (hunc quidem Virum Rev. ac Clar. nunc Paſtorem Primarium Saxopolitanum) Tres itidem Feminas: *Mariam*, admod. Rev. ac Clar. Viri *Joannis Lukáts Borosnyai* Conſortem, (*Vid. n.* 9.) *Elizabetam* & *Suſannam* in capillis nubiles. Ex alterâ, *Clara Enyedi*, quam ſecundis nuptiis duxerat, nullos hæredes reliquiſſe memoratur. Vide plura de Noſtro in Monumento Funebri, quod inſcribitur: *Piiſſimi Manes* &c.

55. JOSEPHVS TELEKI, Illuſtriſſimus ac Magnificus Dominus Sacri Romani Imp. Comes de Szék, Filius Excell. Dom. S. R. I. Comitis *Ladislai Teleki* de Szék Conſiliarii &c. (*Vid.* §. 275. *n.* 68. *c.*) Incl. Tab. Regiæ Judiciariæ Adſeſſor Actualis, & Illuſtris Collegii Agropolitani Curator Supremus &c. noſtro encomio longè major. Cujus dum Eruditionem altiſſimam,

Litterati Orbis Principes, in Academiis & Vniversitatibus, *Basileensi*, *Trajectina*, *Leidensi* & *Parisina*, quas, inita An. 1759. peregrinatione doctificâ, perlustravit, loquantur; Tribunal Daciæ testetur; & ipsamet Comitis Magnifici Curia, Collegii Litterarii æmula, veluti in speculo exprimat: nobis silendi otium faciunt. Libellus, quem Lingvâ Gallicâ, Sibi familiari, Doctissimus Comes concinnavit, inscribitur: *Essai sur la foiblesse des Esprits-Fors.*

56. SAM. TELEKI *de Szék*, S. Rom. Imp. Comes Illustrissimus, Magni *Alexandri* S. R. I. Comitis *Teleki de Szék* Natus (§. 275. *n.* 68. *c.*) S. C. R. & Ap. Majestatis Camerarius, & Incl. Comitatûs de Küküllo Supremus Comes, in Eruditione locupletissima, & itineribus Academicis, laudati proximè S. R. I. Comitis D. *Josephi Teleki*, consors individuus; Scripta *Jani Pannonii*, Præsulis olim Quinque-Ecclesiensis, sedulò digerit, omniaque, in hoc quæ facere possunt argumentum, ex Viennensi, Hollándicis & Gallicis Italicisque Bibliothecis celebratissimis, conquisivit per quàm diligentissimè. Sperandum proinde, vt nostra ætate, tantus Poëta reviviscat, surgatque habitu comtiore. De Bibliotheca instructissima Ill. Comitis aliàs.

57. ADAMUS TELEKI, S. R. I. Comitis *Adami*, Camerarii, Consiliarii, & Generalis Campi Vigiliarum Præfecti Filius (§. 275. *n.* 68. *c.*) & S. R. I. Comitis Pauli (§. 259. *n.* 1.) cursu Academico Celeberrimi Nepos, nuper Incliti Districtûs Kövárensis Supr. Capitaneus, nunc Incl. Comitatûs Dobocensis Comes Supremus, & S. C. R. Ap. Majestatis Camerarius, iisdem Experientiis

Aca-

Academicis, quibus Ill. S. R. I. Comites *Josephus* & *Samuel* (*n.* 55, & 56.) Clarissimus; Comœdie Gallicæ *Petri Corneille*, Metaphrasta Hungaro-Metricus. Titulum Libri fecit. CZID. *Szomoru Jàtèk.* Kolosváratt, 1773. 8. plag. 6½.

58. SAMVEL TORDAI, filius *Georgii*, Parochi Nagy-Faluensis in Comitatu Krasznensi, ex Susanna Cserépi, natus in Nagy-Falu An. 1731, 12. Augusti, præter Collegium Claudiopolitanum, adiit Academias, Bernensem Helvetiorum, Trajectinam Hollandorum, è quibus redux, Pastor Ecclesiæ Kendi-Lonensis in Comitatu Doboka A. 1762, & Notarius Vener. Tractûs Désensis An. 1772, constitutus est: quibus muneribus fungitur fidelissimè. Vir industrius, è germanica in Hungaricam convertit lingvam, sequentia Opera: 1.) *A' Meg-térés halogatásának veszedelmes vóltáról való Elmélkedések.* Claudiopoli 1767. 8. E Tomo I. Sacr. Sermonum *Cl. Jacobi Saurin*, Ecclesiastæ Gallici Hagensis. 2.) *A' Svecziai Grofné*, i. e. *Svecica Comitissa*, Claudiop. in 8. Ex Opere Cl. *Christiani Furchte-gott* Gellert. 3.) *Historiolam Universalem*, ex Opere quodam Berlinensi, inscripto: Kinder-Lehr. Nec alia erudita ejus molimina desunt.

59. STEPH. TÖKE *Maros Vásárhelyi*, Professor Enyedensis (§. 258. *n.* 5.) recitavit Orationem Inauguralem A. 1725. 7. Dec. *in Laudem Philosophiæ.* Edidit (quas & publicè prælegit) *Institutiones Philosophiæ Naturalis DogmaticoExperimentalis.* Cibinii, 1746. 8. Non desunt alia quoque ejus Opuscula; Scripta inprimis in Philosophiam. Genitor Nostri, itidem Stephanus Töke, quem Professorem Areapolitanum commemoravimus, §. 261. *n.* 3. duas edidit Disputationes Theologi-

cas; Vnam *De Signis praeambulis Regni Christi Gloriosi.* Alteram, *De Regno Christi Glorioso.* Franequeræ 1692.

60. FRANC. TVRKOVITS TSEPREGI, Filius Michaëlis, Professor Claudiopolitanus, Auctor Celebris Dissertationis, quæ inscribitur: *Dissertatio Philologico Theologica de Authentia Selectiorum Chetibim.* Edit. Franequeræ 1725. 4. Reperitur hæc Dissertatio, etiam in *Thesauro novo Theologico-Philologico Hassæi & Ikenii*, Part. I. p. 68 - 84. (*Vid.* §. 259. *n.* 2. & §. 275. *n.* 73.) Erat Vir doctissimâ quidem, sed quæsitâ Latinitate; unde ejus Orationes Funebres, quas vidit, *Ruuckenius* parvi pendit, licet Viri eruditionem fassus fuerit multigenam. Magnifico Comiti *Joanni Lázár*, Lipsius Hungarus audiebat. Viri amplissimæ eruditionis, superant in typis aliquot Orationes exsequiales prolixæ, quibus Justa persolvit: Ill. GEORGIO *Comiti* BÁNFFI *de Losontz* Camerario Aulico & Comiti Supremo Dobocensi, 1735. Illustrissimo S. R. I. Comiti PAVLO TELEKI de Szék, Illustris Collegii Claudiopolitani Curatori Supremo, 1731. Illustrissimo SAMVELI *Lib. B.* KEMÉNY Comiti Supremo Dobocensi, & Collegii Enyedensis Curatori, 1744. Illustrissimo Lib. B. GEORGIO VITÉZ *de Magyar Bikal* 1733. Et aliis Daciæ Columinibus. Sunt hæ totidem Dissertationes variarum Doctrinarum plenæ, simulque Tabulæ Genealogicæ.

61. GABRIEL WASS Siculus de Albis in Sede Kézdi, Venerabilis *Communitatis* Ecclesiasticæ Sedium Siculicalium Sepsi, Kézdi, Orbai, Miklósvár & Bardotz *Præses* canâ senectute, & Ecclesiastes Márkusfalvensis, aliarum antehac Ecclesiarum

rum celebrium, Dálnokenſis, videlicet, Kézdi-Váſárhelyenſis & Bere-Kereſzturenſis Paſtor Dexterrimus; Francofurti cis Viadrum, ubi, poſt curſum Scholaſticum Enyedenſem, Scientiis operam navabat, elucubravit, publici juris fecit, & Moderatore conflictûs academici Celeb. *Paulo Ern. Jablonski* defendit, erud. Diſſertationem, *De non confundendis Foſſione Aurium Divinitùs facta, cum Perforatione Auris Herili.* Francof. 1727, 4to,

62. GEORG. VERESTÓI, Profeſſor Claudiopolitanus ac Superintendens, (§. 233. *n.* 2. §. 259. *n.* 2,) cujus originem ſic accipe: Erat in agro Hungariæ, Lacui Balaton adjacente, *Stephanus Verestói* (Noſtri Proavus) de Tser, in Oppido *Veres-tó* Bonis Nobilitaribus locupletatus, Genitor *Pauli* V. D. Miniſtri in Eccleſiis *Veres-Tó, Csaſzár & Farkasd.* Suſcepit Paulus ex Conjuge Nob. *Elizabetha Török, Samuelem, Stephanum & Joannem* (Hujus Nepos Rev. ac Clar. *Georg. Vereſtói* in Oppido Egerbegy Gregem Domini paſcit) Filios. Horum natu maximus *Samuel*, ſtudiis Albæ-Juliæ abſolutis, in Eccleſia *Szent-Erſébetenſi*, mox aliis, & noviſſimè *Bonyhæ* Sacro operatus Miniſterio, ſimulque Ven. Diœceſeos de Küküllö muneri Notariali, ex Conſorte thalami *Elizabetha Móſes*, inter Decem Liberos, ſexto partu ſuſcepit, Bonyhæ, An. 1698. 25. Jun. *Georgium* Noſtrum. Qui in umbraculo Scholæ Bonyhenſis & Gymnaſii Agropolitani, in primo ætatis flore, Studiis Humanitatis ſe addixit, inſigni quidem cum profectu. Venit inde Claudiopolim, ubi An. 1716. in Civium Togatorum Tabulas relatus fuit, ac An. 1718. Claſſi Rhetorices præfectus. Vbi Magiſtrorum ſuorum, Diligentiam exhauſiſſet, An.

1721,

1721, ope Evergetæ ſui, beat. memor. Ill. ac Magnifici D. WOLFFGANGI *Lib. B.* BÁNFFI *de Loſontz*, Academias Belgicas ſalutavit, & Franequeræ, velut hoſpitio Contribulibus noſtris familiari, ſtudiis ſe mancipavit. Sub Magnis igitur Scientiarum Præſidibus, dies noctesque Sapientiæ operatus, Materiam Nobiliſſimam, nec ab aliis tactam, vt ſummo cum judicio ſelegit, ita quoque pertractavit, nihil vt aliorum induſtriæ reliquum feciſſe videatur. Hoc, quod dico eſt Ejus *Diſſertatio Theologico-Philologica de Palma Ardente*, in Exod. 3: 2. Poſt hæc, perluſtratis majoribus Belgii Federati Vrbibus & Academiis, patrios reviſit Lares, primùmque in Aula Magnifici D. *Wolffgangi* L. B. *Bánffi*, mox in Eccleſia Bontzhídenſi Sacra procuravit, anno verò 1728, Philoſophiæ & Matheſeos Profeſſor in Lyceo Claudiopolitano renuntiari cummaximè meruit. Poſt vigilatas annis 30, & ad lucem perductas in Philoſophia & Matheſi noctes, An. 1758, in divinius deductus eſt munus Theologiam tradendi. An. 1760. 15. Jun. in Synodo Generali Magyar-Igenini celebrata, Superintendens renuntiatus, mox An. 1764. 1. Jul. Procerum indultu, ſponte ſua, Profeſſoratu abiit. An. 1765. 6. Mart. 3. inter & 4^{tam} mat. rebus humanis intereſſe deſiit. Magnum eum fuiſſe Virum Dei, dixiſſe ſufficiat. *Conf.* §. 233. *n.* 2. Ex vitæ Socia abſolutiſſimi decoris & morum, *Suſanna Intze*, Filia Rev. ac *Cl. Matthæi Intze Batzoni* (§. 280. *n.* 5.) ſuſceperat quinque genialis ſui thalami Pignora: 1.) *Elizabetham.* 2. *Georgium* 4. *Samuelem* (*Vid. l. c.*) 4. *Suſannam*, & 5. *Stephanum.* Vide plura de tanto Myſta in Carmine Exſequiali, quod ſub titulo:

Phæ-

Phœnix in Palmis nidulans, prodiit Claudiopoli, 1765. 4. De Actionibus Funebribus Nostri variis siluimus.

63. GABRIEL ZÁGONI Transsilvano-Hungarus, cum aliis multis, tum præcipuè Theologicis præceptis Vir eruditus, *Dissertationem ad Ill. Vaticinium Psal. II. vs 6, de Rege Salutis in Sionem Vncto*, in Academia Trajectina, sub Præsidio Celeb. *Hieron. Sim. van Alphen*, publicæ disquisitioni Subjecit, & in lucem dedit *Traj. ad Rhenum* 1726, 4to. Reducem, Ecclesia Oppidana Udvarhelyensis Pastorem facundissimum amavit; sed annus 1741^{mus}, quo Diœceseos Udvarhelyensis Senior creatus erat, rebus humanis exemit. Filius, Sp. D. GABRIEL itidem ZÁGONI Med. Dr. artis suæ & variarum Disciplinarum, calculo omnium, scientissimus, quem merito etiam commendat pererudita Dissertatio, quam edidit: *De inventis hujus Sæculi in arte salutari novis*. Trajecti ad Rhenum, A. 1764. 4. Aulam Ill. Dom. Comitis SIGISMVNDI TOROTZKAI *de Torotzkó-Szent-György*, S. C. R. & Ap. Majestatis Camerarii, nunc ornat.

64. GEORGIVS *Arauka* ZÁGONI, Superintendens, (§. 233. *n.* 21.) curriculo Scholastico in Collegio Enyedensi absoluto, diversas exterarum Gentium Academias felici profectu invisit. Patriæ redditus, Cathedram Pastarolem exornavit in Oppido populoso *Szék.* Hinc Agropolim, summis Civium votis expetitus, ad implendum, omnibus sui muneris partibus, Ecclesiæ Civilis Auditorium frequentissimum traductus est. Sed elapsis nescio quot annis, dum amorem & desiderium relictæ Ecclesiæ Székensis suo ex animo excutere non potest, in eandem remigrat. An. 1760. Generalis

Nota-

Notarius, & mox An. 1765. Superintendens creatur; dumque hanc Perſonam, pro dignitate tanti muneris, aptè & pulcrè ſuſtinet, An. 1767. terram Cœlo commutat. Eruditiſſimi Antiſtitis *Metaphraſes Drelincourtianas* (*Conf.* §. 233. *n.* 2.) edidit poſthumas, An. 1768. 8. Auctoris Filius natu maximus D. *Georgius Aranka de Zágon*, Protocolliſta Tabularis (§. 191. *n.* 5.) ſuo & Fratrum D. *Danielis* itidem Protocolliſtæ, & *Franciſci Arankarum* nominibus, Magnificis quibusdam Heroinis dedicatas.

65. PETRVS ZALÁNYI, abſolutis in Collegio Nagy-Enyedenſi Scholaſticis ſtudiis, Ephorum ſe præſtitit Ill. Comiti D. JOANNI LÁZÁR, Lib. Baroni de Gyalakúta, Nato Excell. Dom. Joannis Lázár, Conſiliarii, Præſidentis, &c. cum Dignitatum titulis alibi memorati. Lugduni Batavorum tandem altioribus ſe Scientiis imbuit. Patriam repetens, Eccleſiæ Oppidanæ Fel-Vintzenſis in Sede Siculicali Arannyas Paſtor factus eſt, eamdemque hodie Parochiam tenet. Librum, qui inſcribitur: *Beliſarius*; ex gallico in hungaricum tranſtulit, & Claudiopoli excuſum publici juris fecit.

66. CATHARINA *Comitiſſa* BETHLEN, Magnifici quondàm *Samuelis Bethlen* Filia, (§. 275. *n.* 9. *h. BB.*) Comitis *Ladislai Haller* primò, ſecundis verò nuptiis Sacri R. I. Comitis *Joſephi Teleki* Conſors, eruditæ laudis decore condigna. Hæc enim Herois, conquiſitis undique ex Hungaria & Transſilvania Libris idiomate Hungarico exaratis, *Bibliothecam* erexit *Hungaricam*, cui vix unquam par in Transſilvania exſtiterit; eamque continuis lectionibus volutam & contra tineas defenſam,

in

in vivis adhuc agens Collegio Enyedenſi donavit ac tradidit; ubi in peculiarem domunculam repoſita conſervatur. Imitatrices in Bonorum Librorum Hungaricorum adquiſitione, ſi quas alias, habet certè hodiè Magnas Heroinas: Illuſtr. Dominam RACHELEM KENDEFFI *de Malomviz*, Conjugem Dilectiſſimam nuper admodùm D. MICHAELIS S.R.I. *Comitis* TELEKI; (IV^ti §. 275. *n.* 68. *d.*) nunc verò Ill. Dom. GREGORII *Comitis de* BETHLEN Vice-Colonelli &c. (§. 275. *n.* 9. *h.* *BB.*) Vitæ Sociam, Quæ meis quoque obſequiis in emtionibus Auctorum uſa eſt. Et Ill. Dominam JVLIANAM *Lib. Baroniſſam* NEMES *de Hidvég*, Relictam Illuſtriſſimi quondàm SIGISMVNDI L. B. KORDA *de Boros-Jenö*, quæ Librariam Suam ſupellectilem Bibliothecæ Gymnaſii Areapolitani uſibus pio jam zelo deſtinavit. Hanc verò Heroidem commendat inſuper de meliori beneficium, quod binis Miniſtrorum Verbi Divini pupillis in Gymnaſio Areapolitano ſtudiis continuè vacaturis erexit intertenendis; ad imitationem Illuſt. p. m. Comitis EMERICI *de* BETHLEN (§. 275. *n.* 9. *g.* *AA.*) aliquot Orphanis Nobilium ſimilia Beneficia fundantis. Commendat denique munificentia, qua ferebatur in Studioſos diſcendæ Lingvæ Germanicæ Schæsburgi vacantes, quibus victum aliaque media promtè ſuppeditavit: beneficiarius ibidem ego ipſe quoque An. 1764, ſanctiſſimè teſtor. Sed revertamur ad Illuſtr. Comitiſſam *Catharinam Bethlen.* Hæc à teneris ſciendi cupida, toto vitæ curriculo, mamimè verò poſt An. 1732, quo ſecundò viduata eſt, Librorum lectioni incubuit. Volvit Theologos, Moraliſtas, Hiſtoricos aliosque quàm diligen-

ligentiſſimè. Præterea, nativâ quadam inclinatione in rem medicam propenſa, auſpiciis *Samuelis Köleſérii*, *Martini Simoni* & *Mart. Borosnyai*, Celeberr. Medicinæ Doctorum, plurimum in ea profecit, ægrosque complurimos cum egeſtate confligentes medicaminibus, ſimulque piis offis, curavit, ex omni latè vicinia ad ſe adfluentes. Herbarum medicatarum vires & uſus perſpicuos ſibi fecerat, Hortulumque ſiccum, quod in Collegio Enyedenſi adſervatur, conſtruxerat. Aulam ſuam ad inſtar Monaſterii Virginum Deo dicatarum tenuit. Vitam, quam vixit exemplarem, An. 1759. in his terris abſolvit, annum ætatis agens 59^{num}. Bona Malaque Vitæ ſuæ deſcripſit, & edidit, ſub titulo: 1.) *Gróf Bethleni Bethlen Kata Életének maga által való rövid Leirása.* 2.) *Védelmező erős Pais, melyel a' Kisérteteknek tüzes nyílai ellen óltalmazhatja magát a' Kereſztyén ember.* 8. Confer, quæ de Noſtra habet, Celeb. D. *Veſzprémi* in *Biographia Medicorum.*

67. POLIXENA DANIEL, *Lib. Baroniſſa de Vargyas*, Nata Magnifici *Stephani Daniel* (*n.* 15.) & Conjux Illuſtriſſimi Lib. Baronis *Stephani Veſſelényi de Hadad*; altera quaſi *Maria Schurman*, Scientiarum cultrix rariſſima, in ipſo ætatis flore Lingvam Latinam, immò etiam Græcam, addidicit, Avamque *Catharinam Petrötzi* imitatura, (§. 275. *n.* 80.) Ethicen Celeb. *Benedicti Picteti*, Antiſtitis & Profeſſoris Genevenſis, è Latino in Hungaricum convertit, bellèque edidit, ſub titulo: *A' Kereſztyén Ethikának ſummás veleje.* Kolosv. 1752. 8. Reddidit etiam Hungaricè, at non edidit Genitoris ſui Venerandi *Monita Paterna.* Vid. *n.* 15.

68. ESTHERA RÁDAI, ex Incluta ac in Regno Hungariæ florente Prosapiâ Radaianâ oriunda, Conjux, donec vixit, Exc. ac Magnifici Domini S. R. I. Comitis LADISLAI TELEKI *de Szék*, Status & Gubern. Consiliarii, plenis Officiorum ac Honorum titulis salutati; Opera quidem à se concinnata (licet potuisset, ut non feliciùs in hoc Sexu apud nos ulla) non vulgavit: quiescat tamen livor, dum huic loco nomen tantæ Heroinæ inferimus, quæ & exquisitissimam supellectilem Librorum hungaricorum comparaverat, & fundum pium ad edendos Libros, hungarica lingvâ adornatos, concordi Illustrissimi sui Mariti voluntate, legavit.

69. ANNA WESSELÉNYI, Baronissa *de Hadad*, laudatæ Ill. Heroidis *Polixenæ de Daniel* gnata, Ill. Ludovico juniori Comiti de Bethlen in matrimonium nuperrimè collocata, maternæ industriæ hæres, nondum in manum viro convenerat, quum Manuductionem ad Religionem Christianam *Fr. Joh. Stapferi* V. D. M. Diesbachensis celeberrimi ex Germanico in Hungaricum vertit, & sub titulo: *A' Keresztyén Vallásra való ut mutatás.* Claudiopoli, typis Collegii Reformati 1774. edi jussit.

Nata est Virago lectissima summo, honoratissimoque Genere *Wesselényiorum de Hadad*; cujus originem Baro *Lad. Mikola Hist. Geneal. pag.* 13, videtur repetere e Bohemiæ loco Vesselinth dicto, ego, nisi luculentiore testimonio convincar, apud Hungaros potius nobilissimæ hujus Hungaricæ Stirpis quærenda fuisse incunabula, & longe facilius in Wesselény, quod Hungaricum sapit, quàm in peregrino illo vocabulo deprehendi sive nativitatis, sive incrementorum gloriam potuisse

existimo. Denique magna in Hungaria, & Transsilvania fuisse nomina Wesselényios, præter Annales, publica etiam Acta testantur. Pace, & bello parta eorum decora recensere, longum esset, virtutem certe tam antiquissimus liberi Baronatus Honor, quam amplissima latifundia, quibus Regum, & Principum liberalitate cumulati fuerunt, satis loquuntur. Ex eorum numero est Castrum *Hadad*, unde & prædicantur, cum Oppidis ejusdem nominis, & *Sibo*, pluribusque appertinentibus integris Possessionibus, & portionibus, in Comitatu Szolnok Mediocri ad dominium illorum pro perpetua Hæreditate per defectum Familiæ *Jaksi de Kusaly* devolutum. Pro Insigni Gentilitio portat Illustrissima hæc Familia Delphinum in Diademate Regio constitutum.

Non possum hæc ita commemorare, ut non aliquos etiam nominem Inclytæ Gentis Heroës: Magnificus *Franciscus de Wesselény* Capitaneus Sirmensis & Meteliensis (cujus frater *Nicolaus* sub Joanne I. Regni Prætor erat,) Stephano Bathoreo Rege Poloniæ, & Transilvaniæ gubernacula tractante Thesaurarii dignitate, plaeclarisque Toga, & Sago partis meritis enituit; duo illi fuere filii, *Stephanus*, & *Paulus*, ille sub Principe Gabriele Bathoreo Consiliarii actualis Intimi, & Comitatûs Szolnok mediocris supremi Comitis, hic Thesaurarii Honore præfulserunt; Stephano nati sunt *Franciscus*, & *Stephanus*. Franciscus hic sub Ferdinando III. militarem superioris Hungariæ Præfecturam Octennio summa fortitudine gessit, Arcem Murányam, quum bellicis vincere machinis difficile esset, ingenio expugnavit, & Familiæ suæ una cum municipiis jure perpetuo adquisivit, titu-

titulo etiam Comitis condecoratus. Poſt multa præclarè geſta in Comitiis anni 1655. pari omnium Statuum, & Ordinum conſenſu, ac voto in Regni Palatinum eligi, & ſublimari meruit eo plane tempore, quo Hungari Sereniſſimum Principem Leopoldum futurum ſuum Regem feliciter coronarunt, per quem ſubinde, anno videlicet 1662. ob præclaram comparando proſequendi belli Turcici nervo impenſam operam, coram frequentiſſima Regni Nobilitate, Aureo Vellere ornatus, inque peregrinam Nobiliſſimorum Equitum Gloriam translatus fuit, mortem tandem An. 1667. Teuto-Lipcsæ oppetiit. Frater ejus Stephanus e Conjuge Anna Lonyai, nepte Stephani Lonyai, & Catharinæ, Báthori ſuſcepit *Paulum*, virtute & dignitate militari ſub Principe Apaſio I. illuſtrem; hic e Suſanna Béldi de Uzon genuit *Stephanum* ſub Carolo Sexto Imperatore, & Rege Hungariæ Statûs, & Gubernii Transſilvanici Conſiliarium actualem Intimum, Statuum Tranſilvaniæ & Tabulæ Regiæ Judiciariæ Præſidem, Comitatûsque Szolnok mediocris Comitem Supremum; duos ille e Catharina, Comitis Georgii Bánffi de Loſoncz Transſilvaniæ Gubernatoris, & Claræ Comitis de Bethlen filia reliquit filios *Franciſcum*, & *Stephanum*; Franciſcus An. 1705. 6. Septembris Cibinii natus, ab An. 1725. ad A. 1730. militiam coluit, An. 1734. in locum Patris vita functi Comitatûs Szolnok mediocris Supremus Comes renunciari, An. 1736. Camerarii Honore, quo jam ante 400. Annos Domus Weſſelényiana ſub Apoſtolicis Hungariæ Regibus inclaruerat, An. 1760. Statûs intimi Conſiliarii dignitate ornari meruit, ne vir ut opibus, & au-

ctoritate, ita probitate præpollens ad ampliores pervenire Gradus poſſet, mors interceſſit, & An. 1770. 25. Martii humanis exemit; è Conſorte ſua, Matrona præſtantiſſima Comite Suſanna Rhedei præter quinque morte præreptos, genuit tres illuſtres liberos, *Wolffgangum* Camerarium, & ejusdem, cui Pater præerat, Comitatûs Supremum Comitem, *Catharinam* Ill. Comiti Sigismundo Rhédei de Kis Rhéde, & *Mariam* Ill. Comiti Dominico Bethlen de Iktar nuptas.

Stephanus, qui & ipſe florem ætatis Marti conſecraverat, è præmemorata Ill. conjuge, Fœminarum, ſive ingenium, ſive prudentiam, ſive alias animi, corporisque dotes ad conſummatam magnæ fortisque mulieris laudem requiras, ſpectatiſſima Polixena Baroniſſa de Daniel, poſt ſe reliquit Majorum veſtigiis, inſiſtentem Martis alumnum *Nicolaum*, in Legione Equeſtri Hungarica Barcoana Equitum Magiſtrum, Virgini genere, moribus, & forma Illuſtri Helenæ Cserei de Nagy-Ajta, laudati Conſiliarii filiæ, hiſce diebus fœdere conjugali ſociatum, & quatuor ejus ſorores, non minus animo, quàm gratia, & decore vultus eximias, *Polixenam* Baroni Simoni Kemény de Magyar Gyerö Monoſtor, *Suſannam* Baroni Georgio Bánffi de Loſoncz, *Mariam* Adamo S. R. I. Comiti Teleki de Szék, Viris ſummo loco natis connubio junctas, & *Annam*, cujus mentio occaſionem fecerat inſtituendæ huic narrationi.

70. *Ladislaus* Vak *Fejérvári*; quem dum memoro, Anglorum *Saunderſonis* memoria animum ſubit; menſes 4. natus, morbo variolarum oculos amiſit, ideoque Cæci (*Vak*) nomen nactus eſt. Çavam manum per omnem vitam, quam terminavit

vit non ita pridem, præbuit, Sacraque Biblia comitem individuum habuit, è quorum lectione obviorum ore facta, tam præsenti Locorum scientiâ imbutus erat, ut numerum Capitum & Commatum exactè noverit, & lectore, tentationis ergo, voculam saltem ubilibet omittente, actutùm correxerit. In Arithmeticis quoque mirâ pollebat promtitudine &c. Has, pluresque ingenii ejus vires, nubes testium prædicat, nosque à commenti suspicione liberat.

§. CCLXXXI.

3. AVGVSTANAE CONFESSIONIS: Mich. Gottlieb *Agnethler*, Joan. *Albrichius*, Joan. *Artz*, Stephanus *Avner*, Paulus *Benckner*, Stephanus *Closius*, Martinus *Felmer*, Joannes *Filstich*, Georgius Jeremias *Haner*, Andreas *Heltmannus*, Andreas *Gunesch*, Martinus *Kelpius*, Adamus *Molnár*, Georgius *Reiszner*, Paulus *Roth*, Andreas *Scharsius*, Martinus *Schmeitzel*, Joannes *Seivert*, Josephus *Szeli*, Josephus *Teutsch*, Daniel *Wolff*.

1. MICH. GOTTLIEB AGNETHLER, Saxo-Transsilvanus, Cibinii natus est 1719. Studio liberalium Artium, in Germania Supremos in Philosophica & Medica Facultate consequutus honores, Helmstadii Professor Eloquentiæ, atque Antiquitatum constitutus est. Varia ejus ingenii Mo-

numenta Cl. Horányi, in Opere, quod inſcripſit: *Memoria Hungarorum ſcriptis editis notorum*, conſignavit.

2. JOAN. ALBRICHIVS Coronenſis, Med. Dr, & ſub nomine *Chryſippi III.* Academiæ Naturæ Curioſorum Collegio 1704. membrum adſcriptus, cui editis præclaris ingenii monumentis, novum decus adtulit, quæ juvat indicare: 1.) *De Hæmorrhagiis in genere Trajecti ad Rhenum* 1709. 4. 2.) *Obſervationes de Peſte Barcenſi, præſertim Coronæ An.* 1618 *&* 1719, *in Transſilvania graſſante.* 3.) *Epiſtolæ ad Cl. Virum Schulzium.*

3. JOAN. ARTZ Saxo Transſilvanus, vulgavit: *Diſſertationem Phyſicam, de experimento ab Hugenio, pro cauſſa gravitatis explicanda, invento*; conſenſu Facultatis Philoſophicæ, pro loco in eadem obtinendo.

4. STEPHANVS AVNER Medienſis, Med. Dr, Lipſiæ arti ſalutari operam dedit, dein Vittembergæ; ubi etiam ſummos ea in arte honores ac privilegia eſt conſequutus. Huic adtribuitur: 1.) *Diſſert. Inauguralis Medica de vulneribus, eorundemque ſymptomatis*, 1712. Vittembergæ 4. 2.) *Diſſertatio Anatomica de Pulmone.* ibid. 1710. 4.

5. PAVL. BENKNER Coronenſis, in patria ac Academiis exteris Scientias hauſit, factusque fuit Theologiæ Candidatus: at Suggeſtui non natus, ivit ad Principem Valachiæ, cui fuit à manibus. Deſcripſit, idiomate Germanico, Hiſtoriam Principum Valachiæ. Opus ineditum.

6. STEPHANVS CLOSIVS Med. Dr. Saxo Coronenſis, & patria in Vrbe Senator hodie Conſultiſſimus, juris publici fecit *Diſſertationem Inaugura-*

guralem Medicam de juvenum di ... itione ad morbos pulmonum. Halæ, 1740. 4.

7. MARTINVS FELMER, Re ... or Gymnasii Cibiniensis, postmodùm Pastor I ... itensis, & ad extremùm Cibiniensis; varia re ... quit Opera manu exarata, quibus vix aliquid ... illustrandas Res Transsilvaniæ doctius scribi p ... sset. Eorum mihi illud videre datum est, c ... titulum præfixit: *Primæ Lineæ Historiæ Transsil ... cæ.* Item, hoc, quod inscribitur: **Anleitung ... ur nöthigen Kenntniß des Fürstenthums Sieb ... bürgen.** Scripta An. 1760.

8. JOANNES FILSTICH Coronensis, Gymnasii patrii Rector, edidit: *Schedi ... sma Historicum de Valachorum Historia.* In Manusc ... ripto verò alia quoque ejus Opera circumfer ... ntur. (§. 264. *n.* 1.) Tale est: **Geograp ... isch- H ... storische Anmerkungen von Siebenbürgen.** Item *Ec ... lesiastica Historia Transsilvaniæ.*

9. GEORG. JER. HANER, Filius *Georgii Haneri*, & Superintendens (§. 24 ... *n.* 6. & 276. *n.* 18.) emisit Opus exactissimum ... **Das Königliche Siebenbürgen.** Erlangæ 176 ... 4. Varia autem Doctissimi Antistitis nume ... ntur Manuscripta, vti sunt: *Assertiones de Privi ... gio Saxonum Transsilvanorum Nationali, deque dec ... nis eorundem Historico-Politicæ. Adversaria de Scr ... toribus Rerum Hungaricarum & Transsilvanicaru ... Antiquioribus. Adversaria de Script. Rer. Hung. & ... ransf. Recentioribus.* Hæc, ordine chronologico ... isposita, teste *Felmero*, omnem superant com ... endationem. *Chartophylax Tom II.* Item **Der Si ... enbürgische Fürst Gabriel Bathori aus unverwer ... chen Urkunden und glaubwürdigen Nachrichten ... istorisch beschrieben** in 4to.

10. ANDR. HELTMANNVS, Studiosus Gymnasii Cibiniensis, & postmodùm Professor Lingvæ Germanicæ Upsaliæ, publici juris fecit *Dissertationem de Origine Septem Castrensium Germanorum*. Upsaliæ, 1726.

11. ANDR. GVNESCHII, Pastoris Kelnekensis 1701, hinc Sabesiensis & Decani Antesilvani, Viri mihi ignoti, non ignotum exstat Manuscriptum, sub titulo: Sachsen Treu in Siebenbürgen.

12. MARTINVS KELPIVS; quem magis adpositè forsan §. 276. commemorassemus; Pastor Muschnensis, Patriâ verò Holdvilágensis, dum in cursu fuit Academico, concinnavit: *Natales Saxonum Transsylvaniæ*. Lipsiæ 1684. 4. plag. $2\frac{1}{2}$.

13. ADAMVS MÓLNÁR *de Kapos*, M. Dr, natus in vico Hungariæ *Jákfalva* ad fluvium Raba, in Comitatu Castriferrei An. 1713, d. 23. Dec. Fundamenta studiorum posuit in Gymnasio Augustanæ Confessioni Addictorum Sopronienſi. Inde 1733. transiit ad Musas Posonienses. Hinc 1738. Academiam Halensem, An. 1740. Lycea majora Belgii Fœderati, petiit. An. 1744. Göttingam venit, indeque 1745to ad finem vergente Lipsiam adiit. Vnde 1747. Halam redux, sub finem Augusti, pro gradu Doctoris, sub Præsidio Ill. & Exc. Viri, Andr. Eliæ Büchneri editam suam Dissertationem celebrem, inauguralem, sub titulo: *Disquisitio Caussarum Sterilitatis Hominum utriusque Sexus*, defendit. Sumtis summis in Medicina honoribus, ingruente autumno, Claudiopolim Transsilvanorum advenit; ubi eodem anno à memorato D. Büchnero, Illustris Academiæ Imperialis Naturæ Curiosorum Præside, diplo-

Diploma, quo Inclytæ huic Societati adſcriptus eſt accepit. An. 1749, ſvaſu Amicorum Coronenſium, in Valachiam Transalpinam, ibique ejus metropolim, Bucureſtinum, ſe contulit, ubi, fuſiſſimam & lautam praxin medicam inter Illuſtres ejus Principatus nactus ſubſtitit, domicilioque proprio erecto, usque ad An. 1769, Medicum Provincialem egit; tum demùm belli Turcico-Ruſſici tumultu excitus, Coronam Transſilvanorum venit, ubi hactenus quiete quidem Senectutis fruitur, non tamen, Vir multijugâ eruditione Clariſſimus, petentibus frequentiſſimis conſilio auxilioque deeſt.

14. GEORG. REISZNER de Reiſzenfels, Nobilis Saxo Cibinio-Transſilvanus, & patriæ Civitatis Senator, concinnavit: *Commentationem ſuccinctam ad Jus Statutarium ſeu Municipale Saxonum in Transſilvania*; una cum textu originali latino, locis debitis inſerto, ut & verſione eiusdem germanicâ in fine Commentationis annexa. Opus poſthumum, curâ filii Joh. Georgii Reiſzner, Civitatis Cibinienſis Senatoris, in lucem traditum ſuæque Nationi conſecratum. Lipſiæ 1744. 4. plag. 109.

15. PAVLVS ROTH, Rector Gymnaſii Coronenſis, (§. 264. *n.* 2.) natus Coronæ, ibidemque & in Academia Jenenſi variis Scientiis excultus; *Grammaticam Ajtaianam* (§. 258. *n.* 5.) Scholis Coronenſibus cum Lingvâ Germanicâ adcommodavit, & Præfatione inſtructam, emiſit Coronæ 1759. 8. plag. 9. ſub titulo: *Mich. A. Ajtai Illuſtr. Colleg. Enyed. Prof. Cel. Grammatica Latina* &c.

16. ANDREAS SCHARSIVS Bonesdorffenſis, Paſtor Muſchnenſis, & Syndicus Vniverſitatis Ec-

clesiasticæ Saxonum, 1708, 2. Febr. Cathedram Birthalmensem & gradum Superintendentis adeptus est; in vivis verò esse desiit 1710, 2. Nov. Reliquit ingenii sui fœtus, quales sunt: 1.) *Ordinata Digestio Status Saxo-Ecclesiastici in Transsilvania, inde à tempore Reformationis*, &c. Cum Appendice Censuum Cathedraticorum, Inventariorum, Testamentorum, &c. Vid. *Schmeitzel Diss. Epist. p.* 88. Opus hoc, à *Georgio Hanero*, semel atque iterùm laudato, circa An. 1706, interpolatum est. *MS.* 2.) *Duo Volumina Privilegiorum & Actorum Publicorum Ecclesiasticorum*; quæ in Sede Superintendentiali adservata memorat *Schmeitzel l. c.* 3.) *Congeries Privilegiorum*, à Divis quondàm Hungariæ Regibus, & Transsilvaniæ Principibus; Pastoribus Saxonicis in Transsilvania super variis Libertatibus, Immunitatibus, Juribus & Emolumentis eorum, clementissimè concessorum.

17. MART. SCHMEITZEL, Coronæ in Transsilvania An. 1679. patre Michaële V. D. Ministro in lucem editus, emenso in Patria Studiorum Classicorum curriculo, amplioris eruditionis consequendæ causa, exotica Scientiarum emporia salutavit, An. 1699 Patriæ suæ ultimum Vale dicens. In Academia Halensi Professoris honore & munere mactatus, Studiosis Hungaris ac Transsilvanis, qui Nostrum in cursu Academico audiverunt, oculos ad Res patrias aperuit, animosque accendit. Historiam enim Hungaricam & seorsim Transsilvanicam, singulari adparatu & ordine decentissimo iis tradidit; Catologumque Auctorum Res Patriæ tractantium, unde quid discendum esset indicando, contexuit ac exhibuit. Complura Posterorum usibus consecravit Opera, sum-

summam ejus diligentiam olentia, quæ partim sunt excusa typis, partim inedita Doctorum manibus versantur. Ex iis sunt edita: 1.) *Epistola Lutheri ad Jo. Honterum, Reformatorem Coronensem, primo ex autographo publicata*, *An.* 1712. 4. 2) *Commentatio de Coronis*, tam antiquis quam modernis, 1712. 4. 3.) *Schediasma de Clenodiis Regni Hungariæ, & ritu inaugurandi Reges Hungariæ*, *Anno* 1713. 4. 4.) *Dissertatio, an Joannes Constans Elector Saxoniæ, ante mortem in Castra Pontificum transierit?* *An.* 1714. 4. 5.) *Præcognita Historiæ Civilis* *An.* 1720. 4. 6.) *Præcognita Historiæ Ecclesiasticæ.* *An.* 1720. 4. 7.) *Dissertatio de natura & indolæ artis Heraldicæ*, Jenæ An. 1721. 4. 8) *Dissertatio Epistolica de statu Ecclesiæ Lutheranæ in Transsilvania*, An. 1722. 4. 9.) *Programma de uno eruditionis impedimento, quod ab ignorantia Oeconomiæ totius eruditionis suam ducit originem*, An. 1723. 4. 10.) *Oratio inauguralis de titulo Imperatoris, quem Czaarus Russorum sibi dari prætendit.* An. 1723. 8. 11.) *Allocutio I. II. III. ad Studiosos in Fridericiana*, Halæ An. 1732, 1733. 12.) Historischer Beweis wider den Jesuiten P. Jos. Krauß, 1717. 8. 13.) Anweisung für einen Lehrer und Hofmeister, 1721 8. 14.) Einleitung zur Wappenlehre, An. 1723. 8. 15.) Einleitung zur neuesten Historie der Welt, Jenæ, 1723, --25. Tom. III. 16.) Historische Nachricht von dem Thornischen Tumulte, 1725. 4. 17.) Abriß eines Collegii über die Historie der Stadt und Universität. Jenæ 1727. 18.) Versuch zu einer Historie der Gelahrheit, Jenæ, 1728. 8. 19.) Abriß zu einer vollständigen Reichshistorie An. eod. ibid. 4. 20.) Einleitung zur Staats-

Staatswissenschaft überhaupt, und zur Kenntniß der vornehmsten Staaten von Europa insonderheit, Halæ 1732. 8. 21.) Klugheit zu leben und zu conversiren, zu Hause, auf Universitäten, und auf Reisen, Halæ An. 1737. 8. 22.) Rechtschaffener Academicus, oder gründliche Anleitung, wie ein Student seine Studien und Leben gehörig einzurichten habe. Halæ, An. 1738. 8. 23.) Vom Gebrauch und Mißbrauch der Wappen. 24.) Erläuterung der Gold- und Silbermünzen des Fürstenthums Siebenbürgen, welche zugleich auch die merkwürdigsten Begebenheiten des 16, 17 und 18. Jahrhunderts in selbigem Fürstenthum zu erkennen giebt, herausgegeben, und mit einer Vorrede begleitet, von Michael Gottlieb Agnethler. Halæ, An. 1748. 4.

Scripta inedita: 1.) *Bibliotheca Hungarica, sive de Scriptoribus rerum Hungaricarum, Transsilvanicarum vicinarumque Provinciarum Commentatio litterario Critica.* 2.) *Anecdota ad Hungariæ, & Transsilvaniæ Statum interiorem spectantia, ipsamque Historiam Sæculi XIII --- XVIII. egregie illustrata.* 3.) *Notitia Principatus Transsilvaniæ geographice, historice & politice adornata.* 4.) *Antiquitates Transsilvanicæ, ex lapidum inscriptionibus, numisque antiquis Romanorum erutæ, variisque observationibus Historico-Criticis, explanatæ.* 5.) Entwurf der vornehmsten Begebenheiten, die sich in Siebenbürgen von 1700. bis 1706. zugetragen. Obiit Noster Halæ An. 1747. Professoria in dignitate. Scripsit non multo ante obitum tempore: *Ego exemplo præivi, alii vestigia mea premant, & conferant, quantum ego in exteris licet oris constitutus pro virili Patriæ Nostræ bono, non sine labore sumptibus & vigiliis, contuli.*

Hanc

Hanc recenſionem Operum Mart. Scmeizel ex Cl. *Horányi* accepi, cujus laudabile in hanc materiam opus, quod *Memoria Hungarorum & Provincialium Scriptis editis notorum*, inſcripſit, & 3. Tom. An. 1775,--76,--77 edidit, nunc primò in meas incidit manus.

18. JOAN. SEIVERT Cibinio-Transſilvanus, vulgavit: *Inſcriptiones Monumentorum Romanorum in Dacia Mediterranea.* Viennæ 1773. 4. plag. 25. Liber eſt Antiquitatum Dacicarum inveſtigatoribus utilis atque neceſſarius.

19. JOSEPHVS SZELI, Hungarus è Familiâ antiquâ Szelianâ, ſeculo 16to, in Transſilvaniam ex Hungaria, propagatâ, filius *Georgii*, dum vixit, Paſtoris Eccleſiæ Hungaricæ Lutheranæ Halmagyenſis in Sede Rupenſi Saxonum; natus An. 1710, 2. Dec. Studiis liberalibus quàm diligentiſſimè operatus eſt, primùm apud Helveticæ Confeſſioni Addictos in Gymnaſio Udvarhelyenſi Siculorum; deinde apud Auguſt. Conf. Addictos, Cibinii Transſilvanorum, & in Hungaria Jaurini, ac (circa An. 1731; Pædagogum ſimul agens apud Nob. Dominum Paulum Jeſzenák ſeniorem) Poſonii. Tandem, ad Academias Germanicas iter parare volentem, mors Genitoris ſui revocavit in Transſilvaniam; ubi, ad Cathedram hungaricam Eccleſiæ civicæ *Coronenſis* An. 1735. retentus eſt. Inde, An. 1757, ductus in Eccleſiam *Hoſzſzufalu*, (germ. Langendorff) Diſtrictûs Barcenſis, officio ibi Paſtoris, ſimul & Senioris Eccleſiarum Hungaricarum Barcenſium, functus eſt, ad An. 1763, quo Paſtor *'Somborenſis* in Sede Rupenſi, tumque Adſeſſor Capituli Kysdenſis (al. Schæsburgenſis) factus, vegetus hodieque vivit.

vivit. Vir Venerand. ac Erud. dum Coronæ munere fungeretur Paſtorali, Catecheſin Lutheri minorem, in hungaricam convertit lingvam, & adæquatâ interpretatione adornatam: edidit Coronæ, ſub titulo: *B. E. D. Luther Márton Kis Kátékismuſſa, és ennek rövid fontos Magyarázatja. Braſſóban* 1748. 12mo. Plurima, præter hoc opus, in Libraria Ejus, *Manuſcripta*, magna ſedulitate Noſtri concinnata, preloque apta, adſervantur, ut ſunt, lingvâ quidem hungaricâ: 1.) *Evangyéliomi Fejtegetéſek*; S. Sermones in Evangelia, methodo analyticâ concinnati, pro 4. annis, Tom. II. 2.) *Epiſtolai Fejtegetéſek;* S. Sermones in Epiſtolas Apoſtolicas, methodo analyticâ, pro 4. pariter annis. 3.) *Aug. Herman. Franken* Conciones Dominicales & Feſtales, lingvâ hungaricâ donatæ. 4.) *Liliomok Völgye*; Conciones Morales pro uno anno. 5.) *Evangyéliomi Szent-Elmelkedéſek*, Conciones methodo ſyntheticâ elaboratæ, Theologiamque Dogmaticam & Moralem complectentes, pro 4. annis, Tom. IV. 6.) *Penitentziának tartásâra ſerkentö Trombita ſzó*; Conciones pro uno anno, in Loca V. Teſt. 7.) *Három Hetekre való Imádságok*; Precationes 3. Hebdom. è Joannis Avenarii & Caſparis Neumann Operibus. 8.) *Heyfalusi György Száz Levelü Róſájának két Hetekre ujonnan ki dolgozott Imádságai.* 9.) *Kátékismuſi Olvasások*, *i. e.* Lectiones Catecheticæ, ex opere germanico *Mſcr*. Rev. ac Clariſſ. D. MICHAELIS ALBRICH Decani Ven. Capituli Kozdenſis, converſæ. 10.) *Aug. Pfeiffer Evangeliomi Nyúgaſztalo Órái.* 11.) *Parallelismus Evangelicus Sacer;* Conciones pro uno anno. Lingvâ latinâ: 1.) *Cellarii Primitiva Vocabula*, cum exacta & harmonica

monica Interpretatione Germanica & Hungarica. 2.) Hiſtorica Declaratio Eccleſiæ Hungaricæ Coronenſis. 3.) Hiſtorica Delineatio Ecclar. & Templor. Hungaricor. in Barcia. 4.) Διχοτομια τε Κανόνος ἁγίε, in qua editiones S. Bibliorum, Tótfaluſiana & Komaromiana, conferuntur, & variationes connotantur. Hujus filius CAROLVS, paternæ induſtriæ ſequax, abſolutis in Patria Studiis Claſſicis, Viennæ, ubi modo Medicinæ incumbit, è Latino in Hungaricum tranſtulit & typis evulgavit 1.) *Antonii de Haen tractatum de optima methodo variolas naturales curandi*, ſub titulo: *Haen Antalnak oktatáſa, mikép-pen lebeſſen a' bolyagos fejér bimlöket leg-könyebben és ſzerentſéſebben meg-gyogyittani.* An. 1775. 2.) *Joannis Steidele artem Obſtetriciam* è Germanico in Ungaricum tranſpoſuit ſermonem, & ſub titulo: *Bába meſterſég*, publici uſus facit.

20. JOSEPHVS TEVTSCH, Eccleſiaſtes Melimontanus (Germ. Honigberg; Hung. *Száſz-Hérmány*) in Diſtrictu Barcenſi, conſcripſit: & Typis edidit: 1.) Kurzer Auszug der nöthigsten Stücke in der Rechenkunst. von 1. T. p. 1. Col. C. Teuton. Kronstadt 1739. 8. 2.) Besondere Nachricht von Burzenland in Siebenbürgen. Opus quod Manuſcriptum, obtinuimus, prelo dignum eſt. 3.) Kurzgefaßte Jahrgeschichte von Ungarn und Siebenbürgen. A nato Chriſto ad An. 1748. in Folio. 4.) Der christliche Jahrmarkt. in 8vo 1730. 5.) Christus der andere Adam. in 8vo 1731. 6.) Wohlgemeinte Vorschläge. in 4to: Mortuus eſt Vir Doctus An. 1770. 13. Mart. æt. 68.

22.

21. DANIEL WOLFF de Fületelke, Paſtor Eccleſiæ Nádaſchenſis, deſcripſit Revolutiones hujus Seculi initio à Franciſco Rákoczio excitatas, Operisque prelo haud ſubjecti titulum fecit: *Hydra Tranſylvanica.*

NB. Fuerunt profectò longè plures, ac nos recenſuimus, præſenti æquè ac ſuperiori Seculo, inter Lutheranos Saxonicæ Nationis Viri Eruditi variarum Rerum Scriptores, ſed quia Illi nobis non ſatis ſint noti; ſilentio, nunc ſaltem, tranſire duximus conſultiùs. Hoc è numero forent: THOMAS SCHARSIVS Mediâ-Transſilvanus, Auctor *Ordinatæ Digeſtionis de Rebus Transſilvaniæ Eccleſiaſticis.* Item: *Compendii Privilegiorum Clero Tranſilvanico indultorum.* GEORG. SOTERIVS, cujus memorantur: *Deſcriptio Transſilvaniæ. Duces Valachiæ. Cibinium*, &c. MICH. WEIS, cujus ſuperat, *Diarium Rerum ſua ætate in Transſilvania geſtarum.* ANDREÆ HEDGYES Chronik. ANDREÆ TEVTSCHII Politiſche Beſchreibung von Siebenbürgen. LAVRENTII WEIDENFELDERI *Particula Hiſtorica in Vrbem Sabeſum*: STEPHANI GVNDHARDI *Annales Eccleſiaſtici.* Hæc omnia in Manuſcripto latent. JACOBI SCHNITZLERI Paſtoris Cibinienſis Concio de Cometa Germanicè recitata 1681. 21. Jan. ex Luc. 21: 25. Excuſ. in 4to.

§. CCLXXXII.

4. VNITARII: Stephanus *Aagh*, Michaël *Almáſi*, Stephanus G. *Derſi*, Franciſcus *Horvát*, Paulus Dimién *Kolosvari*, Mi-

Michaël Lombárd *Szent-Abrahámi*, Georgius *Nagy*, Michaël *Váró*, Stephanus Fosztó *Uzoni*.

1. STEPH. AAGH, Superintendens, §. 245. n. 1, cujus inter Opera manu exarata, notior reliquis est *Geographia Universalis*, idiomate Latino condita.

2. MICH. ALMÁSI, Superintendens, §. 245. n. 1. 2, edidit Libellum *de Disciplinâ Ecclesiasticâ*, Claudiopoli 1694. 12.

3. STEPHANVS Gergely DERSI, V. D. M. in Ecclesiis Ditsö-szent-Márton, Széplak, Szökefalva, ac demùm Torda, concinnavit *Diacrises Theologicas*, quibus Doctrinam Vnitariorum decenti serie pertractat ac stabilit; Adversariorum verò sententias confutatas vult. Opus sic satis eruditum non quidem est editum, at à complurimis descriptum. Elaboraverat præterea Librum, *Thesaurum S. scripturæ* nominatum, aliosque; qualium exempla nonnulla, Consanguineus ejus, Rever. ac Eruditiss. D. Georgius Dersi, Pastor Ecclesiæ Városfalvensis, & Tractus Udvarhelyensis Unitariorum Notarius, adservat.

4. FRANCISCVS HORVÁT, originem duxit ex Inclyta & non paucis meritis conspicua Familia HORVÁT, *de Petrityevit*, ac jam *de Széplak* (pago videlicet Comitatûs de Küküllö, ubi, ut aliis passim Transsilvaniæ provinciis, Gens Nobilissima est luculenter possessionata) scripta: quæ è Croatia, cum perplurimis Nobilium Familiis, postquam Turcarum populationibus regio illa inquieta nimiùm fuisset reddita, in Hungaria & Transsilvania tutiora quærentibus, hanc intravit

Provinciam, hicque pro vero ſuo ac antiquiſſimo Cognomine *Petrityevit*, nomen Populare *Horvát* quod Croatam notat, pro more eorum temporum, accepit. Plurimos illuſtris hæc Proſapia Viros in commodum Provinciæ produxit. Horum in numero erat *Cosmus Horváth de Petritievith* (ut antiquâ orthographiâ ſcribebatur,) Stephano Báthori Principi Transſilvaniæ, poſteaque Regi Poloniæ acceptus, Arcis Fagaras circa An. 1583. Capitaneus Supremus. Seculo ſuperiore pariter, clavum Reipublicæ tenente Michaële I. Apafi, *Cosmus* itidem *Horvath* de Petrityevith & Széplak, variis maximisque in negotiis Patriæ publicè ac fideliſſimè fungebatur, teſtibus paſſim Articulis Diætalibus, qui lingvâ vernaculâ exarati, eum *Horváth Kozma* nominant. Noſtro ſimiliter ævo, Ill. D COSMUS HORVÁT *de Petr. & Széplak*, Supremus Vigiliarum Præfectus in Inclita Secunda Legione Ped. Ordinis Siculo Limitanea cum decore fungitur. Franciſcus quoque noſter, vir jurisperitiſſimus, tali Genere natus, *Apologiam Religionis Unitariæ*, quam profitebatur, initio hujus ſeculi, lingvâ hungaricâ, vulgavit ſub titulo: *Apologia Fratrum Unitariorum, az az: az Unitarius Atyafiaknak mentſégére, és egyſzer'smind Kereſztyéni értelmeknek meg-világositására rendeltetett Irás. Melyben meg-mútogattatik, hogy azok a' dolgok, melyekkel az Unitaria Religio, értelem és Vallás terheltetik, és Világ elött gyülölségeſsé tétetik, méltatlanúl hirdettetnek. Nyomt. Kolosv.* 1700. 4. Ad hæc; interrogatione haud indignâ exquirimus: Nonne Inclita Familia PETRICSEVICS, quæ hodie in Croatiæ Comitatu Criſienſi floret, cum I. Proſapia PETRITYEVIT,

VIT,

VIT, ejusdem ſit originis? Nos ſanè adfirmamus non levi conjecturâ.

5. PAVL. D. KOLOSVÁRI, Med. Doctor, & complurium decurſu annorum Profeſſor in Collegio Vnitariorum Claudiopolitano variarum Scientiarum, eademque in Eccleſia Paſtor celeberrimus. Viro huic, longâ apud Belgas commoratione Academica & extenſiſſimâ experientiâ Clariſſimo tribuitur *Catecheſis* major lingvâ Latinâ juxta ac Hungaricâ concinnata, quâ Vnitarii in Transſilvania, ab An. 1698, utuntur. Denatus eſt An. 1720, 4. Jan. annum ætatis agens ſexageſimum quintum. Plura de Paulo ſcripſerat Cl. Bod, pag. 107.

6. GEORG. NAGY, Siculus de Nagy-Ajta, Viennæ Lingvæ Germanicæ operam navans, edidit: *Elementa Lingvæ Germanicæ, in gratiam Hungaricæ & Tranſilvanicæ Juventutis, ex Optimis Authoribus collecta.* 1775.

7. MICH. L. SZENT-ÁBRAHÁMI, Superintendens, (§. 245. *n.* 1.) multijugæ eruditionis; qui præter memorata *l. c.* Opera, varia Manuſcripta reliquit. Tale eſt: *Brevis Manuductio ad conſvetum Proceſſum Fori Eccleſiaſtici*, octo Capitibus abſoluta, quâ Vnitarii non parùm in Judicialibus utuntur.

8. MICH. VÁRÓ, ex Nobili Proſapia *Váró de Bágyón*, Sedis Siculicalis Aranyas, ortus, Patriique & Exteri Juris peritiſſimus, ac ad Inclitam Tabulam Regiam Judiciariam *Advocatus* famigeratiſſimus, formavit *Ideam Actionum Juridicarum*; quam Ill. D. Comes *Stephanus Petki*, AA. LL. & Philoſophiæ Baccalaureus &c. dum in Al-

ma Soc. Jeſu Vniverſitate Claudiopolitana, Poſitiones Philoſophiæ Vniverſæ, Præſide R. P. *Ladislao Repſzéli* è S. J. publicè propugnandas ſuſcepiſſet, edidit Claudiopoli 1742. 8. Typis Acad. Societatis Jeſu, per *Michaëlem Berskereki.* Auctoris nomen, qui laudatum Opus circa A. 1736. contexuit, reticetur quidem, at celebratur ab Ill. Editore ejus eruditio.

9. STEPH. UZONI, Paſtor antehac Torotzkó-Szent-Györgyenſis, jam Bágyonenſis, atque Tractûs Aranyaſenſis Notarius; *Hiſtoriam*, quam *de Statu Vnitariorum* in Tranſſilvania, *Joannes Tölſér Kénosi*, Paſtor Eccleſiæ itidem T. Sz. Györgyenſis, & memorati Tractûs Notarius, inchoaverat, ad præſentem diem opere manu exarato deduxit. Ita ſcilicet ab Amicis ejus certò edocti ſumus.

SUP-

SVPPLEMENTA.

I. *Ad paginam 28. §. CLXXXVII.*

Inter *Perſonalia* illa, ſeu, ut communiter, vocantur, *Commiſſiones*, quæ ex Illuſtribus Membris & Subalternis Excelſi Regii Gubernii, § pho CLXXXVII. in Particularia quædam Dicaſteria, ſubſecivis quaſi horis ac terminis, ſuis defungentia officiis, derivari memoravimus, erat ſuperioribus, haud multis, tamen annis, SOCIETAS PRINCIPALIS AGRICULTURÆ & ARTIUM, conſtans Præſide, qui *Tit.* Comes Joannes Lázár, Conſiliarius Gubernialis *&c*, erat, atque undecim Adſeſſoribus, quorum ultimus Actuarii fungebatur munere. Anno verò 1775. inſtituit AUGUSTISSIMA:

EXCELSAM COMMISSIONEM IN PUBLICO-ECCLESIASTICIS ORDINATAM, quæ ſubinde *Commiſſio Catholica* vocari conſvevit; in Hac ſunt: Præſes, Conſiliarii tres, Actuarius, Protocolliſta, Concipiſta, tresque Cancelliſtæ. Merentur hic inſeri, ſuper hocce Inſtituto, Guberniales, ad Inclitas Continuas tabulas & Magiſtratus hoc verborum nexu exaratæ; *Præmiſſis præmittendis*: „SA-„CRATISSIMA MAJESTAS, medio Benigni „ſub 24ta M. Auguſti Anni currentis emanati Re-„ſcripti Cæſareo-Regii, *Commiſſionem in Publico* „*Eccleſiaſticis*, ſub Præſidio Excellentiſſimi Dom. „Comitis *Nicolai Bethlen*, tanquam inter Conſilia-

 „rios

„ rios Guberniales ex Statu Seculari primùm locum
„ obtinentis, dignata eſt clementer reſolvere & de-
„ nominare, eandemque Commiſſionem ſpeciali Si-
„ gillo, cum hac Inſcriptione: *Sigillum Regiæ Com-*
„ *miſſionis in Publico Eccleſiaſticis*, munire. Hæc ve-
„ rò Commiſſio, in exarandis Expeditionibus ob-
„ ſervabit hanc formalitatem, in exordio Expedi-
„ tionis: *Per Commiſſionem Regiam in Publico-Eccleſia-*
„ *ſticis ordinatam*, *Magiſtratui N. vel Tabulæ Continuæ*
„ *N. intimandum*; per Magiſtratus verò, vel Tabu-
„ las Continuas, involucra Relationum ad præmiſ-
„ ſas Ordinationes ſubmittendarum: *Ad Excelſam*
„ *Commiſſionem in Publico Eccleſiaſticis Ordinatam*, in-
„ dorſandum.

„ In hujus Altiſſimæ Ordinationis conformitate
„ ordinandum vigore præſentium Dominationibus
„ Veſtris duxit Regium Gubernium, ut in Obje-
„ ctis ſphæram prælaudatæ Commiſſionis concer-
„ nentibus, Juſſis ejusdem non ſecus, ac Regii Gu-
„ bernii, parere, ac debitum obſequium præbere
„ ſuæ ducant obligationis; in Circulis verò, ubi
„ Primarius Officialis Religioni Catholicæ addictus
„ non eſſet, alter Officialis vel Vice-Officialis Ca-
„ tholicus, primum locum ab ordinario Præſide,
„ inter Catholicos tenens, principaliter effectui ha-
„ rum Ordinationum invigilare, ſuper impedimen-
„ tis fors occurrentibus, de tempore in tempus,
„ ad Magiſtratum referre, & ſi præter ſpem con-
„ grua ad procurandum effectum media non ad-
„ hiberentur, etiam ſuo nomine pluries laudatam
„ Commiſſionem in Publico Eccleſiaſticis ordinatam
„ deſuper informare debebit. Sic facturis Alteſa-
„ ta Sua Majeſtas Sacratiſſima benignè propenſa ma-

„ net

„ net. E Regio M. Transſilvaniæ Principatus Gu-
„ bernio, Cibinii d. 26ta 7bris An. 1775.

„ Baro Samuel de Bruckenthal
m. pr.

„ Joſephus Molnár
„ Secretarius. m. pr.

II. *Ad pag.* 101 — 116. *§. CCVIII. ſequ.*

Quæ de Inſtitutione ſeu ERECTIONE MILITIÆ SICVLICÆ diximus, conciſa adeo Amicis, quibus ea jam legiſſe contigit, omnino videntur, ut ſuis me monitionibus, ad pertractandum uberiùs tempus, modum & acta compendioſa *Erectionis*, induxerint. Sequentia idcircò adnectenda cenſuimus:

Intentione Cæſareo-Regia, de inſtauranda Sic. Militiæ ſe manifeſtante, *Opiniones* Virorum Illuſtrium, quæ multorum manibus hodie in Transſilvania verſantur, ex Articulis Diætalibus, aliisque Actis Publicis, ſuper eâ concinnatæ ſunt, tandemque auctumneſcente An. 1762do Officiales Militares miſſi, & Arma militaria compluribus Siculis dictarum Sedium diſtributa, Milesque ſervitia, & vigilias ad confinia, agere juſſus. Quamvis verò Sacratiſſ. Princeps inſtituendam hanc, Militiam, *non coactam*, *ſed ſpontaneam eſſe* voluerit: mox tamen relatum Sua Majeſtas accepit, repertos aliquos, qui ſiculos ſponte ſua ſemet Militiæ addicentes, avocare ab ea conarentur. Quamobrem anno 1762. d. 1. Dec. dedit Viennâ Reſcriptum, in quo legimus, ad Excelſum Regium Gubernium, hæc exarata:

„ MARIA THERESIA *&c.* Ex ſubmiſſa per
„ Conſilii Veſtri Præſidem, medio Pro-Tribuni
„ Ernſt, de progreſſu erectionis Militiæ Limitro-

„ pheæ Informatione, Veſtrum in ſervitii Noſtri
„ promotionem impenſum zelum & promptitudi-
„ nem complacentes admodùm intelleximus. Re-
„ bus itaque, prout in prædeclarata Informatione
„ exponitur, ſe habentibus; quemadmodum vobis
„ benignè mandamus, ut ulterius quoque taliter
„ procedendo, quidquid ad operis iſthujus valdè
„ proficui incrementa factùrum exiſtimabitis, ad-
„ hibeatis; ita volumus etiam, ut nullis parcendo
„ fatigiis, eos, qui altiſſimæ huic Intentioni No-
„ ſtræ refragarentur, aut alios ſponte ſua ſemet ei-
„ dem accommodantes, jamque conſcriptos, fa-
„ ctis, conſiliis & verbis ſeditioſis à ſcopo defle-
„ cterent, ſtudioſè exquiratis, & in comperiendos,
„ absque eo, quin ſimilium intuitu ulteriora Man-
„ data Noſtra exſpectaretis, ad Juris rigorem pro-
„ cedatis, pro demerito juxta Leges pœnas ab eis-
„ dem ſumpturi, omnes Sedium Officiales in hu-
„ jusmodi Circumſtantiis reos inveniendos, ſive Su-
„ premi ſive Vice Judices Regii ſint, illico ab offi-
„ ciis ſuis ſuſpendetis. Supremo Judici Regio Se-
„ dis Siculicalis Háromſzék (*Comiti Antonio Mikes*
„ *de Zabola*,) nec abſimiliter Vice Judici Regio
„ Antos (*Stephano, qui vi hujus Reſcripti, ducentos
florenos Rhenenſes annuatim e Caſſa Provinciali, ab eo
tempore, habet, unà cum promiſſa Suæ Majeſtatis Be-
nignâ Reflexione, in præmium fidelitatis*) Regiam no-
„ ſtram Complacentiam ſuper teſtata in negotii iſt-
„ hujus promotione, fide & induſtria ſua ſignifi-
„ cabitis, — — — — Cæterùm, jubemus per
„ quàm benignè, ut ad univerſorum notitiam in
„ illo Principatu noſtro Transſilvaniæ publicetur,
„ quòd Nos eorundem, qui in Militia iſta Confi-
„ niaria ſerviendo, ſibi merita comparaverint, cæ-

„ teris

„ teris paribus, in reſtaurandis tam Civilibus, quàm „ Cameralibus, & aliis Officiis, diſtinctam habituræ ſimus reflexionem, *&c.*

Iteravit porrò Clementiſſima Sua Majeſtas Benignam Voluntatem Regiam, per Reſcriptum An. 1763. d. 6. Januar. datum, quo juſſit, neminem vi & invitum ad aſſumenda arma trahendum, *niſi qui ſe* militiæ *ſpontè addicerent.* Hoc rerum ſtatu cœpit in multis amor militiæ tepere, & retribuendi arma voluntas creſcere; unde Exc. Reg. Gubernium, in Reſolutione ſua, An. 1763, d. 24. Mart. edixit: „Vi neminem ad militiam ſequendam cogere „ licuit; qui verò præſtito fidelitatis juramento ſe „ ſpontè obſtrinxerunt, ſine prævia Suæ Majeſtatis indulgentia dimitti nequeunt.„ Interea autem querelas quoque ſuas nonnullarum incolæ Sedium AUGUSTISSIMÆ ſubmiſêre; atque Sua Majeſtas, benigno Mandato An. 1763, d. 31. Mart. ad Exc. Reg. Gubernium dato, hæc juſſit: „ Qualia in Sedibus Siculicis, Csik, Gyergyó & „ Káſzon, occaſione erectionis ibi Confiniariæ Militiæ emerſerint, & ſucceſſivè continuata, cumulataque ſint, gravamina, perſpeximus, è Nobis „ relatâ & hìc cum ſuis allegatis advolutâ remonſtratione; commiſſaque præter mentem & intentionem Noſtram patrata illa, injuriatisque & læſis illata quia fuiſſent, ſeriò Vobis & poſitivè injungimus, ut non modò benignum hocce Reſcriptum noſtrum ſtatim in Conſilio Veſtro publicetis; verùm ita ſimul exequendum ſuſcipiatis, ut „ iisdem in hac remonſtratione contentis gravaminibus illicò effectivè remedium ponatis, de effectu Nobis genuinè relaturi.„ Seneſcente tandem hujus anni Vere, pars major Siculorum ar-

ma Officialibus ſuis retribuit, militiæque renunciavit. Subinde verò, ſecunda videlicet die Junii, relatum eſt ad Exc. Reg. Gubernium, ab officialibus Provincialibus Terræ Csik, è Provincia Csikenſi 270. propemodùm Patresfamilias ſolum vertiſſe.

Hæ igitur ſimilesque rerum vices ſvaſerunt, ut ſummis auſpiciis, ad evitandas turbas, univerſi tributarii, alioqui tamen liberi Siculi, Sedium Csik Superioris & Inferioris, Gyergyó, Káſzon, Kézdi, Orbai, Sepſi, Miklósvár & Bardotz, armis cingantur. Quo proinde modo opus Erectionis inchoatum ſit, ACTA DIURNA *I. Commiſſionis Cæſareo-Regiæ ad erigendam Nationalem Militiam ordinatæ*, his tradunt: „ A. 1763, d. 1. Nov. Excellentiſſimi „ ac „ Illuſt. Dom. Commiſſarii Regii: JOANNES „ *Comes* LÁZÁR L. Baro de Gyalakuta *cet*, NICO„ LAUS *Comes de* BETHLEN *cet*, & JOSEPHUS „ *Baro* SISKOVICS de Ontopa, Pro-Campi Mar„ ſchallus, Actuario Spectabili ac Magnifico Dom. „ STEPHANO HALMÁGYI de Szilágy-Somlyó, „ Secretario Guberniali, *Cibinii* indicta Seſſione, „ convenêre in Hoſpitio præfati Excell. Dom. Co„ mitis Lázár; ubi

„ Lectum eſt Reſcriptum Cæſareo-Regium d. „ d. 8va 8bris, prætit. Commiſſariis Regiis ad In„ formationes Eorundem inſcriptum, quo reſol„ vitur: ut juxta ſecundarium Excell. Baronis à „ Buccow, Generalis Commendantis *cet* Planum, „ illa militiæ Limitaneæ manus, quæ adhuc arma „ retinet, *duobus*, uno Deſultoriorum è Valachis, „ altero Huſſaronum è Siculis legendorum, octo „ ſingillatim Compagnias, capita verò 1500, ha„ bituris; *quatuor* item aliis, duobus nempe è Sicu„ lis, totidemque è Valachis erigendis, ſingillatim

„ cohor-

„ Cohortes tres, Capita 3000 habituris, Regimi-
„ nibus compleatur; consequenter Pedestres uni-
„ versim 12000, Equites 3000, in toto 15000
„ Hominum, Militiam eandem constituant.

„ Instructio deinde annectitur, in cujus con-
„ formitate Commissio procedere jubetur quidem;
„ indulgetur tamen, ut si fors aliquæ semet exere-
„ rent circumstantiæ, quæ prævideri non potue-
„ runt, eas, antequam Operationibus suis manum
„ admoveat Commissio, adjecta Opinione sua,
„ qualiter meliùs citiùsque superari possent, absque
„ ulla mora remonstrare valeat — — — Lectum
„ est item Rescripti Cæsareo-Regii, sub præfato
„ Dato, ad Exc. Reg. Gubernium directi exemplar,
„ quo jubetur Officialibus Sedium, Csik (*huc perti-*
„ *nent Gyergyó & Kászon*,) Háromszék (*sive Sepsi*,
„ *Kézdi*, *Orbai*, *ut & Miklósvár*,) & Bardotz in-
„ jungi, ut Commissioni omnem præbeant assisten-
„ tiam, quove per illam vocati fuerint, compare-
„ ant, & jussa exequantur — — — Lectum de-
„ nique aliud Rescripti de eodem Dato exemplum
„ quo significatur, Leges & Statuta Principatûs pro
„ basi hujus Regiæ Resolutionis haberi, Commis-
„ sariique ad Sedes Siculicas inviantur, ac Incolis
„ Sedium Csik, Háromszék & Bardotz, nomine
„ Regio publicari jubetur: Suam Majestatem, quan-
„ tum ad præteritum, omnibus & singulis equi-
„ dem, qui præstito jurejurando, ad amplectendum
„ statum militarem sese adstrinxerunt, ab hoc au-
„ tem iterum recesserunt, generalem amnestiam,
„ hac tamen sub conditione, elargitam esse, ut
„ intra spatium unius mensis ad obligationem trans-
„ gressam revertantur, depositum juramentum,
„ reiterent, & illos, qui mala ipsis consilia sugge-

„ rere

„ rere præsumserunt, detegant: quorum punitio-
„ nem sibi reservat Sua Majestas. Arma retinen-
„ tes in signum Clementiæ, hoc anno ab omni
„ Contributionis onere immunes declarantur. Mag-
„ nates porro & Nobiles adhortari jubentur, ne
„ ulla ratione, sub indignatione Regia, & gravissi-
„ ma pœna, contrarium quid moliri præsumant.
„ Patentes denique accluduntur statum & futuram
„ conditionem Siculorum ad arma vocatorum ube-
„ rius explicantes.

„ *Conclusum*: Requiratur Gubernium, ut expe-
„ ditiones in negotio Militiæ hujus fiendas pro no-
„ titia & directione Commissioni in Copiis commu-
„ nicare haud gravetur. Præterea, ad formandum
„ Regulamentum Militare, Belli quoque Supremus
„ Commissarius à Zauner in Sessionem subsequen-
„ tem invitetur.

„ *Die 2da Novembris Anni 1763.* Lecta Instru-
„ ctione Commissioni præscriptâ, conclusum est,
„ ut imposterum, Conscriptio facultatum milita-
„ rium, ideo, ut citra omnem favoris & conniven-
„ tiæ suspicionem deduci possit, per Militares Of-
„ ficiales, adjuncto illis Confrontatore Provinciali,
„ in duobus exemplaribus, sub amborum subscri-
„ ptione, peragatur, quorum alterum Officialis
„ Militaris apud se retineat, alterum Confrontator
„ Commissioni Directivæ, pro inferendo in Libel-
„ los Tributarios, & referendo in summam con-
„ tributionalem universalem, cum reliquis Libellis
„ submittat: Contributionis verò collectio Officia-
„ libus Militaribus committatur, eandem rectà ad
„ Cassam Provincialem administraturis. — — —.

„ *Die 3tia Novembris.* Lectum est Projectum
„ de numero Equorum quod pascuationem liberam,

„ &

„ & quantitatem Lignorum Officialibus Limitaneæ „ Militiæ competentium, approbatumque.

„ Cum ex submittenda ad Augustam Aulam „ Quartieriorum Militarium specificatione appare- „ ret, exclusivè Vexilliferorum 44, inclusivè verò „ 56, adhuc Quartieria, in Sedibus Csik, Három- „ szék & Bardotz (*Quartiria enim Militaria pro Offi-* „ *cialibus in Transsilvania, circa medium hujus seculi* „ *ædificari cæpta sunt*) desiderari, quæ quidem pro „ ratione situs locorum & numeri militum designa- „ buntur; quia nihilominus hæc ædificia præter „ competentiam præmissarum Sedium exstruenda „ forent, præterea Incolæ quoque earundem in „ duas Classes Militum & Provincialium distinguen- „ di veniant; visum est Commissioni, repræsen- „ tandum Suæ Majestati, ut 1mo, in comportan- „ dis materialibus Incolæ cum Militaribus promis- „ cuè concurrere debeant. 2do, prætia materialium, „ si quæ parato ære comparari deberent, prout & „ Operariorum mercedes, è fundo Provinciali ex- „ solvantur. 3^{tio}, conservatio quoque horum ex „ prædicto fundo fiat. 4to, ut vectura etiam mo- „ deratum aliquod pretium ex eodem fundo solva- „ tur; cumprimis, quòd novum hoc onus supra „ competentiam accedat, Militia verò ad commu- „ nem totius Provinciæ Limitum defensionem eri- „ gatur.

„ Ad exigentiam puncti Instructionis 31^{mi} for- „ matum Regulamentum submitti dilatum eo us- „ que est, dum haustâ cum initio operationis ube- „ riori informatione perfectum fuerit. Relatum „ interea, Commissionem pro 22da Nov. ad Csik „ properare, &c.

„ *Die*

„ *Die 5. Novemb.* Præter cætera, de necessa-
„ ria Commissionis Membrorum, necessariique Per-
„ sonalis promotione ordinanda tractatum est.

„ *Diebus* 17 *&* 18. *Nov.* Commissariis Regiis,
„ sine Actuario suprafato Halmágyi, in *Gyalakuta*
„ convenientibus, Sessio Commissionis celebrata
„ est; in qua, lectæ sunt Patentales Cæsareo-Re-
„ giæ in ipsis originalibus, tribus item exemplari-
„ bus latinis authenticis, & aliis tribus in hungari-
„ cam lingvam translatis, quæ quia latino origina-
„ li non adæquatè responderent, corrigi cœpta sunt.

„ *Die* 20. *Novembr.* Dictis Commissariis Re-
„ giis ad *Udvarhely* pervenientibus, Actuario quo-
„ que ibi præsente, Sessio celebratur; ibi, legitur
„ Copia Rescripti Cæsareo-Regii per Gubernium
„ communicati, 8va Octobris emanati, *&c.*

„ *Die* 23. *Nov.* Commissione *Csik-Somlyovium*
„ adveniente, altera die, 24ta videlicet Nov. Ses-
„ sio celebratur, Projectumque Regulamenti pro
„ Nationali Militia formatum è germanico in hun-
„ garicum translatum, æquè ut Patentales mendosum,
„ emendari incipitur; fiunt tandem Dispositiones
„ de promotione Commissionis pro 26ta ad Dán-
„ falva, & inde pro 27ma ad Gyergyó-Szent-
„ Miklós. Porrò, initis mutuò consiliis,
„ quæ nempe ad auspicandum promovendumque
„ summum in erectione hujusmodi Militiæ Limita-
„ neæ servitium necessaria fore viderentur; *Conclu-*
„ *sum* est; ut tam Vice Colonello *à* CARATTO
„ respectu Armatorum, quàm Supremo Judici
„ Regio *Baroni* PAULO BORNEMISZA respectu
„ non-Militarium (*Non-Militares atque Provinciales*
„ *vocantur his in Sedibus Magnates & Nobiles Immu-*
„ *nes, eorumque Subditi*:) scriptotenus significaretur

„ quo

„ quo fine Commiſſio hæc conſtituta ſit? & qui-
„ bus membris conſtet? quas Reſolutiones Regias
„ obtinuerit? &c.

„ *Diebus* 24. & 25, celebrata Seſſione, cor-
„ rectio Regulamenti translati continuatur.

„ *Die* 26, Commiſſione ad *Dánfalva* appel-
„ lente, habitaque Seſſione, correctio continuatur
„ ad pag. 40. usque.

„ *Die* 28, in *Gyergyó-Szent-Miklós* celebra-
„ tur Commiſſio — — — — — —.

„ *Die* 29, Incolæ Gyergyó-Szent-Miklo-
„ ſienſes, Liberi utpote Siculi, convocati ſunt ad
„ Domum Stabalem, hoſpitium nempe alterius
„ Commiſſarii Regii, Excell. Baronis à SISKOVICS,
„ quibus, Exc. D. Comes LÁZÁR, qua de cau-
„ ſa Commiſſio Regia in medium Siculorum à
„ Sua Majeſtate Sacratiſſima ablegata ſit, nonnihil
„ præfatus, ut Intentionem & Juſſa Regia uberius
„ intellecturi, non modò Patentales prælegendas
„ pacatè audiant, verùm maternam Suæ Majeſta-
„ tis Sacratiſſimæ Clementiam debitè venerentur,
„ adhortatus eſt. Lectæ igitur ſunt Patentales in
„ idioma hungaricum translatæ, eæque ſub Sigillis
„ & ſubſcriptionibus Commiſſariorum, ut & Actua-
„ rii, iisdemque Incolis petentibus extradatæ. Ori-
„ ginale præterea latinum, per Actuarium elevatum,
„ propriaque Sacratiſſimæ manûs ſubſcriptio, uni-
„ verſis ſerietim (ne vel minimum dubii, ſuperſit)
„ oſtenſum eſt: excepta eſt lectio Patentalium, à
„ ſingulis pacatè, & nemine quidquam reponente
„ (ſiquidem id ipſum ſerió interdictum prævié fuiſ-
„ ſet, & quæſtiones, ſi quis de iis privatim &
„ non nomine totius populi interponendis me-
„ ditaretur, ad tempus futuræ Conſcriptionis

„ reſer-

„ refervari juffæ exftitiffent,) Populus dimiffus
„ eft.

„ *Die* 30. *Nov.* Commiffioni ad Pagum *Teke-*
„ *röpatak* prævio fine ire vifum eft, ubi, convo-
„ catis tam Tekeröpatakenfibus, quàm etiam Ki-
„ lyénfalvenfibus, eâ, quæ in Szent-Miklós ob-
„ fervata eft, modalitate, Patentales perlectæ, ex-
„ tradatæ, Originales cum facra fubfcriptione &
„ figillo authentico oftenfæ, iis quoque debita tran-
„ quillitate audientibus.

„ *Die* 1ma *Decembris* 1763. Ad *Csomafalva*,
„ pagis *Al-*& *Uj-falu* etiam ibi exfiftentibus. *Die* 2.
„ *Dec.* ad *Szárhegy*, pago quoque *Gyitro* eo con-
„ vocato. *Die* 3^{tia}, *Remeteienfibus* ad Szent-Miklós
„ vocatis, modo ut fupra, prælegùntur Patentales,
„ fubfcriptioque oftenditur.

„ *Die* 5. *Dec.* Manum Confcriptionis Operi
„ admovit Commiffio, Confcribente Belli Commif-
„ fario à Rehm, nomina, ætatem, ftatum, an fit
„ Nobilis vel Primipilus? Religionem, profeffio-
„ nem, domum & agros, fi habeat, filios item
„ *&c.* Militum Limitaneorum — — — Conti-
„ nuatur Confcriptio *Diebus*, 6ta, 7, 8, 9, 10,
„ 11, 12, 13, 14, 15, & 16, quo die abfol-
„ vitur. *Die* 17ma fiunt Ordinationes, qualiter ad
„ Vexillorum Benedictionem, & deponendum jura-
„ mentum procedatur, eduntur que hìc annexæ Con-
„ ftitutiones — — — —.

„ *Die* 18. *Decembris*, *Anni* 1763. Eductis præ-
„ viè in patentem campum juxta Poffeffionem (*Op-*
„ *pidum*) Szent-Miklós longè porrectum univerfis
„ 9 Pagorum Sedi Gyergyó adjacentium accolis in
„ Militiam Limitaneam affumptis, qui præter nu-
„ merum eorum haud exiguum, quibus arma nec-

„ dum

„ dum obvenerant, ſexaginta & unum ſupra mille „ Capita Armatorum (*præter Armatos*, *tribus Claſ-* „ *ſibus erant*: Supernumerarii, Succedentes *ſeu Ado-* „ *leſcentes & Inhabiles ſive Invalidi*) conſtituebant; „ iisque militarem in modum, inter binas Okelliа- „ næ Legionis alas, in ordines digeſtis & diſpoſi- „ tis, inque dextrum cornu unâ, in ſiniſtrum alte- „ râ, Huſſarorum Nationalium Centuriâ collocatâ, „ quas utrinque regulata Huſſarorum è Legione „ Kálnokiana lecta manus claudebat. His ita ordi- „ natis, Excell. Dom. Commiſſarii Regii, è Do- „ mo Stabali, Conſeſſibus Inclytæ Commiſſionis „ deſtinata, Seſſione ſolutâ egreſſi, ad viſendum „ Militem præſcripto ordine excubantem, comitan- „ te eosdem Supremo cumprimis & Vice-Officia- „ libus Sedis, compluribusque militares honores te- „ nentibus, conceſſêre; unde vicinum ſubinde Ar- „ menorum Templum, Honori Deiparæ Virginis „ dicatum, quod in prædicta planitie ſecùs Pagum „ Szent-Miklós poſitum, explicatiore & magis pro- „ pinquo, adeoque pro hac ſollemnitate commo- „ diore, ac Parochiale Templum eſt, loco jacet, „ ingreſſi ſunt, eoque adducta duo nova Vexilla, „ & in medium Templi ad menſam eo fine para- „ tam collocata, adſtantibus uti moris eſt, duobus „ Vexilliferis, & quatuor minoris ſortis Officialibus, „ V. Colonellus autem à Caratto cum 4. Officiali- „ bus ad dextrum Altaris latus atque ad ſiniſtrum „ totidem, ordine circumſtabant, Loci Plebano & „ Archi-Diacono Gyergyaienſi Joſepho Siko (*qui* „ *fidelitate in hoc inſtitutum*, *Numisma ſymbolicum*, „ *à Sacr. Majeſtate*, *accepit*) Miſſam canente. De- „ cantatâ Miſſâ, Vexilliferi Vexilla explicuêre, ea- „ que ad pedes Altaris benedicenti Sacerdoti levata

„ tenuêre, dum cærimoniæ peragerentur; tandem
„ accepta à Sacrificante, nonnihil ad humeros eo-
„ rum inclinante, Benedictione *Pax Tecum*, recef-
„ ferunt. Poſt hæc Templo univerſi egreſſi ſunt,
„ & Milites in orbem coacti, in quorum, ut &
„ aliorum, qui ex vario hominum genere fre-
„ quentes aderant, conſpectu, Vexillis tæniæ cla-
„ viculis affixæ exſtitêre; earum primas tres *in Ho-*
„ *norem SS. Trinitatis* Loci Plebanus, 4tam Ill. B.
„ Generalis à Siskovics Contoralis Barbara Haruk-
„ ker, 5tam certi cujusdam Locumtenentis Huſſa-
„ ri uxor; demum Excel. D. Comes Lázár duas,
„ alteram *in Gloriam Gentis Siculicæ*, alteram cum
„ emblemate: *Pietas Auguſtæ*. Exc. D. Comes de
„ Bethlen duas *in Gloriam totius Principatus Tranſſil-*
„ *vaniæ*. Ill. D. B. Generalis à Siskovics æquè duas,
„ *in Gloriam Ordinis Militaris Thereſiani Crucis Mi-*
„ *noris*, *Præſidentis*, & *Conſilii Bellici*. Ill. D. B.
„ Paulus Bornemiſza *in Honorem Sedium Siculicalium*,
„ *Csik utriusque*, *Gyergyó* & *Káſzon*. Spectabilis
„ Dominus Secretarius Gubernialis Halmágyi unam
„ *in Honorem Excelſi Regii Gubernii Tranſſilvanici*, *al-*
„ teram cum lemmate: *Terror Hoſtium*. D. Com-
„ miſſarius Bellicus à Réhm, in Gloriam Suæ Ma-
„ jeſtatis. D. V. Colonellus à Caratto *in Ejusdem*
„ *Excellentiſſimique D. Commendantis Generalis*. D. V.
„ Colonellus Ernſt *in Gloriam Gentis Hungaræ*. D. V.
„ Judex Regius Stephanus Túri & Notarius Ste-
„ phanus Baló, *in Gloriam Nationis Siculicæ*; alii-
„ que multi tum Officiales Militares, tum etiam
„ Gregariorum è qualibet Centuria unus, varia præ-
„ fati, Vexillis claviculas ligneô malleolo incuſſêre.
„ Tandem Capitaneus Szent-Mikloſienſis, Winter
„ cognominatus, qui Ordines ductabat, juſſus eſt

„ Vexil-

„ Vexilla Vexilliferis tradere, quibus in medio Mi-
„ litum coronâ circumſtantium erectis, Loci Peba-
„ nus ad eos concionem habuit; in qua de ſaluta-
„ ri iſthoc Inſtituto Militari nonihil præfatus, quid
„ ſibi Vexilla velint, ad quæ fidem juraturi eſſent?
„ quave reverentiâ, fidelitate & conſtantiâ ſub iis
„ militare & deceat, & oporteat? qua denique in-
„ tegritate Fidem ſervare expediat? gravi oratione
„ explicuit. Dein Articuli Militares perlecti publi-
„ catique ſunt per Ill. B. Grālem à Siskovics, &
„ actutùm univerſi erectis tribus digitis ſollemne
„ Juramentum depoſuêre, prælegente illud I. Com-
„ miſſionis Actuario. Porro, Exc. D. Com. Lá-
„ zár ad Milites converſus, ut depoſiti Juramenti
„ memores ſint, illud quemadmodùm ſingulos ob-
„ liget? violatores denique & Juramenti transgreſ-
„ ſores quàm enormiter peccent? quàmque gravis
„ eos pœna maneat? virili & aperta oratione ex-
„ poſuit. His peractis, ad præfatum Templum
„ reverſi, Hymni Ambroſiani decantationi inter-
„ fuêre; unde rurſùm cum Venerabili Sacramento,
„ in medium Militiæ crebro fatus Plebanus ſe con-
„ tulit, comitantibus ubique Excell. Dominis Com-
„ miſſariis, non contemnendaque Hominum utrius-
„ que Sexûs multitudine, & ſollemnem neo-arma-
„ to Populo Benedictionem impertitus eſt. Finitis
„ prævio modo Sollemniis, Milites ad propria di-
„ miſſi; Exc. Dom. Commiſſarii verò ad Domum
„ Stabalem, hoſpitium videlicet Ill. D. B. Grālis à
„ Siskovics, ubi prandere ſoliti erant, reverſi ſunt,
„ ac 40 propè perſonas, quà Militares, quà Pro-
„ vinciales Officiales, ut & Eccleſiaſticos nonnul-
„ los, prandio excepêre.

Sic Sede Gyergyó totâ quanta est armis feliciter instructâ, Excell. Dom. Commissarii, trajectis, quæ interjacent, alpibus, in Sedem Csik Superiorem, quâ transierant, reversi sunt; ubi, conscriptis quinque pari successu Pagis in fronte locatis, mox omnino anxiè hæsierunt, inaudientes, ceteros Provinciæ Csik Pagos à compluribus desertos incolis, qui arma sibi distribuenda fugientes, exceptis militiam professis, in silvas secesserint. Scilicet, inquieta quædam ingenia, Tractûs hujus incolas, quorum præcipua ab omni tempore obligatio in ferendis armis constitit, adeo persvaserant ac veluti fascinaverant; ut universalem hanc Liberorum his oris Siculorum conscriptionem & Militiæ erectionem, citra Summam Intentionem attentari vix dubitarent, Suæque Majestatis Sacratissimæ Patentes, propria manûs Regiæ subscriptione roboratas, in dubium vocantes, militiam evitare conarentur. Imo ultima Decembris die anni 1763, Incl. Commissioni Regiæ in *Dánfalva* sua negotia tractanti, ex alpibus supra *Szépviz* sitis, interposuêre Protestationem, per quemdam, ebrium se aut mente captum simulantem, transmissam, qua I. Commissionem violenter contraque Intentionem Regiam agere querebantur. Alteram triduo post Protestationem iidem dedêre. Subinde verò, 4ta videlicet. Ianuarii 1764, multi Siculorum ex Háromszék quoque & Kászon in Sedem Csik euntes, Commissioni Regiæ in *Taplotza* (quo 2da Jan. ex Dánfalva venerat) agenti Memoriales porrexêre, quibus exponebant, mæstos se audivisse I. Commissionem militari adversus se robore venturam, &c.

Dum hæc fieri videt Incl. Commissio, simulque intelligit plures etiam mox adfuturos Siculos non sine armis, imò incolas quoque Sedis Udvar-

hely

hely pro auxilio Csikenſibus properare audit: ſeditionem populi paratam non ampliùs ambigit; ideoque, omnem in eventum. quatuor tormenta militaria, ad Capellam pagi *Taplocza*, quæ Somlyoviam verſus ſita eſt, diſponi jubet 5ta Januarii. Die tandem ſexta ejusdem menſis, dum non Háromſzékenſes modò, ſed Csikenſes quoque è ſilvis prodeuntes, *Madefalvam* intrepidè ſalutare obſervati ſunt: monentur Háromſzékenſes, ad ſua ut redeant, monentur & Madefalvenſes, ne hoſpitio extraneos excipiant, niſi perniciei objicere ſemet velint. Dum nihil his profectum fuiſſet, fato quodam trahente Siculos alienis conſiliis confuſos: fecit I. Commiſſio Regia, quod in ſui tutamen, promovendamque operationem, cenſuit conſultum. Sole enim ad diem 7^mum^ Januarii ortum parante, quadripartito Cataphractorum, Kálnokianorumque & Okellianorum Militum agmine circumcluſus eſt pagus, tormentaque duo, alterum quà Rákos verſùs itur, alterum quà alpes Sedem Udvarhely excludentes conſpiciuntur, ad primariam plateam diſpoſita; tum Miles Cæſarianus, qui inordinatum populum ad ſua repelleret diſſiparetque; pagum ingreſſus: actutùm ergo qui in pago noctem transegerant, partim perterriti, partim è domibus, globis nonnulli jaculati in Cæſarianos, non leviter eos exacerbarunt. Hi igitur, pro rebellibus illos reputantes, tormentis ſclopetisque adgreſſi ſunt, ac fugientes ſtricto enſe proſecuti; pago interea incenſo. Miles Cæſareus manſit incolumis, at ex Siculis 186 (ut accepi) cæſi, 34 vulnerati, 400 circiter capti & in arcem Csik-Szereda ducti, mox tamen dimiſſi. Hæc eſt famoſa *Clades Madefalvenſis*, quam prolixiùs percenſendam duxi, quòd non ſim ignarus, multorum

rum judiciis I. Commiſſionem gravari, nec paucorum calculis ex adverſo Siculos ad Madefalvam progreſſos *rebellionis* argui.

Aſt I. Regiam Commiſſionem, Cui profectò non de nihilo metuendum erat pulcrè excuſarunt Litteræ ejusdem, cum Proteſtationibus Siculorum, Excelſo Regio Gubernio transmiſſæ. Excuſant pariter, rationesque rei reddunt, Litteræ Exc. Com. *Joannis Lazár*, ad Excel. Epiſcopum Bar. *Bajtay* 9na Januarii 1764 ex Taplocza datæ, ubi legas: „Dum „ hæc interim agerentur, obſtupuimus relatu Of- „ ficialium Centuriæ Okellianæ huc adventantis, „ offendiſſe illos in itinere non contemnendam ple- „ bis Háromſzékenſis ad octingentos circiter Eque- „ ſtrium Peditumque manum, armis (qualia ruſti- „ corum ſunt) igniferis, gladiis, lanceis, furcis- „ que ferratis, & fuſtibus inſtructam, eamque eo- „ dem veſpere, eo comperimùs audaciæ provectam, „ ut in pagum Szépvíz, quo ſe Cataphracti Traut- „ mansdorffiani die illa illocaverant, conceſſerit, „ ſubque iisdem cum illis pernoctaverit tectis. Die „ tandem altera, moniti, ne cum tanta turba, pre- „ cibus ad Commiſſionem armatis veniant, aliàs „ enim ſi intra jactum Tormentorum venerint, „ repulſos iri; ſub conſpectu noſtro, obſervanti- „ bus illos (quod ordinatum erat) iisdem Cataphra- „ ctis, & longiusculè à latere comitantibus, ut quo „ tenderent reſciant, adverterunt, omnes, adjun- „ ctis ſibi iis etiam, qui ſeceſſerant, ſylvanis, in „ pagum Mádéfalva - - - ingreſſos. Moniti hìc „ quoque tam per noſtros eo miſſos homines, „ quàm per proprios, quos in ſpeciem ſupplicis „ Libelli ad nos expediverant, ne Mádefalvenſes, „ inter ſe alienigenas paterentur, neu de armatis

„ pre

„ precibus cogitent, illas enim inermes esse conve-
„ nire: in auxilium verò vocati ex Háromszék,
„ eo statim redeant; audituram quippe Commissio-
„ nem, quando illos accesserit, quidquid in peti-
„ tis habent; hanc autem Populi conglobationem
„ nullo modo passuram. Quia surdis hæc omnia
„ narrabantur, nec modò turba non dissoluta est,
„ sed certis indiciis advertimus, majus, præter hæc,
„ mali in animis volvere, auxiliaque nova è Sede
„ etiam Udvarhely opperiri, ipsamque Commissio-
„ nem auctis viribus aggredi & obtruncatam è me-
„ dio tollere adniti; non aliud capi poterat consi-
„ lium, quàm ut summo mane, paucis, qui ade-
„ rant, Militibus, multitudo illa, quæ ad bis mille
„ & ultra excreverat, adorta dissiparetur. Factum
„ est! & unius duntaxat militis jactura, circum-
„ datus quadripartito agmine pagus, duobus tor-
„ mentis in colliculo superimposito ad principem
„ plateam directis, & igni tectis subdito, confu-
„ sa illicò multitudo est, & inermibus vitæ veniâ
„ datâ, armati, Háromszékenses potissimùm, cæ-
„ si, capti, fusi, fugatique. Passi certè insontes
„ quoque nonnulli, quod in æstu pugnæ non aliter
„ fieri poterat à milite furente. Nec nisi incendi
„ pagus poterat; aliàs enim, qui ipsi primùm è
„ domibus in milites nostros tela emiserant, glo-
„ bisque jaculabantur, è tectis protrahi, nisi in-
„ signi Militum Cæsareorum damno, nequiissent,
„ Et hoc est ferale inobedientiæ exemplum in re-
„ luctantes, & revera quod facto ipso probarunt
„ rebelles, statutum. Valuit tantum supplicium,
„ ut jam in omnes fermè Pagos publicata venia,
„ dispersi palantesque redierint, obsequium spon-
„ deant, armaque se assumpturos compromittant.

 „ Auspi-

„ Auſpicabimur craſtina luce, conatus Deo juvan-
„ te, intermiſſam per octiduum expeditionem, ſpe-
„ iterum meliore concepta, illam fore inimpedi-
„ tam — — —. Lugubrem Cataſtrophen in
„ Chronoſtica redactam — — mitto. — — —.
Reſpondit ad has Præſul prolixis, inter quas lege-
re eſt: „ partim voluptatem cœpi è re tam proſpe-
„ rè atque celeriter geſta, partim verò acerbam
„ Civium noſtrorum ſortem miſeratus ſum — —.
„ Cibinii XVIII. Calend. Febr. 1764. „ Ad eun-
dem verò, iterum Comes, An. 1764 Cal. Febr.
datis, ait: „ Eo verò, quòd conſilia noſtra, res-
„ que utut ſeveriùs fortaſſis geſtas non prorſùs im-
„ probari ab Excellentia Veſtra videam, gaudeo &
„ Triumpho. Duro ſane cuneo findendus nodus
„ tam durus erat: nec peccari in hoc poſſe exiſti-
„ mo, ſi obſtacula in promovendis Summæ Prin-
„ cipis commodis qualicumque demùm modo ſub-
„ moveantur. Ego certè, quoties alias atque alias
„ domos injecto igne in flammam erupiſſe conſpe-
„ xi, toties incenſas fumantesque aras videri mihi,
„ adſtanti Illuſtriſſimo Generali, aliisque, edixi,
„ queis non modò crimina circumventorum tunc
„ expiarentur ſeditioſorum *&c.* „ Reſpondit ad
„ hæc Præſul Cibiniô 1764 prid. Id. Febr.

Excuſavit autem Siculos, & à *rebellionis* opinio-
ne purgavit ipſamet Incl. Commiſſio, *Opinione* ſua
An. 1764, 14 Febr. Kézdi-Váſárhelyini concinna-
tâ, hisque clauſâ: „ — — — Cum jam aliunde
„ conſtet, ne ullum quidem Nobilem Poſſeſſiona-
„ tum à Contributione immunem, ſeditioni Made-
„ falvenſi interfuiſſe. Quin utut tumultuoſa & ſe-
„ ditioſa turba Madefalvenſis, pœnâ omninò gravi
„ dignafuerit; apparere nihilominùs, illam, armo-

„ rum

„ rum equidem receptionem, modo indecenti & „ damnabili evitare voluiſſe; Rebellionem tamen „ formalem inde elici non poſſe. Ad extremum: „ non videri Commiſſioni, qualiter Udvarhelyenſes „ vel in numerum ſaltem eorum recenſeri debeant; „ ſiquidem conſtet Commiſſioni, non modò ne „ ullum quidem è Sede Udvarhely inter illos fuiſſe, „ verùm id quoque certum ſit, noluiſſe quoque ſe „ illis conſociare. Et hæc ſunt, quæ ad Intimatum Aulicum ſub dato 28 Jan. emanatum, nobisque ſub 6 Febr. per Excelſum Reg. Gubernium communicatum, Opinionis noſtræ loco „ Auguſtæ Aulæ ſubmittenda cenſemus.„

Poſt ſtragem Madeſalvenſem, die eadem, datæ ſunt e Commiſſione *Patentes* ad Sedes Csik utrasque & Káſzon, quibus monebantur ad ſuos Lares redire, arma adſumere, Háromſzékenſes à Penatibus arcere, &c. Datæ 8va Jan. ad Háromſzékenſes quoque quibus ad pacata hortabantur. Sic ergo, 10 Jan. ex *Csik-Taplocza* Commiſſio progreſſa eſt in pagum *Rákos* ad continuandas operationes. Ubi, factâ Sedis Csik Superioris conſcriptione, 17ma Januarii Vexilla 4 conſecrata ſunt, R. Joſepho Siko, ſuperiùs memorato, ſollemnitate inſigni, ſonantibus, machinis militaribus *cet.* Milites dixêre Sacramentum, &c. Die 18 Jan. factæ ſunt Ordinationes, tribus Scripti punctis, de iis, qui nondum militiam ingreſſi erant. Die 18 Jan. ventum eſt in Sedem *Csik Inferiorem*, pagumque *Szent-Imre*; ubi, congregatis totius Sedis Incolis, 21 Jan. Patentes lectæ, Conſcriptio per aliquot manus diebus ſequentibus peracta, 26ta jusjurandum præſtitum. Antea verò, die ult 22 Jan. Exc. Dom. Commiſſarii, cæſorum in Madefalva

falva ſpecificationem, 12ma Jan. inſinuatam, demiſſimè repræſentarunt Sacratiſſimæ Majeſtati.

Die 29 Jan. itum in *Sedem Káſzon*, pagumque *Fel-Tiz*; 30 Jan. peractâ Conſcriptione, 31 Juramenti Sacramentum ad Vexillum recitatum. Commiſſione in Csik adhuc agente, Sedis Káſzon Deputati, Mich. Mártonfi, cum ſocio, accedentes, exhibuerant Privilegium univerſis ejusdem Sedis Incolis ab antiquis Principibus indultum (de quo plura aliàs,) eorumque tenore petierant: 1mo, Separatam ſuam Jurisdictionem ultra quoque conſervari, iisdemque peculiare Judicium Continuum adinſtar Sedis Gyergyó conſtitui. 2do, Cum ejus Sedis Incolis, vigore eorumdem Privilegiorum, nonniſi neceſſitas cuſtodiendorum limitum, abſentibus in bello Sedis Csik Incolis impoſita eſſet, in futurum quoque eodem modo haberi. *Reſolutum* eſt: „Eo „ profectura Commiſſio uberiùs & Privilegia eo„ rum in loco conſiderabit, & ad petitionem eorum „ reſpondebit.„ In Sedibus Csik, Gyergyó & Káſzon conſcripti ſunt 4982 Patresfamilias. Inclitæ Primæ Legionis Siculicæ Pedeſtris Ordinis his in Sedibus ſitæ, Commendans ab ipſa erectione eſt, D. EMMANVEL de CARATTO, S. R. I. Eques, S. C. R. & Ap. M. Colonellus, antehac Vice-Colonellus.

Die 3 Febr. proceſſit Commiſſio in Provinciam *Háromſzék*, ibique Oppidum (*Sedis Kézdi* primarium) *Kézdi-Váſárhely*, quo Inc. Secundæ Legionis Pedeſtris Commendantes hoſpitantur, primum quidem D. Baro Simon de Zinnique Vice-Colonellus, jam I. D. MICH. KISS S. C. R. & Ap. M. Colonellus. Die 6 Feb. Patentes perlectæ. Diebus ſequ. Conſcriptio facta. Die 13^{tia}, plerorumque pagorum Sedis Kézdi Incolæ, ſub Signis, quæ in *Kanta*, pago

pago Op. K. Vásárhely contiguo, apud Franciſcanos Conventuales conſecrata erant jurarunt. 14ta ſolius Oppidi K-Vásárhely Incolæ conſcripti ſunt, qui 15ta Juramentum depoſuêre. Hoc in Oppido meditatus eſt Exc. Com. Lázár *Preces Philoſophi ad Deum*, lectu & laude dignas.

Die 16 Febr. promovit Commiſſio expeditionem ſuam in Pagum *Zabola Sedis Orbai*, ubi 17ma factæ ſunt diſpoſitiones de congregandis ad publicationem Patentalium Incolis circumjacentium 21 (quorum Dálnok, Létzfalva, nonnullique alii ad Sedem Kézdi pertinebant) Pagorum. Die 20ma lectæ ſunt Patentes. 26ta Jusjurandum præſtitum. Hoc loco, protocollatione factâ, pro Clementia Regia in exemplum aliorum obtinenda, Suæ Majeſtati Sacratiſſimæ commendatus eſt Rev. ac Clar. Samuel Imre de Ethfalva, Parochus Kováſznenſis Helv. Confeſſionis, & Senior Diœceſeos Orbaienſis, qui poſtmodùm pro ſingulari in erigenda Militia ſtudio, à Sua Majeſtate Numo ſymbolico, quem I. Commiſſio Cibinii eidem tradidit, clementer donatus eſt.

Die 28 Febr. ventum eſt in *Sedem Sepſi* Pagumque *Úzon* (in quo Vice-Colonelli, nunc D. Philippi de Reich, hoſpitium eſt,) ubi 1ma Mart. inchoata eſt Conſcriptio; 6ta Sacramentum dictum. 8va movit Commiſſio in Pagum Hidvég, inde 9na Mart. *Nagy-Ajtam Sedis Miklósvár*: iſthic 10ma Patentes publicatæ, 13^{tia} juramentum præſtitum. Die 14 Mart. in *Sedem Bardotz*, Pagum *Olaſztelek*; ubi, 16ta lectæ ſunt Patentes, eademque & ſequenti die Conſcriptio peracta, 18va Juramentô fides data. Hoc igitur die abſoluta eſt erectio Militiæ inter Populares meos *Siculos*; quos ex vernaculo *Székely* aut *Székel*, rectiùs *Székelos* dixeris: hi enim nomencla-

tionem

tionem *Siculus*, genuino ſuo nomine in ſonum latinum contorto, à Scriptoribus latinis fictam, quamvis ſine ſplendidâ bile, quòd ampliùs abſtergi nequeat, ac etiam in Diplomatibus Gentis compareat, patiantur; pro vero tamen ſuo nomine non agnoſcunt, ſed Siciliæ incolis relinquunt. Nec interim etymon Huſztianum (Vid. *Jurisprudentiæ Hungarico-Tranſilvanicæ* §. CX,) excogitatum illud, nobis placet.

Occaſione Erectionis, conſcripti erant Patresfamilias, in Sede *Kézdi*, Pedeſtres 1273, Equeſtres 395; in Sede *Orbai*, Pedeſtres 726, Equ. 184; in Sede *Sepſi*, Ped. 795, Equ. 320; in Sede *Miklósvár*, Ped. 498, Equ. 124, in Sede *Bardotz* Ped. 359, Equ. 26. Poſtea verò (quod ex Connumeratione Legionis, pro Curioſis adnectere placet,) anno vlt 1773, in ſola' Secunda Legione Pedeſtri repertæ ſunt 4851 Domus ſive Patresfamilias; qui pagatim tabellis ligneis, quibus inſcriptum eſt, quoto quisque ſub numero (qui agrorum quoque militarium extremitatibus in palis ligneis circa An. 1770. adhibebatur,) cujusque Capitanei in Centuria ſit, portæ cuilibet adfixis diſtingvuntur; in Sede Kézdi 1883, Orbai 824, Sepſi 1119, Miklósvár 560, Bardotz 465. In his Milites armati ad Stabum 14, in Centuriis 2907, Supernumerarii 190. Succedentes ſive adoleſcentes Habiles 5718, Inhabiles 143, in Servitiis extraneis 459, Eccleſiaſtici 262, Invalidi 873, Semi-Invalidi 1924: adeoque ſumma Maſculorum 12490; quorum Catholici 3560, Acatholici 8757, Græci Ritûs 173. Feminæ verò numerabantur 12110, puta: Mulieres 5332, Viduæ 644, in Capillis 6134. *NB.* His in Sedibus inſtituerat An. 1765, I. Commiſſio, ſummis

Augu-

Augſtæ auſpiciis, Forum Cauſarum (e Militaribus & Provincialibus) mixtarum, vulgò *Forum Mixtum* vocatum, Conſtitutionesque 20 punctis abſolutas eidem pro directione tradiderat: at non diu illud Dicaſterium viguit; Cauſis, ſub finem anni 1769, ad *Continuas* Sedium Siculicalium *Tabulas* relegatis.

Inclitis Siculorum Legionibus, Ill. D. Comes SAMUEL GYULAI de Maros-Németi, S. C. R. & Apoſt. Maj. Camerarius, Inſignis Ordinis Militaris Thereſiani Minoris Crucis Eques, Generalis Campi Vigiliarum Præfectus, ſuprema cum poteſtate militari, ut Catervarum Ductor (Brigaderius) præerat, ad præſentem 1777. annum, quo ab Auguſtis, Supremi Militiæ Præfecti Vicarius (Generalis Campi Mareſchalli Locumtenens) denominatus, &, in locum Baronis de KLEEFELD, Supremi rei tormentariæ Præfecti, propter ingraveſcentem ætatem miſſione donati, *ampliſſimo*, militaris *Provinciæ Cároloſtadienſis*, quæ à mari Adriatico ad fluvium Colapim pertinet, *tractui*, ſumma cum poteſtate præfectus eſt. De Illuſtr. *Proſapia*, imò etiam *eruditione*, tanti Comitis aliàs plura.

Incl. Commiſſio 20 Mart. An. 1764, è terra Siculorum Olaſztelekino diſceſſit, ac in Oppidum Köhalom (Rupem, Germ. Reps) ſemet contulit; quo Inclita quoque *Criminalis* Inquiſitoria *Commiſſio*, Juſſu Sacratiſſimæ Majeſtatis, ad inveſtigationem auctorum in Sedibus Siculicis motuum, infligendamque ex eo capite tam in iisdem Sedibus, (quibus jam An. 1762, in prima armorum diſtributione menſibus Oct. & Nov. præſens in Csik-Szereda, Kezdi-Váſárhely, Uzon, *&c*, D. Grālis de Buccow fuerat,) quàm apud Valachos pœnam, ordinata, 24ta Martii adpulit, exſiſtentibus ejus Commiſſionis

Mem-

Membris, à parte *Militari*: D- Josepho L. B. Roth Generali, Commissionis Præside, D. Schwartz Vice-Colonello, D. Joanne Szilvási Capitaneo, & quodam Germano Auditore; à *Provinciali*: D. Carolo S. R. I. Comite Teleki de Szék, D. Mich. L. B. Jósintzi, D. Adamo Ribitzei de Eadem Vice-Colonello, & quodam Actuario. Criminalis hæc Commissio, Instructione, ab Incl. Erectionis Commissione, in dicto Oppido 26ta Mart. munita, inde in Sedem Csik, Pagumque Taplocza, & successivè in Pagum Uzon Sedis Sepsi concedens, provinciæ sibi commissæ partes viriliter exsequuta est. Sacratissima verò Majestas, „in Benignam (*verba* „ *sunt Litterarum Gubernialium*, *A.* 1766.) sumen„ do considerationem, quòd Altissimæ Intentiones „ Suæ, ad salutem & securitatem Principatûs hu„ jus directæ, non solùm optato procedant successu, „ verùm etiam cessante, quæ in quibusdam locis se„ met exeruerat, incolarum renitentia, externa non „ minùs tranquillitas, quàm interna animorum quies „ reducta penitùs esset, pro jugi & maternâ, quâ „ in subditos sibi Populos fertur teneritudine, quem„ admodùm recenter omnibus in Inquisitionem Cri„ minalem attrahi merentibus, Gratiam Suam Cæ„ sareo-Regiam (quam rigori Justitiæ præposuit,) „ sparsis jam per universam Provinciam Circulari„ bus, annunciari benignè jussit; ita hanc verè ma„ ternam Benignitatem suam, Gratiamque Cæsa„ reo-Regiam & Amnestiam, jam antea sub 14ta „ mensis Decembris anni (1765) proximè evolu„ ti, ad Stephanum Lázár de Csik-Taplocza (*in* „ *quem*, *An.* 1765, 27 *Febr. Cibinii*, *è Regio* „ *Gubernio*, *Sententia proscriptionis*, *pronunciata erat*,) „ omnesque cum eodem ex Moldavia reversuros,

„ ex-

„ extendere dignata eſt, medio Benigni Decreti ſui
„ Aulici, &c.

Inclita Erectionis Commiſſio interea, Köhalminô ulteriùs progreſſa; abſolutâ mox Conſcriptione Militum in Sede Saxonicali Cibinienſi, nec non Diſtrictu Terræ Fagaras Valachorum, arma antea diſtributa habentium, tentatâque Boëronum in Diſtrictu Fagaras amplectendi Statum Militarem inclinatione, Protocollum deſuper ſuum, Fagaraſinô 1764, 19 Dec. Sacratiſſimæ Majeſtati ſubmiſit. Aliquot deinde per Transſilvaniam itinera, hinc & inde in Comitatum Húnyad, Diſtrictum Radnenſem agri Biſtricienſis, &c, Incl. Commiſſio ſuſcepit; dum tandem, datis Cibiniô, 16 Apr. An. 1765, ad AVGVSTISSIMAM Litteris, arduum erigendæ Militiæ Limitaneæ opus abſolviſſe ſignificavit.

III. *Ad pag.* 121. *lin.* 1.

Via Poſtalis non Claudiopolî Agropolim, ſed *Cibiniô Biſtricium* usque, & vice verſâ, tendit, ſuntque Loca Poſtalia: *Cibinium*, *Nagy-Selyk* & *Media* Civitas, *Schæsburgum*, *Balaváſára*, *Agropolis*, *Száſz-Régen*, *Sajo*, *Biſtricium*.

IV. *Ad pag.* 147. *lin.* 20.

Convocatorias Michaëlis, epiſcopi Milkovienſis, integras in pergameno & authenticas obtinuimus; quas, quia cum plurimis aliis monumentis, eundem Epiſcopatum illuſtrantibus, in *Partem Specialem* Operis hujus noſtri referre prolixum nimis eſſet; peculiari de Epiſcopatu Milkovienſi Libro, in lucem edere decrevimus: monentes interea, ut Lector Benevolus, Bullam Leonis X. pag. 141-144. recitatam, cum exemplo componat, quod Celeberrimus Hungarorum Livius, P. GEORGIUS PRAY, in eruditiſſimo *Specimine Hierarchiæ Hungaricæ*, edit.

Poſo-

Posonii & Cassoviæ 1776. 4. Part. I. pag. 426-429, produxit, quodque nobis nunc primùm visum est; exempla utraque ex utrisque nonnihil proficient.

V. *Ad pag.* 163.

De duobus Districtibus *Armenorum*, eorumque ad Fidem Romano-Catholicam conversione, sequentia addere placet:

In Districtibus, Armenopolitano & Elisabethopolitano, An. 1766. numerabantur Animæ 5445, quarum 2754 Mares, 2691 Feminæ, erant. Quo verò modo utriusque Districtûs Armeni, qui Orientalis Ecclesiæ placitis addicti fuerant, Religionem Rom-Catholicam amplexi sint? si quæras. Respondemus: Postquam Armeni nostri, primùm ex Armeniâ, tum etiam Moldaviâ, bellantium Barbarorum exciti insolentiâ, sedes in Transsilvaniæ locis, Szent-Miklos Gyergyoensi, Szépviz Csikensi, Ebesfalva, Görgény, Felfalu, Petele, Bátos, Remete, *cet*, Minas verò Armenorum Episcopus, cum Clero & Magistratu profano, Bistricii sedem An. 1670 figentes, cernerent, postea, ceteris in Transsilvania Toleratis Nationibus, publico Religionis usu indulto, sibi duntaxat Templis, Sacrisque ritu Armeno obeundis, esse interdictum: tum unionem cum Romana Ecclesia perpetuò valituram major eorum pars profitetur; & hoc modo à Bartholomæo Szebelébio, qui munus, id temporis, Generalis in Transsilvania Vicarii Episcopalis obtinebat, impetrant bina Sacella suis Sacris servitura, unum in Gyergyó ad S. Nicolaum, alterum in Szépviz. Latebant tamen inter Armenos adductæ ex oriente Religionis semina, donec An. 1684, *Oxendius Verzireski*, Armeno Moldaviensi

Diœce-

Diœceno natus, & antecedenter dogmatibus Græcis imbutus, post navatam Romæ (quo statim A. 1670 concesserat) in Vrbano Collegio sacris profanisque scientiis per 14 annos operam, ac ejuratum Ritum Græcum, cum potestate Apostolici Missionarii, in Transsilvaniam Sacerdos reverteretur. Ille ergo redux, nihil intermisit, ut Armenos ad imperium Romanæ Ecclesiæ ex integro revocaret: sed quadriennio pænè integro, nihil, nisi incommodi multùm reportavit. Armenorum enim potentiores nonnulli, cum Episcopo suo, Minas Vartabied vocato, atque Clero, à Romana Lege alienis, Oxendium Regni & Religionis turbatorem conclamant, ad tribunalia provocant; & parùm abfuit, quin Bistricii agentem lapidum vi obruerent. Verùm Minâ, laboribus Oxendii, Romanis accedente, Leopolim in Poloniam simul abeunt, ubi Minas, coram Cardinale Pallavicino Nuncio Apostolico fidei professionem exhibuit, reversusque in Transsilvaniam, ex morbo & ætate obiit. Major exinde, operâ Oxendii, Armenorum Religioni Catholicæ facta accessio; qui Eliam Sacerdotem (*Sacerdos* illis *Derder* vernaculâ lingvâ, *Armenus* verò *Háj* vocatur) Armenum, cum 8 Personis Leopolim, ad Apostolicum Nuncium (quem tum temporis Varsaviæ egisse scribit Fasching) Card. Cantelmum Pallavicini successorem, ablegarunt: ubi coram Cardinale, & Vartano A-Episcopo Leopolitano, totius Armenæ Nationis Transsilvaniam incolentis nomine, perennem R. Pontifici subjectionem jure jurando promiserunt. Litteras etiam ad Innocentium XI. Romam exararunt, ut Oxendium Episcopali honore insigniret, orantes: vota eorum P. M. audiens Oxendium Aladiensem Episcopum in Hibernia, & Apostolicum Ar-

menæ Diœceſeos Vicarium pronunciavit. *Andr. Illia Ort. & Progr.* Ille igitur, Sede Biſtricii fixâ, munia ſua exercuit: ſed mox vinctus in Turciam abductus, & barbaricis ibi miſeriis conflictatus, poſt triennium libertatem obtinuit. Laudavit ejus virtutem Imp. Leopoldus, & jus exſtruendæ Armenopoleos petenti conceſſit: Imperatrix autem Eleonora, eum Epiſcopalibus ornatum indumentis, Viennâ dimiſit. Poſt aliquod tempus Oxendiô Viennæ, quo denuò iverat, vitâ functo, multum turbarum Armenopoli, & ceteris Armenorum Sedibus excitatum eſt, priſcam iis Religionem amplecti occipientibus. Quod ubi Transſilvanienſi Epiſcopo, Georgio Martonſio, cui ab Oxendii obitu Armenorum cura concredebatur, innotuit: Virum ex eorum numero Catholicis ritè imbutum Sacris, Mich. Theodorovicsium Sacerdotio initiavit. Sed is Armenopoli exactus, temporique cedendum ratus, Romam contendit: unde evoluto nondum biennio, Pontificis inſtructus litteris, in Transſilvaniam redux, operâ Theodori Danielis & Salomonis Thodorii, in munere ſucceſſit, brevique totam ferè Armenopolim Rom. Eccleſiæ reſtituit. Sic paulatim aliis quoque locis degentes ad Vnionem pervenêre. Poſſideo Litteras *Vartani* in Originali, quibus *Verzireſcum*, Vicarium & Adminiſtratorem conſtituerat: quas (P. Martino Pápai Armeno, Diſtrictûs Eliſabethopolitani Notario, in teſſeram amicitiæ, Eliſabethopoli reponendas, promiſſas) hìc adponere, in gratiam illius Gentis, non piget; ſunt verò:

„VARTANVS HVNANIANVS, Dei & Apo-
„ſtolicæ Sedis Gratia Archi-Epiſcopus Leopolien-
„ſis Nationis Armenæ, Epiſcopus Valachiæ & Mol-

„daviæ

„ daviæ, omniumque, per totum Poloniæ Regnum,
„ Armenorum.

„ Admodùm Reverendo Domino Oxendio Ver-
„ zirefco Lucæ, Actu. Presbytero, Alumno Ve-
„ nerabilis Collegii Vrbani de propaganda Fide,
„ Ejusdemque Sacræ Congregationis Miſſionario,
„ Armenorum Doctori, nobis in Chriſto dilecto,
„ Salutem in Domino. Cupientes Populo Ritû
„ Noſtri, Statûs & Sexûs utriusque Terræ Molda-
„ viæ & Valachiæ, ad præſens ſtante hoſtilitate
„ Turcica, in Transſilvania degenti, uti & tanquam
„ Jurisdictioni & Regimini Noſtro, ex vi Diploma-
„ tis, Venerabiliſſimi ac Reverendiſſimi diuæ me-
„ moriæ Domini Melchiſethi Armenorum Patriar-
„ chæ, Prædeceſſori noſtro collati, ſubjecto, de
„ Juſtitia ſeu tranquillitate, Saluteque Animarum
„ ipſius, quantum in Domino poſſumus, paternè
„ pro Noſtro Paſtorali officio, poſt obitum Do
„ mini Minas Vartabied, ejusdem Loci Epiſcopi,
„ recenter vitâ functi, providere; Te, cujus pie-
„ tate, vitæ integritate, morum gravitate, & in
„ rebus agendis dexteritate, ac Divini Cultûs pro-
„ movendi zelo, plenam in Domino gerimus fidu-
„ ciam, in Vicarium & Adminiſtratorem genera-
„ lem Loci ejusdem (donec alius à Sacra Sede Apo-
„ ſtolica Epiſcopus conſtituatur,) Noſtra Archi-
„ Epiſcopali & Ordinaria Authoritate, creandum,
„ inſtituendum & ordinandum eſſe duximus; uti
„ quidem præſentibus creamus, inſtituimus & or-
„ dinamus: Dantes & concedentes Tibi plenariam
„ facultatem, Curam Animarum, Adminiſtratio-
„ nem ac Regimen Spiritualium & Temporalium,
„ juxta Ritum & inſtituta Sanctæ Eccleſiæ Catho-
„ licæ Armenæ, ibidem liberè peragendi, tum Bo-

„ norum Monasterii Loci illius indemnitati seriò
„ præcavendi, iisdemque diligenter, ne fortè ali-
„ quod subsequatur damnum, attendendi; nec non
„ defuncti Domini Minas Vartabied Substantiam,
„ tam in paratis, quàm in quacunque materia &
„ forma, apud quascunque Personas existentem
„ recuperandi, repetendi, eandemque in integro
„ circa Te ad ulteriorem Nostri declarationem as-
„ servandi. Vtque Tibi dictus Armenorum Molda-
„ viensium & Valachiensium Statûs & Sexûs utrius-
„ que Populus, in omnibus, quæ ad Curam &
„ Salutem Animarum, bonumque Ordinem spe-
„ ctant, in toto pareat & obediat, sub pœnis Jure
„ Canonico descriptis, injungimus. In quorum
„ fidem præsentes Manu Nostra subscriptas, Sigil-
„ lo proprio communiri fecimus. Datum Leopo-
„ li ad Ecclesiam Cathedralem Gloriosissimæ in Cœ-
„ lum Assumtionis Beatissimæ Mariæ Virginis, die
„ decima tertia Mensis Februarii, Anno Domini
„ 1687.

„ VARTANVS HVN. (L.S.) Joannes Albrachtus
„ Archiepūs Leopolien. Murathowicz,
„ Nationis Armenæ. Consistorii Archi-
Epātûs Leop. Nat.
Armenæ Notarius.
m. pr.

VI. *Ad pag.* 169.

Ad descriptionem Religionis R. Catholicæ memorandum censemus ORPHANOTROPHIVM CATHOLICVM, piis auspiciis MARIÆ THERESIÆ Cibinii anno 1770 fundatum, Diplomateque, 20ma die Martii Viennæ emanato, firma-

tum.

tum. Scilicet, ut summam Diplomatis depromamus,) AVGVSTISSIMA, Cujus sollicitudo, tam in Sacrarum ædium, quàm novarum Parochiarum erectione, &c, nullo tempore cessavit, clementer perspiciens, Proles parentibus orbatas pauperibus, educatione, & sæpe etiam vivendi mediis destitutas, triste visu hominum genus formare; fundavit Orphanotrophium, in quo non victu modò & amictu, sed salutaribus etiam institutis illæ providerentur. Locus Orphanotrophio designatus est in Suburbano Cibiniensi prope fluvium Cibin sive Szeben in plano situs, in quo antea pro nonnullorum ex Austria supra Anasum, Carinthia item & Carniolia in Transsilvaniam emigrantium illocatione, amplæ quædam ædes positæ, sed subinde incolentibus (vulgò *Svevi*, Hung. *Svábok*, vocabantur, variisque artificiis vacabant) alibi domicilia quærentibus, vacuæ pænè relictæ erant; quæ integræ huic instituto devotæ sunt, cum terreno quodam contiguo. Privilegiis verò & Redditibus dotatum est peculiaribus, & quidem 1mo: Domus, fundusque illius, & personæ ibi degentes, à Jurisdictione Magistratûs Cibiniensis penitùs sunt exemptæ. 2do: Inspectio circa disciplinam & mores, tum pro dijudicandis caussis civilibus & criminalibus, tradita est Commissioni ex Illustribus Gubernii Regii Membris Catholicis delegatæ, &c. 3^tio: Pro Sustentatione destinata sunt: *a*) Præter id, quod eousque ab AVGVSTISSIMA in rationem Domûs hujus largitum, & curante Patre Delpini, in sortem elocatum habebatur; ex proventibus Decimarum Fisco-Saxonicalium bis mille Floreni Rhenenses annui in parato ære, in natura verò 2500 cubuli frumenti. *b*) Pro capitali fundo Taxæ Dispensationum, quas Acatholici matrimo-

trimonia in gradibus per Leges Patrias prohibitis contrahendi veniam (dante eam jussu Principis Gubernio Regio) obtinentes solvunt. *c.*) Proventus Loteriæ recenter erectæ per 5 annos. *d.*) Proventus novæ impositionis ad Vinum Valachicum per totidem, in decies mille florenis annuis. *e.*) Pecunia quædam ex Hæreditate Græci Ritûs Non-Vnitorum Episcopi Dionysii Novakovits, *cet.*, ad augendam capitalem sortem. *f.*) Summa per quendam Ettniger Cibinii sub Militari Jurisdictione degentem, pro Catholicis Orphanis relicta, cum ipsis fructibus ad 10604. Flor. Rhen. exsurgens. *g.*) Vicies mille Floreni, quos *Tit.* Archi-Episcopus Colocensis Josephus Comes de Bottyán, per modum fundationis Domui huic, ad intertentionem prolium, consecravit. *NB.* Præter hæc, Sacr. Sua Majestas, medio benigni sub „ 26ta M. 7^{bris} An. 1776 exara-
„ ti Rescripti Regii, Bona immobilia, quæ Patres
„ abolitæ Societatis [*J.*] antea in hoc M. Princi-
„ patu possederunt, nominanter Possessiones: *Ko-*
„ *los-Monostor*, *Kájántó*, *Báts*, *Bogártelke* & *Jegenye*,
„ Prædium item *Tiburtz* jure perennali, Portiones
„ autem in Possessione Szász-Fenes eodem jure,
„ quo Societas illa possedit, Orphanotrophio Ca-
„ tholico Cibiniensi, pro stabili dotatione, & fun-
„ datione in perpetuum valitura clementer contu-
„ lit. *Ex circularibus Gubernialibus* 10 *Oct.* 1776 *datis.* 4to: De necessariis sumptibus totius structuræ ædificiorum, juxta elaboratum planum à Sua Majestate approbatum ponendorum, ut & Templi (quod elegans structum est) cum Turri, AVG. providit, & ex fundamento erigi indulsit. 5to: Interna Domûs Inspectio & Superioritas R. P. JOHANNIS THEOPHILI DELPINI è S. J. (qui labente 1776

anno

anno, *Abbas* B. M. V. de Kolos-Monoſtor renùnciatus, & non multo poſt, numero *Canonicorum* Alba-Carolinenſium, unà cum P. GEORGIO SZEGEDI, antehac Collegii S. J. Claudiopolitani Rectore, nunc verò in Civitate Maros-Váſárhely Religionis ſuæ Parocho, adſcriptus eſt) & ejus in hoc munere Succeſſorum fidei zelo, vigilantiæ concredita eſt, etiam in rebus domeſticis non ſpiritualibus, ita ut, tam Præfectus, quàm Contrarotularius ipſum obſervent: & tam Præfectus de expenſis, quàm Contrar. de emptis & curatis, rationes reddant. 6to: Inſtitutio in rebus Fidei eidem P. Delpini Succeſſoribusque commiſſa; adjuncto Socio pro ſuſtinenda cura ſpirituali; qui præter commodam ibi habitationem, ſubſiſtentiæ media in 300. annuis flor. habet. 7mo: Proles tum è Receptis Nationibus, tum è Valachis parentibus oriundæ, atque in genere omnes, quàm in matrimonio, quàm extra illud natæ, pauperes & parentibus deſtitutæ, imò & jam extra Religionem Catholicam natæ, at in ea inſtituendæ, inſtituti hujus participes fiunt; ita tamen, ut in Domum ipſam proles ſolùm 7mum ætatis annum inchoantes recipiantur, infantes verò expoſiti & alii, extra Domum, apud Catholicos nutriantur, erga congruam, de qua conveniri poterit, ſolutionem. 8vo: Proles ex illegitimo toro natæ, vel aliâ maculâ laborantes, ipſo facto receptionis in Orphanotrophium, pro legitimis habentur. 9no: Non Maſculæ tantum proles, ſed etiam Femellæ in Orphanotrophium recipiuntur. 10mo: Orphanotrophio hoc exſiſtens utriusque Sexûs Juventus, in Doctrina Chriſtiana, Lectione item, Scriptura, Lingva Germanica, *cet*, nec non textura, fili ductione, *&c.* informatur. 11mo: Circa victum, amictum, &

ordinem diei, normam in Orphanotrophio Viennenſi vigentem, Sacr. Majeſtas obſervari vult. Deputavit autem pro cujuslibet prolis annua intertentione 50 Flor. Rhen. 12mo: Terminus, ad quem in hac Domo manere poſſunt, 15^{tus} ætatis annus in genere determinatus eſt. 13^{tio}: Egredientes ex Orphanotrophio puellæ, poſtquam vel ſervierint apud Nobiles, &c. vel apud fabricas & manufacturas applicantur, & poſt id temporis honeſtè nupſerint, 50 Fl. Rh. pro Dotatione applacidatos habent. Maſculis verò, qui ad Opificia extra Domum applicabuntur, didactrum & expenſæ pro eorum ſuſceptione ad opificium & dimiſſione neceſſariæ ab Orphanotrophio exſolvuntur, iisque, finitis tirocinii annis, veſtitus novus datur, moxque more apud Opifices recepto ad peregrinationem in Ditiones ſuæ Majeſtatis Hæreditarias Germanicas mittuntur; quibus revertentibus 50 Floreni, in adjumentum pro inſtituenda propria Officina, ita tamen ſubminiſtrabitur, ut pueros deinde ex eodem Orphanotrophio ad Opificia dandos inſtruere teneantur. 14to: Omnes ex hac Domo egredientes, ipſo facto, absque ullis expenſis & formalitatibus receptis, etiam in Natione, ex qua proles oriundæ non eſſent, atque ita etiam inter Saxones, ad Contubernia adſumi debent, Juriumque Civitatis & Poſſeſſionis participes fiunt. 15to: Opifices, qui in hanc Domum ad inſtruendos Tirones recipiuntur, pro ſe etiam ſua ibi Opificia liberè exercent. 16to: Mercator Catholicus, à quo Domus ipſa & Domeſtici univerſim neceſſaria emere poſſint, admiſſus. 17mo: Liber uſus Macelli indultus. 18vo: Tractatori Domûs, ſeu Victûs Miniſtro, pro extraneis æque ac domeſticis educillare liberum eſt. 19no: Braxato-

rium

rium proprium indultum. 20mo: Nominari voluit Sacr. Majeſtas: *Orphanotrophium Regium Thereſianum Catholicum Cibinienſe*; applacidavitque Sigillum, quod Lauream, pro Inſigni, Regiâ Coronâ Hungaricâ condecoratam exhibet, ipſum verò Laureæ medium, Auguſti olim Rom. Imperatoris FRANCISCI I. (ut ubi Auguſtæ perſiſtet, Auguſti quoque pia memoria conſervetur,) MARIÆ THERESIÆ item Nominis initiales litteræ: F. M. T. occupant, hac perimetri inſcriptione: *Sigillum Orphanotrophii Regii Thereſiani Catholici Cibinienſis*. Hæc ex Diplomate.

VII. *Ad pag.* 182 - 197.

Catalogos *Seniorum* è Diœceſibus Helv. Conf. addictis, nec tamen omnibus, quia per multas curas obtinuimus; ne jam blattarum ac tinearum epulæ fiant, pace Lectorum, in lucem damus.

Seniores *Diœceſeos* DÉVENSIS, aliàs, ab Oppido Vajda Húnyad, dictæ *Hunyadenſis*, fuêre, quos reperimus: 1. *Stephanus Dési*, Paſtor Claudiopolitanus, cum Collega *Lucâ Thraski*, teſtibus Litteris *Joannis Batizii*, Senioris Tractûs Maruſenſis, 1614, 1. Jul. ad eos datis. Factus tandem Paſtor Albenſis; ductus inde Devam, hinc An. 1619. Saxopolim, poſtea, ob motus adverſus eum factos Küküllövarum, ubi annis 1632 & 1633. functum fuiſſe lego. Hæc placuit in memoriam notare Déſii, cujus poſſideo Autographum illud, 22. philyris conſtans, & Collectionem monumentorum complectens, ex quo, *XII. Articulos Chriſtianæ Confeſſionis*, An. 1545, 20 Sept. in Oppido *Erdöd* Hungariæ, Synodaliter concluſos (Vid. *Pápai Rud. Rediviv*; & *Lampe Hiſt. Eccl. Hung.*,) ac fruſtra à quibusdam antehac Eruditis quæſitos, cum Clar. Petro Bod, aliisque, communicaveram. 2. *Steph. Cæſar*, Paſtor

Vaida-Húnyadenſis circa 1620, 1622. 3. *Balthaſar* (aut fortè Blaſius) *Uzoni*, Paſtor primarius Devenſis, ab An. 1634. 4. *Joan. Sóti*, Paſt. Dévenſis ab 1657. 5. *David Szent-Györgyi*, Paſt. Prim. Dévenſis 1663. 6. *Andr. Komáromi*, P. Prim. Dev. 1668. 7. *David Szent-Györgyi*, revocatus Udvarhelyino 1672. 8. *Mich. Szent-Györgyi*, Paſt. Prim. Dévenſis. *Not.* His temporibus bini ſimul Paſtores Devæ fungebantur. 9. *Georg. Körtvélyeſi*, Paſt. Húnyadenſis, poſtea Dévenſis, 1686. 10. *Sam. Jenei*, 1702. Succedit Hunyadino Devam. 11. *Stephanus Váralyai*, P. Hunyadenſis 1712. 12. *Mich. Sólymoſi*, P. Devenſ. 1713. 13. *Petr. Kereſzturi*, Paſt. V-Húnyadenſis 1715. 14. *Joan. Détsi*, Paſt. Al-Peſteſenſis, 1731. 15. *Sigism. Sövényfalvi* P. Dévenſis, mort. 1738. 16. *Paul. Zilahi*, P. Loſádenſis, obiit 13 Apr. 1755. 17. *Franc. Intze de Liſznyó*, Paſt. Dév. ab 1755. *Vid. ſup. pag.* 488. 18. Rev. ac Clar. D. STEPHANVS HEREPEI, Paſtor Al-Peſteſenſis, antea Laſádenſis, Poëtæ Venuſini ſcientiſſimus, ab An. 1771. Horum 7, 8, 9, & 12.mus fuêre Domidocti, ceteri Academici. Notarius: Cl. STEPH. INTZE, *p.* 488.

Diœceſeos ENYEDENSIS Seniores: 1. *Ambroſius Macerius*, Paſtor Nagy-Enyedenſis An. 1557: hic, aut filius ejus factus erat Unitarius. 2. *Matthæus Torounyai*, Paſt. N-Enyedenſis, poſt Superintendens. *Vid. p.* 172. 3. *Mich.* Ruber *Tasnádi*, Paſt. N. Enyed. & Superint. *Vid. pag.* 173. 4. *Georg. Csulai*, Superintendens, *p.* 174. 5. *Petr. Dengelegi*, *pag.* 385. Ab hujus ætate, anno videlicet 1643, reperitur in arca Diœceſeos Protocollum (in quo tamen *Acta* quædam ab An. 1605. continentur,) ex quo jam nomina Seniorum continua ſerie de-

prom-

promta habemus. 6. *Joan. Rozgoni*, aliàs *Sutoris*, Paſtor ab An. 1640 N-Enyedenſis, Senior Diœceſeos ab An. 1648; mort. 1650. *Notarius* ſub eo fuit *Georgius Gétzi*, Domidoctus. 7. *Franc. Fagaraſi* ab An. 1657. *Vid. p.* 389. 8. *Matthæus Pathai*, ab An. 1663: hic ex Paſtore Nagy-Enyedenſi, unàque Rectore Scholæ loci ejusdem, fortunâ in deteriora vergente, factus erat An. 1660 Paſtor Marus-Szent-Királyenſis, An. 1661 Betzeenſis. Viſitationem Eccleſiæ N-Enyedenſis, quæ Seniori Diœceſeos hac parte minus paret, fruſtra tentavit. *Notarium* habuit *Stephanum Fagaraſi.* 9. *Steph. K. Csengeri* de Várad, An. 1670. *Vid. p.* 419. 10. *Michaël Debretzeni* 1671. Nomen *Michaëlis* in quodam Manuſcripto *Stephanus* Hentes *Debretzeni* occurrit: unde, Steph. an Michaël vocatus fuerit, ignoro. 11. *Andr. Bajtsi* ex Paſtore Enyedenſi ſimulque Diœceſeos Notario Senior ab An. 1686. *Notarios* habuit *Petrum Sejki* & *Ge. Tornyi*, Academicos. 12. *Ge. Tornyi* Paſtor O-Tordenſis, ab 1705. *Notar. Steph. Debretzeni* Paſtor Balásfalvenſis Acad. 13. *Steph. Váſárhelyi*, qui & Superintendens. *p.* 176. 14. *Martinus* Abats *Hunyadi*, Vir Celeb. & gravis, Paſtor O-Tordenſis, ex Notario factus Senior An. 1728. 15. *Steph. Gy. Szigeti*, qui & Superint. ab A. 1738. 16. *Andr. Kibédi*, Paſtor Betzeenſis, qui penes Szigetium ac Hunyadium Notarii functus erat munere, Senior creatus 1740. *Notarios* habuit *Stephanum Putnoki* Paſtorem Új-Tordenſem & *Sigiſm. Kováts* Paſt. Búzás-Botsárdenſem, Academicos; *Joſephum* Dienes *Hermányi*, pag. 476, & *Geor.* Lázár *Dési* Paſtorem N-Enyedenſem tum Secundarium. 17. *Georg. L. Dési*, Vid. *p.* 473, An. 1758, 1. Febr. Senior creatus. *Notarii* cum eo fuêre: *Martin. Abats*,

Abats, fil. Martini, Paſtor O-Tordenſis Celeberrimus, *Joſ.* Kakas *Váſárhelyi* Paſtor Fel-Vintzenſis, *Joan. Abats* Paſt. Gerendenſis, Academici. 18. Rever. ac Clariſſ. D. JOANNES ABATS, fil. Martini, boni ſcilicet Patris Filius eximius, ex Notario Senior ab An. 1773. *Notarius*: Rev. ac Clar. D. JOANNES W. CSERNÁTONI, Paſtor N-Enyedenſis plurimùm Venerandus, Fil. *Samuelis*, Diœceſeos Kézdienſis dum viveret Senioris, & Frater germanus Reverendiſſimi Domini Superintendentis. Omnes hi Seniores, exceptis forſan Fagaraſio atque Pathaio, quos *Domidoctos* accepi, *Academici* (vid. *pag.* 195.) fuêre.

Seniores *Diœceſeos* KOLOS-KALOTENSIS, ab A. 1615: 1. *Lucas Traski*, alias *Maróti*, Paſtor Claudiopolitanus, circa 1615. 2. *Matthias* (vel *Matthæus*) Körmöndi, Paſt. Claudiop. 1617. 3. *Andr. Gyöngyösi*, Paſt. Claud. 1620. 4. *Martinus Szilváſi*, Paſt. Bánfi-Hunyadenſis, 1623. 5. *Thomas Tiſzabétſi*, P. Claud. 1626. 6. *Steph. Jenei*, P. Claud. 1645. 7. *Caſpar Veresmarti*, qui & Superintendens, 1661. 8. *Petr. Kováſznai* 1668, Superint. 9. *Andr. Portshalmi*, Paſt. Claud. 1677. 10. *Mich. Szathmár-Németi*, P. Claud. 1680. 11. *Steph. Tólnai*, P. Claud. 1689. 12. *Steph. Matkó Kézdi-Váſárhelyi*, Paſt. Claud. 1690. 13. *Mich. Sárpataki*, P. Claud. 1693. 14. *Steph. Szathmári*, P. Koloſenſis, 1695. 15. *Franc. Soos*, P. Claud. & Superint. 1710. 16. *Caſpar Boros*, Gyalaienſis Parochus, 1720. 17. *Joſ.* Filep *Deáki*, Paſt. Claud. ac Superintendens, 1741. 18. *Sigism.* Pap *Szathmári*, Paſt. Claud. Senior ab Anno 1748, Anno. 1760. Superintendens denominatus. 19. *Franc. Soos*, fil. Franciſci (numero 15,) Paſt. Claud. ab An. 1760. 20. Rev. ac Clar.

D. MICHAEL INTZE *de Nagy-Batzon*, (cujus p. 277 & 461. meminimus,) Pro-Senior ab An. 1774, Senior ab An. 1776. *Notarius* fungens, Rev. ac Clar. D. DANIEL PATAKI Claudiopolitanus, Paſtor antehac Koloſenſis, nunc Száſz-Lónenſis.

Diœceſis de Görgény, aut GÖRGÉNYENSIS, quantum ex antiquis monumentis conjicere pronum eſt, ante ſeculum 16^{tum}, ad *Capitulum de Sajo* Hungarorum & Saxonum pertinuit; ſeculo verò eodem, & initio 17^{mi}, pars Diœceſeos Maruſienſis exſtitit, Diſtrictûsque nomine veniſſe videtur. Protocollum hujus Diœceſeos ab anno ſolùm 1678. ſupereſt; quorundam tamen Seniorum nomina inde ab An. 1616 obtinuimus ex monumentis certiſſimis, quæ ab antiquioribus Protocollis fragmentorum inſtar in publica Diœceſeos arca ſuperant. En ergo Seniorum ſeriem: 1. *Michaël Fagaraſi*, circa An. 1616, quo viſitavit Eccleſias, ſeque ſcripſit Seniorem ſimul & Notarium. Socios in Viſitatione habuit, *Georgium Szent-Györgyi* Brachiumque *Michaëlem Zátai*; & ſcribebant ſe *Capitulares*, Tractum autem Görgényenſem dicebant *Capitulum*: quæ nomenclationes tempore quoque Joannis Batizi, & aliorum, ſubinde valuiſſe leguntur. 2. *Joannes Batizi*, ab An. 1602. Paſtor Maros-Váſárhelyenſis, & circiter annum 1620. Senior Marosſzékenſis. 3, *Paul. Köröſi*, Paſt. M-Váſárhelyenſis & Senior Marosſzékenſis 1627. 1631. 4. *Steph. Tiſzabétſi*, Paſt. M-Váſárh. qui annis 1635, 1640, viſitationem inſtituiſſe, ſeque Seniorem Maros-Székienſem ſcripſiſſe legitur. 5. *Steph. Hertzeg-Szöllöſi* An. 1641, viſitavit etiam An. 1647. 6. *Thomas Batzoni*, Paſtor An. 1648. Magyar Bölkényenſis; cujus tempore Diœceſis hæc à Maruſenſi ſeparata fuit. 7. *Steph. Baróthi*, Paſtor jam Anno 1672.

Vajda,

Vajda-Szent-Ivánensis. Hujus ætate concinnatum est vetus Protocollum Diœceseos & in formam Libri compactum. Anno 1689 mortuo successit 8 *Joan. Tétsi*, Pastor Görgény-Szent-Imrensis, mort. 1696. 9. *Petrus Tsernátoni* Pastor in Magyaró, mortuo tandem surrogatus An. 1709, 10 *Steph. Enyedi*, Past. Magyar-Péterlakensis; mort. 1729. 11. *Sigism. Ertsei*, Past. Erdö-Tsinádensis; mortuo 1737 successit 12. *Nicol. Vajna*, Minister Aulicus in Gernyeszeg, An. 1738 mort. 13. *Steph. Pataki*, Past. Görgény-Szent-Imrensis, A. 1754 mort. 14. *Sam. Ertsei* Past. Erdö-Tsinádensis. Mortuo successit An. 1761, 15. Admodùm Reverendus ac Erud. D. JOANNES SIMON, Pastor Sárpatakensis Dissertissimus, Hujus & Notarii Adm. Rev. D. LADISLAI PÉTERFFI, Past. Sáromberkensis, sociatis laboribus ac indefessa vigilantiâ, insigne emolumentum, Diœcesis accepit.

Diœceseos UDVARHELYENSIS Seniores: 1. *Joan. Galgótzi*, P. Udv. 2. *Georg. Csúlai* Past. Udvarhelyensis, factus Superintendens. 3. *Caspar Veresmarti* Past. Udvarh. tandem Superint. 4 *Petr. Ormányi* P. Patakfalvensis, Nagy Galambfalvæ mortuus. 5. *Joan. Tsernátfalvi*, P. Etédensis. 6. *Steph. Katona Gelei* junior, P. Udvarh. 7. *Colomannus Igaz* Claudiopolitanus, Past. Udv. 8 *David Szentgyörgyi* P. Udv. 9. *Steph. Eszeki* P. Udvarh. 10. *Steph. Veszprémi* P. Udv. ac deinde Superint. 11. *Steph. Was Dállyai* P. Sz. Keresztúrensis, ibidem defunctus. 12. *Caspar Miskóltzi* P. Udv. Electus erat 1696 Ibidem vitam & Officium posuit. 13. *Mich. Nánási*, Past. Etédensis. In exilio quasi, ob turbatam Provinciam A. 1706. Marus-Vásárhelyini mort. 14. *Steph. A. Szokoyai*, Past. Udv. electus 1706, mortuus M. Vásarhe-

ſtrhelyini. 15. *Sam. Jenei* Paſt. Udv. el. 1716, denatus ibid. 1719. 16. *Franc. Szathmári* P. Etédenſis, mort. 1741. 17. *Gabr. Zágoni* P. Udv. el. 1741. in lecto doloris, quo & mort. 18. *Petr. K. Váſárhelyi*, Paſt. Udvarh. elect. 1742, mort. ibid. 1746. 19. *Martin. P. Csernátfaluſi*, P. Sófalvenſis, el. 1746, mort. Kis-Galambfalvæ, ubi Paſtor erat, 1762. 20. *Joan. Pálfi* Paſt. Agyagfalvenſis, hoc An. 1777, exeunte Vere, mort. 21. Rev. ac Clar. D. STEPH. KOVÁSZNAI, Paſt. Muſnenſis, menſe Jun. 1777. creatus. *Notarius* Rev. ac Clar. D. MICH. HUSZÁR de Közép-Ajta, Paſtor Hévizenſis.

Diœc. SEPSIENSIS Seniores: 1. *Steph. Sikó*, Paſtor circa An. 1634. Ilyefalvenſis; in Sedibus Siculicalibus Sepſi, Miklósvár & Bardotz, certaque parte Comitatûs Albenſis Senior circiter An. 1647; qui quos habuerit Deceſſores, non reperimus. 2. *Jacobus Váſárhelyi* Paſt. Gidófalvenſis. 3. *Joan. Váſárhelyi* Paſt. Bodokenſis, qui praxin quoque Medicam feliciter exercuit. 4. *Steph. Intze de Liſznyó* Paſt. Uzonenſis annis 35, Sepſi-Szent-Györgyenſis 2bus. 5. *Mich. Intze de Martonos*, Paſt. Gidófalvenſis. 6. *Steph. Gyalai* Paſt. Hidvégenſis, Senior circa 1753. 7. *Petr. Deák Márkosfalvi*, Paſt. S. Sz. Györgyenſis, mort. circa 1758. 8. *Joan. Váſárhelyi*, filius (numero 3) Joannis; Paſt. Uzonenſis & S. Sz. Györgyenſis. 9. Admodùm Reverendus ac Erud. D. SAMUEL INTZE, fil. (numero 4) Stephani, Illyefalvenſis, Senior ab ab An. 1775. *Notarius*: Rev. ac Clar. D. DAVID INTZE, fil. (numero 5) Michaëlis, Paſtor Uzonenſis.

Seniorum nonnullorum, in *Diœceſi* Kézdi, nomina reperio in Catalogo Paſtorum Kézdi-Váſárhelyenſium, qui eſt: 1. *Blaſius Dálnoki*, cujus nomen

in

in fornice Templi K-Váſárhelyenſis, tum ſtructo, legitur, Paſtor circa an. 1627 & ſequentibus, Senior Diœceſeos etiam circiter An. 1647. Succeſſor ejus 2 *Clemens Hodor.* 3. *Joan. Enyedi* 1657. Vid. p. 388. 4. *Steph. Tolnai*, 1662. p. 274. 5. *Martin. Déſi* 1670. p. 385. 6. *Matthias Váradi* 1672. p. 420. 7. *Steph. Eſzéki* 1686. p. 389. 8. *Mich. Muſnai* 1697. 9. *Joannes Détſei* 1704. 10. *Ladis. Tsabai* 1710. 11. *Sam. Jenei* 1712. 12. *Sam. W. Csernátoni* 1719, Senior ſimul Diœc. Prædeceſſorem in Senioratu habuit *Michaëlem Szent-Királyi*, Paſtorem Torjenſem. 13. *Gabr. Was* 1732. p. 506. Senior ſucceſſit *Joanni Krizbai* Paſtori Csernatonenſi. 14. *Sam. Was Csávási* 1743, Notarius Diœc. Kézdi. 15. Rev. ac. Clar. D. MATTHÆUS KERESZTES de Nagy-Batzon, ex Academiis redux factus primùm Paſtor Alſó-Rákoſenſis, poſt Zabolenſis, ac demùm K-Váſárhelyenſis, jamque Coadjutor Senior. *Notarius* Diœceſeos: Adm. Rev. D. MARTINUS KOVÁTS, Paſtor Felsö-Csernátonenſis.

Seniores quidam *Diœceſeos* ORBAIENSIS: 1. *Nicolaus Kövér Besenyei* Circa An. 1647. Recentiore memoria fuêre: 2. *Steph. Kováſznai*, Paſtor Zágonenſis. 3. *Mich. Szent-Annai*, Paſt. Zabolenſis. 4. *Andreas Barta*, Paſt. Zagonenſis. 5. Rev. ac Clar. D. SÁMUEL IMRE *de Etbfalva*, Paſtor Kováſznenſis. *Notarius*: Rev. ac Erud. D. PAULUS ERDÖS, Paſtor Eccleſiæ *Pákenſis*. Seniores hujus Diœceſeos *Decani* communiter vocantur.

Ad p. 190. *Mich. A. Benkö* 21. Febr. 1777. mortuus

VIII. *Ad pag.* 199. *lin.* 29 & 31.

S. Euchariſtia Cibinii diebus quoque Jovis obtinet. *Baptismus* coram toto Coetu fit quidem diebus

Do-

Dominicis: at reliquis diebus, præter Ecclesiasticos, Compatres solùm & Commatres adsunt; et Coronæ quidem, in solis Sacris Vespertinis hora 3 Baptismus peragi, ac puerperæ finito puerperii tempore introduci solent.

IX. *Ad p.* 200 & 201.

Doceor: Birthalbensium Pastoris sui electionem præcedere aliquot diebus solere Superintendentis electionem: cui, si contingat duas electiones non consonare, electus a' Birthalbensibus, illico Pastoratum cedit. De sede Superintendentis Birthalbensi, audio exstare quosdam Articulos Synodales, sedem illam alibi esse vetantes.

X. *Ad p.* 214. *lin.* 22.

Pastores in Capitulo Coronensi seu Bacensi *Stolam* vestem non induunt, sed Diaconi eorum, Funera, Baptismum &c. peragentes: ideo nec *Stolam* (i. e. Stolæ taxam,) Diaconis suis permissam, habent.

XI. *Ad p.* 224 & 225.

De Superintendentibus Vnitariis, & Comitiis Desensibus, sequentia, paucis obvia, adnexa accipias: *Joannes Kósa* de Várfalva, auctor fuit *parvæ Catechescos*; hic, post adeptum Superint. Officium, brevi defunctus est. *Daniele Beke Szent-Györgyi* de Bordos, Superintendentis officio fungente, religiosa in Oppido Dees Comitia celebrata sunt; ibique, ut prodit *Gabriel Haller* in Diario, die 2 Jul. Princeps Rákocius, per Stephanum Kassai, Consiliarium & Protonotarium, Statibus proposuit Comitiorum processum, quod vlt, primò dissidium inter Vnitarios subortum, discuti debeat; dein adversus eos agatur, qui, ob blasphemias & errores Ju-

daicos, evocati erant. *Prima* igitur Comitiorum *Sessio* facta est 3tia Julii; „ tum (*verba Halleri*) in-
„ cipiens *Matthias Szöros*, (sic eum vocant Acta
„ Comitiorum, quod Matthiam *Pilosum* valet; qui-
„ busdam Rasoris, aliis Ravius cluit.,) utpote pars
„ accusatrix læsaque, salutationem habet ad illustris-
„ simam Suam Celsitudinem & Magnates Regnico-
„ las, quâ absolutâ, Episcopus, Daniel scilicet,
„ idem facit; quibus Ill. Sua Celsitudo, per Sp.
„ ac Magnif. Dominum Parentem meum (*Steph.*
„ *Haller*, *Consiliarium & Supr. Comitem Cottûs de Kü-*
„ *küllö*) gratias agit. His demùm factis, Matth.
„ Szöros accusationem incipit — —. Episcopum
„ cum suis sectatoribus avitam & temporibus II. Jo-
„ hannis Regis receptam Vnitariam Religionem nec
„ observare, nec docere; ideoque novatorem il-
„ lum cum suis vocat. Ad quæ Episcopus Con-
„ fessionem suam (idem faciente Matthiâ) delegatis
„ ad istam discussionem Judicibus tradit; leguntur
„ eæ omnibus audientibus, & postquam Matthias
„ excepisset, priori illorum Confessioni hanc mini-
„ mè respondere, tandem in Confessione conve-
„ niunt: protestante tamen Matthiâ, aliter discipli-
„ nam adversariorum se habere, in qua adoratio
„ & confessio Christi, vel prohibeatur omninò,
„ vel reticeatur, vel etiam blasphemetur. Post hæc
„ partes emittuntur, cum omnibus illis, qui dele-
„ gati ad hanc rem non essent, Pastores ipsi etiam,
„ præter aliquot Ill. Suæ Cels. Servitores nobiles,
„ & deliberatio fit, ut, quousque se hoc judicium
„ extendat, appareat, an usque ad puniendos no-
„ vatores, quod concluditur. Reversis injungitur,
„ ut Fassiones suas tradant, Matthiæ quidem sim-
„ pliciter; ut Actori; Danieli, si voluerit. Fa-

„ ciunt;

„ ciunt; ſed quòd illegitimæ & intempeſtivæ ſint Faſ-
„ ſiones, utrique proteſtantur. Deliberatur, ſo-
„ lennitates judiciales in hoc proceſſu non uſurpan-
„ das, extraordinariam rem eſſe. Ita Faſſiones in
„ vigore ſuo permanent; leguntur inprimis pro
„ Matthiæ parte facientes; verùm, cum magna con-
„ fuſio & inordinatio in illis eſſet, certis ex dele-
„ gatis perſonis Ill. Sua Celſ. demandat, ut Faſſio-
„ nes in ordinem redigant, ſeparantes heterogenea,
„ & omnia ritè diſponant. Tandem tradita in ſpe-
„ cie diſciplina ab Epiſcopo, ſurgitur, resque in
„ proximum diem Lunæ differtur. Cum ambæ par-
„ tes peroraſſent, etiam Procerum Unitariorum in
„ perſona, D. Johannes Thóldalagi idem facit, ro-
„ gans Suam Ill. Celſ. ne concertatio certarum per-
„ ſonarum fraudi ſibi ſit & Religioni; affirmant
„ ſe D. Chriſtum adorare & pro Deo vero agnoſ-
„ cere. Quod pronunciatum deinde ab Epiſcopo
„ explicatur more illorum — — — Deum vo-
„ cantes traditâ à Patre Deitate. Hæc fermè Acta
„ diei primi. *Quarta Jul. Princeps Défini*, 5ta *Sza-
„ mos-Ujvárini egit*; 6ta Compoſitio inter diſſentien-
„ tientes Unitariorum partes tractata, ſi inter ſe con-
„ cordare poſſent, ideoque Deputati non convene-
„ runt. 7ma, agitur *Seſſio ſecunda*, in qua poſtula-
„ ta partis utriusque producuntur, & poſtquam
„ Epiſcopus ob pertinaciam graviter ab Ill. S. C.
„ eſſet objurgatus, facilem ille ſe quoque ad paci-
„ ficationem offert. Tandem, cum præcipua inter
„ ipſos de directa Chriſti adoratione eſſet diſſenſio,
„ accedentibus ad eam etiam Proceribus Religionis
„ Unitariæ, fit conſenſus animorum. Deliberatur,
„ de directa Chriſti invocatione, non tamen ut ſum-
„ mi & æterni Dei, ſed ut qui poteſtatem benefa-

„ ciendi à Patre in tempore esset adeptus. Item de
„ baptizatione etiam infantum, idque in nomine
„ Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti. De poculo
„ Cœnæ Dominicæ in manus Communicantium tri-
„ buendo. De blasphemis Libris & Imaginibus,
„ aut etiam jam rectificatæ Unitariæ Religioni con-
„ trariis non scribendis aut imprimendis, ex aliis
„ regionibus inferendis aut servandis sine speciali
„ Principis consensu; item, si qui tales apud quos-
„ piam essent Libri, de eorum ad Fest. D. Marti-
„ ni proximum in Capitulum Albense delatione,
„ sub pœna violationis pacis publicæ, concluditur.
„ Item, ut cuncti Unitariæ Religionis Ministri [*in*
„ *Synodum convocentur, hanc Confessionem edocendi*, &c.]
„ à prima eorum concione secundùm hanc formam
„ doceant, & in Synodo Catechismum conscribant,
„ revidendum in termino juridiciali proximo à Do-
„ minis Consiliariis & Assessoribus. Item, pœnæ
„ executio in contravenientes Summo Magistratui
„ defertur — — —. Matthias pristino honori
„ ac functioni restituitur. Hunc ferè in modum,
„ in his Comitiis Religio Vnitaria rectificatur, Sua-
„ que Ill. Celsitudo de Templo decedit. 8va Jul.
„ finitâ Unitariæ Religionis rectificatione, blasphæ-
„ morum in Christum contumeliæ examinantur,
„ collata certis personis ab Ill. S. C. ad id authori-
„ tate, quæ quæstio habita est in Curia Désiensi.
„ 9na subscripserunt Ill. S. C. & D. Deputati deli-
„ berationibus de rectificata Religione Unitaria, iti-
„ dem & Episcopus ejusdem Religionis cum suis,
„ & Matthias Szörös, & Primates Sectæ illius. „
Adnectit demùm Hallerus, tale se à Principe man-
datum 16ta Jul. accepisse, ut Judaizantes in Faga-
ras ad labores (procul dubio die præsertim Sabba-

tai,

thi, quo ipsi Festum agere solebant hebdomarium) præstandos cogat. De his Comitiis, sententiam quoque Libri manu exarati, cui titulus est: *Ortûs & Progressûs Religionis Vnitariæ in Transsilvania brevis delineatio*; quin huc adscribam, temperare mihi nequeo: „ *Daniel Beke* fit Episcopus 1636, mor. 1661.
„ Sub hoc quidem accusarunt Principi Vnitarios,
„ quasi suspectos Judaizationis; suspicio hæc inde
„ orta videtur, quòd in quibusdam pagis Unitariis
„ fuerint aliqui Judaizantes, qui Unitariorum Tem-
„ pla frequentarunt, at occultè suos habuerunt Pa-
„ stores, qui illis Judaicas quasdam ceremonias in-
„ stillarunt, & nocturnos occultosque conventus
„ instituerunt religionis causa, ac Judaicæ religio-
„ nis quædam capita docuerunt. Fuerunt autem
„ tales maximè in Sede Marus & Kereſztur, ac alibi,
„ non solùm Pagi aliqui, sed etiam Magnatum qui-
„ dam, inter quos *Simon Pécsi* Cancellarius Regni,
„ qui etiam Judaismum in Transsilvaniam introdu-
„ xerat. Nostro etiam tempore [*hoc ult seculo* 18vo]
„ in pagis Ernye, Ikländ, Újfalu, qui non ita pridem
„ in Comitiis Regni examinati, confiscatione Bo-
„ norum mulctati sunt: quidam eorum ad R-Ca-
„ tholicam Religionem transiverunt (ad alias enim
„ transire permissum non est,) plurimi verò solum
„ patrium verterunt. Episcopus igitur Daniel Be-
„ ke, nomine Ecclesiarum Unitariarum, Confes-
„ sionem exhibet Principi, in Oppido Dés A. 1638,
„ ut Unitarios à suspicione Judaizationis liberaret.
„ Quæ fuit sequentis tenoris: Vide in *Summa univer-*
„ *sæ Theologiæ, Part.* 4. *Cap.* 4. — —. Hujus tem-
„ pore fit compositio per Principem Rakocium,
„ inter Saxones [*qui pauci erant*] & Hungaros Uni-

„ tarios Claudiopoli, ut templa alternatim frequen-
„ tarent „

Mortuo Danieli Beke, Superintendenti Unitariorum, ſucceſſit *Joannes Járai*, quo brevi defuncto, Officium Superintendentiæ, duobus ferè annis, ob bellorum motus, vacavit. Creatus tandem An. 1663. *Balthaſar Kontz* de Nagy-Sólymos. Eum excepit *Dan.* Marcus *Szent-Iványi.* Hunc *Paulus Bedö*, electus An. 1689, 19 Jun. in Synodo Ditſö-Szent-Mártonini celebrata, & confirmatus à Principe Apafio, collato ei (quod habemus) Diplomate, die 25 Jul. ejusdem anni. Succeſſit ei *Mich. Kövendi* ex Paſtore Derſenſi, Senioreque Tractûs Udvarhelyenſis & Generali Notario, An. 1691. *Mich. Almáſi* factus An. 1692, mort. 1721. *Sig. Pálfi*, Paſtor Claudiopolitanus, & Generalis Conſiſtorii Notarius, creat 1721, mort. 1737. *Not.* Valentinus *Radecius*, utpote Nationis exoticæ, lingvam hungaricam, cum venit in Transſilvaniam, penitùs ignoravit, ſtatumque Eccleſiarum minùs perſpectum habuit: unde non ſatis vigilantiæ à ſuis arguebatur, & decernebatur, ne unquam Superintendens creetur, *niſi qui ſit Nationis Hungaricæ.*

XII. *Ad pag.* 229. *lin.* 10.

Quando & quam ob cauſam *Poloni* Unitarii in Transſilvaniam venerint, è Scriptoribus Rerum Polonicarum adæquatè cognoſcendum cenſemus. Nos brevem hiſtoriam, ex Tractatu manuſcripto, *Notæ quædam de Fratribus è Polonia exulibus*, inſcripto, exhibemus. Hi proinde, propter Religionem à *Fauſto Socino* acceptam, Poloniâ emigrare (niſi ad Eccleſiam Rom. Catholicam, ſub præfixis terminis, redirent) juſſi, An. 1660, multis eorum in varias Europæ partes dilapſis, Transſilvaniam ſibi deligen-

tes,

tea, "infaustis auspiciis cursum terminarunt: vix
„ enim Carpaticos montes trajecerant in Márama-
„ rus Regni Hungarici Comitatum, dum, Comi-
„ tis Francisci Rhédei protectione in quodam Op-
„ pido hospitantes, à militibus miseri exules de-
„ prædantur, despoliantur; & exulum præterpro-
„ pter quingenti, viatico simul & omnibus, quæ
„ poterant è flammis Poloniæ eripere (ad divenden-
„ da enim Bona, certus terminus indultus erat: sed
„ multi nullo modo possessiones suas divendere po-
„ terant, incolis haud ignaris, pro eis has reman-
„ suras,) suppellectilibus, vestibusque ad nudita-
„ tem usque spoliati sunt, miserando modo. Cum
„ verò hi Claudiopolim, è sede exilii, delegerant;
„ Claudiopolitani Fratres [*Fidei*,] licet ipsi etiam
„ tunc temporis, ob bellum, omni argento & au-
„ ro erant exsaccati & eviscerati, his exulibus suc-
„ currunt, nudos vestitu, egentes commeatu, in-
„ opes viatico, instruunt, vehicula itineri submit-
„ tunt, humaniter in Vrbem suam eos deducunt,
„ & non tectis tantùm, sed mœniis etiam suis aman-
„ ter excipiunt, omnibusque fraternæ charitatis of-
„ ficiis humanissimè prosequuntur. At aër tunc
„ temporis pestiferè infectus, novos Hospites subi-
„ tò corripiens„ *&c.* Corrigendi adeoque sunt, qui
existimant, Religionem Unitariam, seculo 17mo,
per hos Polonos in Transsilvaniam esse traductam.

Poloni hi etsi in Articulis Fidei nihil abs Hungaris Unitariis differant, eorum lingvam calleant, parique vestitu amiciantur: Ecclesiasticum tamen fundum pecuniarium seorsum habent, Cultum Divinum proprio Oratorio in platea Monostor (ubi & Hungari Unitarii unum, alterum autem Oratorium in Platea media habent) lingvâ vernacula peragunt,

& quibusdam ritibus externis ab Hungaris discedunt. Morem quemdam eorum, apud Hungaros non obtinentem, memorasse sufficiat: Si contingat aliquem inter eos cum aliquo jurgari aut certare; caussam jurgii inferens, publica deprecatione in Ecclesia culpam abstergere tenetur. Fit nonnunquam, reconciliationem reus ut renuat, atque ad Hungarorum Vnitariorum Cœtum transeat, nec Polonorum amplius Oratorium adeat: quod plerisque vix non apostasiæ rationem habere videtur. Fiet tamen brevi, ut ambæ in unam coalescant Parochiæ societatem: quòd jam ex Gente Polonica juvenes ad munus Pastorale parati & instructi haud reperiantur.

XIII. *Ad pag.* 234 — 236.

Episcopus Fagarasiensis, in Arce *Fagaras* domicilium habebat, Pagumque vicinum *Alsó-Szombatfalva*, cum Dominio *Szamos-Ujvárensi*, Cæsareâ donatione possidebat: at postea Oppido Szamos-Ujvár Armenis, Alsó-Szombatfalvâ verò diversis Possessioribus cedente, Dominium Balásfalvense Episcopo & Basilitis donatum est. Hodiernus tamen Episcopus, ne nomen à *Fagaras* nactum citra rem ipsam gereret, domum in Oppido Fagaras emit, propè Valachorum Templum, cui Turris, tribus canora campanis, adjacet.

In pago Balâsfalva (Germ. Blasendorff, Valachis *Blas*,) ad angulum à confluente *magni* & *parvi Küküllö* fluviorum formatum, loco plano sito, Valachisque (quos solos putavit *Szászkius* in Geogr.) & Hungaris Helv. Conf. addictis suamque Parochiam habentibus culto, Domus ipsa Episcopalis, castro aut arce hodie minùs circumclusa, formam habet propugnaculi fermè rotundi (Rondel,) in cujus super-

perliminari leguntur: *Hanc domum fecit edificare Georgius Bagdi fide terminavit eam, post Christi nativitatem Anno M. DXXXV, tempore magne famis, cum agricola suum faciebat unum cubulum tritici florenis quatuor vel citra. Hoc opus fe. Stephanus Lapi de Tasad.* Ex hoc limine inferiore, hoc anno 1777, 18. Jun. cum Reverendiss. D. LADISLAO PHILOTHEO Excellentissimi D. Episcopi Vicario, Theol. ac Philosophiæ Doctore, nec non Rev. D. LADISLAO BENEDICTO FARKAS *de Fagaras* Philosophiæ Doctore, ascendimus in cubiculum Episcopi, ubi conspexi sequentes effigies & earum inscriptiones; litteris majusculis:

Athanasius Episcopus Nationis Valachicæ in Transilvania anno 1701.

Joannes Nemes L. B. de Patak Episc. Fogaras in Transylv. Ritûs Græci Coll. Pazm. Alumn. & Benef. anno 1716.

Joannes Innocentius L. B. Klein de Szad, Episcopus Fagarasiensis anno 1729.

Petrus Paulus Aaron de Bisztra Episcopus Fagarasiensis anno 1752.

Athanasius Rednik Eppus Fogorosiensis, obiit 3[tia] *Maji, anno* 1775, *Episcopatûs* 7mo, *ætatis verò suæ* 51.

Leontius Moschonas ex Parauaxia Eppatûs Fogarasiensis Arehimandrita 1738. Sunt præter has, simulacra quoque Imperatorum, Imperatricum, ac aliorum.

E cubiculo Episcopi occidentem versùs aperitur janua, in privatum Oratorium Episcopi, cujus limini supero adscripta sunt: *Anno Christi MDXXXIII. Georgius Bagdi.* Ex eodem Cubiculo austrum versùs itur in aliam domum, ubi Abacus Vestiarius Viennâ non pridem adlatus, ele-

gantiſſimus, Cruces pretioſæ, mitræ &c. adſervantur. Superiùs aſcendentibus, ſub ipſo tecto, viſus eſt locus, quo *Simon Pécſi* (*pag.* 408,) loci poſſeſſor poſt Petrum Bethlen, Principis Stephani filium (ad quem, notam incurrente Pecsio, denuo poſſeſſio loci redieret; ſed An. 1646, 3 Aug. in Bán Hungariæ mortuo, Fiſcus, cum vidua Bethlenii legataria conveniens, adprehendit: ut docet *Stephanus Hegyeſſi*, cujus *p.* 393 meminimus, in quodam Manuſcripto, 5 philyris, An. 1669 hanc in rem concinnato. Poſtea, Collatione Principis Bartsai obtinuerat *Gabr. Haller*, *p.* 390, cui Anna Bornemiſza Principiſſa ſucceſſit,) more Judæorum, Holocauſtum facere conſveverat. In curia Epiſcopali, orientalem extremitatem, qua olim arcis murum ſtetiſſe conjecimus, ſurrexerunt amplæ ædes, & Studentium hypocauſta (Claſſes vulgò vocantur,) quæ ab auſtro terminantur Templo, atque Turri A. 1776 eleganter ſtructâ & tectâ, laminâ ſtanno obductâ.

Epiſcopali è Reſidentia, ortum verſùs, per forum, Nundinis, & Foro diebus Jovis hebdomadali, frequentatum, tranſitur in Monaſterium Baſilitarum, quod illis communiter *Capitulum* audit. Numerantur iſthìc PP. Baſilitæ 13; quorum ſunt Theologiæ Profeſſores 4, Philoſophiæ 1, Rhetorices & Poëſeos 1, Syntaxeos & Grammatices 1, Principiorum 1, Elementorum 1. Baſilitæ, qui in hoc Monaſterium parantur, tres continuò ſunt Romæ, Aug. MARIÆ THERESIÆ Alumni. Viennæ pariter, & Tyrnaviæ hunc in finem parantur. In Convictu Balásfalvenſi, Docentes Diſcenteſque, ultra 70 perſonas aluntur.

Bona Epiſcopalia veniunt nomine *Dominii Balásfalvenſis*, ad quod pertinent, integri pagi: *Csifut*

ſeu

ſeu Csufüt, *Száſzpatak*, Valachis *Szpatak* Vici Valachici, & his amplior nominatiorque *Monora* coloniæ Saxonicæ. Item, majori ex parte: *Vejſze* ſeu Veze aut Vétzke, *Tür*, *Péterfalva.* Nec non, portiones poſſeſſionariæ in *Pánád*, *Szantsal*, *Iklód*, *Szépmező.* Quæ omnia loca ſunt in Comitatibus, Albenſi Inferiore & Küküllö. Balásfalva, demptâ portione Nobilis Familiæ *Keſzei*, Epiſcopo ſimiliter paret. Decimæ horum locorum, cum proventibus duarum molarum, cedunt Baſilitis. Incolæ inſuper Csifudenſes præſtant labores manuarios ad monaſterium, in cujus reſtaurationem & ornationem Aug. D. MAR. THERESIA, 12000 (ut relatum accepimus) florenorum, elargita non pridem eſt.

Primus Epiſcoporum Fagaraſenſium eſt, *Tit.* D. Epiſcopus GREG. MAJER, quem AUGUSTISSIMA *Statûs Conſiliarium* dixit, adeoque titulo *Excellentiſſimi* ornavit. *Theologus* jam præter Baſilitas, e diverſo Ordine, nullus eſt.

XIV. *Ad pag.* 241.

De *Popis Non-Vnitis*, cognitione quàm maximè ſunt neceſſariæ, *circulares* Excelſi Regii Gubernii, his diebus per Transſilvaniam circumlatæ; *quæ præmiſſis præmittendis* (Vid. *p.* 44,) ſic habent: ,, Deficiente Græci Ritûs Non-Unitis in M. hocce Principatu exiſtentibus proprio Epiſcopo, ut non tantùm Benigna Suæ Majeſtatis Mandata, quibus ſine Ordinationis ad vicinam Valachiam & Moldaviam egredi interdictum eſt, eo certiorem ſortiantur effectum, verum etiam ſuperflua augmentatio Poparum in præjudicium Dominorum Terreſtrium æquè ac Contribuentium vergens, præpediatur, dignata eſt Sacr. Sua Majeſtas, Gubernio Regio, medio Benigni Sui Reſcripti de

,, 10ma

„ 10ma nuper effluxi M. Julii emanati notum facere,
„ poteſtatem hanc ordinandi Epiſcopo Non-Vni-
„ torum Budenſi, SOPHRONIO CYRILLOVICH,
„ pro parte M. hujus Principatus, ad tempus, & quo-
„ ad è re ſervitii Regii viſum fuerit, ſequentibus
„ ſub conditionibus viâ Deputationis Aulicæ in Illy-
„ ricis eidem jam intimatis, clementer collatam
„ eſſe, nimirum, ut 1° Ordinationem Poparum
„ gratis peragat; quin ſecùs, illud, quod hoc ti-
„ tulo exegiſſe, aut acceptaſſe convinceretur, in
„ quadruplo reſtituendum foret. 2° Sub gravi mul-
„ ɛ̃ta, ad cauſam piam præſtanda, nullum Popam,
„ pro M. hoc Principatu, ordinet, niſi Paſſuales
„ per R. Gubernium, viſo teſtimonio Vicarii in
„ Transſilvania conſtituti de examine ſuper ſufficien-
„ ti doctrina & capacitate ſuſcepto, nec non edo-
„ cto Domini Terreſtris ad Ordinationem Conſen-
„ ſu, exarandas exhibuerit. 3° Memoratus Epiſ-
„ copus, quoniam præmiſſæ diſpoſitiones præcisè
„ ad actum Ordinationis reſtringuntur, de reliquo
„ nullam Jurisdictionem ſibi in Clerum Non-Vnitum
„ Transſilvanicum arroget; verùm illa, quæ actu
„ obſervantur, vel, ex parte Politici, in poſterum
„ quoque ſtatuentur, in ſuo pleno vigore maneant.
„ Vicario Græci Ritûs Non-Vnitorum, JOANNI
„ POPOVITSCH, de iis, quæ in effectum Altiſſi-
„ mæ hujus Ordinationis ad ejus partes pertinent, ſub
„ hodierno ſufficienter inſtructo. Committitur Do-
„ minationibus Veſtris, ut omnibus Græci Ritûs
„ Non-Vnitis, in ejate Circulo degentibus, publi-
„ cari curent, quòd illi, qui ad Ordines adſpirant,
„ Teſtimonium à Vicario ſuper examine exaratum,
„ nec non Atteſtatum legitimum, quòd Dominus
„ Terreſtris in Ordinationem conſentiat, Officiali-

„ bus

„ bus Circulorum producere teneantur ; quorum
„ ſubinde erit utrumque Atteſtatum R. Gubernio,
„ penes breves Relationes, ſubmittere, in quibus
„ non tantùm locus, ubi Ordinatus dein domici-
„ lium figere velit, adjectâ reflexione, an ibidem
„ pro numero animarum, conſtitutio Popæ neceſ-
„ ſaria ſit? indigitandus, verùm præcipuè, an Can-
„ didatus è M. hoc Principatu oriundus ſit, expri-
„ mendum erit; ſiquidem Sua Majeſtas non niſi
„ tales ad Ordinationes admitti velit. Sic facturis
„ Alteſata Sua Majeſtas Sacratiſſima benignè pro-
„ penſa manet. E Regio Magni Principatûs Trans-
„ ſilvaniæ Gubernio. Cibinii 5ª Aug. 1777.

„ Joan. Com. Nemes.
m. pr.
„ Mich. de Brukenthal. Sec.

XV. *Ad pag.* 248. 249.

Collegium ſeu Reſidentia Patrum S. J. Claudiop. ut & Seminarium, Domus Convictûs, & Templum Academicum, atque adeo etiam Univerſitas Cæſareo-Regia Claudiopolitana (demtis tamen adhuc nonnullis Scientiarum Profeſſionibus; diverſis Viris commiſſis,) indultu Cæſareo-Principali, ceſſit, PP. Clericis Regularibus Scholarum Piarum, An. 1776, 15 Oct. introductis, qui 19 numerantur; novem eorum Philoſophica ac diſciplinarum Studia tradentibus, reliquis verò Rectorem, Regentem, Concionatorem, *&c.* agentibus. Rector I. ac Eruditiſſ. Patrum recitavit non pridem Orationem, quæ excuſa inſcribitur: *ORATIO, quam in Cæſareo-Regia Vniverſitate Claudiopolitana, dum ſolemnibus auſpiciis, AA. LL. Scientiarum ſtudia inſtaurarentur, dixit STEPHANVS PÁLLYA, Clericus Regularis è*

Scho-

Scholis Piis, *AA. LL. Philosophiæ ac Mathes. S. Canonum & SS. Theol. Professor emeritus*, *& Collegii Scholarum Piarum Rector. Anno Scholastico* 1777. *Mense Nov.* in 4to. Studentes in Vniversitate 400 circiter numerantur, quorum 150 in convictu Nob. 150 in Seminario, reliqui conductis in civitate hospitiis fruuntur.

Series Professorum Celeberrimorum, qui hoc 1777 anno, tam Ecclesiastico, Religiosoque, quàm Sæculari è statu, in *universarum Scientiarum Academia Claudiopolitana*, Juventutem erudiunt, hæc est: (a) *Facultate Theologica*: 1.) Admodum Rev. D. IOSEPHUS BELA, Protonotarius Apostolicus, SS. Theologiæ Dogmatico-Speculativæ & Sacræ Lingvæ Professor Publicus Ordinarius. 2.) A. R. D. MICHAEL BURIAN, SS. Theol. Dogmatico-Practicæ & S. Scripturæ Prof. P. Ord. 3.) A. R. D. PAUL. HORVÁTH, SS. Th. Moralis P. P. O. 4.) A. R. D. JOS. VOJKVL, Historiæ Eccl. P. P. O. (b) *Ex Facultate Juridica*: 5.) Perillustris D. JOAN. FARKAS *de Köd*, Juris Canonici & Criminalis P. P. O. 6.) Perill. D. JOAN. WINKLER, Juris Patriæ P. P. O. 7.) Perill. D. ANTON. CAROL. FORTINI, Jur. Nat. & Institutionum Imperialium P. P. O. (c) *Ex Facultate Philosophica*: 8.) Rever. Pater IGNATIUS MURÁNYI à Matre DEI, Prof. Physicæ, & Decanus Philosophorum P. O. 9.) R. P. NORBERTUS SCREIER à S. Bernardo, Prof. Logicæ Metaphysicæ & Ethicæ P. O. 10.) R. P. IGNATIUS MALINOVITS à S. Nepomuceno Prof. Mathes. P. O. 11.) Perill. D. ANTON. DOBOKAI, Studii Politici P. P. Ord. (d) *Ex Facultate Artium*: 12) R. P. AUGUSTINUS PECK à S. Joanne Nepom. Prof. Rhetoricæ. 13.) R. P. MARTIN. BOLLA à Conceptione B.

M.

M. V, Prof. Poëſeos. 14.) R. P. STANISLAUS IZIKUTZ à Joanne Baptiſta Prof. Syntaxeos. 15.) R. P. JOAN. ROHÁTS ab Aſſumtione B. M. V. Prof. Grammaticæ. 16.) R. P. DOMINICVS LENGYEL à S. Juliana, Prof. Principiorum. 17.) R. P. GABR. SVBÁNYI ab Aſſumtione B. M. V, Profeſſor Majoris Parvæ, & Claſſium Elementarium. 18.) Perill. D. JOS. LAFFER, Chyrurgiæ & Obſtetricæ Magiſter. Horum 4 priores ſunt P . Petrini, ſive è Clero Sæculari; 5, vlt ſub num. 5, 6, 7, 11, 18. Viri Sæculares; 9 è Familia Patrum piarum ſcholarum. Hæc de Vniverſitate Claudiopolitana. De SCHOLA vero NORMALI, quæ, providentiâ Auguſtiſſimæ Principis, Cibinii, non pridem, inſtituta eſt, in deſcriptione Cibinii agemus.

XVI. *Ad pag. 265.*

Mich. A. Ajtai, d. 16. Nov. hora 6ta veſpertina, A. 1776, poſt trium Septimanarum morbum, vitam finivit. Natus erat in pago Száraz-Ajta Sedis Siculicalis Miklósvár, An. 1704, 29 Sept. Patre uſus *Joanne Abod*, Matre *Anna Nagy*. Primis Litterarum elementis in Ludo Litterario loci natalis abſolutis, ſtudia, quibus ætas puerilis ad humanitatem informari ſolet, in *Gymnaſio Areapolitano* didicit, hinc, An. 1719, *Collegium Nagy-Enyedenſe* ſalutavit, ibique (dempto An. 1721mo, quo in *Scholam Saxopolitanam* diverterat) litteris incubuit ad An. 1727, quo, ad regenda ſtudia juvenilia, formandosque mores, *Comitum* trium Fratrum, *Stephani*, *Georgii*, & *Ladislai Bethleniorum*, à Moderatoribus Collegii deſtinatus eſt. Pari deinde ratione, *Sigismundo*, filio S. R. I, Comitis Joſephi *Teleki* de Szék, ſtudiorum Moderator datus. Hìc ibique officium ſuum cum

lande

laude implevit. Poſtea, An. 1732, relicto patrio ſolo, *Academiam Francofurtenſem ad Viadrum*, ubi Jo. Ern. Jablonskium biennio coluit, tùm *Franequeranam*, adiit. Patriam tandem repetens, munus *Concionatoris Aulici apud* Comitiſſam *Catharinam Bethlen* Joſepho-Telekianam An. 1735, M. Sept. complexus, tanta commendatione usque exitum anni 1737^{mi} adornavit; ut tum vacua Profeſſoris Philologiæ in Illuſtri Collegio N-Enyedenſi Cathedra ei deferretur. Initium ibi docendi ab Oratione aditiali fecit, quam *de uſu & neceſſitate Philologiæ*, 15 Jan. An. 1738, publicè recitavit. Non autem docendo tantùm, ſed ſubſidium quoque ferendo, Diſcentium ingeniis opitulatus eſt. Decem ſanè ſunt in Collegio Enyedenſi Togati (i. e. Studioſi veſtibus talaribus induti,) qui ultimâ ejus voluntate, ſinguli ſingulos quadragenos florenos annuos, ad juvanda ſtudia ſua percipiunt, & *Alumni Ajtaiani* nuncupantur. Horum Beneficiorum diribitorem extremis verbis voluit eſſe Succeſſorem ſuum, Cl. D. GEORGIUM KÖRÖSI, Eloquentiæ & Hiſtoriarum Profeſſorem Celeberrimum; qui Vitam quoque Deceſſoris, Epiſtolari ſcribendi genere, complexus eſt. Benevolentiæ Ajtaianæ teſtes etiam ſunt, Gymnaſia, Cibinienſe, Schæsburgenſe, & Medienſe, Auguſtanæ Confeſſioni addictorum; Areapolitanum item ac Saxopolitanum, nec non Eccleſiæ Enyedenſis, Fel-Enyedenſis, Miriſzlóënſis, Dé-tsenſis, & Felſö-Bányenſis, Helv. Conf. addictorum, quæ & quas ducentis (alicubi trecentis) florenis auxit. Laudationibus funebribus quia coli noluit, unus tantùm ſermo ſacer exſequialis à Cl. JOANNE BARITZ recitatus eſt in Templo Enyedenſi, ſepulcro ibidem adſidentibus defuncti Alumnis:

cum

cum aliàs in funeribus magnorum Virorum, duo quoque S. Sermones, & Oratio insuper funebris, recitari soleant sæpiùs.

XVII. *Ad pag.* 278. *lin.* 13. 14.

Dissertatio *Georgii Huszti* prodiit sub titulo: *Diss. Philologica de Lingvæ Hebrææ Synonymis ex origine illustrandis.* Lejdæ 1738. 4. Defendit ibidem Schultensii *Disputationem* 15. 16. & 17^mam^ *ad Origines Hebræas.* 1737.

XVIII. *Ad pag.* 278. *lin.* 25.

Hodiernis Professoribus Celeberrimis Claudiop. accensendus, Cl. D. GEORG. MÉHES, qui post studia academica Gottingana & Ultrajectana, redux, factus erat V. D. M. Ill. Supr. Consistorii, anno verò 1776. M. Nov. Lector Philosophiæ.

XIX. *Ad pag.* 290. *lin.* 26.

Post vocem: *conscendit*, adde: Mense Octobri. 17. Clar. D. SAMUEL SZABÓ, ex Academia Lugduno-Batavâ, quo à Musis Enyedensibus profectus fuerat, redux, Professor Philos. ac Mathes. in locum defuncti Cl. Stephani Intze, die 28. Jun. 1776, inauguratus.

XX. *Ad pag.* 299. *lin.* 26, 27.

Celeb. D. Simeone Borosnyai officio (frustra reluctantibus Ill. Supr. Ecclesiar. Curatoribus) renunciante, An. 1776 Generalis Notarius creatus est Reverendus admodùm ac Clar. D. SIGISMUNDUS EPERJESI, Pastor tum Ecclesiæ Gálfalvensis in Diœcesi Küküllöensi, jam Fel-Vintzensis in Diœcesi Enyedensi.

XXI. *Ad pag.* 321. *lin.* 4.

Immò, Adolescentes Valachi, in Monasterio Balásfalvensi, Lingvam etiam Latinam colunt.

XXII. *Ad pag.* 340. *lin.* 20—22.

Credebamus Cl. *Petro Bod*, docenti e *Czvittingero*, Heltaium latinè & hungaricè Hiſtoriam Matthiæ Hunyadi evulgaſſe : ſed rectè Cl. *Jer. Hanerus* contrarium adſerit, in *Adverſariis de Scriptoribus Rer. Hung. & Tranſilvanicar. Scriptisque eorundem antiquioribus*, p. 201, ubi docet, Opus hoc, idiomate tantùm latino, An. 1565 Claudiopoli in Tranſilvania in folio editum, ſub titulo : *Hiſtoria Inclyti Matthiæ Hunyadis, Regis Hungariæ Auguſtiſſimi.* Tenendum etiam putamus, Verſionem Decreti Verböcziani à Caſpare Heltai 1571. editam non primam eſſe : ſed Verſionis *Blaſii Veres* An. 1565 Debreczini evulgatæ, tam ratione Verſionis, quàm Impreſſionis, emendationem, teſte ipſomet Heltaio ; qui tamen à hodierna orthographia & recta vocum ratione procul ſæpè diſceſſit, Ex. gr. dum ſcribit : *Sapoliaj Janos, à Scepeſi földnek örvcke valo Hiſpanya, Erdelj Wayda, Szekellyeknec Hiſpanya, és közönſéges Hadnagy.* Pro *Tót*, quod Sclavum ſignificat, habet *Todt*; pro *Gyula Fejérvár*, ſcribit *Jula Feyruari*, &c.

XXIII. *Ad pag.* 347. *lin.* 9—11.

Prodiit Noribergæ 1651 Grammatica, ſub titulo : *Elementa Grammaticæ Latinæ pro recta inſtitutione Juventutis Scholaſticæ, ex prolixioribus Grammaticorum Præceptis in breve compendium contracta à GEORGIO MOLNAR. Nunc demuo edita opera & impenſis GEORGII ENVIDENSIS, Transſylvani. Noribergæ Typis Michaëlis Endteri Anno M. DC. LI.* in 12mo philyr. 6. Pro *Gregorio* ponitur in titulo *Georgius Molnár* ; pro *Georgio Enyedi* aut *Enyedenſi*, Georg. *Envidenſis*, Enyedium vero fuiſſe editorem, patet ad

ad calcem Libri. In Dedicatione denique pro Comite de *Nádasd*, scribitur *Medasd.*

XXIV. *Ad pag.* 348. *lin.* 8.

Titulus Chronici Székeliani est hungaricus: *Chronica, ez Világnak yeles dolgairól*, i. e. *Chronicon de hujus Mundi insignibus rebus.*

XXV. *Ad pag.* 348. *post lin.* 10.

ANDREAS *Márk* SZENTGYÖRGYI de Sepsi Szent-György, gnatorum Wolffgangi Kovácsoczi Cancellarii Informator; ad Vota secunda Kovácsoczii cum Christina Kendi, scripsit Carmen Nuptiale non inelegans, quod impressum est Claudiopoli 1593. 4. Ejus pariter est: *Carmen Nuptiale. In Gratiam Egregii Domini Pauli Benkneri* (coronensis) *Sponsi, & Annæ Kertsiæ Sponsæ, Conscriptum ab Andrea Marci Szentgiörgino. Impressum Claudiopoli Typis Heltanis, Anno D.* 1593. 4.

XXVI. *Ad pag.* 351.

A *Hontero*, præter illos, quorum meminimus, varii sanè Libri ad publicam utilitatem editi sunt, nobis etiam ipsis plerique visi. 1) *Grammatica Græca & Latina.* Ex hac, *Compendii Grammatices Latinæ Libri duo*, An. 1567, 8va forma, plag. 12, recusi. 2) *Rudimenta Præceptorum Dialectices ex Aristotele & aliis collecta.* Item: *Compendium Rhetorices ex Cicerone & Quintiliano.* Coronæ 1539. 8. Constant 30 foliis. 3) *Sententiæ ex Libris Pandectarum.* Coron. 1539. 8. 4) *Divi Aurelii Augustini Hipponensis Episcopi Hæres. Catalogus.* Coron. 1539. 8. 5) *Sententiæ Publii mimographi, Enchiridionque Xisti, & Disticha Catonis, cum aliquot Opusculis Senecæ.* Coron. 1539. 8. 6) *Nili Monachi Græci Catholicæ Sententiæ.* De his scribit Caspar Pesthiensis, in Præfatione statim memoranda: „Sententias Catholicas Nili

„ Monachi Græci antea nunquam impreſſas, ex ve-
„ tuſto quodam exemplari nobis quaſi denuò pe-
„ perit. „ 7) *Epitome Adagiorum Græcorum & Latinorum juxta ſeriem Alphabeti. Ex Chiliadibus Eraſ. Roterodami.* Coronæ 1541. 8. philyr. 7. Prodiit cum Præfatione Caſparis Peſthienſis, quâ Opera Honteri, ſub numeris 1—6 memorata, recenſet. Præfatio ſic incipit: „ CASPAR PESTHIENSIS STUDIO-
„ SIS CORONENSIBUS SALUTEM. Cum mihi
„ per tempeſtates bellorum, quæ ſtatim poſt obitum
„ Sereniſſ. Principis, quondam Do Joannis Regis Vn-
„ gariæ ſubſecutæ ſunt, in Vngariam exeundi facultas
„ nulla eſſet: — — — inter cogitandum ſubit
„ mihi in mentem vetus illa neceſſitudo, quæ jam
„ inde ab aliquot annis inter me & Coronenſes in-
„ terceſſerat: cujus recordatione permotus, huc
„ me potiùs quàm aliò conferre volui. — — Et
„ certe ſi aliqua civitas, patria excepta, mihi cha-
„ ra fuit, Coronam hanc ſemper amavi plurimùm:
„ tum propter civium ſummam erga omnes huma-
„ nitatem, tum verò quod bonis diſciplinis diligen-
„ ter exculta nihil prius virtute duceret, eamque
„ non vulgari amore amplecteretur. Cum igitur
„ hìc frequens in ædibus amici (*Honteri*) verſarer,
„ compendia quædam ex præſtantiſſimis ſcriptori-
„ bus ad utilitatem ſtudioſorum erudita quadam bre-
„ vitate compilata conſpexi: qua quidem ex re non
„ mediocrem animo percepi voluptatem. Nam cum
„ eruditio ſine præſidiis librorum nulli facile contin-
„ gat, locaque illa quæ nobis librorum copiam facere
„ conſueverunt, ita à nobis diſſita eſſent, ut aut
„ rarò admodum libri ad nos perferrentur, aut
„ etiam allatorum, propter inopiam rei familiaris

„ mul-

„ multis emendi potestas deesset, assiduitate dili-
„ gentiaque ejusdem (*Honteri*) effectum est, ut Ty-
„ pographiam vobis utilissimam, & apud nos antea
„ non visam, suis sumptibus fieri curaret: ut ex
„ bonis authoribus optima quæque ad cultum in-
„ genii vestri desumpta (ne multum temporis in
„ scribendo amitteretur) typis statim excusa in lu-
„ cem prodirent. Primùm igitur Grammaticam græ-
„ cam & latinam — — tanta felicitate edidit: &c.
8) *Rudimenta Cosmographica. Cum Vocabulis Rerum.* Coronæ 1541. 8. (Iter. 1542.) Liber totus hexametris exaratus, habet *Rudimentorum Cosmographicorum Libros III.* qui foliis 19 comprehenduntur. Tertius sic incipit: *Hactenus Europæ lustratis ordine regnis.* Tum, 4[ti] instar Libri sequuntur *Animalium & Membrorum nomina* foliis duobus, totidem deinde *Plantarum & fructuum nomina;* binis postea *Rerum artificialium nomina*, binis ad extremum *Officiorum* quoque *& Morborum nomina.* Hæc excipiunt *Insignia Civitatis Coronensis* folio uno, *Circuli Sphæræ cum V. Zonis* folio similiter uno, cujus aversa parte, *Ordo Planetarum cum Aspectibus*, conspicitur. Post hæc, *Regiones & Nomina Ventorum*, *Universalis Cosmographia*, & *Tabulæ Geographicæ*, 13 foliis absolvuntur. Ad calcem denique Libri leguntur: IMPRESSUM IN INCLYTA TRANSYLVANIÆ CORONA. Et hæc quidem verba, plerosque Codices ab Hontero & Val. Wagnero editos, claudere solent. Tabulæ ligneæ Mapparum Geographicarum, hodieque in Typographeo Seuleriano (quod ex Honteriano, crebris restaurationibus factis, derivatur) Coronæ superant. 9) *Reformatio Ecclesiæ Coronensis, ac totius Barcensis Provinciæ.* Coron. 1543. 8. folia habet 16. Recusus Li-

ber Vittebergæ eodem anno, 8. 10) *Philippi Melanchthonis de Controversiis Stancari Scripta.* Cor. 1543. 8. fol. 19. 11) *Disticha, N. T. materiam, & ordinem Capitulorum cujusque Libri per literas initiales indicantia.* Cor. 1545. 8. fol. 12. 12) *Agenda*, für die Seelensorger und Kirchendiener in Siebenbürgen. 1547. 8. 13) *Reformatio Ecclesiarum Saxonicarum in Transylvania.* Coronæ 1547. pl. 3. 14) Idem Libellus lingvâ germanica. Cor. 1547. 8. pl. 5½. 15) *Odæ cum Harmoniis ex diversis Poetis in usum Ludi Literarii Coron. descriptæ.* Coron. 1547. 8. pl. 5. Præter hæc, *Catechismum Lutheri*, *Arati Versionem*, *Augustanam Confessionem*, *Cebetis Tabulam*, *Terentii Comædias*, sine mentione anni & loci, *Melanchthonis Grammaticam* duobus tomis (quidam Wagnero tribuunt,) edidisse, litteris consignatum reperio. *Epistolas* ad Eruditos, Lutherum, Melanchthonem, Münsterum, ac alios exaravit plurimas, quarum collectio labor esset non ultimus. Ei etiam tribuitur *Apologia* in Comitiis Isabellæ oblata *MS.* Nec non, Scripta quædam super *Luc.* 2. *Marc.* 12.

XXVII. *Ad pag.* 352. *lin.* 19—23.

Bina Opuscula *Pauli Kyr* (non *Kir* scribitur ab ipsomet) sub uno titulo, & continuis 42 foliis, reperiuntur *Job Kyr* An. 1554, & *Ezechiel Kyr* An. 1559, Studiosi Coronenses memorantur, in Matricula Gymnasii; quos filios Pauli fuisse existimo.

XXVIII. *Ad pag.* 353. *lin.* 9—11.

Valent. Wagner, qui, fatis cedente Hontero, typographiam curabat, variorum Auctorum Opera luce donavit publicâ, qualia sunt: 1.) Lingvâ Græca Αριςοτελȣς περι αρετων Βιβ. α. Δημητριȣ Φαληρεως των επτα Σοφων αποφθεγματα. Σωσιαδȣ των επτα Σοφων υποθηκαι. Coronæ 1555. 8. fol. 16. 2.) *Aristotelis*

telis Libellus de Virtutibus. Sententiæ diversorum autorum de eadem materia. Coronæ 1555. 8. fol. 12. 3.) *Definitiones multarum appellationum, quarum in Ecclesia usus est. Auctore Melanchthone. Accessit D. Augustini Liber de Essentia Divinitatis.* Coron. 1555. 8, fol. 30. 4. *Philonis Judæi de Mercede Meretricis non accipienda in Sacrarium.* Græco-Latinè. Coron. 1555. 8. fol. 12. 5.) *P. Fausti Epistolæ ad Joannem de Ganay Franciæ Cancellarium Novem, & Angeli Politiani* 15. Coron. 1555. 8. 6) *Magni Turcæ Epistolæ per Laudinum Equitem Hierosolymitanum latinitati donatæ.* Item: *Aliæ quædam variorum Auctorum Epistolæ lectu dignissimæ.* 7.) *Libellus Sententiarum & Verborum gravitate refertissimus.* Coron. 1555. 8. 8.) *Insignes Sententiæ ex L. Ann. Senecæ Epistolis.* Cor. 12. 9.) *Sententiæ ex Senecæ Lib. de Ira.* Coronæ 1555. 12. 10.) *Sententiæ ex Senecæ Lib. de Beneficiis.* Coronæ 1555. 12. 11.) *Medicina Animæ, & Mortis Imago.* 12.) *Grammatices Græcæ Compendium recusum.* 13.) *Ciceronis Epistolæ Elegantiores.* 14.) *Melanchtonis Epistolæ Responsoriæ.* 15.) *Brentii Catechesis.* 16.) *Odium Calvinianorum* ejusdem. 17.) Gesangbuch. 18.) Der kleine Katechismus Lutheri ꝛc. ꝛc. Wagnerum denique, fuisse Auctorem Grammaticæ Græcæ, disco è titulo: *Valent. Wagneri Coron. Compendii Grammatices Græcæ Libri tres.* Coronæ per Martin. Wolffgangum 1630. 8.

XXIX. *Ad pag.* 371. *lin.* 30.

Annum 1712, lege 1713; & sanè Michaël II. Apafi non An. 1714, ut cum Timone putabam; sed 1713, 1. Febr. defunctus est: id quod jam alibi quoque monui.

XXX. *Ad pag.* 379. *lin.* 25.

Illuſtri *Joanni Bethlen* debetur etiam: *Innocentia Tranſylvaniæ*, edit. in 4. philyr. 3½, ſine mentione Auctoris, loci & anni. Hoc Tractatu excuſantur Status Transſilvanici, omnisque culpa deſolatæ per Barbaros An. 1658 Transſilvaniæ juſtè in Georgium II. Rakoczi transfertur.

XXXI. *Ad pag.* 383. *lin.* 20.

Titulus Scripti, quem auctor præfixit eſt: *Moribunda Tranſilvania ad pedes Sacratiſſimi Imperatoris projecta.*

XXXII. *Ad pag.* 405. *lin.* 17—20.

Neſcio quâ negligentiâ error irrepſit: eſt enim Liber, *Igaz Vallásu Kereſztyén*, opus Benedicti; Diſſertatio verò, *de Inſt. Sacrif.* Joſephi Nagyári.

XXXIII. *Ad pag.* 410, 411.

Joannes Szalárdi, cujus Chronicon Manuſcriptum laudavimus, anno 1647, fuit Georgii I. Rákoczi Principis *Vice-Secretarius*, docente Privilegio *Communitatis Eccleſiaſticæ* Sedium Siculicalium Sepſi, Kézdi, Orbai, Miklósvár & Bardotz (*Vid p.* 192,) An. 1614, 10 Aug. à Principe Gabriele Bethlen dato, & à Georgio I. Rákoczio 1647, d. 10 Maji (quo Szalárdi quoque ſubſcripſit,) à Georgio II. Rákoczio autem 1654, d. 13 Julii, confirmato.

XXXIV. *Ad pag.* 412. *lin.* 1.

PETRUS SZILÁGYI, is forſitan, cujus *p.* 263 & 500. *lin.* 21. meminimus, ſtudiorum cauſa commoratus eſt Franequeræ, ibique An. 1696, ſub Præſidio Herm. Alexand. Röel, defendit non ſine adplauſu, ac edidit: *Diſſertationem Theologico-Philoſophicam, de Rerum Creatarum, imprimis Angelorum & Hominum Origine, Fine, Ordine, Eventu,* &c. 4.

XXXV.

XXXV. *Ad pag.* 412. *lin.* 4.

SZOMOSKÖZI al. *Szamosközi*, (malè Czvittingero *Samoscasius*) & ZAMOSIUS cujus *p.* 348. meminimus, unius omnino ejusdemque Viri nomina sunt, teste ipsomet Szamosközio, *Pentadum rerum Transilvanicarum* scriptore, omni, ut spero, exceptione majore; qui in *Pentadum* fragmentis MSS. An. 1603, historiam persequens, hæc, inter cetera, memoriæ commendavit: Est ad Gradi„ stiam Vlpiæ Trajanæ ingens ruina, ubi muro„ rum vasta fundamenta, concamerata hypogea; „ elaboratorum lapidum, antiquarum inscriptio„ num, sepulcrorum, idque genus aliarum rerum „ perantiqua supersunt monumenta. Cujus urbis „ nomen tam manifesta marmora istic ex antiquis „ ruderibus residua loquuntur, ut nullus supersit „ dubitationis locus, id quod latè in *Analectis lapi*„ *dum Dacicorum nostris, Patavii editis*, explicuimus „ Verba hæc excerpta sunt è MS. Szamosközio Ill. Domini S. R. I. Comitis SAMUELIS TELEKI *de Szék*, cujus in res Hungaricas & Transsilvanicas ingentes sunt apparatus, cujusque Bibliotheca præstantissimorum omnis generis Librorum, & Manuscriptorum ad res patrias facientium copiâ referta ac instructissima, perennem laudem meretur.

Putaverat Cl. Bod in Athenis Hungaricis, ZAMOSIUM *Analectorum auctorem*, & SZOMOSKÖZIUM scriptorem *Pentadum rer. Trans.* diversos fuisse viros; ideoque pariter ego, sub nominibus duobus duo Scriptores existimabam, tanti scilicet Viri auctoritate adductus: sed quæ in contrarium adlata sunt, dubio omni carent. Quamobrem autem *Szamosközius*, cujus *Pentadibus* Ill. Wolffg. de Bethlen frequentissimè in Historia sua usus est, nomen

ſuum, in *Zamoſium* mutaverit, appoſitè explicare (in Epiſtola ad me data) videtur Cl. ALEXAND. KOVÁSZNAI (*Vid. p.* 483,) dum cenſet, nomenclationem *Szamosközi* apud Italos, ubi agebat, barbaram apparuiſſe, ac ideo, procul dubio, *Zamoſii* nomen, facilioris enunciationis gratia, formaſſe, pro more ejus ætatis, nomina hungarica formâ latinâ græcâque donantis. Fuit denique pagus quidam *Szamosközi* (vid. p. 500,) à quo hoc nomen naſci potuit.

XXXVI. *Ad pag.* 414. *lin.* 12.

Scripſit P. NICOL. SCHMITTH *Imperator. Ottoman. Tom.* 2. *p.* 305, *Caput Telekii*, cum tribus & viginti equeſtribus ſignis Adrianopolim miſſum fuiſſe: at ſi fides, ut par eſt, habenda ſit *Michaëli Cserei* eodem prælio præſenti, ſcribentique, Corpus Telekii induſio & femoralibus Tökölii propriis indutum, conjugique Görgényinum honeſtè transmiſſum ſuiſſe; conſequitur caput Telekii Adrianopolim non miſſum, ſed in Gernyeſzeg, celebri pago Telekiano ad Maruſium, in Comitatu Tordenſi, cum reliquis membris ſepultum.

XXXVII. *Ad pag* 419. *lin.* 29, 30.

Diſputatio hæc Tsengeriana, *Joh. Heur. Biſterfeldium*, anno adhuc 1654, Theologiæ & Philoſophiæ Profeſſorem Albæ Juliæ fuiſſe, luculenter docet; cum eidem dedicata à Tsengerio legatur.

XXXVIII. *Ad pag.* 425. *lin.* 18.

Add. hæc Manuſcripta: 1.) *Res geſtæ Synodi Vniverſalis Paſtorum Auguſtanæ Confeſſioni per Transſilvaniam addictorum, Megyeſini An.* 1666. 6 *Jul. congregatorum, conſcriptæ per Barthol. Bauſnerum, Requinienſem Paſtorem, Vniverſitatis Notarium.* 2.) *Barth. Bauſneri Eccleſiæ Requ. Paſtoris & Vniverſitatis Eccleſia-*

ſticæ

ſticæ Syndici Oratio de Presbyterio Sacro, ſ. Ordine Eccleſiaſtico Patriæ, Gentis ac Eccleſiæ noſtræ, qualis ille nunc eſt. Habita Medjeſini An. 1666. 8 Nov. ſub elect. Superintendentis.

XXXIX. *Ad pag.* 425. *lin.* 21.

Petri Beſodneri, Scholæ Cibinienſis Rectoris, eſt etiam Opus Manuſcriptum, An. 1609 & 1610 elaboratum, quod inſcribitur: *Exegeſis Auguſtanæ Confeſſionis, primæ illius & invariatæ, exhibitæ Carolo V. Imperatori, Aug. Vindelicorum* 1530.

XL. *Poſt lin.* 20. *pag.* 429.

JOANNIS FUCHSII Coronenſis Opuſculis, quæ *Cl.* HORÁNYI *Tom. I. pag.* 740. enumeravit, accedit: *Faſciculus Diſputationum Philoſophicarum* 1653 & 1654. *Vitteberga à Joanne Fuchſio Coron. habitarum.* Coronæ 1659. 4. typis Mich. Hermanni.

XLI. *Ad pag.* 429. *poſt lin.* 20.

JOANNES GORGIAS Lector primùm, poſt Rector Gymnaſii Coronenſis, auctor eſt Libri inſcripti: *Syllabus Diſtinctionum Philoſophicarum Uſitatiorum, exemplis illuſtratarum atque ordine alphabetico digeſtarum, in gratiam Studioſæ Juventutis adornatus à* M. Joanne Gorgia P. L. Cæſ. *Gymnaſii Coronenſis Rectore.* Lipſiæ An. 1681. 8. plag. 5.

XLII. *Ad p.* 435. *poſt lin.* 27.

FRANCISCUS RHETER, Scholæ Coronenſis Lector, ac poſtea Rector, quid in publicam utilitatem fecerit, prodit titulus Libri: *Joannis Bucelleni Officina, Epithetorum, Apellativorum & Nominum Propriorum, de novo reviſa & in gratiam Tyronum Poëſeos manuductionibus quibusdam locupletata: ſedulitate Franciſci Rheteri Scholæ Coronen. Lectoris.* Coronæ Typis Michaëlis Herrmanni, An. 1674 8. philyr. 11.

Item:

Item: Himmelische Seelen-Lust, oder andächtige Lieder. Coronæ 1664. 12. philyr. 7.

XLIII. *Ad pag.* 436. *lin.* 11.

Eſt etiam Opuſculum Manuſcriptum: *Laur. Toppeltini Medienſis, I. V. Doctoris Apologia, contra Muſarum Dacicarum Herculem* [Fortè Matthiam Miles.]

XLIV. *Ad pag.* 437. *lin.* 3.

Lectu quidem digna ſunt, quæ habet *Czvittinger Specim. Hung. Literatæ, p.* 404—406, de *Iſ. Zabanio*; at aberravit à vero, dum filium ejus *Joannem Zabanium*, ſive (ut Nobilitatem à Leopoldo Imp. adeptus, nominabatur) *Joannem Sachs ab Harteneck*, S. R. I. Equitem, Excelſi Regii Gubernii in Transſilvania Conſiliarium Intimum, Nationis Saxoniæ Comitem, ac Judicem Regium Cibinienſem, *capite truncatum* ſcribit *ob conſpirationem cum ſeditioſis* (ſeditioſorum nomine intelligit procul dubio Rakoczianos,) qua *ſuſpectus* fuerit. Decollationis namque ejus hæc erat cauſa: *Joannes Schuller de Roſenthal* (non *Michaël Deli*, ut putavit Mich. Cserei in Hiſtoria ſua,) Conſul Schæsburgenſis, Vir eximius, cuſæ falſæ monetæ adcuſatus, Gratiam Vitæ, Honori & Bonis, à D. Leopoldo Imp. exoraverat; Grationalibus Litteris An. 1702, 27 Januar. exaratis. His tamen minùs obſtantibus, Joannes Sachs (Hungaris communiter *Száſz János* dictus, quo ſe nomine ipſemet quoque ſubſcribere ſolitus fuerat, teſtibus Litteris apud me exſtantibus,) Schullerum ipſum, An. 1703, circa Feſtum S. Michaëlis, miſerabili nece perimi juſſit. Hanc ob rem, adulteriaque & homicidia, quæ juſſu Commendantis Generalis Rubutini inquiſita ſubinde fuerant, An. 1704, in foro Cibinienſi capite privatus eſt. Luculenter hæc

hæc omnia docentur in Sententia Leopoldina in ipſum pronunciata; quam dehinc vulgabimus. Joannes verò inſignia pœnitentiæ ſigna in ipſo ſupplicio edidit, iisque patrem Iſaacum non mediocriter conſolari viſus eſt. Scribit Timon ad An. 1704, *Epitom. Chronol. Rer. Hung. & Transſilv.* „ Cibinii ſupremus Saxonum Judex Joannes Szabanius; alter „ item ejusdem nominis, provincialis *Gubernii* aſſeſſor, gladio feriri jubentur.„ Sed *Saxonum Judex* ſeu Comes & *Gubernii Aſſeſſor*, unus idemque fuit Joannes; cujus ſervum quemdam, criminum heri ſui conſcium participemque, ejusdem cum domino ſupplicii pœnam luiſſe conſtat.

XLV. *Ad pag.* 447. *lin.* 14.

Nova Dacia Faſchingana prodiit An. 1743 & 1744, tribus Tomis minoribus; quorum primus complectitur tres Partes, philyr. 11. 2^dus^ Partem 4^tam^. 3^tius^ Partem 5^tam^, philyr. 9.

XLVI. *Ad pag.* 449. *lin.* 3.

P. *Thomæ Gál* Opuſculum prodiit An. 1753, hac inſcriptione: *A' Romai Catholica Ecclesiának Igazsága*; conſtatque philyris 5. Auctor nunc *Kantæ* agit, *Scholasque* Conventûs ibidem *inſpicit*.

XLVII. *Ad pag.* 449 — 454.

Tabellam Genealogicam Illuſt. KÁLNOKIORVM *de Köröspatak*, ab *Andrea Nemes de Kálnok*, in hunc usque diem, integram iam reperimus, quæ hæc eſt: 1) *Andreas*, genitor 2) *Stephani Nemes de Kálnok*, quem relicto nomine *Nemes*, cognomento *Kálnoki* uti cœpiſſe exiſtimo. Genuit verò 3) *Matthæum*, hic 4) *Demetrium*, patrem 5) *Andreæ*, cujus fuit 6) *Valentinus*, qui Conſtitutionibus Siculorum An. 1506 Agyagfalvæ conditis ſubſcripſit, habuitque fratrem germanum *Michaëlem*, deficien-

tem-

tem. Filius Valentini, 7) *Petrus*, Siculiæ Trisedensis Supremus Judex Regius, ex Conjuge Clara *Burcsa* (quam veriùs *Aporianam* dixeris) genuit, 8) *Valentinum* (ut dictum est) Tabulæ Regiæ Adsessorem, & *Thomam*. Valentinus, ex Conjuge sua Anna Petki, filiâ Magnifici Joannis Petki de Ders, Transsilvaniæ Cancellarii, habuit *Drusianam*, quæ priùs fuit consors Joannis Keményi, post Thomæ Basa; & filium 9) *Joannem Kálnoki*, Tabulæ Regiæ Adsessorem, Sediumque Sepsi, Kézdi, Orbai & Miklósvár Supr. Judicem Regium. Joannes, ex Conjuge sua Catharina Károli, filiâ Stephani Károli, Stephani Báthori Regis Poloniarum Campestris Capitanei, genuit 10) *Stephanum*, qui ex Conjuge Anna Béldi, Clementis Béldi, totius Nationis Siculicæ Generalis, filiâ 11) *Samuelem* Com. *Kálnoki*, in cujus memoriam hanc scriptionem instituerامus. Samuel, Philosophiam Viennæ absolvens, apud Ill. Domum Zrinianam in Croatia rebus politicis ac militaribus operam dedit. Redux in patriam, dum tandem An. 1686, Emericus Comes Tököli, cum suis Hungaris & certa Turcarum manu ad Hunyad Oppidum, non longè à *Porta ferrea*, in Transsilvaniæ finibus consedisset, contra eum à Principe Apafio cum valida Siculorum manu missus, feliciter eum profligavit. Anno postea 1690, in suspicionem Tökölii incidens, ad Csik-Lázárfalvam captus, in præsentissimo vitæ periculo versabatur, nisi fidelissimi ejus litteras (vt vocant) correspondentiales clam surripuissent: sub eadem captivitate in Valachiam ductus, ægrè libertatem adeptus est. Ultimis vitæ annis Consiliarii Thesaurariique Transilvanici honore à Magno Leopoldo condecoratus, officia hæc, propter turbulentissimum Hungariæ & Trans-

Transſilvaniæ ſtatum, adire non potuit: ſed Viennæ mortuus eſt d. 6ta 8bris 1706. (non 1703, ut antehac docti eramus,) ætatis 66; ſepultusque eſt apud Patres è Familia S. Auguſtini, extra Urbem Viennenſem. Solitus erat hic Comes dicere: *Cæteris paribus, qui vult ſuam Familiam elevare, ſemper uno gradu ſe ex altiori Conjugem ducat, & uno gradu aſcendet; deſcendet verò eodem gradu, dum ſe inferiorem duxerit.* Samuel denique noſter, è Comitiſſa Elizabetha Lázár, habuit filium 12) *Adamum*; hic, An. 1719, 1. Julii, peſte quidem obdormivit: at, ex Mariâ Mamuka de la Torre (orta ex Ill. Proſapia Italica) reliquit: a.) *Dominicum*. b.) Excell. *Antonium Kálnoki*, Equitatûs Generalem, & Inclitæ Legionis ſui nominis Tribunum. c.) *Thomam*, honore Tribuni, dum vixit, clarum. d.) *Samuelem*, Virum, dum viveret, militarem. e.) *Franc.* & f.) Ill. C. *Joſephum*.

XLVIII. *Ad pag. 455. lin. 5.*

Kunicſio nomen proprium fuit *Franciſcus*. Integer autem Libelli titulus (qui in noſtro exemplo tum deerat) eſt: DACICA SICULIA, *brevi compendio exhibita. Laureatis honoribus Perilluſtrium, Reverendorum, Nobilium, Excellentium ac Doctiſſimorum DD. AA. LL. & Philoſophiæ Neo-Magiſtrorum. Cum in Alma Regio-Princip. Acad. S. J. Claudiopoli ſupremæ Phil. Laurea condecorarentur, per R. P.* Franciſcum Kunics *è Soc. Jeſu, AA. LL. & Phil. Doct. ejusdemque Profeſſ. Emerit. nec non inclyt. Facult. Philo. p. t. Seniorem, ab Oratoria Facultate Claudiopolit. oblata, Anno MDCCXXXI. menſe Julio, die 19. Claudiopoli typis Acad. Societ. Jeſu per Simonem Thaddæum Weichenberg.* Libellus eſt rariſſimus.

XLIX.

XLIX. *Ad pag.* 456. *lin.* 8—11.

Præter hoc opus, Librum quemdam latinum P. *Joannis Raicsáni* è S. J. in lingvam hungaricam transtulit, ediditque fub titulo: *Utozó, 's a' jövevény Unitarius Vallásról befzélgetö Catholicus.* Kolosv. 1 70. 8. philyr. 15. Inclita Profapia, è qua *P. Mihálcz*, qui aliquot annis facræ expeditioni (*Miffioni*) in Transfilvania operam navavit, ortum fuum duxit, & antiquiffima, & clariffima eft. *Michaël* Baro *Mihácz*, & genitor ejus *Nicolaus*, feculo 14to fuêre Sclavoniæ & maritimarum Regionum Bani, quod *P. Timon* quoque memorat *Epit. Chronolog. ad* A. 1326. Michaël hic genuit *Benedictum*, qui *Alexium*, qui *Joannem*, qui a.) *Nicolaum*, genitorem, ex Barbara Pernyefzi, *Helenæ*, confortis Nicolai Bethlen (*vid. pag.* 373.) & b.) *Paulum*, qui *Mihálczfalvenfe* Dominium, cum aliquot Poffeffionibus ad id pertinentibus fato quodam amiferat, ex eo, quòd Cafpari Békéfio, quem Maximilianus Imp. in locum Stephani Báthori fubftituere volebat, cum Siculis nobilibus compluribus, faviffet. Bona illa Mihalczfalvenfia, in Comitatu Albenfi, non longè ab Alba Carolinâ fita, fui juris fecerat Fráncifcus Balaffa, cujus filia Elizabetha uni è Familia Gyulafiana (quæ in virili fexu An. 1755. defecit) nubens, ad eam dicti Dominii poffeffionem traduxerat. *Paulus* ille *Mihálcz* ex Contorali fua Rebeca Porkaláb, genuit *Stephanum*; hic, ex Anna Veres, femina lectiffimâ, fufcepit *Michaëlem Mihálcz* de Gelentze infignem jurisperitum, in aulâ Francifci de Bethlen educatum, qui divenditis in *Gelencze* Bonis, jure paterno habitis, in celebrem pagum Al-Torja Sedis Seculicalis Kézdi transmigravit. Ex ejus genere funt cuncti hodie DD. MIHÁLCZII in Al-Torja,

adeoque etiam *P. Stephanus Mihálcz*, de quo narrationem orsi eramus. Filius Michaëlis Mihálcz fuit, ex Anna Rétyi *Nicolaus*, fata plura sub initium hujus sæculi in turbis Rakoczianis expertus, qui genuit *Michaëlem*, virum, ut Scripta ejus apud Hæredes superantia testantur, probè eruditum. Inter Liberos Michaëlis, ab optimis characteribus nobis notus est Ill. D. ALEXIVS MIHÁLCZ *de Gelencze*, Supr. Vigiliarum Præfectus, ac antehac *Fori Mixti* Siculorum Militarium Provincialiumque Præses. Ex Incl. denique Familia Mihálcziana impræsentiarum quinque sunt Viri Ecclesiastici, quinque & Militares.

L. *Ad pag.* 456. *post lin.* 28.

STEPHANUS PONGRÁCZ è S. J, fuit AA. LL. & Phil Doctor, ejusdemque Claudiopoli Professor emeritus An. 1750, quo, eo auctore, quantum conjicere queo, prodierunt: *Gesta S. Nicetæ, Veteris Daciæ Episcopi & Apostoli.* Claudiopoli, foliis octavis, philyr. 5. *Conf. pag.* 145. *lin.* 16.

LI. *Ad pag.* 464. *post lin.* 14.

JOSEPHUS BODOKI, Collegii Ref. Claudiopolitani Professor Celeberrimus, (*Vid. pag.* 278,) duos Codices utiles lingvâ Hungaricâ donavit: 1) Jacobi Lenfant, Ecclesiæ Gallicanæ Berolinensis Pastoris, Introductionem in lectionem N. Testamenti, inscriptum: *Az Uj Testamentomi Sz. Irások olvasására való Bé-vezetés.* Edit. Claudiopoli 1775. 8. 2) Parvulorum Religionem, à Geor. Friderico Seilero, Acad. Erlang. Professore, concinnatam, ex Germanico, sub titulo: *Kisdedek Vallása.* Edit. Claudiop. 1775. 8.

LII. *Ad pag.* 471.

Vt liquidiùs origo magni Herois innotescat, quædam de Ill. FAMILIA DANIEL adnectenda

censemus. Anno 1400, ante quem jam florens exstitit Prosapia, eminuerunt: *Blasius*, *Petrus* & *Lucas Daniel*. Longo post tempore, *Sigismundus Daniel* gessit Officium Mareschalli in Aula Regis Poloniæ, Stephani Báthori, quem in bellis summa cum laude sequutus fuit. Filius Sigismundi *Petrus*, ex Conjuge sua *Anna Kornis*, genuit itidem *Petrum*, Trium Sedium Siculicalium Capitaneum. Filii Petri hujus fuêre *Franc.* & *Michaël*. Franciscus in prælio ad Coronam occubuit. Michaëli, Principatum tenente Gabriele Bethlen, Supremo Mareschallo Aulico, præter *Petrum* improlem, nati erant: *Franciscus* & *Joannes Dániel de Vargyas*. Horum

I. FRANCISCUS, Sedis Udvarhely Supremus Judex Regius, & ad Portam Ottomanicam vice non simplici Legatus extraordinarius, ex *Juditha Béldi*, Pauli Sorore, genuit *Stephanum*, Sedis Udvarhely Supr. Judicem Regium, Tabulæque Regiæ Adsessorem, & ad Imp. Leopoldum Legatum Transsilvaniæ extraordinarium. Stephanum Conjux sua *Sophia, Petri Keméņy* (Fratris Joannis Kemeny Principis, & Supr. Comitis Albensis) ex Clara Torotzkai filia, patrem fecit septem Liberorum, quorum nomina fuêre: 1) MICHAEL, qui initio seculi præsentis in *valle salsa* juxta Claudiopolim fortiter pugnando occidit, relinquens filium *Stephanum*, jam vitâ functum, Genitorem I. D. EMERICI DANIEL, I. Tabulæ Reg. Adsessoris. 2) FRANCISCUS, Tab. Regiæ dum viveret Adsessor, cujus filius *Franciscus* superest, *Georgius* verò finivit. 3) Petrus, Francisci Rákoczii hujus seculi initio Armiger, qui ex Helena Sárosi genuit *Sophiam*, Exc. quondam Comitis *Joannis Haller* Transsilvaniæ Gubernatoris Contoralem. 4) STEPHANUS Noster; qui in aula Ill.

Nico-

Nicolai Bethlen, Transſilvaniæ Cancellarii conſummatiſſimi, quo viceſimum quintum ætatis annum agens profectus fuerat, Confeſſionem Helveticam amplexus eſt. Anno 1703, bello Rákocziano Transſilvaniam inundante, ſimul cum fratre germano Petro, Coronam Vrbem, ubi fidem integram Aug. Domui Auſtriacæ ſervaret, ſe abſtraxit: at mox, dum ambo fratres, expediti ab Vrbis commendante, quid Rákocziani gererent, ſpeculantur, ab iisdem capti, adhærere Rákoczianis coacti fuêre. Quantam Stephanus habuerit exiſtimationem, vel ex eo colligas, ut totus Rakoczianorum exercitus, eum Legationis ad Valachiæ Principem Bránkovanum miſſæ caput conſtituerit; quam non ſine laude perfecit, & dono excultus à Valacho rediit. Paulo poſt, fratres Petrus & Steph. in Hungariam profecti, Petrus Franc. Rákoczii Armiger, Stephanus Comitis Simonis Forgáts Supremi Belli Ducis Adjutor Generalis (Adjutant,) creati ſunt. Mox verò, evoluto annuo ſpatio, Com. Forgáts captus eſt, atque adeo Stephanus rediit in Transſilvaniam, hìcque à Supremo tunc Armorum Duce, Comite Laurentio Pekri de Pekrovina, non modò Generalis Adjutantius, ſed & actualis Capitaneus conſtitutus. Mortuo Comite Pekrio An. 1709, è tribus ejus filiabus pupillis, POLYXENAM PEKRI, formâ æque ac virtutibus tota Dacia Clariſſimam, tori thalamique Sociam eodem anno ſibi junxit. Poſtmodùm, cum An. 1711, Pax inter Auguſtiſſ. Aulam Auſtriacam, & Rákóczianos, ad Oppidum Szathmár coaleſceret, ad amplectendam *Gratiam* Cæſaream *amneſtialem*, nomine Procerum & Nobilium in Transalpina ac Moldavia exſulantium, Stephanus miſſus eſt. Anno 1745, cum jam antea

titulo Lib. Baronis ornatus fuisset, Supremus Judex Regius Diplomaticus Sedis Udvarhely oraculo Augustissimæ denominatus. Vitâ functus, reliquit (α.) *Filium cognominem* & Successorem, Heroëm Sapientissimum; :[: cujus Filius oculissimus, STEPHANUS itidem L. B. DÁNIEL, omnium, dum vixit, junior, Domicellus è Scholâ politus ac svavissimus, absolutis circa An. 1770, summa cum laude in Collegio Ref. Claudiopolitano studiis, habitu militari indutus, quo Principi fidelem, Patriæque utilem se olim testaretur, ditionem Polonicam Augustæ MARIÆ THERESIÆ salutavit, ibique vitâ, qua multo longiore dignum censebamus optabamusque, functus est. Exegit verò, dum Musis Claudiopolitanis adhuc litaret, monumentum sibi ære perennius, versione hungaricâ, gallico ex idiomate. *Belisarii* Marmonteliani, (quem à Cl. *Petro* quoque *Zalányi* lingva eadem hungarica donatum memoravimus pag. 510, editi Claudiopoli, post mortem metaphrastæ, An. 1776. in 8vo, sub titulo; *Belisárius, mely — — Marmontel Uram által — — ki-adatott, azután pedig Magyarra fordittatott Báro Vargyasi Leg-Ifjabb Dániel István által* :]: ac (β.) *Polyxenam* (Vid. p. 512) ceteri namque Liberi, vlt, *Ludovicus*, *Ladislaus*, *Ladisl.* alter, *Susanna*, *Emericus*, *Elisab.* & *Maria*, ante Patrem, cum Magnifica Genitrice sua, naturæ debitum solverant. 5) CLARA, quam consortem thalami habuit Il. quondam *Samuel Birò* Senior de Homoród-Szent-Márton, Consiliarius Gubernialis. 6) JUDITHA, *Ladislai* Lib. B. *Bánfi* Senioris de Losontz, Comitatûs Kraszna Supr. Comitis Conjux. 7) CATHARINA, *Balthasaris Horváth*, dum vixit Senioris, de Petrityevit Contoralis.

II. JO-

II. IOANNES DÁNIEL *de Vargyas*, alter Michaëlis Mareſchalli filius, Principi Gabrieli Bethlen, ob memoriam patris, & emicantes adoleſcentis virtutes, charus, auſpiciis & ſubſidiis dicti Principis, ad exteras regiones, diſcendi & experiendi gratia profectus, & in luce Academiarum verſatus, poſtquam ſolida eruditione ornatus repatriavit, Supremum Capitaneatum Triſedenſem conſequutus eſt; & dum memoratus Princeps Catharinam Brandeburgicam ducendam intendiſſet, Joanne Legatorum non ultimo in nuptiali fœdere uſus eſt. Joannes è *Sophia Gerendi* (ex Inclita Proſapia Gerendiana, quæ Magnificas Familias, Rákóczi, Kemény, Homonnai, Apaſi, *cet*, attingebat) obtinuit: *Michaëlem Franciſcum* & *Petrum*. Horum FRANCISCUS, Sedis Udvarhely Supr. Judex Regius, *Agnetis Bánfi* maritus, ſine ſolatio liberorum deceſſit. MICHAEL autem Supr. Judex Regius Triſedis, ex *Juditha Haller* Coniuge, nactus eſt: 1) SOPHIAM, Excel. quondàm Comitis *Georgii Banfi* Transſilvaniæ Gubernatoris Conſortem primarum nuptiarum 2) JUDITHAM. 3) EVAM. 4) LAVRENTIVM, Genitorem LAURENTII L. B. DÁNIEL de Vargyas, Incl. Tabulæ Reg. Judiciariæ Adſeſſoris non pridem vitâ functi, cui Sacratiſſima Princeps, Dignitatem Liberi Baronatûs, in omnes Poſteritates (ſic adeoque duæ ſunt Lineæ, in Ill. Proſapia Daniel, Baronales) valituram, Diplomate 1751, 14 Febr. emanato, contulit, poſtquam dictus Laurentius, in Legione Vetéſiana Vexilliferi, poſtea in Legione Halleriana Centurionis officio functus, fidei ſpecimina dediſſet. 5) JOANNEM. 6) JOSEPHUM, Incl. Sedis Siculicalis Arannyas Suprem. Judicem Regium, genitorem: *a.*) ALEXII. *b.*) JO-

ANNIS. *c.*) GABRIELIS S. C. R. & Ap. Majest. antehac Capitanei. *d.*) PETRI, DANIELIORUM.

LIII. *Ad pag.* 477. *post lin.* 30.

SAMUEL HORVÁTH Med. Dr. Hungarus, Agropolitanus, post studia feliciter in patria peracta, Vltrajecti Medicinæ litans, edidit ibidem erud. *Dissertationem de diversa aëris in corpora diversa agendi ratione.* 1776.

LIV. *Ad pag.* 478. *lin.* 26, 27.

De *Dacia Husztiana* rectè quidem Cl. Bod judicavit, continere eam res quoque nonnullas, quæ antiquis monumentis stabiliri nequeant. Sed simul & nos monendum habemus, talia quoque quædam Husztium tradidisse, quæ Scriptoribus rerum gestarum coævis rectiùs fortè perspecta habuerit. Vnico exemplo res erit clarior: *Joannes Betlenius Rer. Transylv. Lib.* 2. §. 14, scribit, Principem Achatium Bartsai, jussu Principis Joannis Kemény, Görgényino (tanquam in arcem Kövár transferendum) eductum, in itinere occisum, in pagoque *Répa* per rusticos humili funere tumulatum. In hanc fermè sententiam procedit etiam *Joan. Szalárdi Hist. MS. Lib.* 8. *Cap.* 11. dum fatur, „*Midön vitetnék Kövár* „*felé* [Bartsai Akos,] *Répa nevü falunál*, *nagy vé-* „*letlen reájok ütének*, *'s a' szekereket ottan fel-vervén*, „*nóha nagy reménkedéssel reménkednének*, *hogy ha ugyan* „*meg-kellene lenni*, *szednék-el fejeket*; *de azok ö nékiek* „*dühödvén és meg-lövöldözvén*, *vagdalván*, *öket meg-* „*öltek vala*, *kiknek tetemeik a' falu lakossaitól ugyan tsák* „*ott a' falu pellengérje mellett egy vermetskében*, *el-ta-* „*karittattak vala. És ily boldogtalan ki-menetele lön a'* „*Bartsai Akos uralkodásának.*„ Hos plerisque Scriptorum sequutis, utpote Bartsaio coætaneos, crede-

dideramus nos quoque dictum Bartſaium in pago *Répa* ſepultum; ideoque Huſztium, Principem in vico *Kozma* (debebat tamen ſcribere plenius: *Kozma-telke*) humatum docentem à verò aberraſſe. At non modò ex notationibus quibusdam manu exaratis doceor Bartſaium in Kozma-telke ſepultum: verùm etiam à fide dignis Viris Eccleſiaſticis, qui ex propoſito rei cognoſcendæ è vicinia incubuerunt, moneor, tumbam Acatii juxta fimetum Parochi Valachici Kozmatelkenſis concordibus incolarum vocibus commonſtrari. Aut ergo Huſztio aliquid deferimus, aut arbitrandum putamus, aliquem Sociorum Barcſaii in pago memorato tumulatum. Scribit quoque Huſztius Acatium trucidatum fuiſſe in territorio pagi *Szokoly*; & hoc roboris nonnihil ſententiæ ejus addere videtur: ager namque pagi Kozmatelke, terrenis poſſeſſionum Szokoly, Tants & Bányitza collimitatur. Et ſanè Bartſaius Görgényino in arcem Kövár rectà ad Szokoly duci debuit; niſi ideo ad ſubalpina, ubi vici Valachici Alſo-Répa (ſeu Répás) & Felſö-Répa jacent, deflexum fuiſſet, quò audentiùs Bartsaius perimi poſſet. Ceterùm, adduximus hæc, ut alii, quibus propriùs degere contigit, ad rem curatiſſimè inveſtigandam excitarentur.

LV. *Ad pag. 485. lin. 24.*

Inter aliorum Opera, quæ Köleſerius recudi fecit, eſt *Tibullus*, ſub titulo: Tibullus Corvinianus. *Seu* Albi Tibulli, Triumviri Poëtices, quæ ſuperſunt, e Codice Manuſcripto Matthiæ Corvini Regis Hungariæ, recenſuit Samuel Köleſerius à Keres-eer. Claudiopoli, Impreſſit Sam. Pap. Telegdi An. 1727.

LVI. *Ad pag.* 488. *lin.* 14.

Opus JOANNIS Com. LÁZÁR: *Verſus Mnemonici ad ductum Auſonii Popmæ Friſii.* Cibinii 1769. 8.

LVII. *Ad p.* 490. *poſt lin.* 10.

LADISLAUS MÓ'SA *de Sáros Berkeſz*, filius itidem Ladislai, Jurati Notarii circa An. 1697, & poſtea Vice-Capitanei Diſtrictus Kövár, quem è Chriſtina Viski An. 1710, 9 Dec. natum, reliquerat poſthumum; litteris probè excultus, primam juventam in Cancellaria Guberniali Transſilvanica transegit, ubi occaſione Diſtinctionis limitaneæ Transſilvaniam inter & Valachiam antea Auſtriacam, ad latus Commiſſariorum ex parte Principatûs Transſilvaniæ ad eam delegatorum pro tractando Protocollo denominatus, *Diarium* ſuper rebus inibi geſtis ſecuturæ ætati inſigni labore confecit, Archivo Guberniali repoſitum. In comitatu deinde Szólnok Interiore (cujus metropoli, Oppido nempe Dees, jure materno ſedem habitationis fixerat,) ſpatio 25 circiter annorum, *Notarii* & *Supremi Judicis Nobilium*, Juxtaque in Generalibus Principatus Comitiis ſæpius *Comitatenſis Deputati*, Muniis eximiè obitis, optimè de Provincia Szólnokenſi meruit, cujus Archivum in ſeram poſteritatem Noſtrum commendabit. Commendabunt binorum Tomi Manuſcriptorum; quorum *altero Civilem* noſtri ævi Hiſtoriam Transſilvanicam ex Actis Publicis, *Eccleſiaſticam altero*, ſimilibus è fontibus, multâ induſtriâ, ut erat diligentiæ indefeſſæ, elaboraſſe conſtat. Concinnavit etiam *Projectum* quoddam *de Contributione*, quo ſe verſatum in publicis Patriæ rebus teſtatum reddidit. Typis inſuper excudendum dedit: *Leſſum Funebrem in obitum Gabrie-*

lis

lis Atzél de Szathmár, Med. Dris, Cognati sui. Claudiopoli 1763. 4. Die 10 Nov. 1775. Cœlo terram Noster commutavit, relictis *Filiis*, cognomine *I. D.* LADISLAO MÓ'SA *de S. Berkesz*, SS. CC. RR. & AApp. Majest. in Inclita Secunda Legione Siculo-Limitanea Pedestris Ordinis Centurione, cujus eruditæ Collectiones Litterariæ sæpe nobis pro fuêre, & D. JOSEPHO MÓ'SA; nec non *Filiabus* Nobilissimorum Virorum Conjugibus.

LVIII. *Ad pag.* 498. *post lin.* 34.

SAMUEL SZEGEDI Med. Dr. patriâ Claudiopolitanus, eadem ex Vrbe, ubi studiis diligentem operam dederat, Traiectum Rheni salutavit, publicique juris fecit: *Dissertationem sistentem Physiologiam & Pathologiam Muci.* Trajecti ad Rhenum 1772. 4. Jam Incliti Comitatûs Tordensis Physicum Ordinarium agit.

LIX. *Ad pag.* 499.

Com. *Ad. Székely*, hungaricum etiam fecit è germanico Librum de Cura Jumentorum, quem inscripsit: *A' Marhák körül valo Austriai rend-tartás.* Edit. Cibinii 1763. 4. plag. 10.

LX. *Ad pag.* 503. *lin.* 8.

In Sepulcreto Nagy-Enyedensi, ubi Szigetius (cum Gálfiana 1732, & Enyediana 1737, defunctis Conjugibus) jacet, in lapide sepulcrali legitur, litteris majusculis: *Exuvias Eximii Viri Clarissimi* ac *Reverendiss.* Dñi *Stephani Gyula Szigeti*, Theol. in *Ill. Collegio N. Enyediensi per integros XXIV. Annos Professoris immortaliter meriti. Dein verò Ecclesiarum* in *Transylvania Reformatarum Superattendentis Vigilantiss.*

at *graviora passi, hic collocarunt Gener & Liberi Mæstissimi*, *Anno* 1740, 17 Julii. *Obiit Anno Christi MDCCXL.* Ima *Jul. ætatis suæ LXII.*

LXI. *Ad pag.* 504. *lin.* 10.

Utroque pollice laudandum etiam est institutum D. Com. JOSEPHI TELEKI, dum *Museum Animalium*, nunquam antehac in Transsilvania visum, quod Mammalibus, Avibus, Amphibiis & Piscibus constat, instituerit, locaveritque, Cibinio translatum, in Libera Regiaque Civitate Agropoli (*Maros-Vásárhely*) ad compitum platearum de *S. Georgio* & *S. Rege* Stephano nuncupatarum, propriis in ædibus, *Teleki Ház* vulgò nominatis; ubi & *Bibliotheca selecta* Ill. D. Comitis adservatur, unà cum *Libraria Supellectili*, ad cognitionem Rerum Hungaricarum & Transsilvanicarum ferè incomparabili, Cl. D. DANIELIS CORNIDES (de Quo vid. *P. Horányi Memoria Hungaror.* Tom. I. pag. 417, 418,) ab amplissima eruditione orbi litterato non ignoti.

LXII. *Ad pag.* 504. *lin.* 26.

Bibliotheca Ill. Dom. SAMUELIS TELEKI', jam Consiliarii Gubernialis Actualis Intimi, qualem nullus unquam Vir privatus in Transsilvania habuit, quamque accessiones quotidianæ, tanto Comite dignæ, augent; in celebri Possessione Telekiana, *Sáromberke* nuncupata, quæ in Valle Marusii, supra Agropolim, jacet, Comitatuique Tordensi adscripta est, surrexit.

LXIII. *Ad pag.* 505. *lin.* 31.

Stephani Töke etiam est: *Consideratio Magnitudinis Mundi Adspectabilis Physico-Astronomica.* N. Enyed. 1766. 8.

LXIV.

LXIV. *Ad pag.* 506.

MICHAEL TSOMÓS Siculus *de Albis*, Professor Celebb. Collegii Claudiop. (*vid. p.* 278,) emensis Claudiopoli studiorum cursibus, Lugduni Bat. & Francofurti ad Viadr. altioribus incubuit, Lugd. Batavorum agens scripsit *Dissertationem de Jure Postliminii*, quæ edita est Claudiopoli 1757. Edidit ibidem etiam *Orationem Inauguralem*, *de Ortu*, *Progressu*, *Fatisque Jurisprudentiæ Transsilvanico-Hungaricæ.* 1758. Scripsit plures quoque *Dissertationes Juridicas*, ab Auditoribus suis publicè defensas Claudiopoli. *Historiam* denique *Anonymi Belæ Regis Notarii*, Civitate Hungarica donatam, prelo subjiciendam paravit.

LXV. *Ad pag.* 508.

Poëtica Opera patrio sermone exarata Reverendiss. *Georgii Verestói*, quorum *p.* 178. meminimus, prodierunt Claudiopoli 1772 in 8vo, inscripta: *Temetési és Lakadalmi Alkalmatosságokra irt Magyar Versek.* Dissertatio autem in Exod. 3: 1—5, *de Palma ardente* prod. Franequeræ 1725. 4.

Filius itidem Cl. GEORGIUS VERESTÓI, Pastor Ecclesiæ Claudiopolitanæ, quem p. 278. commemoravi, in Academia Franequerana agens, edidit celebrem *Dissertationem Theologico-Philologicam*, *de duobus Philosophorum Ægyptiorum Mosi olim resistentium Ordinibus*, *quorum priores* JANNHS, *posteriores autem* JAMBPHS *nominabantur.* Franequeræ 1764. 4.

Filius pariter Georgii, Cl. SAM. VERESTÓI M. D. edidit: *Specimen Annotationum Helmintologicarum*, *quæ Naturalem spectant Historiam Lumbricorum.* Franequeræ 1772. 4.

LXVI.

LXVI. *Ad pag. 516. lin. 25, 26.*

Illuſtriſſimæ quoque Heroinæ, SUSANNA & MARIA VESSELÉNYIÆ, laudem maternam, & Eruditarum laudem propediem adipiſcentur: *Maria* enim, Adamo-Telekiana, *Artem ſemper gaudendi*, ab Hiſpano *Saraſſa* latinè ſcriptam & foliis quartis impreſſam, poſtea autem a *D. Windheimio*, Profeſſore Theologiæ Erlangenſi contractam, & in 8vo germanicè editam; *Suſanna* verò, Conjux B. Georgii Bánfi Protribuni, *Veritatem Religionis Chriſtianæ ex Converſione Pauli Apoſtoli*, ab Anglo erud. *Lithleton* concinnatam, & poſt lingvâ germanicâ donatam; idiomate hungarico typis exſcribendas aptarunt.

LXVII. *Ad pag. 518. lin. 12.*

JOAN. ALBRICHIUS inſignis fuit Collector *Manuſcriptorum hiſtoricorum*, exſtatque Volumen ejus in folio, quo continentur: I.) *Annales*, quibus ceruſſâ ſeu plumbo ſcriptorio aliena manus ſuperſcripſit: *Fuchſii Chron.* Initium capiunt Annales iſti An. 990; pergunt usque 1585. incluſivè. In fine hujus anni, hanc adſcripſit Albrichius notam: „NB. „ Hæc hactenus ignoto auctore circumvolitant. Eſſe „ verò Chron. hoc collectum à diverſis auctoribus; „ in primis à D. *Simone Maſſa*, Paſt. Cor. [*Coro-* „ *nenſi*,] & poſt eum à D. *Marco Fuchſio*, in Paſto- „ ratu Cor. prioris Succeſſore, firmiter perſvaſus „ ſum: uti id etiam ex ſequ. Manuſcripto proprio „ hujus auctoris [*Fuchſii*,] quod adhuc hodie pe- „ nes Familiam ejus conſervatur, videre licet, & „ ſub titulo ſeq. conſcriptum eſt: *Notatio Hiſtorica.* Jam ergo ſequitur *Fuchſii Notatio Hiſtorica* in Volumine Albrichii, qui in fine An. 1590, hanc iterum adjecit notam: „ NB. Hic rurſus notandum

occur-

„ occurrit, omnia Manuſcripta, quæ ad manus „ meas pervenerunt, quorum exemplaria numero 6. „ fuerunt, hactenus, paucis exceptis, in omnibus „ concordant. A quo verò tempore Sim. Maſſa „ in Paſtorat. Cor. devenit, ſcil. ab An. 1591, „ uſque dum moreretur An. 1605, variationem ali„ quam pati. „ Ab An. 1591, Albrichius, quæ ex alio Manuſcripto, quod Maſſæ tribuit, deprompſit, ſuis locis inſeruit Fuchſianæ Notationi, utrisque, *M.* & *F.* litteris in margine, diſtinctis. Maſſana plerumque uberiora & ſpecialiora ſunt Fuchſianis, ac ab auctore, qui rebus geſtis interfuit, profecta videntur. An. 1598, ad verba quædam Manuſcripti, quod Maſſæ tribuerat, notam adſcripſit Albrichius: „ ex quo elucet, non eſſe Maſſam hujus „ Manuſcripti auctorem. „ Pergit tamen litt. M. ponere in margine. Tandem verò; quæ Fuchſio addit, ex alio Manuſcripto deprompta vocat. Poſt An. 1605, quo mortuus eſt Maſſa, ſola Fuchſiana habet. *Conſ. p.* 428, 429.

FUCHSIUS interim *Notationem* ſuam *Hiſtoricam*, perduxit ab An. 1586, ad 1619, quo, die 28 Jan. æt. ſuæ An. 62, mortuus eſt: conſtat. 14 circiter philyris. Continuationem ejus adornarunt Viri Doctiſſimi, CHRISTIANUS LUPINUS & JOAN. OLTARDUS Paſtores Cibinienſes.

II.) In Volumine Albrichiano ſcribitur:

„ Q. D. B. V.

„ COPIA MANUSCRIPTORUM, ex aucto„ rum autographo, opera *Joh. Albrichii*, M. D. „ ac Phyſici Ordinar. in lucem publicam poſterita„ ti productorum. An. 1726. „

Sequunturque poſtea:

1. Liber

1. *Liber Annalium raptim scriptus per MICH. WEISS Mediensem, Senator. Reipub. Cor. ab A. 1569-1612.* Hujus, sub titulo Diarii *p.* 528. meminimus. Fuit verò Michaël Judex Coronensis, qui ad Marienburgum in Barcia ab exercitu Gabrielis Báthori victus ac interfectus est; id quod suo loco fusiùs narrabimus.

2. *Anonymi Continuatio*, usque ad An. 1614.

3. ALBERTI HVTTERI *Oratio.* Vid. *P. Horányi* Tom. I. p. 192.

4. *Litteræ* Hungar. inter Andr. Géczi, Senat. & Popul. Coron. atque Nobil. Coronæ existentes factæ.

5. *Chronicon* incerti auctoris, ex *Andreæ Hegyes* Manuscript. descript. ab An. 1038 — An. 1601. Parvi momenti.

6. *Historiæ* s. *Annales* ab An. 1520 — 1570, auctore HIERONYMO OSTERMAYER, Orgonista Coron. Vsque ad An. 1561, ex eodem Manuscripto *Andr. Hegyes* descript.

7. ANDREÆ HEGYES [Hedgyes aliis] Senatoris Coron. *Annales*, seu potius Diarium, ab An. 1603 — 1617. Autographum, idque lacerum, prora puppique carens, est in manibus Clar. *Pauli Roth* (*pag.* 521.)

8. MICHAELIS SEYBRIGER, aurifabri Coron. Anmerkungen. ab An. 1599 — 1611.

9. *Chron.* s. *Historia* Dom. BENKNERI, ab A. 1600. ad 1618.

10. *Fragmenta*, ab An. 1648 — 1660. Horum pars ex DANIELIS NEKESCH s. *Schuleri* Diario, quod itidem Cl. Paul. Roth possidet, deprompta est.

11. A. M. i. e. ASSARELÆ MEDERI *Fragmenta.* Vid. p. 432. His Fragmentis, serie per la-

cunas

cunas interruptâ, enarrantur res, An. 1688, à d. 8 Mart. usque d. 21 Apr. 1689, Coronæ ſatis turbulenter actæ; cum fatali incendio, Coronam d. 21 Ap. devaſtante; lingvâ Germanicâ.

12. *Litteræ publicæ* d. An. 1689, in cippo turris repertæ. Narrant res triſtes, illo tempore Coronæ geſtas, & rebellium civium ſupplicia.

13. Des Grafen Tököli Einfall in Burzenland, deſſen Schlacht bey Zerneſt und Tohan, und Abmarſch aus Siebenbürgen. An. 1690, d. 13 Aug. bis An. 1691, d. 13 Maji.

14. MARTINI ZIGLERI *Collectanea Hiſtorica*. Vid. de Martino *p.* 428. Dictus fuit aliàs *Mart. Piſtorius*, quòd Patre piſtore propè Caſſoviam in Hungaria genitus fuerit.

15. Anno Mundi 6900. Anno Chriſti 1392. Sind die Bulgaren hier an dieſen Ort, i. e. bey Cronſtadt kommen. In calce hujus Hiſtor. de Valachis Coron. Subſcript. eſt: A. Adami 7140.

Horum meminiſſe non piguit, ut futuris Scriptoribus Rer. Transſilvanicarum comparanda manifeſtaremus.

LXVIII. *Ad pag.* 519. *poſt lin.* 19.

DANIEL FILTSCH, Paſtor Cibinienſis (*pag.* 310.) Celeberrimus, Eruditiſſimusque; & digniſſimus, in quem, poſt obitum Reverendiſſ. JER. HANERI, Eccleſiarum in Transſilvania Auguſtanæ Confeſſioni addictarum Superintendentis, pro Succeſſore candidatum, ſuffragia convenerint. Auctor eſt Operis Poëtici, quod inſcribitur: Sinngedichte auf JOSEPH den Zweyten, Römiſchen Kaiſer, aus deſſen Reiſe in Siebenbürgen, von D. F. aus Herrmanſtadt 1773. 8. Inſignis Poëta acutè, quæ vo-

luit, expressit. Sic, ex. gr. è festivis Cæsaris verbis, non *tres* (tres namque sunt in Transsilvania *Nationes Receptæ*, puta: Hungarorum, Siculorum & Saxonum; reliquæ *Toleratæ* dicuntur & sunt,) sed *duas* tantùm, *bonam* videlicet ac *malam*, Nationes pronunciantis, pulcrè cecinit:

> Giebt es nur (Cæsar sprichts) zwoo Nationen,
> Die eine bös, die andre gut.
> So seyd: ihr vielen die hier wohnen,
> Nur eine ' ' ' aber gut.

Nunc Noster agit Viennæ, à vacante Sede Superintendentiali exspectatus.

LXIX. *Ad pag.* 519. *lin.* 27, 28.

JEREMIÆ HANERI, hoc (1777.) anno, dieque 9na Mart. vitâ functi, *Adversaria de Scriptoribus Rer. Hungaricar. & Trans. Scriptisque eorundem Antiquioribus*, prodierunt Viennæ apud D. Joannem Thom. Nobilem de Trattnern, 1774. 8. philyr. $19\frac{1}{2}$.

LXX. *Ad pag.* 521, 522.

Scharsii Opera omnia sunt Manuscripta.

LXXI. *Ad pag.* 527.

Opera *Teutschii*, præter Arithmeticam, inedita sunt.

INDEX.

INDEX.

A.

Aagh Stephanus. pag. 529
Aaron Petr. Paul. . 440
Aba Rex Hung. . 365
Abats Joannes. 474, 572
Academiæ Ref. . . 304
Academici Ref. . . 195
Academiæ Luther. . 317
Adami Mich. . . 423
Adami Steph. . . 423
Administratio 5plex Transsilvaniæ. . 1
Administratio Cameralis. 61
Administ. Ecclesiastica.. 121
Administ. Judiciaria. 50
Administratio Politica. 2
Advocati Guberniales. 27
Agnethler Mich. . 424
Agnethler Mich. . 517
Agropolis, 48, 49. 278
Ajtai Abod Mich. 459, 591
Alba-Julia. . . . 18
Albelius Simon. . 424
Albense Capitulum. 161
Albenses Episcopi. 149
Albrichius Joan. pag. . 424
Albrichius Joan. 518, 620
Albrichius Martin. . 424
Alesius Dionysius. 130, 131
Almási Andr. . . 361
Almási Joannes. . 458
Almási Mich. . . 529
Alvintzi Petr. . . 361
Alstedius Joan. Henr. 253
Anabaptistæ. . . 243
Andreas Steph. . . 425
Antitrinitarii. . . 122
Apafi Mich. I. . . 362
Apafi II. Mich. . . 599
Apafiana Famil. . 369
Apátzai Joan. . . 362
Aranka Georg. . . 509
Areapolitanum Collegium. . . . 293
Arenda Decimar. . 66
Árkosi Benedictus. 437
Armor. Præfectura. 118
Articuli Diætales. . 6, 7
Artz Joannes. . . 518
Aszalai Matth. . . 363

Auner Steph. . . 518
Auri Lotura. . 69, 76
Auri Campsoratus. 69, 76
B.
Bádo Joan. . . . 363
Bakoss Joan. . . 425
Balásfalva. . 235. 320
Balsarati Jo. Vitus. 336
Bálintit Georg. . . 58
Bándi Andr. . . . 40
Bándi Mich. . . 459
Bándi Samuel. . . 363
Bánffi Dionysius. . 249
Bánffi Georg. . . 23
Bánffi Wolffg. . . 58
Bánffi Wolffg. . . 270
Bánffi-Húnyad. . . 4
Baritz Joan. . . . 473
Bárótzi Alexand. . 460
Bartsai Acatius Princ. 614
Basa Steph. . . . 290
Basch Simon. . . 425
Basilius Leonh. . . 349
Basilius Steph. . . 353
Bátai Georg. . . 363
Báthori Gabr. . . 362
Báthori Steph. . . 331
Batzoni Matthæus. . 460
Bausner Barthol. . 425
Bausner Sebast. . . 349
Belényesi Franc. . 384
Bellicæ Expeditiones. 80
Benkner Paul. . . 518
Benkö Mich. . . 190
Benkö Mich. . . 290
Benkö Martin. . . 461
Besodnerus Petr. . 425
Bethlen Adam. . . 377
Bethlen Alexand. . . . 270, 377
Bethlen Catharina. 510
Bethlen David. . . 377
Bethlen Dominicus. 368
Bethlen Gabr. . . 364
Bethlen Gabr. . . 378
Bethlen Gregor. . 89
Bethlen Gregor. . 374
Bethlen Gregor. . 377
Bethlen Georg. . . 377
Bethlen Ladisl. . . 377
Bethlen Ludovic. . 273
Bethlen Nicol. . . 380
Bethlen Nic. 61, 378, 538
Bethlen Paulus. 55, 375
Bethlen Sam. . . 368
Bethlen Wolffg. . 374
Bethlen Wolffg. . 376
Bethlen Familia. . 365
Betlen Joannes. 379, 600
Bethlen Joan. . . 378
Binder Mich. . . 317
Bisterfeld Jo. Henr. 215, 602
Blandrata Georg. . 130
Bod Petrus. . 330, 461
Bodoki Jos. 278, 457, 609
Bodoki Steph. . 464
Bodza. 30

Bogáti Nicol. . . 356
Bogáti Nicol. . . 354
Bojti Caſpar. . . 384
Bomel Thomas. . 349
Bona Coronæ.. . . 67
Bona Fiſcalia. . . 66
Borosnyai Joan. 177, 464
Borosnyai Sigism. . 464
Bornemiſza Jo. Joſ. 15
Borſós Thomas. . 385
Braun Max. Ulyſ. . 94
Brenner Martin. . . 350
Bruz Ladisl. . . . 460
Bruckenthal Sam. . 25
Buccow Ad. Nic. 25, 95
Buzinkai Mich. . . 385

C.

Calendarium. 239, 247
Cameralis Adminiſtratio 61
Cancellaria Aulica. 11
Cancel. Provincialis. 26
Cancelliſtæ Gubern. 27
Canonici. . . . 161
Capitula Luther. . 205
Caratto Emman. . 554
Caſſa Provincialis. . 31
Caſſa Bellica. . . 119
Catholici. . 121. 162
Catecheſis Palatina. . 170
Cibinium. . . 3. 17
Cibinienſe Gymnaſium. 307
Civitates. . . . 48
Claudiopolis. 245, 270, ... 318
Cloſius Martin. . . 40
Cloſius Steph. . . 518
Coconari Horat. . 114
Collegia Reform. . 250
Colleg. Vnitar. . . 318
Colbius Lucas. . . 428
Comitatus Transſilv. 32
Comitia. 2
Commiſſio Commercialis 30
Commiſſ. Cenſuræ Librorum. . . . 30
Com. Contributionalis. 29
Commiſſ. Militaris Mixta. . . . 28
Commiſſ. Sanitatis. 30
Commiſſ. Catholica. 533
Commenius Jo. Amos. 280
Commendatura Præſidior. . . . 119
Commiſſariatus Bellicus 118
Commiſſariatus Provincialis. . . . 31
Coronenſe Gymnaſ. 310
Csanádi Demetr. . 355
Csató Alexius. . . 440
Csáſzmai Steph. . 355
Cserei Alexius. . . 440
Cserei Familia. . . 441

Cserei Mich. . . 466
Cserei Wolff. . . 445
Csernovics Franc. . 446
Csernátoni Petr. . 179
Csernátoni Joan. . 572
Cseréni Mich. . . 337
Csomós Joan. . . 470
Cusani Marchio. . 93
Czak David. . . 425
Czernin Theobald. 94
Czvittinger David. 330

D.

Dacia Petrus de. . 335
Dálnoki Mich. . . 437
Dániel Familia. 471, 609
Dániel Emericus. . 376
Dániel Stephanus. . 470
Daniel Polyxena. . 512
Dantzkai Joseph. . 269
Daróczi Georg. . 446
Davidis Franc. 128, 131, 354
Deák Joan. . . . 464
Deáki Jos. . 177, 472
Deáki Paul. . . . 473
Decani Luther. . . 205
Decius Joan. . . 337
Decimæ in Fundo Regio. 69
Deidrich Georg. . 350
Delegatum Militare Judicium. . . 118
Demeter Martin. . 446
Dengelegi Petr. . 385
Deputati. . . . 16
Deputatio. . . . 18
Dersi Stephan. . . 529
Dees. 302
Dés Akna. . . . 63
Dési Georgius. . . 473
Dési Martin. . . 408
Dési Sigismund. . 298
Détzi Joan. . . . 337
Dévai Matthias. . 338
Diæta. 2
Diætales Articuli. . 6, 7
Distrіctus Commissariales. . . . 31
Dobai Steph. . . 473
Domidocti. . . . 195
Dominale Forum. . 59
Draudt Georg. 315, 429

E.

Ecclesiasticus Status. 121
Enyedense Collegium. . . . 251
Enyedi Georg. . 355
Enyedi Ioannes. . 388
Enyedi Samuel. . 388
Enyedi Samuel. . 473
Eperjesi Sigism. . 593
Episcopi Transsilvanienses. . 140, 149
Erbeville Commendans Generalis. . 93
Erdövidéke. . . 189

Eru-

Eruditi Transsilvaniæ. 329
Eſzeki Steph. . . 389
Evangelica Religio. 198
Exactoratus Prov. . 29
Expeditiones Bellicæ. 80

F.

Fagaras. 235
Fagaraſienſes Epiſcopi. 585
Fagaraſi Franc. . 389
Fagaraſi Joſephus. 474
Farkas Steph. . . 338
Faſching Franc. . 447
Fejérvári Ládisl. . 516
Felmer Martin. . 519
Felvintzi Georg. . 475
Ferentzi Tobias. . 447
Filialia Salis emporia. 64
Filialis Sedria. . . 35
Filtſch Daniel. 310, 623
Filſtich Joan. . . 519
Fiſcalia Bona. . . 66
Fogaraſchinus Thom. 425
Forro Georg. . . 356
Forro Paul. . . 389
Forum Dominale. . 59
Forum Mixtum. . 118
Forum Productionale. 58
Forum Superreviſorium. 118
Franck Valent. . . 426
Franciſci Joan. . . 426
Fridváldſzky Joan. 448
Fronius Marcus. . 428
Fronius Matthias . 350
Fuchſius Joan. . . 603
Fuchſius Marcus. 428, 620

G.

Gál Thomas. . . 448
Gelei Steph. . . 390
Generalis Sedria. . 36
Generalis Regni. . 88
Generalatus Tranſ. 118
Geréb Alexius. . . 40
Gidofalvi Joan. . . 475
Girás Szék. . . . 38
Græci Ritûs Religio. 229
Greiſſing Valent. . 429
Gubernium Regium. 15
Gubernatores Trans. 23
Gundhardus Steph. 528
Guneſch Andr. . . 520
Gyeröfi. 394
Gyöngösi Joan. . 475
Gymnaſia Refor. . 250
Gymnaſia Luther. . 307
Gyimes. 30
Gyúlafi Ladisl. . . 15
Gyulafi Euſtachius. 339
Gyulai Joſeph. . . 270
Gyulai Paulus. . . 339
Gyulai Sam. . . 557
Gyulai Steph. . . 339

H.

Hadik Andreas. 25, 95
Haller Joan. . . . 24

Haller Joan. . . . 356
Haller Gabriel. . . 390
Halmágyi Steph. . 538
Haner Georg. . . 429
Haner Jerem. . . 519
Harſányi Jacobus. 392
Házi Joannes. . . 392
Heblerus Mathias. . 350
Hegyes Andr. 528, 622
Hegyeſi Steph. . . 393
Heisler Sigebertus. . 93
Heltmannus Andr. . 520
Heltai Caſpar. 340, 594
Helvetica Confeſſio. 169
Helv. Conf. Addicti.
122, 127, 169-198
Helv. Conf. Superintendentes. . . 172
Helv. Conf. Collegia. 250
Herepei Steph. . . 570
Herrmannus Leonhardus. . . . 350
Hermannus David. . 430
Hermányi Joſ. . . 476
Honterus Joan. 125, 351, ... 595
Horvát Familia. . . 530
Horvath Mich. . . 352
Horvát Franc. . . 529
Horányi Alexius. 331, 525
Höll Maximilian. . 449
Hunyadi Martin. . 393
Hunyadi Demetr. . 356
Huſzár Mich. . . 575
Huſzti Andr. . . 477
Huſzti Georg. . . 478
Huſzti Petrus. . . 341
Hutterus Albert. . 622
Hutterus Georg. . 431
I.
Illia Andr. . . . 449
Ilyés Andreas. . . 358
Ilosvai Benedictus. 341
Impenſio Judicii. . 60
Imre Samuel. 555, 576
Inſurrectiones. . . 80
Intze Michaël. 277, 461
Intze Stephan. . . 277
Intze Steph. . . 488
Intze Samuel. . . 575
Intze David. . . 575
Intzédi Familia . . 480
Intzédi Joſeph. . . 479
Iſpány Széki. . . . 35
J.
Jacobinus Joan. . . 341
Jánoſi Nicolaus. . 449
Járai Samuel. . . 437
Jástfalvi Georg. . 478
Jáſzberényi Paul. . 393
Jordan Thomas. . 333
Judaica Religio. . 241
Judaizans. . . . 242
Judiciaria Adminiſtratio. 50
Judicium Montaniſticum. 69

K.

K.
Kabós. 394
Kálmántsehi Martin. 127, 341
Kálnoki Familia. 450, 605
Kálnoki Sam. 14, 15, 449
Kamaráſi Georg. . 481
Kaprontzai Adam. . 329
Kapuſi Samuel. 284, 482
Karafa Anton. . . 93
Károlyi Petrus. . . 342
Károlyi Sebáſtian. . 342
Kaſſai Sigism. . . 342
Kelemen Didacus. . 454
Kelpius Martinus. . 520
Kemény Familia. . 393
Kemény Joan. . . 393
Kemény Joan. . . 482
Kemény Ladisl. . 24
Kemény Simon. . 273
Kendeffi Alexius. 270, 482
Keresd. 384
Kereſztes Matthæus. 576
Kereſzturi Paul. . . 398
Kertzius Paul. . . 352
Keſerüi D. Joan. . 399
Kiküllö Joannes de. 335
Kis Gregor. . . . 300
Kis Michaël. . . 554
Kolos. 63
Kolosvári Paul. . . 530
Kolosvári Valent. . 342
Kolumbán. Joan. . 483
Kornis Sigism. . 15, 23
Kosd. 209
Kovácsóczi Wolffg. 343
Kováſznai Alexan. 290, ... 482
Kováſznai Steph. . 575
Kováts Franc. . . 455
Kováts Joſeph. 266, 484
Kováts Thomas. . 455
Köleséri Sam. 432, 484
Köpetzi Sam. . . 486
Körmöndi Georg. . 297
Köröſi Georg. . . 266
Köröspataki Joan. . 399
Kraus Georg. . . 431
Krichpaumb. Ge.Frid. 94
Kun Steph. . . . 399
Kunits Andr. . . 455
Kurtzböck Joſeph. 329
Kyr Paulus. . . . 352
Kysd. 209
L.
Ladiver Elias . . 431
Kakatos Steph. . . 455
Laskai Petrus. . . 343
Lázár Joan. . . 486
Leges Transſilvaniæ. 55
Leopoldinum Diploma. 382
Leſtyan Moſes. . 456
Letenyei Paul. . . 295
Limitanea Militia. . 101
Liſznyai Franc. . . 488
Liſznyai Paulus. . 400

Litteraria res. . . 244
Lobkovitz G. Chrift. 94
Lorándfi Sufanna. 422
Ludovicus Badenfis. 93
Lutherani, 122, 198, 307

M.

Magiftratus Saxonum. 47
Málnáfi Ladisl. . . 489
Marchalis Sedria. . 38
Maros-Váfárhely. 51, 278
Martonfalvi Geor. . 401
Matthiæ Georg. . . 428
Mátyus Steph. . . 489
Media. 18
Mederus Petrus. . 431
Mederus Afarela, . 432
Mederus Afchnath. 432
Medjefi Paul. . . 401
Melotai Steph. . . 401
Melius Petr. . . . 128
Mezei Hadak Gener. 88
Mihálcz Familia. . 608
Miháltz Steph. . . 456
Miko Francifcus. . 402
Mikola Ladisl. . . 456
Mikola Familia. . 393
Miles Matthias. . 433
Militaris ftatus. 77, 118
Militia Campeftris. 95
Militia Limitanea. 101
Militia Siculica. . 101
Militia Valachica. . 112
Milkovienfis Epifcopatus. 140
MirabilibusNicol. de 335
Mirifzló. . . . 64
Mixtum Forum. . . 557
Mogyorofi Alexius. 404
Mólnar Adamus. . 520
Mólnár Albertus. . 344
Molnar Gregorius. 347
Monetaria. . . 69, 75
Montaniftica. . . 69
Mófa Ladislaus. . 616
Müller Jac. Aurelius. 310

N.

Nadányi Joan. . . 405
Nádudvari Benj. . 490
Nádudvari Petr. . 490
Nagy Georg. . . 530
Nagyári Jofeph. . . 405
Nagy-Sink. . . . 18
Nekefch Daniel. . 622
Nemes Adam. 39, 58, 491
Nemes Joannes. . 31
Németi Mich. . . 406
Németi Sam. . . 406
Non-Vniti. . 240, 587

O.

O Donel Carol. 25, 95
Octavales Termini. 51
Ojtóz Paffus. . . 30
Officium Montanum. 69
Off. Monetarium. . 69
Offic. Architectonicum. 119
Off. Armamentar. . 119

Offic. Annonarium. 119
Officium Silvanum. 69
Olahus Nicol. . . 333
Oltardus Andr. . . 433
Oppida. . . . 32. 49
Orientalis Græci Ritus Religio. . . 229
Oroſzhegyi Mich. . 358
Orphanotrophium. 564
Oſtermayer Hieronym. 622

P.

Pagi. 49
Pancratius Mich. . 433
Pápai Franc. . . 492
Pápai Emericus. . 264
Pápai Emericus. , 406
Parajd. 63
Partialis Sedria. . . 36
Particularis Sedria. 36
Pasko Chriſtoph. . 406
Patai Joan. . . . 407
Pataki Steph. . . 407
Pataki Sam. . 278. 326
Pataki Daniel. . . 573
Pécſi Simón. . . 408
Pelſötzi Joan. . . 496
Peringer Andr. . 455
Pernyeſzi Sigism. . 407
Peſti Gabriel. . . 333
Peſti Caſpar. . . . 596
Péterffi Ladisl. . 574
Petrityevit. . . . 529
Petröczi C. Szid. . 422
Piritske. 30
Piſcator Ludov. . 353
Politico-Cameralia. . 63
Poloni. 582
Popæ. 238
Portus Maruſii. . 63
Portus Váradja. . 63
Póſaházi Joan. 282, 408
Poſtæ Præfectoratus. 119
Prætoriana Turma. 117
Preiss Franc. . . 95
Preidt Georg. . . 315
Proceſſus Tridualis. 60
Proc. Impenſarius. . 60
Productionale Forum. 58

Q.

Quártélyos Katonaság. 95

R.

Rabutin Joan. Ludov. 93
Rádai Eſthera. . . 513
Radna. 30. 69. 77. 115
Radnenſis Diſtrictus. 115
Radák Steph. . . . 270
Radecius Valentinus. . . 224, 319, 437
Rákóczi Georg. I. 408
Receptæ Religiones. 121
Recurſus ad Thronum Suæ Majeſtatis. 21
Reformata Religio. 122, 250
Régeni Mich. 408. 438
Regales Litteræ. . 3

Plenipotentiarius. . 4
Regni Generalis. . 88
Regulamentum Militare. . . 96. 101
Reichersdorff Georg. 335
Reipchius Daniel. . 352
Reiſzner Georg. . 521
Religiones Receptæ. 121
Religiones Toleratæ. 229
Religioſi Ordines. . 167
Romano-Catholici. 121, 136
R. Catholicor. Epiſcopi. 149
Roth Paulus. 315, 521
Roth Joſephus. . . 558
Rubra turris. . . 31

S.

Sabbatharius. . . 242
Sachs Joan. de Harteneck. . . . 604
Sajo. 493
Salis Perceptoratus. 63
Samuel Rex Hung. 365
Sándor Andr. . . 347
Sárdi Sam. . . . 328
Sarola. 365
Sárpataki Martin. . 408
Saxones. . . . 47
Sarpataki Mich. . 408
Saxopolis. . . . 302
Scholæ. . . . 244—321
Scheſæus Chriſtianus. 352
Scharſius Andr. 521, 624
Scharſius Thom. . 528
Schismatici. . . . 229
Schmeizel Mart. . 522
Schnitzler Jacob. . 528
Schulerus Daniel. . 622
Sedes Siculorum. . 32
Sedes Saxonum. . 32
Sedria Filialis. . . 35
Sedria Partialis. . 36
Sedria Dominalis. . 59
Sedria Generalis. . 36
Sedria Marchalis. . 38
Sedriæ Comitatuum. 35—38
Sedriæ Siculorum. 38
Seivert Joan. . . 525
Selyei Stephanus. . 409
Seniores. . . . 194
Siculorum Sedes. . 32
Siculorum Sedriæ. 38
Siculica Militia. . 101
Sidozó. 242
Sigler Michaël. . 353
Silveſter Joan. . . 333
Siménfalvi Joan. . 40
Simigius Ambroſius. 409
Simoni Martin. . . 310
Simon Ioannes. 40. 497
Simon Joannes. . 574
Siskovits Joſephus . 538
Societas Jeſu. . . 245
Sociniani. . . . 130
Sófalvi Joſephus. . 497

Sólymós. . . . 64
Sommerus Joan. . 311
Soos Franciscus. . 498
Soterius Georgius. 528
Steinville Steph. . 94
Superintendentes Reformator. . . 172
— Lutheranorum. 202
— Vnitariorum. . 221
Suprema Principatûs Officia. . . 8
Supremus Præfectus. —
— Aulæ. . . . 9
— Cubiculariorum. 9
— Agasonum. . . 9
— Pincernarum. . 9
— Dapiferorum. . 9
— Venatorum. . 9
— Janitorum. . . 9
Szabó Samuel. . . 593
Szalárdi Nicolaus, . 409
Szálárdi Joan. 410, 600
Szárási Franc. . . 345
Száſzváros. . . . 302
Szathmári P. Mich. 289
Szathmári. Mich. . 498
Szathmári Sigism. 177. 498
Szathmári Steph. . 347
Szegedi Joſephus. . 266
Szék Oppidum. . . 63
Székely. 555
Székely Steph. . . 347
Székely Adamus. 499, 617
Szeli Carol. . . 527
Szeli Joſ. . . . 525
Szent-Páli Franc. . 500
Szent GyörgyiDavid. 411
Szent-Györgyi Stephanus. . . . 411
Szent-Királyi Bened. 411
Szent-Miklóſi Mich. 411
Szeredai Anton. . 456
Szeredahelyi Gabr. 457
Szigeti Steph. . . 501
Szilágyi Petrus. . 600
Szilágyi Samuel. . 500
Szilváſi Joan. 348. 358
Szokalyai Steph. . 412
Szombatos. . . . 242
Szombatfalvi Ladisl. 40
Szomosközi Steph. 412
Szönyi Steph. . . 412

T.

Tabula Regia. . . 51
Tabula Principis. . 51
Tabulæ Continuæ. . 33
Tályai Martin. . . 412
Tartler Thomas. . 427
Taxalia Oppida. . 49
Teke. 193
Teleki S. R. I. C. Familia. 413
Teleki Adam. . . 504
Teleki Carolus. . 558
Teleki Joſeph. 503, 618
Teleki Mich. . . 412
Teleki Mich. . . 89

Tele-

Teleki Ladisl. . . 270
TelekiSam. 270, 504, 618
Teutſch. Joſ. . . 527
Teutſch Andr. . . 528
Theſaurariatus Regius. 61
Thuri Alexan. . 451
Tige Joan. Carol. . 94
Toféus Mich. . . 418
Tolnai Steph. . . 419
Toppeltinus Laur. . 435
Torda. . . 63. 302
Tordai Sam. . . 505
Torotzkai Matthæus. 438
Tótfaluſi Nicol. . 419
Töke Stephan. . 505
Tömös. 30
Törtsvár. 30
Transſilvanus Maximilianus. . . . 334
Traun Otto Ferd. . 94
Triceſimæ. . . 63. 64
Tridualis Proceſſus. 60
Tröſterus Joan. . 436
Tsanádi Paul. . . 438
Tsejdi Nicol. . . 284
Tsengeri Steph. . 419
Tsepregi Franc. . 506
Tsepregi Mich. . 420
Tsomos Mich. . . 278
Turma Prætoriana. 117

V & U.

Vak Ladisl. . . . 516
Valachi. 112
Valachica Militia. . 112
Valachor. Scholæ. . 320
Valkai Andr. . . 348
Vallis Franc. Paul. . 94
Vallis Venceslaus. . 95
Váradi Matthias. . 420
Váró Mich. . . . 531
Váſárhelyi Petr. . 421
Váſárhelyi Steph. . 420
Vér Juditha. . . . 414
Vereſtói Georg. 178. 507
Vermerus Matth. . 313
Veſzprémi Steph. . 330
Veteráni Frid. . . 93
Vice Officiales Principatûs. . . . 10
Viennæ reſidet Cancellaria Aulica. . 11
Virmond Dam. Hugo. 94
Vizakna. . . 63. 302
Volkány. . . . 30
Udvarhelyenſe Gymnaſium. . . . 293
Udvari Hadak Generaliſſa. 88
Uncius Leonhardus. 334
Unitarii. 122, 130, 215, ... 318
Unita Valachor. Religio. 229
Univerſitas Claudiopolitana. . . . 245

Uſta-

Uſtoria Res. . . 69, 76
Uzoni Blaſius. . . 422
Uzoni Steph. . . 531

W.

Wagner Valent. 353, 598
Wass Gabriel. . . 506
Weidenfelder Laur. 528
Weiss Michaël. 528, 622
Werböczi Steph. . 334
Weſſelényi Anna. . 513
Weſſelényi Familia. 513
Wolff Daniel. . . 528

Z.

Zabanius Iſaac. . . 437
Zaban. Joan. . . 604
Zagoni Gabr. . . 509
Zágoni Georg. 178. 509
Zalányi Petr. . . 510
Zalathna. . . 69. 76
Zalmen Joan. . . 40
Zamoſius. Joan. . 422
Ziegler Martin. . 428
Zilahi Joſeph. . . 465
Zilahi Joan. . . 422
Zingari. 73

Errata. ſic Corrige.

Pag.	*Linea.*		*Lege.*
11	14	Etiam *dele*	
24	30	pendendas	*lege* pendendos.
25	8	ad finem vergente .	*l.* 8. 8bris.
--	22	Corniolıæ	*l.* Carnioliæ.
31	16	dependitur.	*l.* dependuntur.
44	28	dextra	*l.* ſiniſtra.
--	29	ſiniſtra	*l.* dextra.
49	11	Thorda & Dés . .	*l.* Torda, Dés, &c.
53	14	*poſt* locum. . *adde:*	habuit.
55	27	Eccleſiaſtico. . *adde:*	Catholico.
62	9	cretus , ...	*l.* creatus.
64	16	præſcripta	*l.* præſcripto.
66	3	Gyirfalu	*l.* Györfalu.
90	10	conſutabunt . . .	*l.* conſultabunt.
107	25	Primario	*l.* Primarii.
--	26	Secundario	*l.* Secundarii.
115	19	Marcus	*l.* Marus.
--	32	poſt Lunka *adde:* ;	
134	19	Hungaricæ, . . .	*l.* Hungaricis.
--	20	Siculicæ Eccleſiæ .	*l.* Siculicis Eccleſiis.
147	11	gaviſum	*l.* gaviſam.
150	31	*dele:* Vid. §. 99. n. 12.	
--	34	*dele.* poſteriorem numerum: 1435.	
155	26	Bálya	*l.* Dálya.
168	29	in Kezdi Váſárhely .	*l.* ad Kézdi-Váſárhely in contiguo vico *Kanta.*

Pag.	Linea		Lege.
176	34	dele. litteram j.	
204	29	1631.	l. 1632.
204	5	n. b. Communiter vocatur	Tortlau.
209	10	dele. Eingepfarte.	
212	13	Mallen	l. Mallenkrog.
222	25	1573.	l. 1577.
233	18	post universis, adde:	propemodùm.
234	1	eflargiantur	l. elargiantur.
235	17	Major	l. Majer.
236	17	Trinatis	l. Trinitatis.
246	31	cura	l. curæ.
255	6	defetiscunt.	l. defetiscuntur.
265	20	1745.	l. 1747.
289	34	fortè An. 1739.	l. 1741.
290	1	1748.	l. 1745.
296	8	*Letienyei*	l. *Letenyei.*
313	14	Bnicknerus	l. Bincknerus.
----	18	Brandt	l. Draudt.
314	13	Georgias	l. Gorgias.
317	19	comparatur	l. comparantur.
320	22	Gregorius	l. Georgius.
332	27	1583.	l. 1589.
337	19	*Fersia*	l. *Persiai.*
----	22	*ki-sedett*	l. *ki-szedetett.*
345	13	1668.	l. 1768.
352	26	Ehrenkraus	l. Ehren-Kranz.
367	21	Ioannius	l. Joannis.
369	2	Consortem	l. Consortis.
371	30	1712.	l. 1713.
375	32	Comis	l. Comi.
379	5	adfundunt	l. adfundit.
394	7	Domini	l. Domui.
399	20	Transsilvaniæ.	l. Transalpinæ.
403	25	post fabula. adde:	immo.
404	9	Debeamus	l. Debebamus.
418	7	ultimum	l. non ultimum.
426	9	Pyrotheticum	l. Pyrotechnicum.
428	11	Paivilegio	l. Privilegio.
429	5	Plurimum	l. Plurimorum.
443	5	1442.	l. 1441.
447	14	1733.	l. 1743 & 1744.
----	34	KALNOK	l. KALNOKI.
455	5	Andreas	l. Franciscus.
458	8	post. Iof. Telcki, adde:	Sam. *Teleki.*
477	5	unum	l. unus.
487	12	Zarándiensis	l. Szólnok Interioris.
491	26	Gubernilisque	l. Gubernialisque.
493	23	subcisivis	l. subsecivis.
512	27	Avamque	l. Aviamque.
518	6	1704.	l. 1740.
525	12	Hungarus . . adde:	aut forsitan Saxo Hungarizatus.

STAATSBIBLIOTHEK BAMBERG